PETRUS HELIAS' SUMMA SUPER PRISCIANUM I-III

An Edition and Study

by

© Leo Alexander Reilly 1975

A Thesis submitted in conformity with the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in the University of Toronto

Table of Contents

Text

De Arte 1

De Voce 5

De Litteris 10

De Syllabis 44

Expositio Partium 54 (178; 207)

De Fere et Plerumque 98

De Dictionibus 102

Apparatus

Apparatus Primus: Apparatus Criticus 210

Apparatus Secundus: Fontes et Testimonia 425

Study

The Life and Works of Petrus Helias 534

The Manuscripts 555

The Text Tradition 568

The Sources of the Summa 574

The Relationships of the Sources 608

Notes on the Text 637

Classroom Methodology 671

The Achievement of Petrus Helias 677

Principles of Edition 680

Sigla Manuscriptorum et Editionis 690

List of Abbreviations 691

Bibliography 692

THESIS

PETRUS HELIAS' SUMMA SUPER PRISCIANUM I-III

An Edition and Study

(Summary)

Petrus Helias' Summa super Priscianum is the best known of the medieval grammars and the first in the organic, non-lemmatic, summa form. Peter's fame as the author of this work has tended to obscure other details of his life. Yet in a contemporary poem, the Metamorphosis Goliae, he is ranked after Gilbert of Poitiers and Thierry of Chartres among the first scholars of the age. Born in Poitiers about the beginning of the twelfth century, he spent most of his student and teaching career at the school of Thierry of Chartres in Paris, where he taught rhetoric to John of Salisbury, ca. 1141, and where he wrote his Summa, ca. 1150. Not long afterwards, he returned to Poitiers where he held different church offices, including that of dean of the diocese, until his death, ca. 1166. Only three of some fifteen attributed works are considered authentic, the Summa itself, a commentary on Cicero's De Inventione and a poem, Musa super Canticis Canticorum. The opening portion of the Summa chosen for edition covers the author's main principles on all parts of grammar; the remainder including the de constructione awaits edition.

Catalogues and secondary sources have yielded seventeen manuscripts of which three are independent witnesses to the archetype, MS Paris, Bibl. de l'Arsenal 711 (s. xiii), our P, MS Munich, S.B. clm. 3515 (s. xii), our M, and MS Erlangen, Univ. 399 (s. xiii),

our E. P proves to be the best of the three on grounds of statistical probability and completeness. The other manuscripts fall within the three tradition represented by P, M and E but with considerable contamination among the traditions.

The Summa is an extensive revision of the early twelfth century Glose in Priscianum of William of Conches, carried out according to principles more consistent with an earlier Priscian commentary, the Glosule, here attributed to William of Champeaux. While the Summa's clear organization and consistent definitions ensured its popularity, its distinctive teachings seem to have been less influential in subsequent speculative grammar than teachings deriving directly from William of Conches.

Peter defines language as an activity of the speaker, animalis prolatio, 2, 1, and not as among the things that exist, ea quae sunt, 6, 6. Stress on the creative factor seems to lead to his emphasizing the identity of a word like "man" in different contexts referring to the individual, to the nature and to the noun itself, 142, 15-18. Like the word, "letter," referring to its spoken and written forms, the noun is not equivocal (in an absolute sense) but embraces its instances, nomen complexive dictum, 10, 20, nomen complexivum, 10, 14. The noun itself signifies substance or something in the manner of a substance, modo substantiae, 121, 13, a phrase added to Priscian to cover things that do not exist. The stress on the sameness of the instances covered by the term may reflect William of Champeaux's view that the universal is identical with its instances "essentially,"

Sigla Manuscriptorum et Editionis

B Bruges, Bibl. munic. 535 (s. xiv)

C Cambridge, Gonville and Caius 341 (537) (s. xiii)

E Erlangen, Univ. 399 (formerly, Irmischer 308) (s. xiii ex.)

F Munich, S.B., clm. 17209 (s. xv ?)

K Prague, Knih. Un. IV. E. 21 (701) (1429 A.D.)

L Orleans 251 (s. xiii)

M Munich, S.B., clm. 3515 (s. xii)

N Munich, S.B., clm. 14424 (s. xiii)

O Oxford, Bodl. Library, Canon Misc 189 (s. xv)

P Paris, Bibl. de l'Arsenal 711 (s. xiii)

Q Paris, B.N. lat., 16220 (sormerly, Sorbonne 901) (s. xiii)

R Paris, B.N. lat., 16220, f. 3 (See description of Q.)

S Schlägl 109. Cpl. [8143, 187 (1443 A.D.)

U Venice, B.N., Marciana Lat. XIII, 27 (= 4522) (s. xv)

V Vienna, N.B., CL 2459 (Salisb. 10 g) (s. xiv or s. xv)

W Worcester Cathedral, Chapter Library F 99 (s. xiii)

X Worcester Cathedral, Chapter Library F 137 (s. xiv)

Z Metz, Bibl. de la ville 261 (s. xiii, s. xiv, s. xv)

H Vincent of Beauvais, Speculum Quadruplex, sive, Maius, ed. the Benedictines, Douai, 1624 (repr. Graz, 1965), vol. 2, cols. 81-210

‹Petri Heliae Summa Super Priscianum›

‹DE ARTE›

P f. 1ra Ad maiorem artis grammaticae cognitionem primo videndum est quid sit grammatica, quod genus eius, quae materia, quod officium, quis finis, quae partes, quae species, quod instrumentum, quis artifex, quare grammatica dicatur, quo ordine etiam docenda sit et discenda.

Definitio grammaticae

Grammatica ergo est scientia gnara recte scribendi et recte loquendi. Gnarus vero dicitur peritus quomodo quid fiat, non quod illud faciat. Recte autem scribere vel loqui, intelligimus secundum unumquodque genus loquelae in quo composita est grammatica, ut si in graeco tractata sit recte sciat quis graece scribere et loqui.

De Genere

Cum vero genus pluribus aliis modis accipiatur, genus hic pro qualitate accipitur, cum arti, scilicet, attribuitur. Genus enim cuiuslibet artis est qualitas eius secundum suum effectum, id est, secundum hoc quod in discente efficit. Huius ergo generis, id est, huius qualitatis est grammatica, quod ipsa est litteralis scientia, eo, scilicet, quod litteratum efficit. Litteratum vero dicimus illum qui litteras in syllabis, syllabas in dictionibus, dictiones congrue ordinare scit in orationibus, et ordinatas competenter novit pronuntiare.

De Materia

Materia cuiuslibet artis est id in quo artifex agit secundum artem. Non enim arti attribuenda est materia unde fiat, sed potius in qua fiat, sicut alibi aperte demonstratum est. Materia itaque artis grammaticae est vox, non ut pro

sono accipitur, sed ut pro animalis prolatione. Litteratus namque secundum artem grammaticam de voce format litteram, syllabam, dictionem, orationem in quocumque genere linguae ars grammatica composita est et tractata. Nec illud dico, quod littera, syllaba, dictio, oratio artis huius sint materia, licet hoc omnes antiqui dixerunt, sed vox potius. Unde secundum artem grammaticam illa quattuor formantur, quod quemadmodum fiat, loco suo demonstrabitur.

De Officio

Officium cuiuslibet artis est id quod facere debet artifex secundum artem. Huius ergo artis officium est litteras congrue in syllabis, syllabas in dictionibus, dictiones in orationibus ordinare et easdem competenter pronuntiare ad vitationem soloecismi et barbarismi. Soloecismus est incongrua dictionum ordinatio, ut "Dominum venit." Dicitur autem soloecismus quasi 'mos Soloecensium' a Soloe, civitate Graeciae, cuius cives cum Romam venirent ut latine loqui addiscerent, corrupte loquentes dictiones incongrue ordinabant. Barbarismus vero est incongrua litterarum vel syllabarum in scriptura coniunctio sive dictionis incongrua prolatio, ut si scribas f ante b in eadem syllaba, vel si pronunties natura paenultimam correptam cum eam debeas producere. Barbarismus vero dicitur quasi 'mos barbarorum'. Barbari namque incongrue solent litteras et syllabas pronuntiare. Dicebantur vero antiquitus barbari omnes praeter Graecos et Latinos.

f. rb

De Soloecismo

De Barbarismo

Finis cuiuslibet artis est id ad quod tendit artifex per officium. Finis ergo huius artis est recte scribere et recte loqui, sive in scribendo et loquendo soloecismi et barbarismi vitatio, quod idem est cum eo quod praedictum est. De Fine

Partes huius artis sunt quattuor, quarum nomina quoniam non habemus, dicatur prima pars, "de litteris," secunda, "de syllabis", tertia, "de dictionibus," quarta, "de oratione." Ars enim grammatica scientia est omnium istorum simul et nullius tantum per se. Unde etiam partes dicuntur quadam similitudine quia quemadmodum, si paries et tectum et fundamentum simul conveniunt, domus est integra, si una illarum partium defuerit integra non est, ita quoque, si haec omnia simul conveniunt in aliquo ut scientiam illorum quattuor habeat, integram habet huius artis scientiam. Cui vero unum illorum defuerit, perfectam artis grammaticae scientiam non habet De Partibus

Species cuiuslibet artis sunt qualitates quas artifex per artem attribuit materiae. Cum enim species pluribus modis accipiatur, hic pro forma vel pro qualitate ponitur. Sunt ergo species artis grammaticae genera linguarum in quibus ars grammatica tractata est et composita. Vocem enim format artifex in diversa genera linguarum secundum artem grammaticam. Est autem grammatica composita in lingua graeca et latina, hebraea et chaldaica. Et possunt huius artis species crescere, id est, plures esse, ut si grammatica tractaretur in gallica lingua, quod fieri posset, | sive in aliqua alia in qua nondum tractata est. De Speciebus

f. a

Artifex cuiuslibet artis est qui artem exercet. Est igitur artifex huius artis litteratus vel potius litterator qui et de voce litteras format et has in syllaba, syllabas in dictione, dictiones in oratione, competenter ordinat. Grammaticus enim dicitur proprie qui artem docet, litterator, qui artem exercet. Quid sit artifex

Instrumentum vero huius artis est multiplex, ut dentes quattuor principales, labia, lingua, palatum et cetera, quae quidam musas nominant. Et, ut totum colligam, quodlibet instrumentum scribendi et vocem recte formandi instrumentum artis grammaticae dicimus esse. Quod instrumentum

Grammatica dicitur a 'grammaton' quod est 'littera'. 'Grammaton' vero dicitur a 'gramme', quod est linea, eo, scilicet, quod litterae lineis quibusdam depinguntur. Dicitur ergo grammatica a genere suo quasi 'litteralis' scientia. eo quod litteratum efficit. Unde sic dicatur

Hoc ordine docenda est grammatica. Primo enim agendum est de littera, in qua parte ars notaria continetur, quam omnino omisimus. Postea vero agendum est de syllabis in qua parte continetur ars metrica quae ad musicam multum pertinet. Tertio loco, tractandum est de dictionibus docendo quae eis accidant. [secundum quae debent construi] Ad ultimum, agendum est de oratione docendo quo modo dictiones secundum illa accidentia construa)ntur. Quo ordine docendasit

<DE VOCE>

Quo ordine agendum de voce Pr.I 1-2 GLK II

Quoniam autem vox materia huius artis est, tum etiam quia in descriptione litterae, syllabae, dictionis, orationis, nomine vocis utitur Priscianus, iccirco a voce inchoat 5,2 ff. agendo de illa hoc ordine. Prius enim describit vocem dupliciter, deinde dividit vocem in quattuor species ut a 5,2-4 ceteris speciebus separet illam de qua intendit. 5,5-6,4 Ad ultimum etymologizat nomen vocis more grammatici. 6,4-5 Sed antequam descriptiones a Prisciano positas exponamus diversas diversorum sententias de voce ponere necessarium esse duximus.

Opinio Stoicorum de voce

A. Gellius itaque in libro Noctium atticarum duas antiquorum de voce ponit sententias, unam Stoicorum, alteram Platonis. Stoici namque vocem dixerunt esse aera, ideoque, corpus, quod plerique nostri temporis tenent et confirmant, ita etiam ut plerique eorum turpia quaedam incurrant concedentes quod vox est alba et nigra et fetida secundum diversas f. vb aeris|qualitates. Facile etiam concederent quod aves volant per hypotheticas propositiones. Sed utrum inter antecedens et consequens aliquando volent, mihi vellem homines isti tam erronei dicerent. Privolam prorsus hanc sententiam iudico, nec philosophorum dogmati accomodatam. Plato quoque dixit vocem esse aeris plagam, id est, aeris percussionem. Sed hanc rursus percussionem, quidam nostri temporis dixerunt esse passionem passibili qualitati adiunctam, alii, actionem.

Opinio Platonis de voce

Alii itaque vocem dixerunt esse substantiam, alii qualitatem, alii quantitatem, alii in alio posuerunt praedi-

camento, quae omnia utpote falsa repellimus. Pr. I 1 GLK II

Opinio magistri de voce

Dicimus enim vocem non esse eorum quae sunt res sed eorum potius quae proferuntur. Ideoque vocem vel substantiam esse vel qualitatem vel aliquid aliorum decem praedicamentorum plane negamus. Per illa enim decem dividuntur ea quae sunt. Vox autem eorum est quae proferuntur, non eorum quae sunt. Res namque eas tantum dicimus quae vel sunt substantiae vel sunt in substantiis, ut in subiectis. Vox vero neque substantia est neque substantiam informat, quare vox non est res sed profertur. Ad nullum itaque praedicamentum pertinet. Praedicamenta namque rerum naturam sequuntur. Vox enim nihil in rerum ponit natura, quoniam nec substantia est nec substantiam informat, ut saepe dictum est.

Est autem vox sonus naturalibus instrumentis in aere formatus; non autem est substantia vel accidens, quoniam non est res sed profertur. Et haec quidem descriptio voci convenit ut pro animalis prolatione accipitur. Quandoque enim vox sono generaliter parificatur. Illa itaque descriptio: "Vox est percussio aeris, etc.," per causam data est, quoniam vox, lingua percutiente aera, formatur. 5, 1

Descriptio vocis secundum auctorem

Priscianus vero hanc ponit descriptionem: "Vox est aer tenuissimus ictus." Aut ergo dicemus eum in sententia Stoicorum fuisse, et in hoc plane deceptum, et sic erit definitio illa constans ex genere et substantialibus differentiis. Aer namque secundum illam sententiam genus est vocis. Aut, si ab illo errore Priscianum defendere volumus, dicemus descriptionem illam datam esse per causam sicut et illam: "Dies

est sol lucens super terram," non quod dies sit sol sed quia lux solis est causa diei. Itaque vox est aer ictus, non quod vox sit aer, sed quia aeris percussio causa est vocis. Pr.I 1 GLK II

"Tenuissimus" autem additur quoniam in spisso aere vox formari non potest, unde etiam pisces muti dicuntur, vel tenuissimus secundum antiquos, quia aer in sui natura tenuis est, tenuior cum attrahitur, tenuissimus cum in pulmone colatur, vel tenuis fit cum attrahitur, tenuior cum colatur in pulmone, tenuissimus cum per arterias emittitur, in qua, scilicet, emissione vox formatur. 5,1

Aliam rursus ponit descriptionem: "Vox est suum sensibile aurium," id est, quod, ut ab auribus sentiatur, eis proprie accidit. Bene autem dixit "suum aurium," quia et auris sentit aliquid tactu sed non est auris instrumentum tangendi, sed potius audiendi. 5,1-2 Alia descriptio

Et "prior definitio a substantia sumpta est," id est, per causam data est, quae voci suam quodammodo confert substantiam, vel "a substantia sumpta est," id est, substantialis est definitio constans ex genere et substantialibus differentiis, si Priscianus errorem Stoicorum secutus est. 5,2-3 Differentia inter descriptiones

"Altera vero a notione, quam Graeci 'ἐννοιαν' vocant, id est, ab accidentibus." Bene autem appellavit notiones accidentia, quoniam accidentia primo sensibus occurrunt; ideoque primo loco nostrae subiacent notitiae secundum sensus. Substantialia namque notiora sunt secundum naturam, sicut secundum sensus accidentia. Hac ergo ratione accidentia notiones appellat, 5,3

5 f. a

quoniam primo secundum sensus nostrae occurrunt notitiae. Pr.1 1-2 GLK II
Bene autem adiunxit "quam Graeci 'ἔννοιαν' vocant," quoniam 'ἐν' 5,3
interpretatur 'in', 'νοῦς' vero, 'mens', quia a sensu ad mentem
rerum transfertur cognitio, ut mente, scilicet, discernatur
qualis sit res vel quanta.

Vox alia est articulata, alia, inarticulata. Rursus 5,5-6
vox alia est litterata, alia illitterata. Articulata est illa Vocis divisio duplex
quae copulata est alicui significationi sive consignificationi.
'Artare' enim est copulare, unde sumptum est 'articulo articulas',
diminutivum. Inarticulata est illa quae nulli significationi sive consignificationi coniuncta est. Litterata
quoque est illa vox quae litteris iam repertis scribi potest;
illiterata vero est quae scribi non potest litteris iam
repertis.

Si ergo differentia illa quae est litterata addatur 5,8-11
ei quae est articulata, fiet inde illa vocis species quae
est vox articulata et litterata, ut "Arma virumque cano."
Coniungantur iterum illitterata et articulata et fiet alia 5,12
species vocis, ea, scilicet, quae est articulata et illit-
terata, ut gemitus infirmorum. Coeat rursus litterata cum 5,14-15
inarticulata et fiet tertia species vocis, illa, scilicet, quae
f. est inarticulata et litterata, ut 'ccax', quae est vox rana-
rb rum, unde verbum facticium in Sidonio reperitur, 'coaxo
coaxas'. Similiter et 'cra' vox inarticulata et litterata
est, quae vox corvina est. Si vero coniungantur illitterata 6,1-2
et inarticulata fiet quarta species vocis quae est inarticulata

et illitterata, ut mugitus boum et similia.

De Etymologia

Et quia restat ut etymologiam eius nominis quod est 'vox' dicamus, quid sit etymologia breviter absolvemus. Etymologia ergo est expositio alicuius vocabuli per aliud vocabulum, sive unum, sive plura magis nota, secundum rei proprietatem et litterarum similitudinem, ut 'lapis' quasi 'laedens pedem', 'fenestra' quasi 'ferens nos extra'. Hic enim et rei proprietas attenditur et litterarum similitudo observatur.

Est vero 'etymologia' nomen compositum ab 'etymo', quod interpretatur 'verum' et 'logos', quod interpretatur 'sermo', ut dicatur 'etymologia' quasi 'veriloquium', quoniam qui etymologizat 'veram', id est, primam vocabuli originem assignat.

Differentia inter etymologiam et interpretationem

Differt autem ab interpretatione quae est translatio de una loquela in aliam. Etymologia vero saepius fit in eadem loquela.

Etymologia vocis

Vox ergo dicitur vel a 'vocando', quia etymologia quandoque sequitur derivationem, vel 'ἄπο τοῦ βοῶ' id est, ab hoc verbo graeco quod est 'boo', mutatione b litterae in v consonantem. Et vide quod 'ἄπο' graece, 'ab' dicitur latine; 'τοῦ' est articulus apud Graecos et valet quantum 'hoc'. Unde dicitur 'ἄπο τοὺ βοῶ', id est, 'ab hoc quod est boo', quod interpretatur 'sono', unde compositum invenitur 'reboo as', id est, 'resono nas', sicut in hymno habetur:

Reboat in omni gloria mundo.

DE LITTERA

Ordo agendi de littera

Post hunc de voce tractatum agit Priscianus de littera et hoc ordine. Describit litteram dupliciter, deinde etymologizat hoc nomen quod est littera. Tertio loco certum ponit numerum figurarum et ostendit multoplures esse pronuntiandi modos. Quarto loco et ad ultimum, enumerat accidentia litterae et exsequitur ea usque in finem. Prius ergo quid de littera antiqui senserunt edisseramus; deinde quid nobis videatur explanabimus.

Ordo antiquorum de littera

Dixerunt itaque antiquiores quod littera aequivoce dicitur de figura et pronuntiatione, quod nobis minime videtur.

Dicimus enim quod figura eadem littera est quae et pronuntiatio quam ipsa repraesentat. Littera namque complexivum nomen est, non aequivocum. Est autem complexivum nomen quod singulariter prolatum multis convenit, ita quod unicuique illorum. Sicut hoc nomen 'homo' est haec pars orationis, nomen, ita unumquodque nomen est haec eadem pars orationis, ita, scilicet, quod omnia nomina simul sunt haec pars orationis et unumquodque nomen est haec eadem. Ideoque pars orationis, hoc ipsum quod modo dixi, complexive dicitur de nominibus. Eodem ergo modo littera complexivum nomen est et scripturae et pronuntiationis, ita, scilicet, quod haec figura, a, littera quaedam est et rursus haec pronuntiatio, a, est illa eadem littera. Figura itaque et pronuntiatio quam ipsa repraesentat sunt una littera ita quod et ipsa figura littera est et pronuntiatio eadem littera est.

f. va

Differt autem complexivum nomen a collectivo

quoniam collectivum nomen pluribus simul convenit et nulli eorum per se, ut 'populus'. Complexivum vero pluribus convenit ita quod omnibus illis simul et unicuique illorum per se, ut superius demonstratum est. Pr.I 2 GLK II

Quid sit nomen complexivum

Dicimus itaque quod littera est pronuntiatio simplex repraesentata figura. Neque enim pronuntiatio sine figura littera est neque figura sine pronuntiatione sed pronuntiatio repraesentata figura, ita, scilicet, quod figura et pronuntiatio simul sunt eadem littera et unumquodque illorum per se, ut praedictum est. De littera igitur ubique in hoc tractatu agit Priscianus, sed modo secundum figuram, modo secundum pronuntiationem. Quaedam enim attribuit litterae propter hanc, quaedam propter illam.

Describit quoque Priscianus hoc modo litteram: 6,6

Descriptio litterae

"Littera est minima pars vocis compositae," id est, elementariis sonis distinctae. Composita namque vox dicitur hic contra confusam. Vocem vero confusam dicimus illam quae sonis elementariis non distinguitur. Littera ergo pars vocis dicitur "minima," quod secundum unam expositionem in respectu dicitur eo, scilicet, quod nullum comprehendentium, sive illud sit oratio, sive dictio, sive syllaba, tam parvum est sicut littera. Et secundum hoc non potest illud opponi, quod littera, scilicet, correpta minor est quam producta, quia minimum dicitur hic in respectu comprehendentium, sicut dictum est. Vel "pars minima" dicitur, id est, valde parva, eo, scilicet, quod per voces dividi non potest

De Etymologia litterae

sicut syllaba. Et haec quidem descriptio secundum vim et proprietatem partis integralis data est. Pr.I 3-4 GLK II

Littera quoque sic describitur: "Littera est vox quae scribi potest individua," id est, vox repraesentata figura quasi scriptibilis et individua, id est, quae per alias voces dividi non potest. Vox ergo ibi ponitur pro genere sed ad differentiam vocis quae non potest scribi additur "quae scribi potest." Sed quia hoc totum habet syllaba et dictio et oratio, ad differentiam omnium istorum additur "individua," Et haec est definitio constans ex genere et substantialibus differentiis. 6,10-11

f. 7b

Littera vero secundum etymologiam dicitur quasi 'legitera' eo quod iter praebeat legendi, sive figuram attendas, sive pronuntiationem. 'Legitera' vero non est vox significativa quia etymologia quandoque fit sequendo litterarum similitudinem, ut fiat accessus ad rei proprietatem per voces non significativas, sicut in illo patet exemplo. 6,12 De Etymologia

Aliter quoque littera dicitur a 'lituris', eo, scilicet, quod antiqui prius scribebant in ceratis tabulis et postea delebant. 6,13 Altera

Hic vero interponit Priscianus quod litterae dicuntur elementa et per similitudinem quandam, quia sicut elementa coeuntia corpus perficiunt, ita litterae coeuntes faciunt vocem litteralem quasi corpus aliquod, "vel magis," inquit, " vere corpus," quod multis argumentis ibidem probare contendit. 6,14-17

Ad quod dicimus quod vel in illa falsa sententia Pr.I 5 GLK II
Stoicorum fuit, quod vox, scilicet, sit corpus; ideoque An vox sit corpus
illa argumenta inducit. Vel si eum ab illo errore defendere
malumus, dicemus quod vocem dixit "magis vere corpus" non
quod ipsa sit corpus, sed quia proprietatem corporis quodam-
modo retinet, eo quod sicut omne corpus et longum et latum
et spissum est, ita et vox auditur in longum, id est, ante
et retro et in latum, id est, dextrorsum et sinistrorsum
et in spissum, id est, in sursum et deorsum.

Addit etiam Priscianus quod cum elementa 6,24-7,2
proprie dicantur ipsae pronuntiationes propter simili-
tudinem praedictam, elementa tamen "abusive" dicuntur litterae,
id est, aequivoce secundum antiquos qui dixerunt quod littera
ibi aequivoce dicitur pronuntiatio. Nos autem intelligimus
"abusive" quasi contra etymologiam huius nominis quod est
littera, quoniam hoc nomen datum est ex scriptura secundum
quod dictum est quod litterae dicuntur a 'lituris'. Littera
tamen non est nomen aequivocum sed complexivum, ut superius
dictum est.

Sed multa dicuntur de littera propter pronuntiationem 7,2-5
quae non possunt dici de ea propter figuram et e converso,
sicut quando dicimus quod haec littera r non potest stare in
eadem syllaba ante p. Illud quidem non propter figuram dici-
tur sed propter pronuntiationem quoniam r ante p scribi potest,
sed non potest pronuntiari. Littera tamen non est aequivocum
nomen ad haec sed est complexivum eorum, ut saepe dictum est.

Obicitur quod r pronuntiatur ante p, ut in ea dictione quae est 'stirps'. Sed intelligendum est dictum esse hoc de principio, non de fine. Pr. I 5 GLK II

Posita ergo descriptione et etymologia huius nominis quod est 'littera', restat numerum figurarum ponere. "Sunt igitur figurae litterarum viginti tres quibus utimur." 7,6-7 De Numero litterarum

Sciendum vero quod in hoc numero computat Priscianus h, licet litteram non repraesentet, sed nota sit aspirationis. In hoc eodem numero ponit y et z, quamvis non utamur his nisi in <graecis> dictionibus.

Ideo autem praemittit de figuris ut ostendat unam figuram quandoque repraesentare multa elementa, ut i et u et plures figuras unum elementum ut c et k et q.

Quod autem in abecedario ponitur illa figura quae est &, non ideo ponitur quod sit litterae figura sed quia syllaba quaedam una figura repraesentatur ac si esset littera. Et videbitur fortasse quibusdam quod hanc figuram posuerit Priscianus in numero viginti trium non enumerata aspirationis nota. Dici tamen potest verius secundum Isidorum quod illa figura, &, debet postponi singulis litteris in abecedario ut eas compleat, ad perficiendum numerum figurarum, verbi gratia, ut diceretur a & b & c; eodem quoque modo de ceteris, sed causa compendii semel et ultimo loco ponitur, ut ubique tamen interponi debere intelligatur.

Cum vero viginti tres figurae sint, pronuntiationes earum, id est pronuntiandi modi, multo plures sunt, 7,6-8

quippe cum singulae vocales denos habeant sonos. Ut enim Pr.I 5 GLK II
quod de una dixero de ceteris detur intelligi, a vel brevis est 7,8-10
vel producta. Quando vero brevis est, vel aspiratur vel sine
aspiratione profertur; similiter quando producitur. Brevis
aspirata vel acuitur, ut 'habeo', vel gravatur, ut 'habemus'.
Et hi sunt duo modi pronuntiandi a brevem. Rursus a brevis
non aspirata vel acuitur, ut 'abeo', vel gravatur, ut 'abimus',
et hi sunt duo alii modi pronuntiandi a correptam. Sunt
itaque quattuor modi pronuntiandi a quando corripitur. Sunt 7,11-14
vero sex quando producitur. Producta namque a vel aspiratur
vel sine aspiratione profertur. Producta aspirata vel acuitur,
ut 'hamo', vel gravatur, ut 'hamorum', vel circumflectitur,
ut 'hamus', et hi sunt tres modi pronuntiandi a productam.
Rursus a producta non aspirata vel acuitur, ut 'arae', vel
gravatur, ut 'ararum', vel circumflectitur, ut 'ara', producta
f. 6 paenultima, quod ad aram deorum pertinet, nam 'ara' porcorum
corripitur. [Iuxta illud est 'ara' porcorum brevis et non
'ara' deorum.]

Et quoniam de accentibus locuti sumus, licet
accentus ad accidentia syllabae pertineat, ad praedictorum
tamen evidentiam quae ad accentum pertineant breviter exponamus.

DE ACCENTU

Primo igitur dicendum est quid sit accentus, et quare
sic dicatur et, deinde, quot sint accentus et quid sit unus-
quisque eorum. Ad ultimum, generales regulas accentuum ponemus.

Accentus est modulatio vocis in communi sermone usuque

loquendi. Hoc autem dicitur propter cantilenas ubi accentum non observamus.

Unde dicatur accentus

Dicitur autem accentus ab eo quod est 'accino nis' ut dicatur accentus quasi 'adcantus', eo, scilicet, quod uni syllabae adcantantur omnes aliae in prolatione dictionis. Omnes enim aliae unius prolationem sequuntur.

Quot modis fiat vocis modulatio

Tribus vero modis fit modulatio vocis. Aut enim a gravi voce incipimus et in acutum tendentes ibidem desinimus, et accentus hic dicitur acutus. Aut a gravi incipimus ibidemque perseveramus et est gravis accentus. Aut a gravi in acutum tendentes ad gravem revertimur et accentus hic circumflexus dicitur.

In qua syllaba observandum est accentus

Illud vero sciendum est quod Latini numquam observant accentum nisi in paenultima syllaba vel antepaenultima nisi monosyllaba fuerit dictio, exceptis illis in quibus vel propter syncopam vel causa differentiae ponitur accentus in fine, de quibus postea dicetur.

De Generalibus regulis

His itaque praedictis, generales accentuum regulas colligamus.

De Monosyllaba dictione

Monosyllaba dictio, si vocalem natura correptam habuerit, acuto proferetur accentu, ut 'fax', 'pix', 'pax'. Dicit vero Remigius quod 'pax' debet hic intelligi non nominativus eius genetivi quod est 'pacis' sed adverbium comicum quod pro termino ponitur sicut in indeclinabilibus habetur. Quod autem hoc correptam natura vocalem habeat, auctoritati credimus. Hoc autem in ceteris perpendi potest

ex obliquis casibus. Monosyllaba rursus dictio, si vocalem natura productam habuerit, circumflectitur, ut 'res', 'dos', 'spes'. Et de monosyllabis dictum est.

De Disyllaba

In disyllabis vero, si ambae productae vel ambae correptae vel posterior syllaba producta fuerit, prima acuitur, sive producta fuerit sive correpta, ut 'nepos', 'leges'. Rursus f. va in disyllabis, si paenultima producta fuerit et ultima brevis, prior circumflectitur, ut 'Roma', exceptis paucis quae causa differentiae in fine circumflectuntur, ut 'pone', et exceptis illis quae ex trisyllabis fuerint per syncopam disyllaba, ut 'fumat' pro 'fumavit'. De syncopatis vero, sive disyllaba fuerint sive non, haec est regula communis. Quotienscumque sit syncopa in aliqua dictione, accentus manet super illam vocalem in syncopata super quam fuerat in integra. Et de disyllabis sufficienter dictum est.

De Trisyllabis

In trisyllabis et deinceps, si paenultima fuerit correpta, acuemus antepaenultimam, sive illa correpta fuerit sive producta, ut 'Tullius', 'Hostilius', exceptis his: 'utraque', 'pleraque', et exceptis compositis ab infinitivis verbis et 'fio' et 'facio', ut 'calefit' et 'calefacit', et exceptis syncopatis propter praedictam regulam, ut 'Virgili', 'Mercuri'. Integra enim sunt 'Virgilie' et 'Mercurie'. In trisyllabis et tetrasyllabis et deinceps, si paenultima fuerit longa natura et ultima brevis, paenultima circumflectitur, ut 'Cethegus', 'perosus'. In trisyllabis et tetrasyllabis et deinceps, si paenultima fuerit longa natura et ultima longa,

Paenultima acuetur, ut 'Athenae', 'Mycenae'. In trisyllabis et tetrasyllabis et deinceps, si paenultima fuerit longa positione, ipsa acuetur et antepaenultima magis gravabitur quam in aliis ut 'Metellus'. Pr.I 5 GLK II

Est autem una propria praepositionum regula quae est huiusmodi. Omnes praepositiones praepositae suis casualibus vel genitivo relato ad suum casuale gravantur per omnes syllabas, ut 'supra domum' vel 'domum supra regis'. Suppositae vero acuuntur in principio, ut 'domum supra', nisi aequivoce sint ad alias partes orationis et tunc acuuntur in fine, ut 'maria omnia circum,' ne,si circumflectantur in fine, nomen vel adverbium esse putentur. De Accentu prepositionis

Hae itaque sunt communes accentuum regulae quas Latini ubique observant nisi quod vel interrogativis vel relativis quaedam sit mutatio, sicut loco suo demonstrabitur.

Illud quoque sciendum est, quod interiectiones nullam sequuntur regulam quia significant affectus animi quorum est vocem interrumpere.

Illud quoque diligenter attendendum, quod Priscianus dicit singulas vocales denos sonos habere,sicut supradictum est, vel etiam plures, quod dicit propter i et u quae quando mediae sunt alternatim suos confundunt sonos, id est, sonus unius ad alterius sonum videtur accedere, ut 'vir'. Hic enim i littera sic obscure sonat ut quodammodo accedat ad sonum u. Cum vero dicitur 'optumus' secundum antiquos, ibi media u quodammodo clarius sonat ut accedat ad sonum i. Sed 7,7-8

f. vb

etiam brevis i posita post u consonantem sequente d vel m' vel r vel t vel x sonum y quodammodo videtur habere, ut 'video'. Hic enim i cum quodam sibilo profertur ut sonum y quodammodo videatur habere. Pr.I 6 GLK II 7,18-19

DE ACCIDENTIBUS LITTERAE

Restat ut de accidentibus litterae dicamus. Accidentia ergo litterae dicuntur ea quae concurrentia faciunt litterae proprietatem, id est, quae concurrentia vocem faciunt esse litteram. Huius modi vero proprietates sive accidentia a Graecis dicuntur 'epitheta'.

Tria ergo sunt quae accidunt litterae: nomen, figura, potestas. Nisi enim haec tria concurrant, non est littera, id est, nisi nominetur et figura repraesentetur et pronuntietur. 7,26 Quae accidunt litterae

Solent autem antiqui quaerere in quo subiecto haec accidentia habeant esse. Et dixerunt quidam quod in littera quoniam enim ipsa vox est, ideo corpus, et sic substantia, sed errant. Haec enim sola similitudine accidentia dicuntur. Sicut enim substantia manens una et eadem diversis variatur accidentibus, sic littera manens una et eadem diversis repraesentatur figuris et modis pronuntiatur diversis. Sunt igitur accidentia sola similitudine, non quod subiectas informent substantias. Immo nec sequitur, si sint accidentia litterae, quod ideo sint accidentia.

Et ut de nomine primo dicamus, nomina litterarum sunt indeclinabilia, sive quod a barbaris reperta sunt qui 7, 27 De primo accidente quod est nomen

nullam habent declinationem, sive quia "stabilia debent esse," eo quod fundamentum sunt omnis doctrinae et fundamentum debet esse immobile, sive ideo quod aliter non poterat esse apud Latinos cum quaedam litterae dicantur vocales eo quod per se voces suas perficiunt, quoniam ipsa vocalis nomen est sui ipsius, quod non observari posset si vocalium nomina diversis terminationibus flecterentur. Semivocales vero, id est, semivocalium nomina a vocalibus incipiunt et in ipsas semivocales desinunt. Unde nomen illius semivocalis quae est l in antiquis libris invenitur scriptum per e et l. Et hoc idem in nominibus ceterarum semivocalium reperitur. Si ergo nomina semivocalium diversis terminationibus inflecterentur, illud quod praedictum est observari non posset. Mutae quoque, id est, mutarum nomina ab ipsis mutis incipiunt et desinunt in e vocale, exceptis q et k quorum alterum desinit in u, alterum in a. Ut haec itaque proprietas observaretur, indeclinabilia quoque manserunt mutarum nomina. Quare vero litterarum hae semivocales nominantur, illae vero mutae, loco suo dicetur.

Pr. I 7 GLK II 8,5

8,6-9

Sed cum ipsa vocalis nomen sui ipsius sit, poterit dubitari quomodo ei accidat nomen. Sed nomen ei accidere nihil aliud est nisi quod ei accidit nominari, licet etiam ipsa sua voce nominetur.

9,1 De secundo accidente quod est figura

Figurae vero litterarum sunt litterae quibus elementariis simplex pronuntiatio repraesentatur.

9,2-3 De tertia quod est potestas

Post haec autem restat ut de potestate dicamus. Potestas ergo est ipsa pronuntiatio, id est, modus pronuntiationis,

propter quam figurae et nomina reperta sunt. Pr.I 8-10 GLK II

Potestas vero alia substantialis dicitur, alia accidentalis. Substantialis potestas litterae est quod ipsa vocalis est vel consonans. Sic enim pronuntiatur littera ut vel per se vocem suam perficiat et dicitur vocalis vel ut cum alia sonet et non per se et appellatur consonans. Hi vero pronuntiationis modi sunt de substantia litterae. De substantiali potestate litterae

Vocales ergo sunt quae per se voces suas perficiunt, unde et vocales dicuntur. Sunt autem quinque: a, e, i, o, u. 9,5 De Vocalibus

Consonantes vero sunt quae per se voces suas non perficiunt absque vocalibus unde et consonantes dicuntur, eo, scilicet, quod cum aliis sonant nec per se proferri possunt. Harum aliae semivocales sunt, aliae mutae. De Consonantibus

Semivocales sunt septem, secundum quosdam: f, l, m, n, r, s, x, sed f magis muta est. Z etiam graeca semivocalis est qua non utimur nisi in graecis dictionibus. 9,11 De Semivocalibus

Dicuntur autem semivocales non a 'semis', quod est 'dimidium', sed ab eo quod est 'semus ma mum', ut dicantur semivocales quasi 'minus habentes sonoritatis quam vocales', cum plus sonoritatis habeant quam mutae, sicut semidei dicuntur quasi 'minus quam dii', qui, scilicet, non plene sunt dii.

Mutae quoque secundum quosdam sunt novem: b, c, d, g, h, k, p, q, t, sed h littera non est, sed cum sit aspirationis nota propter solam figuram in abecedario scribitur inter litteras. 9,22-23 De Mutis

Et dicuntur mutae non quod nullum omnino habeant sonum, sed quia parum sonant ad semivocalium compara- 9,24-29

tionem, vel vocalium sicut mulier dicitur informis, non quod omnino careat forma sed quia male sit formata. Et de substantiali potestate dictum est. Pr.I 10 GLK II 9,26

Accidentalis vero litterae potestas quintuplex est. Quarum prima est quod littera vel producitur vel corripitur, secunda, quod aspiratur vel absque aspiratione profertur, tertia, quod una cognata est alii in sono, quarta, quod una transit in aliam, quinta vero, quod una praeponitur alii vel postponitur ad constituendam syllabam. De accidentali potestate litterae quae est quinquepertita

Vocales vero apud Latinos omnes sunt ancipites, id est, modo corripiuntur, modo producuntur, unde et accidentalis dicitur haec potestas quia vocalis una et eadem manens de correpta fit producta et e converso. Similiter et apud Graecos erant omnes vocales liquidae antequam inventae essent 'eta' (H), quae nunc non repraesentat nisi e productam et '*othomega' (ω), quae nunc non repraesentat nisi o longam. Unde dicitur '*othomega' quasi 'o longa' a 'megalon', quod interpretatur 'longum'. Antequam repertae essent istae figurae, e et o repraesentabant modo correptas, modo productas, sed nunc tantummodo correptas, unde et una illarum dicitur '*othomicron' quasi 'minor o' a 'micros', quod interpretatur 'minor'. 9,30-31 De prima accidentali potestate 9,31-10,2

Vide ergo quod vocalis alia longa natura, alia positione. Longa natura est quae producitur ex inventione sua et institutione. Natura enim in vocabulis nihil aliud est quam inventio ipsorum. 'Natura' enim a 'nascor' dicitur. Nasci vero vocabula, quid aliud est quam invenire ea? Longa Divisio vocalium sm primam accidentalem potestatem quae est correptio vel productio

Positione est quando propter duas consonantes sequentes vel propter unam duplicem producitur, ut 'dixi'. Pr.I 11 GLK II

Vocalis rursus correpta alia natura brevis est, alia positione. Et quoniam de brevi natura manifestum est, brevis positione est illa quae cum sit natura longa, positione sequentis vocalis corripitur, sicut in 'audivi' longa est natura paenultima, quod inde probatur quia inde formatur supinum, mutata 'vi' in 'tum'. Qualis est ergo paenultima supini, talis etiam est paenultima praeteriti. Cum ergo in 'audivi' longa natura sit paenultima, subtracta v consonante corripitur positione sequentis vocalis, iuxta illam regulam: "Vocalis ante vocalem corripitur et cetera." Positione vero sequentis vocalis corripitur quia facilis est transitus de vocali ad vocalem, unde Virgilius ultimam imperativi 'vale' quae longa est natura corripuit positione sequentis vocalis dicens:

P f. 4va

Et longum formose vale, vale, inquit, Iolla.

Si tamen natura longa fuerit vocalis, licet alia vocalis sequatur, producitur plerumque si metrum illud exigat, ut ibi:

Et sucus pecori et lac subducitur agnis.

Illud quoque sciendum est quod consonantium aliae sunt simplices, aliae duplices, ut x, quae quidem dicitur duplex consonante vel quia, ubi modo ponitur, solebant apud antiquos poni duae, id est, 'cs' vel 'gs', quod ex ratione genetivi perpenditur. Quoniam enim genetivus 'ducis' habeat c, in nominativo solebant scribi 'cs' ubi modo scribitur x. Quoniam vero 'regis' habet 10,3-4 De duplici

g, in nominativo scribebatur 'gs' apud antiquos, ubi modo scribimus x. Aut igitur propter hoc dicitur duplex, aut quia eandem vim habet in metro quam habent duae. Similiter enim facit praecedentem vocalem produci sicut duae consonantes, quae ratio mihi verior videtur esse. Neque enim puto quod x habeat sonum 'gs' vel 'cs', ita, scilicet, ut duos sonos repraesentet sed unum tantum illis duobus affinem, unde pro illis ponitur. Pr.I 11-12 GLK II

Sunt vero consonantes quaedam liquidae, ut l et r, quae post mutam positae modo productam faciunt praecedentem vocalem, modo patiuntur eam esse correptam. Dicuntur ergo liquidae non propter se sed propter vocales quae praecedunt. Unde 'tenebrae' in metro potest poni paenultima producta quae tamen brevis est natura. Sciendum vero quod invenitur m ante n posita non producens vocalem ante se positam, ut ibi 'πωρτεν ὁμνης'. Ibi enim corripitur o paenultima nec est ibi 'Omnes' universalitatis signum, sed proprium nomen graecum quod declinatur 'Omnes Omnetis', sicut 'Ramnes Ramnetis'. 10,4-5 De liquidis

Exsecutis illis quae ad correptionem litterarum pertinent et productionem, deberet continue Priscianus ostendere quae litterae debeant aspirari et quae leniter proferri. Sed interponit h non esse litteram et hac occasione totum emendat abecedarium. f. 9b Quod debitus ordo variatur

Dicit itaque quod Latini sexdecim habent litteras, sicut et antiquissimi Graecorum solebant habere, et praeter illas duas additas habent, scilicet, f, aeolicum digamma, quod quid sit postea dicetur et x. 11,1-4

Vide ergo quod de numero litterarum excludit h. Non enim est littera sed nota aspirationis quamvis propter figuram quam habet, inter litteras in abecedario scribatur. Pr.I 14-16 GLK II 12,21-13,1 De h

C quoque et k et q eadem littera prorsus sunt et k omnino superfluit. Illa enim ratio, quod k debeat scribi, sequente a, nulla est. Sive enim ibi scribatur c sive k, nihil interest. Q vero non omnino superfluit sed ideo tantum illa figura retinenda est ut u posita inter eam et vocalem ostendatur vim litterae non retinere, ut in ea dictione quae est 'quis'. Et dixerunt antiqui quod u ibi littera non est. Si enim esset ibi vocalis, faceret diphthongum et sic produceretur 'quis', quod tamen corripitur. Sed nec consonans potest ibi esse, cum v consonans post aliam consonantem poni non possit in eadem syllaba. Nos vero dicimus quod u ibi est littera et vocalis plane. Sed quod non retinet vim litterae propter metrum dicitur quia in metro nihil operatur nec sonum plenum habet sed collisum ita tamen ut non omnino debeat taceri sed cum quodam sibilo proferri. De c, k 12,5-15 8,21-22 12,9-10 De u inter q et vocalem posita 12,10-12

Y vero et z non sunt de nostrarum numero litterarum quia non utimur illis nisi in graecis dictionibus. ‹De y et z›

Quod autem f, aeolicum digamma, diximus sic intelligendum est. 'Digamma' namque compositum est a '*dya', quod est 'duo' et 'gamma' quod est g graecum, ut dicatur 'digamma' quasi 'duo gamma', id est, gamma super gamma. Graecum enim g, quod sic dicitur, talem habet figuram: Γ. Si vero aliam huic consimilem superaddas hoc modo: F , iam erit illa figura quae a Graecis vocatur 'digamma'. Et dicitur 'aeolicum' quia Aeoles, illi, De aeolico digamma 11,5-12,2

videlicet, Graeci, hanc repererunt figuram. Vide ergo quod antiquissimi Latinorum scribebant f, aeolicum digamma, ad repraesentandum v consonantem, ut in his dictionibus, 'vado' et 'venio'. In his enim et consimilibus scribebant f, ubi hodie scribimus v loco consonantis. Et repraesentabant tamen v consonantem, sed lenius pronuntiabant tunc f quam modo faciamus in 'facio' et asperius quam modo pronuntiemus v consonantem. Ubi vero hodie ponimus f, ut in 'facio' et consimilibus scribebant tunc 'ph', asperius pronuntiantes quam nunc pronuntiemus. Placuit vero postea modernis ut quia in 'facio' et talibus nimis aspere sonabat 'ph' ut loco eius scriberent f, aeolicum digamma, quod lenius sonat. Ubi vero prius scribebant f, ut in 'vado' et 'venus' instituerunt ut scriberetur illa vocalis litterae figura quae est u, ita, scilicet, ut repraesentaret u consonantem quam prius repraesentabat f, aeolicum digamma.

Hanc autem mutationem fecerunt ad similitudinem Graecorum Latini. Antiqui enim Aeoles scribebant f, aeolicum digamma, ut repraesentaret v pro consonante. Scribebant etiam 'ph' ubi hodie scribimus f, sed moderni Aeoles repererunt aliam figuram, scilicet, ϕ, quam posuerunt loco 'ph' ita etiam ut lenius sonaret. Volunt etiam quidam ut invenissent litteram quae dicitur 'vau' et eam ponerent ubi prius scribebant f, aeolicum digamma. Alii vero dicunt quod 'digamma' nomen est figurae tantum; 'vau' vero nomen elementi quod digamma tunc repraesentabat. Quod autem istorum verius sit ex Prisciano non habemus.

Vide ergo quod ubicumque antiqui Latini scribebant 'ph' nos hodie scribimus f, nisi in graecis dictionibus, ubi antiquam servamus scripturam scribentes 'ph', ut 'Phaethon'. Quia vero f ponitur loco 'ph', vel ϕ, quae muta est, inde probat Priscianus quod f non est semivocalis sed muta. Pr.I 14-19 GLK II 11,15-18

De x vero, quae a Latinis addita est et a Graecis sumpta, nihil aliud dicimus nisi quod est duplex consonans posita pro 'gs' vel 'cs' pro ratione genetivi quia sonum habet illis affinem, ut superius dictum est. 12,3-4 De x

De h quaeritur utrum sit vox. Nos autem dicimus quod non est vox sed sonus. Neque enim plectro linguae formatur sed ad modum tussis subripitur.

Addit iterum Priscianus quod plures litteras quam sexdecim antiquas et duas post additas, id est, f et x, videmur habere, quod dicit propter i et u quando loco consonantium accipiuntur. 12,16-18

Et i quandoque ponitur pro simplici, quando, scilicet, in simplici dictione prima syllaba ab ea incipit, ut 'Iuno'. Pro duplici vero accipitur quando in simplici dictione post primam syllabam aliqua incipit ab ea, ut 'maius'. Unde duo i solebant antiqui scribere ibi, ita, scilicet, ut utraque esset consonans et prima litterabatur cum prima syllaba, altera, cum secunda. In compositis etiam ponitur i pro simplici | post primam syllabam, ut ibi "Reice capellas." Ibi enim Virgilius proceleusmaticum, qui constat ex quattuor brevibus, posuit pro dactylo, ut "reĭice ca," sit unus pes ex omnibus brevibus constans. Quod vero "re" ibi producitur: "Reiice ne maculis," poetica fuit licentia. 14,1-3 De i consonante 14,3-5 14,5-8 14,15-18

P f. 5rb

Pr.I 20-21
GLK II
15,1-16,3
De u consonante

U quoque videtur pro duplici posita in 'audivi' et similibus, ideo, scilicet, quod "di" corripitur, subtracta u; illa vero apposita producitur, unde locum duplicis obtinere videtur. Sed verius est quod "di" producitur ibi natura; subtracta uero, u corripitur positione sequentis vocalis, sicut superius dictum est. U namque loco simplicis consonantis semper ponitur.

16,7

U quoque consonans in u vocalem transit, ut ibi:

Nivesque deducunt Iovem nunc mare nunc siluae.

Ibi enim debet u vocalis pronuntiari quod ratione metri probat Priscianus.

16,11

Est enim dimetrum iambicum coniunctum penthemimeri heroicae.

Vide ergo quod iambus est pes constans ex brevi et longa iuxta illud Horatii:

Syllaba longa brevi subiecta uocatur iambus,
pes citus

De iambico metro

etc. Iambicum ergo metrum est quod constat ex iambis sed unus iambus unum metrum non perficit propter nimiam celeritatem quam habet, immo duo iambi unum semper faciunt metrum. Ut ergo sit dimetrum iambicum, id est, ex metris duobus constans, oportet ut ibi sint quattuor iambi quorum duo unum faciunt metrum, reliqui duo, alterum, nisi quod iambi spondeum in primo loco recipiunt, vel tertio et semper in impari loco, numquam autem in pari. Unde Horatius:

Spondeos stabiles in iura paterna recepit.

Ex quo perpenditur quod ad tardandam iamborum celeritatem

interponuntur spondei quia cum in dactylico metro spondeus quisque unum faciat metrum, in iambico tamen non per se sed cum iambo unum metrum constituit, quod ex iamborum celeritate contrahit.

Sed quaeri potest cur iambicum metrum spondeum numquam recipiat nisi in loco impari, id est, nisi in primo vel tertio vel quinto et deinceps. Quod ita solvimus. Spondeus, ut praedictum est, interponitur iambis, non quod iambo ratione temporum aequipolleat, sed potius ad tardandam iamborum celeritatem. Illud quoque dictum est quod in iambico metro non spondeus per se sed spondeus cum iambo unum metrum efficit. Si ergo iambus illi spondeo cum quo unum metrum conficit praeponeretur, quia iam prolatus esset iambus, nullam ei tarditatem posset conferre sequens spondeus. Necesse ergo est ut spondeus praeponatur ut sua prolatione iambum sequentem cum quo metrum conficit possit tardare. Itaque cum praeponi semper debeat iambo cum quo metrum conficit, necesse est semper aut in primo loco ponatur et iambus in secundo, aut spondeus in tertio et iambus in quarto, et sic semper spondeus in loco ponatur impari, iambus in pari.

Vide ergo quod illa pars versus Horatiani quae est: "nivesque deducunt Iovem," dimetra iambica est. "Nives" enim iambus est, similiter "que de," et hi duo iambi unum faciunt metrum. "Ducunt" vero spondeus est tertio loco interpositus, "Iovem"que iambus est qui cum spondeo praeposito alterum metrum constituit. Et sic est dimetrum iambicum quod

quidem coniunctum est penthemimeri heroicae. 'Penta' enim Pr.I 22-23 GLK II
interpretatur 'quinque', '*memeris', 'divisio' vel 'medietas'. Heroica dicitur dactylica quia pede dactylico solent heroum facta describi.

Penthemimeris ergo heroica est medietas pentametri versus, id est, ex quinque pedibus constantis, ita, scilicet, ut illa medietas sit dactylica quae non recipit spondeum, cuiusmodi semper est ultima pentametri versus medietas. Ut ergo illa pars versus horatiani quae est: "nunc mare, nunc 16,12
siluae" sit penthemimeris heroica, oportet ut "siluae" trisyllabum proferatur, sicut aperte demonstratum est.

Inducit quoque Priscianus ad probandum quod u vocalis ponitur pro v consonante illud exemplum:

Quod zonam soluit diu ligatam 16,14

Ibi enim "soluit" necesse est trisyllabum sit quod non potest esse nisi ibi u proferatur vocalis, quod inde probatur quia metrum est hendecasyllabum phaleucium. 'Hendecas' interpretatur 'undecim', unde dicitur hendecasyllabum quasi 'undecim syllabarum'. 'Phaleucium' vero dicitur ab inventore quia Phaleucus invenit. Non posset vero versus ille undecim 16,15-16
syllabarum esse nisi "soluit" ibi sit trisyllabum.

Illud quoque sciendum est quod Aeoles loco aspiratio- 18,5-8
nis ubique ponebant digamma. Quoniam ergo in 'rhodos', quod est nomen insulae et in 'rhetor' aspiratur r, pro h volebant ponere digamma eo modo quo repraesentabat v pro consonante. Sed quia non poterat proferri post consonantem in eadem syllaba,

iccirco transmutantes praeposuerunt f digamma ad r et quia rursus non poterat sonare nisi ante vocalem, iccirco pro aeolico digamma ponebant b, 'brodos' et 'bretor' dicentes, et ita ponebant b pro digamma. Latini etiam ponebant b pro v consonante, ut in eo quod est 'caelebs', quod est compositum a 'caeleste' et 'vita' et 'ducente'. Caelebs enim dicitur quasi 'caelestem vitam ducens', sed ab ea dictione quae est 'ducens' nihil habet nisi s; ab ea vero quae est 'vita' nihil habet nisi b positam pro v consonante. Pr.I 23-25 GLK II 18,9-11

De secunda accidentali potestate

Quot et quae consonantes aspirantur 18,15-19,25

His itaque transactis restat ut quae litterae aspirentur et quae non doceamus. Omnes igitur vocales aspirantur quamvis non ubique, et semper praeponitur eis aspiratio, ut 'habeo', 'Herennius', 'hiems', 'homo', 'humus'. Consonantes autem quattuor tantummodo aspirantur, postposita semper aspiratione. Aspiratur ergo c, ut 'Chremes', t, ut 'Thraso', p, ut 'Philippus', r, ut 'Pyrrhus'. Et vocalibus quidem praeponitur ut minimum sonent; consonantibus vero postponitur ut plurimum sonent, quia omnis littera vel vox plus sonat sese cum postponitur quam cum anteponitur. 18,19 18,20-19,1

Illud enim quod alibi dicit, scilicet, quod m obscurum sonum habet in fine syllabae non est contrarium. Quamvis enim magis obscurum sonum habeat in fine syllabae, eo quod labris fixis pronuntiatur, plenius tamen sonat quam si praeponeretur. 29,15-16

Quod aspiratio vocalibus sit acoidentalis et consonantibus substantialis 19,1

Vide ergo quod aspiratio praeposita vocalibus tam leniter sonat ut accidentalis illis esse dicatur, quoniam, quamvis non taceatur aspiratio, adeo parum sonat, ut non dicatur

mutari dictionis significatio. Si ergo sic proferas 'hauris' ab 'haurio' ut aspirationem taceas, quantum ad prolationem aequivocum erit ad 'aurem' et 'haurire', quamvis scriptura faciat differentiam. Pr.I 25

Consonantibus vero postposita aspiratio tam aspere sonat ut quasi substantialis esse dicatur, ita, scilicet, ut si taceatur et dictionis significatio mutetur. Si enim 'Cremes' sine aspiratione pronuntiaveris a 'cremo' verbo intelligitur sumi. Si aspiretur, proprium nomen erit. 19,3-6

Quia ergo consonantibus substantialis est aspiratio, ideo Graeci pro singulis consonantibus aspiratis singulas repererunt figuras, pro 'th' scribentes θ, pro 'ph' φ, et pro 'ch' χ, excepto quod pro 'rh' nullam invenerunt figuram. Adeo namque accedit r ad naturam vocalium ut aspiratio substantialis ei esse non dicatur, propter quod etiam dixerunt quidam praeponi debere aspirationem consonanti r sicut vocali. Unde etiam in 'rhetor' et in 'rhodos' praeponebant aspirationem ante r, pro qua Aeoles volentes scribere digamma, loco eius quoque ponebant b, 'bretor', 'brodos' dicentes, sicut superius aperte demonstratum est. 19,6-8 Quod r consonanti sit accidentalis

f. 6ra

Opponitur quod in 'vah' et 'ah' postponitur aspiratio vocalibus. Ad quod duplex fit solutio, quarum una est quod multae interiectiones communes sunt omnibus gentibus et barbaris etiam qui solent aspirare vocales in fine. Alia quoque solutio est quod interiectiones quia repraesentativae sunt affectuum debent abscondita voce proferri. Ideoque cum 19,26-20,7 Oppositio 20,6-8 20,3-4

integrae interiectiones sint 'vaha' et 'aha', ita, scilicet, ut aspiratio praeposita sit vocali de ultima syllaba, facta est apocopa ultimae vocalis; h vero remansit quasi pendens ex praecedente vocali ut notetur dictio non esse integra. Sic ergo determinandum est illud quod, scilicet, vocalis numquam aspiratur in fine in integra dictione. Pr.I 26 GLK II 20,3

Restat ut de tertia accidentali potestate, id est, de litterarum cognatione dicamus. Vide ergo quod inter c non aspiratum et c aspiratum est g. "Inter t quoque et 'th' est d; inter p et 'ph' sive f est b." Ergo g et d et b sunt mediae quia quadam similitudine soni accedunt ad eas quarum dicuntur mediae, ita etiam quod nec tanto spiritu proferuntur quanto illae aspiratae et maiore tamen spiritu proferuntur quam eaedem non aspiratae. Quod inde perpenditur quoniam in proferendo non aspiratas magis operantur vel labo- rant exteriora, in proferendo easdem aspiratas magis [laborant vel] operantur interiora; in proferendo medias, inter utrumque fit vo- cis formatio. Quod facile perpendes si in praedictis motibus at- tendas ora voces naturaliter modulantia. Nec illud dico quod g sit media inter c et 'ch', ideo quod omnino non aspiratur, nec omnino est sine aspiratione sed, cum hoc sit, iccirco potius di- citur media quia quodammodo similis est in sono c et 'ch, quod ex sono syllabarum in quibus praeponitur facile perpendi po- test. Et hoc idem de ceteris dicendum est. 20,9-21,2 De tertia accidentali potestate 20,9-10 20,10-11 20,14 20,14-15 20,15 20,15-17

Quoniam vero quarta accidentalis potestas restat quae est litterarum mutatio, sciendum est modis sex litterarum 21,3-37,3 De quarta <accidentali potestate>

fieri mutationes: aut per casus, ut 'homo hominis', aut per tempora, ut 'facio feci', aut per compositiones, ut 'salsus insulsus', aut per derivationem, ut 'sero satus', aut per translationem de graeco in latinum, ut 'Cyros Cyrus', aut per antiquitatem ut 'legendus' pro 'legundus', 'amplecti' pro 'amplocti', quod sic ab antiquis dicebatur. Pr.I 27-36 GLK II 22,7 25,11-12 25,4-7 25,18 25,15

In quibus omnibus nihil dignum exceptione reperio usque ad illum locum ubi dicit quod in graecis nominibus, id est, a graeco sumptis, ponitur u loco 'ου' diphthongi, ut 'Musa' pro 'Μοῦσα', modo pro o correpta, ut 'Homerus' pro "Ομηρος', modo pro o producta, ut 'fur' pro 'φώρ', sicut e converso ponimus o pro u, ut 'bos' pro '*bus' [ubi tamen repraesentabant u ‹per› 'ου', scribentes 'ου' et pronuntiantes tamen u. Ponimus etiam u pro ∪ longa dicentes 'mus' pro 'μῦς'] quod facimus sequendo Aeoles in plerisque qui dicunt 'θουγάτηρ' ubi ceteri Graeci dicunt 'θυγάτηρ'. Sed videndum est hic quod quamvis scribant ibi 'ου', pronuntiant tamen u. 27,20-28,6 27,21-23

Vide ergo quod haec figura, id est, ∪ , apud antiqui- De u ores Graecos repraesentabat indifferenter sonum i et sonum u, unde magna nascebatur confusio. Ideo Aeoles instituerunt ut scriberent o ante ∪ ad notandum sine confusione quod ∪ tunc repraesentaret u, cum vero scriberetur ∪ per se, repraesentaret i. [Sed adhuc quantum ad scripturam erat ibi confusio quoniam nesciebatur quando per 'ου' repraesentabatur diphthongus et quando u. Ideoque, ablata o , instituerunt ut per ∪ puncto superposito repraesentaretur u, per eandem quoque figuram

puncto non superposito repraesentaretur i.] Et sic nulla remansit confusio, ita etiam [dicimus] quod in 'μοῦσα' scribebatur ου et tamen pronuntiabatur u. Quod ergo dicit Priscianus u poni ibi pro ου diphthongo propter solam scripturam dictum est. Pr.I 38

Et vide quod '*tugater' secundum quosdam interpretatur creator omnium rerum, secundum alios nomen fuit cuiusdam puellae.

Illud quoque sciendum est quod Priscianus ostendit prius mutationem vocalium, deinde vero mutationem consonantium, inter quas prius docet mutationem semivocalium, primo tamen docendo quem sonum quo loco positae habeant semivocales. 25,8-29,7 29,8-37,3 29,8

Dicit itaque quod l triplicem sonum habet, exilem, id est, parvum et tenuem, quando geminatur secundo loco posita, ut 'ille'. Hic enim tenuem sonum habet illa l quae secundo loco est posita. Plenum vero sonum habet l quando finit nomina, ut 'sol' vel 'syllabas, ut 'silva', vel quando habet aliam consonantem in eadem syllaba ante se, ut 'flavus'. Mediocrem vero sonum habet in omnibus aliis locis posita, ut 'lectus'. Mediocrem vero intellige quasi nec prorsus plenum, nec prorsus exilem. 29,8-11 29,10-12 29,12

M quoque obscure sonat quando est terminalis dictionis, ut 'templum'. Labris namque magis fixis pronuntiatur sic posita. Ideoque obscurius sonat nec illud putes esse contrarium quod superius dictum est, scilicet, quod littera plus sonat sese postposita quam cum anteponitur. Quamvis enim m 29,15 18,20 cf.31,18-19

obscurius sonet cum dictionem terminet, ibidem tamen sonum pleniorem habet. Aperte vero sonat eadem m posita in principio dictionis, ut 'magnus'. Hic enim clarius sonat nec tam fixis labris pronuntiatur. Pr.I 39-40 GLK II

Similiter et n plenius sonat in principio syllabae posita et in fine, ut 'nomen'. Exilem vero, id est, tenuem sonum habet in media dictione posita, ut 'annus'. Medium autem intellige quidquid inter .. principium et finem est. 30,7-8 30,8

Illud etiam notandum est, quod dicit de s, scilicet, sequente 'ne' coniunctione cum apostropho penitus tollitur s. ut in 'viden', 'satin', pro 'videsne', 'satisne'. Vide ergo quod apostrophus est virgula recurva quae superscribitur n semivocali quando, scilicet, dempta sequenti e, semivocalis n quae praecedebat cohaeret illi vocali quae prius erat ante s, dempta eadem s. Ideoque ut designetur n ad illam e apostrophari, id est, converti, superponitur illa virgula recurva quae dicitur apostrophus. 32,6 32,6-7 De Apostropho

Sed quaeritur an 'viden' sit una pars composita ex verbo et 'ne' coniunctione, an sint duae partes. Et dicunt plures quod verbum est compositum et indeclinabile et est comicum verbum. Sed quid dicetur de 'satin'? Eritne adverbium compositum? At hoc non fieri posse videtur. Quare enim dixisset Priscianus quod s penitus tollitur sequente 'ne' coniunctione cum apostropho? Si 'satin' et 'viden' sunt composita, quomodo sequitur 'ne' coniunctio et quare cum apostropho? Sed numquid duae partes esse dicuntur? Hoc Quaestio 32,6-7

Plane videtur voluisse Priscianus, ut duae sint partes sed neutra integre prolata. Sed prolatae tamen sic, id est, cum apostropho, ponuntur interrogative. 'Viden' ergo non est una pars, sed duae, scilicet, verbum secundae personae et 'ne' coniunctio, sed quorum neutrum prolatum est integre, ut dictum est. Pr.I 47 GLK II

Illud quoque addendum est quod cum, post mutationem semivocalium, de mutatione consonantium agat, propter figuram, non quod sit littera, facit mentionem de h. Dicit ergo quod Graeci, quod et similiter fecerunt Latini, diviserunt figuram H in duas partes, quarum dextra pars, quae est huiusmodi: ⊦, a Graecis dicitur 'nota psilen', quod interpre- De hac figura h 35,24-25 35,25-27

P f. 6vb | tatur 'siccitas'. Posset etiam videri a 'silendo' dictum, nisi prohiberet hoc praecedens p. Hanc ergo dextram partem ponebant super litteram in illis dictionibus de quibus erat dubitatio an deberent aspirari. Haec itaque superposita signum erat removendae aspirationis, id est, nota designans syllabam non debere aspirari. Unde merito dicebatur 'nota psilen', quod est 'siccitas'. Haec vero nota a quibusdam Latinis nominata est 'exilis', ab aliis vero 'lenis' dicta est. Sinistra vero pars eiusdem figurae, quae est huiusmodi: ⊢, dicta est a Graecis 'nota dasian', quod interpretatur 'ubertas' et ponebatur super litteram quae debet aspirari, unde etiam a Grillio nominata est 'flatilis'. 35,27 36,2

Quoniam tamen Priscianus dicit sinistram partem esse notam contrariae aspirationis, dicunt plures quod 'nota 'psilen' vocalibus quae parum aspirantur, ut superius dictum 36,1-2

est, superponebatur non ad notandum quod omnino non deberet aspirari sed ut parum. Dextra vero superponebatur consonantibus aspiratis ad designandum quod multum deberet ibi sonare aspiratio, ut superius dictum est. Ideoque bene dixit Priscianus "contrariae aspirationis" quia multum sonans aspiratio contraria est quodammodo parum sonanti. Pr.I 50 GLK II

De quinta accidentali potestate

Sequitur ut de quinta accidentali potestate, hoc est, de ordine, aliquid dicamus. Hoc ordine agit Priscianus de ordine. Ostendit primo quot vocales et quomodo sibi coniungantur ad constituendam syllabam et hoc idem docet postea de consonantibus. Quoniam ergo vocales sibi praeponuntur in diphthongis ad constituendam syllabam, dicendum est primo quid sit diphthongus et quare sic dicatur, postea vero quibus de causis reperta sit diphthongus, quot etiam sint diphthongi apud Latinos et quomodo proferatur diphthongus per diaeresim. 37,4-43,19 De Ordine vocalium 37,4-41,24 41,24-43,19 De Diphthongo 37,13-14 37,9-11.13 37,14-38,1

Quid sit diphthongus

Diphthongus ergo est duarum vocalium in eadem syllaba cum quadam soni collisione ut utraque vim suam in metro habeat positio. "In eadem syllaba," dictum est propter synaloepham quae fit inter litteras diversarum syllabarum. "Ut utraque vim suam in metro habeat," additur propter u quod positum inter q et aliam vocalem vim suam in metro non retinet. Ideoque diphthongum cum alia vocali non facit.

Quare sic dicatur

Diphthongus autem nomen compositum est a '*dya' graeco, quod interpretatur 'duo', et 'phthongos', quod est simplex sonus. Unde dicitur diphthongus quasi 'sonus duarum vocalium litterarum'.

Tribus vero de causis reperta est diphthongus. Aut enim causa differentiae, ut 'quae' nomen scribitur per 'ae' diphthongum, ut per hoc differat a coniunctione copulativa 'que'. Haec enim scribitur per solam e. Aut ergo causa differentiae reperta est, aut causa sonoritatis, ut 'Musae' per 'ae' diphthongum scribitur ut magis sonora sit prolatio. Neque enim penitus debet taceri a sed collise proferri. Compositionis rursus causa reperta est diphthongus, ut 'caelum' per 'ae' diphthongum scribitur, ut ostendatur esse compositum. Componitur enim a 'casa' et 'elios' quod interpretatur 'sol', unde caelum dicitur quasi 'casa elios', id est 'domus solis'. Potest etiam dici quod ibi scribitur diphthongus et causa brevitatis ut diversarum, scilicet, syllabarum litterae in unam conglutinentur.

Pr.I 50 GLK II De Causis diphthongi

Sunt autem quattuor diphthongi quibus nunc utimur: 'au', 'eu', 'ae', 'oe'.

37,13 Quot sint diphthongi

Et sciendum quod diphthongus 'ae' per diaeresim quandoque profertur. Diaeresis vero interpretatur 'divisio in duo'. *Dya namque 'duo' dicimus sed haeresis interpretatur 'divisio'. Unde compositum est nomen 'diaeresis'. Quando ergo 'ae' per diaeresim profertur scribitur per a et i, ut ostendatur aequipollere diphthongo graecae 'ai'. Tunc etiam per a et i scribitur quando fit diaeresis, quia in illa diaeresi producitur paenultima vocalis ante vocalem posita, quod raro fit in latinis dictionibus sed saepe in graecis. Ex una igitur syllaba in qua scribitur 'ae' fiunt

37,15-17 De Modo proferendi diphthongum

37,15-16

duae scripturae per a et i, ut 'aulai' pro 'aulae', sicut Virgilius dicit: Pr.I 54 GLK II

Aulai in medio libabant pocula Bacchi,

Vide tamen quod, cum sit diaeresis 'ai' diphthongi graecae in dictionibus graecis, tunc i pro duplici consonante accipitur. 37,21-22 Graeci enim dicunt 'Maia' ponentes 'ai' diphthongum in paenultima syllaba. Nos vero dicimus 'Maia', dividentes 'ai' diphthongum et i traducentes ad ultimam syllabam pronuntiantes eam non vocalem sed consonantem.

Illud quoque sciendum est quod 'ei' diphthongo nunc non utimur sed loco eius in graecis nominibus ponimus i longam pro 'ei'. De ei greca diphthongo 40,10-11 Vide ergo quod Graeci habent feminina habentia duplicem nominativum, unum qui terminatur in 'ei' et alterum qui habet per adiectionem a ut, '*Deiopei Deiopeia'. 40,13-15 In his ergo femininis quae per adiectionem assumunt a, cum apud eos sit 'ei' paenultima pura, vertimus 'ei' in e productam dicentes 'Deiopea' pro 'Deiopeia'. Dicit autem Priscianus quod in his "maxime femininis . mutamus 'ei' in e." 40,13 "Maxime," ideo dicitur quia in his numquam fallit, in illis 40,16 vero quae desinunt solum in 'ia' raro fit hoc, ut mutemus 'ei' in e productam, immo potius in i longam. Graeci namque dicunt 'Alexandreia', nos vero 'Alexandria', paenultima producta. "Raro" autem dictum est propter 41,6 'Medea' et 'Platea' pro quibus Graeci dicunt 'Medeia', 'Plateia'. In his enim ponimus e longam pro 'ei', non autem i.

p f. 7rb

Vide tamen quod Virgilius dixit 'Typhoea', paenultima

correpta ut ibi: Pr.I 54-56 GLK II

qui tela Typhoea temnis

cum tamen Graeci ponant ibi 'ei' diphthongum dicentes 41,7
'Typhoeia'. Sed hoc non fit mutatione 'ei' diphthongi sed potius subtractione alterius vocalis quae est i, quod solent illi Graeci facere qui Dores nuncupantur. In omni enim diphthongo utraque vocalis corripitur sed duae breves unam valent longam. Ideoque diphthongus producitur. Si ergo, cum utraque sit brevis, altera subtrahatur, altera manet correpta. Quod factum est a Virgilio in 'Typhoea', dorico more. Unde perpenditur quod 'Alexandria' et 'Alexandrea' potest dici vel per i vel per e, sive productas, si fiat diphthongi mutatio, sive correptas, si fiat subtractio. Quando ergo 'ei' paenultima pura est apud Graecos, in plerisque ponimus e longam pro 'ei', sicut dictum est. In quibus vero 'ei' paenultima pura non est sed consonans sequitur, ponimus i longam pro 'ei' diphthongo. Ubi enim Graeci dicunt 'Neilos', et nos 'Nilus'.

His itaque exsecutis ostendit Priscianus quae semivocalis cui semivocali praeponatur. 41,25 De Ordine semivocalium

M ergo ponitur ante n ut 'Mnestheus', quod est proprium nomen, et 'amnis'. Sic enim litterandum est ut a solum primam faciat syllabam, m vero et n simul sint de sequenti syllaba. S quoque ponitur ante m, ut 'smaragdus'. Qui enim 42,1-3
scribunt z ante m vitium faciunt. .. Numquam enim 42,1
duplex in principio syllabae posita cum alia potest 42,2-3
iungi consonante. Praeterea si z ibi scriberetur, falsus

esset ille Lucani versus in quo ait:

Terga sedent, crebro maculas distincta smaragdo.

Nunc vero stat metrum, eo quod s praeposita liquescit.

42,22-43,4 De Ordine trium consonantium in principio syllabae

Ut autem difficiliora sicut proposui colligam, videndum est illud quod dicit quoniam tres consonantes non possunt iungi in principio syllabae nisi prima sit s vel c vel p, secunda vero post s, c vel p vel t. Post c autem vel p principales, id est, in principio positas, secunda est t, tertia l vel r, sed l in his solis quae

43,2-4 incipiunt ab s. Et ut de singulis ponam exempla: s prima est sequente c et tertia l, ut 'Asclepiodotus', quod est proprium nomen; sequente c et tertia r, ut 'scriba'' sequente vero t

P f. 7va

et tertia l, ut 'stloppus', quod est buccarum inflatio; sequente vero t et tertia r, ut 'stratus'; sequente p et tertia l, ut 'splendidus'; sequente p et tertia r, ut 'spretus'. Stlophus

Quaeritur ergo an '*Ithmos' quod est nomen fluvii debeat scribi per s vel per t tantum. Sed s ante t posita semper in simplicibus dictionibus eiusdem est syllabae, ut 'testis', quare et in supradicto nomine. Sed si sequentis est syllabae tunc, si secunda sit t, tertia debet esse l vel r secundum Priscianum. Sed '*Ithmos' habet m in tertio loco. Ergo non potest scribi per s. Quaestio Solutio

43,7-9 De Ordine duarum consonantium in fine dictionis

Dicit iterum quod si dictio desinit in duas consonantes necesse est priorem liquidam esse et sequentem s vel x vel c vel t antecedente n, ut 'hinc', 'amant'. Sed obiciuntur: 'est', 'ast', 'post', 'fert', 'vult' et 'huic'. Opposition Quae sic solvimus. 'Est' habet s interpositam non naturaliter, Solutio

nam 'et' deberet dici secundum formationem. 'Fert' et 'vult' Pr.I 58
irregularia sunt. 'Post' vero fit per apocopam a 'postea'. 'Ast' quoque fit ab 'at' interposita s. 'Huic' vero non desinit in duas consonantes sed additur c ad differentiam interiectionis 'hui', vel dicamus quod non est regula cum dicit "antecedente n," sed quasi in parte ostendit quae littera antecedat sequente t vel c, ut 'hinc', 'dicunt'.

43,9-10 De psi greca loco cuius ponitur bs vel ps 43,16-17

Sciendum quoque est quod loco ψ graecae scribimus 'bs' vel 'ps' pro ratione genitivi ut 'Arabs' et 'Pelops'. In his enim scribunt Graeci litteram ψ. Illud tamen sciendum est quod quia 'ps' volubiliorem habet sonum et molliorem quam 'bs', ideo in principio syllabae semper scribimus 'ps' loco ψ, licet scripturae ratio exigat ut scribatur 'bs', ut quoniam 'nubo' scribitur per b exigit scriptura ut praeteritum scribatur per 'bs', scribitur tamen per 'ps'. Dicitur enim 'nupsi'. Et hucusque sufficiat de littera dixisse.

<DE SYLLABIS>

Quid syllaba

De syllaba vero tractat Priscianus hoc ordine. Describit primo syllabam et dupliciter. Deinde dividit eam per species, postea agit de positione litterarum in syllaba. Ad ultimum tractat de illis quae syllabae accidunt. Pr.II 1 GLK II 44,1-7 51,21 ff.

"Syllaba est comprehensio litterarum consequens sub uno accentu et uno spiritu prolata." Vide ergo quod ista descriptio data est per huius nominis quod est 'syllaba' interpretationem. '*Syllabin' namque interpretatur 'comprehendere', unde syllaba dicitur quasi 'comprehensio'. Haec ergo descriptio largior est quam ipsum descriptum, quoniam etymologia, sive interpretatio, quandoque excedit, ut quod | 'homo' ab 'humo' P f. 7vb dicitur. Multo namque plura de humo habent esse. Quandoque vero exceditur, ut interpretatio huius nominis quod est 'syllaba'. Sunt enim syllabae quarum est nulla comprehensio litterarum. Quandoque iterum parificatur ut quoniam philosophia dicitur amor sapientiae. 44,1-2

"Comprehensio," ergo "litterarum" dicitur quasi earum coniunctio, per quod differt ab elemento quamvis una sola littera, ut 'a' quando est praepositio dicatur syllaba, sed abusive, id est, contra ipsam nominis interpretationem. "Consequens" vero additur quasi "congrua," ut, videlicet, sit absque barbarismo. Sed quia hoc totum habet oratio subditur "sub uno accentu." Non enim oratio tota sub uno profertur accentu sed dictio quaeque suum habet in ea accentum. Sed quia tota dictio sub uno profertur accentu ad eius dif-

ferentiam additur "et uno spiritu," id est, uno impulsu prolata. Pr.II 1 GLK II
Quaeque enim syllaba in dictione suum habet impulsum.

Sed opponitur quod hoc totum convenit monosyllabae dictioni. Sed quia monosyllaba dictio eadem est et syllaba et ei illa descriptio convenit ex eo quod est syllaba, non ex eo quod est dictio, facile cassari potest haec obiectio.

Definitur rursus syllaba et hoc modo. "Syllaba est vox litteralis quae sub uno accentu et uno spiritu indistanter profertur." Vide ergo quod definitio haec est constans ex genere et differentiis. "Vox" enim ibi ponitur pro genere; "litteralis" additur pro differentia. Litteralis ergo dicitur eo quod ipsa litterarum est comprehensiva. Vel, si velimus ut etiam elementis quae sunt litterae hoc conveniat, dicemus quod litteralis appellatur eo quod elementario sono sit formata ut dicatur litteralis contra confusam vocem quae sonis elementariis non est distincta, ut enim mugitus bovis et consimilia. Et quia hoc totum habet oratio additur "sub uno accentu," ut superius dictum est. Et quia hoc totum rursus habet dictio, additur "et uno spiritu," hoc est, impulsu. Sed quia hoc totum habet dictio monosyllaba additur "indistanter," ut, scilicet, sine distantia altera syllaba sequatur in constitutione dictionis. 44,4-5 Alia descriptio syllabae

Sunt autem sex syllabae species. Est enim syllaba vel unius litterae, ut 'a', vel duarum, ut 'ab', vel trium, ut 'ars', vel quattuor, ut 'mars', vel quinque, ut 'stans', vel sex, ut 'stirps'. Quot autem sunt vocales tot sunt syllabae 44,6-7 Divisio syllabae per species 44,8-9

P f. 8ra quae ex singulis litteris constant. Quae vero ex|pluribus litteris constant fere sunt innumerabiles. Sciendum vero quod licet syllaba tres consonantes habeat nulla tamen syllaba tres habet vocales, ita, scilicet, ut vim suam in metro retineant. Quamvis enim cum diphthongo scribatur u ut in dictione illa 'quae', u tamen non retinet ibi vim litterae.

Pr.II 1-3 GLK II 44,9-10 44,10-13 44,11-13

Et ut de litterarum positione in syllaba aliquid dicamus, vel duae vocales faciunt syllabam, ut in illa diphthongo quae est 'au', vel vocalis et consonans una vel plures, ita quod vel vocalis antecedit consonantem vel consonans vocalem. Numquam tamen "plus quam tres consonantes antecedere" possunt vocalem in eadem syllaba nec nisi tres sequi, ita tamen quod, si tres consonantes antecedant vocalem, non nisi duae sequuntur, quia non ex pluribus litteris quam ex sex potest syllaba constare.

44,19-21 De Positione litterarum in eadem syllaba 44,21-22 45,1-2

Ut ergo litterarum ordinem in diversarum iuncturis syllabarum edoceamus, si antecedens syllaba terminetur in consonantem, necesse est ut sequens a consonante incipiat, ut 'artus', nisi sit dictio composita. Haec enim regula de simplicibus intelligenda est.

45,4-5 De Ordine litterarum in iuncturis diversarum syllabarum

Herodianus tamen voluit in ordinandis syllabarum litteris regulas simplicium in compositis etiam observari. Unde in 'adeo', quod est compositum ex 'ad' et 'eo', voluit d de secunda syllaba esse et ad eam transire. Sed opponit Priscianus contra eum pluribus modis. Si enim, inquit, regulae simplicium in compositis observandae sunt, ergo quia in simplicibus dictionibus b interposita semper est de sequenti

45,6-9 <Responsio> contra Herodianum

syllaba, in compositis quoque hoc idem observabitur, quare in 'oblitus', quod est ab 'oblino', erit b de sequenti syllaba ut solum o sit de prima syllaba. Poterit ergo prima syllaba et produci positione duarum consonantium quae sequuntur et corripi propter ‹eas› quia 'ob' naturaliter correpta est. Et si verum est quod b transit ad secundam syllabam, ut Herodiano placuit, erit b ante l in eadem syllaba, ideoque muta ante liquidam. Poterit ergo liquescere l et sic corripi prima syllaba quod nusquam reperitur. Ad aliud iterum inconveniens trahit Priscianus illam herodianam sententiam, scilicet, quod regulae simplicium observandae sunt in compositis. Quod si verum est, ergo quia m in simplici dictione interposita de sequenti syllaba est, similiter in 'circumeo' et 'circumago' erit m de sequenti syllaba, quare nec in his dictionibus patietur m collisionem quia numquam colliditur nisi in fine syllabae posita et sequente vocali in alia. Sed in praemissis dictionibus colliditur m. Quamvis enim scribatur in eis, aut omnino tacetur in pronuntiatione, aut, quod verius est, collise proferetur.

Pr.II 3 GLK II 45,9-12

45,12-14

45,12-17

Sed opponitur illud 'circumamicta varietatibus'. In eo enim quod dicitur 'circumamicta' pronuntiant omnes m sine ulla collisione. Sed potest dici quod duae partes sunt: 'circum' una, 'amicta' vero alia et ideo non colliditur m. Vel si unam partem dixerimus esse, collise debet ibi proferri m quia vel omnino debet taceri vel minimum et collise sonare.

Rursus si regulae simplicium observandae semper essent 45,14-17

in compositis, in 'perhibeo' et similibus transiret r in sequentem syllabam sicut in simplicibus, quare nec aspiraretur in his dictionibus vocalis sed aspiratur. Falsa est ergo illa Herodiani sententia. Pr.II 10 GLK II

In his vero quae ad positionem litterarum pertinent, vel in una syllaba vel in diversis, nihil amodo dignum exceptione invenio usque ad illum locum ubi agitur de s. Dicit ergo Priscianus quod s terminante antecedentem syllabam, hae solae consonantes inveniuntur sequentes c in compositis, ut 'abscondo', quia in simplicibus dictionibus 's posita ante c eiusdem est syllabae cum ea, ut 'pascua'. Aut ergo terminalis est syllabae sequente c, ut 'abscondo' aut sequente altera s, ut 'cassis', aut i consonante, ut 'disiectus', aut p, ut 'displicet', aut t, ut 'disterminat'. 50,14 ff. 50,14-17 Quae solae consonantes sequantur antecedente s 50,20 50,21-22

Obicitur 'transgredior', 'transfero', 'transveho'. 'transduco', transmigro', 'transmeo', quia in his omnibus terminalis est s praecedentis syllabae, nulla praedictarum consonantium sequente. Sed quod ait "hae solae inveniuntur consonantes," intelligendum est non quod illud "solae" alias consonantes removeat, sed potius "hae solae" dixit, id est, divisae ab ultima littera prioris syllabae. Si enim aliter diceretur falsum videretur esse propter praedicta. Oppositio 50,14-15 Solutio Alia solutio

Aliam etiam possumus solutionem ponere. Cum enim dictum sit superius quod inter c et 'ch' sit g, cum c in compositis ponatur post s, merito et post eam ponitur g, ut in 'transgredior', eo, scilicet quod g habet similem sonum cum c. Rursus cum inter p et 'ph' sit f et ponatur p post s, merito et post eam ponitur f, ut in 'transfero'. 20,9 20,14

Et quia v consonans ponitur loco digammae, ut in 'Davus', ideo Pr.II 11.
P f. 8va post s merito ponitur, sicut f, ut in 'transveho'. Rursus
cum inter t et 'th' sit d et sequatur t post s, et merito post 20,9-10
eam ponitur d, ut in 'transduco'. In 'transmigro' vero
quod est compositum, non est mirum si sequatur m post s, cum
dixerit m sequi post s in simplicibus. Et hoc equidem modo
resolvuntur quae possunt obici secundum eundem Priscianum.

[Sed obicitur iterum translatus.] Oppositio

Addit iterum Priscianus quod si t finit superio- 50,24-25
rem syllabam, necesse est sequentem ab eadem t De t
incipere. Obiciuntur 'atque', 'atqui', 'atubi'. Ad quod
dicimus quod 'at' coniunctio est cui additur 'que'; 'atqui'
et 'atubi' similiter. 'Satago' vel per duo t scribetur, vel Satago
possunt duae partes esse. Si enim dicamus quod regulam dedit
de simplicibus opponetur 'attinet', quod ponit in exemplo cum
sit compositum. Sed possumus dicere quod 'attinet' apposuit, Melius
non quod sit de regula, sed ex abundanti, ut ostenderet quod
regulariter dixerat de simplicibus quibusdam etiam compositis
convenire.

Addit quoque quod nulla syllaba terminatur in x De x
in media dictione nisi in compositis a praepositione 'ex'. 51,1-2
Sed opponitur 'dextrorsum' quod non est compositum ab 'ex', Oppositio
quod sic solvitur. Quod enim dicit Priscianus "in media
dictione," sic intelligendum est, id est, in iunctura
compositionis et sic cassatur oppositio. [Solutio]

["Z in peregrinis, etc." Sed obicitur 'Booz'. Sed De z
peregrinas dicit tantummodo graecas; illa vero barbara est
quia hebraica.]

Post haec restat ut de accidentibus syllabae dicamus. Pr.II 12 GLK II 51, 21

Accidunt vero syllabae quattuor: tenor, spiritus, tempus, numerus litterarum. Quot et quae accidunt syll.

Tenor idem est quod accentus de quo superius sufficienter dictum est. De Tenore qui est primum accidens

Spiritus vero accidit syllabae quia aspero spiritu vel leni pronuntiatur. 51, 24

Sed mirum est quod Priscianus dicit illa praedicta unicuique syllabae accidere, si spiritum appellavit aspirationem, ut plerique dicere solent, quod falsissimum constat esse ex ipsa Prisciani littera. 51, 21 De secundo accidente quod est spiritus

Sed illud verum est quod quaeque syllaba vel aspero vel leni spiritu pronuntiatur et sic intelligendum est.

P f. 8va Et quia restat ut de tempore agamus, primo videnda est differentia inter tempus et accentum. 51,25-53,3

Accentus ergo est elevatio vocis acuta quae dicitur 'arsis', vel depressio gravis, quae dicitur 'thesis', vel circumflexa inter utrumque vocis modulatio.

Tempus autem est mora pronuntiationis ipsi accentui adiacens. Tempus ergo accidit syllabae, unum, vel duo. Unius namque temporis dicitur syllaba esse si correpta fuerit, duum vero, si producta. 51,25 De tertio accidente quod est tempus

Sed quomodo poterit sciri quod bis tantum teneatur longa quantum brevis? Quis hoc potuit dimetiri? Sed fortasse non ideo dicitur duum temporum sed quia correpta est dicitur unius temporis. Ideo fortasse producta dicitur duum temporum, eo quod multo plus tenetur quam brevis, non quod bis tantum teneatur secundum certam mensuram, vel ideo, quia duae breves saepe ponuntur pro una

longa et e converso.

Placuit etiam quibusdam quod unum tempus et semis accidat syllabae vel duo et semis vel etiam tria. Unum quando vocalis brevis est per se, id est, sine consonante secum posita in eadem syllaba, ut 'amo', vel quando simplex consonans consequitur, ut 'caput'. Unum vero et semis in communibus syllabis," ut 'lacrimae'. Cum enim prima syllaba naturaliter corripiatur, positione duarum consonantium quae sequuntur recipit tempus dimidium, unde potest produci. Duum vero temporum est syllaba cum ipsa longa est vel natura, ut 'dos', vel positione, ut 'ars'. Duo tempora et semis habet syllaba secundum quosdam quando post vocalem natura longam sequitur una consonans, ut 'sol' quoniam enim longa est natura duum temporum. Consonans vero quae sequitur tempus semis ei attribuit. Tria vero habet tempora quando post vocalem natura longam, vel duae consonantes sequuntur, ut 'mons', vel una duplex; ut 'rex' quoniam enim longa natura est duum temporum. Duae vero consonantes quae sequuntur. vel una duplex tempus ei unum attribuunt.

Pr. II 12
GLK II
51,25-26
51,26
52,17
52,17-18
53,1-2

Quod autem 'mons' habeat vocalem natura longam credendum est auctoritati. Dicunt tamen plures quod 'mons' dicitur a 'munio nis', eo, scilicet, quod locum cui montes astant muniunt; et quia prima longa est natura in 'munio', inde probant quod 'mons' productam habet natura vocalem. Quod autem 'rex' natura producatur ex genitivo 'regis' manifestum est.

Quaestio

Sed quaeritur cum dicitur quod syllaba habet unum tempus et semis cuius casus sit ibi semis et cuius generis. Dicunt itaque quod 'semis' duas habet significationes. Quandoque enim nomen est mensurae et tunc declinatur 'hic semis, huius semissis'. Quandoque significat cuiuslibet rei medietatem et tunc est indeclinabile et omnis generis, ut dicatur 'hic' et 'haec' et 'hoc semis' et sic ponitur in hoc loco ubi dicitur "unum tempus et semis."

Pr.II 13
GLK II
52,18
Semis

P f.
9ra

Potest tamen obici quod numquam invenitur neutrum terminatum in 'is'. Nec Priscianus ubi docet diversas neutrorum terminationes hanc terminationem enumerat. Ideoque dicunt plures quod 'semis' est ibi genetivi casus ut dici debeat 'tempus semis', id est 'medietatis' quod est dimidium tempus. Sed magis primam approbo sententiam. Quoniam enim rarissime invenitur neutrum vel commune trium generum in 'is', fortasse non voluit hanc terminationem inter ceteras neutrorum vel communium trium generum Priscianus ponere. Vel quod verius esse videtur, sumptum est a graeco; ideoque cum sit trium generum apud Graecos, et apud nos. Ubi enim Priscianus ostendit cuius generis debeant dici dictiones terminatae in 'is', regulariter dicit quod graeca hanc terminationem habentia eadem genera servant apud Latinos quae apud Graecos. Quid autem horum verius sit sive etiam quid aliud dici possit diligenter lector studiosus inquiret. Illud vero attende, quod quamvis plures dixerint syllabam duo tempora et semis vel etiam tria habere,

161,15-16

tamen in metro vel unius temporis debet accipi syllaba, si correpta fuerit, vel duum si producta. Pr.II 13 GLK II

Numerus quoque accidit syllabae quia nec minus quam unius nec plus quam sex litterarum potest syllaba apud Latinos inveniri. 53,4-6 De Numero syllabae

Et de illa quidem parte tractatus huius qui orthographia dicitur sufficienter dictum est. 'Ortho' namque 'rectum' dicitur; '*graphos', 'scriptura'. Unde tractatus ille ubi de littera, et etiam de syllaba secundum quosdam, agitur 'orthographia' quasi 'de recta scriptura' dicitur. In illa etenim parte recte docemur scribere quamvis plures dicant quod orthographia terminatur ubi tractatus de littera finitur.

Sed antequam ad cetera prodeamus partium compositiones quae in praemisso tractatu aliquid videntur difficultatis habere, necesse est ut breviter et summatim a primo principio expediamus.

EXPOSITIO PARTIUM

2 r. 9rb

'Derivare' compositum est a 'de' et 'rivo'. | 'Derivare' namque proprie est 'rivum de fonte ducere' et inde metaphorice translatum est ad dictiones.

'Vestigium' simplex esse magis existimo. Quod enim exponunt 'vestigia' quasi 'vestes agentia' magis etymologia est quam compositio.

'Emendo' dicunt esse compositum ab 'e' et 'mando'. Mihi tamen videtur magis compositum ab eo quod est 'menda mendae'. Unde 'emendare' dicitur quasi 'extra mendam ponere', quamvis plures dicant hoc magis esse etymologiam.

'Perspicax' decompositum est a 'perspicio', quod est compositum a 'per' et 'spicio', quod non est in usu.

'Ingenium' dicunt alii compositum esse a 'gigno nis', alii a 'genio', qui dicitur 'deus naturae', et sine dubio hoc idem est quod natura.

'Erudio' compositum est ab 'e' et 'rudi' vel 'rudio dis' quia erudire est 'extra ruditatem ponere'.

'Enucleo as' compositum est ab 'e' et 'nucleo'. 'Enucleare' enim est 'nucleum a testa extrahere'.

'Commentor aris', unde 'commentarius', compositum est ex 'con' et 'mente'; 'comminiscor' vero ab eo quod est 'memini'.

'Comperio' vel compositum est a 'pario' vel a 'perior riris', quod non est in usu, unde tamen dicitur 'peritus'.

'Nemo' dicunt plures compositum esse a 'non' et 'homo'.

'Negligo', unde 'negligentia', compositum est a 'non' et 'lego', sicut accipitur pro 'colligo'. 'Negligere' enim est 'non intus legere', id est, nihil intus colligere.

'Inops', unde 'inopia', ab 'in' et 'ope' componitur.

'Officio cis', unde 'officium', componitur ab 'ob' et 'facio'. 'Officere' namque est 'contra aliquem facere'.

'Necesse', unde 'necessarium', dicunt compositum a 'non' et 'cesso' et 'esse', quia 'necesse' dicitur quasi 'non cessans esse', sed magis debet dici etymologia.

'Credo' compositum est a 'cretum' et 'do', eo modo quo 'cretum cretu' secundum antiquos erant supina eius verbi quod est 'cerno nis', non ut supina sunt secundum modernos eius verbi quod est 'cresco cis'. 'Credere' namque est quasi 'cretum dare', cum, scilicet, mente cernimus sic esse.

'Elegans' nomen est, non participium, unde comparatur 'elegantior' et videtur dici ab 'eligo' per derivationem ut sit decompositum. Potest tamen dici quod sit compositum a 'lego gas', unde et 'relego gas', correpta paenultima' quod est 'retrudere'. Sed hic videndum est quod 'lego gas', producta paenultima, est 'legationem iniungere', sicut ibi habetur: "Rhodii quosdam legarunt Athenas," unde et dicitur 'legatus'. 'Lego' vero 'gas', paenultima correpta, est proprie 'per manum heredis aliquid alicui in testamento dare', unde dicitur 'hoc legatum huius ti', illud, scilicet, quod post

P f. 9va

mortem nostram alicui dari praecipimus. In Iuvenali tamen invenitur: "Legatum omne capis," ut sit "le" producta. Sed in Lucano invenitur: "relegatus ab aequore," ut sit "le" correpta, sed plures emendant 'religatus', quia in Ovidio quoque invenitur 'relegatus', producta 'le', unde dicunt 'relego gas', producta paenultima, et melius est sequi versum auctorum. Erit ergo 'lego gas' aequivocum absque ulla correptionis vel productionis differentia.

'Possideo' compositum est a 'sedeo' et a 'post' secundumquosdam, a 'procul' secundum alios. 'Possidere' namque est 'post aliquem in aliqua re sedere', id est, eam obtinere.

'Vitupero' dicunt esse compositum a 'vita' et 'paro'. 'Vituperare' enim est 'aliquid in vitam alicuius parare', sed fortasse etymologia est.

'Aequiparo' compositum est ab 'aequo' et 'paro ras'.

'Ignoro' componitur ab 'in' et 'gnosco' vel fortasse a praeterito plusquamperfecto quod est 'gnoram ras rat'.

'Hic' et 'haec industris' dicitur, unde derivatur 'industria'. Dicitur etiam 'industrius a um', quod est compositum ab 'in' et 'doctrina'. 'Indoctus' namque compositum est ab 'in' et 'doctus' et significat 'in' privationem. In eo vero quod est 'industris' significat 'in' intensionem.

'Congruo is', unde 'congruus a um', componitur a 'con' et 'gruo is', quod non est in usu et est tractum, ut dicunt, a gruibus, quae simul volant.

'Proportio' componitur a 'pro' et eo quod est 'portio'.

'Insidior aris' componitur ab 'in' et 'sedeo des', mutato genere et coniugatione. 'Insidiari' namque est 'contra aliquem sedere'.

'Latro', unde 'latrocinium', dicitur a 'latendo'.

'Infandum' compositum est ab 'in' et 'fandus', quod est a 'for aris'.

'Possibile',. unde 'impossibile' componitur, decompositum est a 'possum tes', quod est compositum ab eo quod est 'hic' et 'haec potis' et 'hoc pote' et 'sum es'.

'Compendium', unde 'compendiosus', componitur a 'con' et 'pendendo', quod est a 'pendo dis', et fortasse 'compendo dis' solet dici, sicut 'impendo dis' et inde 'compendium'.

'Existimo' ab 'ex' et 'aestimo' componitur.

'Excelsus' decomponitur ab 'excello lis', quod est compositum ab 'ex' et 'cello', quod non est in usu.

'Praesul' secundum quosdam componitur a 'prae' et 'solo', unde invenitur verbum 'praesulo las', quod est praesidere. Dicunt tamen plures quod 'praesul' dicitur a 'praesum es'.

'Annuo' componitur ab 'am', graeca praepositione, P f. 9vb | conversa m in n, et 'nuo nuis'.

'Suscipio', unde 'susceptus', componitur a 'sursum' et 'capio pis'.

'Titulus' dicitur a 'titane', quod interpretatur 'illuminans', et ideo dicitur titulus, quia totum opus illuminat.

'Discerno', unde 'discretus', compositum est a 'dis'

et 'cerno nis'.

'Philosophus' componitur a 'philos', quod est 'amor', et 'sophus', quod est 'sapiens'.

'*Diffinio' compositum est a 'dis' et 'finio'.

'Accido' compositum est ab 'ad' et 'cado', d mutata in c.

'Coarto' a 'con' et 'arto tas' componitur, dempta n.

'Proficiscor' a 'pro' et 'facio', mutato genere.

'Intelligo' componitur ab 'intus' et 'lego'.

'Divido dis' componitur a 'dis' et 'vido dis'. Antiqui enim sicut 'video des', ita etiam 'vido dis' tertiae coniugationis dicebant, unde Cato:

Hoc vide ne facias

Non enim staret metrum si 'vide' esset secundae coniugationis et non tertiae.

'Deleo les' compositum est a 'de' et 'leo les', quod non est in usu.

'Elementum' secundum quosdam dicitur quasi 'elevamentum' ab 'elevando', secundum alios 'elementum', quasi 'alimentum' ab 'alendo', vel 'elementum' quasi '*ylementum' ab '*yle', quod est materia primordialis.

'Ostendo' componitur ab 'ob', mutata b in s, et 'tendo dis'.

'Tripertitus', unde 'tripertito' adverbium, dicitur a 'tripertio tis', quod est compositum a 'tribus' et 'partior tiris'.

'Imago' dicitur quasi 'imitago', id est 'imitationem

alicuius rei agens', et haec est etymologia nominis. Derivari namque videtur ab eo quod est 'imitor', paenultima correpta.

'Princeps' dicunt plures esse compositum a 'primo' et 'capio capis'. Alii vero dicunt quod 'princeps' dicitur quasi 'primum caput', sed haec est etymologia nominis.

'Utputa' dicunt plures esse adverbium compositum ab 'ut' et 'puta'; similiter et 'quisputas'. Nos vero dicimus quod syllabicae adiectiones sunt, non compositiones. Quisputas

'Diversus' derivatur a 'diverto tis', quod componitur a 'dis' et 'verto tis'.

'Declino', unde 'declinabilis', quod componitur 'indeclinabilis' compositum est, sicut 'inclino' et 'reclino', et dicunt quidam haec esse composita a 'clino nas', quod non est in usu, sicut nec 'spicio' nec 'fendo'. Alii dicunt quod componitur a 'cleos', quod est 'gloria'. Declinare namque ad depressionem pertinet. Magis tamen videtur esse a 'clivo', unde 'declivus'.

'Simplex' componitur a 'sine' et 'plica'. Simplex namque dicitur quasi 'sine plica', id est, 'fallacia'.

p. f. 10ra 'Semivocalis' componitur a 'semus ma mum', non a 'semis', unde 'semivocalis' dicitur quasi 'minus quam vocalis', eo quod minus habet sonoritatis.

'Apostrophe' componitur ab 'apo', quod est 'retro' et '*trophos' quod est 'conversio'.

'Inchoo' compositum est, ut mihi videtur, ab 'in' et 'chao'. Cum enim res incipit vel inchoat, adhuc est in chao.

'Desino' a 'de' et 'sino nis' componitur.

'Incipio' dicunt componi a 'capio'; mihi vero videtur quod a 'cepio', quod nunc non est in usu, cuius praeteritum 'cepi' habemus, sicut ipse Priscianus dicit in tractatu verbi.

'Potestas' dicitur a 'possum potes', quod est compositum a 'potis' et 'sum'

'Defendo' compositum est a 'de' et 'fendo' quod non est in usu.

'Plerumque' compositum est a 'plerus plera rum' et 'que'. Quidam tamen dicunt quod adiectio est syllabica.

'Ostendo' compositum est ab 'ob' et 'tendo'.

'Ideo' componitur ab 'eo' et 'id'.

'Euphonia' compositum est ab 'eu', quod est 'bonum', et 'phonos', quod est 'sonus'.

'Dimidius' componitur a 'dis' et 'medio'.

'Reliquus a um' videtur derivatum a 'relinquo', quod est compositum a 're' et 'linquo'.

'Nescio' componitur a 'ne' et 'scio'.

'Mulier' dicitur a 'molliendo', eo quod molliat virum:

'Expers' componitur ab 'ex' et 'pars'.

'Exiguus' videtur dictum ab 'exigo'.

'Anceps' componitur a praepositone graeca 'am' et 'capite'.

'Liquidus a um' dicitur a 'liqueo'.

'Corripio' componitur a 'con' et 'rapio'.

'*Othomega' componitur ab'*othon' quod nominant 'o' et 'megalon' quod est 'longum', et est talis figura ω, repraesentans 'o' longum apud Graecos; namque brevis 'o' dicitur ab eis '*othomicron' quia 'micros' interpretatur 'minor'. Corrupta autem o minor est quam producta o.

'Duplico', unde 'duplex' dicitur vel e converso, componitur a 'duobus' et 'plico cas'.

'Communis' compositus est a 'con' et 'munio' quoniam 'hoc munium huius munii' idem est quod officium.

'Metamorphosis' interpretatur 'transmutatio' vel 'transformatio'. 'Meta' namque interpretatur 'trans', 'morphosis', 'mutatio'. Alii dicunt quod 'metamorphosis' interpretatur 'de transmutatione' quia 'meta' interpretatur 'de' secundum eos.

'Sexdecim' componitur a 'sex' et 'decem'.

'Perpetuus', unde 'perpetim', simplex videtur esse, non compositum.

'Idem' compositum est ab 'is' et 'demum', per apocopam 'um'.

'Significo' componitur a 'signo' et 'facio cis'.

'Aspiro', unde 'aspiratio', compositum est ex 'ad' et 'spiro ras'.

'Cognosco', unde 'cognitio', componitur ex 'con' et 'nosco'.

'Affinis' componitur ex 'ad' et 'fine'.

'Reperio' ex 're' et 'pario'.

P f. 10rb

'Dumtaxat' est adverbium et ponitur|pro solummodo. Est autem compositum ex 'dum' et 'taxo as', quod est dicere.

'Quidem' putant esse compositum a 'qui' et 'demum', sed magis est adiectio syllabica.

'Invado' componitur ex 'in' et 'vado'.

'Abundo' componitur ex 'ab' et 'undo das'.

'Contemplor' componitur a 'con' et 'templor ris', quod non est in usu, vel, ut alii dicunt, a 'templo'.

'A(c)cio' compositum est ex 'ad' et 'cio cis'.

Sed videndum est quod 'cieo cies' et 'cio cis' verba sunt diversarum coniugationum sed eiusdem prorsus significationis, sicut ipse Priscianus in tractatu verbi confirmat. Sed in hoc uno est differentia quod 'citum citu' cum sint secundae coniugationis supina corripiunt paenultimam; cum vero sint supina quartae, paenultimam producunt. 'Arcio' vero componitur ex 'ad' et 'cio' mutata d in r, secundum antiquos, qui pro d solebant r ponere dicentes 'arvenas' pro 'advenas' et consimilia. Nos autem sequente c, mutamus d in c. Dicimus itaque 'accio' ubi solebant antiqui dicere 'arcio'. Inde vero derivatur 'arcesso sis' [arcessere] tertiae coniugationis, unde dicitur "Arcessitur maiestatis," paenultima correpta. Dicitur etiam et "arcessio sis', quod est quartae coniugationis, unde "Vade et arcessi Simonem." Antiqui tamen damnant 'arcessio' quod est quartae coniugationis, eo quod Priscianus non facit mentionem de eo sed de illo quod est 'arcesso'. Vide tamen quod invenitur 'accerso' ad differentiam verbi 'arcesso'

De cieo es et cio cis

quod est ab 'arceo'.

'Sufficio' componitur ex 'sub' et 'facio cis'.

'Continuo' compositum est ex 'con' et 'teneo', mutata coniugatione.

'Adhibeo' ex 'ad' et 'habeo'.

'Transeo' ex 'trans' et 'eo'.

'Accipio' ex 'ad' et 'capio'.

'Differo', unde 'differentia', componitur ex 'dis' et 'fero'.

'Iniuria' componitur ab 'in' et 'iure'. 'Iuria' enim nihil est.

'Reiicio' componitur ex 're' et 'iacio'; 'reicio' vero ab 'icio' vel 'ico icis'.

'Hiulcus' derivatur ab 'hio hias' et est mobile.

'Consueo' componitur ex 'con' et 'sueo', quod non est in usu, sed 'suetus' invenitur.

'Nequiquam' a 'ne' et 'quicquam' quod componitur secundum quosdam a 'quid' et 'quam', sed magis est derivatum, mutata d in c.

'Dimeter' componitur a '*dya', quod est 'duo' et 'metros', quod est 'mensura'. Sed vide quod 'dia' scriptum per i (iota) interpretatur 'de', unde 'diapente', quasi 'de quinque'. 'Penta' enim 'quinque' dicitur, '*dya' vero per y interpretatur 'duo'.

'Trisyllabum' componitur ex 'tribus' et 'syllaba'.

'*Syllabin' vero interpretatur 'comprehensio'.

25 r. a/b 10va '*Epodon' interpretatur | 'obliquatio', unde dicitur

'epodicum carmen', quia ibi Horatius remordet oblique.

'Penta', 'quinque', '*memeris','medietas', unde '*pentimemeris', id est, medietas pentametri versus, hoc est, constantis ex quinque pedibus.

'Veronensis' patrium nomen est quia Verona civitas est.

'Hendecas' 'undecim', inde 'hendecasyllabi' versus, id est, 'undecim syllabarum'.

'Auceps aucupis' ab 'ave' et 'capio', quasi 'aves capiens'.

'Auspicium' ab 'ave' et 'spicio cis', quod non est in usu.

'Augurium' ab 'ave' et 'garritu'.

'Augustus' componitur ab 'ave' et 'gustu'. Dicunt tamen quod 'augustus', cum est proprium nomen, ab 'augendo' dicitur et est secundae declinationis, cum vero est compositum ab 'ave' et 'gustu', tunc est quartae declinationis, ut dicatur 'augustus tus tui' et est nomen praesagii quod in gustu avium perpendebatur, unde etiam dicunt quidam Augustum hoc nomen sortitum fuisse quia in gustu avium praecognitus est ortus ipsius.

'Hexameter' componiturab '*hexa' graeco quod interpretatur 'sex' et 'metros', quod est 'mensura' et dicitur hexameter versus quasi 'ex sex pedibus constans'.

'Invideo', unde 'invidia', compositum est ab 'in' et 'video'. Qui enim invidet alicui, bona eius non videt.

'Tribrachus' componitur ex 'tribus' et 'brachos', quod

interpretatur 'breve', unde dicitur 'tribrachus' quasi 'ex tribus brevibus constans'.

'Epigramma' interpretatur 'superscriptio' et est compositum ab 'epi', quod est 'supra', et 'gramma', quod interpretatur 'linea' et ponitur pro littera quia fit quadam linearum protractione.

'Egomet' non est compositum, sed est ibi 'met' syllabica adiectio.

'Tripos' est compositum a 'tribus' et eo quod est 'pes', quod antiqui dicebant 'pos'.

'Xerolophus' interpretatur 'siccus' vel 'aeneus cervus' quia 'xeron' interpretatur 'siccus' vel 'aeneus', 'lophos', 'cervus', ex quibus nomen illud est compositum.

'Prodest' compositum est ex 'pro' et est interposita d causa hiatus prohibendi; similiter 'comburo' ex 'con' et 'uro', interposita b.

'Sicubi' ex 'si' et 'ubi', interposita c; 'nuncubi' quoque ex 'non' et 'ubi', interposita c.

'Caelebs' componitur ex 'caelesti' et 'vita' et 'ducente'. 'Caelebs' namque dicitur quasi 'caelestem vitam ducens'.

'Philippus' interpretatur secundum quosdam 'os lampadis', secundum alios 'amator equorum' et est compositum a 'philos' quod est 'amor' et 'hippos' quod est 'equus'.

'Pyrrhus' secundum quosdam dicitur a 'pyr' quod est 'ignis', quia rufos habuit capillos.

P r. 10vb

'Extrinsecus' dicunt plures esse compositum ab 'extra'

et 'secus', sed magis debet dici derivatio.

'Pereo' componitur ex 'per' et 'eo is'.

'Absque' ex 'abs' et 'que', sed magis est derivatio vel syllabica potius adiectio.

'Cohaereo' componitur ex 'con' et 'haereo res'.

'Substo', unde 'substantia', componitur ex 'sub' et 'sto stas'.

'Considero', unde 'consideratus', componitur ex 'con' et 'sidero ras', quod non est in usu, vel a 'sido dis', mutata coniugatione.

'Antecedo dis', unde 'antecedens', est compositum ab 'ante' et 'cedo dis'.

'Aufero' ex 'ab' et 'fero fers'.

'Recuso sas' componitur ex 're' et 'cuso sas'. Dicitur enim 'cudo dis', unde 'cudere cusum cusu' et inde, mutata u in o, 'cuso sas', unde componitur 'accuso sas' et incuso sas' et 'recuso'. Quod enim dicitur 'incuso' quasi 'in causam traho' vocabuli est etymologia.

'Interiacio', unde 'interiectio', componitur ab 'inter' et 'iacio'.

'Abscondo', unde 'absconditus', est compositum ex 'abs' et 'condo dis'.

'Dinosco' componitur ex 'dis' et 'nosco'.

'Attendo' ex 'ad' et 'tendo', mutata d in t.

'Invicem' ex 'in' et 'vice', quamvis dubitetur an sit compositum, sicut suo loco dicetur.

'Abicio' ex 'ab' et 'iacio'.

'Sinciput' dicitur quasi 'sincera pars capitis', id est, 'aperta', ut est frons et inde componitur 'sinciput'.

'Sincerus ra rum', producta paenultima, componitur ex 'sine' et 'cera', unde dicitur 'sincerus' quasi 'sine mollitie et flexibilitate'.

'Occiput' dicitur quasi 'occidua pars capitis' et inde componitur.

'Occido' vero, unde 'occiduus', componitur ex 'ob' et 'cado dis'.

'Aliquis' componitur ex 'aliφ' et 'quis'.

'Praetereo', unde 'praeteritum', componitur ex 'praeter' et 'eo is'.

'Perficio', unde 'perfectum' componitur ex 'per' et 'facio'.

'Excipio', unde 'exceptus', componitur ab 'ex' et 'capio'.

'Compesco' alii dicunt compositum esse ex 'con' et 'paciscor', alii a 'pace', sed magister Menegaldus dicebat esse compositum a 'con' et 'pede' et 'capio'.

'Ascendo' componitur ex 'ad' et 'scando', subtracta s; 'accendo' vero ex 'ad' et 'candeo des', unde 'candela', quia quanto plus accenditur ignis tanto plus candet.

'Nequeo quis' componitur ex 'ne' et 'queo'.

'Desero a 'de' et 'sero ris'. Sed vide quod 'sero' duplex habet praeteritum, 'serui' et 'sevi'; a 'serui' vero supina sunt 'sertum tu', a 'sevi', 'satum satu'. 'Sero sevi' ad semina pertinet et ad arbores, unde 'insero insevi insitum insitu', secundum quod Virgilius:

Insere nunc, Meliboee, piros

'Insero' vero 'inserui insertum tu' idem est quod 'immitto tis immisi'.

'Quasso sas' scriptum per q dicitur a 'quatio'; 'casso' vero per c a 'careo carui cassum su' et, mutata u in o, 'casso sas'.

'Colligo', unde 'collectaneus a um', componitur ex 'con' et 'lego'.

'*Polistore' interpretatur 'pluralitas historiarum' et est compositum a '*polis', quod est 'multitudo' vel 'pluralitas' et 'historion'.

'Ingredior', unde 'ingressus', ab 'in' et 'gradior ris'.

'Interimo interimis', unde 'interemptus', est compositum ab 'inter' et 'emo emis'.

'Exeo' ab 'ex' et 'eo is'.

'Paenultima' dicitur quasi 'paene ultima' et ex his componitur.

'Coniugo gas', correpta paenultima, unde 'coniugo', compositum est ex 'con' et 'iugo gas', unde et 'subiugo' dicitur.

'Prodo dis' componitur ex 'pro' et 'do as'.

'Vendo' ab eo quod est 'venum' et 'do'. 'Vendere' namque est quasi 'venum dare'. 'Veneo' quoque 'venii' dicunt esse compositum a 'venum' et 'eo is', sed in tractatu verbi dicit Priscianus quod 'venum nu' supina sunt huius verbi. Ideoque videtur velle quod verbum simplex sit, non compositum.

'Appareo' componitur ex 'ad' et 'pareo res'.

'Obtineo' ex 'ob' et 'teneo'.

'Repeto', unde 'repetitus ta tum', componitur ex 're' et 'peto petis'.

'Praeterea' ex 'praeter' et 'ea'.

'Inops' ex 'in' et 'ope'.

'Affinis' componitur ex 'ad' et 'fine', mutata d in f.

'Exprimo' ex 'ex' et 'premo'.

'Meridies' componitur a 'medio' et 'die', mutata d in r. Quod enim dicitur 'meridies' quasi 'mera dies' etymologia potius est quam compositio.

'Hodie' componitur ex 'hoc' et 'die'.

'Pitisso' dicitur quasi 'potisso' a 'potando' et est idem quod frequenter bibere.

'Thalassa' interpretatur 'mare' vel 'profundum'. Unde invenitur compositum 'bithalassum' quasi 'duplex mare', ubi, scilicet, duo maris brachia concurrunt.

'Calliopea' dicitur quasi 'callophonos' est est compositum a 'calo', quod est 'bonum' et 'phonos', quod est 'cantus'.

'Platanus' arbor est et dicitur sic propter latitudinem foliorum a 'platos' quod interpretatur 'latitudo', unde etiam derivatur 'platea'.

'Coerceo' ex 'con' et 'arceo'.

'Inficio' ex 'in' et 'facio'.

'Inermis' ab 'in' et 'armatus' quasi 'sine armis'.

'Hanelitus' componitur ex 'am' et 'halitus'.

'Insulsus' ex 'in' et 'salsus'.

'Diligo' ex 'dis' et 'lego gis'.

'Amplector' ex 'am' et 'plector'.

'Animadvertor' ex 'anima' et 'vertendo'.

'Carnifex' ex 'carne' et 'facio', quasi 'faciens carnes'.

'Armipotens' ab 'armis' et 'potente'.

'Homicida' ab 'homine' et 'caedo dis'.

'Corniger' a 'cornu' et 'gerendo'.

'Stellifer' a 'stella' et 'ferens'.

'Arcitenens' ab 'arcu' et 'tenendo'. 'Architenens' namque componitur ab 'archos', quod est 'princeps', et 'tenendo' quasi 'tenens principatum'.

'Fatidicus' a 'fatis' et 'dicendo'.

'Aurifex' ab 'auro' et 'faciendo' et est idem quod 'aurifaber'.

'Causidicus' a 'causis' et 'dicendo'.

'Luctificus' a 'luctu' et 'faciendo'.

'Cornicen' a 'cornu' et 'canendo'.

'Tubicen' a 'tuba' et 'canendo'.

'Fidicen' ab eo quod est 'fidis', id est, 'corda', et 'canendo'.

'Tibicen', paenultima producta- in ceteris enim corripitur- a 'tibia' et 'canendo'. 'Tibia' enim, a mutata in i, debuit facere 'tibiicen', ut utraque i esset correpta. Sed quia nimius esset hiatus, una i longa posita est pro duabus brevibus. Ideoque dicitur 'tibicen', paenultima producta.

'Vulnificus' componitur ex 'vulnere' et 'faciendo'.

'Viripotens' dicitur non qui multos potest habere

viros sed mulier dicitur 'viripotens' quae virum potest sustinere, quasi nubilis.

'Parricida' vel a 'pari' vel a 'patre' vel a 'parente' componitur et 'caedo dis'. Cetera quae sequuntur manifesta sunt.

'Menceps' dicitur quasi 'mente captus' et ex his componitur, et dicitur 'menceps' quasi 'insanus'.

'Tuscia', unde 'Tusci', a 'thure' dicitur, eo quod ibi thus abundat.

'Compos compotis' est 'effector voti' et componitur ex 'con' et 'potis'.

'*Edonta' secundum quosdam interpretatur 'edentulus', quod est compositum ab 'e' et 'dentibus', secundum alios '*edein' est 'videre', unde '*edonta' quasi 'videns'.

'σπονδεῖον' interpretatur 'tractus', unde 'spondeus' quasi 'tractivus', quia longo tractu profertur ille pes, eo quod ex duabus longis habet constare.

'Angustus' non est compositum sed derivatum ab 'ango gis'.

'Acheron' compositum est ex 'a', quod est 'sine', et 'cheron', quod est 'gaudium', unde dicitur 'Acheron' quasi 'sine gaudio'.

'Nimirum' dicunt quidam esse compositum a 'non', alii a 'ni' et 'mirum'.

'Repudio as' dicunt esse compositum ex 're' et 'pede' quia 'repudiare' est quasi 'retro pedem ponere'.

'Rusticus' dicitur quasi 'ruris custos' sed magis est

etymologia quam compositio.

'Orthographia' compositum est ab 'ortho', quod est
f. 'rectum', et 'graphos', quod est 'scriptura'.

'Veredus' dicitur equus trahens currum et est compositum a 'veho is' et 'reda'. 'Veredus' enim dicitur quasi 'vehens redam', inde etiam dicitur 'veredarius auriga'.

'Deiero', quod dicebant antiqui, paenultima correpta, componitur ex 'de' et 'iuro', mutata u in e correptam.

'Peiero' quoque secundum antiquos correpta paenultima quod idem est quod 'periuro' quasi 'perperam iuro', mutata similiter u in e correptam.

'*Tugater' secundum antiquos interpretatur 'creator omnium rerum', secundum alios proprium nomen fuit puellae.

'Ὄρος' graecum neutri generis nomen montis est; quando vero est apud eos masculini generis, 'definitio' vel 'visio' interpretatur.

'Ὅλος' interpretatur 'totum'.

'Νόσος' graece, 'infirmitas' latine.

'Pelium' nomen loci est.

'Commemoro' componitur ex 'con' et 'memoro'.

'Amitto' componitur ex 'a' praepositione et 'mitto'.

'Pelui', ut sit 'ui' diphthongus dicitur a graeco† 'pelos', quod interpretatur 'nocens'. Dicunt etiam quod 'pelui' dativus est eius quod est 'pelos'. 'Pelvis' enim, ut sit u consonans, nomen vasis est quod vulgo dicimus 'bacinum'.

'Hercules' secundum quosdam compositus est ab 'Hera'

quod est 'Iuno' et 'cleos', quod est 'gloria', ut dicatur 'Hercules' quasi 'gloria Iunonis'; alii dicunt compositum esse ab '*er', quod est 'lis', ut dicatur 'Hercules' quasi 'gloriosus in lite'.

'Aesculapius' interpretatur 'dure faciens'.

'Alcumaeon' interpretatur 'novus fortis' et idem est 'Alcumena'.

'Exilis' componitur ab 'ex' et 'hoc ilum huius ili', quod est tenerrimum illud quod est in penna. Alii dicunt quod componitur ab 'hyle', quod est nomen primordialis materiae et interpretatur 'silva'.

'Taberna' dicitur domuncula ubi merces venduntur et sic dicitur a tabulis super quam merces exponuntur.

'Obscurum' componitur ab 'obs' et 'cura'.

'Tantumdem' componitur ex 'tantum' et 'idem'.

'Identidem' componitur ex 'idem' et 'idem', interposita t.

'Numquis' componitur ex 'non' et 'quis', 'numquam', ex 'non' et 'quam'.

'Anceps' componitur ex 'am' praepositione et 'capite'.

'Anfractus' ex 'an' et 'fractus'.

'Intercipio' componitur ex 'inter' et 'capio', vel, ut alii dicunt, a 'cepio', quod non est in usu, cuius tamen praeteritum 'cepi' invenitur.

'Ambio', unde 'ambitus', componitur ex 'am' et 'eo is', interposita b.

'Ambesus' ex 'am' et 'esus'.

P f.
11vb 'Ambustus' ex 'am' et 'ustus', interposita b.

'Ambigo', unde 'ambages', componitur ex 'am' et 'ago', similiter interposita b.

'Comburo' ex 'con' et 'uro', interposita quoque b.

'Exspiro', unde 'expirans', componitur ab 'ex' et 'spiro'.

'Transfigo', unde 'transfixus', ex 'trans' et 'figo'.

'Subtraho' ex 'sub' et 'traho'.

'Insignis', unde 'insignitus', componitur ex 'in' et 'signo'.

'Deligo', unde 'delectus ta tum', ex 'de' et 'lego gis'.

'Ignosco' ex 'in' et 'nosco', mutata n in g.

'Ignavus' ex 'in' et 'gnavus', quod est sapiens.

'Ignarus' ex 'in' et 'gnarus', quod 'cautus'.

'Ignominia' componitur ex 'in' et 'nomine'. 'Nominia' enim nihil est, sed in ipsa compositione fit derivatio.

'Cognosco' ex 'con' et 'nosco'.

'Adimo', unde 'ademptus', ex 'ad' et 'emo is', mutata e in i.

'Adicio', unde 'adiectio', ex 'ad' et 'iacio' secundum quosdam, secundum alios ab 'icio icis' vel 'ico', quod idem est.

'Ingero' ex 'in' et 'gero'.

'Anchora' componitur ex 'am' et 'chiros', quod est 'manus', quemadmodum manus facta est ut cuiuscumque capiat arenam.

'Catinum' est vas fictile in modum scutellae factum, unde in evangelio: "Qui mecum manum intingit in catino."

'Catinum' ergo vas, sicut et salvium dicitur vas salibus aptum.

'Collega' componitur ex 'con' et 'lego gas', quia 'collegae' dicuntur qui simul legantur, id est, in legationem mittuntur.

'Illido' ex 'in' et 'laedo'.

'Colligo' ex 'con' et 'lego'.

'Inbibo' ex 'in' et 'bibo'.

'Inbellis' ex 'in' et 'bello'.

'Imbuo', unde 'imbutus', compositum est ex 'in' et 'uo uis', quod non est in usu, sed invenitur 'uva' et 'uvidus' quae inde derivantur.

'Immineo' ex 'in' et 'maneo'.

'Inmitto' ex 'in' et 'mitto'.

'Immotus' ex 'in' et 'motus'.

'Improbus' ex 'in' et 'probus'.

'Impero', unde 'imperator', ex 'in' et 'paro ras'.

'Impello' ex 'in' et 'pello'.

'Neuter tra trum' componitur ex 'ne' vel 'non' et 'uter tra trum'.

'Corrigo' ex 'con' et 'rego', mutata n in r.

'Corrumpo' ex 'con' et 'rumpo'.

'Irrito tas', producta paenultima, componitur ex 'in' et 'ritu'. 'Irritare' namque est 'in ritum suum trahere'. Et dicunt plures quod invenitur etiam 'irrito', correpta paenultima, quod est compositum ab 'in' et 'reor'. Sed istud verbum numquam inveni. 'Irritus' tamen, correpta

paenultima, saepissime invenio et non est participium sed nomen compositum ex 'in' et 'ratus'.

'Expello' est compositum ab 'ex' et 'pello'.

P f. 12ra

'Ecquid' ab 'en' et 'quid', mutata n|in c.

'Cicer' genus est leguminis et est triangulum, unde dictus est Cicero, eo quod faciem habuit triangulam.

'Rhenus' est proprium nomen fluvii, 'Rhodus', loci.

'Tyrrhenus' proprium nomen regis.

'Orpheus' filius fuit regis Latinorum et dictus est 'Orpheus' propter horrorem faciei. Inde dicebantur 'Orrhoena' dies lugubres quibus singulis annis mors eius deplorabatur.

'Basilica', correpta paenultima, dicitur quasi 'super basim locata per etymologiam nominis. Dicitur enim basilica domus magna ad terram non in solium sublimata et ponitur pro domo orationis. Derivatur ergo a 'basi'. 'Bases' vero dicuntur quadrati lapides qui ponuntur in fundamento. 'Basis' ergo dicitur quae supponitur columnae marmoreae; 'epistylium' vero dicitur lapis quadratus qui super ponitur, et est compositum ab 'epi', quod est 'supra', et 'stilo'. 'Stilon' enim graece, 'longum' dicitur latine et appellatur 'stilus' in columna illud longum et directum quod est inter basim et epistylium.

'Adigo' est compositum ex 'ad' et 'ago', mutata a in i.

'Coeo' ex 'con' et 'eo is'.

'Discerno' ex 'dis' et 'cerno'.

'Coniungo', unde 'coniunctio', ex 'con' et 'iungo gis'.

'Apostrophus' ab 'apo', quod est 'retro', et '*trophos', quod est 'conversio'.

'Diminuo' ex 'dis' et minuo'.

'Pistrix' genus est navis.

'Ornix' interpretatur 'gallina', unde 'ornixomantia', quasi 'divinatio in ortu pullorum' et est compositum ab eo quod est 'ornix' et 'mantice', quod est 'divinatio'.

'Praeses' dicunt plures esse compositum a 'praesum praees', sed magis mihi videtur esse a 'praesideo', quod componitur a 'prae' et 'sedeo'.

'Addo addis', unde 'additus', componitur ex 'ad' et 'do das'.

'Expedio' componitur ab 'ex' et 'pedica', correpta paenultima; 'pedica' vero vel derivatur a 'pede' vel, ut alii dicunt, compositum est a 'pede' et 'capio'. 'Pedica' namque dicitur quasi 'capiens pedes'.

'Apices' dicuntur litterae illae propriae quae scribi solent in frontibus templorum. 'Apex' enim proprie altitudo dicitur.

'*Suppellex' videtur dici a 'supplendo', quod est compositum ex 'sub' et 'pleo ples', quod non est in usu sed inveniuntur inde composita 'repleo' et 'compleo' et similia.

'Regula' dicitur a 'regendo'.

'Subeo' ex 'sub' et 'eo'.

'Coniunx' dicitur a 'coniungendo', quod componitur ex 'con' et 'iungo'. Debuit autem genitivus esse 'coniungis'

per n sed, ut esset differentia ad secundam personam verbi eius quod est 'coniungo', dempta est n a genitivo ut dicatur 'coniugis', correpta paenultima.

'Efficio' est compositum ab 'ex' et 'facio'.

'Effero' ab 'ex' et 'fero'.

'Exaro', paenultima correpta, compositum est ab 'ex' et 'aro as'.

'Excutio' ab 'ex' et 'quatio' componitur.

'Expes' dicitur quasi 'extra spem' et componitur ab 'ex' et eo quod est 'spes'.

'Extasis' componitur ab 'ex' et 'stasis', quod est 'status', quasi 'extra statum', unde 'extasis' dicitur mentis excessus.

'Obtineo' ex 'ob' et 'teneo'.

'Reddo' ex 're' et 'do', interposita d.

'Exequor', unde 'exequiae', componitur ab 'ex' et 'sequor'.

'Obsideo', unde 'obsessus', ab 'ob' et 'sedeo'.

'Obsectus' ab 'ob' et 'sectus'.

'Occurro' ex 'ob' et 'curro', mutata b in c; 'succurro' ex 'sub' et 'curro' similiter.

'Sufficio' ex 'sub' et 'facio'.

'Suffio', quod est subsumigo vel subministro, ex 'sub' et 'fio'.

'Suggero' ex 'sub' et 'gero'.

'Summitto' ex 'sub' et 'mitto', mutata b in m.

'Globus' est rotunditas solida, 'glomus', volumen circuli. Dicunt tamen quod 'hic glomus huius mi' idem est quod 'globus', 'hoc glomus huius ris', et conglobatio filorum, unde '*glomicellus', qui fit ex filis.

'Surripio' ex 'sub' et 'rapio'.

'Arripio' ex 'ad' et 'rapio'.

'Suscipio' non a 'sub' componitur, sed a 'susum' vel 'sursum' et 'capio'. Similiter et 'sustuli' a 'susum' vel a 'sursum'.

'Subtinnio' ex 'sub' et 'tinnio nis', quod est verbum facticium datum ex sono.

'Suspicor' a 'susum' vel 'sursum' et 'spicio cis'. quod non est in usu, mutato genere et coniugatione; similiter et 'suspicio' a 'susum' vel 'sursum' et 'spicio'.

'Supplico', unde 'supplex' vel e converso, ex 'sub' et 'plico cas'.

'Suffragor' ex 'sub' et 'fragor garis', quod non est in usu, unde archiepiscopos coepiscopos suffraganeos dicunt.

'Sufflo' ex 'sub' et 'flo as'.

'Effluo' ab 'ex' et 'fluo'.

'Effringo' ab 'ex' et 'frango', mutata x in f.

'A<s>cisco' ex 'ad' et 'scisco', quod est a 'scio scis'.

'Quadringenta' ex 'quattuor' et 'centum'.

Et quia de numeris facta est mentio, ab altiori incipiamus.

Vide ergo quod per i repraesentatur unitas, per v, quinque, per x, praeposita i, novem hoc modo: ix. Per x repraesentatur decem, per x et v, quindecim, hoc modo: xv, per duo x, viginti sic: xx, per x ante l, quadraginta sic: xl, per l, quinquaginta, per lx, sexaginta, per l et duo xx, septuaginta, per l et tria xxx, octoginta, per l et quattuor xxxx, nonaginta. Per c repraesentatur centum, per d, quingenti, per dc, sexcenti, per d et duo c, septingenti hoc modo: dcc, per d et tria c, octingenti, per d et quattuor cccc, nongenti, per m, mille.

P f. 12va

Per i quoque, protracta linea desuper, repraesentatur mille hoc modo Ī. Et ut ratio procedat, quotquot i scribuntur, si super ea linea protrahatur, tot milia designabuntur, ut, si scribantur duo i et linea desuper, fiat duo milia et deinceps hoc modo ĪĪ, ecce, duo milia, $\bar{\bar{\imath}}\bar{\bar{\imath}}\bar{\bar{\imath}}$, ecce, tria milia et hoc idem de ceteris. Et quoniam v repraesentat quinque, si desuper protrahatur linea, fient quinque milia. Et ut totum colligam, quotquot unitates per figuras designabuntur, protracta linea desuper tot milia repraesentabuntur, hoc modo $\bar{\text{v}}\bar{\text{i}}$, ecce, sex milia, $\bar{\text{i}}\bar{\text{x}}$, ecce, novem milia. Scribatur quoque x et linea protrahatur desuper hoc modo, $\bar{\text{x}}$, ecce, decem milia. Scribe quoque duo x et duc desuper lineam hoc modo: $\bar{\text{x}}\bar{\text{x}}$, ecce, viginti milia; duc rursus super xl hoc modo: $\bar{\text{x}}\bar{\text{l}}$, ecce, quadraginta milia. Quod si super l hoc idem sic: $\bar{\text{l}}$, erunt quinquaginta milia. Si vero super l et x hoc modo: $\bar{\text{l}}\bar{\text{x}}$, fient sexaginta milia. Si ducatur iterum linea

super l et duo x hoc modo: $\bar{l}\bar{x}\bar{x}$, ecce, erit septuaginta milia et deinceps. Si vero ducatur linea super c hoc modo: $\bar{c}$, fient centum milia, si super duo c sic: $\bar{c}\bar{c}$, ducenta milia, si vero ducatur in ea hoc modo: $\bar{d}$, erit quingenta milia, si super d et c ut sit ita: $\bar{d}\bar{c}$, sexcenta milia. Si vero super m ducatur sic: $\bar{m}$, erunt mille milia et hoc idem regulariter in omnibus est observandum. Et quoniam de figuris repraesentantibus numeros satis dictum est, nunc ad compositiones nominum numeralium redeundum est.

De Compositione nominum numeralium

Vide ergo quod nomina numerorum usque ad x sunt simplicia. Deinde vero omnia sunt composita usque ad centum. Undecim enim compositum nomen est ex uno et decem, duodecim ex duobus et decem et hoc modo deinceps usque ad viginti. Hoc autem compositum est ex 'bis' et 'gentos', quod interpretatur 'decem' sicut et 'decas' et 'costen', unde 'Pentecostes' dicitur quasi quinquies decem, hoc est, quinquaginta. Tot enim dies sunt a Pascha usque ad Pentecosten. 'Penta' enim 'quinque' dicitur. Viginti ergo dicuntur quasi 'bis gentos', id est, bis decem, mutata b in u consonantem. | Quod enim dicitur viginti quasi 'bis geniti' magis est etymologia quam compositio vocabuli. Triginta quoque compositum est ex tribus et gentos quasi 'ter decem', quadraginta, ex quattuor et gentos, quinquaginta, ex quinque et gentos, sexaginta, ex sex et gentos, septuaginta, ex septem et gentos, octoginta, ex octo et gentos, nonaginta, ex novem et gentos. Centum vero simplex nomen est et vide quod primum nomen numerale, id est, unus na num mobile est per tria genera. Duo vero in plurali

P f. 12vb

numero tantum invenitur et declinatur 'hi duo' et 'hae duae' et 'haec duo'. In una enim et eadem terminatione masculini generis .et neutri. In genitivo tantum, cum est neutrum, dicitur duum quoniam masculinum est duorum quamvis et in hac terminatione possit dici neutrum. Tres quoque pluralis numeri est et declinatur 'hi' et 'hae tres' et 'haec tria'. Cetera vero nomina numeralia indeclinabilia sunt et omnium generum usque ad centum quod etiam est indeclinabile et est trium generum.

Ducenti vero in plurali numero invenitur et declinatur 'ducenti tae ta' et est compositum a duobus et centum. Dicitur quoque in plurali numero tantum 'trecenti tae ta' et est compositum a tribus et centum. 'Quadringenti' quoque 'tae ta' per tria genera declinatur et compositum est ex quattuor et centum sed quia antecedit n quae non bene sonat ante c, ideo mutata est c in g. Similiter dicitur 'quingenti tae ta' et est compositum ex quinque et centum sed propter causam praedictam mutata est c in g. 'Sexcenti tae ta' in plurali tantum numero invenitur quod quidam scribunt per s et non per x ut dicant: 'sescenti' et non 'sexcenti', eo quod x ponitur pro 'cs' vel pro 'gs', unde male sonaret ante c. 'Septingenti' etiam 'tae ta' dicitur tantum in plurali numero et componitur ex septem et centum, mutata c in g. Dicitur quoque 'octingenti tae ta' et est compositum ex octo et centum. 'Nongenti' etiam 'tae ta' dicitur compositum ex novem et centum. Mille vero indeclinabile est. Duo milia et deincops

videntur esse duae partes et si est una declinatur 'duo milia duum milium'.

'Concido', unde concisio', componitur ex 'con' et 'caedo dis'.

'Aliquando' ex 'aliquo' et 'quando'.

'Assumo' ex 'ad' et 'sumo'.

'Accido' ex 'ad' et 'cado'.

'Aggero' ex 'ad' et 'gero'.

'Allido' ex 'ad' et 'laedo', mutata d in l.

'Appono' ex 'ad' et 'pono'.

'Arrideo' ex 'ad' et 'rideo'.

'Meridies', quasi 'medidies', ex 'medio' et 'dies'. Quod enim 'meridies' dicitur quasi 'mera dies' magis est etymologia quam compositio.

'Advenio', unde 'hic' et 'haec advena' ex 'ad' et 'venio nis'.

'Advoco', unde 'advocatus', componitur ex 'ad' et 'voco cas'.

'Advolo' ex 'ad' et 'volo las'.

'Affor' ex 'ad' et 'for'.

'Agger' derivatur ab 'aggero', quod componitur ex 'ad' et 'gero'.

'Assideo' ex 'ad' et 'sedeo'.

'Attineo' ex 'ad' et 'teneo'.

'Attingo' ex 'ad' et 'tango'.

'Attamino' ex 'ad' et 'tamino'. 'Tamen' namque adversativa particula est et inde dicitur 'tamino nas', quod est

'adversor saris', unde componitur 'attamino' et 'contamino'.

'Compono', unde 'compositus ta tum', ex 'con' et 'pono'.

'Redigo' componitur ex 're' et 'ago', interposita d et mutata a in i.

'Redarguo' ex 're' et 'arguo', interposita d.

'Subtraho' ex 'sub' et 'traho'.

'Consono', unde 'consonans', ex 'con' et 'sono',

'Asto' ex 'ad' et 'sto'.

'Accipio' ex 'ad' et 'capio', mutata d in c.

'Sufficio', unde 'sufficienter', ex 'sub' et 'facio'.

'Effugio' ab 'ex' et 'fugio gis', mutata x in f.

'Indago gas', unde 'indago indaginis', componitur ex 'in' et 'ago gis', coniugatione mutata. 'Indagare' enim est quasi 'inde agere'.

'Accino nis', unde 'accentus', componitur ex 'ad' et 'cano nis', mutata d in c et a in i.

'Supervacuus a um' componitur ex 'super' et 'vacuus'.

'Psilen' interpretatur 'siccitas', 'dasian', 'ubertas'.

'Infinitus' ex 'in' et 'finitus'.

'Participo', unde 'participium', compositum est ab eo quod est 'pars' et 'capio pis', et construitur cum tribus casibus. Dicitur enim "Participo illius rei," et "illam rem," et "illa re."

'Abicio' ex 'ab' et 'iacio cis'.

'Ossa' positumpro 'os(t)a' nomen est montis.

'Saguntum' nomen est insulae.

'Odor' dicitur 'ἀπὸ τοῦ ὄζειν'. Vide ergo quod 'apo' idem est quod 'ab', 'tou' articulus est apud Graecos, 'ozein', 'olere'. 'Odor' ergo dicitur 'apo tou ozein', id est, 'ab hoc quod est ozein'.

†.*Zetos' interpretatur 'calor'.

'Mezentius' proprium nomen est.

P f. 13rb 'Corylus', quod dicitur a graeco 'κόρυλος', nomen est arboris.

'Lympha' dicitur a graeco 'νύμφα' et est idem quod aqua. Vide ergo quod dicit, scilicet, quod 'corylus' et 'lympha' dicuntur 'apo tou κόρυλος kai tou νύμφα'. Dictum est autem quid sit 'apo' et quid 'tou'; 'kai' vero interpretatur 'et'.

'Dinosco' compositum est ex 'dis' et 'nosco'.

'Absurdum' ex 'ab' et 'surdo'.

'Praepono', unde 'praepositus', ex 'prae' et 'pono'.

'Subiungo', unde 'subiunctivus va vum', ex 'sub' et 'iungo'.

'*Harpya' dicitur ab 'harpage' graeco, quod est 'rapio'.

'Comprehendo' ex 'con' et 'prendo dis' vel a 'praehendo', quod non est in usu.. Sed composita inveniuntur 'apprehendo' et 'reprehendo' et 'comprehendo'.

'Diphthongus' ex '*dya', quod est 'duo', et 'phthongus', quod est 'sonus'.

'Poeta' dicitur a 'poio is', quod est fingo is'.

'Diaeresis' compositum est a '*dya', quod est 'duo', et 'haeresis', quod est divisio', ut dicatur 'diaeresis' quasi 'divisio in duo'.

'Inquiro' ex 'in' et 'quaero'.

'Exquiro' ab 'ex' et 'quaero'.

'Aululariа' dicitur quasi 'ollularia' ab 'olla' quia in comoedia illa agitur de olla auro plena.

'Praedico', producta paenultima, tertiae coniugationis est et est compositum a 'prae' et 'dico cis'. 'Praedico', correpta paenultima, primae coniugationis est et est compositum a 'prae' et 'dico cas', quod est 'copulare', sicut dicit Virgilius: "Propriamque dicabo," hoc est, 'copulabo'.

'Occido', paenultima correpta, ex 'ob' et 'cado' et sunt supina 'occasum su'. 'Occido', paenultima producta, ex 'ob' et 'caedo dis' et sunt supina 'occisum su'.

'Σκηνή'(skene) interpretatur umbraculum.

'Φασιν', ut quidam dicunt, nomen est insulae, unde dicuntur 'fasiani aves' et dicuntur sic quia ab illa insula primo venerunt. Magis tamen videtur quod 'phasis' interpretatur 'positio', unde 'antiphasis' quasi 'contrapositio', quia 'anti' dicitur 'contra', licet quidam dicunt 'antiphrasis'.

'Praeuro', unde 'praeustus', ex 'prae' et 'uro' componitur.

'Dehisco' ex 'de' et 'hio as'.

'Infindo' ex 'in' et 'findo'.

'Convello', unde 'convulsus sa sum', componitur ex 'con' et 'vello'.

'Aufugio' ex 'ab' et 'fugio', mutata b in u, ne, si mutaretur in f, dubium esset an ex 'ad' an ex 'ab' fieret compositio.

'Osculum' religionis, 'basium', amoris, 'suavium', libidinis.

P f. 13va 'Includo' componitur ex 'in' et 'claudo'.

'Koilon' interpretatur 'uterus'.

'Poio is', unde 'poeta', idem est quod 'fingo gis'.

'Comos' interpretatur 'villa' et inde dicitur 'comoedia', eo quod de rebus rusticanis fiat.

'Tragos' interpretatur 'hircus', unde dicitur 'tragoedia', quia hirco solebant tragoedi remunerari in designatione foetoris vitiorum.

'Moenio nis ivi [vel 'moenii'] re', id est, 'moenia construere'.

'Difficilis' componitur ex 'dis' et 'facilis'.

'Alpheus' interpretatur 'albus' et est nomen fluvii.

'Disyllabum' componitur ex 'dis' et 'syllaba'.

'Chius a um' nomen est patrium sumptum a 'Chio' quod est nomen insulae.

'Dia' idem est quod 'dea' vel 'divina'.

'*Lichius' interpretatur 'lupinus' nam '*lichos' 'lupa cervalis' dicitur apo tou 'luendo crines', id est 'solvendo tenebras', quia tam acute videt ut ultra parietem hominem videat.

'Semivocalis' compositum nomen est ab eo quod est 'semus ma mum' et 'vocali'. 'Semivocalis' namque dicitur quasi 'sema vocalis' quia minus sonoritatis habet.

'Smirna' nomen est civitatis.

'Smaragdus' nomen est lapidis pretiosi.

'*Distingo', unde 'distinctus ta tum', componitur ex 'dis' et 'tingo'.

'Amitto' ex 'ab' et 'mitto', mutata b in m.

'Bdellium lii' genus est lapidis.

'Abdera', correpta paenultima, secundum quosdam proprium nomen est, secundum alios idem est quod falx.

'Abdomen' est pinguedo ventris.

'Mygdonides' nomen est proprium.

'Asbestus' nomen est lapidis qui postquam accensus est non extinguitur. 'Asbeston' enim interpretatur 'inextinguibilis'. 'Asbustes' proprium nomen est. Quidam tamen dicunt quod 'asbustes' interpretatur 'insepultus'. 'Asbustes' enim quasi 'sine busto' dicitur.

'*Stennio' graece, 'tristor', latine, unde '*stennius' quasi 'tristis'.

'Abodlas' proprium nomen est et barbarum.

'Glabrio' dicitur 'tineosus'.

'Triptolemus' et 'Atlas' propria nomina sunt.

'Abnuo', quod est recuso compositum est ex 'ab' et 'nuo'.

'*Cindus' et 'Cydnus' propria nomina sunt hominum.

'Ariadne' proprium nomen est mulieris.

'Gneus' praenomen fuit, unde 'Gneus Pompeius'.

'Aetna' nomen est montis.

'Therapnae' portus est in Italia.

'Siphnus' nomen est montis.

'Brennus' proprium nomen est regis.

P f. 13vb 'Drances' secundum quosdam genus est piscis, secundum alios nomen est proprium.

'*Pyragmon' componitur ex 'pyr' quod est 'ignis' et '*agmon' quod interpretatur 'incus' et dicitur '*Pyragmon' quasi 'ignea incus'. '*Pyragmon' etiam dicitur faber Iovis.

'Alcmene' proprium nomen est.

'*Dragma mae' invenitur primae declinationis et est pondus quoddam. Invenitur etiam '*dragma matis' tertiae declinationis et est 'interrogatio', unde '*dragmaticus' genus loquendi dicitur quasi 'interrogativum' quod fit per interrogationem et responsionem.

'*Admois' et 'Admetus' propria nomina sunt

'*Ithmos' proprium nomen est fluvii.

'Asclepiodotus' proprium nomen est.

'Stloppus' inflatura buccarum.

'Prohibeo componitur ex 'pro' et 'habeo'.

'Stirps' quando est masculini generis significat radicem arboris, quando vero feminini generis est, significat generationem hominis.

'Arabs bis' gentile nomen est ab Arabia dictum.

'Pelops pis' proprium nomen est.

'Caelebs bis' dicitur castus quasi 'caelestem vitam ducens', unde et componitur.

'Proclivis', unde 'proclivior', componitur ex 'pro' et 'clivo. 'Clivus' enim dicitur 'clivii'.

'Psittacus' nomen est avis.

'Pseudulus' dicitur 'falsus' . a 'pseudo', unde dicitur 'pseudoprophetae' quasi 'falsi'. 'Sedulus' sine p 'intentus' dicitur.

'Compello compuli compulsum su' componitur ex 'con' et 'pello'.

'Abusive' derivatur ab eo quod est 'abusus usus usui' quod componitur ex 'ab' et 'usu'.

'Indistanter' componitur ab 'in' et 'distanter', quod derivatur a 'disto'. Hoc autem componitur ex 'dis' et 'sto'.

'Procedo' ex 'pro' et 'cedo'.

'Consto titi' ex 'con' et 'sto stas'.

'Innumerabilis' ex 'in' et 'numerabili'.

'Etiam' dicunt esse compositum ab 'et' coniunctione et 'iam'.

'Sicut' ex 'sic' et 'ut'.

'Supradico', unde 'supradictus ta tum', ex 'supra' et 'dico'.

'Abeo' et 'adeo' et 'pereo' ab 'eo is'.

'Obicio' ex 'ob' et 'iacio' vel 'icio' [verbo.]

'Oblitus', correpta paenultima, dicitur ab 'oblino', quod componitur ex 'ob' et 'lino nis'. 'Oblitus', producta paenultima, componitur ex 'obliviscor', quod componitur ex 'ob' et 'leo les', quod non est in usu.

'Oblatus' ex 'ob' et 'latus'.

'Obruo' ex 'ob' et 'ruo'.

'Abrado' ex 'ab' et 'rado'.

'Circumeo' ex 'circum' et 'eo'.

'Elido', unde 'elisio', componitur ab 'ex' et 'laedo'.

'Perhibeo' et 'exhibeo' ex 'habeo'.

'Inhumatus' ex 'in' et 'humatus', quod est ab 'humo mas'.

'Anhelo' ex 'am' et 'halo'.

'Inhibeo' ex 'in' et 'habeo'.

'Adhuc' ex 'ad' et 'huc'.

'Abhinc' ex 'ab' et 'hinc'.

'Istic' ex 'iste' et 'hic'.

'Istac' ex 'ista' et 'hac'.

'Istuc' ab 'istud' et 'huc'. Magis tamen videtur esse derivatio.

'Obedio' componitur ex 'ob' et 'audio'.

'Intereo' ex 'inter' et 'eo'.

'Alteruter tra trum' ex 'alter' et 'uter tra trum'.

'Praetereo' ex 'praeter' et 'eo is'.

'Sabburra' est illud quo impletur navis ne vacillet.

'Sabbatum' interpretatur 'requies'.

'Gibbus' idem est quod 'struma', 'gibbosus' qui strumam habet. Dicunt tamen plures quod 'gibbus' dicitur etiam ipse gibbosus.

'Obba' nomen est vasis in quo vinum habetur.

'Subbibo' idem est quod 'parum bibo' et componitur ex 'sub' et 'bibo'.

'Obcumbo' ex 'ob' et 'cumbo as'.

'Succino' ex 'sub' et 'cano'.

'Succido' ex 'sub' et 'caedo', mutata b in c et ae in i.

'Abscondo' ex 'abs' et 'condo'.

'Abscedo' ex 'abs' et 'cedo'.

'Abscido' ex 'abs' et 'caedo'. Et vide quod invenitur 'abscindo dis', quod componitur ex 'ab' et 'scindo dis' et tunc facit praeteritum 'abscidi', correpta paenultima, unde: "Abscidit undis." Quando vero componitur a 'caedo' tunc dicitur 'abscido dis', paenultima ubique producta.

'Obscurus' componitur ex 'obs' et 'cura'.

'Obscenus' ex 'obs' et 'caenum'.

'Oggannire' vulpium est et componitur ex 'ob' et 'gannio', mutata b in g.

'Omitto' ex 'ob' et 'mitto'.

'Mulier' dicitur a 'molliendo', eo quod molliat virum.

'Alludo', unde 'allusus', componitur ex 'ad' et 'ludo dis'.

'Oppono' et 'suppono' ex 'ob' et 'sub' et 'pono nis', mutata b in p.

'Arripio' et 'surripio' ex 'ab' et 'sub' et 'rapio', mutata b in r et a in i.

'Abrogo', quod idem est quod destruo, ex '<ab>' et '<rogo>'.

'Abdo', quod est abscondo, ex 'ab' et 'do das'.

'Obdo' ex 'ob' et 'do'.

'Subdolus' ex 'sub' et 'dolo' et est mobile. Valet vero idem quod 'perfidus', quod est compositum ex 'per' et 'fide' sed 'per' ponitur ibi abnegative, sicut Priscianus dicit in indeclinabilibus.

'Obloqui' est 'contra loqui' et componitur ex 'ob' et 'loquor'.

'Abluo' ex 'ab' et 'luo'.

'Obnitor' et 'subnitor', unde 'subnixus', ab 'ob' et 'sub' et 'nitor niteris'.

'Cogo gis egi actum' componitur ex 'con' et 'ago'.

'Bacca' fructus lauri, 'bucca', 'os'.

'Soccus' genus calciamenti quo utebantur quidam poetae.

'Ecquis' ab 'en' et 'quis'; 'ecquis' enim quasi 'ecce quis' etymologia est.

f. 14rb

'Abadir', correpta paenultima, nomen est lapidis, quem secundum fabulas deglutivit Saturnus.

'Addo dis' ex 'ad' et 'do das', mutata coniugatione.

'Reddo' ex 're' et 'do das', interposita d causa euphoniae et ut esset differentia inter secundam personam huius verbi et eius quod est 'redeo dis', quod componitur ex 're' et 'eo is', interposita d.

'Benignus' quasi 'bene ignitus' sed etymologia est, non compositio.

'Accumbo' ex 'ad' et 'cubo as', mutata coniugatione et d in c.

'Aggero' ex 'ad' et 'gero'.

'Applico' ex 'ad' et 'plico as', mutata d in p.

'Appello lis puli appulsum su' ex 'ad' et 'pello lis'.

'Attingo' ex 'ad' et 'tango', mutata d in t et a in i.

'Afficio', unde 'affectus', ex 'ad' et 'facio cis'.

'Allido' ex 'ad' et 'laedo', mutata d in l et e in i.

'Assiduus', si ponatur pro eo qui assidet, derivatur ab 'assideo des', quod componitur ex 'ad' et 'sedeo'; si vero ponatur 'assiduus' pro divite, tunc simplex est sed derivatur ab

'asse', quod declinatur 'as assis' et dicunt quod idem est quod obolus, sed sine dubio nomen est cuiusdam ponderis.

'Assisto' ex 'ad' et 'sisto', mutata d in s. Et vide quod 'sisto' ponitur quandoque absolute, ut non exigat obliquum casum et tunc assumit praeteritum illud quod est 'steti', quandoque ponitur transitive ut exigat accusativum et tunc assumit illud praeteritum quod est 'statui'. Unde dicitur: "Siste gradum."

'Diffundo' ex 'dis' et 'fundo', mutata s in f.

'Angelos' graecum est quod Latini dicunt 'angelus', quod interpretatur 'nuntius'.

'Apocopa' est abscisio de fine, ut cum dicitur 'sat' pro 'satis'.

'Ulcus ceris' dicitur quod ex superabundantia humorum capitibus puerorum solet innasci ad modum apostematis. 'Vulnus' enim est quod infertur, 'ulcus', quod per se nascitur.

'Soldum' nomen est ponderis.

'Impero', unde 'imperium', ex 'in' et 'paro ras'.

'Ammon' nomen est Iovis et interpretatur 'arenosus' quia '*ammona' graece 'arena' dicitur latine.

'Concinnus' videtur derivatum a 'concinno is', quod componitur ex 'con' et 'cano nis'.

'Mancus' dicitur quasi 'carens manu' sed etymologia magis est quam compositio. | f. 14va

'Conduco' ex 'con' et 'duco'. Et vide quod ille locat qui pretium accipit, ille vero conducit qui pretium dat.

'Confiteor confessus sum' a 'con' et 'fateor'.

'Congius' mensura erat sex modios capiens, unde etiam 'congiaria' dicuntur regum beneficia.

'Corruo' ex 'con' et 'ruo'.

'Corrigo' ex 'con' et 'rego'.

'Irrigo', unde 'irriguus', ex 'in' et 'rigo gas'.

'Consero ris', unde 'consitus', ex 'con' et 'sero ris'.

'Imbuo is', unde 'imbutus', ex 'in' et 'uo uis', quod non est in usu sed inde derivata inveniuntur 'uva' et 'uvidus'.

'Compitum' non derivatur a 'competo tis' sed est compositum ex 'con' et '*pital', quod est via et dicitur 'compitum' ubi multae viae conveniunt.

'Collido' ex 'con' et 'laedo'.

'Illido' ex 'in' et 'laedo'.

'Inmunis' componitur ex 'in' et eo quod est 'munium ii', quod est officium. 'Immunis' namque dicitur quasi 'sine munio', hoc est, officio. Similiter 'communis' componitur ex 'con' et 'munium ii'.

'Appareo' ex 'ad' et 'pareo', mutata d in p.

'Hippocoon' proprium nomen loci.

'Corfinium' nomen est civitatis'. Quidam tamen volunt quod sit nomen morbi qui est iuxta cor et sit compositum ex 'corde' et 'fine' sed hoc numquam invenitur.

'Margo' proprie dicitur litus maris et videtur esse compositum ab eo quod est 'mare' et 'ago gis' et ponitur pro limbo.

'Interlino nis', unde 'interlitus ta tum', correpta paenultima, componitur ex 'inter' et 'lino linis'.

'Interlunium' ab 'inter' et 'luna' et dicitur sic spatium quod est inter crementum lunae et defectum.

'Xerxes' proprium nomen fuit regis Persarum.

'Intelligo' dicitur quasi 'intus lego' et inde videtur compositum esse sed magis est etymologia.

'Pellicio cis', correpta paenultima' componitur ex 'per' et 'licio cis', quod non est in usu, unde invenitur 'hoc litium huius tii' et est 'pellicio' idem quod 'decipio is', unde 'pellax cis' 'deceptor'.

'*Syngraphum' interpretatur 'conscriptio' et componitur ex 'syn', quod est 'simul' et '*graphos', quod est 'scriptio'.

'Lena nae' femininum est eius quod est leno nis'.

'Lanterna' dicitur a 'latendo' eo quod intus latet candela.

'Luscus' dicitur quasi 'luce carens' sed magis est etymologia quam compositio. P f. 14vb

'Cassis dis' idem est quod 'galea'.

'Cossus' secundum quosdam proprium nomen est, secundum alios quidam vermis sic dicitur.

'Cosmus' proprium nomen est. 'Cosmos' enim interpretatur 'mundus', unde dicitur 'cosmopopeia', id est, 'mundi descriptio'.

'Discutio' ex 'dis' et 'quatio'.

'Displiceo' ex 'dis' et 'placeo'.

'Distermino' ex 'dis' et 'termino nas'.

'Absterreo' ex 'abs' et 'terreo res'.

'Asporto' ex 'abs' et 'porto'. 'Asportare' enim est 'contra portare'.

'Cotta' proprium nomen est.

'Atticus' idem est quod 'Atheniensis'.

'Excurro' ab 'ex' et 'curro'.

'Expello' ab 'ex' et 'pello'.

'Exquiro' ab 'ex' et 'quaero'.

'Exsicco' ab 'ex' et 'sicco cas'.

'Exlex' dicitur quasi 'extra legem' et componitur ab 'ex' et 'lego gis'.

'Emineo' ab 'e' et 'maneo'. 'Eminere' namque est quasi 'supra manere'.

'Evehere' est quasi 'extra vehere' et componitur ab 'e' et 'veho is'.

'Gaza' ponitur pro opibus, unde 'gazophilacium' compositum ex 'gaza' et 'phylax', quod est 'servare'.

'Melanzophos' interpretatur 'nigrae tenebrae'. 'Melan' enim 'nigrum' dicitur, unde 'melancolia' dicitur 'nigra cholera'.

'*Ariobazones' proprium nomen est montis.

'Circumflecto tis', unde 'circumflexus', componitur ex 'circum' et 'flecto tis'.

Et de dictionum compositionibus vel etymologiis quantum ad orthographiam pertinet satis dictum est.

‹FERE ET PLERUMQUE›

GLK II

Sed ne in aliquo mens lectoris turbetur cur "fere" vel "plerumque" ubique ponat Priscianus in eadem orthographia determinandum est. Dicit autem in prologo suo quod Herodianus et Apollonius expurgaverunt vitia "fere" omnia antiquorum. 1,10

Sed "fere" dicit propter illam Herodiani sententiam qua dixit consonantem praepositionis debere transire ad sequentem syllabam, ut in 'abeo', et in similiter compositis, de quo Priscianus eum reprehendit. 45,6-9 45,9-21

Non enim regula simplicium servanda est in compositis sicut Herodianus putavit. Addit etiam Priscianus in eodem prologo quod omnia "fere" collegit in hoc suo opere quae in aliorum commentariis invenerat. "Fere" dicit quia non nisi quae cognovit necessaria collegit. Additio 2,5-6

Quod vero ait antiquos plerumque in ceratis tabulis scribere solitos, "plerumque" dicit quia nec semper scribebant, nec semper in tabulis. 6,13-14

Dicit etiam quod ubi hodie scribimus f solebant antiqui scribere 'ph', ita, scilicet, quod 'ph' eundum "prope sonum habebat quem habet modo f. "Prope" dicit quia 'ph' magis fixis labris pronuntiatur in syllaba quam f. 11,6

Illud quoque ait quod tantum fere est inter vocales et consonantes quantum inter animas et corpora. "Fere" dicit quia corpora possunt esse praeter animas, consonantes vero sine vocalibus minime, vel ideo "fere" quia alterum illorum corporale est, alterum incorporale. Horum autem utrumque incorporale est. 13,22-23

Addit etiam quod u plerumque pro simplici habemus. "Plerumque" dicit quia quidam putaverunt quod quandoque pro 15,11

duplici, sicut superius monstratum est.

Dicit iterum quod pleraeque interiectiones communes sunt omnium gentium naturaliter. "Pleraeque" dicit propter repertas ad placitum, ut 'proh dolor' et huiusmodi. 20,7-8

Ait etiam quod vocales omnes quae correptae sunt in praesenti plerumque producuntur in praeterito. "Plerumque" dicit propter 'bibo bibi' quod ubique corripitur. 22,3

Illud quoque videndum est quod u et o positae in principalibus syllabis manent immutabiles temporum in quibusdam, quod determinat propter 'pono posui'. Prima enim syllaba producta est in praesenti sed corripitur in praeterito. 22,17-18

Dicit iterum quod s posita ante mutam amittit vim suam plerumque. "Plerumque" ait quia non amittit ubique sicut ibi: "saepe stillantis ocelli." 23,4-5

Addit quoque quod in omnibus paene litteris fiunt mutationes non solum per casus, sed etiam per tempora. "Paene" dicit propter p quod non mutatur. 25,4-5

Illud etiam addit quod pleraque nomina quae cum verbis sive participiis componuntur vel nominativi vel genitivi extremam syllabam mutant in i correptam. "Pleraque" dicit propter 'anceps' et 'menceps' et cetera huiusmodi. 25,24-26; 29,19; 26,13

Addit quoque quod pleraque quae apud Graecos nominativum in os terminant convertunt o in u apud nos, ut 'Cyros', 'Cyrus'. "Pleraque" dicit propter 'Meleagros' et 'Alexandros'. Non enim in his mutamus o in u sed in e. 26,23-24

Dicimus enim 'Meleager' et 'Alexander'. 28,10

Illud etiam addit quod u plerumque amittit vim litterae inter g et aliam vocalem, ut 'sanguis'. "Plerumque" dicit propter 'exiguus' et 'arguo', quia in his non amittit u vim litterae.

Dicit iterum quod m transit in n et maxime d vel c vel t vel q sequentibus. "Maxime" dicit propter 'anfractus' ubi m transit in n sequente f. 29,16-17 29,26

Adiungit etiam quod m finalis dictionis subtrahitur in metro plerumque, si sequens dictio a vocali incipiat. "Plerumque" dicit propter Ennium qui non subtraxit dicens: 29,22-30 30,4-5

Insignita fere tum milia militum octo.

Ecce ultima m eius dictionis quae est "militum" non subtrahitur hic.

Ait rursus quod in graecis nominibus 'as' vel 'es' terminantibus plerumque tollitur apud Latinos s. "Plerumque" dicit propter 'Andreas' et 'Aeneas', quia in his habemus s, et nos et Graeci. 32,8

Dicit iterum quod nos plerumque mutamus 'ei' in e productam. "Plerumque" dicit quia quandoque mutamus in i longam. Graeci enim dicunt 'Neilos' et nos 'Nilus'. 40,12-15

Addit quoque quod omnes mutae omnibus semivocalibus paene praeponuntur. "Paene" dicit propter f quod non praeponitur ad n vel ad q. 41,24 42,14-15

Illud iterum dicit quod syllabae quae ex pluribus 44,8-10

litteris constant paene innumerabiles sunt. "Paene" dicit quia sub aliquem numerum cadunt, sed propter nimiam multitudinem nobis est ignotum. Pr. II 14 GLK II

Addit quoque quod b, sequente c, in compositis solet plerumque in eam mutari. "Plerumque" dicit propter 'subcinericius' ubi non mutatur in c. 46,9-10

Illud etiam dicit quod in plerisque compositis desinit antecedens syllaba in d ita quod sequens incipit a d, ut 'reddo'. "Plerumque" tamen dicit propter 'adeo', 'adoro', 'adicio', et huiusmodi. 47,8-9 Additio

Ait quoque quod n mutatur in r paene ubicumque 'cum' praepositio ante dictionem componitur incipientem ab r. "Paene" dicit propter †'conrigo gas' et propter 'conrideo' in quibus n non mutatur in r. Et de his quae ad orthographiam pertinent, hucusque dixisse sufficiat. 49,14-17

Postquam egit Priscianus de duabus primis partibus grammaticae artis, id est, de littera et de syllaba, tractat tertio loco de tertia parte, id est, de dictione et merito post syllabam, eo quod posterior est natura cum ex syllabis dictio constet. Pr. II 14 ff. GLK II

Tractat autem hoc ordine. Primo enim describit dictionem, deinde dividit eam per partes orationis quasi numerum partium orationis ostendendo. Postea vero unamquamque partium orationis describit. Enumerat etiam accidentia cuique parti et illa exequitur usque in finem. Ad ultimum vero ostendit quae dictio cui dictioni debeat coniungi et quomodo ad perfectam constructionem faciendam, quod est de oratione, ut nobis videtur, tractare, ut loco suo demonstrabitur. 53,8-54,4 54,4-56,27 56,28-105,14 Quo ordine agat de dictione (III)107,22-377,18

Dictio ergo est pars orationis minima constructae, id est, in ordinem positae. "Pars orationis" dicitur quia voce et sensu constituit orationem. Per hoc quod dicitur "pars orationis" removentur litterae et syllabae, quarum nulla sensu orationem constituit, licet voce. Quantum enim ad vocem pertinet, litterae et syllabae partes sunt huius vocis totius quae est "Homo currit." Sed quia una oratio quandoque pars alterius est orationis, idcirco ad eius differentiam addit "minima." Nulla enim vox significativa minor est dictione sed dictio minor est oratione. Quoniam vero una sola dictio quandoque dicitur oratio, ne dictio talis pars orationis videretur esse, additur "constructae." 53,8-9 Descriptio dictionis

Quod autem una dictio quandoque dicatur oratio habemus ex eo quod dicit Priscianus: "Quid est summum bonum in vita?" "Honestas." "Bona oratione respondit." Ecce hanc 54,2-4

dictionem quae est "honestas" appellavit orationem, eo quod sensum orationis ex ea intelligimus.

Et quia rursus quaedam oratio vitiose construitur idcirco addit "in ordinem" per quod removet vitiosam constructionem.

Opponitur quod quicquid est pars partis est pars totius. Sed syllaba est pars dictionis et dictio est pars orationis. Ergo syllaba est pars orationis. Quod non sequitur quia pars orationis non est nisi quae sensu et voce orationem constituit. Sed nec illa regula cogit nos ad hoc sed potius tota vis illationis facienda est in relatione partis et totius. Et syllaba est pars dictionis et haec orationis. Non inde sequitur quod syllaba sit pars orationis, sed huius totius quod est oratio; non tamen orationis, quia haec iunctura verborum quae est pars orationis exigeret ut esset pars orationis voce et sensu, ut dictum est, Potest tamen satis concedi quod syllaba sit pars orationis, sed non principalis, immo, secundaria. Pars enim dicitur secundaria pars partis. Oppositio

Illud quoque videndum est quod antiqui de oratione dixerunt, quod vocum, scilicet, alia dicitur oratio propter sensum, non propter quantitatem, ut 'lego' et similia, alia vero dicitur oratio et propter sensum et propter quantitatem, ut ea quae constat ex dictionibus simul coniunctis cuiusmodi est haec oratio: "Homo currit." Et haec dicitur oratio constructa. Illud quoque dixerunt, quod non quaelibet dictionum coniunctio dici debet oratio, sed illa tantum quae aliquam inhaerentiam, id est, rerum coniunctionem significat, quoniam 'in domo' licet sit dictionum coniunctio, quia tamen Sententia antiquorum de oratione

f. 15vb

nullam rerum inhaerentiam significat, ideo non est oratio. Pr. II 14 ff. GLK II
Sed 'homo albus' quamvis sit inperfecta oratio quia tamen
consignificat quandam accidentis et substantiae coniunctionem
debet oratio appellari. Dixerunt itaque quod propter sensum
solummodo, dicitur vox quandoque oratio, ut "Lego," sed propter
solam quantitatem nulla vox oratio dicitur.

Illud quoque sciendum est, quod communis causa inventionis
omnium dictionum est ut haberet homo quomodo propriam voluntatem
alteri manifestaret. Propriam vero causam inventionis cuiusque par-
tis orationis eisque accidentium tractando de singulis demonstrabimus.

Et vide quid significet 'examussim', quod Priscianus 53,25
ponit in eodem tractatu. 'Amussis' proprie dicitur plumbatum Examussim
quod caementarii demittunt a summo usque deorsum ad perpenden-
dam aequalitatem maceriae -- unde idem plumbatum ap. llatur
alio nomine 'perpendiculum', a 'perpendendo' sic dictum--
et est compositum 'amusso' ex 'a' et 'musso sas',
quod est 'dubito'. Unde dicitur 'amussis', eo quod caemen-
tarium reddit certum, et inde componitur adverbium 'examussim', Examussim
id est, valde sine dubitatione, quia praepositio aut mutat sensum (III) 35,5
aut complet aut minuit. Mutat, ut 'impius', complet, ut 'perficio', (III) 35,23
minuit, ut 'subtristis', id est, qui parum tristis est. (III) 38,10 (III) 54,20

Post haec quia describendo dictionem fecerat mentionem Descriptio
de oratione, ne ignotum per ignotius videretur descripsisse, orationis
ostendit quid sit oratio.

Dicit itaque quod oratio est "ordinatio dictionum 53,28-29
congruam perfectamque sententiam demonstrans." Et dicunt
plures quod oratio hic stricte accipitur, scilicet, pro

oratione perfecta, secundum quod ita exponenda est descriptio: Pr.II 15-17 GLK II "Oratio est 'ordinatio dictionum'," id est, constans ex dictionibus ordinatis, per quod removentur litterae vel syllabae. Sed quia hoc totum habet haec vox 'in domo', additur "demonstrans sententiam." Et quia hoc totum habet imperfecta oratio, adiungitur, "congruam et perfectam," id est, per fectum significansintellectum. Vel fortasse per hoc quod dicit "congruam" removetur vitiosa constructio. Secundum hanc ergo sententiam sic intelliges quod ait Priscianus, hanc esse definitionem orationis generalis, id est, perfectae, quae dividitur in species ad modum generis, ad differentiam, scilicet, orationis imperfectae, quae per species non invenitur dividi.

P f. 16ra

Sunt tamen qui dicunt quod Priscianus describit generaliter orationem, ut descriptio conveniat tam perfectae orationi quam imperfectae. Horum itaque expositio differt a praecedente in hoc quod ait "demonstrans sententiam congruam et perfectam," id est, aliquorum inhaerentiam et coniunctionem, quod bene convenit imperfectae orationi, secundum quod sic expones quod ait hanc esse definitionem orationis generalis, id est, huius generis quod est oratio.

Et vide quod istae voces 'in domo' et 'non homo' dicuntur esse inter dictionem et orationem cum sint neutrum, quia minores sunt oratione, maiores vero dictione.

Post hanc vero interpositam orationis descriptionem revertitur Priscianus ad dictionem, de qua principaliter intendit. Sed quia de numero partium orationis erat dissensio, 54,5-55,3 ponit inde diversas diversorum sententias, deinde suam, et eam

rationibus confirmat. Ad cuius rei evidentiam primo quid pars orationis sit dicendum est. GLK II

Pars orationis ut ipse Priscianus dicit in tractatu participii est "vox indicans mentis conceptum." Sed antequam pars descriptionem exponamus diversas de parte orationis sententias ponere necessarium duximus. 552, 2 Quid sit

Dicunt ergo quam plures quod nulla dictio est pars orationis, sed plurium dictionum simul collectio. Hi vero sic describunt: "Pars orationis est collectio dictionum in eadem definitione et eisdem accidentibus convenientium," ut omnia nomina conveniant in descriptione nominis et in accidentibus, cum habeant genera et casus et cetera huiusmodi. Et sic omnium nominum simul collectio est illa pars orationis quae est nomen, ita, scilicet, quod nullum nomen est illa pars secundum quod hoc nomen 'homo' non est pars orationis sed de parte. Opinione(3) aliorum de parte

Contra quod tamen videtur Priscianus esse cum describat dictionem hoc modo: "Dictio est pars orationis, etc." Ecce quod dictionem dixit esse partem orationis, quod superior sententia non habet. Sed qui tenent eam solvunt hoc dicentes illud esse dictum de parte integrali. Cum enim dicit Priscianus quod dictio est pars orationis pars integralis intelligitur, non quod dictio aliqua sit haec pars orationis nomen vel alia. 2 r. 16rb

Sed contra iterum videtur esse plane Priscianus cum dicat quod "pars orationis est vox indicans mentis conceptum."

Si enim haec est sufficiens descriptio, ergo, quia haec dictio 'homo' est vox talis, et ipsa est aliqua pars orationis, id est, vel haec pars orationis nomen vel haec verbum vel alia. Ipsi tamen solvunt hoc dicentes quod vox dicitur ibi quasi vocum collectio.

Alii vero aliter sentiunt de partibus orationis. Dicunt enim quod hoc ipsum, scilicet, pars orationis aequivocum est ad dictionem et ad collectionem vocum praedictam. Cum ergo dicit Priscianus in tractatu participii quod pars orationis est "vox indicans mentis conceptum," ibi partes orationis appellat dictiones. Hic vero ubi ostendit numerum partium orationis, ut postea demonstrabitur, appellat partes orationis praedictas vocum collectiones et est ibi secundum eos pars orationis nomen collectivum.

Opinio magistri

Nos vero dicimus quod omnis dictio est pars orationis, sed ita quod hoc ipsum, scilicet, pars orationis est complexivum. Quid autem complexivum sit nomen, superius cum de littera ageretur dictum est et quid etiam interesset inter complexivum nomen et collectivum. Dictum est itaque quod complexivum nomen est quod singulariter, id est, cum additione articularis pronominis prolatum, multis convenit, ita quod unicuique illorum per se et omnibus simul. Hoc igitur ipsum quod est pars orationis complexivum nomen est quia hoc nomen 'homo' est pars orationis, id est, nomen, et hoc nomen 'Socrates' vel 'magister' est haec eadem pars et sic unumquodque nomen acceptum per se potest veraciter dici eadem pars, ita, scilicet, quod omnia nomina simul accepta sunt haec pars orationis nomen et unum-

quodque illorum acceptum per se veraciter potest dici illa eadem pars.

Sed dicet aliquis: "Dictiones infinitae sunt. Sed una- Opinio
quaeque dictio est pars orationis. Ergo infinitae sunt partes orationis." Quod non provenit cum multae et infinitae dictiones sint una et eadem pars orationis, ita, scilicet, quod una-quaeque illarum per se accepta est illa pars.

Scis quare omnia nomina dicantur esse una et eadem pars orationis, ita quod unumquodque illorum est illa pars? Ideo quia haec pars orationis distinguitur ab aliis secundum suum modum significandi. Hic enim modus significandi, qui est significare substantiam cum qualitate, facit quod nomen sit et dicatur una pars orationis. Quoniam ergo ex illo
P f. 16va modo|significandi, sicut paulo postea latius demonstrabitur, habet nomen esse una pars orationis--omnia vero nomina habent illum modum significandi ita quod unumquodque illorum per se acceptum--inde est quod unumquodque nomen est illa pars orationis.

Vide ergo quod appellativum nomen est haec pars orationis nomen et proprium nomen est eadem pars. Non tamen ideo proprium nomen est appellativum, neque propter hoc proprium nomen et appellativum sunt idem, licet sint eadem pars orationis. Esse namque eandem partem orationis non est idem esse, sed potius eundem modum significandi habere. Secundum hoc ergo exponenda est descriptio illa: "Pars orationis est vox indicans mentis conceptum," id est, vox reperta ad significandum aliquid, vel consignificandum. Expositio descriptionis suprapositae

Et ut ea quae ad diversas sententias de numero partium Divisio partium orationis secundum dialecticos

attinent expediamus, duae partes orationis tantum sunt secundum Dialecticos, scilicet, nomen et verbum. Et dicunt plures quod Dialectici ita large accipiunt nomen ut pronomina etiam et adverbia contineat. Verbum quoque sic accipiunt large ut contineat participia. Et idcirco dicit Priscianus sola nomina et verba secundum Dialecticos significare, alias autem cuiusmodi sunt praepositiones et coniunctiones consignificare, quia per se prolatae nullum intellectum constituunt sed aliis adiunctae. Has ergo non dicunt Dialectici partes orationis esse sed colligamenta partium, eo quod coniungunt dictiones inter se. Pr.II 15 GLK II 54,5-6 54,5-7

Quod dialectici non dicunt partem orationis nisi quae absolute pars est

Nobis tamen melius dici posse videtur quia Dialectici semper absoluta in arte logica ponunt principia. Cum ergo dicunt duas tantum esse partes orationis, scilicet, nomen et verbum, tunc absolute accipitur pars orationis. Illae vero absolute dicuntur esse partes orationis quae primo repertae sunt ut ex eis fiat oratio et quae per se orationem complent, ita etiam quod ceterae repertae sunt propter eas, cuiusmodi constat esse nomen et verbum. Ceterae vero, ut pronomen, adverbium, coniunctio, praepositio, partes quidem orationis dicuntur esse, sed non absolute. Non enim per se complent orationem nec propter hoc repertae sunt sed propter nomen et verbum. Quoniam tamen in contextu orationis ponuntur et ibi significant aliquid vel consignificant, ideo partes orationis dicuntur esse, sed non absolute, sicut dictum est.

Dicimus igitur quod non sunt nisi duae partes orationis, scilicet, nomen et verbum, sed hoc absolute dicitur. Concedimus

tamen quod septem sunt partes orationis secundum grammaticos, non tamen ideo septem simpliciter. Vel etiam concedatur quod non sunt nisi duae partes orationis, nomen et verbum. Pr.II 15-16 GLK II

Concedatur etiam quod praepositio est pars orationis, "Ergo praepositio est nomen vel verbum" non provenit. Hoc autem ideo est quod in propositione prima pars orationis absolute accipitur, ut exposuimus. In assumptione vero accipitur pars orationis non absolute. Ideoque non provenit conclusio.

Et vide quod Priscianus dicit quod Graeci alias partes a nomine et verbo appellant syncategoremata, id est, consignificantia. Et est compositum nomen ex 'syn', quod idem est apud Graecos quod apud nos 'simul, et 'categoria', quod 'praedicatio' interpretatur vel 'consignificatio'. 54,7

Adiungit postea Priscianus quod secundum Stoicos quinque sunt partes orationis, scilicet, nomen, appellatio, verbum, pronomen sive articulus, coniunctio. (Et vide quod nomen appellabant solummodo proprium nomen et hoc dicebant esse unam partem orationis; appellativum vero nomen, quod dixerunt appellationem, dicebant esse aliam partem orationis.) 54,8-9 Divisio partium orationis secundum Stoicos

Participium namque dicebant contineri sub verbo et eandem partem esse, appellantes illud verbum participiale vel casuale. 54,9-10

Articulum quoque et pronomen eandem partem esse dicebant. 54,12-13

Sed quidam appellabant illam partem articulum et quae vere sunt pronomina appellabant finitos articulos, eo quod ex demonstratione vel relatione finite significant; 54,11-13

quae vere sunt articuli apud eos dicebant articulos infinitos, eo quod non significant demonstrationem sed infinitam quodammodo faciunt relationem, quod patebit paulo post cum de articulo latius tractabimus. Fuerunt tamen quidam eorum qui illam partem dicerent pronomen, illos vero qui vere sunt articuli apud eos articularia pronomina vocantes. Praepositionem quoque ponebant sub coniunctionem dicentes esse eandem partem orationis, ita, scilicet, quod praepositionem dicebant praepositam coniunctionem. Pr. II 16 GLK II 54,13-14 54,14-16 (III) 124, 54,2-22

Sed quoniam Priscianus facit mentionem de articulo ut ostendat quod ea quae apud nos videntur esse articuli nullo prorsus modo sunt articuli, ideo dicendum est nobis quid est articulus et quare sic dicatur, deinde, quare quidam articuli praepositivi dicuntur et quare subiunctivi, ad ultimum, quae dictiones videntur esse articuli apud nos et quare non sunt articuli. De Articulo 54,15-16

Articulus ergo apud Graecos pars orationis est quae "secundam notitiam suppositorum demonstrat," id est quae consignificat de quo praecesserit sermo vel cognitio. Nihil enim apud Graecos articulus significat sed solam consignificat relationem. Omnis enim apud Graecos articulus relativus est; semper enim in constructione relative ponitur. (III) 124, 14 Quid sit articulus 581,18-19

Articulus autem sumitur a verbo 'articulo las', quod diminutivum est ab 'arto tas'. 'Articulare' vero idem est quod copulare. Inde dicitur 'articulus', eo quod refertur et per relationem praecedenti dictioni quodammodo copulatur, immo et orationem Unde dicatur articulus

P r. 17ra

copulat orationi per relationem.

Dicunt etiam plures quod quia articuli dicuntur minimi artus in compositione corporis, ideo per similitudinem quandam apud Graecos quaedam pars orationis dicitur articulus quia minima est omnium aliarum partium, vel quoniam pauci sunt apud Graecos articuli, vel quia monosyllabi sunt, vel ex paucis litteris constant- 'ὁ' namque et 'ὅς' sunt articuli- vel quia ad articulos omnes nexu‹s› conveniunt in corpore et coniunguntur. Pr.II 16 GLK II

Articuli vero alii praepositivi sunt, alii subiunctivi. Cum autem articulus omnis sit relativus, quidam tamen articuli ex officio quodam dicuntur praepositivi, eo, scilicet, quod in declinatione praeponuntur nominibus ad discernenda genera et casus sicut 'hic' et 'haec' et 'hoc' apud nos, nec ibi significant relationem sed solam generum et casuum discretionem, licet idem articuli in constructionibus relative ponantur. Subiunctivi vero apud Graecos dicuntur articuli quibus semper relative, ideoque subiunctive, utuntur. Et 'ὁ' quidem praepositivus est articulus, 'ὅς' vero subiunctivus. Vel certe ideo quidam articuli praepositivi dicuntur quoniam, licet omnis articulus, eo quod relativus est in constructione, semper ponitur subiunctive, tamen quidam articulus est qui primam facit relationem et secundam cognitionem, ut 'ὁ', alius vero est qui facit secundam relationem, et tertiam cognitionem, ut 'ὅς', sicut enim apud nos dicitur: "Virgilius scripsit Bucolica, is Georgica, idem Aeneida" et "is" facit primam relationem, "idem" secundam. Ita quoque et Graecus diceret: "Virgilius scripsit

Divisio articulorum 54,16-19 (III) 124, 20-125,12
Quid sit prepositivus articulus (III) 124, 16-18; 125,9-14 578,21-23
54,16-19 (III) 124, 22-125,1
Quid subiunctivus
Alia sen- de sub- iunctivo et prae- positivo articulo

Bucolica, ὁ Virgilius, Georgica, ὁς Aeneida. Ita 'ὁ' primam relationem faceret, 'ὅς' vero secundam. Quoniam ergo articulus primae relationis praeponitur etiam in constructione articulo relationis secundae ideo appellatur praepositivus articulus. Quoniam vero praepositivo subiungitur, subiunctivus appellatus est. Est ergo 'ὁ' praepositivus articulus, nec tamen est praepositiva dictio, immo subiunctiva, quoniam refertur. Sed dicitur praepositivus articulus respectu alterius articuli cui praeponitur sicut subiunctivus articulus respectu illius cui subiungitur. Pr.II 16 GLK II

Quoniam vero 'hic' et 'haec' et 'hoc' praeponuntur in declinatione ad discernenda genera et casus sicut quidam articuli apud Graecos, inde videntur esse articuli sed non sunt. Omnis enim articulus relative ponitur in constructione et numquam demonstrative. 'Hic' vero et 'haec' et 'hoc' demonstrative semper construuntur, numquam relative. Praeterea articulus solam relationem consignificat. 'Hic' vero et 'haec' et 'hoc' in constructione posita substantiam significant. Non ergo sunt articuli sed pronomina. Sed quoniam in declinatione vicem articuli obtinent, inde articularia pronomina dicuntur. 577,18-19 (III) 124, 16-18 Quod hic et haec et hoc non sunt articuli

'Idem' etiam articulus facile posset videri quoniam idem valet quod 'ὁ αὐτός' apud Graecos quod est compositum ex 'ὁ' praepositivo articulo et 'αὐτός' pronomine. Quoniam ergo 'ὁ αὐτός' interpretatur 'idem', ex ipsa interpretatione posset ‹idem› facile videri praepositivus articulus praesertim cum relative ponatur sicut et ipse articulus. Sed (III) 125 3-9 cf.54,14-19 Quod ‹idem› non est articulus

54,14-16

quoniam non solum pro articulo ponitur sed pro composito ex articulo et pronomine, tum etiam quia substantiam significat, quod articulus 'ὁ' facere non potest, idcirco non est articulus. Pr.II 16-17 GLK II (III) 124, 19-22

'⟨Qui⟩' quoque tantum valet quantum 'ὅστις', quod componitur ex 'τίς' et 'ὅς', subiunctivo articulo. Unde ex ipsa interpretatione videtur '⟨qui⟩' articulus esse praesertim cum ponatur relative. Sed quoniam non solum pro articulo subiunctivo ponitur sed etiam pro composito ex eo et nomine infinito 'τίς', ideo non est articulus, praesertim cum substantiam significat in constructione, quod articulus non habet facere. Et de articulis dictum sit hucusque. 54,16-19

Ut autem prodeat ratio, quidam dixerunt novem partes orationis esse, separantes appellationem, id est, nomen appellativum a nomine quod dicebant esse proprium nomen, ut proprium nomen dicerent esse unam partem, appellativum aliam, reliquas septem verbum, participium, pronomen, articulum adverbium, praepositionem, coniunctionem. Interiectionem namque inter partes orationis non connumerabant. 54,22-23 Aliae opiniones de numero partium

Alii quoque Stoici dicebant partes orationis esse decem, verbum, scilicet, infinitum unam partem esse dicentes, cetera verba aliam, ut ita numerarent: proprium nomen, appellatio, verbum quod non est finitum, verbum finitum, participium, pronomen, articulus, adverbium, praepositio, coniunctio. 54,24-25 p f. 17va

Alii vero dixerunt partes orationis esse undecim de pronomine quod superius pro parte una posuimus duas etiam facientes. Unam enim partem dicebant esse pronomina quae non 54,25-26

possunt articulis adiungi, ut 'hic' et 'haec' et 'hoc'. Cetera vero pronomina aliam partem esse dicebant. Pr.II 17

Alii etiam fecerunt duodecim partes orationis de nomine, de quo duas partes fecerunt ceteri, tres facientes. Dicebant enim quod proprium nomen erat una pars, appellativum nomen corporale, altera, nomen incorporale, hoc est, rerum incorporearum, quod appellabant vocabulum, tertia. 54,25-55,3

Alii quoque dixerunt tredecim esse orationis partes, duodecim partibus aliorum quas distinximus addentes interiectionem quasi unam partem per se, quamquam Stoici sub adverbio posuerunt. Et tot equidem de numero partium orationis fuerunt sententiae.

Ut vero hanc litem Priscianus dirimeret, distinguit diversos significandi modos quos habent vocabula et iuxta quos distinctae sunt partes orationis. Dicit ergo primo quod "proprium est nominis significare substantiam et qualitatem." Merito autem inchoat a nomine quia ipsum prius est natura ceteris eo quod substantiam significat. Nos ergo primo quae sit causa inventionis nominum demonstrabimus, deinde quid est quod ait substantiam et qualitatem significare, ad ultimum, quid nomina habent nominare. 55,4-5

Proprium nominis 55,6 (III) 116, 5 cf. 83, 17-22

Causa inventionis est haec: in omni perfecta oratione dicitur aliquid et de aliquo. Fuit igitur repertum nomen ad discernendum de quo est sermo, verbum vero ad discernendum quid dicitur de eo.

Quae causa inventionis nominis

Et ut de significatione dicamus dicunt quidam quod

Opinio quorundam de significatione nom.

omne nomen significat substantiam et qualitatem volentes hoc ex Prisciani auctoritate habere qui dicit quod nominis est proprium significare substantiam et qualitatem. Sed opponitur contra illud Aristotelis. "Singulum," enim inquit, loquens de nominibus, "aut significat substantiam, ut 'homo', aut qualitatem, ut 'albus', etc." Si ergo vellet quod omne nomen significaret substantiam et qualitatem, non posuisset quasi opposita membra in eadem divisione significare substantiam et significare qualitatem. Quod tamen solvunt dicentes Aristotelem intellexisse ibi substantiam illud primum genus rerum quod per se existit. Cum vero dicunt quod omne nomen significat substantiam et qualitatem, sic intelligunt quod omne nomen, scilicet, significat substantiam, hoc est, rem quamcumque ut substantem, id est, ut suscipientem formam et praeter hoc, qualitatem, id est, formam quae rem ipsam facit esse, ut 'homo' hoc nomen significat rem quae est homo pro substantia et humanitatem pro forma. Hoc nomen rursus 'albedo' significat rem pro substantia quae est albedo et facere album, sive 'albedinitatem', ut fingam vocabulum, pro forma. Et hoc idem de ceteris nominibus dicunt.

Pr.II 18
GLK II
55,6

Opinio

f. 17vb

Hoc autem est illud quod plerique dicunt, scilicet, quod omne nomen significat id quod est, et id quo est; 'homo' hoc nomen significat id quod est, id est, rem quae est homo et id quo est, id est, humanitatem qua est homo, quoniam homo ab humanitate est homo.

Opponitur illis de his nominibus, scilicet, 'quis',

Opinio

'omnis', 'nullus', 'nihil', quam, scilicet, substantiam et qualitatem significant. Dicunt ergo quidam eorum quod 'quis' et 'omnis' et 'nullus' ex diversis adiunctis diversas substantias significant et qualitates diversas, ut si dicatur 'omnis homo' hic 'omnis' significat eandem substantiam et qualitatem quam 'homo' et sic de ceteris. Dixerunt tamen plerique eorum quod 'omnis' et 'nullus' significant omnem rem pro substantia, ut dictum est, collectionem et distributionem pro qualitate. Haec enim nomina quandoque collective significant, quandoque distributive. 'Quis' vero secundum istos pro forma significat infinitatem, eo quod infinite significat. Quidam tamen nimis ridiculose dixerunt quod 'omnis' significat formam quae debet dici 'omnitas', fingentes nomen ad similitudinem eius quod est humanitas. De hoc autem nomine quod est 'nihil' dixerunt quod significat rem quae non est pro substantia, 'nihilitatem' pro forma.

Alia opinio

Alii vero aliter sentiunt de significatione vocabulorum. Dicunt enim quod nomina vel significant substantiam, ut 'homo', et huiusmodi alia, vel significant ea quae insunt substantiis, ut 'albedo', et similia vel quaedam animi figmenta, ut 'hircocervus' et 'Chimaera', vel significant modos loquendi de rebus, ut 'omnis' et similia quae Dialectici vocant 'signa'. Sed quae significant substantiam ita eam significant quod qualitatem circa eam determinant vel communem, ut hoc nomen 'homo' rationalitatem et mortalitatem circa substantiam determinat, vel propriam, ut hoc nomen

'Socrates' vel 'Plato', qualitatem cuius nominis ficto nomine appellat Boethius in commento 'Platonitatem'. Nec sequitur quod si nomina substantiarum significant substantiam et qualitatem illius quod iccirco | duo significent vel quod sint aequivoca. Illa vero quae significant ea quae insunt substantiis, vel solam qualitatem significant, ut 'albedo', vel solam quantitatem vel aliquid aliorum accidentium.

P f. 18ra

Vide ergo quod nomina quae significant substantias, aliud significant et aliud nominant, quoniam hoc nomen 'homo' singulos homines nominat sed universale quiddam significat. Quae vero nomina significant ea quae insunt substantiis, aut significant ea in sua essentia, ut 'albedo' et haec nominant accidentia, aut significant ea in adiacentia, ut 'albus', et haec nominant substantias in quibus sunt accidentia. Quae vero nomina figmenta animi significant nec substantiam significant nec qualitatem sed figmentum animi et significant et nominant. Illa quoque nomina quae modos loquendi significant, nec substantiam significant nec qualitatem nec aliquid nominant. Est ergo istorum sententia quod non omne nomen significat substantiam et qualitatem sed sola nomina substantiarum hoc habent, sicut demonstratum est.

Opinio

Sed opponitur eis de nominibus vocum quid habeant significare cuius modi sunt haec nomina: 'nomen' et 'verbum' et similia. Sed qui hanc sententiam tenent dicunt voces esse aera, ideoque corpus et substantiam. Dicunt itaque quod ista vox 'nomen' significat substantiam, scilicet, nomen et

qualitatem quae est per casus inflexio.

Opponitur iterum illis de illis nominibus universalium quae sunt 'genus', 'species' et similia. Sed dicunt quod haec nomina primum reperta fuerunt ad nominandas substantias et significandas communes earum qualitates, ut hoc nomen 'genus' primo significavit substantiam et hanc qualitatem eius, scilicet, principium generationis, sed inde translatum est ad nominandum universale et ad significandum talem eius qualitatem, scilicet, praedicabilitatem de pluribus differentibus specie in eo quod quid est. Opinio

Et quia de illis quae vocabula nominant mentio facta est dicendum est quod vocabula quandoque se ipsa nominant, ut cum dicitur: "Homo est nomen." Hic enim de homine non loquimur sed potius de hoc nomine 'homo'. Et hoc appellabant antiqui "materiale impositum," quod quid sit ut intelligas, materiale impositum est vox repraesentans seipsam, id est, posita ad loquendum de seipsa et dicitur materiale impositum quia nomen, si ita contingit, repraesentat materiam suam, id est, vocem quae quasi materia praeiacet ut inde fiat nomen. Ex voce namque fit nomen per impositionem; quod inde videri potest quia 'blictrix' vox est et tamen nondum nomen est, sed si alicui rei imponatur nomen erit. Dicunt enim qui tenent hanc sententiam quod non omne nomen significat substantiam et qualitatem. Quid sit materiale impositum

P f. 18rb

Sed rursus opponitur illis quod Priscianus debuit talem proprietatem nominis assignare quae divideret illud ab omnibus Opinio

partibus orationis--quod ipsi negant--sed talem quae ostenderet nec illos bene divisisse qui diviserunt nomen in tres partes, scilicet, in proprium nomen et appellationem et vocabulum, nec eos bene coniunxisse qui nomini coniunxerunt pronomen et adverbium quasi pro una parte cum nomine reputantes--ad quod demonstrandum sufficit illud proprium, licet non conveniat omni nomini.

Alia opinio

Sunt vero qui aliam rursus de significatione nominis tenent sententiam, qui tamen asserunt quod omne nomen significat substantiam cum qualitate, non quod tamen omne nomen habeat id quod est substantia significare. Dicunt ergo quod nomina primo propter substantias reperta sunt. Qui enim nomina primo imposuit, ad loquendum de substantiis ea invenit. Illa itaque nomina substantiam significant et qualitatem, hoc est, id quod est substantia in natura communi vel propria. Hoc enim est nomina qualitatem significare, iuxta illud Donati: "Qualitas nominum in quo est? Bipertita est. Aut enim unius nomen est et proprium dicitur aut multorum commune est et appellativum" dicitur. Nihil ergo aliud est qualitas significationis nominum nisi quod communiter significant vel proprie, id est, in communi natura vel propria et hoc quidem dictum est secundum ea nomina quae primo reperta sunt et, ut dictum est, propter substantias. Sed dilatata est locutio postea, ita, scilicet, ut non solum de substantiis, verum etiam de ceteris rebus vellent homines loqui. Imposuerunt itaque accidentibus nomina quibus de illis agerent sed positio eorum

secuta est positionem nominum prius propter substantias repertorum. Data sunt itaque nomina accidentibus, sed ita, ut quamvis significarent accidentia illa, tamen modo substantiae significarent et in natura communi vel propria vel ut in natura communi vel propria.

Quid sit modo substantiae significare

Scis quid est modo substantiae significare? Significare aliquid sine tempore et in casuali inflexione communiter vel proprie vel quasi communiter vel proprie. Significare vero large accipimus, ita ut etiam contineat id quod dicimus consignificare. 'Omnis' enim et 'nullus' et huiusmodi nomina nihil significant sed tantum consignificant, ut 'omnis' consignificat quoniam universaliter et ita quod sine tempore in casuali inflexione et quasi communiter. Nihil enim commune pluribus designat sed, quasi commune aliquid significaret, plura complectitur. Ideoque non communiter sed quasi communiter significare dicitur. Haec vero nomina habent omnia, ut 'quis', 'nihil' et figmentorum nomina, ut 'hircocervus' et 'Chimaera', ita, scilicet, ut nihil possit obici contra.

P 2, 18va

Verba quoque quae primo reperta sunt propter actiones et passiones, reperta sunt, ut, scilicet, designarent de substantia quid ageret vel pateretur. Reperta sunt itaque verba ad significandum quid de altero dicitur et primo propter actionem et passionem, ut dictum est, quemadmodum nomina primo reperta sunt propter substantias. Placuit vero postea hominibus locutionem extendere ut non solum

actionem vel passionem de substantia vellent dicere, verum etiam cetera accidentia de ipsa praedicare. Reperta sunt itaque verba quae vel qualitates vel cetera accidentia significarent. Sed horum positio verborum prius repertorum positionem secuta est, ut quamvis verbum aliquod significet qualitatem, ut 'albet', modo tamen actionis vel passionis significat, id est cum tempore in verbali terminatione et ut de altero dicitur.

Omne igitur nomen significat substantiam et qualitatem, non quod omne nomen significet id quod est substantia, sed quia omne nomen vel id quod est substantia significat vel aliquid modo substantiae in natura communi vel propria. Similiter omne verbum significat actionem vel passionem, non quod omne verbum significet id quod est actio vel passio, sed quia omne verbum vel id quod est actio vel passio significat vel aliquid aliud modo actionis vel passionis, id est, cum tempore in terminatione verbali et ut de altero dicitur. Hanc vero de significatione nominum seuverborum sententiam ad praesens praeferendam utpote artis grammaticae proprietati accomodatam iudicavimus.

Opinio magistri

Quoniam ergo et proprium nomen et appellativum et vocabulum hunc habent modum significandi, videlicet, ut substantiam et qualitatem significent, sicut multipliciter expositum est, inde est quod illa tria a Prisciano una esse orationis pars convincuntur.

Proprium verbi

Addit etiam quod proprium est verbi actionem vel passionem sive utrumque . significare, quod dicit propter communia verba, ut est 'osculor'. Et quoniam hoc habent infinita verba sicut et alia, inde est quod ea sunt una pars orationis.

Quaestio

Sed quaeritur quomodo illud sit proprium verbi, an ita quod omni et soli conveniat, quod Priscianus testatur in sequentibus dicens quod omne verbum naturaliter in actu vel passione est.. Sed contra illos qui dicunt quod omne id quod verbo significatur est actio vel passio opponitur de absolutis verbis ut 'rubet' et 'pallet' quae nec actionem significant nec passionem. Sed solvunt hoc dicentes quod significant passionem intrinsecam.

P f. 18vb

Oppositio

Oppositio

Opponitur iterum illis de huius modi verbis, 'vivo' et 'dormio' et similibus quae nec actionem nec passionem significant quia dormire vel vivere non est aliquid agere vel pati. Sed dicunt quod 'agere' illud verbum quandoque ponitur absolute et tunc est generalissimum et continet omnia quae possunt responderi ad interrogationem hanc: "Quid agit?" Aliquando vero ponitur transitive et tunc continet solas actiones in aliud cum motu transeuntes, ut 'legere' et huiusmodi. Plus ergo continet quando est absolutum quam quando est transitivum. Dicunt itaque quod hoc verbum 'vivo' significat agere, id est, aliquid quod potest responderi ad "Quid agit?" et hic 'agere' absolutum est et large accipitur. Sed quando dicitur quod "Vivere non est aliquid

Solutio

(quo)rum(dam,

agere" ibi "agere" transitivum est, et stricte accipitur; ideoque non licet concludere quod 'vivo' non significet agere, sed posset concludi: "Ergo 'vivo' non significat aliquid agere." Et hoc idem de ceteris verbis absolutis et neutris dicunt.

Sed rursus illis opponitur de verbo substantivo 'est', quod nec actionem nec passionem videtur significare, praesertim cum Priscianus dicat quod verbum substantivum substantiam significat. Sed quoniam diversi diversa de substantivi verbi significatione sentiunt nos quoque singulorum prius sententias et ad ultimum nostram ponemus. Oppositio

Dicunt itaque quidam quod 'sum' significat ex prima sua inventione quandam absolutam actionem quae est huius modi: "Sum," id est, "Inter res permaneo." Significat itaque secundum istos actionem talem, scilicet, inter res permanentiam, sed inde translatum est ad substantiam significandam. Itaque naturaliter, id est ex prima inventione significat actionem, sed ex translatione substantiam. De Significatione verbi substantivi Opinio <1>

Alii dicunt quod 'sum' significat aequivoce omnem actionem et passionem, ut cum dicitur ab aliquo "Sum," fortasse dicit se comedere vel bibere vel quodlibet aliud quod verbo potest significari. Et dicunt hi quod cum aliquis dicit: "Deus est," fortasse mentitur, quia potest dicere quod "Deus est asinus" vel aliquid aliud falsum huius modi. Immo quando eis proponitur: "Homo est," vel aliquid huius modi, statim quaerunt "Est quid?" istud Aristotelis fortasse Opinio <2>

P f. 19ra

Postponentes quod 'est' quandoque simpliciter ponitur, quandoque est tertium adiacens. Sed quia plane insaniunt, nihil contra eos est dicendum.

Opinio (3)

Sunt etiam alii qui dicunt quod 'sum' significat actionem quamlibet vel passionem non ex se sed ex adiuncto participio, ut cum dicitur "Sum legens" hic significat actionem et eandem quam 'lego'. Cum vero dicitur "Sum lectus," hic significat passionem eandem quam 'legor', et sic ex diversis adiunctis diversas actiones significat vel passiones.

Opinio (4)

Alii dicunt iterum quod 'sum' significat actionem talem, scilicet, inhaerentiam praedicati et subiecti, sed hoc tantum fit quando est tertium adiacens. Cum vero opponitur eis de vocativis verbis cuius modi sunt 'vocor' et 'nominor', dicunt quod significant passionem duobus modis: absolute, ut "Nominor Socrates," et transitive, ut "Nominor ab isto."

Nos vero facile omnia praedicta solvimus. Non enim dicimus quod omne verbum significat id quod est actio vel passio sed quidquid aliud significet modo actionis vel passionis significat, sicut superius expositum est. Quoniam tamen de significatione verbi aliter sentimus quam ceteri, necessarium duximus nostram super hoc ponere sententiam. In qua parte quaestionis illius, scilicet, quare verbum substantivum magis copulativum sit quam cetera verba solutio erit implicita.

Suam prosequitur s(enten)tiam de significatione verbi substantivi

Primo ergo dicendum est quod cum sint decem prima rerum genera, scilicet, substantia et qualitas et huiusmodi cetera, omnia tamen idem actu sunt cum substantia. Socrates

P f. 19rb

enim et albedo Socratis idem actu sunt. Non dico quod sint idem sed illud dico, quod idem sunt actu, quoniam quantum ad esse actu non differunt. Quid enim aliud est albedinem Socratis esse actu quam Socratem esse album? Substantia itaque unitiva est accidentium. Omnia namque accidentia in se recipit et sibi copulat et unit.

Quamvis vero substantia et omnia quae in ea sunt, idem sunt actu, ratio tamen discernit ea, et disiungit ut substantiam, scilicet, intelligat per se et accidentia per se. Repertum est itaque nomen ad significandam substantiam, eo, scilicet, modo quo a ratione perpenditur et ipsa ab accidentibus discernitur. Hoc autem est istud nomen P f. 19rb 'substantia'. Hoc enim nomen 'substantia' dicitur a 'substando'. Res vero, ut informis est, sic est apta 'substare', hoc est, sic apta est formas recipere, ut iam formata est. Istud ergo nomen 'substantia' sic significat substantiam ut sine accidentibus intelligatur, hoc est, separando eam et discernendo ab accidentibus. Ideoque substantia genus generalissimum dicitur significare quoniam in generibus et speciebus semper habet aliqua discretio esse.

Sed quoniam substantia sic unit sibi accidentia et recipit ut idem actu sint, repertum est etiam nomen quod significaret substantiam confuse, hoc est, non discernendo ab accidentibus sed ut substantia cum suis accidentibus unum actu est. Hoc autem nomen est 'ens'. Substantia enim non sic est ut sine accidentibus intelligitur, immo sic est ut

accidentibus informatur. Ideoque competenter ei attributum est hoc nomen 'ens', secundum hoc quod accidentia recipit in se. Dicimus itaque quod 'ens' significat illud idem quod 'substantia' sed aliter quoniam 'substantia' significat discernendo, 'ens' vero confuse, sicut dictum est. Unde quamvis ens nihil aliud significet quam substantia, quia tamen ei datum est secundum hoc quod accidentia recipit in se, inde est quod hoc nomen 'ens' transumitur ad nominanda accidentia, licet solam substantiam significet, velut cum dicitur "Albedo est ens." Si enim vere inspicias, substantia sola est proprie, accidens vero inest. Pr.II 18 GLK II

Sua opinio

Dicimus ergo quod 'sum es' significat substantiam, sed ut de altero dicitur, scilicet, cum tempore et in verbali terminatione.

Et quoniam substantia est unitiva omnium aliarum rerum--accidentia namque unit sibi et copulat--inde est quod 'sum es' copulativum est, eo, scilicet, quod substantiam, quae sibi cetera unit et copulat, significet. Et de significatione substantivi quantum nobis videtur satis dictum est. Verbum enim substantivum non id quod est actio significat sed solam substantiam; iccirco tamen actionem dicitur significare quia licet significet substantiam modo tamen actionis eam significat, ut determinatum est. Quid vero sentiamus de verbis vocativis loco suo explicabitur. P f. 19va

Dicit itaque Priscianus quod proprium est verbi significare actionem vel passionem sive utrumque. 55, 8-9

De Proprio verbi

Sed quia hoc habent verbalia nomina, ut 'lectio', addit "cum modis et formis et temporibus." GLK II

Videndum est ergo quod modus duobus modis dicitur, tum secundum rem, tum secundum vocem. Modus vero secundum rem est affectus animi circa actionem vel passionem, qui affectus sunt quattuor, scilicet, affectus indicandi, imperandi, optandi, coniungendi. Modus secundum vocem est collectio vocum (continens diversas personas et tempora et numeros) eundem animi affectum designantium. Vide ergo quod ad affectus animi secundario significandos repertae sunt quaedam vocum collectiones quae dicuntur modi secundum vocem. Ideo autem diximus "secundario" quia principaliter significant actionem vel passionem. 'Lego' namque primo loco actum legendi significat, secundario indicationem. Quamvis vero tantum quattuor sint affectus animi, quinque tamen modi dicuntur esse secundum vocem. Infinitivus namque modus improprie, cum nullum affectum animi significet, dicitur modus, eo, scilicet, quod ceteri modi resolvuntur in ipsum. Quid enim aliud est "Lego" nisi quod "*Legere* me indico." Similiter, cum dico "Lege," impero te legere et hoc idem in ceteris evenit. De Modis 421,17-19 425,9-12

Formae quoque verborum tum secundum rem, tum secundum vocem dicuntur. Quod ut intelligatur oportet ut modos significandi actionem et passionem praemittamus. Significamus ergo quandoque actionem sic quod circa eam determinamus meditationem, ut 'lecturio', quandoque inchoationem, ut De Formis cf. 429, 14 427,11 429,10-18

'legisco', quandoque frequentationem, ut 'lectito', et si- Pr.II 18 430,1-5
milia. Haec igitur determinationes circa actionem vel passionem dicuntur formae secundum rem in grammatica. Formae vero secundum vocem dicuntur terminationes quae praedicta designant, ut 'rio' et 'to' et 'sco' et huiusmodi. Verbum itaque significat actionem vel passionem cum utraque forma, id est, cum forma secundum vocem et cum forma secundum rem. Habet enim praedictas terminationes et secundario praedicta significat.

Rursus et tempus consignificat verbum quia significat 404 ff. De Tempore aliquid fieri, aut in praesenti, ut 'currit', aut in praeterito, ut 'cucurrit', aut in futuro, ut 'curret'.

Itaque significare "cum modis et formis et temporibus" removet verbalia nomina. Sed quia hoc totum habet participium-- quamvis enim non habeat modos secundum vocem, habet tamen modos secundum rem ex adiunctione verbi substantivi, ut cum dicitur "Lectus sum, lectus est"--ideo, ad remotionem participii, addit "sine casu."

Addit autem postea Priscianus quid sit proprium 55,13-14
pronominis ut sic convincat esse unam partem orationis per Proprium pronominis
se. Dicit itaque proprium esse pronominis poni pro proprio nomine. Sed quaeritur cum saepe referatur pronomen ad appellativum nomen cur dicatur poni pro proprio nomine magis quam pro appellativo. Ad appellativum namque saepe refertur, ut cum dicitur, "Homo currit, idem disputat." Ut ergo manifestum fiat quod numquam pronomen ponitur pro appellativo nomine, Quaestio 140,24-141,2

licet referatur ad ipsum, dicendum est quod appellativum nomen et habet significare communem qualitatem et habet hoc officium, scilicet, ut ostendat de qua specie rerum vel genere sit id de quo est sermo. ‹Pronomen vero nec communem qualitatem significat nec ostendit de qua rerum specie vel genere sit id de quo est est sermo.› Ergo nec significatione nec officio ponitur pro nomine appellativo. Nomen vero proprium significat propriam qualitatem et est eius officium ostendere illud de quo est sermo separando illud ab omnibus aliis quamvis hoc saepe non faciat, aequivocatione impediente. Pronomen vero quamvis significationem proprii nominis non habeat, eius tamen officium habet, id est, determinate et separatim ab omnibus aliis ostendere de quo est sermo. Quamvis ergo referatur ad appellativum nomen, non tamen pro ipso ponitur, sicut demonstratum est, sed pro nomine proprio ponitur, hoc est, ad complendum officium quod faceret proprium nomen si ibidem poneretur. Et ideo dicit proprium esse pronominis poni pro proprio nomine.

Pr.II 18 GLK II

58,25-59,8

53,25-28

Sed quia quandoque appellativum nomen antonomasice, id est, per excellentiam, pro nomine proprio ponitur, ut 'urbs' pro 'Roma', iccirco addit Priscianus quod, praeter hoc, proprium est pronominis certas significare personas, hoc est, determinare circa substantiam utrum ipsa de se loquatur, an aliquis ad eam vel de ea, quod non facit appellativum nomen positum pro proprio.

55,17-18

Sed opponitur quod quando pronomen refertur ad appel- Oppositio

Pr.II 18 GLK II

lativum nomen non significat determinate quia nec nomen ad quod refertur. Sed dicimus quod illud determinate significat quod nomen ad quod refertur, et hoc est proprium pronominis facere. Immo cum dicitur "Homo legit, idem disputat," pronomen, quod refertur, ad certitudinem personae rem vult trahere.

P f. 20ra

Illud quoque videndum est quod pronomen duabus de causis loco proprii nominis ponitur: pro necessitate in prima et secunda persona, quia omne nomen tertiae personae est et pro commoditate in tertia. Dicto namque "Socrates legit," quamvis dici posset "et Socrates disputat," tamen commodius est dicere "et ipse disputat," ut determinetur de eodem Socrate dictum esse.

Duabus de causis ponitur pronomen loco nomine

Cum autem inferat hic Priscianus quasi incidenter 'quis' non esse pronomen, videndum est cur Donatus 'quis' et 'qualis' et 'quantus' putavit esse pronomina et qua ratione Priscianus dixerit esse nomina.

55,14-16 (IV) 379, 28;380, 5-6

De quis, qualis, quantus

Donatus itaque illud inspexit quod formas rerum sequuntur nomina. Omne enim nomen ex communi qualitate datum est rei, vel ex propria, ut hoc nomen 'homo' datum est ab humanitate, hoc nomen 'Plato' a qualitate propria quae ficto nomine, ut Boethius dicit in commento 'platonitas' appellari potest. Cognovit itaque quod 'quis', cum interrogativum sit substantiae, substantiam significat. Et quia qualitas sive communis sive propria certificat rem et determinat, 'quis' vero, quoniam interrogativum est, confuse et

<una ratio Donati>

Pr.II 18
GLK II

nihil determinando significat, conclusit quod 'quis' non qualitatem sed substantiam sine qualitate significat. Hoc autem, inquit, proprium pronominis est. Ideoque 'quis' pronomen est. Praeterea, inquit, cum 'quis' ponitur interrogative omnia comprehendit nomina quae ad ipsum possunt responderi et quodammodo pro eis ponitur. Cum enim quaeritur: "Quis hoc fecit?" idem est ac si quaeratur utrum Socrates fecerit illud vel Plato vel aliquis alius. Et quoniam, inquit, proprium est pronominis pro nominibus poni idcirco 'quis' pronomen est. Et hac sola de causa, non significationis ratione, putavit 'qualis' et 'quantus' et cetera huiusmodi esse pronomina.

‹Alia› ratio

55,13-19
Priscianus contra Donatum

Priscianus tamen rem altius inspexit. Quamvis enim 'quis' substantiam sine qualitate significaret, quia tamen, inquit, substantiam infinite significat, non debet putari pronomen cuius est finite substantiam significare. Praeterea, inquit, quamvis qualitas rem determinet, nihil tamen infinite significata certificat. 'Quis' vero sicut infinite substantiam significat ita et infinite qualitatem significat. 'Quis' enim interrogative positum mittit nos ad quamlibet substantiam qualibet communi qualitate vel propria determinandam propter quas nomen repertum est. Significat enim infinite substantiam et qualitatem. Non ergo potest dici pronomen. Praeterea licet 'quis' interrogative positum comprehendat quodammodo omnia nomina quae ad eius interrogationem respondere-

contra Donatum

‹Alia›ratio ‹Prisciani›

p. f. 20rb

ri possunt pro nullo tamen proprio nomine potest poni, quod

omne pronomen habet facere. Ideoque 'quis' non est pronomen. Pr.II 18-2 GLK II 55,14-19
Quoniam vero 'qualis' et 'quantus' et cetera huius modi substantiam non significant sed vel qualitatem generalem vel quantitatem vel aliquid huius modi, ideo, inquit, non sunt pronomina. Nihil enim nisi substantiam pronomen significat. Subtilius ergo inspexit Priscianus et quos ille secutus est. Ideoque illi adquiescendum est. Vide ergo quod, quoniam pronomen suum habet proprium modum significandi qui nulli alii convenit, inde convincit Priscianus pronomen per se esse unam partem orationis.

Addit etiam quod proprium adverbii est poni cum verbo, id est, ei adiacere, ut determinet modum agendi vel patiendi. Sed quamvis dicat adverbium non habere certam significationem sine verbo, non tamen negamus quaedam adverbia per se significationem certam habere, ut 'hodie' tempus significat, sed illud habet se ad plura verba, ut ad 'legit' et 'currit' et similia et ideo incertum est cuius actionis vel passionis modus sit. Et hoc est quare dixit adverbium non habere certam significationem sine verbo. Et quoniam hoc habet adverbium sic proprium quod alii non convenit, ideo est una pars orationis per se. 56,3 Proprium adverbii

Dicit iterum quod praepositionis proprium est separatim, id est, per appositionem praeponi casualibus sed coniunctim, per compositionem, tam cum habentibus casum quam cum non habentibus, ut 'induco', 'proconsul'; sic autem dicitur qui vicem consulis obtinet 56,12-14 Proprium prepositionis 56,15

quasi pro consule positus. Et quoniam hoc habet praepositio praeter cetera, ideo quoque est una pars orationis per se. Pr.II 21 GLK II 56,16-17

Addit quoque quod coniunctionis proprium est vel diversa casualia coniungere vel diversa verba vel adverbia. Et quoniam ad hoc reperta est praeter ceteras, ideo et coniunctio est una pars orationis. Proprium coniunctionis

Assignant vero hanc inter coniunctiones et praepositiones differentiam, quod praepositio componitur cum verbis, coniunctio, numquam. 'Videlicet' ergo et 'scilicet' non componuntur ex 'licet' coniunctione sed ex 'licet' verbo et 'videre' vel 'scire'. Unde etiam patet quod 'viden' et 'vin' non sunt compositae dictiones sed dictiones duae prolatae per subtractionem ultimarum litterarum, ut in orthographia dictum est. Differentia inter praepositiones et coniunctiones 32,6-7

<DE NOMINE>

Separatis itaque partibus orationis a seinvicem per earum proprietates aggreditur de illis agere et inchoat a nomine. Prius namque est ceteris ideo quod substantiam significat quae prior est accidentibus, quae a verbis, adverbiis, participiis significantur. Pronomen enim, etsi substantiam significet, tamen propter nomen repertum est et ideo nomen prius est natura. Indeclinabilia vero nomine posteriora nemo esse dubitat. Quare de nomine prius agat (III) 116, 25-26 (III) 117, 7 ff. P f. 20va 120,6-121,15

Tractat autem hoc ordine. Prius describit nomen, deinde etymologizat nomen hoc quod est 'nomen' more grammatici, postea enumerat nomini accidentia, ad ultimum, tractat 56,29-57,1 57,1-4 Quo ordine 57,8 ff.

de singulis accidentibus eo modo quo enumeravit. Quae vero sit causa inventionis nominum, quae significatio, quae nominatio, superius diximus. Pr.II 22 GLK II

Dicimus ergo quod "nomen est pars orationis," hoc est, vox significativa vel consignificativa ad placitum, per quod removet voces non significativas et eas quae naturaliter significant et litteras et syllabas. Sed quia hoc habet verbum, participium, pronomen, coniunctio, praepositio, addit, "quae distribuit," id est, diversis significando qualitatem tribuit, sicut paulo post exponetur. Sed quoniam eandem plerumque qualitatem significat adverbium, adiungit "communem vel propriam"- substantiae, quod cum dicere debuisset, dicit sic- "unicuique corporum seu rerum." Vide ergo quod corpora dicit res corporeas; res vero appellat incorporea. Distribuere vero "unicuique subiectorum corporum seu rerum communem vel propriam qualitatem" nihil aliud est quam significare naturam communem vel propriam rerum corporearum vel incorporearum vel quasi communem seu propriam, sicut superius iuxta illam quam plus approbavimus sententiam exposuimus. 56,29-57,1 cf. 552, 1-4 Describit nomen et descriptionem exponit 56,29-57,1

Ad ceteras namque sententias sine labore facile est descriptionem applicare hoc uno praecognito quod secundum primam sententiam appellat qualitatem solam quamlibet proprietatem rei; iuxta vero secundam, appellat quicquid inest substantiae praeter agere et pati et figmentum animi et modos loquendi.

Et vide quod res appellat incorporea. 'Res' enim

dicitur a 'reor reris', quod, scilicet, existimatur nec sensu corporeo comprehenditur. Pr.II 22 GLK II

Solet autem opponi de collectivis nominibus quid habeant significare. Dicunt vero plures quod cum 'populus' sit collectivum nomen significat 'multos homines' pro substantia et 'collectionem', ut ipsa sit pro qualitate et est communis qualitas secundum eos quia in pluribus et diversis populis eadem reperitur. Oppositio de collectivis

Cpponitur iterum de aequivocis quae nullam communem qualitatem videntur significare. 'Canis' enim et huius modi alia aequivoca nihil conferunt sibi suppositis, nisi nomen et dicunt quam plures quod significata aequivocorum hanc solam convenientiam habent quasi communem qualitatem quod ab eadem voce significantur et in participatione eiusdem nominis conveniunt. Alii vero dicunt quod nomen aequivocum non est unum nomen sed plura nomina diversa et quod diversas qualitates in diversis significationibus ponit. Oppositio

R f. 20Vb

Post descriptionem vero nominis etymologizat Priscianus hoc nomen quod est nomen et duplicem ponit etymologiam, quarum una graeca est, altera, latina. Vide ergo quod 'nemein' verbum graecum est et significat 'distribuere'. Inde dicitur 'noma' quasi 'nomen' quia praedicto modo distribuit cuique qualitatem. Sed illi quod est 'noma' addunt Graeci o et fit 'onoma', quemadmodum dicimus 'gnatus', pro 'natus'. Dicunt tamen alii quod 'noma' per se non significat 'tribuens' sed compositum, adiecta o, sicut enim 'par ris' quantum ad vocem 57,1-4 De Etymologia nominis

derivatur a 'paro ras' simplici, quantum vero ad significationem habet se ad compositum 'comparare'. 'Par' enim dicitur qui alii comparatus, adaequatur. Sic 'nomen' quantum ad vocem habet se ad 'noma', quantum ad significationem habet se ad compositum 'onoma', ut dicatur 'nomen' voce a 'noma', significatione, ab 'onoma'. Dicunt quoque alii quod nomen dicitur a 'noma' secundum significationem et quia simplex 'noma' non invenitur in usu, sicut nec 'iuria' apud nos, licet inveniatur compositum 'iniuria', addit "et, adiecta o, onoma." Secundum etymologiam latinam 'nomen' dicitur quasi 'notamen', per syncopam a 'nota tas' eo quod communem qualitatem vel propriam demonstrat, sicut superius dictum est. Pr.II 22 GLK II 57,3-4

Facta itaque etymologia huius nominis quod est nomen, enumerat accidentia nominis, ut exequatur ea usque in finem. Accidentia vero dicuntur convenientia ipsi secundum quae nomina inter se vel cum aliis dictionibus competenter habent construi. Et vide quod accidentia partium orationis dupliciter dicuntur: partim enim dicuntur vocis proprietates communes, partim secundariae significationes. Species namque dicitur accidens nomini quia communis est proprietas omnium nominum ab aliquo vel a nullo derivari, quae proprietas dicitur species, sicut postea demonstrabimus. Numerus vero est tale accidens nomini quod eius est secundaria significatio. | Cum enim nomen substantiam principaliter vel aliquid aliud significet, secundario determinat utrum de uno an de pluribus sit sermo, quod dicitur in arte grammatica 'numerus'. Nos itaque de singulis 57,8 cf. 156, 18-19 <Accidentia nominis> p. f. 21ra

accidentibus tractantes de unoquoque demonstrabimus an sit communis proprietas an secundaria significatio.

Si quis autem instet in quo subiecto sint huiusmodi accidentia, an scilicet, aeri, qui est vox secundum quosdam, an loquenti, an alicui alii, sicut diversi diversa super hoc senserunt, nos dicimus quod inutilis est huius modi inquisitio et frivola. Haec enim accidentia sola similitudine dicuntur, non aliqua subiectae rei informatione. Sicut enim substantia manens una et eadem de alba fit nigra vel e converso, sic nomen manens unum et idem de singulari fit plurale secundum diversas terminationes. De nominativo fit etiam genetivus et hac similitudine dicuntur accidentia nomini casus et numerus. Et hoc idem de ceteris accidentibus nomini dicendum est. Vide ergo quod quamvis illa sint accidentia nomini, non tamen sunt accidentia, si per se dicatur hoc et absolute. Ideoque in subiecto non habent esse.

Quod autem Donatus qualitatem inter accidentia posuit, error est. Qualitas enim quasi substantialis est nomini. Illud namque in grammatica substantiale dictioni dicitur propter quod principaliter reperta est. ‹Nomen› igitur non posset esse et qualitatem communem vel propriam non significare. Ideoque qualitas inter accidentia nomini connumeranda non est. (IV) 373, 3

Quod autem de comparatione Donatus addidit aliquid rationis habet, quia quandoque convenit nominibus, sed quia nec omni nomini nec maiori parti accidit- (IV) 373, 3 . . . Donatus ‹qualitatem› enumerat inter accidentia . .

sicut ipse Priscianus ait, volunt esse generalia; ideo non curavit apponere inter accidentia. Pr.II 22 GLK II 58,14-24; 83,17-22 57,8

Quaeritur etiam cur non enumeravit inter accidentia Personam. Et dicunt quidam, ideo quod constabat omne nomen esse tertiae personae, sed haec nulla est ratio. Dicunt vero alii quod ideo non curavit apponere quia in verbo et in pronomine de persona tractat perfecte. Magis tamen videtur esse dicendum quod nomen ex se nullius personae est. 'Homo' namque hoc nomen ex forma suae prolationis nulli personae se prohibet. Aeque enim pertinet ad loquentem de se et ad eum ad quem loquitur et ad eum de quo quis loquitur, cum tamen quisque istorum possit dici 'homo'. Quoniam ergo nomen ex forma suae prolationis adeo confusum est, ideo sola ratione confusionis dicitur esse tertiae personae, eo quod tertia persona confusa est nisi demonstratione vel relatione finiatur. Quoniam ergo nomen ex forma suae vocis nullius est personae, ideo, ut arbitror, noluit Priscianus inter accidentia nomini eam numerare. <Oppositio>

P f. 21rb

Quaeritur iterum cur non apposuit "significare sine tempore" cum hoc conveniat omni nomini. Et dicunt ideo quia significare sine tempore potius est remotio accidentis verbi quam alicuius positio; vel, quia contrarium est eius accidentis quod est significare cum tempore, dicunt quod sic perfecte in verbo tractavit de illo accidente quod per contrarium perpendi potest quid sit significare sine tempore. Oppositio

Et quoniam prius tractat de illo accidente quod est species, De Specie

ideo et nos primum de illo incipiemus et merito primum quia ad originem Pr.II 22 GLK II
vocis pertinet, ut ex descriptione sua patebit. 'Species' namque Quid est Species
hic dicitur proprietas derivandi ab aliquo vel a nullo. Et est ab
aliquo derivari, ad similitudinem alicuius ante inventi,
ex eodem formari et imponi. A nullo autem derivari est per
se imponi et non ex aliquo formari. Sunt itaque duae species: 57,10
una primitiva et altera derivativa, et est primitiva
species proprietas derivandi a nullo; derivativa est pro-
prietas derivandi ab aliquo. Voces itaque non debent dici
species, sed alicuius speciei. Non est ergo dicendum:
"Homo est derivativa species" sed "derivativae speciei."

Potest etiam species sic describi. Species est po- Alia speciei descriptio
sitio vocabuli primaria vel secundaria. Primaria positio
dicitur species primitiva, secundaria vero, positio
derivativa. Et hoc idem est quod illud quod prius dictum est.
Quando autem de nomine quaeritur cuius speciei sit, ibi ponitur
species pro forma, utsit hoc quaerere: "Cuius formae sit?",
hoc est, an sit sic formatum quod non ab aliquo vocabulo
prius reperto, an ita quod ab aliquo.

Et vide quod utraque species communis est propriis 57,9-11
nominibus et appellativis. Sunt autem quaedam appellativa
nomina primitiva, ut 'mons', quaedam derivativa, ut 'montanus'.
Sunt etiam quaedam propria primitiva, ut 'Iulus', quaedam
derivativa, ut 'Iulius'.

Addit deinde Priscianus quod propriorum nominum sunt 57,12-13 Quot et quae sunt species proprii nominis
P 25 r. 21va species: praenomen, nomen, cognomen, agnomen.

Est autem officium praenominis praeponi nomini, ut De Praenomine

'Marcus Tullius'. Hic enim 'Marcus' praenomen est. Pr.II 22-24
Causa vero inventionis praenominis duplex est; differentia 57,12-17
et casus. Quoniam enim contingebat diversas personas eodem
nomine proprio nuncupari, excogitaverunt homines voces quasdam
quae praepositae proprio nomini facerent unam personam ab
alia differre eodem nomine vocatam, quae quia praeponebantur
nomini proprio, dicta est praenomen. Casu quoque repertum est.
Cum enim, Sabinis raptis mediantibus, pax inter Romanos et
Sabinos fieret, Romanus nomen Sabini de cuius progenie uxorem
habebat suo praeponebat nomini et inde inolevit usus ut omnis
Romanus aliquod praenomen haberet. Et vide quod omne praenomen
eandem proprietatem significat quam et proprium nomen cui
adiungitur et eandem personam nominat sed alia causa inventum
est.

Illud quoque videndum est quod unam specierum proprii 58,4
nominis appellat 'nomen'. Est autem nomen in hoc loco quod 58,4-5
sic imponitur personae quod non propter differentiam ad re- De Nomine
motionem praenominis nec propter cognationem ad differentiam
cognominis nec propter eventum ad differentiam agnominis
sed propter nominationem personae tantum repertum est. Unde
proprie dicitur 'nomen' quasi antonomasice, ut prodeat ratio.

Causa inventionis cognominum est haec. Cum enim 58,5
diversi ab una honesta persona principium generationis haberent, De Cogno-
ut se de familia eius notarent, nomen illius suo nomini mine
adiungebant et dicebatur 'cognomen'. Significat vero eandem

proprietatem quam et proprium nomen cui adiungitur, sed secundario cognationem illius cui prius fuit impositum illud nomen. Ideoque diximus secundario quia, si principaliter illam cognationem quae est communis multorum significaret, esset nomen appellativum. Est igitur cognomen multis commune nec tamen appellativum est quia non significat principaliter aliquid multis commune sed propriam uniuscuiusque qualitatem.

Sed obicitur quia si multis commune est et in multis proprias qualitates significat, ergo est aequivocum. Et potest dici quod aequivocum est omne cognomen quantum ad principalem significationem, univocum vero est quantum ad secundariam. Oppositio Solutio

Illud etiam dici potest quod vocum aliae significant diversa principaliter, aliae ex diversis inventionibus, ut 'Pyrrhus', aliae ex translatione, ut 'genus', aliae ex diversis adiunctis, ut in cognominibus contingit. Illud enim antiquorum falsum est, ut ex diversis adiunctis hoc vocabulum 'homo' diversa significet, ut cum dicitur "Homo currit," "Homo est species," "Homo est nomen." In his namque omnibus 'homo' idem significet. p f. 21vb

Vide ergo quod omnis vox quae ex diversis impositionibus diversa significat aequivoca est, sed non omnis quae ex translatione, quoniam translationum, alia fit ex necessitate, quia, scilicet, res caret nomine, ut in praemisso exemplo de genere, alia vero fit propter ornatum, ut cum dolosum dicimus 'vulpem', audacem vero 'leonem'. Translatio ergo ex necessitate facta aequivocationem facit, non translatio facta ornatu. Vox quoque ex diverso adiuncto

Duae sunt causae translationis, sc., necessitas et ornatus

diversa significans non facit aequivocationem. Cognomen ergo, quamvis diversas qualitates proprias significet, non est aequivocum, quia ex adiuncto diversorum propriorum hoc contrahit. Pr.II 24 GLK II Redit ad solutionem praemissae obiectionis

Ut ergo de cognatione breviter dicamus, cognomen illam eandem propriam qualitatem significat quam et proprium nomen cui adiungitur. Secundario autem significat cognationem multis communem. Nominat vero eos qui de eadem cognatione sunt nec tamen est aequivocum. Est cognomen itaque proprium nomen ex principali significatione, sed commune est secundaria et nominatione. Propter ergo significationem, continetur sub proprio nomine.

Causa vero inventionis agnominum haec est. Est enim repertum agnomen ad notandum aliquem eventum, qui vel sibi vel aliis contingit, ut quidam dictus est 'Saloninus', quia pater suus die nativitatis eius expugnavit Salonos, civitatem Dalmatiae. Scipio vero dictus est 'Africanus' quia contigit ei ut devinceret Africam. Significat autem agnomen eandem propriam qualitatem quam et proprium nomen cui adiungitur et eandem nominat personam. Sed aliud, hoc est, eventum, secundario significat. 58,5-6 De Agnomine

Dicimus ergo generaliter quattuor species proprii nominis idem principaliter significare, quod, quia propria qualitas est, ideo propria dicuntur nomina. Idem enim nominant sed diversa secundario significant, quaedam enim, eventum, quaedam, cognationem, ut superius demonstratum est.

Et quia haec nomina in exemplis ponit, 'Cicero', 'Caesar', 'Scipio', videndum est quod 'cicer' quoddam genus est leguminis et est triangulum unde dictus est Cicero, eo quod triangulam habuit faciem. 'Caesar' vero dicitur vel a 'caesarie',| vel quia caesus est in ventre matris, vel quia cedebat in proelio. 'Scipio' dictus est quasi 'baculus', quia fundamentum fuit et sustentamentum rei publicae vel parentum. Pr.II 24 GLK II 58,10-13

P f. 22ra

Et quoniam cognomen commune est multorum, ne putaret quis quod inde esset appellativum, iccirco dat Priscianus differentiam inter ea, hanc, scilicet, quod "appellativum naturaliter est commune multorum," non autem proprium, et quamvis commune naturaliter possit dici quasi ex sua inventione, aliter tamen ab antiquis exponitur. 58,14-15

Quid sit nomen appellativum

Ad quod intelligendum dicimus quod communio nominum alia est naturalis, alia casualis, alia rationalis. Naturalis communio nominum est quando nomen et significatione et nominatione pluribus est commune, hoc est, quando significat aliquid quod pluribus convenit et plura nominat. Casualis vero communio est quando aliquo casu idem nomen pluribus imponitur, ita quod nihil eis commune significat, ut hoc nomen 'Pyrrhus' impositum est filio Achillis et regi Epirotarum. Rationalis communio est quando hoc fit consilio, velut quando nomen patrum imponitur filiolo. De triplici communione 59,13-14

Sed rationalis quandoque fit sola voluntate, ut in exemplo praeposito, quandoque fit similitudine, ut quando vocabulum de una re ad aliam rem transfertur et ei datur translative.

Rationalis communionis sunt causae voluntas et similitudo

Quandoque fit ab uno, id est, ab una causa,

ut liber Tullii et eius imago dicitur 'Tullius'. Quandoque Pr.II 25 GLK II
fit ad unum, hoc est, datur diversis propter unum effectum, ut equitatio dicitur 'salutaris' et cibus dicitur 'salutaris', quod utrumque est ad salutem. Solum igitur naturaliter commune est appellativum quia solum significat quoddam commune multis. Et ideo dicit appellativum esse commune multis naturaliter ad remotionem illius proprii quod multis commune est vel casu vel ratione.

Illud quoque videndum est quod de adiectivis interponit 58,19-24
quod sint appellativa, quod quibusdam non videbatur, eo quod De adiectivo nomine
unusquisque dicitur albus a sua albedine. Unde putabant quod et hoc adiectivum et ceteraessent propria nomina. Sed quia de adiectivis diversae sunt sententiae necessarium duximus ut nostram ceteras breviter attingendo poneremus.

Adiectivum ergo nomen est illud quod significat id quod inest substantiae et potest adici nomini significanti substantiam in eadem parte propositionis, hoc est, vel in praedicato, vel in subiecto. In hoc ergo quod dicitur "est nomen" ceterae partes orationis removentur, sed quia hoc habent et nomina quae significant substantiam et etiam ea quae
P f. 22rb 'signa' esse dicuntur, iccirco ad|eorum remotionem additur "quod significat quod inest substantiae," sed quia rursus hoc totum habet hoc nomen 'albedo' et hoc nomen 'pater' et similia quorum nullum est adiectivum additum est et potest adici nomini significanti substantiam in eadem parte propositionis. Secundum ergo hanc descriptionem adiectiva sunt haec

nomina, 'risibile', 'rationa[bi]le' et similia. Dicimus enim Pr.II 25 GLK II
'animal risibile', 'animal rationale','animal bipes'.

Antiqui vero hanc solent divisionem facere quod omne nomen substantivum est vel adiectivum, dicentes illud substantivum esse quod per se subsistere potest in aliqua parte propositionis, adiectivum vero, quod non. Sed haec divisio ex nulla auctoritate habetur. Praeterea illud plane falsum est quod adiectivum per se non possit poni in eadem parte propositionis, ut in sequentibus demonstrabitur. Sed prius de causa inventionis adiectivorum et de significatione et nominatione dicemus.

Inventionis ergo adiectivorum causa haec est. Quoniam enim cognitis substantialibus qualitatibus ignorabantur accidentales proprietates, ideo inventa sunt adiectiva, quae sic eas significarent ut substantiis insunt. Significant autem adiectiva vel communes qualitates-- et nominant ea quibus illae qualitates insunt-- vel quantitates. Quod ergo dicit Priscianus adiectiva sumi a qualitate vel quantitate 58,22
nihil aliud est quam imponi sic ad nominandam substantiam ut qualitatem vel quantitatem principaliter significent.

Causa inventionis adiectivorum

Significatio

Ex eo vero quod dicit Priscianus, ea dici adiectiva eo 58,21-22
quod appellativis vel propriis adici solent, Quorundam opinio falsa
volunt quidam perpendere quod adiectivum per se non debet poni in eadem parte propositionis et, si ponatur, oratio est imperfecta, velut cum dicitur "Socrates est albus," imperfecta est secundum eos oratio donec adiungatur ei vel "homo," vel

aliud quod significet substantiam. Sed hoc plane falsum est cum inveniantur auctores persaepe solum adiectivum in praedicato ponentes. Praeterea si verum esset illud, quaedam essent adiectiva quorum masculina in nulla propositione ponerentur. Cui enim addas hoc nomen 'risibile' secundum genus masculinum non invenies. Si enim dicas 'homo risibilis', superflua erit locutio. Sed ipsi dicunt haec non esse adiectiva, quod falsum est cum eis conveniat adiectivorum proprietas, scilicet, adici propriis vel appellativis significantibus substantiam, ita, scilicet, quod a qualitate sumuntur. Si enim contendunt ea non esse adiectiva eo quod non comparantur, dicimus plane non omnia adiectiva comparari, sicut loco suo demonstrabitur.

P f. 22va

Praeterea quaecumque praedicantur coniunctim, praedicantur divisim, nisi sit oppositio in adiecto vel accidentalis praedicatio; quare, quia Socrates est homo albus, erit verum dicere "Socrates est albus." Dicuntur itaque adiectiva non quia ubique adiciantur sed quia alicubi. Unde non dicit Priscianus adiectiva quia adiciantur, sed ideo quia solent adici, ut notaret hoc alicubi, non ubique, fieri. 58,22

Illud vero notandum est quod adiectivum secundum quosdam proprie accipitur quando tale quid principaliter significat quod potest comparari. Dicuntur rursus adiectiva large et improprie quando significant aliquid quod alii adiacet, sic ut ei possit adici, licet non comparetur.

Ostenso itaque quid sit appellativum nomen post interpositionem quam fecit de adiectivo, ostendit consequenter auctor quid sit nomen proprium, ut melius pateat eorum differentia. Dicit ergo proprium nomen esse quod significat substantiam, sed quia hoc habent pronomina, addit "et qualitatem;" quod quia rursus habent appellativa, subiungit "propriam," id est, non pluribus communem. Sed quia nomen appellativum figurate ponitur aliquando pro proprio nomine, ut 'poeta' pro 'Virgilius', et tunc propriam significare videtur qualitatem addit "naturaliter," id est, proprie, non figurate. Illud vero adiungit ad proprii vel appellativi nominis differentiam, quod in proprio intelligitur appellativum, verbi gratia, ut in Socrate homo, sed non e converso, quoniam in appellativo non intelligitur proprium nisi per figuram, quae graeco nomine dicitur 'antonomasia', id est, 'excellentia', quod fit quando nomen multis commune naturaliter, uni quasi proprium attribuitur quia excellit omnes in proprietate ipso nomine designata, "ut 'poeta' pro 'Virgilius' et 'urbs' pro 'Roma'."

Pr.II 25-27
GLK II 58,19-24
De proprio nomine
58,25-26
58,25-26
58,15
59,4-8

Et ut progrediatur ratio, ostensis speciebus proprio- rum nominum et data differentia inter proprium et appellativum, species appellativorum enumerat et de singulis eodem ordine tractat. Et quoniam quaedam communes sunt tam propriis quam appellativis, tam primitivis quam derivativis, prius enumerat eas quae istis communes sunt, deinde illas quae solis appellativis conveniunt, sed ita quod primitivis et derivativis, ad

De Speciebus appellativorum
59,9 ff.
59,9-19
59,20-60,1

ultimum, illas quae sic conveniunt appellativis quod tamen solis derivativis. Pr.II 26 GLK II 60,1-5

P f. 22vb Species vero dicuntur in his communes, cum aliquod unum alicuius earum contentum invenitur proprium et aliud appellativum, unum rursus primitivum et aliud derivativum.

Sunt igitur duae species communes quas primo ponit, corporale nomen et incorporale. Sed videndum quod nullum nomen dicitur corporale propter significationem sed tantum propter nominationem. Omne namque significatum nominis est incorporale. Et est appellativum nomen corporale, ut 'homo', proprium, ut 'Virgilius'. Rursus appellativum incorporale est, ut 'scientia', proprium incorporale, ut 'grammatica Aristarchi'. 59,10-13 De Speciebus quae sunt communes proprio nomini et appellativo iiii sunt communes species

Tertia vero species communis est homonymum, id est, aequivocum nomen. 'Homos' enim interpretatur 'unum' et 'noma', 'nomen' et inde dicitur 'homonymum', quia una voce principaliter plura significantur, ut 'nepos', fratris filius et 'nepos', luxuriosus. Et dicitur sic a 'nepa', 'serpente', quoniam sicut serpens ille devastat, sic et luxuriosus. 59,13-16 Tertia 59,14-15

Quarta vero species communis est 'synonymum' et sunt eadem synonyma quae multivoca, id est, diversa nomina quae principaliter idem significant et nominant. Si enim significent idem et diversa nominent non sunt synonyma, ut 'album' et 'albedo'. Rursus, licet nominent idem, si tamen diversa significent, non sunt synonyma, ut 'homo' et 'risibile'. Et sunt synonyma appellativa, ut 'ensis', 'mucro', 'gladius', 59,17-19 Quarta

propria, ut 'Publius', 'Cornelius', 'Scipio', 'Africanus'. Pr.II 26-28
Unde plane manifestum est quod praenomen et agnomen et cognomen GLK II 59,18-19
et proprium nomen cuiusque idem significant.

Dicit vero Priscianus subsequenter quod "aliae fere 59,20
species" ab his communibus tam propriis quam appellativis solis
appellativis conveniunt, non propriis, "Fere" autem dicit prop- 60,11.12
ter adiectiva quae dicet paulo post in propriis nominibus inve-
niri, ut 'gradivus', de qua re suo loco dicetur.

Enumerat itaque species quae solis appellativis con- 59,20-24
veniunt sed tam primitivis quam derivativis, Et primam spe- De Speciebus quae sunt propriae appellativor.
ciem ponit adiectivum quod superfluum non est quoniam de
adiectivo incidenter egerat superius. Hic vero principaliter, 60,6-18
vel ideo repetit ut addat de propriis adiectivis, de quibus
superius nihil dixerat.

Est autem tripertita adiectivorum significatio. Alia 60,6-7
enim significant laudem, id est, tale accidens quod inesse Divisio adiectivorum tripertita
P f. laus est, ut 'iustus', alia vero significant vituperium, id
23ra est, tale accidens quod inesse vituperium est, ut 'iniustus',
alia significant medium, id est, tale accidens quod 60,8
inesse nec laus nec vituperium est, ut 'magnus'. Sed hoc
quoque videndum est quod licet medium per se dictum nec ad
laudem nec ad vituperium, tamen cum alia adiectione ad laudem
est, ut 'magnus imperator', cum alia vero est ad vituperium,
ut 'magnus latro'.

Est etiam quarta significatio adiectivorum cum 60,10-11
significat accidens unicuique et dicitur hoc accidens

'epitheton', id est, unicuique proprium, ut cum dicitur 'niger corvus', 'altum mare' et similia. Pr.II 28 GLK II

Et vide quod sunt talia adiectiva quae sunt propria nomina, ut adiectivum quod est in hac oratione, 'gradivus Mars'. 60,11-12

Est autem 'gradivus' tale proprium nomen quod est agnomen ab eventu. Dicitur enim 'gradivus' a 'gradin' quod est 'vibrare' vel quia 'gradatim itur ad proelium', vel 'gradivus' quasi 'cratos divus', id est 'potens deus'. Similiter Neptunus dicitur 'Ennosigaeus', id est, 'habitator Sigaei', illius promunctorii in quo templum habebat Neptunus. 'Ennos' enim 'habitator', 'Sigaeum' vero proprium nomen montis est iuxta Troiam vel 'Ennosigaeus' interpretatur 'profundum silentium'. 'Ennos' enim 'profundum' dicitur, 'sige', 'silentium' et vocatur Neptunus sic a profunditate maris et a silentio quod est in profundo. Similiter Romulus dictus est 'Quirinus' ab 'hasta', quoniam hastatus incedebat. 'Quiris' enim lingua sabina dicitur 'hasta'. Vel ideo dictus est Quirinus quia qua die translatus est et deificatus hasta sua dicitur floruisse. 60,11-18

Illud vero sciendum est quod licet haec propria videantur esse adiectiva, dicit tamen Priscianus quod quia loco propriorum accipiuntur, non possunt comparari, quod est proprium adiectivorum. Unde quidam volunt habere quod 'rationale' et 'risibile' non sunt adiectiva quoniam comparari non possunt. Sed potest dici quod hoc est proprium adiectivi, non quia conveniat omni sed quia soli. 60,13-14

Melius tamen est ut dicatur quod hic strictius accepit auctor adiectivum quam superius. Pr.II 28 GLK II

Videtur iterum velle Priscianus quod adiectivum numquam debeat poni sine substantivo, quia dicit commune adiectivum egere alio nomine et non proprium. Sed non ideo dicit egere quod non possit sine illo poni sed quia cum eo positum certiorem habet significationem. 60,13-15

P r. 23rb

Et vide quod paulo post dicit quoniam 'prudens' sumitur a 'prudentia' cum in sequentibus dicturus sit quod 'prudentia' derivatur a 'prudens'. Sed aliud est sumi, aliud derivari. Sumitur ergo 'prudens' a 'prudentia', id est participatione eius fit aliquis prudens. Hoc nomen tamen 'prudentia' derivatur ab hoc nomine 'prudens' quia a dativo illius formatur per adiectionem a litterae. 60,16

Ut autem progrediamur, secunda species appellativorum est ad aliquid dictum et eam secundo loco exequitur. Vide ergo quod rerum aliae referuntur ad aliquid, aliae vero non. Earum rursus quae ad aliquid referuntur, aliae per nomen suum referuntur, ut 'manus manuti manus', aliae per nomen accidentis, ut 'bos alicuius possessio'. Sed quae per nomen aliud referuntur et non per suum non dicuntur 'ad aliquid'. Earum vero quae per nomen suum referuntur, aliae non possunt esse nisi referantur, ut pater non potest esse pater nisi alicuius sit pater; aliae possunt esse etsi non referantur, ut manus potest esse manus quamvis alicuius non sit manus. Illae ergo res quae non possunt esse nisi referantur ad aliquid 60,19-22 Secunda species

per nomen suum sunt ad aliquid.

Et quoniam dictum est quae res sint ad aliquid, quae nomina sint huiusmodi videndum est. Dicimus ergo quod nominum quae significant rem quae est ad aliquid, alia significant eam non determinando inesse alicui, ut 'paternitas' et 'filiatio' et haec non sunt ad aliquid, alia significant eam determinando inesse alicui, ut 'pater' et 'filius' et haec sunt ad aliquid. Si ergo quaeratur sub qua specie appellativorum sint haec nomina, scilicet, 'paternitas' et 'filiatio', dicimus quod omnia nomina quae sic rem significant quod non inesse determinant sunt sub incorporali nomine quoniam tale quid nominant quod non est corpus.

Et quoniam dictum est quae nomina sint ad aliquid, videndum est quid significent et quid nominent. Significant igitur ipsas relationes determinando inesse alicui, ut 'pater' paternitatem. Nominant vero substantias quibus inest relatio illa.

Sequitur tertia species appellativorum quae est 'quasi ad aliquid' dictum. Dicunt ergo quam plures quod illa sola quae significant contraria immediata determinando inesse alicui, ut 'sanus' et 'aeger', sunt quasi ad aliquid. Sunt enim in hoc similia eis quae sunt ad aliquid quod unum ex alio quodammodo intelligitur. In hoc vero sunt dissimilia quod unum relativorum positum ponit alterum et destructum destruit sed horum neutrum positum ponit alterum nec destructum destruit, immo unum destructum ponit alterum et

60,23-27

Tertia species

P f. 23va

positum destruit, ut 'sanum' et 'aegrum' et 'dies' et 'nox'. Pr.II 29 GLK II
Quidam vero largius accipiunt 'quasi ad aliquid' dictum, ut contineat et nomina contrariorum immediatorum et nomina partialium substantiarum quae dicuntur 'quasi ad aliquid', quia per sua nomina ad aliquid referuntur, ut 'manus alicuius manus'. Non tamen sunt ad aliquid quia non est eis esse ad aliquid se habere, id est, esse possunt quae his nominibus significantur, etsi non referantur ad aliud.

Post haec vero repetit Priscianus de homonymis, id est, 60,28-61,2 aequivocis et synonymis, id est, multivocis, ut addat de speciebus synonymi, id est, de dyonymo et trionymo et tetraonymo. Hanc autem vim habent dyonyma quod diversis nominibus idem significant et nominant. Et sunt dyonyma quando duo nomina sunt eidem personae attributa, trionyma, quando tria, polionyma, quando plura. Et vide quod non possunt esse plura nomina eiusdem rei quam quattuor. Quod, quando invenitur, unum est praenomen, alterum, proprium nomen, tertium, cognomen, quartum, agnomen.

Illud quoque notandum est quod synonymorum appellativorum nominum causa inventionis est solum placitum; sed propriorum causa est differentia, cognatio, eventus, sicut praedictum est.

Potest tamen dici quod iccirco repetit de synonymis et homonymis quia relativa videbantur esse homonyma et synonyma, sed synonyma ideo quoniam duo relativa idem significare videntur quemadmodum duo synonyma idem significant. Cum enim dico "'Pater' significat patrem," et 'filius' eum

designat repraesentando. Relativa quoque alia videntur esse homonyma quia idem relativum videtur significare diversa sicut aliquod aequivocum. 'Pater' enim principaliter significat procreantem et filium consignificat, sed longe differunt. Nam homonymum sic diversa significat ut omnia illa per impositionem aequaliter significet, ut 'canis'. Sed 'pater' significat procreantem per impositionem, filium per repraesentationem sive per consignificationem et relativum utrumque semper, homonymum vero modo hoc, modo illud. Synonyma quoque eodem modo per impositionem aequaliter significant idem, relativa diverso modo quia unum per impositionem, alterum per repraesentationem. Pr.II 29 GLK II

f. 23vb

[Agit vero post haec de gentili nomine.] Et quoniam post illud quod est quasi ad aliquid dictum agitur de gentili et patrio, sciendum est in quo differant, in hoc, scilicet, quod gentile sumitur a nomine totius regionis, ut a 'Graecia' 'Graecus' et significat de qua gente aliquis sit, patrium vero sumitur a nomine unius solius civitatis, ut ab eo quod est 'Athenae' 'Atheniensis'. Sed secundum ea quae dicta sunt, omne patrium erit derivativum, quod falsum esse videtur quoniam 'Tros' et patrium nomen est et primitivum. Ad quod dicimus quod 'Tros' et primitivum et derivativum est, proprium quoque et appellativum. 'Tros' enim proprium nomen est personae a qua dicta est 'Troia' et tunc est primitivum. 'Tros' quoque cum appellativum est, patrium est et sumitur a patria, id est, a nomine illo quod est 'Troia'. 61,3-4 Quarta et quinta Differentia inter gentile et patrium (III) 467, 7-12

Pr.II 30
GLK II
61,5-6
Sexta species, sc., interrogat.

Sequitur interrogativum inventionis cuius causa haec est. Omnis dubitatio aut est de re simplici aut de rerum simplicium inhaerentia aut de ipsarum consecutione. Sed quoniam res omnes simplices in decem generalissimis continentur, ideo simplicium quaestionum decem sunt genera: quid sit, quale sit vel quantum et huiusmodi alia secundum ordinem praedicamentorum decem. Ad quaerendum ergo de re simplici, repertae sunt quaedam dictiones quae ab officio dicuntur interrogativae, ut 'quis' et 'qualis' et huius modi aliae.

Significationes interrogativorum

Et ut significationes earum breviter attingam, omnis interrogativa dictio significat illud idem quod nomen generalissimi, cuius species ad quaestionem factam per eandem dictionem possunt responderi, ut 'quis', substantiam, 'qualis', qualitatem; eodemque modo dicendum de ceteris. Sunt tamen qui dicant quod interrogativae dictiones significant substantiam et qualitatem sed eandem quam et nomina quibus adiunguntur vel quae eis respondentur.

Illud quoque addendum est quod interrogativae dictiones nihil nominant et, quoniam auctor dicit interrogativum esse quod sub interrogatione proferbur, cum generales accentuum regulas servant, dicendum esset hic de accentibus nisi quoniam
P f. 24ra
de eis sufficienter diximus.

61,7
61,8
De infinito nomine

Sequitur de infinito nomine de quo dicit equidem quod est interrogativo contrarium. Haec autem contrarietas est in accentu quia idem nomen quando est interrogativum servat

generales regulas accentuum, de quibus in orthographia dictum Pr.II 30-31
est. Quando vero infinitum est, gravatur per omnes syllabas. GLK II
Et vide quod 'contrarium' accipit hic pro diverso, quoniam non
recte sunt contraria gravari et acui et circumflecti. Bene
autem demonstrat diversitatem accentuum, cum dicit quod infinita 61,8
"in lectione" gravantur, id est, in serie orationis, ut "Qui
crediderit, salvus erit." Ecce "qui" in hoc loco gravatur.
Similiter: "Qualis esset, nullus ignoravit." Ecce "qualis"
gravatur omnibus syllabis. Si vero male pronuntiando usus
peccavit, non ideo regulam amittit. Quando vero interrogativa
sunt, haec acuuntur vel circumflectuntur et in hoc est ea
quam dicit 'contrarietas'.

Solent tamen quidam "in lectione" aliter accipere.
Lectionem enim appellant cum nomina supradicta infinite posita
iuxta se habent dictiones cum quibus legantur vel construantur
ut "Qui iustus est, salvabitur." Si autem iuxta se non habeant
cum quo legantur nec in lectione dicuntur poni nec gravantur,
ut hic: "Qui, cum venisset, repertus est."

Et vide quod eadem nomina secundum quosdam et relativa 61,9-10
sunt et similitudinis, quoniam sic faciunt relationem quod
ostendant illa esse similia de quibus est sermo, ut cum
dicitur "Talis est Socrates, qualis est Plato." Quidam tamen
dividunt et dicunt illa esse relativa quae sunt interrogativa,
ut 'qualis'. Similitudinis vero dicuntur esse redditiva, id
est, responsiva, ut 'tantus' et 'talis'.

Post haec agit Priscianus de collectivo, causa 61,21-22
De Collectivo

inventionis cuius haec est. Cum omne quod est sit unum numero, Pr.II 31
quandoque tamen sermo est de uno solo, quandoque de pluribus GLK II
divisim, quandoque de plurium collectione coniunctim. Ut
igitur haberent homines quomodo loquerentur de collectione,
ita tamen quod non de aliquo illius collectionis, inventa sunt
collectiva nomina, ut 'populus' et huiusmodi alia. Significant vero huiusmodi nomina quandam speciem numeri, scilicet,
pluralitatem circa substantias sed secundario aliquod aliud
P f. 24rb accidens, ut 'populus' cum significet numerum circa homines,
secundario designat quod sunt de civitate eadem, unde etiam
dicitur 'populus'. 'Polis' enim, priore corrupta, civitas est.
'Exercitus' quoque sic significat numerum circa substantiam
quod secundario notat exercitium, scilicet, quod congregati
sunt ad corpus exercendum. Nominant vero haec nomina collectiones rerum circa quas praedicta significant. Et vide quod
'populus' est collectio tam nobilium quam ignobilium civitatis
eiusdem; 'plebs' vero est collectio ignobilium.

Sequitur nomen dividuum causa inventionis cuius huius 61,23-25
modi est. Quamvis enim per collectivum nomen esset de pluribus De Dividuo
sermo, non tamen de aliquo illius collectionis sermo per
idem fiebat. Invenerunt ergo unum nomen per quod ita
fieret sermo de pluribus quod de unoquoque illorum et illud
vocaverunt dividuum. Sed sunt quaedam eorum quibus ita Divisio individuorum
loquimur de duobus tantum quod de unoquoque illorum, ut
'uter' et 'alteruter'. Quaedam vero sunt quibus de pluribus
loquimur quam de duobus, ita quod de unoquoque illorum, ut

'omnis', 'singuli'. Quaedam rursus sunt quibus loquimur de pluribus sed per pares numeros distributis, ut 'bini', 'terni' et cetera huiusmodi. Significant autem haec nomina modos loquendi, ut quibusdam videtur, sed nihil nominant. Vide autem quod 'bini' de paucioribus quam de quattuor dici non potest si proprie accipiatur; 'terni' quoque de sex ad minus dicitur; 'centeni' rursus non nisi de ducentis. Improprie tamen ponitur pro centum, sicut 'septeni' pro 'septem', velut Lucanus: "gurgite septeno rapidum mare." Pr.II 31 GLK II

Facticium ponitur deinde. Est autem facticium quod ita est impositum ut in se aliquid illius soni habeat quem reddit illud quod nominat, ut hoc nomen 'tintinnabulum' habet in sui prolatione aliquid de sono quem emittit campanula quam nominat. Et dicimus quod facticia nominant substantias quarum sonis sunt consimiles et communes illarum qualitates significant. 61,26-27 De Facticio

Nomen vero generale quod sequitur secundum significationem dicitur generale quoniam, scilicet, genus significat. Nominat vero res singulares a suis speciebus contentas. 61,28 Generale

Speciale quoque significat speciem et res sub se contentas nominat. 62,1-2 Speciale

Ordinale vero nomen inventum est ad significandum principaliter numerum quem et suum primitivum significat sed secundario quendam ordinem in suis substantiis denotat. Nominat vero substantias quibus talis ordo inest. Est igitur ordinale nomen quod secundario significat ordinem. 62,3 ⟨Ordinale⟩

P f. 24va

Numerale autem est quod significat numerum sine ordine sed quaedam significant numerum non determinando alicui inesse, ut 'binarius', 'ternarius', quaedam determinando inesse, ut 'unus', 'duo' et cetera. Utraque tamen dicuntur numeralia. Causa vero inventionis numeralium est haec. Quamvis enim hoc nomen 'homo' naturaliter sit singularis numeri et in designatione unius debeat poni, tamen ex adiunctis aliquando collective ponitur, ut "Solus homo est risibilis." Ad determinandum ergo quod non accipitur collective additur ei hoc nomen 'unus'. Rursus cum pluralia nomina determinent quod de pluribus est sermo, non tamen definiunt de quot. Cum enim dico "Homines legunt," certum est quod plures sed incertum est de quot dicatur. Ideoque inventa sunt nomina quae certum significarent numerum, ut 'duo'.

Pr.II 31 GLK II
Numerale

Causa inventionis numeralium

Absolutum vero dicitur nomen a constructione. Est enim absolutum quod non indiget adiunctione adiectivi ad determinandum accidentia vel substantialia, ut 'deus'. Certum enim est quod pius et iustus et misericors est, et si addantur haec, ad exaggerandum vel ad amorem ingerendum fit.

62,5-6
Absolutum

Quare absolutis adiungantur adiectiva

Temporale nomen quod sequitur est illud quod significat tempus, sive determinando inesse, ut 'annuus', sive non, ut 'annus'.

62,7
Quid nomen temporale et quod aliud significat inesse, aliud non

Locale quoque est quod locum significat quocumque modo, ut 'propinquus' et huiusmodi alia. Et haec quidem sunt species communes tam primitivis quam derivativis.

62,9-10
Quid locale nomen

Agit vero subsequenter de propriis speciebus derivativorum quae sunt appellativa quarum primam ponit eam quae dicitur patronymicum eo quod naturale vinculum progeniei significat. Pr.II 32 GLK II 60,1-4 62,15

DE PATRONYMICO

Quo ordine tractat Pr. de patronymico

De patronymico igitur tractat hoc ordine. Prius definit patronymicum secundum quod proprie accipitur patronymicum. 62,15-17

Deinde ostendit originem tam eorum quae vera sunt patronymica quam eorum quae non sunt vera. 62,17-65,12

Postea ostendit formas et formationes masculinorum a suis primitivis, 65,13-67,13

deinde formas et formationes femininorum a masculinis. 67,14-68,14

P r. 24vb

Causa vero inventionis patronymicorum bipertita est, scilicet, brevitas et commoditas. Brevius enim ostendimus de quolibet cuius filius vel nepos sit per unum solum nomen cum dicimus "Iste est Priamides," quam si hac uteremur oratione: "Iste est filius Priami." Commoditas quoque causa est inventionis eorum. Cum enim ars ista sit omnis doctrinae principium, compositio litterarum, sive metrica sive prosaica sit, ad eam pertinet; similiter et expositio auctorum. Si ergo puer hunc sensum oratione deberet exprimere, ignorantia regulae construendi et accentuandi forsitan peccaret in coniunctione vel prolatione dictionum. Ideoque commodum fuit invenire dictionem unam quae illum sensum exprimeret sine labore construendi et minorato labore accentuandi. Alia rursus est commoditas, quoniam haec locutio 'filius Priami, si obliquaretur, non posset in metro heroico poni.

Commoditas duplex

Prima commoditas

Secunda commoditas

Unde oportuit invenire quod loco eius in metro poni potuisset. Pr.II 32 GLK II 62,15-17

Significant autem patronymica filios vel nepotes, Significatio patronymicorum
id est, illas habitudines sive relationes quas significant
haec duo nomina, 'filius' vel 'nepos' et hoc "cum genetivo
primitivi," id est, significant alterutrum de illis relationibus principaliter et secundario personam quam significat genetivus primitivi. Quid enim est 'Priamides' nisi 'filius' vel 'nepos Priami'. Quid sit (signifi)care (relatio)ne(m) cum genitivo primitivi

Sed quaeritur quare plus dicatur "cum genetivo primitivi" quam cum nominativo. Quaestio Ad quod dicimus ideo quoniam genetivus in eius relatione ponitur. Solutio

Significat ergo patronymicum principaliter alterutram de his relationibus et secundario personam quam genetivus primitivi significat. Unde propter principalem significationem sunt appellativa et in principali quidem significatione omnia patronymica conveniunt; sed differunt in secundaria. Nominant vero personam cui respectu alterius inest illarum relationum alterutra. Quare patronymica sint appellativa Quid appellent patronymica

Patronymicum ergo est quod derivatur a nominibus propriis patrum secundum formam graecam, id est, ut terminetur in 'des', quae, scilicet, forma a Graecis sumpta est. Cum ergo dicitur quod derivatur, removentur omnia primitiva, sed quia hoc habent derivativa ab adverbiis et verbis et participiis additur "a nominibus" et quia quaedam derivantur ab appellativis quorum nullum est patronymicum adiungitur "propriis." Et quoniam sunt derivativa a propriis quae non sunt 62,15-16 Quid sit patronymicum

P f. 25ra

57,9-11

patronymica, ut a 'Iulo', 'Iulius', additur "patrum". Sed quia quaedam possessiva derivantur a propriis nominibus patrum, ut a 'Pompeio', 'Pompeianus', subditur "secundum graecam formam," ut 'Priamides'. Pr.II 32 ff. GLK II 62,16

Et vide quod haec tria veris patronymicis conveniunt, scilicet, derivari a propriis nominibus patrum et significare filios vel nepotes cum genetivo primitivi et terminari in 'des'; non veris patronymicis duo ex his conveniunt, scilicet, terminari in 'des' et significare filios vel nepotes cum genetivo primitivi. Tertium vero deest illis, id est, derivari a propriis nominibus patrum. Sed derivantur a nominibus matrum vel fratrum et consimilium, ut 'Maiades', id est 'Maiae filius', quae abusive dicuntur patronymica, id est, contra nominis etymologiam, id est, contra praemissam definitionem. 62,15-17 Differentia inter vera et non vera patronymica 63,11-13 64,3

Et quoniam hac patronymicorum forma utuntur Latini, sciendum est quod haec forma duobus modis regulariter secundum paenultimam variatur. Aliquando enim habet a correptam ante 'des', aliquando i correptam. Irregulariter quoque duobus modis. Aliquando enim habet a productam ante 'des', aliquando i productam'. Sed quoniam omnia patronymica a propriis et graecis nominibus derivantur de illis nominibus necesse est aliquid extra dicamus. 65,8-66,1 66,1-3 67,8-13 Quod duplex est regularis forma) duplex irregularis patronymicorum

Quae nomina apud Graecos terminant nominativum in 'as' vel in 'es', genetivum vero in 'ou' reducuntur apud Latinos in primam declinationem. Illi enim dicunt cf. 65,18-19 Quam) communionem) (hab)eant (nomin)a) pa-(tron)ymica . . .

'Aeneas Aeneou', 'Anchises sou'. Nos autem dicimus 'Aeneas Aeneae', 'Anchises Anchisae'. Quae vero nomina apud Graecos terminant nominativum in 'os', genitivum in 'ou', ut 'Primos Priamou' vel nominativum in 'ios', genetivum in 'ou', ut 'Menoetios Menoetiou', vel nominativum in 'eus' et genetivum in 'os' correptam, ut 'Peleus leos', apud Latinos reducuntur in secundam declinationem. Nos enim dicimus 'Priamus mi', 'Menoetius tii', 'Peleus lei'. Quae vero terminant nominativum in 'or' et genetivum in 'os' productam, ut 'Nestor Nestoros', vel nominativum in 'es', genetivum in 'ous' productam, ut 'Plisthenes Plisthenous' reducuntur apud Latinos in tertiam declinationem, ut 'Nestor Nestoris', 'Plisthenes nis'.

Pr.II 36-37
GLK II 66,6.12-13
f. 25rb
66,15-67,3

Cum vero a propriis fiant patronymica sciendum quod nulla sunt propria nisi primae vel secundae vel tertiae declinationis. Fiunt autem patronymica masculina a propriis nominibus primae declinationis mutata extrema diphthongo genetivi in a correptam et assumpta 'des', ut 'Aeneas Aeneae Aeneades', 'Anchises Anchisae Anchisades'. Invenitur tamen 'Anchisides'. Illa enim quae in 'es' desinunt mutant diphthongum sed raro in i correptam. Invenitur etiam 'Anchisiades' sed irregulare est, vel forsitan solebant Graeci dicere 'Anchisios Anchisiou'. Unde et nos 'Anchisius sii', et inde 'Anchisiades', sicut regula secundae declinationis docebit. Similiter quoque dicebant 'Anchises Anchisous', unde et nos 'Anchises Anchisis', et inde 'Anchi-

65,18-20; 66,6-10 Quod quae proprie dicuntur propria sunt primae vel secundae vel tertiae decl.
66,8-11

sides', sicut regula priorum tertiae declinationis demonstrabit. Pr.II 37-38

Omnia vero nomina secundae declinationis aut in duas i terminant genetivum aut in una i. Fiunt autem patronymica ab his quae terminant genetivum in duas i, extrema i mutata in a correptam et assumpta 'des', ut 'Menoetius tii Menoctiades'. Ab his autem quae terminant genitivum in unam i fiunt patronymica, extrema i correpta et assumpta 'des', ut 'Priamus mi Priamides'. Debuit ergo dici 'Pelides', correpta paenultima, sed quia Graeci dicebant 'Peleides ei' facientes diphthongum,in loco huius ponimus i productam, unde et dicimus 'Pelides', producta paenultima. Proprium omnium nominum secundae dec. 65,9 Formatio patronymicorum a propriis secundae declinationis Quare pelides productam penultimam <habet>

Fiunt iterum patronymica a propriis nominibus tertiae declinationis, subtracta extrema s a genetivo et addita 'des', vel in extrema syllaba interposita 'de' ut 'Nestor Nestoris Nestorides', 'Plisthenes nis Plisthenides'. Et de patronymicis masculinis hucusque dixisse sufficiat. 66,14-15 Formatio patronymicorum a propriis tertiae declinationis P f. 25va

Feminina vero patronymica tres habent formas. Terminantur enim in 'is' vel in 'as' . vel in 'ne' sed raro. Quando vero in 'is' vel in 'as' terminant, fiunt a patronymicis masculinis, substracta 'de', ut 'Priamides Priamis'. Debuit enim secundum regulam ab eo quod est 'Aeneades' dici 'Aeneas', non 'Aeneis', sed irregulare est, vel magis factum est ab eo quod est 'Aeneus Aenei'. Unde et 'Aeneides', patronymicum masculinum, quod nos dicimus 'Aenides', mutata 'ei' diphthongo in 'i' productam et inde, 67,14-68,13 De Patronymicis femininis De Terminantibus in as vel is Obiectio 67,17-22 68,3-4 Solutio

id est, ab 'Aeneides', factum est regulariter patronymicum femininum 'Aeneis'. Pr.II 38-3 GLK II

Dicetur iterum quod iuxta regulam debuit dici 'Pelis', ab eo quod est 'Pelides', sed dicimus ad usum non esse respiciendum sed potius ad regulam. Debuit enim dici 'Peleides' et inde patronymicum femininum 'Peleis'. 68,1-4 Obiectio et solutio

Quae vero patronymica feminina desinunt in 'ne', vel i habent ante 'ne' vel o. Formantur autem haec ab ipsis propriis nominibus hoc modo. Si primitivum proprium nomen non habet i puram paenultimam, tunc si finalis syllaba incipit ab una consonante vel a pluribus, quicquid erit post consonantes in 'ine' mutabitur, ut 'Adrastus Adrastine'. Sed si finalis syllaba non incipit a consonante, quicquid erit post consonantem paenultimae syllabae transfertur in 'ine', ut 'Nereus Nerine'. Si vero primitivum i puram paenultimam habuerit ante o productam, retenta o et addita 'ne', facit patronymicum femininum, ut 'Acrisios Acrisione'; vel sic: si proprium nomen terminat genetivum in duas i, mutatur extrema in 'one', ut 'Acrisius Acrisii Acrisione'. 68,5-13 De Terminandis, id est, formandis

Et vide quod omnia patronymica masculina sunt primae declinationis, ut 'Aeacides Aeacidae'. Facit autem accusativum 'Aeacidam'. Quandoque tamen 'Aeacida' facit secundum graecam declinationem. 62,17

Feminina vero quae in 'is' vel in 'as' desinunt tertiae sunt declinationis ut 'Priamis Priamidis'. Quae autem 67,16

in 'ne' desinunt graecam servant declinationem. Dicitur enim 'Acrisione Acrisiones', sicut 'Penelope Penelopes' et sunt huiusmodi primae declinationis. Et de patronymicis tam masculinis quam femininis dictum est. Pr.II 40 GLK II

P f. 25vb

DE POSSESSIVIS

68,17 ff. Quare possessiva continantur patronymico

Possessivum merito statim ponitur post patronymicum, eo quod quandam speciem possessionis significare videtur, scilicet, filios vel nepotes, licet cum genetivo primitivi. Causa vero inventionis possessivorum eadem est quae et patronymicorum, hoc est, brevitas et commoditas de quibus satis dictum est superius. Causa inventionis possessivorum

Significat autem possessivum idem quod hoc nomen, 'possessio', et secundario personam quam et genetivus primitivi. Cum enim dico 'priameius', nihil aliud significo quam possessionem Priami. Et quoniam infinitam possessionem significat, ideo exigit sibi aliquod nomen addi quod possessionem certificet, ut 'Priameius equus'. Nominant vero possessiva res quae possidentur. Tractat autem Priscianus de his hoc ordine. Prius describit possessivum in quo significationem eius ostendit, deinde, dat differentiam inter patronymicum et possessivum, postea ostendit originem, deinde formas et formationes. Quid significant possessiva et quare exigant consortium alterius

Quid appellet possessivum 68,15-17

Ordo tractatus Pr. 68,17-69,1 69,1-4 69,20-70,8

Illud vero videndum est quod possessivorum alia sunt possessiva sola significatione, ut 'equester', alia sola terminatione, ut 'extraneus', quae omnia improprie possessiva dicuntur, alia et significatione et terminatione, ut 'Priameius'. 70,9 ff. Divisio vero possessivorum tam ea quae proprie quam ea quae improprie dicuntur pos.

Sed quaeritur quare una forma plus dicitur forma possessivi quam alia. Et dicimus vel quia possessiva prius inventa fuerunt in ea vel quia plura possessiva desinunt in eam quam in aliam. Unde quia in 'er' vel in 'is' pauca possessiva desinunt, non dicuntur haec formae possessivorum. Pr.II 40-43 GLK II Quaestio Solutio

Possessivum ergo significat aliquid ex his quae possidentur, id est, significat possessionem infinitam quod notatur per hoc infinitum nomen 'aliquid', scilicet, et hoc cum genetivo primitivi, id est, significando illam personam secundario quam et genetivus primitivi, ut 'regius honor', scilicet, 'qui a rege possidetur'. 68,15-17 Descriptio possessivi

Differunt autem possessiva a patronymicis, eo quod possessiva significant aliquid ex his quae possidentur ita quod nullum definite. Patronymica vero aliquid quod possidetur definiunt, id est, filios vel nepotes. Et ut altius dicatur in hoc differunt indubitanter quoniam possessiva significant possessionem principaliter, secundario personam quam et genetivus primitivi; patronymica vero principaliter significant relationem alterutram, vel eam, scilicet, quae significatur hoc nomine 'filius' vel 'nepos' et secundario personam quam genetivus primitivi. Si ergo evenit ut patronymica et possessiva ab eodem proprio nomine deriventur, ut 'Priamides' et 'Priameius', idem significant secundario sed diversa principaliter. Ideoque sub diversis speciebus ponuntur. In hoc rursus differunt quod patronymica nomina tantummodo sunt deorum vel hominum; possessiva vero res omnes quae possidentur

Differentia inter patron. et possessiv.

P f. 26ra

Possessio et subiectio Differentia inter eadem

Priamidis differentia

68,23-69,1 Obiectio ‹Solutio›

nominant cuiuscumque sint naturae. Pr.II 40-43

Quod autem inter possessiva ponitur a Prisciano GLK II 69,2
hoc nomen 'optativus' non videtur conveniens, cum nec habeat Obiectio
significationem possessivi nec terminationem. Non est enim in
'vus' aliqua forma possessivorum. Sed potest dici quod non Solutio
habet naturaliter v consonantem ante 'us'. Est enim
regulare 'optatius', sed causa euphoniae vel hiatus prohibendi
interponitur v. Est ergo de naturaliter desinentibus in 'us'
puram, quae est forma quaedam possessivorum, ut paulo post
demonstrabitur.

Et ut de formis possessivorum agatur, prius enumerat 69,20 ff.
Priscianus eas quas a Graecis accepimus de unaquaque tractando,
postea proprias Latinorum. 74,21 ff.

Est ergo prima forma quam a Graecis accepimus 69,21
"in 'cos' quam mutamus in 'cus', antecedente a correpta vel Quae sit prima formatio pos. 69,24-27
i." Possessivorum vero huiusce modi formae alia habent pares In cus
syllabas cum genetivo primitivi, alia superant in una syllaba,
de cuius rei cognitione talis regula potest haberi. Si
possessiva desinentia in 'cus' habeant c a suo primitivo, pares Forma de illis quae habent c a primitivo
habent cum eo syllabas, ut in 'Ithace Ithacus', sin autem,
superant in una syllaba.

Si opponatur de 'bacchicus' et 'monachicus', dicemus
quod non loquitur hic nisi de illa c quae est ante 'us'. Ista
vero non habent eam a primitivo sed est paenultimae syllabae,
quod patet ex aspiratione.

De illis vero quae totum 'cus' extra assumunt, cf. 69,25-70,7
Forma de illis quae

Pr.II 43 GLK II

quando habent a, quando i, talis poterit regula haberi. Si
P f. 26rb primitiva habuerint i paenultimam puram, ita, scilicet, quod non habent c a primitivo
non sit consonans inter eam et sequentem vocalem, derivativa inde in 'cus' desinentia habent a ante 'cus', ut 'Italia Italiacus'. Alia vero omnia habent i correptam ante 'cus', ut 'Italus Italicus'.

69,21-70,8 Regula formationis possessivorum in cus

Regula vero formationis possessivorum hanc formam habentium sic potest colligi. Possessiva quae habent c a primitivis fiunt ab eis mutato in 'us' quicquid est post c, ut 'Ithace Ithacus'. Quae vero habent i paenultimam puram, quidquid est post i paenultimam in genetivo mutatur in a correptam et accipiunt 'cus', ut 'Italia Italiae Italiacus'. Reliqua vero omnia, si ultima syllaba genetivi illorum incipit a consonante, quicquid est post illam consonantem mutant in 'icus'. Si autem ultima syllaba genetivi illorum incipit a vocali tota mutatur in 'acus'. Secundum ergo hanc regulam a 'Simo Simonis' fit 'simonicus', a 'simonia', 'simoniacus'.

70,9-74,20 De Possessivis in us puram terminantibus

Est autem alia forma possessivorum in 'us' puram desinentium de qua agit ostendendo varietates eius secundum paenultimam, quae licet plures sint, de duabus paenultimae formae diversitatibus agit, scilicet, de brevi e et longa, ideo quoniam de his certa poterat dari regula. Est autem huius modi. Omnia latina nomina in 'eus' desinentia et quae fiunt a Graecis quae non habent a genetivo e ante 'os' habent e correptam ante 'us', ut 'ferreus', 'hectoreus'. Reliqua

70, 11

habent e productam, ut 'spondeus'. Pr.II 44-4 GLK II

Illud vero quod interponit videndum est, scilicet, 70,21
quod omnia fere nomina ad materiam pertinentia habent 70,18-19
e correptam ante 'us', ut 'ferreus'. Quare autem "fere" 70,19-20
apponatur, ipse auctor determinat, scilicet, propter 'quernus'
et 'colurnus' et huius modi alia. Secundum hanc ergo regulam
nomen panis ex ordeo facti, cum pertineat ad materiam et non
sit inter ea quae in hac regula excipit Priscianus, debet
habere e ante 'us', ut dicatur 'ordeaceus' vel 'ordeiceus'.
Sed de antepaenultima an debeat habere a vel i quaeritur. Quaestio
Sed quod habeat i ex nulla potest conici regula. Numquam Solutio
enim invenimus dictionem quae in genetivo terminato in i
accipiat 'ceus'. Sed quod a debeat habere ante 'ceus' ex
P f. 26va hoc perpendimus quoniam, scilicet, plurale|neutrum in multis
simile est feminino singulari. Sed feminina in nominativo
singulari accipiunt 'ceus', ut 'malva malvaceus'. Sic ergo 116,2
hoc neutrum in nominativo plurali debet accipere 'ceus' et
facere 'ordeaceus'.

Illud quoque quod interserit videndum est, scilicet, 71,1-3
quod cum pro 'ei' diphthongo saepissime ponamus e productam,
tamen, subtracta i, quandoque ponimus e quae remanet correpta. 73,10-14
In quo sequimur Ionas, illos, scilicet, Graecos qui subtrahunt
"i in huius modi nominibus, si non genetivus primitivi 71,10; 73,11
sit par nominativo possessivi" post illam subtractionem. 73,12-13
Si enim, subtracta i, parificari contingat primitivi genetivum 73,13-14
cum nominativo possessivi tunc equidem non subtrahunt sed

mutant 'ei' diphthongum in e productam. Unde quia 'Achilleos' Pr.II 47-50
genetivus est primitivi, a nominativo possessivi 'Achilleios' GLK II
non subtrahunt i. Si enim subtraherent, tunc eadem vox esset
nominativus possessivi et genetivus primitivi, quod, ne fieret,
dicunt 'Achilleios'. Nos autem mutantes 'ei' diphthongum in e 73,14-16
productam dicimus 'Achilleus'.

Cum ergo dicit Virgilius: "Qui tela typhoea temnis," 73,20
corripiendo e, videtur contra regulam fecisse. Est enim in Obiectio
graeco possessivum 'typhoeios', a quo nihil subtrahunt Iones,
ne si subtrahant i dicentes 'Typhoeos' genetivus primitivi
putetur qui idem est in vocis sono. Cum ergo secundum regulam
debeat produci e ante 'us', quid est quod Virgilius eam
corripuit? Dicimus ergo quod tres inveniuntur nominativi, Solutio
unum et idem designantes, scilicet, 'Typhoeus' et
'Typhos' et 'Typhon'. Ab eo ergo quod est 'Typhoeus
[huius] Typhoeos' sit possessivum 'typhoeus ea um', paenultima
producta. Ab eo vero quod est 'Typhos· Typhoos' regulare est
'typhoeus ea um', paenultima correpta, et hoc est quod posuit
Virgilius cum ait: "Qui tela typhoea temnis." Ab eo vero quod
est 'Typhon' nullum invenitur possessivum.

Et hae quidem formae sunt quarum una in 'cus', altera
in 'us' puram finitur quas a Graecis sumpsimus.

Sunt autem aliae Latinorum propriae quarum prima 74,21-75,14
P f. est quae desinit in 'rius'. Differt autem 26vb a praedicta in
'us' puram quia haec habet 'ri' semper ante 'us', sive a
primitivo habeat, ut 'praetorius', sive accipiat extra, ut

De latinis formis possessivorum
De Desinentibus in rius

'catilinarius'. Et vide quod in hac forma divisim ponit Priscianus 'rius' et 'ria' et 'rium', quia inveniuntur feminina in 'ria', ut 'stlataria', et neutra in 'rium', ut 'ptisanarium', quae non sunt a masculinis. Quid vero significent, paulo post dicetur. Pr.II 49 ff. GLK II 74,20 74,24

Est rursus et alia Latinorum forma in 'nus' quam potius exequitur varians illam secundum paenultimam quoniam Latini frequentius utuntur illa forma in significatione possessiva. Sunt igitur tres varietates paenultimarum huius formae de quibus certas dat regulas, scilicet, quae debeant habere a ante 'nus', quae i productam, quae i correptam. 75,15 ff.

De illis ergo quae habent a ante 'nus' regula huius modi habebitur. Possessiva in 'nus' desinentia, si veniunt a dissyllabis vel trisyllabis desinentibus in a, nisi sint nomina <m>utorum animalium, a habent ante 'nus', exceptis istis: 'iugurtinus', 'messalinus', 'terrenus'. Similiter et ea quae veniunt a semper pluralibus, ut a 'Thebis' 'Thebanus', et quae fiunt a nominibus desinentibus in 'ius', ut ab eo quod est 'Titius', 'titianus', et ab adverbiis in e longam desinentibus excepto 'hodiernus', et quae fiunt a desinentibus in 'culus' vel in 'cus' supra duas syllabas, excepto 'masculinus', et quae fiunt a neutris quae habent consonantem ante 'um', excepto 'tarentinus', et quae fiunt a nominibus tertiae declinationis quae crescunt in genetivo, excepto 'clementinus', 'veternus', 'aeternus', 'abiegnus', 'amoenus'. Haec inquam omnia habent a ante 'nus'. 75,22-26 Regula 77,9-15 77,13-14 77,16-20 77,21-25 77,25-26 77,27 77,27-78,3 78,5-8 78,8-9 80,12 70,19 81,6.10

77,9 ff

Sed contra illam huius regulae partem quae dicit quod Pr. II 54 ff
venientia a dissyllabis vel trisyllabis desinentibus in a, nisi GLK II
sint mutorum animalium nomina a habent ante 'nus', 77,9-15
exceptis his: 'iugurtinus', 'messalinus', 'terrenus', obici- 76,22-23
untur haec, scilicet, 'camerinus', 'alexandrinus', 'fabraternus'. 77,13-14 Obiectio
dici potest vel quod Priscianus ea in sequentibus excipit, vel Sed 76,13-81,5
quod non loquitur . . nisi de illis quae veniunt a primitivis 82,1 Solutio duplex
P f. 27ra disyllabis vel a trisyllabis. Haec autem veniunt a tetra-
syllabis: 'cameria', 'Alexandria', 'fabrateria'. Si dicatur Obiectio contra secundam solutionem et solutionem 77,12
hoc esse falsum quia ubi agit Priscianus de his ponit
'suessula', quod est tetrasyllabum, dicimus quoniam tri-
syllabum est. U enim inter s et e amittit vim litterae, ut
'insuetus'.

Opponitur rursus de 'femina' et 'petra' quae faciunt Alia obiectio contra regulam et solutio eius 238,9.15
'femininus' et 'petrinus'. Sed 'femininus' non est a 'femina',
sed a 'femine', nec 'petrinus' a 'petra' sed a 'petros', quod
est 'durus'.

'Matutinus' a 'matuta', 'vespertinus' a 'vesperta' non 80,12
debent excipi quia de desinentibus in 'tinus' propriam per 76,20
se dat Priscianus regulam. De 'mustelinus' quoque et 'aquilinus' 80,9-11
quoniam nomina sunt mutorum animalium nulla est oppositio. 80,3 77,10-11

Sed contra hoc quod dicit Priscianus, scilicet, quod 79,14-80,5
desinentia in a producta et assumpta 'nus' faciunt possessivum 77,9-11
huius formae, potest obici quoniam 'Hispania' debet facere Obiectio 76,10
'hispanianus'. Sed dicimus quod non loquitur ibi nisi de 81,15-19 ‹Solutio›
illis quae accipiunt totum 'nus' extra. De illis enim

quae habent n a primitivo per se facit doctrinam. Pr.II 58 ff.

Ideo autem dictum est "nisi sint nomina mutorum animalium," quoniam quae fiunt ex his debent habere i ante 'nus' ut 'aquilinus', 'mustelinus'. GLK II 77,10-11 80,3

Ideoque dictum est et quae fiunt a neutrisquae habent consonantem ante 'um', quoniam si antecedat vocalis, possessiva, quae inde fiunt, habent i ante 'nus', ut ab eo quod est 'Perusium', 'perusinus'. De illis quae habent i praedante nus 80,12 78,5-6 78,20-21

Et quoniam dictum est de his quae habent a ante 'nus', dicendum est de illis quae habent i productam vel correptam ante 'nus', quarum regula haec est. Possessiva in 'nus' 78,20-24 desinentia quae veniunt a nominibus tertiae declinationis habentibus pares syllabas in nominativo et genetivo et non desinentibus in 'er', ut 'Hercules Herculis herculinus', et 78,23 quae veniunt a nominibus secundae declinationis desinentibus 78,24 in 'er', ut 'auster austrinus', vel a nominibus eiusdem declinationis habentibus consonantem ante 'us', exceptis desinentibus 79,3 in 'cus' vel in 'culus' supra duas syllabas, ut 'divus divinus', excepto ab 'humo' 'humanus' et 'colurnus' a 79,1-2 79,5.8-9 81,11 'corilo' et 'taciturnus' a 'tacito', et quae veniunt a neutris 81,13 in 'ium' desinentibus, ut 'Venusium venusinus' et quae a 79,2 79,7 nominibus mutorum animalium cuiuscumque declinationis sint, 79,14-15 ut 'lepus leporinus', et omnia in 'tinus' quae habent t a 76,20;81-14 primitivo, ut 'vesperta vespertinus', haec, inquam, omnia habent i productam ante 'nus'. Illa vero sola quae in 'tinus' 80,9-10 desinunt et non habent t a primitivocorripiunt regulariter i

P r. 27rb

ante 'nus', ut 'cras crastinus'. Pr.II 60 GLK II 80,11.18

Si opponatur 'pagus' quod facit 'paganus' et non 'paginus', dicimus quod quia graecum est non continetur in ista regula. 'Pagos' enim graece 'villa' dicitur latine. Obiectio et solutio

Similiter 'Christos' quoniam graecum est facit 'christianus' non 'christinus', vel dicamus quod a 'Christo' regulariter 'christinus' et inde 'christianus'. Et vide quod 'Christos' interpretatur 'unctus'. Obiectio et solutio Alia solutio

Item obicitur 'pedanus' a 'pedio' quod debuit facere 'pedinus' quoniam fit a neutro desinente in 'ium'. Horatius tamen ponit 'pedanus': Item obiectio

Quid te nunc dicam facere in regione pedana.

Dicimus ergo 'pedanus' non esse derivatum a 'pedio' vel si tamen derivatur abusivum est. Similiter abusivum est a 'pado' 'padanus', ex quo 'transpadana regio'. Solutio

Rursus secundum hanc regulam ab eo quod est 'coccus ci' derivatur 'coccinus na num' et debet habere i productam ante 'nus na num'. Quod ergo corripuit Iuvenalis ibi:

cavet hunc quem coccina lana

fuit emphasis secundum poeticam licentiam. Est autem 'emphasis' figura quando id quod breve est producitur et syllaba quae longa est breviatur. Quid sit emphasis

Secundum hanc regulam quoque 'hyacinthinus', 'amethystinus', 'adamantinus', 'smaragdinus' debent producere i ante 'nus'. Similiter 'cilicinus', quod iam derivatur a neutro desinente in 'ium' quod est 'Cilicium', 23,17 Item obiectio

debet paenultimam i producere. Quod ergo dicit Persius: Pr.II 50-51

Hic aliquis cui circa humeros hyacinthina lana est Solutio

P f. 27va et|Iuvenalis: "Vendunt amethystina vatem," poetica licentia est. Dicunt tamen plerique quod ab hac regula excipi Sententia aliorum debent omnia a filo vel lapide sumpta.

'Clandestinus' vero si derivatur a 'clam', quoniam desinit in tinus, et non habet t a primitivo, debet i paenultimam corripere. Si vero sit compositum a 'clam' et 'tenendo' vel 'stando' debet producere i, ut 'mediastinus', quoniam desinit in 'tinus' et habet t a primitivo. Sed quod 'clandestinus' sit a 'clam' dicit (III) 51, 2 Priscianus in tractatu indeclinabilium. Quod vero sit compositum, nusquam dicit.

Et vide quod possessiva desinentia in 'nus' quae non 75,19-20; 75,26; 76, 2 habent a vel i ante 'nus' non possunt sub regula prorsus colligi, sed illa per enumerationem Priscianus exequitur. Ideoque ad praesens illa praetermittimus. Dictionum vero significationes quae in hoc tractatu aliquid habent difficultatis interim expediemus.

'Martius a um' dicitur 'bellicosus a um'.

'Sacrarium' locus est ubi sacra reponuntur, 'donarium', ubi dona, 'armarium' ubi arma.

'Cardian' graece, 'cor' latine, inde 'cardia', infirmitas quae vulgariter dicitur 'cordis pulsus', inde 'cardiacus', qui talem patitur infirmitatem.

'Mechanicus ca cum', ['adulterinus a um',] unde artes mechanicae dicuntur, id est, adulterinae, ut ars carpentaria et ceterae serviles.

'Mulio'nis' custos muli et inde 'mulionicus ca cum', quasi 'possessio mulionis'.

'Penula' vestis est mulieris et dicitur a Poenis qui dicuntur sic a Phoenissa, id est Didone, et est idem 'Poenus' quod 'Punus'. Dicuntur autem 'Puni' quasi 'punicei' propter solis propinquitatem. Ponitur tamen 'penula' pro 'tunica' indifferenter.

'Taxus' aliquando femininum est et est nomen cuiusdam arboris, aliquando masculinum et tunc est nomen animalis quod alio nomine dicitur 'melota'. 'Cilicium' etiam quod de pelle huius animalis fit dicitur melota, ut ibi: "Circuierunt in melotis et in pellibus caprinis."

'*Arusius' locus est ubi optimum vinum nascitur.

'Eous' primus splendor et valet tantum quantum orientalis.

'Sabaeus' nomen est patrium.

'Hyleus' dictus est quidam gigas ab 'hyle', quod interpretatur 'silva'.

P f. 27vb 'Dione' dicitur 'Venus' quasi 'duos nectens', vel quasi 'de duobus nata'. Interpretatur tamen 'claritas'.

'*Ptolomo' interpretatur 'regno', inde reges Aegypti dicebantur 'Ptolomaei'.

'Timo' interpretatur 'floreo', unde 'Timaeus'.

'Euboea' et 'euroea' nomina sunt derivativa a propriis 'Eubos' et 'Euros'.

'Spondeus' pes est et interpretatur 'tractivus' quia longo tractu profertur eo quod ex duabus longis constat.

'Alpheus' primitivum est et proprium nomen fluvii. Est etiam possessivum et tunc declinatur mobiliter 'alpheus a um'.

'Deiopea' nomen est proprium et interpretatur 'terrorem faciens'.

'*Gene<x>' interpretatur mulier et inde 'γυναικεῖον' graecum, unde 'gynaeceum' latinum, quod est lupanar vel locus ubi texunt mulieres.

'*Eden' ponitur pro '*eiden' quod est 'videre'.

'Μῆον' pro 'μεῖον' quod est 'minuens'.

'Phthius' dicitur a 'ptio' quod est 'respondeo'.

'Dius a um' quasi 'generosus a um'.

'Chius a um' patrium nomen est a Chios insula unde 'chium vinum'.

'Sperchius' fluvius Thessaliae vel mons Laconiae.

'Arius' proprium nomen est equi vel '*ares' dicitur 'virtus', inde 'arius Mars' quasi 'bellicosus'.

'Caecuba' quasi 'caeca vina', unde "caecuba vina ferens."

'Arimaspe' gens quaedam est.

'Legatarius' dicitur princeps legationis vel cui res aliqua testamento dimittitur a 'lego gas'.

'Uxorius' est qui deservit uxori eique deditus est et obedit, sicut 'proletarius' a 'prole'.

'Stlataria' navis est marina. 'Stlata' enim et <'thalatta'> et 'thalassa' unum sunt, id est, mare.

'Ptisanarium' vas est in quo 'tisanae' ponuntur, id est pultes ex farina ordei factae.

'Tabellarius' dicebatur antiquitus qui scribebat dicta imperialia.

'Censor' est morum correptor et inde 'censorius'.

'Collarium' proprie canum est, 'torquis' hominum.

'Plantarium' est quod est in planta, ut solea, vel 'plantarium' est quod avellitur cum caespite et plantatur.

P f. 28ra 20 'Planta' vero ramus de arbore demptus et replantatus.

'Motoria' dicitur navis quae in motu est.

'Palmarium' est signum victoriae vel laudis.

'Sthenianus' dicitur a 'Stherio', oppido et est patrium nomen.

'Anienus' nomen est fluvii.

'Horno' est adverbium ab 'hoc' et 'anno' compositum, unde dicitur 'hornus a um' et 'hornotinus na um', res unius anni.

'Populeus' dicitur a 'populo' nomine arboris, unde: "Popule, vive precor."

'Aesquilinus' collis est Romae.

'Leucothoe' dicitur 'Aurora' quasi 'alba dea', quoniam 'leucos' interpretatur 'albus', 'theos', 'deus'.

'Antesignanus' dicitur 'primipilarius', id est, 'vexillifer'.

'Libertinus' filius liberti dicitur, 'libertus' vero qui de servo factus est liber.

'Acerrae rarum' nomen est civitatis sed 'haec acerrae' dicitur vasculum in quo thus reponitur.

'Membrana' secundum quosdam est illa tenuis pellicula quae est super alas vespertilionis vel ut alii dicunt 'membrana' feminini est pergamenum, 'membranum' neutri pellicula ovis.

'Subsolanus' dicitur ventus qui venit a meridie.

'Lucina' dicitur Diana, eo quod praestat lucem nascentibus.

'Mancus' dicitur quasi 'manu carens' et videtur etymologia esse, non compositio.

'Regium' <et> 'Signium' et huius modi alia nomina sunt castrorum.

'Neapolis' nomen est civitatis.

'Hirundo' avis est, 'hirudo', vermis qui dicitur 'sanguisuga' a 'sugendo sanguinem'.

'Metropolis' dicitur 'mater civitas', unde 'metro-

politani' dicuntur archiepiscopi et videtur compositum a 'polis', quod est 'civitas', et '*metros' graeco, quod latine dicitur 'mater', non a '*metros' quod est 'mensura'.

'Mustela' compositum est a 'mure' et 'telon' graeco quod est longum, unde 'tela' derivatur et 'telum', unde etiam componitur 'protelo as', quod est 'prolongare' et dicitur 'mustela' quasi 'mus longus'.

'Vervex', unde 'vervicinus na num', dicitur aries a verme quem habet, ut dicunt, in capite.

'Fuscina' est gestamen gladiatoris, id est, tridens.

'Fiscus' est saccus in quo reconduntur publica vectigalia, vel secundum alios marsupium regis vel fiscus regis praedium ex quo, scilicet, ad regis mensam habentur redditus unde etiam dicitur cum aliquis absque herede moritur quod bona eius confiscantur, id est, ad regis praedia rediguntur.

p f. 28rb

'Fuscus' color quidam et ponitur pro nigro.

'Pagos', unde dicitur 'pagus', villa dicitur latine.

'Mutina' civitas quaedam est.

'Ariminum' civitas similiter.

'Fabrateria' locus est ubi fabri habitant vel civitas.

'Sabrateria' navis est piratica vel civitas similiter.

'Veternum' infirmitas quaedam est quae facit iuvenem videri senem et inde 'veternus' dicitur infirmus; 'veteranus' enim dicitur emeritus.

'Piscina' est aquarum in locum unum confluentia et absque piscibus, unde dicitur per antiphrasim piscina.

'Aricia' silva est Dianae consecrata.

'Caral(i)s' est oppidum.

'Gades' insulae sunt Hispaniae.

'*Drepanus' portus est ubi Anchises sepultus est.

'Pelignus' populus est Marsorum a 'Peligno' oppido Ovidii. 'Pelignus' quoque dicitur 'a pelice genitus'. 'Privignus' namque dicitur quasi 'prius' vel 'privatim genitus'. Quod pelignus duo significat

Et quoniam in hoc eodem tractatu dicitur quod 'vespertinus' dicitur a 'vesperta' non a 'vespere', diversa vero nomina in diversis terminationibus et significationibus inveniuntur similia, de his etiam aliquid dicamus. 'Vesperta' igitur dea est. 'Vesperi' vel '*vesperus' stella est quae 'Hesperus' dicitur. 'Hoc *vesperum' obscuritas quae fit nube interposita inter nos et solem vel luna quacumque hora diei vel noctis. 'Hi vesperi horum vesperorum' vel 'hae vesperae harum vesperarum' officium; 'hoc vespere huius vesperis', tempus officii; 'haec vespera huius rae', crepusculum inter diem et noctem cuius genetivum ponunt auctores pro adverbio ut ibi: "Vespere autem sabbati quae lucescit in prima . . . " Sed opponitur quod relatio non fit ad adverbia sed ibi ad vespere fit relatio. Ad quod dicimus quod ad nomen positum loco adverbii saepe fit relatio, ut si dicam "Caesar est Romae, quae est caput totius mundi." Et de possessivis satis dictum est. De significationibus nominum dictis ab hoc nomine vesperta

Obiectio

Solutio

DE COMPARATIVIS

Pr.III 1 GLK II 83,2 ff.

Comparativum vero post possessivum ponitur, causa inventionis cuius haec est. Cum viderent auctores quaedam accidentia subiectis inesse, diversas voces ad unum accidens diverso modo significandum invenerunt. Inventa est ergo vox una quae sic significaret accidens ut nulli inesse determinaret, ut hoc nomen 'iustitia'. Sed quia accidentia subiectis inerant et cum augmento et cum deminutione, reperta est alia vox quae sic inesse determinaret accidens ut non definiret an alteri magis an minus inesset, ut hoc nomen 'iustus'. Inventa quoque est tertia vox quae sic idem significaret inesse quod cum augmento sed non determinaret utrum multum vel parum, ut 'iustior'. Quarta etiam vox reperta est quae cum augmento illud inesse significaret sed illud maxime inesse determinaret, ut 'iustissimus', in quo pariter habemus causam inventionis superlativorum. Haec igitur voces quattuor 'iustitia', 'iustus', 'iustior', 'iustissimus' idem equidem sed diverso modo significant.

P f. 28va

Causa inventionis comparativorum

Quomodo significat positivum

Quomodo comparativum

Causa inventionis superlativorum

Comparatio autem alia rei, alia vocis. Et est comparatio rei demonstratio existentiae accidentis in subiecto cum quodam augmento. Unde Boetius dicit nihil ad comparationem venire nisi accidens. Comparatio quoque vocis est eiusdem proprietas talis quae ex se faciat aliam vocem in eadem parte orationis manentem quae idem significet cum augmento. Sunt autem partes orationis quae nec rei nec vocis comparationem habent, ut pronomen, coniunctio, praepositio; quod inde con-

Divisio comparationis

Quid sit comparatio rei

Quid comparatio vocis

Quae partes orationis non comparantur et quare et ideo quare pronomen

tingit quia pronomen significat substantiam quae nec intensionem nec remissionem recipit. Et hoc est quare rei non habet comparationem, ergo nec vocis, quia cuicumque deest rei comparatio, et vocis, sed non e converso. Coniunctio autem et praepositio quia nihil certum significant carent omnino comparatione. Verbum vero habet comparationem secundum rem, non autem secundum vocem. Significat autem actionem quae inaequaliter potest inesse diversis, sed non facit ex se aliud verbum quod idem significet cum augmento. Ideoque non dicitur vocis comparationem habere. Similiter et participium.

Pr. III 3 GLK II

Regula quare coniunctio et prep comparantur

Ecce quare non convertitur proxima regula

Cum enim verbum locum positivi obtinet ad comparativum nomen et superlativum, illa quidem comparatio irregularis est, ut 'detero deterior deterrimus'. Semper enim regularis comparatio in eadem parte orationis debet manere. Nomina itaque sola et adverbia utramque habent comparationem. Illa vero nomina tantum comparantur quae significant accidens determinando inesse et non cum augmento. Igitur hoc nomen 'iustitia' non comparatur.

P f. 28vb

84,15 99,12

Proprium regularis comparationis

Quae dictiones habeant comparationem vocis et sign. et quae nom.

Gradus vero comparationis est vox significans accidens et inesse determinans, faciens ex se aliam vocem idem significantem vel facta ex alia voce idem significante. Hae igitur tres voces 'iustus iustior iustissimus' tres gradus comparationis dicuntur esse. Translatione vero sola dicuntur gradus. Ut enim gradibus ascensus est de imo ad summum, ita in his tribus vocibus. Prima enim determinat inesse sed non definit utrum aliis plus vel minus; alia altius ascendit

Quid gradus comparationis

374,7

et cum augmento, licet indeterminate inesse significet; tertia plus ascendit cum maximo augmento inesse significans. Pr.III 1 GLK II 83,23

Tractat autem Priscianus hoc ordine de comparativo, primus definiendo et in ipsa definitione ipsum dividendo, deinde ostendendo originem et quandam proprietatem, in qua Latini a Graecis differunt, postea, formationes comparativorum a suis positivis ponendo, ad ultimum, abusiones eorundem quas faciunt auctores manifestando. Quo ordine agit Pr. de comparativo 85,16-86,13 86,14-20 89,9 ff. 86,21; 92,6 ff.

Comparativum ergo est quod significat "'magis' adverbium," id est augmentum indeterminatum, ut hoc adverbium 'magis' et sic removentur superlativa quae 'maxime', non 'magis', significant et hoc augmentum significat cum intellectu positivi, id est, significat et nominat quod et suum positivum. Sed quia hoc non convenit eis comparativis nominibus quae derivantur ab aliis partibus orationis, addit vel quod significat magis cum participe sensus positivi, id est significat augmentum non circa rem, id est, significatum positivi sed circa particeps sensus sui positivi, id est, circa coaccidens rei quae significatur per suum positivum, ut 'ulterior'. Positivum enim eius quod est 'ultra' significat locum qui nec magis nec minus recipit sed distantia coaccidit loco, quae potest intendi et remitti | et illam appellat "particeps sensus positivi" circa quam ulterior significat augmentum. Cetera vero comparativa significant augmentum circa rem, id est, significatum sui positivi, ut 'iustior'. 83,3 Quid sit comparativum 83,3 83,9 P f. 29ra

Sunt et aliae eiusdem rei expositiones quibus ad

praesens supersedendum esse diiudicavi. Habes igitur hic divisionem comparativorum, scilicet, quod alia significant magis cum intellectu positivi, alia cum participe sensus positivi. Pr.III 1 Divisio comparativorum innuatur descriptione comparativorum

Ut tamen sequens littera Prisciani commodius legi possit, poteris aliter exponere "quod significat 'magis' cum aliquo participe sensus positivi," id est, significat rem, hoc est, subiectum quod participat re significata per positivum, ita, scilicet, quod augmentum circa illam participationem significat, ut 'ulterior' significat rem quae participat loco designato per 'ultra' et augmentum circa illam participationem. Neque enim locus augmentum recipit sed eius participatio. De huius modi vero comparativis dicit quod fiunt ad personas sed quia persona proprie est rationalis naturae individua essentia addit vel ad res participes sensus positivi, id est, comparatio non fit per haec ad res positivorum vel ad nominata ipsorum sed ad ea quae participant sensu positivi. Quid enim aliud est "Iste est ulterior" nisi quod "Est ultra illum qui est ultra." Cum autem dicitur "Socrates est albus, Plato est albior," comparatio fit ad rem nominatum per positivum et circa eius significatum. 'Albior' enim est magis albus quam qui dicebatur 'albus'. 83,3 Alia expositio descriptionis comp. commodior litterae 83,4 83,13 83,13

Et ut originem istorum attingam huius modi comparativa veniunt a verbis, ut 'detero deterior', vel ab adverbiis, ut 'ultra ulterior'. Cetera vero nascuntur a nominibus adiectivis, ut ab eo quod est 'albus albior'. 83,7 83,8-9 83,17

Quod autem quaedam gentilia inveniuntur quandoque comparari, hoc propter proprietatem gentis quam significat contingit. Unaquaeque enim gens suum habet proprium, ut Britones, stultitiam, Anglici, ostentationem, Puni, instabilitatem secundum quam comparantur haec. Unde Plautus: Pr.III 3-4 GLK II 84,5-8 Quare est quod gentilia quaedam comparantur 84,8

Nullus hodie punior me est

id est, instabilior.

Illud vero notandum est quod 'potior' nascitur ab hoc nomine 'potis' voce et non significatione. Illud enim significat possibilitatem, istud melioritatem. 'Potior' enim est 'melior'. 84,15 84,15-17

f. 29rb

Illud quoque adiungit quod illa adverbia localia sunt ex quibus nascuntur comparativa. Sed opponitur quod a 'pridem' adverbio nascitur nomen comparativum nec tamen est locale. Dicimus ergo quod non omnia dixit localia esse sed propter maiorem partem dictum est. Quidam tamen dicunt quod 'pridem' et locum et tempus potest significare; ut enim 'prior' et loco et tempore dicitur, ita etiam 'pridem', et sic in una significatione erit locale, in altera, temporale, quod minime putamus. 85,2-3 91,14-17 Obiectio Solutio Sententia aliorum quam refutat m. p.

Sed quaeritur de adverbiis localibus quomodo possint comparari cum locus non recipiat magis et minus. Dicunt itaque quidam quod quamvis significet locum tamen secundario significant distantiam quae magis et minus potest recipere et secundum eam comparantur. Magis tamen verum esse videtur quod haec adverbia non significant locum sed in loco, id est, localiter et pertinent ad praedicamentum 'ubi', non 'quantitatis'. Quaestio Solutio quorundam Solutio magistri correctior

Ea vero quae sunt de praedicamento 'ubi' possunt recipere magis et minus. Dicuntur ergo localia, non quod significent locum, sed quia significant in loco et ideo comparantur. Pr.III 5 GLK II Quare adverbialia dicuntur localia 85,16

Proprietas vero in qua Latini a Graecis differunt circa comparativum huius modi est. Dicunt enim Latini quod comparativum sic potest poni in constructione quod una persona comparatur ad unum vel ad plures vel ad omnes sui generis, ut "Iste Romanus est fortior illo Romano," vel "illis tribus Romanis," vel et "omnibus aliis Romanis," quod Graeci non concedebant posse fieri sed alii propter alias causas et alias. Quidam enim dicebant esse ad dedecus suae gentis si una persona ad omnes suae gentis posset comparari. Alii vero concedebant hoc posse fieri sed quotiens hoc contingeret dicebant hoc per superlativum debere fieri. Differentia inter latinos et grecos in usu comparativorum 85,17-18 Causa illius differentiae ab antiquis assignata 86,12

Hanc ergo ultimam rationem primum sic improbat Priscianus quoniam, scilicet, una persona sic potest comparari ad omnes suae gentis, ut non multo excedat sed superlativum multum excedere significat. Quare tunc non est utendum superlativo sed potius comparativo quod sic excellere significat ut non determinet sive multum excellat sive parum. Unde etiam ex se facit deminutivum, ut ab eo quod est 'maius', 'maiusculus'. 86,2-4 Improbatio illius causae sm Pr.

P f. 29va

Et vide quod deminutivum comparativum significat accidens et augmentum eiusdem sed cum deminutione augmenti. 'Maiusculus' enim rem maiorem sed parum designat. Unde propter augmentum accidentis dicitur comparativum, sed propter deminutionem augmenti, deminutivum. 86,3-4 101,3-6 Quid significat diminutivum Causa appellationis comparativi diminutivi

Primam iterum rationem Graecorum confutat Priscianus hoc modo. Concedebant enim quod una persona poterat per comparativum ad tres vel ad quattuor suae gentis comparari, ut "Iste Graecus fortior est illis tribus." Concedebant iterum illorum trium posse fieri comparationem ad omnes alios suae gentis per comparativum, ut "Illi tres sunt fortiores omnibus aliis Graecis." Unde concludit auctor necessario "Ergo iste Graecus fortior est omnibus aliis Graecis." Et sic potest una persona ad omnes alios suae gentis comparari.

Pr.III 5-8 GLK II 86,5
86,6 Alia improbatio Pr. sententiae antiquorum
86,7-13

De comparativis vero deficientibus vel abusivis de quibus Priscianus adiungit sic habendum est. Sunt quaedam in quibus omnino deficiunt comparativa natura vocis repugnante. Sunt alia quae habent comparativa sed irregularia. Adiectiva namque quae habent vocalem ante 'us', ut 'pius', non faciunt comparativa, repugnante regula quadam, impediente etiam inconvenienti quodam. Regula enim est quod omnis comparativus debet superare genetivum sui primitivi una syllaba. Si ergo 'pius' faceret regulariter comparativum, in genitivo acciperet 'or' et esset 'piior' et sic esset i inter duas vocales quam vel oporteret transire in consonantem et tunc esset 'piior' disyllabum nec excederet genetivum sui primitivi quod esset contra regulam. Vel etiam si remaneret vocalis, esset nimius hiatus tribus vocalibus continue positis. Haec ergo causa est quare non dicatur 'pius piior', sed 'magis pius', ut comparativum saltem compleatur per circumlocutionem.

86,21 ff. De Comparativis quae vel deficiunt vel sunt abusiva
86,21-88,14
88,15 ff. Quare quaedam adiectiva non comparantur
87,3-4 Regula
87,13
87,10-11
87,11-12
87,15

Sunt autem quaedam quae comparativa habent irregularia

87,15-89,3 De Comparativis irregularibus

ut 'bonus melior', 'iuvenis iunior' et huiusmodi alia. 'Iu- Pr.III 9 GLK II
nior' ‹irregulare› est et numero syllabarum quia non superat genetivum sui primitivi et tempore quia producit primam cum
P f. 29vb primitivum suum corripiatur|et puto ideo ut quod deest ei in
5 syllabis recuperet in temporibus. Habet itaque quattuor tempora, ut 'iuvenior' regulare si esset in usu.

'Plus' etiam irregulare est ab eo quod est 'multum'. 89,3-4
Et vide quod in singulari numero deficit in masculino et feminino genere. In plurali autem numero habet omnia genera, ut 89,4-6
10 'hi' et 'hae plures' et 'haec plura'. Sed comparativum, cum soleat iungi cum ablativo, quaeritur quomodo 'plus' iungatur Quaestio cum genetivo, ut "Plus vini habeo quam olei." Ad quod dicimus quo- Responsio niam suum positivum construitur cum genetivo, ut 'multum olei'. Regula enim est quod, cum quocumque obliquo construitur Regula
15 positivus, et comparativus praeter illam quam habet ex natura comparativi constructionem. Ut "Iste est doctus grammaticae" dicitur, similiter et "Iste doctior grammaticae illo." Construitur enim comparativum hoc cum genetivo propter suum positivum, cum ablativo quoniam est comparativum.

20 Quaeritur rursus, cum 'plus' sit comparativum et Quaestio comparativum omne soleat adiungi subiecto, an 'plus' cum aliquo subiecto possit coniungi, ut dicatur "Hoc vinum est plus vinum illo," sicut dicitur "Est melius vinum illo." Et dicunt plures hoc non posse fieri quoniam in construction- Sententia quorundam
25 magis habet sensum adverbii quod non construitur nisi cum adiectivis, quod minime putamus. Verius enim videtur esse Solutio ‹magistri›

'plus' esse et nomen et adverbium sicut cetera comparativa neutra. Nomen itaque potest construi cum substantivo, non autem adverbium. Pr.III 10-12 GLK II

Et ut de formatione comparativorum dicatur, comparativa quae a nominibus fiunt aut a nominibus adiectivis secundae declinationis fiunt a genetivo, addita 'or', et correpta i paenultima, ut 'clarus ri rior', aut ab adiectivis tertiae declinationis, addita 'or' dativo et correpta i paenultima, ut 'fortis ti tior'. Comparativa vero desinentia in 'or' faciunt neutra comparativa, mutata 'or' in 'us', ut 'fortior tius'. 86,14-20 89,9 ff. De regulari formatione comparativ. 86,14-18 89,11-22 Regula

P f. 30ra Et omnia quidem comparativa desinentia in 'or' communia sunt duum generum, excepto 'senior', quod masculini generis tantum est, quoniam et eius positivum 'senex' similiter. 89,22-90,1

Comparativa quoque derivata ab adverbiis in 'ra' desinentibus mutant 'ra' in 'er' et accepta 'ior' formantur, ut 'ultra ulterior'. De ceteris non potest regula dari. Sunt itaque quattuor comparativorum genera: quaedam a nominibus usitatis regulariter, ut 'doctus doctior', quaedam a nominibus usitatis irregulariter, ut 'magnus maior', quaedam a nominibus inusitatis regulariter, ut 'munificens munificentior', quaedam vero ab adverbiis, ut 'supra superior'. 90,7-9 De Comparativis <derivatis> ab adverbiis comparativorum 86,18 89,3 91,22 90,9

Et quoniam sub dubitatione ponit iterum Priscianus an 'prior' debeat dici comparativum- videtur enim significare tempus sicut 'pridem', quod non recipit maius et minus- dicimus quoniam 'prior' significat praeteritum tempus et ordinem et binarium numerum. Cum enim dico "Iste prior fecit," haec 90,17

tria designo, scilicet, et istum in praeterito tempore fecisse et alium post et hunc esse unum de duobus. Secundum hoc ergo quod significat tempus vel numerum non est comparativum, sed in eo quod ordinem significat. Pr.III 14 GLK II

Ut autem abusiones comparativorum in constructionibus discernere possimus, sciendum est quod tribus modis inveniuntur comparativa abusive posita, scilicet, in significatione et constructione, in significatione et non constructione, et in officio. 92,6 Quis fiat abusio comparativorum

Sed ad cognoscendas abusiones istas necesse est ut omnium horum attingamus proprietates. Propria igitur significatio comparativorum est accidens positivi cum augmento vel res particeps accidentis illius, ut a primo principio expositum est. Propria vero eorum constructio est quod cum ablativo construuntur vel cum nominativo interposita 'quam'. Proprium quoque est illorum officium quod in qua oratione ponuntur ostendatur idem accidens inesse diversis sed alteri magis. Significatio comparativorum 96,10-13 Comparativa et constructio eorum

In significatione igitur et constructione duae inveniuntur abusiones. Aliquando enim sine ablativo ponitur quae est abusio constructionis et significat pariter id quod positivum sine augmento quae est abusio significationis, ut 'senioris Acestae', id est, senis. Aliquando similiter sine ablativo ponitur et significat minus positivo, ut 'tristior', id est, aliquantulum tristis. 92,6-12 Prima species abusionis Secunda species

p 25 f. 30rb Rursus in significatione et non constructione duae re- Divisio secundae speciei abusionis comp.

periuntur abusiones. Quandoque enim construitur cum ablativo, quae est propria eius constructio, et tamen non significat accidens vel rem participem sensus positivi cum augmento sed significat positionem accidentis quod significat in una persona sine augmento et remotionem eiusdem in alia, quae est significationis abusio, ut "Sapiens est doctior stulto," id est, doctus est, stultus autem, non. Quandoque vero construitur regulariter cum ablativo sed significat quod positivum contrarii cum 'minus' adverbio, ut "Ponticum mare dulcius est quam cetera maria," id est, minus amarum. Pr.III 15 GLK II 92,14-15

In officio quoque multas habet comparativum abusiones. Quandoque enim significat augmentum et cum ablativo construitur sed diversa accidentia eidem inesse demonstrantur, ita tamen quod in diversis temporibus alterum magis, ut "Iste vir est iustior quam pulcher in pueritia." Quandoque ostenduntur diversa accidentia diversis personis inesse sed alterum magis uni, ut "Iste est doctior quam ille dives." Sunt etiam aliae abusiones, cum, scilicet, comparativum ad suum superlativum comparatur vel ad se ipsum cum debeat eius comparatio fieri semper ad suum positivum, ut "Achilles fuit fortior Hectore fortissimo Troianorum," vel "Hectore fortiore Patroclo." Et videtur haec abusio rursus esse in officio.

Tertia species abusionis comp., scil., in officio comparativorum similiter in duo dividit

Quae aliae fiant abusiones comparationis a praedictis 92,17-18 93,1

Et vide quod ad superlativum absolute positum, id est, sine genitivo plurali non potest comparativum comparari. Non enim potest dici "Iste est fortior fortissimo." Sed

Quod ad idem superlativum absolute positum non fiat comparatio

si ponatur cum genetivo et personae sint diversi generis, tunc potest fieri talis comparatio, ut "Iste Graecus est fortior Hectore fortissimo Troianorum." Si vero personae sint eiusdem generis, non fiet haec comparatio. Non enim potest dici "Iste Graecus est fortior Achille fortissimo Graecorum." Pr.III 15-18 GLK II

Illud quoque videndum est quod quando comparativus comparatur ad comparativum, aliquando comparatur ad se in eadem persona sed respectu diversorum temporum, ut "Iste factus vir est fortior se puero fortiore eo quem vicit;" aliquando comparatur ad se in diversis personis, ut "Achilles est fortior Hectore fortiore Patroclo." Rursus unus comparativus comparatur ad alium aliquando in diversa persona, ut "Iste est fortior isto | ditiore aliis;" aliquando in eadem persona, ut "Iste vir est fortior se puero probiore aliis." P f. 30va

Diversitas comparationum quae fiunt in comparatione comparativi ad comparat. 93,1

Est rursus alia abusio comparativorum in hoc, scilicet, quod comparativum cum debeat significare augmentum invenitur ita positum ut aequalitas quaedam designetur, ad cuius rei evidentiam dicamus quod tribus modis dicimus unam personam superare aliam in duobus accidentibus. Aliquando enim aequaliter in utroque et tunc ponitur 'tam' adverbium cum uno, 'quam' cum alio, ut "Iste est tam fortior isto quam iustior." Aliquando plus in uno quam in alio et tunc cum uno ponimus 'magis', 'quam' vero cum alio, ut "Iste est magis fortior istoquam iustior." Aliquando sic quod indeterminate utrumque et tunc possumus ponere comparativos sine adverbiis, ut "Iste est fortior et iustior isto." Eisdem quoque tribus

Alia abusio comparativorum a praedictis

93,17-18

94,8

modis comparamus unam personam duabus in uno accidente, ut "Iste est tam iustior isto quam illo," vel "magis iustior isto quam illo," vel "iustior isto et illo." Illud quoque videndum est quod positivum contrarii cum 'minus' adverbio aliquando significat quod comparativum, ut "Iste est minus stultus illo," id est, prudentior. Pr.III 18 ff. GLK II cf. 94,9 93,20-94,5

Quaeritur vero an sit dicendum "Maior horum est caritas," vel "maior his." *Dicunt ergo plures grammatici quod si comparativum cum suo construatur substantivo tunc exigit* ablativum vel nominativum interposita 'quam', ut "Socrates maior est illo," vel "quam ille;" si vero per se, id est, sine substantivo ponatur, tunc potest construi cum genetivo plurali, ut "Maior illorum veniat ad me," et obtinet tunc vim superlativi. Et de comparativo sufficiat hucusque. Quaestio Solutio communis

DE SUPERLATIVO

Post comparativum vero tractat Priscianus convenienter de superlativo quia tertius gradus comparationis est et idem significat cum eo et cum augmento sed maiori. Quae vero causa sit inventionis et de significatione et nominatione eiusdem in comparativo satis dictum est. Tractat autem de superlativo Priscianus hoc ordine. Prius definit superlativum, deinde, ostendit originem, postea formas, post formationes, ad ultimum, quasdam convenientias et differentias superlativorum cum comparativis. 94,15 ff. Ordo tractandi de superlativo 94,15-19 94,21-22.2 95,1-25 100,1

Et vide quod describit superlativum per divisionem, non ut dividat superlativum, set ut omne superlativum geminam Pr. 25 30vb Descriptio superlativi et expositio eiusdem

significationem habere ostendat. Dicit itaque quod superlativum est illud nomen quod comparatur, id est, quod significat rem cum augmento secundum quod res una comparatur alteri et per hoc removet positiva et substantiva nomina. Sed quia hoc habent comparativa, addit "ad plures sui generis," id est, suae gentis vel suae proprietaties, suae gentis, ut Graecus ad Graecos, suae proprietatis, ut scelerosus ad scelerosos. Sed quia comparativum aliquando comparatur ad plures sui generis, addit et "superponitur omnibus," id est, designat personam aliis superponi et multum superare in illo accidente quod significat. Et addit Priscianus aliam significationem superlativi, non quod prima omni et soli non conveniat, sed quia non ubique et illa quidem significatione superlativum prolatum per se, id est, sine comparatione habet intellectum positivi cum 'valde' adverbio, ut cum dicitur "Ille est fortissimus," id est, valde fortis. Vide ergo quod ubi superlativum comparatur significat accidens cum augmento respectu aliorum, ut "Achilles fuit fortissimus Graecorum." Ubi vero non comparatur significat accidens cum augmento absolute, id est, sine respectu aliorum, ut "Achilles est fortissimus," id est, valde fortis.

Pr.III 18 GLK II 94,15

94,15

94,15-16

94,16-17

Nota diversos modos significandi in superlativo 94,17

94,18-19

Illud quoque videndum est quod per comparativum potest una persona comparari ad plures vel ad omnes alterius generis ut "Iste Graecus est doctior omnibus Romanis." Per superlativum vero semper fit comparatio inter res eiusdem generis, ut "Iste Graecus est fortissimus

Nota differentiam inter comparat. et superlativum in modo significandi 85,16-18

Graecorum." [vel "Iste scelerosus est scelerosior omnibus scelerosis"] Pr.III 22-27 GLK II 85,18-86,2

Et in tractatu quidem superlativorum nihil aliud dignum exceptione invenio nisi quod dicit quoniam omnis forma superlativi habet i correptam ante 'mus', quod videtur esse falsum quia, cum 'primus' sit superlativum, habet i productam ante 'mus'. Sed non dixit omne superlativum habere i correptam ante 'mus', sed omnem formam superlativi, id est, in 'timus' et in 'fimus' et cetera. Et de superlativis haec sufficiant Regula 99,1-2 Obiectio magistri Solutio 94,25

⟨DE DEMINUTIVIS⟩

P f. 31ra De deminutivo vero Priscianus tractat subsequenter post superlativum quia sic superius ordinaverat. Tractat autem hoc ordine. Prius definit deminutivum secundum hoc quod proprie accipitur, postea ostendit causam inventionis, originem, formas et formationes tam verorum deminutivorum quam eorum quae non sunt vera deminutiva. 101,3 Ordo tractandi de diminutivo 101,3 101,17 ff 101,6-14. 19-102,4

Significat autem deminutivum aliquando deminutionem illius quod principaliter significat et non illius quod nominat, ut 'regulus' significat deminutionem dignitatis, non personae cui inest et quam nominat. Aliquando vero significat non deminutionem illius quod significat sed illius quod nominat, ut 'homuncio'. Significat enim principaliter substantialem qualitatem quam et 'homo', quae nec augeri nec minui potest. Ut ergo breviter dicamus, omnia quae derivantur a primitivo quae significant accidens, Quid significat diminutivum 101,4 102,9 De Significatione diminutivorum

significant deminutionem circa illud quod principaliter nominant. Excipitur fortasse 'parvulus', quod obici posset. Alia vero significant deminutionem circa illud quod principaliter nominant. Et vide hoc esse dictum de veris deminutivis. De significatione autem aliorum suo loco dicemus. Pr.III 26 GLK II Supradictae regulae

Significat ergo omne verum deminutivum principaliter quod et suum primitivum, secundario vero deminutionem vel circa illud quod significat vel quod nominat. Vera autem deminutiva nominant personas quibus inest illa deminutio. Quid appelent dimin.

Definit itaque deminutivum hoc modo. Deminutivum est quod significat deminutionem sui primitivi, id est, circa illud quod significat suum primitivum vel circa illud quod nominat. Sed quia hoc totum habent deminutiva comparativa, ad remotionem illorum addit "absolute," id est, sine comparatione vel relatione ad aliud. Et vide quod deminutiva comparativa principaliter significant augmentum accidentis. Unde principaliter comparativa dicuntur; secundario significant deminutionem augmenti. Unde secundario et non principaliter dicuntur deminutiva. Diminutivum sm Pr. 101,3 101,3 101,6-14 ‹Quid principa‹liter signifi-› cent diminutiva ‹com-› parativa

Ostendit vero postea Priscianus causam inventionis tam verorum deminutivorum quam non verorum et sunt tres causae. Prima enim causa est necessitas, quia, scilicet, ea quae voces | vel significant vel nominant aliquando deminuuntur. Ut ergo auctores haberent quomodo deminutionem illam notarent, necessitate quadam ducti invenerunt deminutiva nomina et haec quidem sola vera sunt deminutiva. Secunda vero causa 101,17-102,4 Causa inventionis 101,17 P f. 31rb Secunda causa

est urbanitas, id est, curialis irrisio, ut Iuvenalis: Pr.III 26-27

Unde fit ut malim fraterculus esse gigantum. GLK II 101,19

Quod quidam exponunt,"id est, simia." Sed magis puto eum voluisse intelligi "Mallem esse quantus gigas," et dixit "fraterculus gigantum" deridendo, quasi parvulum appellando qui est maximus. Tertia vero causa est adulatio, id est, blandimentum quoddam, ut 'Antoniaster'. 101,22 Tertia causa Et vide quod principaliter ista significant quod sua primitiva, sed non significant deminutionem sed urbanitatem secundario, vel blandimentum quod potest dici adulatio. Unde improprie dicuntur deminutiva.

Deinde ostendit originem deminutivorum Priscianus dicens quod vel nascuntur ab appellativis nominibus, ut ab eo quod est 'rex', 'Regulus', vel a propriis ut ab eo quod est 'Antonius', 'Antoniaster'. 102,1 De Origine diminutivorum 101,16 101,22

Sed quaeritur de illis quae a propriis nominibus derivantur, an sint propria vel appellativa. Si sint propria, gemina occurrit obiectio, prima quod deminutivum est de propriis speciebus appellativorum; altera talis quod, si proprium nomen est, vel est agnomen vel proprium nomen personae vel cognomen vel praenomen quorum nullum videtur esse. Iterum si damus quod 'Antoniaster' sit appellativum, ergo est naturaliter commune multis, quod falsum est quia est proprium unius vel alterius, scilicet, Antonii. Dicimus ergo quod Antoniaster est proprium nomen et idem quod 'Antonius' in significatione principali et nominatione. Nec est inconveniens si primitivum 102,2 Utrum diminutiva a propriis derivata sint propria Contra hoc Si dicantur appellativa contra Solutio secundae obiectionis

idem significat principaliter quod derivativum. Hoc enim videmus in multis, ut 'Thracius' et 'Thrax'. Pr.III 28-34 GLK II

De hoc autem quod dicunt deminutivum esse propriam speciem appellativorum et derivativorum dicimus hoc esse dictum de illis quae propria sunt deminutiva. Ista vero improprie et sola voce dicuntur deminutiva. Solutio primi

Cum vero multae sint formae deminutivorum quas ponit, hanc regulam poteris ex littera Prisciani colligere.

De illis quae desinunt in 'culus', omnia deminutiva derivativa a monosyllabis desinentibus in s, vocali antecedente, ut 'flos flosculus', et a nominibus tertiae declinationis desinentibus tam in 'er' quam in 'is' quam in e, ut 'pater paterculus', 'testis testiculus', 'rete reticulum', exceptis 'lapillus', 'anguilla', 'ungula', ab eo quod est 'lapis', 'anguis', 'unguis', et derivativa a neutris desinentibus in 'us', ut 'munus munusculum' et a primitivis desinentibus in 'or', ut 'amator amatorculus', et a monosyllabis desinentibus in 'ns', ut 'pons ponticulus', et desinentibus in 'rs', ut 'pars parti particula', et a nominibus quartae declinationis, ut 'domus domuncula', excepto ab 'acu', 'aculeus'- haec, inquam, omnia desinunt in 'culus' vel 'cula' vel 'culum'. De Terminantibus in culus 102,20 103,4 103,7.10 105,12 103,11; 105,14 106,10-11 103,19 105,4 105,7.12 105,12.17 105,17 106,18 107,18

P f. 31va

De deminutivis vero desinentibus in 'ulus' absque c, hanc poteris colligere regulam. Deminutiva venientia a nominibus desinentibus in x vel desinentibus in ns supra syllabam vel desinentibus in t, extrema terminatione genitivi in 'is' conversa in u et accepta 'lus' vel 'la' vel 'lum', faciunt 106,19-107,3 Regula de desinentibus in culus absq;c 106,19-20

diminutiva ut 'rex regis regulus', 'adulescens tis adulescentulus', 'caput tis tulum'. Pr.III 32-40 GLK II 106,21

Ad ea quoque quae desinunt in 'culus' vel 'cula' vel 'culum' addit hanc regulam Priscianus. Feminina tertiae declinationis vel quintae desinentia in 'es' productam, abiecta s et assumpta 'cula', faciunt deminutiva, ut 'nubes nubecula', 'dies diecula', excepto 'merces', quod facit 'mercedula' et 'apes', quod facit 'apicula', non 'apecula'. [Addit ad haec 'vetus vetulus la lum', 'sus sucula'.] 107,2-3 107,4-5 Additio regulae primae 107,6 107,10-11 107,13 107,17 108,1

Rursus quae desinunt in o, si faciunt deminutiva, mutant o in 'un' et accipiunt 'culus' vel 'cula', ut 'tiro tirunculus', 'virgo virguncula'; et addit ad haec 'fur furunculus'. Additio alia Additio 108,4-5.14 109,5

De illis vero quae desinunt in 'us', geminata l ante 'us', talem poteris colligere regulam. Primitiva desinentia "in 'nus', sive habeant aliam consonantem ante n, ut 'pugnus' sive non," ut 'asinus', et desinentia in 'lus', si non habeant geminatam l ante 'us', ut 'anulus', et quae desinunt in 'er' secundae declinationis, ut 'tener'- haec, inquam, omnia, si illa quae desinunt in 'nus' abiciant n, quod dico propter 'pannus panniculus', "duplicant l ante 'us' in deminutivis," ut 'pugillus', 'asellus', 'anellus', 'tenellus', excepto 'paulus' ab illis quae desinunt in l, non geminata l ante 'us', quod facit 'paululus'. 109,12 ff. Regula de terminantibus in us dupl. l antec 109,15.12 109,12-14 109,16 109,13.17 P f. 31vb 112,2 109,13-14 109,15-18 109,24

Eadem quoque regula observanda est in femininis desinentibus in 'na', ut 'catena catella', excepto 'rana', 110,12-15 Extensio regulae

quod facit 'ranunculus', non 'ranella'. Pr.III 37 ff.

Sed vide quod, si regula data est de solis abicientibus GLK II 110,14 Obiectio
n, 'columna columnella', quod inter alia exempla ponit Priscianus, non valet ad exemplum sed per simile inducitur.
Sed potest dici quod habetur in libro 'columella', abiecta Solutio
n, ut 'scamnum scamellum', quod tamen dicitur 'scabellum', 111,11
mutata m in b. Si ergo inveniatur 'colubella' irregulare est per mutationem m in b. Debuit ergo esse 'columella' sed usus praevaluit regulae.

Rursus, si haec regula data est tam de abicientibus [Obiectio
quam de non abicientibus, parum videtur excipi cum dicitur 'rana ranunculus', cum 'lana lanula', 'luna lunula' possent 110,15 113,15
similiter excipi.

Iterum, si data est regula tantum de abicientibus Comprobatio solutionis
n, nulla videtur esse exceptio, quia 'rana' non abicit n in Sententia aliorum
diminutivo. Sed dicunt quod haec exceptio non respicit ad hanc regulam de femininis desinentibus in 'na' sed ad omnes praemissas, ut sit sensus: excipitur 'rana ranunculus', et ab illa regula de generibus in qua dixerat quod demi- 102,2
nutiva plerumque servant genera primitivorum et ab ista proxima et ab omnibus aliis contra quas videtur posse induci.

Addititerum quod feminina desinentia in 'la' vel Additio primae regul
'ra' servant eandem regulam, ut 'fabula fabella', 'capra capella'. 110,15 110,16

Excipiuntur a regula desinentium in 'ra' 110,19-21
quae nec fiunt a masculinis desinentibus in 'er', nec habent ante r aliam consonantem in eadem syllaba. Quae

P f. 32ra ideo sic determinatur quia si alterum istorum habuerint vel quod deriventur a masculinis desinentibus in 'er', ut 'tenera' a 'tener' vel habeant aliam consonantem in eadem syllaba ante 'ra', ut 'umbra', convertuntur in priorem regulam, ut 'tenera tenella', 'umbra umbella'. Sunt autem de exceptis, ut 'ara arula', 'terra terrula'. Pr. III 37-38 GLK II 110,18 110,16 110,21

Sed opponitur quod secundum hoc 'opera', cum nec a masculino fiat desinente in 'er' nec habeat aliam consonantem ante 'ra' debuisset facere 'operula', ut 'littera litterula'. Facit tamen 'opella', unde Horatius: "forensis opella." Sed dicemus quod vel est poetica auctoritas vel quod non fuit universalis regula.

Et vide quod 'offa offella', 'mamma mamilla' non comprehunduntur in hac regula quia primitiva nec in 'ra' nec in 'na' nec in 'la' desinunt. Sed dicimus quod ab aliis terminationibus femininorum fiunt deminutiva geminantia l sed quia pauca sunt noluit inde regulam ponere.

Addit quoque quod neutra desinentia in 'num' geminant l in deminutivis ante 'um', ut 'bonum bellum'. Sed si g habuerint primitiva ante n in paenultima syllaba, tunc deminutiva habent i paenultimam, non e, ut 'signum sigillum'. 110,23-24 <De Neutris in num> 110,24-25 110,25

Illud iterum addit quod nomina desinentia in 'lum' vel in 'rum' faciunt deminutiva in 'ellum' vel in 'illum', ut 'tantulum tantillum', 'lucrum lucellum', id est, parvum lucrum. 111,9-10 111,10

Et vide quod daminutiva desinentia in 'ellus' vel in 'illus', si derivantur a disyllabis, excedunt ea in una syllaba, ut 'liber libellus', nisi veniant a disyllabis desinentibus in 'nus' vel 'na' vel 'num', quae nullam habent consonantem in eadem syllaba ante n. Haec enim parificantur primitivis suis, ut 'bonus bellus'. Si tamen primitiva desinentia in 'nus' habeant aliam consonantem ante n, tunc deminutiva excedunt quoque in una syllaba, ut 'agnus agnellus'. Si vero deminutiva desinentia in 'ellus' vel 'illus' veniunt a trisyllabis, habeant pares syllabas cum eis, ut 'oculus ocellus', nisi primitiva habeant aliam consonantem ante n in eadem syllaba. Tunc enim deminutiva excedunt ipsa primitiva, ut 'columna columnella'.

Pr.III 39-43
GLK II 111,12-13
De Diminutivis in illus vel illi desinentib. 111,17-19
111,20; 112,7-8
109,15
112,5-7
112,6-8
112,8-9
112,10

Addit rursus et aliam regulam, hanc, scilicet:

Nomina secundae declinationis desinentia in 'us' antecedentibus e vel i mutant 'us' in o et, accepta 'lus' faciunt deminutiva, ut 'aureus aureolus'. Similiter et femininina et neutra, ut 'uncia unciola', 'pallium palliolum'. Istud etiam addit quod desinentia "in 'us'," si fuerint alia a desinentibus in 'nus' vel in 'lus' vel in 'us', e vel i antecedentibus de quibus iam dederat regulas, abiecta s, accipiunt 'lus' et faciunt deminutiva, ut 'servus servulus'. Similiter et feminina et neutra, ut 'luna lunula', 'primum primulum'.

112,11-12
P f. 32rb
112,13
112,24-113,9
113,7
113,10-11
Regula 112,11-12
113,11
113,15
114,12

De illis vero deminutivis quae desinunt in 'aster', ut 'surdaster' vel in 'cio' ut 'humuncio' vel in 'leus', ut 'aculeus', nullam prorsus dat regulam, sed colligit ea per

114,14
114,14-17
114,22

enumerationem.

Et vide quod in illa forma quae est in 'leus' nullum quod proprie sit deminutivum apud nos invenitur. Unde quaeritur cur ponatur inter formas deminutivorum. Ad quod dicimus quod quaedam graeca deminutiva desinunt in hanc formam et ideo inter ceteras deminutivorum formas computavit. Sed antequam prodeamus, significationes verborum quae aliquid obscuritatis in hoc tractatu habent expediamus.

Pr.III 43 GLK II 114, 22 Quaestio Responsio

'Laureum' dicitur remuneratio quae consequebatur ex ludo pro quo laurea corona victores remunerabantur. 'Laureolum' dicitur ipse ludus.

'*Todus' anicula quaedam est impatiens et agillima et habens quam graciles tibias et semper est in motu, unde dicimus 'todere' quasi 'movere' et inde habetur in Plauto: "cum todinis crusculis," scilicet, inpatientibus et gracilibus.

'Lepus' dicitur a levitate pedum.

'Reticulum' vel est parvum rete vel genus mitrae quo mulieres utebantur antiquitus.

'Lenticula' est parva lens et etiam nomen vasis, unde in libris Regum habetur "lenticula olei."

'Vepres' dicitur quasi 'vi prendens'.

'Nitedula' vermis est lucens in nocte.

'Apes' est compositum ex 'a' et 'pede', quia sine pedibus nascitur.

'Pedo nis' idem est quod 'pedes ditis'.

'Gurgulio' vermis est totus consistens in gutture.

'Lolligo' secundum alios piscis est qui vulgariter dicitur P f. 32va 'sepia', secundum alios, herba. Dicunt alii quod|piscis est amarissimi sanguinis.

'Orca' genus est amphorae quasi capiens oleum et aquam et inde dicitur 'urceus'. 'Orca' tamen dicitur ab †'orche' graeco, quod est 'reperire', unde et 'Orcus'.

'Talus' est posterior pars pedis et extrema. Est etiam 'tessara', unde 'taxillus' diminutivum.

'Flabrum' dicitur flatus venti, unde 'flabellum' instrumentum faciendi flatum. 'Flagrum' a 'flagrando' dicitur quasi 'ardor' et inde 'flagellum'. Et vide quod 'flagro' ad aestum pertinet sed 'fraglo' idem est quod 'redoleo'.

'Bombyx bombycis' vermis est qui digerit sericum, unde 'pannus bombycinus'.

'Malleus' dicitur quasi 'molleus' a molliendo ferrum.

'Capella' dicitur parva capra. Dicitur rursus parva ecclesia non habens baptismum neque coemeterium et dicitur ideo 'capella' quod de pellibus caprarum coopertum erat tabernaculum.

'Filiolus' dicitur vel 'parvus filius' vel 'qui aliquis de sacro fonte sustulit.

'Gladius' dicitur quasi 'gulam dividens' per etymologiam quia antiqui gladio secabant gulam, cetera membra, securi.

'Vaccinia' sunt violae.

'Caltha' est quaedam herba.

'Ligula est corrigia qua ligamus caligas ad subligar.

'Serra' est instrumentum ferreum et dentatum quo solebant secari marmora.

'Parasitus' dicitur servus. Videtur tamen esse gulosus et dici a 'parapside'.

'Senecio' dicitur aliquantulum senex.

'Eculeus' est genus tormenti in quo positus fuit beatus Vincentius.

'Oculeus' idem est quod 'oculatus'.

'Cuniculus' est via subterranea et inde etiam dicitur 'cuniculus', animal parvum in subterraneis cavernis habitans.

'Anniculus' non est parvus annus sed res unius anni, ut ibi: "Erit agnus absque macula, agnus masculus anniculus."

'Frivolum' dicitur quasi 'fere valens obulum' et ponitur pro parvipendo.

'Camilla' est proprium nomen.

'Canicula' est nomen stellae.

P f. 32vb 'Qualus' est vas vimineum quod alio nomine dicimus 'calathum'.

'Pistrinum' vel 'pistrilla' est locus ubi pinsunt pistores et dicitur a 'pinso sui'.

'Panus' est virga quae subtegmine involvitur.

'Glandium' est nodus qui sub cute nascitur ex humorum abundantia.

'Beta' est secundus caulis qui post primum abscisum in eodem trunco nascitur, unde secunda littera apud Graecos dicitur 'beta'.

EXPLICIT LIBER TERTIUS

APPARATUS CRITICUS

PMENQ RCZXV KSUBO H Page 1: Incipit summa magistri (m. R) petri helie super maiorem priscianum (prisc. maiorem R) MR, ad. E^2 (Cf. P f. 135ra: Incipit summa super priscianum constructionum.). Incipit maioris prisciani summa edita a magistro petro elye V (1-6 om. H) 2 gramatice (gramaticę P) mss. cognitionem: evidentiam EN, notitiam vel agnitionem V primo: primum C 3 sit om. M quod: quid C eius genus Z 4 quis om. Q, ad. Q^1 in marg. 5 dicatur gramatica N dicatur ad. E^2 6 etiam om. MZXKSUO, q^o: B sit docenda PXVUBO discenda sit et docenda KS sit: insit O et discenda om. N et: atque V 7 ut dicit quintilianus gramatica Z ergo: igitur M, om. O gnara recte ad. Q^1 scribendi: loquendi U et recte scribendi et recte pron. vel loquendi X 8 recte om. Q, gn et (?) recte ad. Q^1 loquendi: pronunciandi Z, scribendi U scripturaque recte intelligendi post loquendi ad. V dicitur vero X dicitur ille V peritus (peritus om. Z) qui (ex arte ad. V) scit (scre Z) quomodo quid (quid om. Z) fiat (faciat Z) ZVS fiat quamvis id non post quid ad. O^1 9 vel quamvis id (quamvis id ad. E^2 in loco lectionis priomis omnino erasae secundum usum manuscripti) non fiat post fiat ad. EN non quod: quod non S autem scribere: vero scribendi V 10 loqui: loquendi vel intelligendi V secundum: per UO, quod B loquelae: eloquencie X 11 quo: qua V si om. M greco tractata ad. E^2 tractata sit: composita est PVUBOH tractata vel composita sit KS (11-18 om. H) 12 ut recte KS in greco vel grece recte sciat (fiat U) quis

PMENQ RC2XV KSUBO H scribere UBO scribere grece X loqui et scribere EN et: vel S 13 vero: ergo ERXV, ad. Q^1 genus vero N aliis aliis[b] pluribus[a] corr. Q^1 pluribus: plurimis N aliis om. NZXV accipiatur: dicatur PUBO dicatur vel accipiatur Z 14 accipitur pro qualitate V cum genus (hic ad. R) arti (articulis C) RC arti ad. Q^1 scil. om. ENRC 15 dicitur cuiuslibet artis eius qualitas et om. est V qualitas est MC eius om. RC 16 hoc ante quod om. MNQCZXVO, id E efficit in discente M 17 ergo om. KS est post generis ad. E^2 huius om. QKSUBO qualitatis huius X est om. CX ars gramatica M quod: quia Q 18 littera- (litera- CXU, l~ra- KSB) mss. literalis et literatum praeter modum E scientia literalis U scil. eo Q efficit litteratum M 19 literaturam U litteratum post dicimus pon. (19-2,4 om. H) V vero om. C Post illum ad. ZV: non qui (quod V) plures libros revolvit sed (ad. ZV) lit. scit V sillabis (sillabas QR, sillabis et UBO) mss. 20 et dictiones UBO ordinare congrue N scit ordinare MQRCKS scit om. V et ordinatas in orationibus M 21 congrue et (et om. ENRZ) comp. PENRCZVR novit: scit PNCVU scit competenter U Post pronuntiare ad. Z:

Ad maiorem evidentiam istarum videndum est quid sit ars. Est autem ars scientia ducendi infinita finite ad aliquid facile faciendum. Et hec dicuntur a bartone (ab artone?) didasscalica, id est, doctrinalia. Et dicuntur ista omnia ars extrinsecus quia pro istis non minus erit peritus in arte. Ars autem intrinsecus sunt illa per que scimus coniungere lit-

PMENQ RCZXV KSUBO H teras in sillabis, sillabas in dictionibus, etc. Et ista duo adverbia, scilicet, intrinsecus et extrinsecus sunt modi tractandi artem, quia si diceretur intrinseca et extrinseca viderentur due artes esse. Finis vero, in quem finitur ars, scilicet, ad quem tendit, et est artis genus causativus. (ad. Z) 22 in om. Z quo: quod PNQRZVKSUBO, qua E ag. artif. K 23 ag. per artem B arti et est ad. E^2 attr. arti R est materia om. C 24 in qua fiat potius V qua: quo M fiat post qua: fit PQRZUBO demonstratur (experte vel ad. K) aperte KS est demonstratum P, demonstratur MKS 25 artis: arti Z ut non X pro ut R

Page 2: 1 accipiatur M ut om. M prolatione: prolac̄ U 2 namque: enim M artem om. V gramaticam artem RC de voce ante secundum pon. V litteram format KS 3 et dict. P et orat. PQRZXVKSUBO lingue genere UBO 4 composita est (et tractata ad. E^2 in marg.) ad. E^2 composita . . . tractata: tractata est N est composita C est: vel sit Z, sit V tractata: tradita QRUO, in tractata corr. O^1 illud: id O 5 littere sillabe dictiones et orationes V et ante oratio ad. $PE^2QCZXVKSUBOH$ sint materia huius artis ENV huius artis ZKS 6 (et ad. KS) omnes antiqui hoc ENQVKS hoc: hec Z, et KS antiqui om. SUBO, ad. O^1 in marg. dixerint V potius vox KS 7 artem om. M (7-10 om. H) grammaticam artem X quattuor: iiii (quatuor CSU) mss. quod om. S 8 in loco suo UO suo loco MV loco om. C 9 officium vero V cuiuslibet . . . artem et ergo et officium (l. 10) om. UBO ad. O^1 in marg. id om. M artifex facere

PMENQ RCZXV KSUOB H debet RC debet facere artifex V 10 per artem vel secundum artem Z ergo huius X ergo gramatice V 11 congrue om. MRXV, congrue coniungere QKS, congregare Z syllabis: sillabas QRCK sillabas et in O sillabas ante in om. R in dictionibus . dictiones in om. C dictionibus: dictiones QR dictionibus et KS 12 orationibus: orationes QR orationibus congrue MRXV ordinare om. Q et easdem: easdemque Z easdem: eas CX 13 vitationem: evit-MNZXVKSUBO, d (evitationem ad. E^2) E barbarismi et soloecismi RVKS soloecismus namque Z 14 dicitur om. X 15 autem om. Q 16 graeciae: grece P, grecorum Z venirent: venissent M, venire deberent Q 17 addiscerent: discerent EN loquentes om. B 18 ordinabant: coniungebant Z, ordinabant vel coniungebant MVH vero om. PZUO incongrue om. KS 19 vel: et Q incongrua coniunctio KS dictionis: dictionum V, dict. vel dictionum KS incong. dict. B 20 incongrue N describas N, scribam Z f: e N, ef Z 21 pronunties: pronuncias CX, pronuncies PEC natura om. XO, penultimam delet et natura ad. O^1 penultimam: productam PZ, cf. P (Paris, Arsenal 711, f. 137ra) penultimam . . . producere (l. 22): correptam (pnlmam cum eam debeas producere ad. E^2) E, correptam producendo eam (prod. eam om. O^1) vel e contra (e 9v^o E^3, O^1) ut dominus pro dóminus producendo penultimam (penultimam om. E^3) NR^3 in marg. O^1 in marg. . . . correptam P correptam naturā X eam: eandem NX 22 et dicitur barbarismus M vero om. NRKS, autem UBO est vel dicitur KS barbarorum mos M mos: mox Z 23 namque: enim M incongrue: ī gco Z solent incongrue XUO solent (20-22 om. H)

PMENQ RCZXV KSUBO H solent Z, solebant in solent corr. Q^1 litteras et sillabas solent CVKS et: vel EZ et sillabas om. M pronunciare PENQC 24 vero om. ENC, enim X, aurem K omnes antiquitus barbari E omnes barbari NVKSB omnes om. Z preter grecos omnes C 25 latinos et grecos E

Page 3: 1 Finis vero N huius artis et cuiuslibet artis O (I-2 om. H) id om. MQRZ artifex per artem vel officium X 2 per: post UO ffinis K ergo: vero Q huius om. C, istius Z est et N et post scribere om. KS 3 recte om. XUBO et post scrib.: vel ZKS barbarismi vel soloecismi V 4 barbarissmi M barbarismum et soloecismum vitare (vitare ex vitando corr. O^1) NKSUO vitando B vitatio: vicio (vel vitatio ad. Q^1) QX est idem KS eo quod om. EN, ad. E^2 predictum est ad. E^2, predico N, prediximus vel (?) sic (?) Z, compositum est vel predictum est KS Post predictum est (et idem ad 5, 2 ad. X) ad. ZX:

ZX Circa hunc librum prisciani consideranda sunt ista: que sit auctoris intentio in hoc opere, que libri utilitas, que causa operis et an gramatica philosophie subponatur (et ... subponatur: cui parti filosophie subponatur X), ad ultimum, quis titulus. Intentio prisciani est in hoc opere artem gramaticam integre secundum latine locutionis (eloquencie X) proprietatem tractare et eandem incorreptam corrigere (correptam corrip ? X). Utilitas libri artis gramatice est secundum locutionis (latine eloquencie ad. X) proprictatem scientia. Causa quare scripsit hoc opus duplex est, una com-

ZX munis alia privata. Communis causa (causa communis X) quare hoc opus scripsit est ut artem gramaticam apud latinos incorrectam (incorreptam X) corrigeret, et dicitur communis quia ad communem omnium utilitatem spectat (est X). Causa (vero ad. X) privata est iulianus imperator qui dubitat (dubitabat X) de accusativo et ablativo singulari tertie declinationis quoniam accusativus quandoque (quandoque om. X) terminabat in 'em', quandoque in 'im', ablativus (vero ad. X) quando⟨que⟩ in e, quando⟨que⟩ in i et de genetivo plurali eiusdem declinationis (declinationis eiusdem X) qui quandoque terminatur in 'um', quandoque in 'ium'. Ideo (ideoque X) rogavit priscianum qui (tunc ad. X) maximus in arte grammatica habebatur ut eum (ipsum X) super his certificaret. Cuius precibus acquiescens ad communem omnium utilitatem latinorum (lat. util. X) totam etiam artem tractare voluit. Ex his itaque constat ad quem scribat, ad (ad om. X) iulianum videlicet (scilicet X) imperatorem. Nulli parti philosophie supponitur ars ista quoniam philosophia semper est veritatis inquisitiva; grammatica vero non veritatis inquisitiva (gramatica . . . est om. X) est sed est (est om. X) scientia quedam recte loquendi. Titulus (vero ad. X) premittitur alius in proemium, alius, in artem. Titulus qui (qui om. X) in proemium scribitur huiusmodi est: Iuliano consuli ac patricio priscianus sal. De titulo qui in artem scribitur suo loco (loco suo X) dicetur satis (satis dicetur X) More (modo X) scribentium proemium premittit (prem. proe. X) in quo reddit benivolentem

ZX lectorem tum (beniv. . . . tum: benivolùntum X) ex modo tractandi tum ab eorum persona (quos in hoc opere sequitur tum etiam ab eius persona ad quem scribit ad. X). Attentum (vero ad. X) reddit in difficultate operis et utilitate. Docilem (reddit ad. X) docendo de quo tractuturus sit. Quadripertit vero proemium, in prima parte cuius de quo intendit docere (parte . . . docere: cuius parte docet de quo intendit X), in secunda eius parte proponit se exemplum aliis, ut sicut ipse sine invidia emendavit magistros suo, ita et alii, ipsum (in secunda . . . ipsum: in secunda demonstrat quos in hoc opere sequatur Herodianum et Apollonium per quod opus suum auctorizat X). In parte tertia veniam petit (petit veniam X) de (in X) prolixitate operis. In quarta, constituit iulianum operis huius iudicem ac defensorem (ac defen. om. X), sicut aperte (per te ?) in littera habetur. (ad. ZX)

PMENQ RCZXV KSUBO H

5 quattuor sunt V quoniam om. MRK, quia ZXV 6 pars om. C, corr. in scientia Q^1 scientia de litteris PQ^1XKSUBO 7 dictionibus: dictione R de orationibus vel oratione (vel oratione ad. Q^1) QKSH oratione: orationibus ENZXV Post oratione ad. ZV: et (et. om. Z) partes cuiuslibet (cuiuslibet om. Z) artis sunt illa quorum omnium simul et nullius per se ipsa ars est scientia 8 est scientia ZVKSH istorum omnium C istorum om. V, illorum S 9 in simul KS nullius istorum V tantum om. MV per se tantum RCZKS etiam: et V dicuntur: dicte (9-19 om. H) sunt V 10 sim. quad. PXUO, inv. P^1 quadam om. B quia: quod ME^2 quoniam Q et post paries om. ZUBO 11 simul om. CO conveniant M

PMENQ RCZXV KSUBO H conveniunt in aliquod KS integra est ZVB est: sit Q et si YS una: alia U una vero Y illarum partium om. M partium illarum ERCZ 12 partium om. QS defuerit partium V partium tantum K defuerit: dfic̄ U, deficiat O non est integra PXUBO ita quoque: itaque P in simul Z 13 convenerint M aliquo: quo R hab. quat. KS illorum: illarum PX 14 ar. hu. PQR h. a. hab. scient. (scientiam habet KS) ENRCKS 15 scientiam artis gramatice non habet M non habet scientiam PN 16 species huius artis vel (vel: ut N, om. O) cuius. ar. similiter (sim. om. O)ENO qualitates sunt PO artifex quas O 17 attribuit artifex materie (memorie N) per artem EN attribuit per artem Z per artem om. C enim: autem Z pluribus: multis V 18 accipitur X vel: sive B pro qualitate vel forma Q pro post vel om. QRCZXUO ponitur: accipitur QRCZ 19 species ergo artis gramatice sunt Q artis gramatice huius species N 20 tractata: tractācla (?) M, tradita QUO, in tractata corr. Q^1 est tractata KS est om. C 21 artifex per M diversa genera linguarum: diversis linguis (vel in diversa linguarum genera ad. K^1 in marg.) secundum artem grammatice KS linguarum: lingue QR ling. gen. mss p.c. MEN 22 autem: enim PU est . . . est (l. 26) vac. E, ad. E^2 composita in om. X in greca lingua composita PQUBO greca om. E^2 comp. in l. gr. et lat.: in latina l. comp. greca KS et latina et anglica ebraica X et om. NCZVKSUBO 23 latina et QZ ebraica QXK, hebr'ca S et ante chal. om. MNRX caldea PVKSUBO, caldaica MENC, caldeica QR possunt:

PMENQ RCZXV KSUBO H posuere B artis huius E^2QRKSOH artis om. B crescere species E^2RCO 24 id est: hoc est PQRCZKSUBOH plures possunt esse V ut: unde C tractetur Z 25 lingua gallica MKSUE^2 (gal. lin. in l. g. corr. X^1) quod fieri posset om. EN, ad. E^2 possit (-set UO) fi. PUO facile (si ad. Q^1) tantum (tantum: uñ KS) darentur (darentur om. Q^1R, ḍnr E^2, dicerentur KS) nomina et (et om. E^2) figure proprie illis (illis om. KS) secundum illam linguam (invenirentur ad. Q^1R) post posset ad. PE^2 in mg. Q^1 in mg. RXKSUBO sive . . . est (l. 26) om. O, ad. O^2 in marg. alia aliqua PE^2 in marg. alia: lingua R 26 tractata: tradita UO^2

B Page 4: 1 artifex . . . exercet (l. 6) post esse (l. 11) ponit V exercet artem N 2 igitur: ergo M, enim UO huius artis artifex V artis om. N 3 et post qui: etiam M, om. ENZ has: litteras M syllaba: sillabas KS 4 dictione: dictionibus M, dcoe U dictiones: dictionibus et Q oratione: orationibus M, orationes KS 5 enim: autem KS dicitur enim E proprie dicitur qui proprie U proprie dicitur MQKS, signa transmutandi ad. Q^1 artem om. O litterator qui artem exercet ad. E^2 in marg. litterator: litteratus V 6 artem qui Q exercet artem V 7 artis huius QRCO huius artis vero X multiplex (ex maxime O^1) est PUBO 8 labia: labra NXV, lab^a E labra vel labia KS pallatum KS et cetera: et omnes KS, et arterie Z cetera instrumenta N quae . . . nominant (l. 9) om. Z nominant: appellant MQR nominant vel vocant KS 9 et om. B totum generaliter M totum: i^a Q instrumentum quodlibet EN 10 scribendi et loquendi V recte vocem M

PMENQ RCZXV KSUBO H formandi vel pronunciandi KS dicimus esse huius artis instrumentum V etiam post instrumentum ad. E^2 11 gramatice om. C artis gramatice artis E esse dicimus MQRXV esse om. ENC 12 grammatica vero (enim V) MV est om. M 13 vero om. RZ dicitur om. MQ, dicimus N gramme: grama PVKSUBO 14 littera lin. depingitur C quib. om. C lit. vel figurae KS quibusdam lineis MNQRUBO depinguntur lineis quibusdam V depinguntur vel protrahuntur M 15 ergo om. E, autem NKS gramatica grece PUO genere: greco nomine R, ex genere corr. Q^1, gramme Z suo om. Z 17 dicenda X docenda et discenda M docenda est vel addiscenda QR enim om. ENCH 18 est om. EZ littera: litteris UO continetur ars notaria Q innotario O 19 ammisimus P postea: post M, p̄t'ea O vero om. MRCX agendum est om. Z agendum : addendum UBO, corr. in agendum O^1 syllabis: sillaba MZV 20 parte om. R ars metrica continetur MKS metrica continetur et om. ars V pertinet multum RC 21 tertio vero V tractandum: agendum V, addendum B dicendo X 22 accidant: accid't MH, accidant et C quae: quod O debeant X 24 illa: ista O construuntur (construi debeant (ac̄ ? ad. E) EN) mss.

PMENQ RWCZX VKSUB OH Page 5: 2 Hic dicendum est de tytlo et proemio ante quoniam ad. M Ibidem incipit W: . . . iulii precesserant supponit in dictione (sic) quarta. Quicquid post tercium Kl. ponit ad denotandum tempus scriptionis subiungit. Quod dicit tercio K .i. diebus tribus ante Kalendas .i. ante diem mensis. Notandum quod indictio apud gentile quinquennii primis annis ab indicendo eo quod

W romanis indiceretur universo orbi vectigal roman<o> erario in illo quinquennio esse persolvendum. Quia vero tria erant lustra in quibus tria genera tributorum romanis exsolvebantur, argenti .ɛ. ad reponendum, ferri, ad arma faciendum, aeris, ad statuas effigiendum et hec tribus lustris, id est, quindecim annis, solvebantur, numerus indictiõ non excedebat numerum annorum in lustris. Quindecim enim tantum erant indictiones. Ecclesie autem usus habet ut indictionem unum annum et deinceps usque ad xv^{cim} nec ultra accipiat et ita unumquemlibet annum nomine indictionis usque ad quintum decimum annum indictionem appellabant et ultra non procedit secundum seriem numeri sed ad primam indictionem regirat. Et nota quod hic numerus indictionum plurimum valet et ad privilegia conscribenda et ad terminum aliquorum annorum reperiendum ut annum dominice incarnationis. Hunc ergo morem tempus scriptionis depingendi secutus notarius dixit in dictione tertia quia si numerarentur indictiones a tempore sue constitutionis usque ad tempus huius scriptionis procedendo ab uno usque ad quindecim et a quindecim revertendo ad unum inveniretur indictio (in in indictio ad. W^1). olimpiade iiii^a Olimpus mons est ubi ludi fiebant semel in lustro vel quater in tribus annis ubi qui victoriam optinebat quicquid petebat a romanis optinebat, unde dictum est: Qui tirannum interficiet, premia olimpicarum accipiet. Dixit autem olimpiade quarta quia ex quo natus fuerat quater fuerant facte. Cum autem iste titulus in singulis distinctionibus inveniatur:in uno libro, tertio Kl. iulii, in alio, quarto au-

gusti, in alio, quinto februarii, similiter in dictione tertia in uno, in alio, quarta secundum variationem temporis in quo scribebatur illa distinctio invenies. Dicitur enim hunc librum a prisciano editum et indigestum relictum in unum corpus collegisse et colligendo propria manu scripsisse. Olimpius vel mavortius et olibrius nomina sunt consulum qui tunc erant. Iustinus iustinianus nomina imperatorum. (ad. W) autem: ergo M, vero B vox est MV huius artis vox materia est EN est om. MXV tum: tamen H etiam quia: et hac Z 3 quid ad. O^2 lit. et PQRWCZXVKS sil. et PQV dic. et mss. praeter MEN 4 nomine vero N vocis om. Z iccirco: ideo MZ quasi a (4-13 om. H) voce iccirco V a: de CKS a voce om. R inchoat: incoat C, inchoandum est Z 5 illa et V hoc om. X atq̄ post ordine ad. Z prius: primo R enim om. RNZ vocem describit MZ vocem: illam R, eam C 6 duppliciter QRZ vocem dividit E vocem om. RC a om. M 7 separat B illam: istam O intendit principaliter N, ad. O^1 8 ethimologizat PENQRCZVBO, ethymologizat M, ethimoloyzat U, ethimologisat K, ethymologisat S vocis nomen ENQ nomen vocis: vocem Z more gramatica C 9 scriptiones P positas a prisciano MKSO exponamus: exequimur Q diversas: diversa O 10 de voce sententias ENQ de voce . . . esse: ponamus Z necessarium esse duximus de voce V necesarium ponere O duximus esse PZBO esse om. Q duximus: dms X 11 gelius K atticarum: acticarum MKS, articarum E^2, anticarum N, antiquarum UO, quod corr. in atticarum O^1, attiquarum B duas de voce MUO 12 antiquorum om. MV de voce om. P sententias

PMENQ WRCZX VKSUB OH

Apparatus (p. 5)

PMENQ WRCZX VKSUH OH de voce ponit Z ponit de voce sententias V ponit antiquorum sententias de voce X stoicorum unam N 13 platonis et suorum ad. E^2 stogicis S namque om. M dixerunt vocem MQRZVKS dixerunt: dicebant Z esse om. M aera: aerem MRCZV, aerea U ideoque: et ideo Z, ac ideo H 14 plerique: plurimique N plerique etiam P tenent: retinent ME affirmant X et confirmant om. B 15 ita: itaque NCZXKS ita: istam UO, quod corr. in ita O^2 etiam ut: ut et PB, etiam quod MC, ut NXU, ut utique Z, om. KS, ex uta et in ita ut corr. O^1 plerique: plurimique N, om. ZV, plurimi H eorum vel illorum KS turpia: absurda C quaedam: queque MZXVKSOH, q̄ UB, om. N incurrunt CKS concedentes om. Z 16 alba est QZX, alba et nigra est H est om. S fedida in fetida corr. O^1 aeris .s. diversas qualitates KS aeris diversas qualitates N diversas .s. MEX 17 qualitates aeris MV etiam: namque KS concederent om. V volant: volarent N, volarent ? R (17-21 om. H) 18 hypotheticas: ypotheticas PZVUB, ypas M, ypoteticas EX, ypotethicas N, ipsas QRC, ypoticas O, yppotetiças S, yptas K propositiones concedunt V utrum inter ad. E^2 utrum: utrq; W inter om. C 19 volent aliquando N aves volent Z volant CV homines illi tam erronei mihi vellem V mihi tamen Z vellem quod M isti homines O isti: illi MRCZVKS, om. ENQ dicerent homines tam erronei N tam om. C 20 erronei: heronii X Post dicerent ad. W: Vel ad hoc probandum etiam argumenta hec inducebant. Omne quod sensu corporeo sentitur corporeum est. Sed vox

PMENQ WRCZX VKSUH OH

sentitur corporeo sensu quoniam auditur. Ergo vox corpus est. Cum vero illud eis opponebatur: nullum corpus uno et eodem tempore in diversis locis totum potest esse, sed vox eodem tempore tota in auribus diversorum est, quare vox corpus non est--cum hoc, inquam, eis opponebatur, dicebant complexionem non valere. Dicebant enim quod vox una numero ad aures diversorum non perveniebat, immo vox illa que ad aures huius pervenit, alia vox est singularitate sue essentie quam illa que ad aures alterius pervenit. Concedebant tamen quod ille voces dicerentur eadem vox propter consimilitudinem forme. Huius erroris principium fuit quod vox corporeo sensu percipitur. (ad. W) proinde (sed KS) friv. KS frivola i̇ EN hanc prorsus B iudico hanc esse sententiam ZX iudico sententiam MQVKS hec iudicanda est sententia EN 21 accomodanda N plato quoque: plo plo vero X quoque: namque Q, vero KSH dixit: dicebat Q, om. X, dic̄ V 22 aeris esse M plagam aeris V id est: et M sed . . . percussionem (l. 23)om. X sed et Z rursus percussionem hanc P sed hanc rursus percussionem om. EN, ad. E^2 in marg. hanc om. W rursus: prorsus V hanc quid rursus percussionem Z sed rursus B 23 quidam nostri temporis hanc percussionem (perc. hanc B) UBO quidam etiam N passionem dixerunt M esse om. M dixerunt esse om. V dixerunt vocem EN 24 adiunctam: innatam dixerunt et esse inditam dixerunt V alii . . . qualitatem (l. 26) om. M alii quantitatem post act. ad. PWUBO 25 itaque (om. V) alii dixerunt vocem (voc. dix. B) esse PVUBOH itaque: ita Q dixerunt vocem PNCV 26 quantitatem alii

PMENQ WHCZX VKSUB OH om. B quantitatem alii qualitatem PZ qualitatem alii qualitatem X alii (vero ad. CH) actionem post quan. ad. PWCZKSUBOHE^{2mg}. alii quoque (vero KS) in al. pos. VKS posuere MQ posuerunt Z

Page 6: 1 utpote que KS repellimus: refellimus M, reperimus refellimus vel (refel. vel om. S) repellimus KS, sunt C, relinquamus Z 2 enim: ergo ENO eorum non esse C esse om. Q esse non X non esse quidquam H esse eorum que non UB non ad. O^1 eorum esse V res om. MRC res sunt Z 3 potius eorum MQC potius om. R qua potius UO que pro- (3-10 om. H) feruntur potius V proferuntur licet aliter videtur quibusdam quoniam susceptiva est quantitatis. Mensurantur enim sillabe longe vel breves. ad. W ideoque: ideo EC vel: et KS 4 esse om. ENQUBO qualitatem vel quantitatem vel C vel: aut V aliquid: aliquod EVKS aliorum: illorum NC, eorum Q predicamentorum om. PQNCZVB 5 esse plane O enim: etenim ENRCVKS, ad. O^2 decem etenim KS ea que sunt dividuntur MV ea: illa NR 6 est eorum QRKSU est om. MB ut non eorum que subsunt X 7 sunt res res V namque: enim M tantum namque X tantum eas PUBO, inv. P^1 eas: ea RC tantum om. ENRZ, ad. E^2 in marg. eas om. E eas esse N tantum dicimus (esse ad. QKS) eas (ea W) QWKS vel que ENZ vel om. V 8 vel que EN sunt om. QB ut: vel Z, vel ut KS ut in subiectis om. UB vero: autem XKS est substantia M 9 est ante neque om. ZB vox om. R res om. MC 10 profertur ad intellectum M ad nullum . . . est (l. 13) om. E, ad. E^2 in marg.

PWENQ WKCZX VKSUB OH itaque om. M pertinet predicamentum P 11 namque: enim M ad (ad Q^1)rerum (rē R) QR naturam rerum KS sequuntur: pertinent ad. Q^1 enim: vero mss. pr. PMZ nihil: nichil PU, nil MEN 12ponit in rerum natura MWKSUO rerum om. S natura ponit Z quoniam: quia V est om. EZ, ad. E^2 in marg. 13 ut . . . est om. Z ut: sicut UO saepe: iam N dictum est quare vox non est res N Post dictum est ad. PE^2 in mg. WKSUBO: concedendum (-cedimus P) tamen vocem esse .s. (esse .s. om. Q: scil.: idest PWE^2KSU, om. B) alicuius proprietatis esse .s. ut proferri potest (possit KS) (ad. PE^2mg.WKSUBO) est . . . formatus (l. 15) om. Z 14autem: enim U formatus in aerem V 15 non autem est: id est E autem om. MN est om. V vel: nec K accidens est V quoniam: quare Z, quia ENX 16 (15-18 om. H) res om. MC, vac. W sed potius Z formatur et profertur EX convenit voci PN 17 prolatione animalis M accipitur: accipiatur QR, profertur X quandoque: quando M enim: autem PENCUO sono vox C 18parificatur et tunc ita discribitur vox est percussio audibilis V, ibidem habet lacunam sex septem litterarum W illa: ista UO itaque: autem X 19 aeris percussio CKSUO etc. om. KS aeris per linguam X data est per causam RC 20 percutiente: percutiendo MCZXVKS aera: in aera ad. Q^1 aera om. X 21 descriptionem vero hanc (21-25 om. H) ponit priscianus V ponit hanc descriptionem KS descriptionem: diffinitionem M 22 ictus tenuissimus MX eum dicemus KS dicemus: dicat ad. O^2 in marg., dicamus N, post fuisse (l. 23)pon. U fuisse in sententia stoicorum MN 23

PWENQ WRCZX VKSUB OH fuisse stoicorum E fuisse deceptum B quod verius est post fu ad. PWKSUBO et verius: nl KS in hoc: sic N plane: plene U, platone corr. in plene Q1 plane fuisse V deceptum: decipitur M sic om. Z diffinitio mss. illa diffinitio est (est om. B) PUBO erit om. W erit illa definitio X 24 illa om. EN constans om. X substantialibus om. QRWCX 25 namque: enim MX, om. Z illam: istam Q vocis genus est EN est genus R est: erit C vocis est VU 26 ab ad. Q1 illo: eo V defendere volumus p'm EN volumus defendere p'm Q volumus: malumus MRCVH dicemus: dicimus E, dicamus XS 27 illam descriptionem WXVKS esse om. PNQRWUBO illam: istam EN

Page 7: 1 quod: quia V sit dies sol Z sol quia hoc dicere absurdum est EN quia: quod KS 2 lux solis: hoc Z causa est diei W, diei est causa MCX, diei causa est ENZKSH, causa diei est Q, causa sit diei R itaque: ita quoque WUO itaque ergo M est postvox om. M aer: aeris R quod: quia VN 3 sit: est E quia om. M, quod RC percussio aeris K aeris percussio: aer ictus Z causa est om. C 4 autem om. B additur: dicitur NZ, additur vel dicitur KS quoniam: quia Z aere spisso M 5 vox om. M etiam: et EN 6 antiquos: ann qs M quia: secundum quos Z tenuis (tenuissimus U) est in sui natura UO natura sui V 7 extrahitur B tenuissimus est PVUO in . . . cum (l. 9) om. U in: a EN, om. H collatur M vel . . . pulmone (l. 8) om. P vel aliter Z 8 fit om. Z, est Q trahitur M in pulmone om. N in pulmone colatur ZV 9 emittitur per arterias Z arterias: altās M 10 formatur vox PC

PMENQ WRCZX VKSUB OH Post vox formatur ad. W: emissione. Et quia non nisi formatus vox est additur ictus .i. naturalibus instrumentis formatus palato lingua dentibus labris. (ad. W) 11 descriptionem ponit MV descriptionem: diffinitionem vel descriptionem B' suum om. M 12 aurium sensibile vel perceptibile KS quod: quia N, quantum UBO ut: vel PKSUO, om. VB ab ad. Q^1 Ante ab. ad. audiatur et P ut ab om. H eis hoc N eis: ei WUQ proprie eis NR 13 bene: uñ N, deiñ B autem om. M dixit: dicit M suum aurium N aurium dixit sensibile K sensibile aurium CX et quia UBQ et om. R, quod X 14 aliquid sentit Q tactu: tractu P, corr. P^2 15 .s. audiendo H sed q$_x$ X est om. Z (15-8,5 om. H) 16 et: unde P, quia MB, qr̄ UO 17 est data O est om. KS que: quod XS quodammodo suam PKSB suam om. MR substantiam suam confert U3O confert suam substantiam V 18 sumpta ? a substantia est Q sumpta: data C, est sumpta UO id est: et N diffinitio substantialis est E 19 diffinitio est KSB est om. QUO, ad. Q^1 et (est U) et constans UBO genere et om. M substantialibus om. PWCX si: sed M, sic KS secutus sit priscianus errorem stoicorum EN stoicorum errorem Q est: sit ad. Q^1 21 altera: alteram M notione: notatione P, noco B, noticionem C, noticio est X, nominatione O greci om. XO ἔννοιαν: anoion PR, en noyam M, in mente en noyam ECKS, ennoyan NVZ ad. Q^1, enoian X, en noyan B, anoyan O id: hoc QRCZXVKS 22 ab ad. E^2 appellavit: appellant M, appelaīt E notiones: noticiones CX accidentia hac causa KS 23 quoniam: quia EN quoniam enim WCZ, ad. Q^1 primo: potius a O,

PVENQ WRCZX VKSUH O

Corr. in po O^1, om. S occurrunt: accidunt O ideo quoque WX 24 nostre loco primo E subiacent nostre KS · notitiae: cognitioni EN substantialia . . . accidentia (l. 26) om. EN, ad. E^2 in marg. substantia (alia in mg. cum notis additionis P^1) P 25 notiora: noticiora MCXO accidentia secundum sensus M, ad. E^2 secundum: propter Z 26 Post accidentia ad. V:

Rursus quoniam ut habetur in fine timei platonis omnis cognitio surgit de sensu. Sunt enim sensus quasi nuntii rationis et commovent et excitant ipsam ut illarum rerum, que sic obstant, veritatem contempletur et comprehendat. Ideo dicitur esse prior cognitio que habetur per sensus. Iam ab hac traxit originem cognitio que habetur per rationem unde competenter adiecit "quam greci en, etc."

Et hic potest addi quod habet E^2 in marg. et W ad p. 8, l. 5:

Vide quod notio .i. cognitio rei duobus modis dicitur, uno modo per substantialia alio per accidentia et substantialia quidem notiora sunt rationi (ratione E^2) et priora natura; accidentia vero notiora sunt sensui. Primo namque occurrunt sensibus eis que subiacent et prima (primo W) quidem rerum cognitio habita est per sensus. Deinde vero earum cognitio ad mentem .i. ad rationem a sensibus translata est. Nisi enim (non nisi ? E^2) prius oculis motus astrorum vidissemus numquam de his ratiocinati essemus et (et om. E^2) nisi prius audivissemus consonantiarum musicarum concordiam nullam inde quesivissemus rationem. Ideoque priscianus cum vellet dicere secundam vocis descriptionem esse accidentalem inquit quod sumpta est

PMENQ WRCZX VKSUH OH a notione q. d. (q. v. W) ab accidentibus unde prima rerum est notio .i. cognitio et quoniam a (de E^2) sensibus rerum notio ad mentem translata est subiunxit quam .s. notionem greci dicunt en. .i. in mente quia en interpretatur in, nois vero mens. (ad. E^2 in marg. W)

26 ergo accidentia hac ratione KS hac ergo ratione: signi ? B appellavit notiones accidentia Q notiones: noticionem CX, notionem PNKS appellat: appellat N, appellavit PO, appellant XK, vocant E

Page 8: 1 secundum sensus primo ZKSB secundum om. C notitie occurrunt QSU occurrunt memorie vel notitie R ennonian X 2 autem: ergo EN adiunxit: dixit PZUBO, adnectit V, addixit N quam: quod Z greci om. O ἔννοιαν: annoiam P, en noiã MEKS, enoyan R, ennoyan NWZV, annoyam B ad. K^1, ennoyã ad. O^1, onomiam C vocant: nominant V quoniam ad. Z^1 en: an PMZO, ἓn K, in in en corr. Q^1 3 in ad. M^2, om. B νοῦς: nois (noys MNKSO) mss. vero om. N mens et W mens in ennoyan qi in mente V quia: id est EN, et CU ad mentem a sensu C 4 transfertur rerum RKS mente om. W ut mente om. UO, ad. O^1 scilicet mente NKS discernatur: decernatur QR 5 res sit K vel quanta res U res om. N Post vel quanta ad. PKSUBO: vel in (in: ἓn K, en S) contra (? citra) nois (noys KSBO vac. U) mens in̄ (uñ B) accid'a contra mentem dicuntur esse quia cum substantialia intellectu concipiantur accidentia corporeis sensibus (ad. PKSUBO) Et vide E^2 in mg. W supra, 7, 26. 6 vox: vocum N vox autem UO articulata est (et ad. X) PZXVKSH est litterata EN est om. RC alia est M inarticulata: illiterata EN

PWENQ WRCZX VKSUH OH rursus: item Q rursusque. KS 7 vox: vocum EN, om. MXUH alia vox QWKSO est om. MRWCZ literata est H litterata: articulata EN litterata et Z inlitterata M, illiterata P inarticulata EN articulata vox K 8 Post copulata ad. KS: alicui significat vel .s. consignificat aliquid vel sic ? articulata est illa que copulata (ad. KS) est copulata ZU significationi alicui PNQRWCZUO alicui: aliter M sive: vel Z 9 artare: articulare N, arctare H enim: etenim V est om. M compulare X articulas: as MNCXU, las QRWZK articulas et articulus est M 10 diminutivum: per diminutionem C Ante inarticulata ad. KS: inarticulata est illa que nulli coniuncta significat sive consignificat vel autem ? (ad. KS) inarticulata vero U illa om. M 11 coniuncta: adiuncta R, iuncta Z, iunctum E, copulata U 12 quoque om. PWCZV est om. M vox illa N illa om. X que: qui X que literis bis N iam repertis om. X repertis: recipi Q potest scribi PW 13 vero om. NQRCZKSUBO est om. CH illa vox post est ad. P non potest scribi PWK iam litteris repertis W litteris iam repertis scribi potest et om. cum EN scribi cum C 15 si: sic X illa differentia RKS litterata: articulata EN addatur ei: iungas cum illa R addatur illi MQ additur X 16 est vox ad. Q^1 articulata: litterata EN fiet . . . articulata et (l. 17) om. R inde: tunc ad. O^1 illa inde C inde illa: una H illa: ista M species vocis K 17 vox om. ZUO, ad. O^1 articulata vox V et om. QR 18 iterum coniungantur P coniungatur X iterum: etiam V, it⁻ EN fiat MX 19 ea .s. om. NR

•s. om. B ea: illa Q illitterata et articulata UO et om. MENQR 20 infirmorum qui dolorem significat et ex affectu doloris profertur W coeat: coniungatur KS, coeunt C, coeant R, hoat U rursus om. KS 21 et om. MCX fiet: fi M, fiat NX, fit E tertia: tota N vocis om. CX illa: ea QB 22 et om. ENRWUBO litterata: illitterata M ranarum vox ENQWCZXUBOH 23 facticium verbum E facticium corr. Z^2 invenitur in sid. E sindonio U 24 coaxas: as ENWCXUBO, xas ZVKS, quod est ranarum post -as ad. PWKSUBO similiter et (cra ad. O^1) om. UBO, ad. O^1 cra: etc. ? B similiter om. W vox est VS vox corrunox ? X et litterata om. M est et ENWX et om. RC 25 est et ENWXVKS similiter que M quae . . . est om. X est vox corvina MNZ est corvorum Q coniungatur MV, iungantur R inartic. et illitt. PZ 26 vocis om. M illitterata et inart. MKSB fiet . . . illitterata (p. 9, l. 1) om. Q, ad. Q^1

Page 9: 1 bouum X et sim.: strepitus anserum Z similia etc. R 2 ut om. RZ, quod in ut corr. Q^1 ethimo-(ethy- S) mss. huius PNWVUBO 3 doceamus ENXKSH, ad. Q^1 dicamus primo V brev. absol. om. CZ vac. W absolvamus NKS, exponemus X 4 ergo om. M est ergo KS alicuius: unius ENKS vocabuli unius N aliud: aliquod M, aliquid KS 5 per unum sive per plura QV nota om. H 6 similitudinem litterarum M similitudinem observatam QR pedem (pedem om. N) cadaver caro data vermibus MN 7 quasi om. M nos om. H hic et R et post enim om. PX 8 attenditur: ostenditur KS, addenditur N 9 vero: enim NB compositum nomen MQRZVKSUBO ethimos PNQZVKUBO, ethimologia X ab etymos: athiomos U

PMENQ RCZXV KSUBO H interpretatur: est MENS 10 interpretatur: est EN sermo interpretatur V ut dicatur: unde dicitur Q 11 quasi om. V quoniam : quia ENB qui est X etymologizat: ethimologizat (ethimologisat KS) mss. 12 et veram R veram ad. O^1 primam .i. veram B originem vocabuli ZXVKS originem assumit et C assignat: designat MV 13 differt: differentia X autem om. NQ, est est X quae: quoniam interpretatio Q translatio alicuius vocabuli N de: ab C 14 in: ad U aliam: alteram M vero om. C fit saepius PO 15 loquela quam in alia UBO 16 ergo: autem RC, vero X vel dicitur ENQRUBO vel om. MVKS quia: quoniam RC etiam seq. PQCZO 17 sequitur quandoque PCXUBO sequitur: sumitur O quandoque: alīn KS derivationem: diōnē MENV, derivatione O ἀπὸ τοῦ: apotoy (apotou E, apotoū U, apotoỹ O, apotoi C) mss tou: toi X βοῶ: boo (bo C, boo U) mss. vel a boo B id est . . . boo(l. 18) om. N 18 verbo greco om. E quod est om. R boo: boas V, boo as Z mutatione . . . boo (l. 21) om. E, ad. E^2 in marg. mutatione mutata Z mutatione: mutac̄m X littere om. BO litera C 19 et o in x post consonantem ad. $PE^2NKSUBO$ et vide . . . quantum hoc (l. 21): apo .i. ab, tou .i. hoc N vide: videō P, vid' (inde S) est KS, īn O, inde Q apo: appo Q, apos X 20 to B est: enim P et apud nos V valet tantum OB 21 hoc: hic N unde: inde MNZ id est . . . boo om. Q, ad. Q^1 verbo quod CVKSUO quod est om. KS boo as KS 22 interpretatur: est Q sono as KS unde: inde KS invenitur compositum R

PMENQ RCZXV KSUBO H invénitur: reperitur U reboo reboas P 23 id est om. PMCUO, quod est idem quod V nas: as NCXKSUBO sicut . . . mundo (l. 24) om. M hymno: ȳno NQRCV, himno Z, ympnos S, hmo U habetur: dicitur RCKS, om. B 24 gloria mundo: etc. V mundo: mundi KS mundo amen EUBO

Page 10: 2 post tractatum hunc X hunc om. P tractatum de (2-11,14 om. H) voce PVUBO 3 primo describit N, ad. O^1 dupliciter . . . littera (l. 4) om. E, ad. E^2 in marg. dupliciter om. N deinde: 2° loco N, et Z deinde secundo K 4 etymoloycat U etymologizat more gramatici N hoc . . . littera om. N certum om. NB, tractatum KS ponit certum ECZVUO 5 ponit esse PKS figurarum: litterarum V et ibi PKSUBO multoplures: multos V modos pronuntiandi V 6 et om. X 7 exsequitur: exequitur PCZVKSUBO ea exequitur KS ea post finem pon. U in: ad Q prius primo M antiqui de littera QRCB 8 senserunt: dixerunt EN, censerunt V disseramus N videamus vel edisseramus KS quid: quod V nobis om. O 9 explanabimus ad. Q^1 in marg. 10 itaque: vero B antiqui MV equivoce om. S dicitur om. Q dicitur equivoce X 11 figura: lit'a Z de pronuntiatione MNQCKS aequivoce om. S minime nobis U, vobis min. videatur C minime om. BO Post quod: teneri potest et concedi ad. $EN O^1$ mg. minime: tamen aliter EN, om. O (ad. O^1) videatur C 12 dicimus enim: dicunt alii P dicunt B enim: autem UBO, quod in enim corr. O^1 est eadem littera Z est littera XKSUBO que om. C et om. M 13 complexivum: unitivum Z, possessivum O, complexivum ad C^1 in marg. nomen complexivum NQRCU 14 nomen ante est om. E

PWENQ KCZXV KSUBO est om. QR nomen om. E, ad. E^2 in marg. equivocum . . . nomen om. EN, ad. E^2 in marg. est autem om. O autem: enim PNUBO? nomen om. R 15 quod om. X prolatum om. M 16 illorum: eorum E sicut enim EN est om. B hoc nomen . . . quod (l. 18) om. EN ita quod: ita quia X hec om. XKS orationis scil. CXKS 17 et ita M ita et MCZV itaque etiam KS, itaque QX unum nomen quodque X haec om. M 18 orationis om. Q scilicet om. Q quod est Q nomina omnia V simul: similiter Z haec: una EN 19 pars . . . eadem om. X orationis om. U orationis nomen V, expung. Q^1 unumquodque: quodlibet EN nomen om. K eadem pars (orationis ad. EN) ENS 20 hec pars U ipsum .s. PCVKSUO, ad. Q^1 (quod om. E) modo dixi om. EX sicut dixi N quod: quo C unitive vel complexive Z 21 ergo: igitur PQRCZ, quoque KS modo igitur O unitivum nomen vel complexivum Z complexivum nomen est littera X est nomen V 22 pronuntiatione X itaque MO .s. om. B 23 a hec figura V a om. B littera a O littera quidem Q 24 a: n O illa om. ENO eadem ad. X^1 itaque om. C, namque Z 25 ipsa quam Q est res presentat X littera una ENQRCZ ita: itaque X et(est et C) post quod ad. CVB et om. PNQZUBO26ipsa om. MVZ fig. ipsa ENQCUBO ipsa figura ipsa R figura a Q littera est et om. Z et pronuntiatio quam ipsa representat est eadem littera Z eadem om. V est littera ENXKS est post littera om. MRCUO

Page 11: 1 quoniam: quod NQ, quia E pluribus om. U simul

PWENQ RCZXV KSU3O H Pluribus M simul: ita quod omnibus V convenit simul Z convenit et illis omnibus simul E convenit ita quod N et om. EN itaque et X 2 eorum: illorum soli V populus: pp' M, plebs KS pluribus O vero nomen K vero ut O pluribus simul UO convenit om. V convenit simul Z convenit pluribus X 3 ita . . . simul om. O ita quod: et EN omnibus om. C illis omnibus EN illorum: eorum N 4 superius om. ENRC demonstratum: dictum EN, predictum R est demonstratum Q 5 dicimus: dicunt PBO, dixit X pronuntiatio est QR est om. X simplex pronuntiatio C 6 figura vel figura representans ipsam (ipsam om. RV) simplicem pronuntiationem (et est data per divisionem hec diffinitio ad. V) QRV neque . . . figura (l. 8) om. M neque enim: numquam V sine figura pronuntiatio E 7 est littera Q est om. R littera om. V 8 est representata UBO ita: itaque M, ita quod Q quod om. O pronuntiatio et figura PCUBO 9 in eadem littera simul sunt C littera eadem M et quod M illorum om. N se semper KS per se om. B 10 ut dictum KS, ut predictum est quod pronunciacio sine figura littera non est nec figura sine pronunciacione X, ut supradictum O est predictum M agit p's ubique UBO ubique om. QV in hoc tractatu vere ubique M agit p's in hoc tractatu KS in hoc tractatu ubique NZ 11 sed om. V de figura X 12 modo propter PRCZUBO hanc .s. figuram KS 13 quaedam: modo C 14 quoque: $\frac{i}{g}$ PN, ergo QR hoc modo ad. Q^1 p's describit quoque Z litteram hoc modo MZ 15 pars minima UBOH, inv. P minima om. N 16

PMENQ RCZXV KSUBO H namque: enim M, vero EN vox om. Z hic dicitur EQ dicitur: distinguitur H 17 confusam vocemvocem KS vero (17-12,1 om. H) namque KS illam: istam O, om. U 18 non distinguitur elementariis EN distinguitur ut gemitus infirmorum QRCVKSUBO ut mugitus boum EN ut bovis vox et cuiuslibet animalis alia ab homine Z ergo: om. M, vero C, igitur Z, namque KS vocis composite pars Q pars vocis composite R dicitur pars (minima ? ad. E) vocis composite (dicitur ad. N) EN 19 composite vocis P vocis (voc̄ B) composite (-tarum R) QRB min. dr B quod: que PO, om. Q, quia K min. (est ad. O^1) dr eo.s. quod nllm Q exp.: comp- KS, ex-ad. E^2mg. in om. Q 20 respectu: utus ? U dicitur om. QR nullum . . . quod (l. 26) om. O, ad. O^1 mg. 21 or. sit V dictio sive oratio E^2RC sillaba sive dictio MO sive dictio om. X 22 sicut est KS et om. N illud non potest KS 23 illud om. NRX opponi illud MBO opponi: componit C, exponi X quod scilicet ZO littera om. O scilicet: a PZ, om. MQRO minor est correpta V correpta .s. quod X est: sit MKS quam: quod X, om. MNO 24 quia: quod MX minima V hic om. B in om. NQRCXKSO, vac. U comprehendentium ad. E^3 in marg. 25 sicut: ut M predictum C pars om. Q dicitur om. QUBO, ad. O^1 26 eo: ideo V voces: minores in voces corr. X^2

Page 12: 1 syllaba et dictio UBO et descriptio hec (hec om. UB) quidem UBO quidem: autem Z et secundum ? C 3 describitur sic N 4 vox . . . id est (l. 5) per hom. om. P representata vox UBO 5 et om. M alias: alia QR, duas X voces om. KS 6 non potest dividi UBO potest quia

PMENQ RCZXV KSUBO H id (idem R) intenditur (intelligitur UBO) per individua (individua om. UO) et per minima KSUBO ergo: igitur Q, om. O ibi om. Q, illic UO inponitur (ponitur C) ibi CX pro genere ponitur MV sed: et OB 7 scribi non (non om. U) potest QRZXUO additur . . . potest (l. 8) om. ZX additur quasi scriptibilis et om. que scribi potest C 8 potest scribi MUBO potest quasi scriptibilis RV sed quia: quoque C totum hoc QUO habet totum M et om. RZXV 9 istorum omnium O omnium Q omnium om. U istorum illorum N 10 et om. U est hec EZ est om. CO substantialibus om. PNH differentiis substantialibus KS 12 dicitur (vero ad. UO) secundum etymologiam PUBO 13 eo .s. ZV prebet X prebeat iter PRC praestet iter legenti H legendi iter prebeat EN 14 at- (14-18 om. H) tendat PE, attendamus Z, attendens X est vox non Z 15 significativa: figurata C fit quandoque KSB quandoque: quando C sequendo: secundum QZ similitudinem litterarum Z 16 fiat: fit OB accessus: sensus X 17 non om. C significativas: figuratas C significativas vel non significativas R in om. O, vac. U Post exemplo ad. Q^1 in marg.: secundum isidorum littere dicuntur a legendo et iterando eo quod eadem littera iterando legitur vel a lituris unde inolevit consuetudo quod ubicumque scriberētur figure ille appellarentur littere quasi liture u producta mutata in e correptam (ad. Q^1) 18 quoque: etiam UBO, littera om. P dicitur littera MNVKSH vel (vel om. E^2) a leo les quod non est in usu E^2 in marg. RCKSUBO vel a leo les X^2 in marg. scil. quia vac. U scilicet om. ENBO,

PMENQ RCZXV KSUBO H vac. O quod scilicet Q 19 quod: quia PZKS prius om. MN tabulis ceratis Q 21 hic: hoc M littere om. Q dicuntur: erant UBO 22 et om. R 23 coeuntia: convenientia PEN similiter corpus EN coeuntes: coheuntes M 24 vocem litteralem faciunt RC litteralem vocem Z litteratam UBO aliquod: elementorum KS aliquod corpus PB 25 vere corpus inquit RC inquit: in X argumentis post contendit scr. N ibidem argumentis Q 26 ibidem: idem PXUO, om. EZB, id idem V intendit PZVO (24-15,25 om. H)

Page 13: 1 vel quod EN vel om. PKSUBO falsa expung. Q^1 sententia stoicorum fuit falsa M 2 stoicorum sententia NZ sententia stoicorum falsa V stoicorum om. P quod fuit X quod . . . corpus om. EN, ad. E^2 in marg. scilicet vox QR sit: est MZV corpus sit QR, fuit corpus X ideoque ad hanc K argumenta illa M 3 inducit argumenta EN si: i Q velimus eum (illum R) QR eum: illum K illo: eo V errore illo Z errore cumulo EN 4 malumus om. Q, malimus V, volumus KSUBO dicemus: dicimus E magis dicit U vere magis corpus Z vero KS 5 quod: quia QUO ipsa om. QZV corpus sit ENQRXKSUBO corpus om. C corpus ipsa vox Z corpus quodammodo (retinet ad. V) proprietatem ZV 6 et post corpus om. PQRO 7 et ante vox om. RCB vox et MX longum et latum et spissum auditur in longum V est et M 8 et post retro om. RCX in om. Q sinistrorsum et dextrorsum C et om. R 9 in post est om. MRCXVKS 10 etiam: ergo KS priscianus om. Q elementa: helementa V 11 dicitur proprie ZKSUO dicantur: dicuntur MX

PMENQ RCZXV KSUBO 12 elementa: epla C, helementa V abusive tamen dicuntur elementa littere M tamen om. C dicuntur tamen abusive littere N dicuntur littere abusive P 13 quod om. Q 14 ibi: igitur N equivoco vel equivoce KS dicitur equivoce B equivoce secundum antiquos M dicitur om. O autem: vero KS 15 contra quia est extra V est om. E 16 quoniam: quia O nomen lit'a Z ex scriptura datum KS datum . . . est quod (l. 17): datur ei scriptura d: quid datum ẽ B est om. KSO 17 est prius V quod post est om. QR, qm̃ X littere . . . lituris om. QR, ad. Q^1 in marg. littera . . . dictum est (l. 19) om. Q 18 tamen om. V nomen om. ZV nomen est U equivocum nomen XO ut: sicut Z 20 dicuntur: possunt dici ZV propter: in M, per C 21 possunt de ea M dici possunt E de eadem E dici propter figuram de ea P converso sed KS 22 quod om. QC littera hec X haec om. B in . . . quoniam r (l. 24) om. E, ad. E^2 in marg. ante p in eadem sillaba NZX 23 illud: istud PE^2ZVKSUBO illud . . . p (l. 24) (. . . pronuntiari R) om. RC dicitur om. M 24 potest scribi PZ 25 sed om. C est ad. P^2 potest om. ENQRXVKSB nomen equivocum XV 26 eorum om. M sed est om. X eorum . . . est om. EN ut: sunt KS. saepe: superius M

Page 14: 1 obicitur autem Z, opponitur KS n scribitur ante p B in . . . est (l. 2) om. U ea: hac P, eadem CXBO 2 que est om. X est om. MO dictum om. ZO hoc esse dictum QV hoc esse KS, om. O hoc om. MZB non de fine sed de principio EN hoc dictum est de fine sed non de principio X 3 principio sillabe

Apparatus (p. 14)

PMENQ RCZXV KSUBO VKSUBO Post fine ad. KSUBO: et dicimus principium consequi (quicquid B) vel (vel om. B) est ante primam vocalem (vel p (pp U) et s ibi representant unum elementum quod apud grecos dicitur psi ad. UBO) (ad. KSUBO) Post fine ad. Z: vel ibi r non ponitur ante p sed ante ψ pro qua nos ? ponitur ps (ad. Z) 4 ergo: enim KS et etymologia om. Z huius: eius QRVKS nominis eius QRB nominis eius X 5 quod est om. EN quod: que KS littera et etymologia Z ponere numerum Z figurarum: litterarum ENX, om. Z ponere .s.. ostendere certum numerum litterarum (figurarum ad. N) EN sunt: et M, sicut X 6 igitur: ergo QRKS litterarum om. QR quibus (nos ad. EN) utimur xxiii ENQR quibus nos Z 7 sciendum est EN p's om. Z h om. X 8 litteram om. RQ aliquid post representet ad. Q^1 sit nota Q sit: cum KS 9 hoc etiam NZV numero ponit om. C ponit om. X ponitur QR Ponit et Q ponitur etiam Q z: h M. his non utamur EN eis utamur KS gr.: barbaris mss. ll ā :etiam Z pretermittit M p's de Q 12 multa quando representare Z multa representare UQ multa: plura C elementa: helementa V i: z KS Post u ad. MN: que (quo mss.) modo vocalem modo consonantem representant (ad. MN) 13 et post c et k om. Z q et k C 14 ponitur: pōi O, ponatur U 15 & om. ZO illa . . . &: ḣ h ā co ? B & ex k corr. P^1 ideo n̄ X lit. sit figura EN 16 una illa KS figura: litt'a Q, sillaba B representata KS esset: er̄ t U una littera V littera: figura ad. E^c 17 videtur C, videbatur X forsan M, forte QRU figuram h Z 18 enumerata: h q̄ ē Z, numerata X, adnumerata U

Apparatus (p. 15)

PMENQ RCZXV KSUBO nota aspirationis Z 19 ysidorum (isydorum Q, isidorum Z, hisiodorum K) mss. secundum isidorum verius V illa: ista M 20 figura .s. M &; .i. RCV figura que est & EN & om. UO et quia PZ etiam debet U preponi PE litteris singulis KS 21 compleat: coplet QRKS, copulet NCZUO, complet X, comple't KS figurarum: sillabarum O 22 diceretur: diceret V, dicatur KS, dicetur O c et d (et ad. V) VKS eodem quoque modo: sic M, et sic de singulis litteris QR quoque om. NCZV 23 loco om. QR ut om. PN tamen om. QRKS 24 interponi: inter om. QRZ, preponi V debere interponi (preponi V, poni Z) MZV debere om. Q 25 sint tamen PZ 26 earum: eorum MN, eorum in earum corr. E^2 id est . . . modi om. N id est om. Q pronuntiandi modi P multo om. B sunt plures QZXKSUBO sunt om. V

Page 15: 1 ut enim: et QR 2 dixero: dix QR, dixerim E, dictō X detur de ceteris M detur intelligi: intelligatur QR detur: dicatur KS vel om. MQRUBO, aut KS 3 producta: longa M vero om. C, autem U a brevis N asper- P in aspir- corr. P^2 sn pronunciandi KS 4 profertur C producitur: profertur V similiter: secundum X brevis et KS 5 aspirata: aspiratur EN vel: et EN acuitur .i. actuta accentu profertur X gravatur brevis O 6 hi: hii PMCQRVKSO duo alii R^1 brevem: correptam Q correpte aspirate V et rursus . . . correptam (l. 8) om. Q rursus ergo (vero N) PEN non aspirata a brevis N 7 ut ante abimus om. X ut abimus om. M asperata P 8 hi om. BO et duo C alii duo MNCZXVKSUBO correptam

PMENQ RCZXV KSUBO H quando corrumpitur M sunt . . . sine (l. 11): (et sunt . . . corripitur (l. 9) ad. E^2 in marg.) sunt . . . producta vel . . . sine ad. E^2 9 itaque: igitur PNCZV, om. E^2 a om. O corrumpitur M quando corripitur: correptam X 10 namque: enim M namque a om. E^2 a om. Z aspirata: asperata PZVKS 11 sine: absque KS producta vero N 12 hamo: hamis P, himis RCZVE^2U, hamus NXO 13 sunt hi XKS sunt a C pronuntiandi modi X a om. O Productam a N producit V 14 rursus qñ KS non aspirata sed producta M a producta om. C non aspirata producta EN aspiratur KS araе: ara O 16 penultima et (et om. B) ultima correpta CXKSUBO ad om. C porcorum: deorum N 17 est: ē M et: est P, et ex est corr. Z, sed C 18 deorum. sic sex modis sonat eorum et decem modis pronunciandi habet X 19 quoniam: quia EN accentibus: accidentibus EX loquti E 20 accentus om. EN pertinet KS pertineat accentus ENV sillabe: simile X ad . . . evidentiam (l. 21) om. QR 21 tamen evidentiam X ad accentum: adiacent M pertinent ENQCZKSUBO attineant M, attinetur X attinent UO expediamus ENQCXKSUBO exponemus M 23 primo: primum M igitur: ergo MKSUBO, om. C igitur loco Z videndum PN est om. QR et quare sic dicatur et om. QR 24 sic om. C dicitur PCZVO dicatur (dicitur O) accentus CXUBO et om. CZB et deinde om. EN quot etiam EN accentus sint ECZ accentus: accidentes M quid: quis QRCXKSUBO sit om. QR^1UBO 25 eorum: illorum QR, ipsorum KS eorum et super quam sillabam latini suo ponant accentus V ad . . . ponemus om. EN, ad. E^2 in marg.

PMENQ RCZXV KSUBÖ H ultimum vero (ergo QS) MQRCZKS accentuum regulas QRCZXVKUB 26 accentus itaque (ergo CXUQ) QRCXUQ regulans modulatio C vocis in pronunciatione sillabe QR loquendi vel aliter accentus est modulatio universalis ? in dictione factam prolatione significativa R, ad. Q^1 in marg.

Page 16: 1 dicitur: dicimus M, om. Z hoc autem dicitur. Et vide quod in pronunciatione sillabe dicitur propter dictiones in quibus non observatur accentus V ubi: in quibus M accentus ZXV 2 servamus PE non observatur accentum. In communi sermone dictum est propter cantilenas in quibus non observatur accentus sed ratio tongorum, id est, sonorum. Usuque loquendi dictum est propter metrum in quibus non observatur accent s sed ratio pedum. Accentus enim semper consideratur in prosaice legendo V 3 eo quod est om. QR quod est ad cantus vel ab accino nis X acino MV accinis P 4 dicatur: dicitur QR acantus M, accantus QRZ, cantus C .s. om. PQRCZ 5 accantant M accantatur QZ accantantur vel adcantantur KS alie omnes Z prolatione: pronunciatione X 6 prolationem unius Z secuntur EQRZX 7 vero: enim QRKS, om. Z modulatio fit X 8 incipimus voce V voce om. X et in . . . incipimus (l. 9) om. EZ tendentes: tendimus NXKS et ibidem N ibidem om. C, ibique KS desinimus ut dominus CV, ad. Q^1 desinimus ut in dominus ifra s ? sill'a X 9 hic accentus MQRV3 aut: vel M a om. N gravi vocem (voce V) MV et in gravem tendentes post inc. ad. P 10 ibidemque om. X, ibidem P, in quo QRV, ibique ENZH atque ibi C, et ibidem KS perseveramus ut natura CV, perse-

Apparatus (p. 16)

PMENQ RCZXV KSUBO H veramus ut in iii ? X est tunc Z accentus om. XUQ, acentus aut a gravi in acutum tendimus ibique desinimus et dicitur acutus Z aut: ut C in: incipimus N tendentes in acutum B 11 tendentes: tendimus (et ad. EN) ENZKSO ad: sic KS revertimur ut roma (in roma prima sillaba et accentus X) CX hic accentus M hic: ille Z circumflexus hic C 12 dicitur circumflexus Q dicitur aut a gravi incipimus et in acutum tendimus et ibidem desinimus et accentus hic dicitur acutus E 13 illud: istud UO est om. QR sciunt (ponunt EN) vel observant ENQRH servant C observant vel ponunt KS 14 in om. O vel in N vel antepenultima om. H antepenultima: penultima ZKS nisi quando KS 15 monasillaba P fuerit: sit Z dictio fuerit EN dictionibus illis O illis: paucis EN vel om. X 16 sincopam mss. accentus om. X in fine Ū impone ad ṽ X 17 dicetur: dicemus ENX 18 predictas P ponamus et colligamus M colligamus: ponamus QR regula. Si monosillaba EN 20 si om. EN correptam: lungam B 21 accute P profertur QRCBH acuta profertur X acuto accentu proferri debet EN accentu om. P pax fax pix EKS, pax pix MQV pax om. H 22 vero: (22-17,1 om. H) etiam EN, om. QRB quod: quia KS pix et pax O pax om. Z non debet QRKS hic debet N hic intelligi: esse interiectio vel M intel. hic PZVO hic om. KS non om. QRKS 23 nominis QR gene-: geni- mss. genitivi om. QR quod est om. N 24 comicum ad. X^2 comicum non nominativus eius quod est pacis M termino modo Z termino: tantum U in: de M, om. PEC indeclinabilibus dictionibus KS declinacionibus X 25 hoc om. QRX

Apparatus (p. 17)

PMENQ RCZXV KSUBO H hoc .s. fax (pax .s. B) UBQ correptam hoc NKS natura correptam Z vocalem natura correptam V vocalem om. X habeat vocalem KS habet PZ 26 actoritati M, autoritati QR credimus auctoritati KS auctoritatem C concedes UO autem: enim (vero EN) mss. enim i $c^{e}\bar{m}to$ KS perpendi in ceteris QR ceteris . . . casibus (l. 17): omnibus (obliquis U, in in B) aliis casibus (ali. cas.: sex ? casibus B) semper (sex Q) aliquis leviter perpendere potest UBO

Page 17: 1 ex: in ceteris KS et obliquis casibus om. UBO casibus obliquis EN Post casibus ad. .s. facis picis Q^{1} rursus si monosillaba dictio EN 2 productam corr. in correptam in productam E^{3} dos res spes M et spes H 3 spes om. R et (et om. B) quoniam (modo dicetur de polisillabis ad. B) KSUBO 4 dissillabis mss. vero om. MQCZX, autem H si: ubi PQRKSUBOH, om. C correpte vel ambe producte KS productae vel ambae om. H producte sunt M vel: sive V ambe om. V 5 prod.: cor̄ B fuerit producta C fuerit prima om. X prima . . . fuerit om. H 6 producta: corta CR fuerit om. MXKS leges nepos QR leges: seges M, om. Z leges domos V 7 penul. in dissil. si X fuerit longa Z et om. MCZ ultima om. C 8 rome X differentie causa QR in fine causa differentie circumflectuntur (-titur M) MZV 9 circumflectuntur in fine (in fine ad. E^{2}) PE et om. M 10 illis quae: sincopatis QR exceptis etiam KS exceptisque H quae sunt KS fuerint . . . dissillaba om. QR fuerint om. KS, fiunt H per sincopam fuerint M dissyllaba per sincopam Z

Apparatus (p. 17)

PMENQ RCZXV KSUBO H dissillaba om. Q 11 pro fumavit om. C, audi't QR fumavit per sincopam dissillabum est KS et apocopatis post sincopatis ad. KSUBOE^2 in marg. sive sunt KS sive dictio O disyllaba: de sillaba X 12 fuerint om. KS communis regula P communis quod V quotiens MZ quoties H 13 sit om. BQ sincopa vel apocopa ad. E^2 in marg. sincopa fuerit UBQ remanet P illam om. M 14 in om. Z in sincopata om. C sincopa E fuerat om. QR, fuit H in om. PEC et in QR cum erat KS integra super eandem vocalem et hec QR et quia EKSUO Ante et ad. UB: Si vero illa maneat integre; ad. V: Si eadem vocalis remanserit quod dictum est propter amaver̄. Cum enim dicitur amar̄ non remanet accentus super illam vocalem super quam prius erat quia non remanet ibi. (ad. V) de om. H 15 sillabis M sufficienter dictum est om. QH restat (dicere ad. KSUBO) de polisillabis E^2 in marg. KSUBO 16 in trisillabis om. H trisillabis vero ZV correpta fuerit EN 17 acuamus V, acuimus U illa om. V (ante- ad. E^2) penultima EN 18 fuerit om. MV, sit ENQRCZXKSUBOH producta sive M sive non sive N tulius O hostilis P exceptis his om. E, ad. E^2 in marg. his: hiis QRCKS 19 pleraque et utraque B uterque PZ ut^{-q}; VKS uterque et PVKS pleraque que penultimam accuunt sicut sua masculina (masculina sua C) et neutra C, ad. Q^1 in marg. compositis: apocopatis R compositis . . . calefacit (l. 20) om. E, ad. E^2 in marg. infinitis EQCZXVUBO 20 verbis om. H, verborum Q, verb- U etfio: utfio NCXV etfac.: velfac. XUOH et om. QR Post calefacit ad. QRCE^{2}in marg.: (tepefacit et

PMENQ RCZXV KSURO H tepefit ad. E^2) in quibus facit et fit accentum suum retinent (et ad. E^2) composita quoniam (quia C) habent (quon. hab.: sunt E^2) simplicia (ad. QRCE^2 in marg.) 21 sincopatis et apocopatis KSO, ad. E^2 in marg. apocopatis et sincopatis R sincopatis: apocopatis RC Vigilius Mercurius H virgilii CO virgili et QV 22 qq mercurii CX mercur a mgrt ? U mercuri amarunt B sunt enim XKS sunt: manent E, manet N mercurie et virgilie V Vigiliae et Mercuriae H et om. MNCXUBO mercurie et acuu' ? KS mercuri amaverunt B 23 et ante tet. om. H tetrasyllabis: deinceps M detrasillabis N et deinceps om. P et si H longa fuerit MKS 24 lunga ut saepe B et om. C brevis . . . ultima (l. 26) om. EQR, ad. E^2 in marg., antepenultima X lunga brevis B 25 cethegus om. M, cetegus X cethegus et C perosus: menedemus Z, exosus V tetrasillabis om. M, detrasillabis N 26 fuerit penultima P penultima longa natura fuerit KS longa . . . longa: lunga . . . vac. R lunga B et: vel P, om. H longa: similiter KS

Page 18: 1 et mycene U, miscene M, micene QNZ, mithene C, ranene O, methene B trisillabis: dissillabis PEBH, di- in tri- corr. E^2 in marg. 2 tetrasillabis om. M, detrasillabis N longa fuerit Q longa positione fuerit KS lunga B 3 positione om. O acuetur: gravatur O gravabitur: gravatur N 4 quam om. N metellus: marcellus VZ, metallus X Post metellus ad. C: et exceptis quibusdam compositionis ex quadam coniunctione quando et compositis ex inde; ne videatur esse due dictiones penultima ut in ? aliis non acuitur (ad. C); ad. X:

PMENQ CZXVK SUBOH Omnes accentuum regle in diccōnibus declinabilibus observande sunt. N nunc indeclinabilibus dicendum est (ad. X) 5 prepositionum regula propria E prepositionum una regula propria (reg. prop.: propria regula CU) NCU prepositionum: de prepositionibus X regula om. X 6 omnes om. B casualibus suis PCZXKSBH 8 supra domum regiam vel supra domum regis X domum do' O vel domum om. KS supra regis domum MQUB, super regnum O supposite: postposite BO 9 vero om. N in principio om. ꝫ supra: super O sint equivoce KSUBO 10 partes alias UꝫO orationis om. O, horum C 11 maria circum omnia PENCH, ex maria omnia circum correx. X[1] si om. CKS circumflectitur PEZVKSO fine et KS 12 putetur PZVUO Post putentur ad. V: excepta cum quando supponitur pronominibus quoniam ibi vim encliticam habet (ad. V): ad. UO: De monosillabis $\frac{i}{ps}$ ($\bar{p}$ U) si monosillabe prepositiones supposite sint (fuerint U) suis casualibus accuuntur (acuuntur U) ut quodcumque id est cum qua (quo U) excepta cum supponitur pronominibus istis me te se nobis vobis. Ibi enim habet cum vim encletice coniunctionis (9ius ? O) quia inclinat accentum prececentis supra se. Si vero preponantur (preponuntur U) suis casualibus gravantur ut cum illo, etc. (ad. UO) 13 hae: hee PN, hec M, he E, hee QCVKSUBO, he Z itaque: ergo KS, ita X communes sunt KS communes om. UO spēs M communes omnium Z regulae accentuum O 14 Latinae H ubique om. V servant PX quod om. UOH -vel ante quod ad. E[2] nisi vel quia in B vel post quod: in ZVKSH, om. MNX, quoniam O, q̄ U in rela-

PMENQ CZXVK SUBOH tivis vel interrogativis KS vel: et M 15 q̄dam sit: quid ā B mutatio et in aliis ut in adverbiis ut proinde (perinde Q) subinde de longe KSUBO que. s. mut. : alio modo solemus accentuare EN sit: fit H mutatio: mutant U sicut: de quibus KSUBO sicut in PENZ in suo loco (s. l.: loco suo Q) BO suo loco V monstrabitur EN, dicetur U demonstrabitur vel dicetur KS mutatio in (in om. U) aliis KSUO 16 istud PBO quoque: etiam Q sciendum: monstrandum EN est om. MQZUO 17 regulam sequuntur P sequuntur: servant M, consequuntur C affectiones Q animi affectus EN 18 vocem: voces C 19 illud: istud UBO diligenter om. Q^1X, (19-19,6 om. H) diligentius N tenendum MCZVUBO sciendum vel tenendum KS est quod MNCZXVKSO 20 vocales voces M habere sonos NC sicut: ut EN supradictum: predictum CX 21 est om. M u et i Q quandoque P 22 suos om. X confuderunt PZ id est sonos Q 23 videtur ad sonum alterius K id est sonos Q sonum alterius MQKSUBO 24 enim om. PC i enim M i: hec KSUBO littera i QCZVB sic: id est M, tam KS, satis Q sonatur Q ut: quod EN ut videatur C accedat in videatur accedere corr. Q^1, accedere C 25 cum: quando M vero: enim EN dicitur: dicimus X obtumus MXV, optimas KS 26 u media KS u: enim Q clarius (sonat ad. EN) quodammodo ENCZXVO clarius om. UB sed . . . post (p. 19, l. 1): apposita t vel x post B

Page 19: 1 etiam: in Z, om. C i brevis P i om. UO r vel m Q r: t M, p P 2 t: r M vel t om. Q t vel x om. B x vel e KS u sonum B 3 quodammodo y KS quodammodo om. MQCZBO hic: hoc M hic . . . habere (l. 4) om. EN, ad. E^2

PMENQ CZXVK SUROH in marg. cum om. KS 4 videtur M habere videatur CXVUBO 6 restat vero ut: nunc KS nunc ut UBQ littere om. UO 7 ergo om. Q, igitur MV, genus C dicuntur: dicimus KS ea om. X 8 proprietatem littere EN quae om. H currentia P vel post faciunt ad. Q^1 9 vero om. Q sive: vel N, seu KS 10 dicuntur a grecis Q dicuntur esse PC epiteta MENQCXV epythete B 11 ergo: autem M quae om. Q littere .s. B 12 enim om. X concurrunt XB 13 nisi om. Z 15 subiecto sunt KS habeant hec accidentia EN accidentia hec habeant inesse C habeant esse hec accidentia U esse habeant Z, om. KS haec: hic X 16 et om. Q 17 est vox QO et ideo PCZ ideo: quoniam U ideo ipsa C ē vox ē iō Q est ideo est PCVBO est: et KSU corpus est et NZKS 18 enim om. EN similitudine dicuntur Z dicuntur accidentia O 19 sicut: si P una manens Z et una N variatur diversis accidentibus KS informatur diversis accidentibus sic enim X accidentibus variatur PQV, om. NC diversis . . . eadem (l. 20) om. B per hom. 20 sic et EKSUO sic . . . diversis om. CN figuris representatur M 21 diversis pronuntiatur modis P igitur: ergo EXKS 22 accidentia lit'e Y similitudine sola PQCZXUBOH substantias subiectas (subiectas om. H) informent VBH subiectas solas KS 23 substantias om. NCZXUO imo MQ ? U ? O, ymo KS, om. Q Et vero seq. X quod si mss. praeter MH 24 quod om. M ideo om. B ideo sint: sunt P 25 ut et M ut: un X et: quod E ut om. QB ut primo KS primo om. KS, prime X dicamus primo V dicamus sciendum (est ad. U) quod UBO

PMENQ litterarum: elementorum Q, om. Z 26 indeclinabilia sunt PQ
CZXVK
SUBOH Page 20: 1 quia : quod MVUBO, ad. E^2, om. Q esse om. M 2 sunt fundamenta M sunt: sint N, om. Z omnis sunt Q doctrine: scripture N 3 immobile esse Q ideo om. C esse non poterat EN poterant O, potu Q 4 littere om. P dicuntur PENVKSO dicuntur esse KS dicuntur vocales om. UO et quoniam vocalis X 5 voces suas per- om. M suas: sumptas Q, om. Z perficiunt suas KS perficiunt: faciant Z, faciunt MO perficiunt vel V quoniam: quia MZ et ipsa KS vocalis litt'a est KS est nomen sui ipsius EN sui ipsius est P est om. KS 6 observari non PQ non posset observari EN vocalium: vocabulum U ? O nomina: nomen EN, r^a O diversis nominum N 7 inflecterentur MCZXVKSUBO vero om. Q id est: et X nomina semivocalium PQZ 8 incipiunt a vocalibus U seipsas KS vocales UO 9 unde et KS invenitur in antiquis libris QKS 10 scriptum invenitur V e et om. C (10-13 om. H) per l (vel per el ad. B) UBO sic e l (el ad. KS) KSUO et om. V idem etiam O in om. B 11 semiv. ceterarum X ceterarum: aliarum U semivocalium ceterarum KS invenitur B quod dictum est non posset observari B 12 inflecterentur terminationibus (nominibus E) EN illud: id QO, om. U 13 non potest observari UO posset: posse M quoque: ergo EN 14 ipsis quoque P desinunt terminantur C mutis om. UBO vocalem E 15 k: b M desinit ante in u om. CKSO desinit ante in a ad. P in a desinit CKS 16 itaque proprietas observetur X observaretur proprietas EN quoque om. V 17 (17-24 om. H) nomina mutarum ENZXVKSO quare: quarum MV vero om. X

Apparatus (p. 21)

PMENQ CZXVK SUBOH hae litterarum (littere KSUBO) NKSUBQ nominentur MNCXKSUO, om. V nominentur loco suo dicatur X 18 vero om. UBO dicuntur suo loco V suo loco KS 19 sed cum: sicut M sit nomen sui ipsius (ipsius om. Q) MQV nomen sui sit ipsius X sit sui ipsius KS quomodo ei accidat nomen dubitari poterit EN 20 nomen accidat V, accidat ei X nomen . . . accidit (l. 21) om. Z 21 nihil: nichil PNS, nil MCVUQ, nl EQ, nl K nisi qd ei accidit: $q^{a}m$ Q quod nisi E etiam om. NO 22 ipsa sua etiam voce EN 23 vero om. M littere sunt PZ 24 pronunciatio: enunciacio X 25 autem om. UO autem restat ut om. QV et de Q 26 est om. V ipsa est KS ipsa om. ME pronuntiandi QZV id est modus pronuntiandi propter M propter: post Z

Page 21: 1 quam: quem O reperte X 2 potestatum N vero om. MX dicitur substantialis EN dicitur om. MQZXKSUBO dicitur . . . substan-(l. 3) om. O accidentalis dicitur KSUB 3 littere potestas UBO est ante quod om. KS, dicitur B est vocalis MQVOH est ante vel om. X 4 sic: si C pronuntiatur om. V littera om. X vel ut C vel om. ME, ad. $E^{2}NZ$ vel ut corr. O^{1} se ut X suam vocem M vocem suam per se B 5 faciat suam U vocalis per se vocem faciens M consonat X et om. KSO 6 et ideo M appellatur: dicitur Q, appellabatur O hi: huius KSO vero om. ENZUBO, autem KS 8 ergo vocales V (8-22,4 om. H) ergo om. X, vero O quae: quas PMO per se ipsas U suas voces KS suas om. MN faciunt M 9 et om. V autem vocales EN quinque vocales B 10 vero: autem C $\bar{n}$ post se

PMENQ CZXVK SUBO ad. P^2 suas voces KS suas om. UO 11 absque vocalibus non perficiunt X non om. E conficiunt CZVUO absque: sed cum B unde: inde V et om. CX, enim V 12 eo om. C scilicet om. Q quod: quia C sonent QV nec: non Q^1 vel post se ad. M^2. possunt a ? M 13 sunt semivocales MVKS sunt om. UO alie om. C 14 semivocales sunt septem om. C secundum quosdam septem ENKS 15 ostenditur esse muta Z esse muta ostenditur V muta: mutata X etiam om. X, enim EQCKSUQ, vero V 16 est om. X qua . . . dictionibus om. Z dicuntur autem om. C, et vide quod Z 17 autem: enim KS compositum est non Z non . . . semivocales (l. 18) om. B non a semis trā sās ? Q ab: a M eo quod est om. MQ quod om. Q 18 ma mum: a um EXVO, ma um N, om. C ut dicantur: unde dicuntur QCX quasi om. MZ, quia UO sonoritatis habentes PZVKSB 19sonoritatis: sonore M habent UO cum: tamen P cum . . . mute (l. 20) om. B plus tamen Z sonoritatis om. Q habent sonoritatis UO habent tamen sonoritatis V habent PCXVUO quam om. M 20 mutis M dnr quasi om. B qui: eo PKS, om. QZ, .q. Q 21 scil. quod P, quia QU,qui Z plene om. UO quam dii quasi minus X plene dii non sunt P non sunt plene dii Q (qui X) plene (om. O) non sunt dii NCXQ qui scil. om. X 22 quoque om. C, vero M, ergo X sunt om. Q novem sunt Z ix .s. B 23 k om. X p q: q p KS t h sed h X sed om. C non est littera MVURO sed om. E cum sit om. C aspirationis nota sit UO nota aspirationis P 24 aspirationis solam V scribitur om. O, ponitur V 25 alias litteras MKS et

Apparatus (p. 22)

PMENQ CZXVK SUBOH om. M an mute M omnino om. Z nullum: non PNXKSUO omnino nullum EC non habeant sonum: careant sono Q non habeant omnino N 26 comparationem vocalium vel semivocalium C vel vocalium comparationem ZKS Page 22: 1 sicut: similiter Z 2 quod: quia MCO omnino om. Z forma careat UO quia om. C quia tn̄ ? B sit male Z formata est UBO 3 potestate substantiali UBO satis dictum mss. pr. PEQX est satis dictum est X dictum est : hec dicta sufficiant Q 4 littere om. BO littere vero X potestas littere MVKS quadruplex C est quintuplex MZ 5 quarum om. Z vel qd lit. EN vel om. PB corripitur vel producitur KSH 6 asperatur . . . asperatione P absque: sine ENC?VUO absque leniter Z aspiratione ea KS 7 vero quod C est om. M3 alii (est ad. C) cognata MNC ē cognata in sono alii E cognata: congrua H sono vel conserta V quarta (vero ad. Z) est EZV transit . . . una (l. 8) om. C in aliam transit M 8 vero om. MQBO una om. Z alii preponitur EN vel alii postponitur Z vel postponitur om. E, ad. E^2 in marg. subponitur MVO 9 construendam MK, constituendum X, conficiendam O 10 vocales queque M vero om. M, & ENQZX, igitur NCVUBOH omnes apud latinos Q omnes sunt qui apud latinos X sunt omnes KS 11 id est om. X producuntur modo corripiuntur ENZXKSUBO (11-22 om. H) vel producuntur V et econverso ad. H et om. MZ 12 dicitur: est C potestas hec EQ vocalis om. VO manens una et eadem Z 13 vocalis de V modo fit Z fit et e producta de eorum producta correpta X producta fit ENQCZKS producitur om. UO

Apparatus (p. 22)

PMENQ CZXVK SUBOH et: quoque M, om. C 14 omnes vocales qd erant Z omnes erant V omnes vocales erant KS essent invente KS essent iste figure Y essent ita H X 15 H et etha superscriptam scrib. NQC, ad. P^2, etha MKSUH, H eta E, H etha V, ϴ Z, eta Q Quae: enim M nunc: modo V non om. Q representant M, representatur Q nisi: tm̄ Q e: o X, ε Q productum: longum CKS othomega ω: ω P, otomega (othomega VO) MENXVO, ω et otomega (othomega C) superscriptam pon. QC, othomega litera enim Z, othomega vel othomegia KS 16quae . . . longam: (que e ad. E^2) et o longas representant EN nunc: modo PCVKSUOH, vero X, om. M non om. Q aliud nisi KS nisi: tm̄ Q longam: productam MZX 17 othomega PNCZVKSO, otomega MEXQU longa̅ o MQZXUBO melagon C longum interpretatur X 18 antequam vero ECXVKSUO essent reperte Q reperte: invente X iste reperte essent EN essent: sunt C iste: hee M e: ε Q et om. C 19 productas modo modo correptas QKS nun: n̄ C 20 tantum Z unde et una: un̄ Z et om. V illarum una KS illarum om. C othomicron PENQCZVKSU, otomicron M, otomicron Q 21 quasi: .i. B minor: maior C o et a C a om. M interpretatur: est ZX minor o C 22 videndum est P vocalis: vocalium V, vocalia Z alia est P natura longa M positione alia natura KS 23 natura longa KS est om. X quae: quod ENZ 24 ex institutione sua KS sua om. X enim: autem KS 25 inventio: impositio Q ipsorum: ipsarum MZVO, om. X ipsorum in ipsarum corr. K^1 enim om. B nascendo ZUBO 26 nasci autem X vero: quidem P, enim Q quid: nihil PCH,

Apparatus (p. 23)

PMENQ CZXVK SUBOH non KSQB est aliud BO ea invenire X inveniri QO ea: vocabula ZV, ipsam B longa enim M invenire ea: inventio earum H

Page 23: 1 est: etiam O, om. X quando om. MO, illa que nunc Q quando producitur KS sequentes om. NX 2 propter om. MX, p' Z duplicem: seq̄ dē ? Q duplicem consonantem BO producitur om. VKS dixi: duxi N 3 rursus vocalis P rursus: iterum Z alia correpta UBO correpta alia correpta Z brevis est om. MZUBQ est om. Y 4 et quoniam om. M in natura C (4-26,2 om. H) patens est vel manifestum KS manifestatum est N de brevi positione dicamus brevis Y 5 est om. X natura sit longa PQCUBO 9ntis ? vel sequentis KS 6 corripitur: fit brevis C penultima longa est natura X natura est PQNZVUBO 7 quod om. C inde: aū X, om. K probabatur: notabatur in hoc KS quia: quod ENCKS inde om. PQC 8 supinum om. C vi mutata KS qualis qr̄ X ergo est QNCKSB est om. N 9 suppini E etiam om. MQCZVKS preteriti penultima EN penultima supini C cum om. B ergo: igitur P ergo natura Q 10 auditu M natura longa M natura sit penultima longa Z natura sit longa C sit natura XKS sit penultima: di vel cum penultima sit longa (lunga UB) in ca (eo UB) UBO consonans M 11 corripitur: correpta X positione . . . vocalis: precedens vocalis M positione: precedens ZV sequentis om. ZV positione sequentis vocalis iuxta Y ut h' iuxta KS illam: hanc N 12 ante vocalem om. C corripitur: correpta X, om. UBO

Apparatus (p. 23)

PMENQ CZSVK SUBO et cetera om. ZVKS · vero om. CZXUBO 13corripitur penultima X est · om. C transitus est N de uni MZ, de una V 14 ad aliam MZ virgigilius M penultimam P cum ultimam UBO imperativi ultimam C imperativi .i. X imperativi verbi .s. Z 15 quae . . . vale (l. 17) om. Q est longa ZV natura est KS corripiat UBO 17 lungum U formosa EXKS iolla: y olla KS, iola UO, et olla PMQZ, yolla B 18 fuerit natura B longa om. B longa lunga U fueritlonga MNQCZXVKS licet alia om. X vocalis fuerit N vocalis om. B 19 sequatur licet Z plerumque: producitur P illud: illum n̄ X ibi: in X 20 peccori MZ subducitur agnis N succus mss. praeter V sub'd^{2} U Post agnis ad. KSUBO: beda tamen in primo (principio B) (unius ad. Q) cuiuslibet (cuius UB) pedis dicit posse corripi vocalem ante vocalem excepto sexto pede licet etiam vocalis sit brevis natura. Ergo non est mirum si hoc sit in vocali longa (lunga UB) natura ut in predicto versu (sic est certius in hoc (in hoc certius B) hila hila (hilla hilla U, yla hilla B) etc ad. UO) (ad. KSUBO) 21 illud: id Q 22 semivocales simplices V sunt sunt M quidem om. C dicitur om. M duplex est M 23 ubi om. MZV ubi ipsa U ponitur (ibi ad. Z) ubi MZV solebant autem N antiquos: nos PMENQZXVBO, veteres latinos KS, ad. C^{1} poni apud nos Z due poni MQCVKBO due littere Z 24 id est om. EZ, scil. NO cs cel gs: s et c tum genitivus C gene-: geni- mss. perp. gen. Z25 enim om. O c habeat genitivus ducis M habeat: cont̄ X c: cs UBO solet M, solebat CKSO 26 scribi apud antiquos V cs apud antiquos KS cs om. M scribitur:

Apparatus (p. 24)

PWENQ CZXVK SUHO ponitur EN scribitur modoUBO x om. M quoniam . . . x (p. 24, l. 2) om. Q vero: gts KSUB habeat PMN

Page 24: 1 in gto in Z scribatur C, solebant qa Q gs: ponere Q apud antiquos om. MQ ubi nos KS modo: nos Q scribitur ZV, ponimus KS 2 x om. M aut om. M . igitur: vel ã M, ergo KS duplex dicitur M dicetur KS, est C vel om. M quia: quoniam V eandem: tamtã M 3 haberent ENC, om. Z, habuerunt B due consonantes V enim om. Q produci precedentem vocalem M 4 quae: sed posterior Z mihi om. M verior mihi C 5 verior: melior ZV, convenientior X videtur mihi esse melior KS videtur verior B esse videtur ENKSO esse om. Q videtur om. U habeat: hꝫ C 6 scilicet om. UBO duos sonos: duas Z representat PCZ unum om. M tantum om. P 7 illis: et illis X duabus MQ, ducibus X unde: qñ C unde x KS ponitur pro illis X Post ponitur ad. P: Nota quod antequam x repertum esset, istae duae figurae representabant sua elementa quibus elementis simul iunctis elementum representatum hac figura x affine erat; idem de gs; vel potest dici quod cs vel gs non representabant sua elementa, immo elementum quod modo representatur per x (ad. P) 8 vero: ergo E, autem C vero etiam P vero etiam CVOB, vero et U ut: m n KS l: mn X et: l X et om. Q 9 mutam: multas M, mutas QCZX positae: pōne X modo: vero M productam: longam Q faciunt precedentem vocalem longam Q faciunt productam KS precedentem faciunt UBO 10 vocalem esse Q patiuntur eam esse patiuntur ENV patiuntur eam esse om. O correptam eam esse patiuntur ENV

Apparatus (p. 24)

PMENQ CZXVK SURO eam om. B eam esse om. Q, eẽe U ergo: enim EN, om. C 11 vocales que precedunt: precedentes vocales M 12 poni: produci Q poni: produci Q poni producta et correpta X penultima poni potest Z correpta vel producta M producta om. Q producta penultima EN 13 tamen: dū X est brevis natura PC Post natura ad. KSUBO: Et dicuntur liquide a liqueo ques (es KSB) quia sicut (quod ad. KS) liquidum (est ad ad. KS) diversos mutat (mutatur KS, mutant B) status sic facile faciunt longas de brevibus (ad. KSUBO) sciendum est EN vero: quoque Q, tamen ZX vero (om. U) est KSUBO m invenitur MNZXVB m om. CUO m in metro Q m ante n invenitur E 14 positum NQZX 15 τωcнεν oмνηc: cocнeo oннec P, ϵ.o.c/ec.o.ec M, θoc/нoнyϵc E, τoſmea ſtanes θoc)cнyoxyнc N, θocκεηoπнcc Q, grecum C cosmein cosmi(n Z) ZV ſmeн's (oēs Z) ZV eoc X thcosmen oēs K, cosmen oms S, coc ſerm ηoc. nt.cc BO, ιvs ϕ ηoc ſ ꝯ U enim om. C o om. PC nec est: negatio enim Q 16 omnes: oms vel os PMEVKS, HeyoH n^c X signum universalitatis ZUBQ nomen significat X signum est KS grecum om. Q 17 quod declinatur om. C omnes omnetis: oms omis (et omnetis ad. QC) MQC omnes oīs et om es tis Z ōs et oīs et oē oētis V omnetis sicut: et sic KS sicut dicimus P ramnes ramnetis: ramnes rānis et rānetis MN, rempnes nis et netis (ramnetis CV) QCV, ramnes nis rañ tis Z, ramnes netis X ramnetis: etc. KS rmanes tis O Post ramnetis ad. P: Et nota quod liquida posita post mutam facit, id est, patitur modo brevem modo longam vocalem positam ante mutam, ut in hac dictione tenebrae. Penultima et longa et brevis potest esse, quia ibi r liquescit,

Apparatus (p. 25)

PMENQ CZXVK SUBO id est fere nichil soni habet ibi et parum ibi sonat sed b illa muta multum ibi sonat et ideo r dicitur ibi liquescere.(ad. P) 18 exsequtis ME, exceptis NX, exequtis U illis: his E litterarum om. C 19 et: sine Z p's continue ENZXVKSB, consequenter Z 20 debeat littere P aspirari debeant ENZVUO aspirari littere KS 21 prius interponit UBO abecedarium emendat MCZXVKUBO 23 itaque: enim Z litteras om. X litteras habent B 24 et post sic. om. X 25 illas: ipsas Q additas habent duas .s. X habent om. Z scil. om. MN digama MO, dygamma N 26 sit om. V dicetur: docebitur M et x dicetur V.

Page 25: 1 de om. X h om. MC enim n̄ ē P, n̄ ē enim M, non enim (littera ad. EQCKSUBO) est ENQCZVKSUBO enim om. X asp. nota ZO propter littere M figuram om. N 3 quam: quod X inter litteras om. MZ, ad. Q^1 ponit in V ponatur vel scribatur MZ 4 et ante k: om. O q et k QKS prorsus eadem littera sunt V sunt prorsus M sunt om. C et om. X k om. ENUO 5 omnino ideo EB, ideo omnino N superfluit k UBO illa . . . est (l. 6) om. Q enim et quod om. C ratio nulla est E quod: ut ENZXVUB, que M k debeat: asserit debere scribi debeat N 6 sequta M nulla est E enim: autem Q enim ibi om. PQZV, un̄ ? C inscribatur X non scribatur M c: ibi Z 7 tantum om. Q ideo: omnino X illa: hec Q figura illa E 8 figura om. N retenta est hec figura Q est retinenda Z q om. C aliam vocalem V ostn̄ E 9 littere vim CV in metro non KS retinere: recipere EN, recipere ex habere corr. Q^1 in metro ut UO ea: hac PZ, eadem X

Apparatus (p. 25)

PMENQ CZXVK SUBO 10 quis om. M antiqui dixerunt M u om. O ibi u M ibi om. O ibi vocalis V non est (ibi ad. UB) littera UBO 11 ibi esset MCZVKS ibi om. Q ibi enim esset X faceret ibi Z diptongum PENQCV, ditongum M, dyptongum KSO, diptungum U diptongum facere V 12 quis om. C, quid U, quis B quod om. X, et O tamen: modo E nec: nc̄ consonans nec (non B) UBO potest . . . consonans (l. 13) om. EN, ad. E^2 in marg. ibi potest MXV esse ibi C posset poni (poni posset E) et non om. EN 13 u om. X 14 vero: nunc X littera u V 15 plena vocalis X sed: et UBO sed litt'e V quod om. MC, quia V vim non retinet V retinet . . . metrum (l. 16) om. M retinet ibi EN retineat KS littere om. CV 16 dicitur om. X dicitur u M quia: quoniam PQCZXVKSBO, quod U nihil operatur om. V nec: non V plenum sonum C 17 habet: hn̄s M habet ibi KSUBO collisim PZ tamen om. Z, quod C ut om. C omnino non CZUBO debeat omnino M 18 cum om. X sibillo KS sibilo debet CZ 19 vero om. UO et om. M sunt omnino X nostrarum om. Q numero nostrarum MCVKSUBO numero litterarum nostrarum Z 20 dictionibus grecis ENQCKS 21 autem: de X aeolicum: olicum C, elogcum KS digama M diximus digamma CKS dixit Z, dicitur B sic . . . digamma (l. 23) om. C sic: ita P, ideo NO, sicut EX est intelligendum M, intelligo E, intellige N 22 digamma dicitur N namque . . . duo gamma (l. 23) om. EN, ad. E^2 in marg. namque: enim MZ appositum M dya: dia PME²ZVO 23 grama MO grecum g M quasi habens Q 24 id est: quasi EN 25 habet talem C habeat ZVUO Γ: ⊓ Z, ⊢ V, ⊥ K,

Apparatus (p. 26)

PMENQ CZXVK SUHOH om. C si: qñ B aliam om. M huic aliam consimilem CXVK similem ENK consimilem huic P huic om. MQ consimilem huic aliam UBO consimilem figuram Q 26 superaddas: facias Z iam: idem ZV erit quod V illa om. X illa . . . grecis (l. 27) om. M a: in XV vocatur a grecis PVKUBO 27 vocatur: dicitur EN digamma a grecis QC et om. Q etiam ad. Q^1 dicitur etiam M eloycum K eloes K, eloles B videlicet illi K

Page 26: 1 videlicet om. QZO, scil. ENKUB illi greci B, vac. U greci invenerunt vel repererunt illam Q repererunt: invenerunt ENV reperire C figuram reperierunt (reppererunt S) KSU vide ergo quod om. EN ergo om. Q 2 latinorum antiquissimi C antiquissimi grecorum MUFQ antiquissimi vero EN latinorum grammaticorum KS f et BO, vac. U elloycum K aeolicum om. H 3 ut om. Q hic duabus V 4 venio et vado X (4-8 om. H) et om. EN venio: ven' Q enim: vero KS et post enim om. K similibus Z f elloycum (eolicum S) KS 5 ubi: ut nos M, ut B u in P (v U) loco om. UBO consonantem Q tamen representabant M 6 tamen om. UBO, modo KS sed lenius pronuntiabant om. Z tamen U: n nñ X tunc pronuntiabant EQ f tunc O modo: nunc Q, om. S 7 faciamus: pronunciemus ? EN in facio facimus K in facio om. Z in facio . . . consonantem (l. 8) (. . . sonat (l. 12) ad. E) om. EN, ad E^2 in marg. Pronuntiamus X, proferamus U 8 hodie om. MZS ponimus f hodie U ponimus: ponitur N ut om. X fuit et facio V in consi. PNK similibus M tunc om. M ph: ps C pronuntiantes

Apparatus (p. 26)

PMENQ CZXVK SUHOY asperius N 10 nunc: modo MNZ, ex nunc corr. O^1 pronuntiamus CXKS postea om. QZ, poĭta M postea ut Z ĭi faci M et in MNZKS talibus: consimilibus NV sonabat: sonant V, sonat X ut om. O, in N ut l. ei.scriberent (l. 12): scribere M 12 scriberetur M, scribebant N f om. E sonat: sona- (12-27 om. H) bat N 13 scribebatur ad. E^2 scribebatur prius X scribebant prius KS f: u Z venimus P, in venio X instituerunt ut om. EN, ad E^2 in marg. ut ibi MZ 14 scribatur O illa vocalis scriberetur KS illa om. EN figura vocalis et om. littere et que ē om. EN est ista M (ut ad. S) ut ita scil. KS 15 ut: quod MUBO quod scil. O scilicet om. X quam: que S prius om. Z 16 digamma id est M 17 hanc . . . digamma (l. 19) om. M fecerunt latini QC 18 latini om. ENQC f . . . scribebant (l. 19) om. Z 19 representarent P, representet M, representant V u consonante UBO pro om. K consonantem K consonante f UBO scribebatur X 20 etiam om. MU ph: p ph X ubi: ut M hodie: modo C f. om. X f eolicum digamma UBO aliam repererunt MZVUBO reperierunt (reppererunt S) KSU 21 scilicet om. PQ s.ϕ: f.i fi M ϕ: ϕ (phi superscriptam N, f ϕ X, fi (f O) KO quam: quidam X loco . . . quidam (l. 22) om. C etiam om. O 22 sonarent UBO ut invenissent: nos (hominem ? S) invenisse (hominem ? invenisse ad. S) KS ut: datu ? C aliam litteram C 23 quae dicitur om. EBO vau: yay C ponerent: dicitur: vocatur MZV posuisse K prius om. QZ scribebant prius EN scribebatur Z, ponebant KS ubi: ut X f om. K eoligum S 24 vero om. EQ

Apparatus (p. 27)

PMENQ CZXVK SUSOH est nomen MU tantum figure Q figure quod dicitur tantum (tan in vau corr. B[1]) UBO tantum et P vero: aũt X, ut UO, ñ B elementi: helementi X, ch O tunc: ñ B tunc representat digamma O 26 autem istorum om. O istorum om. EN verius est tñ quod (quod om. B) verius sit UBO

Page 27: 1 vidit P ergo om. BO ubique UBO antiqui om. Z scribant K ph ubi UBQ nos om. U 2 hodie: modo C nisi: ut O 3 observamus C scripturam: figuram MZ scribentes ph om. C scribentem K pheton (phiton M) mss. quia: qr U 4 vero om. O, ergo UB f: fi Z ponetur K, ponatur S in loco C ϕ: quod C, loco fi K, om. U loco post vel ad. S que: quod M mutata est CVUO est muta M inde om. U 5 quod: quia X f: phi K non est om. X 6 quae: quia X (6-31,10 om. H) a om. X 7 duplex est PQZXVKSB est om. C (duplex ad. U) consonans est UO 8 pro cs KS pro ratione genitivi om. P illis habet QCUBO illis affinem habet Z 9 illis: eis Q superius om. KS 10 nos autem: non tum X, om. B autem om. QZ, vero PC 11 sed: nec EC neque: non KS enim om. Q, vox Z lingue Z formatur: schematur P sed quem M 12 tusis M surripitur QCKSUO 13 addit: dicit Q iterum: enim Q, idem E, etiam KSUO p's iterum NKS quam: qd' X sedecim litteras Q 14 sexdecim om. M id est om. EQ, scil. MZ traditas U x et f P, y et x Z videamur KS 15 literam quod Z u et i E et cui M quandoque M 16 accipitur Z 17 qñque: .s. M ponitur: accipitur ZV simplici consonante QKS simplici pro duplici pro simplici V .s. om. Q 18 in . . . iuno (l. 19) om. Q, ad. Q[1] in marg. dict. . . . simplici (l. 19) om. K ab ea om. M incepit X

Apparatus (p. 28)

PMENQ CZXVK SUBO 19 vero . . . ea (l. 20) om. Q, ad. Q^1 mg. 20 aliq. post pr. syllabam P, ad. Q^1 sillaba sillaba aliqua VO ab ea incipit M unde: ut X, om. Q 21 duas S i om. MC, ii ZV, u U antiqui solebant QCKS scribere antiqui EO ibi scribere CXV ibi om. MUO ut: quod MC 22 esset om. X utrumque P littera scribebatur P 23 vero PX in compositis om. Z etiam: item Z i pro simplici ponitur V simplici: duplici PN, ad. Q^1 24 ibi: hic U3O reiice Q enim om. C 25 proceleumaticum (procellamaticum C, procelleumatic̄ X, procelleumaticum P) mss. qui . . . brevibus post dactylo (l. 26) pon. NZ brevibus om. X qui constat om. C brevibus quattuor V brevibus sillabis KS, sillabis brevibus O 26 dactilo (datilo U) mss. pro dactilo posuit Z ut . . . unus: et ibi est M cap PM, capella O 27 brevibus: sillabis O constans brevibus ZKS vero: enim K re om. ZV ibi re KS ibi om. M, ū X producitur: corripitur P corripitur (et ad. N) hic producatur EN reice Q reiice ne maculis om. N 28 maculis om. Q etc. ante poetica ad. QK fuit om. CX licentia fuit ZV, licentia est XKS Post licentia ad. MNX: celeuma (per mare euntes ad. X) interpretatur fervor. Inde procele. dicitur pes constans ex iiii^{or} brevibus quia naute euntes per mare suis cantilenis hunc pedem solent (solebant X) accomodare (ad. MNX)

Page 28: 1 u quoque videtur: u u ū̊ X duplici: simplici Q, duplice C duplice consonante X consonante posita u V 2 ideo om. C quod om. EC posita consonante M et in V 3 posita P optinere di om. E quod di substracta E illa UZ

Apparatus (p. 28)

PMENQ CZXVK SUBO PCV videtur obtinere KS 4 di om. MX ibi producitur K 5 vero substracta M u om. X u: i K positione vero U sequentis vocalis positione MC vocalis posita vero u producitur sicut X sicut: ut KS 6 namque: enim M simplicis (semper ad. E) loco consonantis EK consonantis simplicis loco UBO simplicis loco X 7 ponitur et X 8 vocalem u Q 9 nives quod X 10 ibi om. M debet enim MQ ibi enim: ibique E debet enim quilibet pronuntiare u vocalis M ibi enim u vocalis debet P ratione metri om. M probat ratione metri Q p's probat KS conprobat N, os tur ? Q probat pronuntiare M probat: comprobatur X 11 p's om. QX p's lege metri M enim: ā E dimetricum PEN metrum iambicum dimetrum K pentemimeris (pentimemere' ? M) mss. 13 ergo om. X video C pes est V pes om. Q 14 horatii illud Q, oratii MEKSO 16 scitus P pes citus om. Q 17 et cetera om. KO ergo: vero VKS est . . . metrum (l. 18) om. Q est om. B est illud S iambo K 18 perficit om. S, conficit ENQCXVUBO, facit M, conficit vel facit K celeritatem: velocitatem VKS 19 habet duo X immo: sed M, un̄ O iambi duo U semper unum NC semper faciunt unum KSUBO faciunt: perficiunt EN, conficit X faciunt iambum B 20 et iambicum S iambicum om. B id est om. M 21 ut: quod QUBO quattuor sint PQC faciunt unum metrum VKSO 22 faciant X et reliqui M reliqui vero PUO nisi: ita U nisi quod om. ME, ad. E^2 in marg. iamba M, iambus Q 23 in (in om. N) primo loco spondeum MNQVKS recipit

Apparatus (p. 29)

PMENQ CZXVK SUBO sic in primo loco O recipiunt: recipit O, recipiat Q, quod corr. in nescioquid Q[1] vel tertio om. QB vel in MZ et: vel MV, sed Q, ut C et sic Z in post semper om. O 24 inpari M loco impari Q autem numquam C autem: tamen KS unde om. M oratius KO 25 instabiles Q in i. pa. recepit om. M spondeos . . . recepit om. C 26 quo: qua M retardandam PZ iamborum tardandam KS celeritatem iamborum V iamborum celeritatem: tantam eius velocitatem factum est Q celeritatem: velocitatem VKS

Page 29: 1 spondeus X spondei interponuntur UBQ quia: sed MNCZXKSUBO itaque O cum om. Z dactilo MX quisque spondeus PKS spondeus om. M 2 faciat unum metrum PV unum metrum faciat KS tamen: tum X per se non U 3 iambico Z constituit: facit MQV facit metrum Q 4 contrahit: contrahitur PC, obtinuit M, contrait Z 5 potest queri Q cum UB iambicum: iamborum iambeum X numquam spondeum EN numquam: non Q 6 recipit MV (id est ad. U) nisi om. XU impari loco KS impari et O id est: hoc est ENQCZXUO vel in primo U nisi om. VKS primo loco PQ vel om. EN in tertio CUO 7 vel om. EN in quinto CUO quinto pede M et: vel MC et sic N spondeus om. C 8 dictum est QUBO ponitur EN, om. B iambis: inter iambos EN, a iambo X iambo KS ratione temporum non quod iambo UBO 9 temporum: ipsam M, temporum 1 X retardandam PQ celeritatem: velocitatem QZVKSO celeritatem iamborum PCO iamborum eorum O iamborum ut hialas ? ideo exemplificat de y ut quod quamvis

Apparatus (p. 29)

PMENQ CZXVK SUBO

grecum sit tamen eo utimur ut ūctis ? dictionibus X non . . . sed (l. 11) om. C 11 spondeus post sed om. M per se sed spondeus om. B metrum unum M efficit: conficit ENQZUO, constituit VKS 12 iambi M cum: est Q unicum Q metrum unum UBO conficit: effici M, constituit KS 13 iam om. M, iambus (iam K) KS iambus iam prolatus esset V iambus om. KS ei om. M 14 conferre posset K inferre S sequens om. C, sed consequens X spondeus sequens V qr̄ necesse Z ergo om. ZUO est ergo NQCXVKS 15 ut post est: quod NUO preponatur spondeus P et ut V iambum: iambicum X 16 conficit: efficit X retardare Q dardare N tardari M itaque est U semper preponi M 17 cum om. M confici M Post est: ut in primo loco ponatur semper P ,ut semper aut ENQCVKS semper ut aut X semper ut aut loco primo B ut aut loco primo semper O 18 aut om. PM, delet E^2 loco om. X semper in primo loco . . . in quarto et . . . sic (l. 19) om. M iambus etiam Q aut om. N, et KS 19 spondeus om. Z et om. EN, ad. E^2 sic et U sic om. S spondeus semper KSUBO spondeus om. M 20 in impari loco ponetur KS impari proferatur loco M ponitur in loco impari XV ponetur QNZ impari ponatur (ponetur U) UBO ut dictum est iambus M iambus vero in loco pari V 21 illa pars: ille C oratiani E, horatii NCXV, oratii KS quae om. U, qui S 22 dimeter C, dimetr~ Z, dimetrum X iambicus C iambitr~ Z sunt om. M 23 enim om. O est iambus MQ, om. EN, iambus ad. E^2 in marg. similiter:

Apparatus (p. 30)

PWENQ CZXVK SUBO

et EN quod (et ad. E) de EN de om. S de unus iambus M et om. EN, de iambus est V de istis duobus iambis O hi:isti UB iambi sunt ex quibus EN faciunt unum V 24 metrum faciunt UBO faciunt effr EN unum metrum M ducunt: dicunt M, dictum X vero om. O est om. M est in KS tertio loco interpositus om. EN, ad. E² in marg. in tertio ZVK 25 positus VKSUBO interpositus est X -que om. QX, quoque NVUBO, vero KS est iambus MV est om. EN qui: quod U posito M, interposito K 26 metrum alterum (aliud UB) ENCZUBO alterum: unum XV metrum: quidem KS constituit: conficit QZXUBO sic: sicut X dimetrum iambicum est O

Page 30: 1 quidem om. PXUBO iunctum VKSUO est coniunctum Z est om. X pentimemeri heroce M enim interpretatur om. N enim: vero KS 2 interpretatur om. MEVK id est quinque N interpretatur om. X quinque interpretatur K id est divisio EN medietas interpretatur MV Post medietas ad. Z: inde pentamemeris heroica .i. dactilica divisio medietas quinque pedum (ad. Z) 3 eroyca H heroica vero (quasi ad. K) dactil. dicitur KS dicitur: dictum est Z id est dactilica N dactilo O solebant QVK facta heroum describi KS herorum P 5 pentamemeris E ergo om. EN, vero KS est heroica MO est: dicitur EN pentametri: pentimemeri PZ petamemeri K 6 id est om. X versus id est versus KS cons. ex quin. pedibus M constans P ? EQZ 7 medietas illa UBO dactilica sit Z quae: quia B huiuscemodi que KS in spondeum M 8 modi om. X est semper Q est om. M ultima (illa O) medietas pentametri

Apparatus (p. 30)

PMENQ CZXVK SUBO versus UBQ 9 pars illa N versus horatiani: or, etc O horatiani: horacii QV, oratiani E, horrati C, oratii KS 10 pentameris C opportet M ut: quod O ut ibi KS silve sit CB 11 proferatur om. CB, pronuntietur V sicut . . . est om. EN, ad. E^2 in marg. demonstrant X 12 quoque: ergo MVKS p's: exemplum Z p's exemplum V 13 ponitur om. Q consonante ut N exemplum: s Z illud exemplum om. B 14 quod: qm O, quod est quod M quod est XV soluit zonam KS zonam potuit C diu soluit Z 15 est om. X Post est ad. ut PB,unde X, esse V sit trisyllabum Q sit: fit C, om. V, esse KS esse non potest Q 16 potest: Potuit KS esse: est V nisi om. X ibi om. PB proferaturu KS, proferatur om. C, transferatur ibi E proferatur u PNZVKUO, transferatur u X u sit C inde probatur quia om. K inde: tantum O 17 quia om. MZ, quod NCV metrum om. Z enim est M est enim Z endecatrisillabum M Phaleucium: phaleuticum P, ad. Q^1, phaleucr̄ E, falleuticum N, psalleucium C, faleuticum KSO, phalenticum UB phaleuticum . . . hendecasillabum om. Q, ad. Q^1 in marg. hendecas enim Z interpretatur: id est EN 18 unde: inde mss. quasi: q̄ M 19 phaleucium: phaleucr̄ E, falleucium N, phaleucium C, phalaucium Z, faleuticum KSO, falenticum UB vero om. EN dicitur vero S, om. K 20 phaleucus: phaleucius PV, faleucus N, phaleuem X, phalaucus Z, ffalēnticus KUBO, falenticus S posset om. Z vero: enim Z ille versus Q 21 esse om. NV, esset Z ibi om. M sit: esset QXV sit ibi B trisillabum

PMENQ CZXVK SUBOH sit M 22 est om. B eolici PZ ubique loco aspirationis UBQ 23 ponebant digamma ubique V ergo: vero M, om. Q, vero in ergo corr. E² rhodos: rehdos M, rodos X 24 insule nomen X rhetor: rethor PMCZU, rehtor Q r aspiratur PKS pro: per PMEQZCVO ponere volebant V 25 digamma ϙ ϟ ? Z modo om. ZO modo quo: quod UBO 26 poterat: potuit consonante •s. M

Page 31: 1 iccirco: ideo MS transmutata ea Z posuerunt MNQX digamma posuerunt V f om. MENV ad r . . . digamma (l. 3) om. B ad r: ab (x ad. O) UBO quia: qm̄ N et om. X rursus quia C quia u KS 2 non poterat rursus EN poterat: possit S, posset K sonare om. V, proferri M vocalem sonare V pro om. N 3 elogo M eolicum N ponebat E dicentes et om. U 4 ponebatur Q etiam: vero V ponunt NQXVKSO 5 ut: et M eo: eodem C, hoc S est om. MU compositum est CZUO compositum: pōr M 6 a: autem X celeste P et om. K ducens QC 7 enim: vero M dicitur quasi om. C quasi om. UBO ab: de C ab ea: a X 8 ea: eo PENZVK¹, om. U vero om. PCZXUO quae: quod PENZVK 9 nihil habet (nisi ad. Q) om. QN b: u KS posita: pōīt Q, positum C pro: loco C, post O pro u consonante positam EN u om. S 10 itaque: igitur PV, utique U actis P, determinatis C, predictis V 11 et om. EQCZUO quae . . . aspirantur om. C aspirantur ZX doceamus: dicamus Q omnes: dicimus ? X igitur om. S, ergo Q, ergo quod X, enim MK 12 ubique quod PZ et om. M, sed N quia et P semper et Q preponatur Q ut om. Q 13 herennius

Apparatus (p. 31)

PWENQ CZXVK SUBOH hiems: heraus ? hyems X h'eni' MQ, om. EN habemus H hiems: hiemps ZVS, hyens M hms ? EN her homo humus hiems K hiulcus homo EN autem: vero P, om. EN, ēē X 14 quattuor post aspirantur scrib. EN tantum MNC aspirantur tantum- modo CUO aspiratione semper X semper: tamen PZ 15 thraso: traso M, thais E, thiasus N, tharso CVK p ut om. O ut om. Q philippus r ad. Q^1 16 r ut om. Z pyrrhus: (16-33, 7 om. H) pirhrus PB, pirrhus MENZSU phirrus Q, phirus X, pirhus VO, ?? C quidem om. MUBO preponitur aspiratio P minimum . . . ut (l. 17) om. O minime X 17 sonet ante con. MENZXKS, sonat C preponitur M ut plurimum sonent postponitur KS sonent (solet N) plurimum NZV sonent ante quia om. MX, solet N, sonet CO sonent plurimum UB 18 quia . . . antepo (l. 19) vac. Z littera vel vox: vox litteralis (litt'is N) EN sese om. MVK cun h ei EN preponitur X 19quam cum anteponitur om. K 20 enim: etiam M scilicet om. Z quod om. U obscurum om. O 21 habet sonum MNQ habeat O sillabe om. ENQCXVKSO non . . . syllabae (l. 22) om. U 22 magis om. PS obscure S sonum: sonat X, om. S habeat: habet (magis ad. K) KS habeat obscurum sonum O in fine sillabe habeat M son in fine Q eo .s. KSUB labiis V fixis labiis (labris K) KS defixis E 23 pronuntietur Q pronunciacione fertur X tamen quidem C quam postposita O 24 postposita U voc. prae. P 25 sonet Q illis om. MZKSO, eis EQ, ei N^1, esse Z dicatur esse X dicatur illi ZO illis dicatur vel K esse dicatur illis SUBO illis ad. X^2 quoniam om. M, quia EN 26 non

Apparatus (p. 32)

PMENQ CZXVK SUBO (enim M) om. mss.pr. NC aspiratio taceatur C adeo tamen P adeo aspiratio KS parum om. X sonabat aspiratio Q sonabat U ? BO

Page 32: 1 significatio dictionis VKS p. si Q proferas sic PQ sic om. X 2 aurio U ut: aut C taceas aspirationem KS prolationem: pronuntiationem P 3 equivō CQX erit: eris MC et ad C ad om. M auris M haurire et ad aurem V ad haur. PZVKSUBO hauris M, haurem O, haurire U scriptura: sc'pta M 4 eq̄ voc̄ oi^{s} post faciat ad. E^{2} 6 illis esse PQXVBO quasi concedatur (concedunt S) illis KS esse illis Z esse om. QCKS dicatur illis U dicatur om. KS 7 si om. C et om. C, etiam P dictioni X significatio dictionis EK 8 chremes MQZV, corr. ex cremes O^{1}, ad. Q^{1}, om. C sine: absque E pronunties V, pronuntiationis M, pronuntietur KS cremes a cremo C intelligetur PQ 9 sumī ? Q si vero EN aspiratur erit proprium nomen X nomen proprium MV nomen est O erit: intelligitur KS 10 quia: quod N 11 consonantibus singulis KSUB aspirationis P singulis P 12 reppererunt MQ, reperierunt MKSO, reperīt C, reppierīt X, reperere V scribentes pro th KS scribentes om. C, ponentes Q Θ et theta (teta QB) superscriptam pon. PMQZVKB, ϴ ENS, theta (ϴ superscr. ad. O) CUO pro om. B ph ϕ et pro om. C ϕ: ϕ et thi (phi Z) supers. PZ ϕ . . . x (l. 13): ϕ ? pro phi ph chi X et om. KSU 13 χ et chi superscr. P, χ MEQCO, χ .i. chi N, ç chi V excepto quod: sed M quod om. E rh nullam om. C invenerunt: reperierunt O, reppererunt UB 14

Apparatus (p. 32)

PWENO CZKVK SUBO namque: enim M' accedit adeo namque V accedebat PZ, accidit E r om. Z3 substantialis aspiratio KS 15 ei substantialis NXVO esse ei UB non om. C etiam om. NUO dixerunt etiam B dixerunt om. Z quidam dixerunt K 16 ut quidam U quidam om. U debere preponi M debere om. K aspirationem huic PO r consonanti Z 17 unde etiam: ut M etiam: et NCZKUBO, om. V in post etiam om. C rethor MCX brhetor E, hretor SUBO rhetor et EC in post et om. MCV rodos Q, hrodos C, hrodos SO, hredos UB ponebant MN 18 volentes: volebant M, nolentes QCK, om. Z scribere: ponere KS scribere volentes N volunt scribere eolicum X 19 eius loco M quoque om. ENO ponebant quoque KS ut bretor NC, ad. Q^1 brethor MX brodos bretor EN et brodos PQCZVKUBO brodo H brodos dicentes om. S 20 sicut . . . est om. M superius aperte om. EN aperte om. QX monstratum est Z, dictum est (aperte ad. UO) ENUO est (dicentes K) et brodos KS 21 opponitur etiam KS quod in: de M vah: vale C et om. EN in ah PZK ah: heh C, hah X vah et ha (-h ad. M^1) quod in eis postponitur M preponitur C vocalibus aspiratio P 22 ad quod talis fit responsio et EN fit duplex K fit om. EN, est UBO una: unum PQ, prima B 23 interiectiones multe MCKS su. comm. KS omnibus om. N gentibus latinis .s. Z barbari sunt: barbaris mss. 24 etiam om. ZKS, et ENUO qui: que PO vocales aspirare ZUBO in fine vocales V alia quoque solutio est ad. X^2 25 est solutio V quia om. Q, que O sunt representative N sunt affectuum representative UBO 26 affectuum

Apparatus (p. 33)

PMENQ CZXVK SUBOH sunt KS absc. debent (-ant P) PZ abscondita proferri voce (voce prof. EN) debent ENQ ideo quoque S cum om. ENX

Page 33: 1 interiectiones: dictiones QCKSUBO ut om. E haha PNZV, haa C, ahah O, ha U scilicet om. NX ut: quod KUBO 2 postposita PC2XVUO vocalis (-iP,-ibus UB) sit PNXUBO sit om. C de om. M facta est om. Q est om. MEN apocopata est facta S 3 vocali Q vero om. PO mansit MC quasi om. EN, quae UB pendet U 4 precedenti NCKS dictio notetur X notaitur S esse non K dictio composita sed non integra S integra non esse Z 5 determinatum P quod: quia U .s. quod Q 6 aspirantur post dictione scrib. V integra om. U ut in integra X 7 restat ergo P restat vero X tertia om. UBO, post po. pon. EN potestas accidentalis PMO dicamus .i. CVKS id est: et QUB 8 de om. N cognitione P, ad. M^1 dicamus om. CVKS quod g est S inter om. O 9 c aspir. et c non aspir. H non om. CV non aspiratum om. EN, lene ad. E^2 c post et om. Q, h EN, non CV aspiratum: .i. c aspiratum N -ratum . . . ph (l. 10) vac. Z est g om. KS, et C inter g u U quoque t PZO t . . .th: th . . .t E 10 sive: vel V est b sive f UBO ergo et NS et post g om. O b et d XV eas: has K 11 quia .s. ex H quia . . . medie (l. 12) om. U soni similitudine NZ accidente X 12 quarum dicuntur: quasi M dicuntur: sunt O mediae: dimidie M ita: sic M nec: non MO tamto M 13 proferantur M illae om. PE, eaedem H et om. B maiore: minore (-i S) KSH tamen om. KS spiritu: impetu VKS 14 proferuntur post aspiratae scrib. UO.

PMENQ CZXVK SUBOH om.B eaedem: eodem O non om. K 15 in om. UBO proferendo eas V magis: unus O minus UB laborant vel operantur ENVXK operantur vel om. MQC laborant vel om. ZS 16 exterioraque U in . . . interiora om. UH proferendo contra (vero U) UB easdem: eas M easdem: eadem S laborant et N laborant vel om. MQCZ vel om. S operantur om. VS quia in O 17 proferendo (vero ad. U, autem O, contra B) UBO 18 formatio: modulatio (vel formatio ad. V) MV formatio vel modulatio K facile .s. ? M . perpendes: perpendens Y, perpendns EN si om. P supradictis PVKS, predictis in supradictis corr. Z^1 dictis M motibus: vocalibus in vocibus corr. O^1 oras Q naturali ter voces MC 19 naturalia N quod gs. m. inter: (19-26 om. H) quod sit in C 20 quod om. B non aspiratur omnino P non omnino KS 21 est om. KS aspiratione sit KS cum om. MCKS hoc sit om. KS ideo sit C iccirco: ideo MC potius dicitur: ponitur N media dicitur KS dicitur: dicetur O 22 esse media B est similis Q similis: similiter O est in sono om. O in om. X a sono M ad c mss. pr. MEN et om. O in sono qu d est UBO 23 ex: in M sillaba- PMENQ WCZXV KSUBO H rum sono EN sillabarum: similiter P, litterarum W ponitur PS facile om. M potest perpendi ENQV, perpenditur X 24 dicendum est de ceteris V est om. X 25 vero om. C quarta vero V quarta om. K accidentalis quarta WB restat potestas UBO 26 mutatio litterarum UBO litterarum mutatio om. EN, ad. E^2 in marg. est om. Q sex modis PXVKSUBO

PMENQ WCZXV KSUBO H Page 34: 1 mutationes (-em KS) fieri PXKS fieri litterarum mutationes QV permutationes N fieri om. Z homo nis MN 2 facio cis feci N conpositionem NB 3 saltus insultus Q fero latus PO 4 aut . . . ut (l. 5) om. W, ad. W^1 in marg. cyros: ciros (cyros ME, curos B) mss. cyrus: cirus (curus B) mss. 5 per: pp V legendus: legundus N, legendum QWZKSOH, (5-38,17 om. H) legundo E, legundi X legende V legundus: legendus N, legundum QWZKSOH, legendo E, legendi X, legunde V legundus pro legendus U amplecti in amplocti corr. M^1 6 amplocti: amplecti MK quod: quia O dictum est vel dicebatur X 7 reperio exceptione KSUBO reperio: invenio W 8 ad: in Q dictionibus et nominibus X nominibus: vocibus O, omnibus B id est om. E, vel KS, et O 9 grecis C u longum V loco: pro V ou: yoy C, oi U, ei O diptongo X ut: aut M 10 μοῦσα: moysa (musay N, moisa NU) mss. modo: nunc U modo . . . producta (l. 11) om. EN, $\overset{o}{m}$ορο cor. ad. E^2 mg. pro ante o om. Cut . . . producta (l. 11) om. mss. praeter N? homerus: omerus M, priamus V ὅμηρος: omeros M, priamus V 11 o om. M ut om. N fur: far M pro om. O for (φορ MW, $\overset{for}{\phi o r}$ E, φοιr N, $\overset{for}{o\phi}$ C) mss. sicut: sic MZ e: etiam X converso: contrario C, modo K 12 o: etiam O bus (boys Q S) mss. ubi: ibi K, illi S tamen: tunc C, enim KS representabatur M, -tabat X per: pro mss. u: o B 13 ou post per: oi U scribentes tamen UBO ou: o B et om. X tamen om. ZXVUBO tamen pronunciantes K 14 μῦς: mis QC quod: et M sequentes U 15 plerisque: pluribusque M, pleris X in plerisque om. U qui: quia U qui tamen O dicunt: dicuntur M θουγάτηρ:

Apparatus (p. 34)

PMENQ WCZXV KSUBO toygater PUB, toygatˉ MX, toygntˉ E, togatum N, toygaten Q, toygatum WCO ubi vel C ceteri om. QX dicunt ceteri N greci om. ENZVKSQ ceteri dicunt KS 16 θυγάτηρ: tygater P, tigatū M, tigatˉ EZ, tygatum NWCK, tygaten Q, togater X, tugater UB, tygatū V, tugatū O, tygaton S hic om. Q, ad. M^1, hoc O scribant om. N, scribebant WK ceteri solebant scribere X scribant hic vel M ibi om. S 17 pronuntiatur M, tamen pronuntiabant K 18 figura hec V id est om. ENUO, scil. KS antiquissimos Q, antiquos UO 19 representabant PW, in representabat corr. W^1 representatum C, representabatur X sonum om. V vocalis i W i: y QKS, u O u: y PQCV 20 unde tamen KS confusio magna nascebatur MC confusio nascebatur N nascebatur magna X ideoque MCZXV, itaque UB ?, ideo quoque S ut scriberent (o ad. UB) om. UBO 21 scriberetur QK u: i M, p O denotandum K quod sine (in C) confusione PMC y om. EN, oy X tunc om. MEN ibi tunc PC tunc y representabat Q tunc u EQ ? 22 u: ut C scriberetur: scriberent QC y scriberetur V y om. N se representabat PKO,-aret P^2 23 i om. W, y Q Post i ad. M: et sic nulla remansit confusio; ad. W: Vide ergo quod quamvis invenias scriptum boys posita o ante y, tamen non sonabat ibi oy diptongus sed u. (ad. W) adhuc: ad hoc O adhuc etiam PC scripturam ita M ibi erat VU ibi om. MD, en C 24 quoniam: q^a C nesciebant X representatur PZVO ditongus as ? M 25 per u VU u: y PV ideoque: ideo ZS ablato MNU instituerunt om. MUO, constituerant CZKS per: pro X 26 superp.: desuper notato E, sraddito X, non superposito KS

PMENQ WCZXV KSUBO

representaretur . . . superposito (p. 35, l. 1) om. ENW, superposito (p. 34, l. 26) . . . superposito (p. 35, l. 1) ad. E^2 in marg. et post i (p. 35, l. 1) ad. W: sic ẏ; per eandem quoque figuram puncto non superposito repr. u sic y (vel u (p. 34, l. 26) et i (p. 35, l. 1) inv. W)(ad. W) u sic ẏ UBO representarent N, -ret W(vel id. 35,1) quoque ad. Q^1 figuram om. C per eandem . . . representaretur i (p. 35, l. 1) post diphthongo (p. 35, l. 5) pon. P Page 35: 1 non om. MQKS non superaddito X i om. M, oy S 2 (Vide infra, p. 573t ff.) Post confusionem: et tamen pronuntiabatury ad. P, ita etiam dicimus quod in mousa scribebatur ou ad. mss. praeter PZO et ita etiam quod, etc. om. idem mss. ita etiam : sed enim C etiam: quoque WUBO quod: quoniam X in om. U moysa .i. musa X Post mousa: 1(?) ita etiam dicimus quod moysi ad. O 3 per oy et V Post u: (sed ad. S) alii dicunt quod e converso fecerunt ad. WKSUBO ergo: vero O, autem U dicit om. V p's dicit KS 4 u: y PZ ibi om. UBO poni ibi poni ibi M Ante diphth.: ita et dicimus quod in mousa scribebatur ou ad. P Post diphth.: per eandem quoque figuram puncto non superposito ut representaretur i ad. P dicit propter V scripturam: figuram Z 5 dictum est: dubium est P est dic. KS Post dictum est: quamvis enim gci scribebant ibi oy, tn̄ sonant ibi u W 6 vide quod: inde quo X tugater PWZB, scd' 9iugaton M, tugaten Q, togatō E, tygatū N, tigatū C, tygat V, tygater KS, tugutō U, tugatio O ītpr sec. quosdam E 7 rerum om. W, esse M et secundum V alios: quosdam Q fuit: est PQN fu. nom. KS cuiusdam om. WS 9 est om. M pri. p's O quod posuit X p's pri. ost. PVO pri. ost. p's WZXKS prius . . . vero (l. 10) om. X ost.: posuit U 10 vero om. U consonantium . . . muta-

PMENQ WCZXV KSU3O tionem (l. 11) om. Z ostendit vel docet K 11semivocalium mutationem EN tamen loco K tamen om. B 12 sonum habeant semi et quo loco posite (etc. ad. K) KS positae om. ENCV habeant: hãt X habeant positione V 13 habet sonum exilem plenum medium P 14 exilem om. U parvum mediocrem B i parvum et tenuem om. P in secundo KS secundo: isto B 15 posita: priori B, posito U ut ille om. Q enim tenuem: exilem P, quidem tenuem V enim om. B tenuem om. C habet sonum QK 1 illa (scil. ad. WZ) MQWCZ illa om. UO illa om. UO 16 quae om. X quae . . . posita: posita loco secundo O posita est NWZKS posita est loco B vero om. C 17 quando vel MQWZO finit: terminat KS sillabam U vel sillabas om. E, ad. E^2 in marg. pro loco post nomina et ante nomina ad. P^2 ut: et E silvas EN 18 quando om. C consonantem ante se W in eadem syl. al. cons B ante se om. EW 19 vero om. WB, vere U habet om. M habet sonum PZV locis aliis Z posita locis KS 20 pōĭa om. X vero om. Q quasi om. M, quando Z, quamvis B 21 exilem nec prorsus plenum NQKS 22 quoque BU sonat obscurum X sonat obscure V est om. E terminalis dictionis est KS 23 templum ut l B labris: labiis ENQO magis labris namque fixis U fixis magis MQWV fixis pronuntiatur magis B 24 ideoque: ideo O obscurius: obscure W illud: aliud C, om. U esse om. E contrarium esse NKS 25 .s. om. MUO quod post sc. om. PENQ littera .s. MXO sonat plus ENO 26 cùm om. M cum anteponitur: anteposita NZ m et V m om. U

PMENQ WCZXV KSUBG Page 36: 1 sonat obscurius KS sonet om. C terminat MWCKS ibidem om. Q, ibi O, et U 2 pleniorem sonum PEQ eadem om. Q posita: preposita X 4 labris om. M lab's V sonat vel pronuntiatur N 5 similiter enim et ut X similiter autem B n om. Q, enim C sonat om. S principio . . . fine (l. 6) om. Q dictionis vel sillabe O sillabe om. W, dictionis U 6 sonat ut S dictionis ut Q id est tenuem om. EN 7 habet sonum Q posita om. UO 8 quicquid est QWVKSO finem et principium W est et finem EC est post finem om. EQWCVKSO 9 qq; et Q etiam;quoque KS, autem B est om. Q, ad. P^2 s om. C .s. om. MNVO, quod U 10 quod sequente NQCVO cum: de M s om. EN 11 ut in P viden' MW satin' MW satine O 12 superponitur Q 13 n: enim O scilicet: est (fit K) semivocalis fit (om. K) totaliter KS dempta: deposita QX sequente KSO e (om. S) tunc KS semivocalis: semivocali PQCZXKB, corr. sic semivo M^1 n: enim U, om. B quae: qm Q, om. X 14 coheret . . . dempta (l. 15) om. P precedebat . . . s: erat ante s B ante om. M ante s erat O 15 dempta: deposita Q eadem: eandem P s om. WZ ideoque: ideo Q, itaque O designaretur V 16 id est converti om. O superponitur: sic ponitur X illa om. Z, illi M recurva (curva O) virgula CO virgula om. S recurva om. M 17 quae: A Q 18 an . . . coniunctione om. E, ad. E^2 in marg. 19 video verbo KS ne om. B vel an PQW an: vel B partes om. O partes om. O dicunt:

PMENQ WCZXV KSUBO dicuntur M 20 est om. X compositum est KSUBO et indeclinabile om. B indeclinabile et compositum E 21 sed om. B verbum comicum QN dicetur: dicitur M satin: sat X erit MX verbum compositum an adverbium EN 22 at: ad N fieri non posse QCX videtur posse stare EN videtur fieri posse WKSB 23 dixisset: dixit C quod si om. B s: est X 24 si . . . apostropho (l. 26) om. P, qr Q et post ponuntur (p. 37, l. 3) si . . . sit . . . apostropho cat pon. Q sed si Z si om. N satin vel X sunt: sint X 25 et (vel N) quomodo EN, post $\overset{o}{m}$ C 26 sed: si O numquam O esse om. V dicuntur: dicentur ENWV, videntur KSQ priscianus hic plane O dicuntur: dicitur X hoc: hic MQO

Page 37: 1 priscianus om. O priscianus plane videtur voluisse U priscianus voluisse PMN voluisse: errasse Q, velle VS ut: quod MXB? due scil. PQKSUO scil. due WZB sint due N 2 est integra S integra PENQ, integrare X integra est in prolatione EN integra est U sed om. EWZKSB, vac. U 3 id est: .s. (.i. P, sed N, om. S) mss. ponuntur cum apostropho WS cum om. X interrogative ponuntur EN ponuntur om. K, ponitur V, $\overset{a}{por}$ M, $\overset{a}{po}$ C viden: (ut viden id est ad. S) vides ne (sed ad. S) KS viden' M 5 quorum: horum PO, quare X integre prolatum est WM est om. V 6 ut: sicut Q ut dictum est EN Post dictum est ad. KS: ..

Apparatus (p. 37)

KS (=Glosule, ff. 8^{vb34}-9^{ra9})

GL II 33, 22 CONTRA CONSUETUDINEM nam greci numquam ponunt x, sequente s, ymo mutant eam in k (ut ad. S) ekstasis quod
24 compositum est ab ex et stasis. MELIUS ERGO Contingit secundum grecos et secundum euphoniam quod dixerat .s. sequente s manere (x ad. S) integram(?). Contra: quia greci sequente s numquam x preponunt. Ergo nos latini melius ponimus x solam‹sine›
25 sequente s quam si sequatur s, quare melius subditur: QUE X OBTINET LOCUM Cum cs hic non contingit secundum quod supponit.
25 CUIUS REI RATIONEM magis contingit cum hoc pertineat ad euphoniam quasi dicet quod x sequente s non debeat preponi
25 nec sonus qui turpis est et asper. ‹REDDERE› IUDICIO AURIUM Non solum hoc docet eufonia sed etiam ista ratio et iste sylogismus .s. nulla consonans geminatur si precessit consonans. Sed x precedente s geminatur cum x ponatur loco cs. Ergo non ponitur x ante s. Propositio est: geminari s et est aliud autem ibi geminari (s, aliud ad. S) autem videtur. Recte dicit videtur. Non enim idem est x quod c et s, quia si x illa duo elementa haberet bene diceret geminari s antecedente alia consonante et ita non videtur argumentum procedere. Procedit tamen probabiliter aput antiquos qui ponebant cs vel gs ubī nœx dicentes ecsequie ecspes.

34, 4 QUOD SI alia ratio quia x antecedente non licet sequi s, repugnante natura duplicis consonantis, quia ψ (psi) antecedente non licet s sequi propter id, quia si liceret in x liceret in ψ Conclusio: non licet s, antecedente x, sequi

34L II 4 Predicta ratione QUOD SI LICERET, ETC. addere dicit quia ibi non debet esse post bs licet in simplici sit sectus.

KS Nota abs et obs fuisse prepositiones aput antiquos et hoc totum est dicere cum modo dicamus obsessus et non obssessus, absectus et non abssectus. Puto dici debere sine s exequie et similia. Numquam vero post bs [non] licet addere s. Quia

34, 6 NUMQUAM si bs duo facit elementa, unde probat. Secundum aliud ad figuras respicit vel est tamen quedam probabilitas.

34, 11 NAM SUSCIPIO Ostendit quod, t sequente vel c, non mutatur b in s ut quidam volebant sed, sequente c, manet, et t(?). Contra:Dixi in iubeo iussi mutari b in s nam in(?) suscipio (suspicio K) et sustuli non mutatur cum non sint composita a sub sed a (susum vel ad. S) sursum. In sustuli vero non mutatur b in s propter t sequentem quare non mutatur in subtinnio ubi t similiter sequitur. Item b, non mutatur b in s (m corr. in s K^1) in suscipio(suspicio K) propter c sequentem quia non mutatur in succumbo ubi sequitur c similiter, ymmo in c. Et licet hoc sit probatio tamen continuat illative sic quia in suscipio(suspicio K) et in sustuli non mutatur b in s propter t et c sequentes unde nec fuit necesse ut propter t et c sequentes mutetur b(v K) in s in

34, 13 subtinnio et in succumbo. SUSPICOR Per simile docet illa componi a susum vel a sursum quia non solum sustuli et suscipio componuntur a susum (vel sursum ad. S) sed (etiam ad. S) ista. QUIA NON POTEST Hec (hic S) tota ratio perficitur cuius partem prius dixerat et est simile dicere: nulla consonans geminatur

KS alia (aa i K) consonante antecedente sive subsequente nisi sit
GL II 35, 2 muta. ANTIQUISSIMI Ar pro ad ostenditur secundum antiquos et est quasi vestigium antiquitatis quod adhuc in istis observamus in arcesso quod sumitur non ab accio moderno sed ab arcio antiquo. Ab accio vero sumitur accesso quod idem significat cum arcesso. Volunt etiam quidam dicere accerso ab arceo de quo nichil ad hunc locum. Notandum arcessi (accersi K) imperativum quod ibi est: Arcessi (accersi K) symonem sive ab arcessio quarte coniugationis quod licet derivari possit ab accio cui consignificat non tamen secundum desiderativam formam cum desiderativa forma sit primo coniugationis. Quidam tamen emendant et accessi (accersi K) alii accersi(accerse K)
16 dicentes. Hec duo plane sunt ab accio sed frustra. MAXIME ideo dicit quia cum latini ponerent v consonantem loco aspirationis et recusarent ponere cum consonante hoc maxime
17 faciebant.i.recusabant ponere cum consonante. QUIA HUNC SONUM ILLUD NON SEMPER HABEBAT modo apponit(?) de quo sono agat. Item sonum notatum hac figura .s. f non ponebant post consonantem nam sonus ille erat v consonans et hoc est hec(?) littera .i. hoc elementum quod recusabant ponere cum consonante.
18 HABET HUNC SONUM .i. erat hic sonus. QUEM HABET U .i. qui nunc est u, unde nunc exemplum (ex̄ K) sume sic. Sed ille sonus volebat esse in ab prepositione unde antiqui scribebant <af> (cf. GL II 35,18) ubi nos modo scribimus et pronunciamus ab. volebat enim inquam ibi esse sed non poterat quia elementum dictum vau .i. nominatum per digamma non potest

PMENQ WCZXV KSURO (in fine sillabe inveniri ad. S) et quia non potest ideo mutatum est in aliud. SIPILUM (siphilum K) QUOQUE Non solum vetus digamma .i. v consonantem mutant in b ubi non poterit stare sed etiam nomen digamma .i. elementum primo sonans in fama et fuga mutatur in b, ut possit stare vel eo eodem vero dici potest quia nescimus an dicerent siphilum an similum. (ad. KS) ? illud qd X attendendum vel addendum K attendendum S additum est B post om. M 8 consonantium: mutarum VS agat de mut. cons. B agat: agit PQZS, ag^{t} C, addat V, om. O non propter B propter . . . H: de h Q de h fac. mentionem O de om. B figuram h PW ergo: itaque U 9 non q. s. littera om. Z non: et non propter hoc Q facit . . . h: sed propter figuram Q de ea (h O) facit mentionem VO h: ea PV dicit: dnt X ergo: itaque O 10 quod om. X sicut ante greci ad. PZ et similiter latini X quod et: sic (quod V) etiam PV, q ? M, et NWCKS et: etiam U similiter om. P latini similiter fecerunt ad. Q^{1} fecerunt om. NW, fecere M, latini fecerunt E diviserunt enim PK 11 figuram enim et h om. C H om. C, h PMO hi figuram PK h figuram SB huiusmodi figuram h M partes: figuras EN quarum dextra pars om. Q pars om. N quae om. X 12 ϟ: S Ϛ P, om. C, ⅂ O et a grecis X a om. ZVO, .s. P id est a C nota om. EN notapsilē, philen QO, silin X 13 siccitas nota ā quibusdam Q a silendo om. N sillendo X esse dictum V dictum: dicunt O 14 nisi: ubi K prohibuit K p precedens silen KS p psilen W ergo: igitur KS partem

PMENQ WCZXV KSUBO dextram O partem ⊣ W 15 ponebant: superponebant PQWZKSO n superponebatur X superponebant ⊣ (⊢K) QK super om. XQ super illam litteram P super om. O littere Q 16 dubitatio: dubium P an: aut X deberent: debeant Q itaque: utique O 17 removendi X, remd' B aspirationis removende UQ designans ex designatio corr. P^2 18 non: nec Q debere multum P unde . . . aspirari (l. 23) om. P dicebatur (dicitur S) H merito KS merito a grillio V spsillen ad. X^1 nota psilen vocabant U psiles (siles KS) WKS 19 nominata est a quibusdam latinis KS nominata est om. N, notanda est MQ, dicta est E,.i.nota Q mina superscr. ad. Q^1 20 exillis U ab om. M dicta est om. UO vero om. N pars que est huiusmodi W 21 eius: eiusdem ENW 22 dasian: diasian E quod ut aiunt MVKSU interpretatur: dicebatur C 23 debet: debebat NS, deberet V, debeat K quae debet aspirari: aspirandam Q unde: et O etiam om. PNQWV ut aiunt om. X unde a grillio: unde mangrillio X grillio: virgillio P, g'lio M, gillio N, glillio Q vocatur vel nominata est M nominata: dicta E est nominata V 24 flatilis: flatis C 25 tamen: autem WZKS3, om. X 26 eius esse Q notam esse WUO aspirationis nota X contrarie om. M quod om. O 27 psilen: silen X appo^2 que M aspirabantur KS superius: super (de ad super ad. E^2) E, supra N

Page 38: 1 superponebatur om. Z non om. ENQ3, ad. M^1, X^1 ad . . . parum (l. 2) om. EN, ad. E^2 in marg. denotandum K not.

Apparatus (p. 38)

PMENQ WCZXV KSUBÖ H non quod E non omnino Q omnino quidem KS deberet: debet QU, debent EW 2 ut om. Q, quod MC dextra: sinistra V dextra vero: nota diasian EN consonantibus aspiratis (superponebatur ad. E^2 in marg.) E 3 aspiratis om. O ibi post quod pon. KSO multum ... . est (l. 4): aspiratio debet multum aspirari ut dictum est UO ibi multum sonare deberet B 4 superius om. ENV benedicit Q p's ⊣ (⊢ dasian S) KS 5 quodammodo contraria est QUO 7 ut om. QCSB, unde U quinta: ista X de quinta de U potestate accidentali O 8 aliquid dicamus hoc est de ordine PB aliquid om. Z hoc: id Z hoc ergo MWCZO ordine ergo K agit . . . ordine om. S 9 (prius vel ad. K) primo loco ostendit WKS quot: quod NK 10 iungantur MKS constituendam: faciendam KS postea hoc idem docet KS postea dicit vel docet N postea docet XCO idem om. B 11 ergo: igitur EN vocales igitur X preponuntur sibi ipsis ? X 12 in om. P ut in KS diptongo M sillabam et hoc idem postea dicitur consonanti ? (-ibus U) UO dicendum: docendum E, dicendo U ideo primo dicamus Q primo dicendum est V 13 est om. MUO sit om. Q postea vero om. Q 14 de om. EQ sit: est X diptongus et PVO etiam om. VO diphthongus om. KS etiam om. S 15 diptongi sint ENQWCZXKSB diptongi per dieresim proferatur C 17 ergo om. Q est ergo ESO conglutinatio duarum vocalium Q duarum vocalium concursus (positio KS) KSH vocalium duarum Z 18 sillaba: s. Q cum om. Q collisione soni KS illisione N in numero vim M in metro suam C in metro om. MKS habeat in metro PNV 19

Apparatus (p. 39)

PWENQ WCZXV KSUBO H habeat: (obtineat sive ad. K) habeat in metro (compositio ad. K) KS, retineat U positio om. Q, positam EX, posita H sinalĪpham (synalimpham K) mss. 20 inter duas QKS 21 ut: ac additur O utraque in numero (in metro Q) MO vim suam om. C habeat: habet MECZK, retineat UO, om. S habet in metro EH in metro om. MQVO in metro vim suam U additur om. O, additum est PU, additum K u propter U 22 quod om. O, quando et U positum: pōr M, posita KS, positum est EN aliam om. Q suam om. UO 23 retinet: tenet C, retinentem O non retinet: amittit U non facit vocali N vocali diptongum UO 24 autem om. C compositum nomen (24-39,14 om. H) PQWVKSBO dya: dia (dya Q) mss. greco om. EN greco dia XKS 25 quod est N interpretatur om. N, est O duo latine O ptongos PNQWK, tongos MENCO, diptongus X est om. V, interpretatur X 26 sonus simplex P simplex dicitur UV est: interpretatur B unde: et inde EN, ut V, inde U dicatur V quasi simplex V duarum (vocalium ad. S) sonus KS vocalium vel WO 27 vocalium que simplices sonis (soni s̄ N) EN

Page 39: 1 de causis vero U diptongus reperta est Z 2 quae (que P, q̄ corr. E^2, que MNU, quem C) mss. nomen (hoc N) que EN quod scribitur EKS scriberetur O 3 ut: et UO differt (differet ? U) per hoc UO a que N copulativa que: copulabitur quia X, scil. que que copulativa est KS 4 solam e: solum O aut: que U aut ergo: alia ergo O ergo om. ENQV, enim Z ergo . . . aut (l. 5) om. S causa . . . aut (l. 5) (causa sonoritatis ad. E) om. EN 5 musae (musaę P, musæ E,

Apparatus (p. 39)

PMENQ WCZXV KSUBO H muse U) mss. 6 per ae om. U desinit sive scribitur U sit sonora EX sit om. N 7 (penitus ad. Q) post penitus UO debet taceri a penitus V taceri debet (a penitus ad. U) WKSUBO proferri: fari M proferri collise (collisisse C) PMC cum collisione Z 8 rursus: quoque ZB rursus causa compositionis PU causa rursus VKS est reperta (inventa S) PKS diphthongus om. UO 9 caelum (celum C) mss. ostenderetur VKS esse om. Q compositum esse V 10 componitur: compositum QC compositum est X componitur . . . solis (l. 12): ex casa et elios domus solis O enim: autem PVKS, om. U ab (ex U) eo quod est casa PKSU a: ex MV, ab N quod . . . quasi (l. 11) om. P (quod interpretatur ad. U) sol . . . est (l. 12) om. UB 11 dicitur caelum V quasi om. Q casa solis M id est: scil. PEN casa vel domus KS 12 et potest UO etiam om. U scribitur: scripta est O 13 et om. WB et est MXKSO, et h Z et causa: $\bar{i}^{ca}$ corr. Q^{1} scilicet diversarum V scilicet om. MW 14 littere om. VU conglutinantur ME conglutinentur sillabam (littere VO) VKSO 15 diptongi quattuor KS nunc: nos X, ad. M^{1} 16 utimur ut N au eu ae oe: ae au eu oe MZX ae au oe eu B, oe eu au oe U, ae oe au eu ENQC, ae oe eu (au S) au (et eu S) KS 17 et: quod EB ? sciendum (17-41,18 om. H) est ENWKS quod hec PM quandoque per dieresim X 18 quandoque om. Q, quando U quandoque profertur per dieresim B vero: namque om. Z interpretatur: dicitur M in duo divisio KS divisio om. QC 19 in duo om. MUBO, ad. M^{1} dya: dia (dya PQ) mss. namque: enim QX,

PMENQ WCZXV KSUBO i EN dicimus sed om. ENQX dicitur UO sed om. UB interpretatur om. QO, i EN 20 est dieresis nomen P nomen est QWZXVKSB hoc nomen E dĩo dieresis U 21 ergo: vero N 22 a et i .s. C ut: unde X equipollencie corr. M^1 grece diptongi EN greco O ai: ay KO 23 tunc: tū NC, cum X etiam . . . illa (l. 24) om. E, ad. E^2 etiam ut fiat per eam et om. a . . . quia N dieresis fit P fit . . . dieresi (l. 24): quia ibi N . quia: quando MS 24 illa: ista UO dieresi . . . penultima om. E, ad. E^2 in marg. dieresi: dieresis O producitur: producta C penultima producit (producitur U) UO penultima om. NKS vocali Z 25 posita om. EN, ad. E^2 in marg., positam X sepe in grecis contingit dictionibus, raro autem in latinis EN 26 Post grecis ad. P: vel ut ibi ostendatur quod ibi vocalis ante vocalem producitur quod minime fit in latinis dictionibus (ad. P) igitur: ergo XO fiunt duae: due sunt V

Page 40: 1 due om. Z, sive X scripture per a et i om. EN et om. X ut: unde X per a et 1 scripture UO aulay pro O aulae: aule (aulae W) mss. sicut: unde N 2 dicit om. ENQC 3 pocula bachi om. O, po. (pocula E) ba EN, etc. X 4 sit: fit M dieresis sit (fiat KS) VKS per ae V ai: ae EN, ay UO grece diptongi VKS grece: greci PVO 5 grecis ex una ^{o}gsillaba in qua scribitur ae fiunt due scripture X grecis dictionibus V diptongis

PMENQ WCZXV KSUBO H grecis U grecis quod MQWCZXVKSO,ad.E^2 in marg. tunc om. EN, ad. E^2 in marg. tunc: tum O, quod cum U 6 dicunt enim greci KS enim om. X 7 vero dicimus maia om. X ponentes: ponunt M 8 ai: ay KSO i litteram S 9 non om. O 10 illud: id W Quoque om. PCZV est sciendum KS est om. Q ei: eu C, ey KS diphthongo: diptongum O nunc om. ENC 11 utimur nunc P, tunc X ponimus nominibus Q nominibus: dictionibus U vel e longam vel i KS i longum pro eo ponimus N 12 ei: eu C, ey KS habent duo fiminina Q feminina habent P habent om. V 13 duplicem om. X duplicem nominativum habentia UO qui: quod V 14 et om. ENQO qui terminat in a EN qui: quod U habet om. E a per adiectionem KS deiopei: diopei C, deiopeia U dciopei et (pro Z) WZUB deiopeia: diopeia C 15 quae om. Q per om. E, vel U assumunt vel habent V assumunt a (a om. S) apud grecosPSUB cum apud eos om. Q 16 ei sit KS ei: e ad.Q^1 pura om. PEN pura penultima K 17 deiopea: diopea PENC, deiopeya KS pro deiopeia om. U deiopeia: diopeia C 18 femininis maxime MQ mutemus Q 19 dicit ideo S ideo dicit PM dicitur om. XVK maxime vac. Wideo quia habent e productam ante a que i pd' W et vacat W. numquam: $\overset{o}{n}$ que X, non U fallit . . . que (l. 20) om. X ubique in his vero U 20 solum desinunt X illis: his EU ia: eia M, in r̥ a X fit om. X 21 mutetur B longam: productam K 22 nos vero alexandria om. QS alexandream X

PMEQH 24 et platea om. P dicunt: habent Q, om. B dicunt greci U medeia et PQB 25 enim: vero M ã: tñ C 26 vr tamen U tamen: autem X quod om. C typhoea dixit PQXKS

Page 41: 1 ibi om. Q 2 tempnis mss. 3 greci tamen E 4 typheia P, thypoeia ME, tiphetia Q ei: oi M 5 i: y Q 7 unam om. ME valent unam Q 9 altera subtrahitur M 10 typhoea: thyphoea M, tiphoea E more dorico MQ 11 quod om. M et alexandreia Q 12 sive correptas sive productas Q productas: producta M 13 sive om. Q correptas: correpta M si: sive E subtractio . . . ponimus (l. 14) om. E, ad. E^2 diptongi ante subtractio ad. E^2 ergo om. M 14 pura producta M longam: longa M 15 pura penultima M 16 sequitur ponimus: super ponimus P ei: ey P ei: ey P 17 neilos: neylos P nilus: nylus P 18 exsecutis: exqutis M, expeditis Q 19 n ergo postponitur m et om. ante E 20 mnesteus mss. est om. E 21 est litterandum M, iterandum H 22 faciat primam sillabam EQ sillaban faciat P 23 quoque: ergo P 24 z post m pon. M

Page 42: 1 lucani versus ille E in quo ait om. Q 2 maculas: maculis PMQ smaraudo M 3 metrum stat E scil. preposita s EQ 4 proposui: posui Q 5 est om. M illud om. E dicit quo-(4-44,6 om. H niam om. E 6 possint M sit prima E 7 vero om. Q s: t Q s principalem E 9 tertio vero E tertio vel CQ 10 et ut . . . tertia l (l. 11) om. Q 11 absclepiodotus P 13 l om. Q l vel r E stlopus M 14 vero om. Q t et . . . sequente om. E 15 sequente p et tertia r ut: vel E 16 istmos PE, isthmos M,

PMEQH ismos Q proprium nomen Q 17 scribi vel Q t post ante om. Q
18 eiusdem: eius Q 19 est: sit Q 21 istmos PEQ, isthmos M
m om. P loco t P 23 dictio om. M in duas desinit E desinat MQ
24 esse liquidam P 25 vel x vel r P hinc om. Q 26 post
om. Q et om. E 27 quae: quod MQ, et E.

Page 43: 1 nam: sed regula Q deberet: debet Q secundum
formationem: formatione et non est M et om. M 2 sunt irre-
gularia E a: ab P 3 quoque: vero Q huic: h^c Q desinit non M
5 dictionis hui interiectionis E 7 antecedit hinc: h^c Q 8
est om. MQ quod loco om. M $^{psi}\Psi$ M scribimus: ponimus Q 10 plebs P
gci scribunt Q 11 est om. Q quia ad. Q sonum ht M 12 meliorem E iō
tn̄ E 13 scrib.: ponimus Q 15 scr. ut om. Q scribi per Q 16 suffiat P

Page 44: 2 primo describit Q 3 et om. E 6 sillaba ergo EQH
7 prolata: indistanter profertur Q ista: hec Q 8 data est post
interpretationem pon. M est om. Q 9 sillabin mss. 10 quasi
om. E ergo: enim M 11 largior: longior M descriptum:
su[ ]pt̄ M 12 ut: unde E homo est P 13 dicitur: dicu˜ Q
multo: multa M plura namque P de: ab MQ
15 nulla est MQW litterarum comprehensio EQ 16 iterum
om. Q 18 dr om. P, ad. P^2 .19 elemento q^{a}_{m} Q quamvis r̄ aū(?) E
20 a om. Q dicatur om. E 21 nominis ipsius E 22 videlicet .s.
corr. Q^1 24 profertur sub uno P sub uno accentu prof. M sub om. H 25
queque dictio M in ea post quaeque (suum E) pon. EQ
26 sed . . . dictio om. M eius ad. P^2

Page 45: 1 uno post est om. EQH etenim MQ suum: sua unum E 3 (2-7 om. H)
monasillaba PE 4 est om. EQ 5 illa om. P convenit descriptio E

PMEQH sillaba est MQ 6 est om. Q quassari P 7 rursus: item Q et om. E 8 vox est P est om. H 9 hec est (definitio ad. Q^1) Q hec est om. E constat E 10 substantialibus differentiis M (9-15 om. H) 11 additur om. E 16 enim om. EQ, est H consimilia: similia PQH 17 et: vero H 18 dictum est superius M dictum est: est (17-20 om. H) expositum P quia rursus P 19 et om. M hoc est om. E hoc: id M uno impulsu M 20 mona. dict. E 21 constructione H 23 syll. sp. sex H 24 vel ante unius om. E, q̄ H 25 mars E 26 styrps et s̄ om. M

Page 46: 1 litteris singulis M pluribus om. M lit. plur. H 3 habeat consonantes tamen nulla Q tn̄ om. P 4 vocales habet M 5 quae cum Q ut om. M 6 ea dictione que est M quae: q^a Q vim littere ibi non retinet Q 7 litterarum positione: positione sillabarum M sillaba: litt'a M 8 vel om. P faciunt: ponunt in una E sillabam: sillaba E illa om. EH 9 quae est: est quod E cons. vel una M 10 antecedit: antecedat MQH 11 tamen quod M 12 voca. possunt PQ 13 consonantes non M vocalem antecedant consonantes Q antecedunt M, anteced't E 14 sequentur H 15 ex om. H 16 ut . . . edoceamus om. H ut: nunc P vero: ergo E ordinem litterarum M ordines P diversarum in iuncturis P diversis M 17 doceamus M terminetur sillaba PQ 18 est om. M ut om. E 19 arcus PMI 21 sillabarum litteris om. M 22 regulam M etiam om. P 23 adeo is E 24 secunda: sequente P 25 (20-50,2 om. H) contra eum p's E modis pluribus M inquit om. M 27 est om. Q

Page 47: 2 oblino nis EQ 3 ergo et E 4 et ante producti om. PQ 5 eas . . . placuit (l. 7): mutam et

liquidam et sic secundum herodianum E propter eas: per eas P pp ea .s. M, ppea s Q 6 transit: transeat MQ 7 ideoque . . . cyllaba (l. 9): et prima poterit corripi E 9 numquam M reperitur: poterit reperiri E Post reperitur ad. P: B enim in eadem sillaba cum o potest corripi quod est inconveniens. ad aliud . . . sententiam (l. 10): alia opinio priscianus contra herodianum E iterum: tertium P 10 scil. quod om. M quod si MQ 11 sunt: sint M quod si verum est om. E 12 quia: q̄ E m om. ME interp. est E 14 de sequenti m E 15 m om. Q sillabae: dictionis Q 18 taceatur PQ coll: collisione Q 19 proferatur. mss. 20varietate E 21 enim om. E circumamicta et PE omnes: omnis P 22 ulla om. E sunt partes P 23 una circum Q vero om. M 24 esse dixerimus P m om. Q 25 vel quia M 26 semper observande P observande essent semper E

Page 48: 1 compositis cum P 2 aspiratur PMQ 3 his dictionibus: PMEQW simplicibus Q vocalibus Q ergo falsa est M 5herodiana M 6 in om. M in ante una om. W amodo: admodum M exceptione dignum P 7invenio: invenies M ad: in Q agitur: agit P 8 s om. Q terminante post sillabam (l. 9) pon. E 9 et consonantes sole M inveniuntur consonantes E c om. E 10 compositis E 11 est om. M 12 aut . . . abscondo om. E, ad. P^2 in marg. S sillabe Q sillabe s PW sequente: s. aⁿ Q c om. M 13 l: in Q 15 transveho: transvheo Q, transveo PM 16transduco delet P transmeo transmigro M quia om. E 17 s om. M nlla precedencium sillabarum M nulla: nullis E 18 seq.: sequentibus E 19 est om. E est illud E illud om. MW

Apparatus (p. 49)

PMEQW alias: alie P 20 removeat consonantes E hae om. MW 21 ab aliqua littera vel ab ultima M littera id est s P 22 videretur om. M esse om. Q 24 g media M g ut in transgredior E 25 et merito M post eam om. M 26 in om. W 27 f sit M et: etiam P 28 s sc. post eam pon. P ut in transfero om. PEQW

Page 49: 1 et om. PEQ, sed W interponitur: ponitur M in proprio nomine davus W Post davus ad. P: id est cum ponatur u consonans loco digamme, ut in hac dictione davus. 2 post s u consonans P ponitur om. M sicut f: u W ut in hac dictione P transveho: transveo PMQ 3 s om. Q et: etiam P, om. MEQ po. eam merito M post eam om. E 4 in om. PW 6 dixerit: dix E sequi: sequitur P in simplicibus post MW (Post simplicibus ad. VKO: Sicut igitur (igitur om. K) ille (illud V) sole non excludunt medias sicut (ut O) si dicam: "Solus homo est in hac domo," non excludo partes eius. Rursus si dicam: "Solum hominem video," non excludo (excludendo O) colorem eius (partis eius colorem K) (Et ad. V: Aliter potest solvi. Cum dixit hee sole inveniuntur sequentes in compositis, sic est intelligendum: in compositis a prepositione desinente in s. Quod ergo opponitur de transgredior et similibus naturaliter. Transgredior enim non est compositum a prepositione sed a trans quod adverbium est, quare nulla oppositio est de predictis.)) et et equidem om. E hoc et modo: hec P 7 resolvuntur: solvitur Q quae: quecumque P 8 sed . . . translatus om. M 9 etiam: iterum P 10 sequentem sillabam E 11 obi[ ]tur P, obicitur EQ atqui . . . que (l. 12) om. P 13 sattago MW vel om. W

PMEQW H scribetur: scriberetur PQ, scribitur M 14 possunt due partes esse P 15 oppońetur: opponitur W ponit: dedit Q 16 apposuit: apponitur P 17 habundanti mss. ostendere: ostr̄ Q 18 (17-20 om. H) de simplicibus dixerat E compositis etiam EW 20 quod om. S x: ex M 22 est compositum: componitur M 23 enim om. E 24 sic om. P est intelligendum: intellige E est om. Q id est: quod sit E 25 Post oppositio ad. P: Et appellat iuncturam principium sequentis et finem precedentis sillabe. 26 z . . . hebraica (l. 28) om. M(C, quod ad. C post ars (p. 51, l. 11)) z om. Q etc: dictionibus Q, dictionibus tantum dicitur inveniri W obicitur: opponitur W sed: ad quod dms W 27 est om. P, sunt Q est barbara W hebraica: hebreica P, ebraica W, eb'ica EQ

Page 50: 1 de om. M sillabe: similiter E 3 litterarum numerus MH litterarum om. M 4 tenor sillabe P superius om. E sufficienter superius Q dictum est superius MW 5 est om. E Post est ad. P: Et licet ista accidant sillabe non possunt (tamen ad. P^2) discerni nisi sillaba posita sit in dictione. 6 quia: quod E aspero: aspirato P 7 est mirum M (6-12 om. H) dicit priscianus MQW 8 unicuique om. C si hic M 10 falsum P 11 illud: id Q aspero: aspirato P 12 Post pronuntiatur ad. P: Hic enim spiritum vocat impulsum. intelligendum est: intellige E 13 agamus: dicamus EQ differentia est M 14 accentus et tempus Q est ergo E 15 accuta P vel: et E 16 utramque MWCH 18 est autem M mora est W 19 ergo: vero M vel om. P (21-25 om. H) unus H 20 esse syllaba Q 21 duorum H poterit: poterio M, potest E 22 longa littera P longa retinea-

Apparatus (p. 51)

PMEQW H tur Q retineatur longa E quantum: quam PQW quis enim po. hoc Q 23 sed ante fort. om. M dicitur om. M duum dicitur Q 24 quia: que QW dicitur om. M unius dicitur W 25 que producta est Q dicitur producta E temporum om. EW teneatur P 26 teneatur bis M bis: brevis Q, H[2] E tantum: tamen H tenetur W certam secundum E certam: rectam P mensuram certam W 27 pro una longa sepe ponuntur E

Page 51: 3 unum est P 4 est brevis E est post per om. Q 5 est in P amo: amici P 6 sequitur NH 8 corripiatur naturaliter M duarum . . . sillaba (l. 10) om. P 10 ipsa: naturaliter E sit longa Q natura om. E, naturaliter P 12 natura: naturaliter E longam natura Q 13 quoniam: cum E est om. MEQW 14 duum est MWQ[1] ei tempus semis Q 15 longam vocalem natura P 17 longa est MW 18 duum est W duum . . . auctoritati (l. 21): per obliquos sciri non potest E 19 duplex una WH unum tempus E attribuunt unum Q unum om. E attribuit E 20 mons: (20-24 om. H) pars Q habeat om. M longam: productam PQW (longam ad. M[1]) habeat M 21 tamen: autem W 22 nis: munis PQ scilicet om. EQ astant: astat M muniunt: muniant P 23 prima quia M est natura om. M natura om. E probant inde MW probant: probat E 24 natura habet MW habeat Q producatur natura QH 25 rex regis M regis om. W Post manifestum est ad. partem de caesuris MWC:

Est autem ut de correptione et productione syllabarum prolixius et plenius dicamus. Talis (nil M) syllabarum divisio (dictō M): syllabarum quaedam sunt(sunt om. M) correptae (producte C), quaedam (sunt ad. C) productae (cor-

MWC repte C) Item correptarum, aliae sunt correptae natura, aliae accidente (accñtu M); similiter productarum (producte C), quaedam sunt productae natura, quaedam accidente (accñtu M). Iterum (item WC) productarum (producte M) accidente (accñtu M), quaedam sunt productae diphthongo. quaedam positione, (quedam natura ad. C), quaedam caesura. Et quoniam quid sit corripi natura vel positione (vel positione om. E), vel produci natura vel positione vel diphthongo ex praedictis manifestum est, quid sit produci per caesuram dicamus.

Nota quod quemadmodum vocalis correpta naturaliter (nat. corr. W) aliquando invenitur producta et e converso, similiter et syllaba, quod (que C) contingit ex caesuris, quod quidam solent dicere poeticam (esse ad. W) auctoritatem (auct. poet. C) rationem (rationem om. M) caesurarum ignorantes. Ad quod intelligendum videndum est quid sit caesura et quot sint et quae caesura syllabam natura brevem longam esse patiatur et quae non.

Caesura igitur est quando de dictione aliquem pedem constituente aliquid remanet quod iunctum cum dictione alia (aliqua M) vel parte alterius dictionis alium pedem habet constituere ut hic:

Qui petit excelsa, debet vitare ruinam.

Caesura est super extremam syllabam huius dictionis "excelsa," quae remanet de secundo pede et, iuncta cum parte huius (istius W) dictionis "debet," alium pedem habet (habet om. M) constituere.

MWC Talis autem syllaba "comma" a grammaticis appellatur; "colon" vero, quaelibet dictio.

Caesurae autem sunt sex. Prima dicitur (dicitur om. MC) penthemimeris, quae est quando de dictione quae (que . . . pedem om. C) est in secundo pede aliquid remanet (in secundo pede ad. C) quod iunctum cum alia dictione vel parte alterius dictionis tertium pedem habet constituere (construere M), ut in praedicto versu: "Qui petit excelsa (excelsa om. W) etc." Et nota quod haec caesura syllabam naturaliter brevem longam patitur esse, (hac ratione ad. W) quia ad denotandum quod de praecedenti dictione abscisa (accisa W) sit (sint M, sunt C). Antequam ad aliam transeamus, oportet ibi aliquantulum immorari.

Dicitur autem penthemimeris vel quia solet fieri (esse C) in medietate pentametri versus (a 'penta' quod est 'quinque' et 'mimeris ' quod est 'divisio' (dictio M)) vel quia, secundum spondaicum metrum, qui pro dactylis (dactili MC) saepe accipiuntur (inveniuntur et ponuntur C), illa caesura sit in quinta syllaba, cum antecedant (antecedente M) duo spondei, quattuor syllabas obtinentes. Manifestum est enim quod caesura illa (illa cesura C) fit in principio tertii pedis.

Secunda dicitur catatriche trochaica, quae fit quando in (post C) tertio pede post trochaicam partem dactylici pedis aliqua dictio (dīo M) vel pars alicuius dictionis apponitur ad illum pedem perficiendum. Trochaica autem dactylici pedis

MMC Pars (pars dactylici pedis W) dicitur prima syllaba cum (vel M) secunda. Dicitur (om. C) sic propter trochaeum, quia, cum una sit longa et altera (alia W) brevis, trochaeum habent constituere (instituere C). Trochaeus autem dicitur quasi 'rotatilis' quia levis est transitus de longa ad brevem. Fit autem (fit autem om. M) caesura illa, ut hic:

Mors ecce non tardat et omni labitur hora.

Et fit in tertio pede, ut dictum est, quia post "tardat," quae est trochaica pars illius dactyli, adiungitur ista (illa C) syllaba "et." Et nota autem quod ista non facit syllabam brevem longam. Hic autem habet (habet om. C) nomen (nomen om. M) sonare caesura catatriche trochaica, id est, in tertio pede iuxta trochaicam partem dactyli (dactilici C) pedis facta.

Tertia dicitur hepthemimeris quae fit quando de dictione quae est in tertio pede remanet aliquid quod coniunctum (coniungitur M) alii dictioni vel parti alicuius dictionis quartum (quartus M) pedem (pedem om. C) habet (habet pedem W) constituere ut hic:

Tantalus et saevae periit iniuria mensae.

Hic super ultimam syllabam huius dictionis "periit,"(periit om. C) fit caesura quia a praecedentibus caeditur, quae coniuncta primae illius quae est "iniuria" quartum pedem habet constituere (const. habet W). Haec autem, sicut et prima, syllabam (sillaba M) in qua fit longam habet facere (sillabam ad. M) propter supradictam rationem. Si autem quaeratur quomodo haec vel illa longa sit, non debemus dicere

MWC de prima, quoniam post duos emensos pedes producitur. Quamvis enim hoc sit verum, non est sufficiens (suff. est C) ratio; nec de tertia, quoniam poetica est licentia, sed ratione caesurae, quae ratio (ratio om. M) iam assignata est. Ista (ita M) autem dicitur hepthemimeris ab 'hepta', quod est 'septem et mimeris', quod est 'divisio'; et est caesura facta in septam syllaba secundum spondaicum metrum, quia cum fiat in principio quarti pedis, si praecedant tres spondei, ipsa erit septima (sept. erit W) vel a numero tenorum quia quilibet pes unam habet (habet unam WC) altitudinem et depressionem unam.

Quarta dicitur tetrache (teirar M, tetrard W, tetra C) bucolica quae fit in quarto pede quando, similiter post trochaicam partem dactylici pedis, aliquid adiungitur ad ipsum perficiendum, ut hic:

Quae pax longa remiserat arma bona reparabant (tripta ht M)

In quarto enim pede post "arma," ad illum pedem perficiendum, prima syllaba huius dictionis "bona" apponitur. Haec autem caesura quemadmodum et prima brevem natura syllabam facit longam. Dicitur autem tetrache quia fit in quarto pede, a 'tetra', quod est 'quattuor'. Bucolica autem dicitur quia in bucolico carmine saepe (saepe om. C) reperitur.

Quinta (autem ad. C) dicimus antepenthemimerim (-is C, antememerica M) quae fit (fit om. C) quando de dictione quae est in primo pede aliquid remanet quod cum alio secundum habet constituere, ut hic (hic om. MC): "Mors ecce, etc.," vel hic (hic om. MC):

Apparatus (p. 51)

MWC Dum sanguis inerat, dum ius I(?) arva peregi
vel hic: "Tu populum humilem, etc.," (etc. om. W) et dicitur antepenthemimeris quia, cum illa in tertio, haec in secundo pede habet (habet pede WC) fieri, quam (et M) quidam voluerunt dicere catatriche trochaicam hac ratione quod (in ad. C) prima syllaba secundi pedis cum ultima primi trochaeum (trochei M) habet facere. Sed sive hoc sive illo nomine dicatur, dicitur (dicitur om. M) longam facere natura (natura facere C) correptam praecedentem (procedente M) syllabam, de qua, si quaeratur (querētur M) quomodo est longa, non debet dici (esse ad. WC) poetica licentia, sed ratione caesurae produci, quemadmodum in aliis praemissis.

Sexta (sex MC) dicitur posthepthemimeris (pentimemeris M) quae fit in quinto pede, quando de quarto pede aliquid remanet quod (et C) cum alio quintum (pedem ad. C) habet constituere, ut hic:

Sustulit et natae Turnique canit hymeneos.

De dicticne enim quae est "canit" ultima remanet syllaba et, iuncta cum aliis, quintum facit (facit quintum WC) pedem. Dicitur autem posthepthemimeris quia illa in quarto pede (pede om. W), ista in quinto (quinta W) habet fieri et haec (hoc M) similiter natura brevem facit produci (produci facit M).

Si ergo aliqua natura brevis (brev. natura aliq. M) inveniatur et in aliqua istarum caesurarum, non debet dici poetica licentia sed ratione caesurae produci. Si vero extra istas caesura aliqua natura brevis inveniatur, poetica debet dici licentia. Et haec de caesuris sufficiant.

Apparatus (pp. 52-53)

PMEQW H

Page 52: 1 sed: set Q habet: habeat M 2 ibi semis sit P et post (1-53,1 om. H) tem.: vel PM 3 habet duas M 4 nomen enim E 5 quandoque: quando E significat om. MW cuiuslibet: cuiusque E 6 medietatem significat W 7 hoc in loco E 10 terminationem neutrorum diversam Ell terminationes in regulis W enumerat: posuit P 12 plures dicunt M plures: quidam Q ibi est P dici tempus M debeat unum Q 13 tempus et Q dimidietatis quod E dimidium: medietatis corr. Q^1 15 generum terminatum P terminatum gen. M 16 non voluit: noluit MQW 17 vel ante com.: et P priscianus: semis P, R^{as} Q ponere priscianus Q 18 esse verius P a om. E Post greco ad. W: Non autem dat regulam nisi de dictionibus latinis. Dicit enim alibi priscianus quod cuiusmodi sunt apud grecos nomina, eiusdem generis sunt apud nos cum in masculinam formam sint conversi exceptis paucis que ipse excipit ut carta que apud nos feminini est et apud grecos masculini et quedam alia similiter que ipse excipit. Cum ergo semis non excipiat et a greco sit sumptum dicimus quod sicut apud grecos commune est trium generum sic et apud nos. 19 nos: latinos E ubi . . . grecos (1. 23) om. W 20 dici: esse M terminate in is dictiones Q 21 hanc: habeant P, om. E habentia hanc terminationem M 23 quae et M quid: quod W 24 etiam: et M quid om. W 25 studiosus: studiosius P inquiret: inquirat M vero: quoque Q attende: attendendum (est ad. E) EQ 25 dixerint: dixerunt P semis habere M etiam om. E habere om. W

Page 53: 1 syllaba om. W 2 fuerit correpta M si fuerit producta MW 3 nec: n̄ E 4 litterarum sex Q apud latinos syllaba PQH

PMEQW H apud latinos inveniri sillaba W 6 et quidem de illa W (6-102,10 om. H) huius tractatus PQ orthographia: ortographia MQW 7 ortho: orto MQW namque: id est E dicitur rectum MW 8 dicitur om. E graphos vero P ille tractatus Q ille: iste M 9 et: vel M et etiam de om. Q etiam om. E agitur secundum quosdam EQ ortographya M, ortographia QW 10 de recta: directa E etenim: enim MQW 11 dicant quidam Q 12 Post finitur ad. MWC: (Et ad. WC) innotandum (tamen ad. M) quod cum (cum om. MC) tria consideranda sint (sint om. C) circa litteram et sillabam: ortographia (orthographia M), metaplasmus (methaplasmus MC) et barbarismus .s. ars (et ad. W) figura et vitium, solam ortographiam (orthographiam M) docet. 13 sed om. W prodeamus: procedamus P, transeamus MW partium compositiones: per tractatus Q 14 premisso: principio Q tractatu om. Q videntur aliquid Q 15 necesse est om. Q et om. PQ a primo principio expediamus: pertractemus Q

Page 54: 2 compositum est: est compositum E 3 est om. M dir- bis P de fonte rivum Q inde om. E 4 metaforice W 5 non simplex E magis esse M magis om. E esse om. QW existimo: estimo EQ exponunt: dicunt E 6 vestigia: vestigium MQ quasi om. M magis om. E est etymologia MQW 7 quam compositio om. E 8 compositum dicunt esse MQ esse compositum: compositum est E dicunt om. E 9 magis videtur W magis om. PQ esse compositum P eo quod est: est et E 10 mendae: e E unde: quod dicitur E dicitur om. EQ mendam: menda E 11 quamvis . . . etymologiam om. E dicant om. Q etymologiam esse MQ 12 est om. M perspicio cis et om. quod . . . usu (l. 13) E 13 compositum est: componitur

PMEQW MW usu: uno M 14 dicunt alii om. E esse om. Q, est E nis genui P a gigno: ab in et gigno E nis . . . natura (l. 1): vel genius et est genius idem quod natura E 15 dicitur: est Q deus: dr M 16 est om. MW illud quod PMEW quod est Q 17 est compositum E e: ex PQ, de M 18 dis om. M, rudis W est om. Q 19 est om. E ab e et: a PMQW et dicitur enucleare E 20 enim est om. E quasi nucleam E a testa: extra testam Q extrahere: ponere Q 21 aris: commentaris P, taris W, ris Q unde: inde Q compositum est commentarius E compositum est: componitur QW, om. E 22 vero componitur MW a con et ab (ab om. M) MW ad om. M 24 vel post comp. om. MQ, vero E est comp. PW a perio vel P a con et pio Q compositum vel a pio E a post vel om. Q riris: periris W, iris E

Page 55: 1 nemo: neminem P dicunt esse plures P, pl. esse dic. P^2 dicunt compositum esse om. E compositum dicunt et om. esse Q 3 componitur MW 5 id est: et M 6 inobs inde M unde inopia om. E componitur om. E 7 unde: inde E componitur om. ME 8 obficere E est om. Q 9 necesse est E necessarium est E dicunt plures PQ esse compositum Q 10 quia necesse dicitur: et dicitur necesse E 11 non cessans: neccās E magis debet dici om. E etymologia est E 12 :compositum est om. E, componitur MW a: ex MW a do et cretum E cretum: creto M, cr̄t Q eo . . . quo (l. 13) sic hoc quod E eo videlicet (scilicet W) PW modo .s. Q 13 cretum cr̄ Q secundum antiquos om. E, ad. E^2 in marg. erant: sunt E erant supina secundum antiquos MW eius: huius E huius verbi supina E 14

PMEQW quod est om. E cerno: cresco P nis: crescis P cerno . . . quod est (l. 15) om. E non ut supina sunt om. E sunt supina MW 15 e non cresco E secundum modernos pro loco post cresco ad. E^2 in marg. 16 est om. M quasi om. E 18 unde etiam E 19 per derivationem ab eligo P derivationem est E 20 ut . . . quod sit om. E, ad. E^2 in marg. decompositum sit corr. E^2 decomp. sit P decompositio W tñ ad. P^2 q. s. c.: compositum esse E sit compositum: est compositio W 21 a: ab e et E gas: as E penultima correpta M 22 retrudere: retro dare P retrudo dis Q sed hic om. E videndum est: vide tamen E 23 gas: legas W, as E gas penultima correpta M est paen. E est: hoc est PMQ 24 rodii MEQW unde et: unde etiam MW, et inde E 25 legatus dicitur MW sed lego E vero om. EQ gas: ga Q, as E correpta hoc PQ proprie est MW 26 testamento per manum heredis aliquid alicui dare E aliquid alicui per manum heredis de testamento dare MW aliquid om. P in om. Q 27 unde: et inde E hoc om. M huius om. MW

Page 56: 1 dari: dare MQW dare alicui MW 2 invenitur: habetur E capis: capit P, capꝫ EQ 3 invenitur: habetur E sit om. PQ, est est ibi E 4 relegatus E religatus ab equore M quia om. E quia quoque P in om. M ovidio tamen EN 5quoque om. PQW invenitur: habetur E relegatus om. Q, religatus M 6 producta penultima om. E, ad. E^2 in marg. et om. E est melius E 7 auctorum: auctoris P, actoris M ergo: igitur E lego gas: legas Q lego as E vel equivocum E productionis vel correptionis EQ 9 a post est om. W a post et sedeo W a post et om. EQ a sedeo et a post et sedeo M 10 secundum . . .

PMEQW alios: vel procul E quosdam vel P 11 est ante post om. Q 12 dnt esse compositum om. E esse om. Q 13 enim om. E, namque Q vitam: vita PM 14 sed: vel P 15 compositum est om. E ras om. E 16 componitur om. E, compositum est Q gnosco: nosco MQ, gnoram vel gnosco E fortasse om. E 17 quod est om. E, ad. P^2 est om. Q gnoram: ignoram P, gnoro M, nora Q ras rat om. E, ras MQ 18 industris S Q derivatur: d'r E industria d'r E 19 dicitur om. E etiam om. M, tamen P, autem W quod: et E compositum est P 20 namque om. E compositum est om. E 21 et sign. . . . privationem: sed in est hic privativum E significat: consignificat M 23 unde: inde M componitur: compositum E 24 is om. EQ et est: quod dicunt E tractum esse E ut dicunt om. E 25 Post volant ad. MW(CK): et (et om. C) inter quas magna est concordia (maxima concordia est K) 26 componitur: est E a: ex PQ, ab MW ab eo quod corr. M^1 eo quod est om. ME est om. P

Page 57: 1 aris: ris PE componitur om. E, compositum est M sedeo: sedere E des om. ME mutato gen. et coniug. om. E 2coniunctione P 4 unde latrocinium om. E 5 est compositum MQW, om. E 6 aris(C): ris PE, faris MQW 7 compositum est autem possibile E unde . . . decompositum est om. E 8 tes: potes PQ ab: a E eo quod est om. MW hic . . . es: potis et sum E 10 unde: inde M unde dicitur Q compendiosus a um PQ compositum est E 11 est: dr E solet dici compendo E12dis om. EN dis: impendis P inde om. E, ad. E^2 in marg. compendium om. E 14 excelsus decomponitur ab om. E celsus P decomponitur: decompositum est M, om. Q quod est compositum om. E est compositum: componitur P

PMEQW cello lis Q 16 secundum quosdam om. E componitur om. M 17 solo .vel est compositum ab ex et cello lis P verbum om. EQ las quod idem est quod E 18 plu.: multi E quod presul om. E dicitur: derivatum esse a E es: prees Q presum verbo E (Post verbo ad. N: Eiūgfus est foramen latrine. Sillogristromus est sedes super quam episcopus predicat facta templi dedicatione. Cimex est musca fetida. Sicophanta est falsus heredipeta. Carapaxinus falsa moneta. Cataclismus diluvium Runcina instrumentum carpentarii Pedfodium dicitur a pede et fodio Serum est(f) lac Philargia amor pecunie Quisquille palea etc. que proiciuntur ab annona Callmaria luxuria Hilla anduille Cumbus vas in quo aptantur coria Matracentus malleus biceps Viscus exta(? exluz) Amurca sex olei Apocriphum secreta scriptio Apocripharius delator secretorum Trimes mis botrus Subgrunda domicilium domus)
20 ab am om. P nuis: is E 22 suscipio: suspicio MW unde susceptus componitur om. E susceptus: suspectus M 23 capio: spicio Q pis om. E, capis W 24 dicitur: aū M tytane M 25 et . . . illuminant om. E 26 discerno nis E unde . . . est om. E

Page 58: 1 nis om. E, cernis W 2 phylosophus M, philophus P ccmponitur om. E, compositum est M 3 sapiens: sapientia E 4 compositum est om. E, componitur MQW dis et E 5 accido: occido Q compositum est om. E, componitur MQ, est compositum W mutata d W 6 coarto: coartor PMQ coartor autem componitur a con et arto tas MQ Post coarto: tas ad. E componitur om. E

PMEQW dempta n om. E, ad. E^2 in marg. 8 componitur om. E 9 componitur om. E dis et om. E, ad. E^2 in marg. antiqui . . . dicebant (l. 11): apud antiquos erat E antiqui dicebant P 10 etiam: et W dis: vidis PQ vidis dicebant M 11 dicebant om. PM unde hoc hoc E cato om. PEQ 12 hoc vide quod vide E ne rursus MW facias om. M, etc. W 13 non . . . tertiae (l. 14) om. E metrum: versus W vide ibi W 14 et non tertie om. W 15 les . . . usu (l. 16) om. E les: es M compositum est: cp̄ M, componitur Q les: es E quod non est in usu om. E 17 dicitur secundum quosdam MW dicitur om. E 18 ab elevando om. E vel secundum E alios d'r E elementum om. E elementum dicitur W elementum . . . ylementum om. E, ad. E^2 in marg. 19 ylementum: ilementum W ile W est om. E 21 componitur om. E b mutata E 23 tripertitus unde om. E adverbium est e EM dicitur om. Q, dr E 24 a: ex W

Page 59: 1 rei alicuius P et derivatur ab imitor et ris E nominis . . . correpta (l. 2) om. E 2imitor: imitari PQ imitor taris W correpta penultima Q correpta om. M 3 dicunt . . . compositum om. E plures: quidam M esse compositum: componi Q, compositum esse W 4 capis om. M, is E, pis QW alii . . . quod: et E alii . . . caput (l. 5) om. Q dicitur secundum etymologiam princeps E 5 sed . . . nominis om. E 6 dicunt: secundum E esse om. E est compositum adverbium E 7 et similiter W vero: quoque W 8 sunt sillabice adiectiones W non om. E compositiones om. E, compositiones: compositio PW 9 derivatur: est compositum E 10 et om. M

PMEQW 11 unde . . . est (l. 12): a de et clino nas E quod componitur indeclinabilis om. W 12 indeclinabile Q inclino as M 13 et . . . fendo (l. 14) om. E, ad. E^2 in marg. 14 nec: et W quod om. E 15 componitur: compositum est E a cleos: ab eo M cleos: deos vel cleos E cleos grece P cleos .s. M namque: autem E 16 tamen om. M esse om. W clivo: clino ME, clinio Q 17 declivus: declinis M, declivis PW et ad. W: vel a ΚΛΙΝΗ quod est lectus unde clinicus qui diutina egritudine affixus est lecto et triclinium domus habens tres lectos unde architriclinus et inde inclino et reclino et cetera quia accumbentes in lectis inclinamus nos. 18 componitur om. E simplex namque . . . plica (l. 19) om. E 20 componitur om. E ma mum: a um EQ non a semis: unde et vocalis et dicitur E 21 dicitur om. E quam om. M eo . . . sonoritatis (l. 22) : sonans Q 22 sonoritatis habet PQW sonoritatis quam vocalis E 23 componitur om. MEQ apo: epo W trophos: strophos QW 25 incoho as E compositum . . . videtur om. E compositum est: componitur MQW ut mihi videtur om. W ab: ex W in et om. PMQ caho E 26 enim om. M inchoat vel incipit W incipit om. EQ vel om. EQ vel inchoat om. P est om. M caho E chao est M

Page 60: 1 componitur om. EQ 2 dicunt componi om. E ab in et capio E mihi . . . a (l. 3): vel quod melius est ba in et E vero om. M 3 quod est M cepio est compositum P nunc om. W in usu non est E 4 sicut ipse: ut E, ipse om. Q dicit priscianus E 6 potestas . . . sum(l. 7) om. E dicitur: derivatur W potes: tes MW 8 compositum est

Apparatus (p. 61)

PMEQW om. E, componitur M in usu non est E 10 plerique W composi-
tum est om. E est om. Q plera: ra QW, a E rum: um E 11
que . . . quod: quia vel E abiectio P sit (est W) sillabica
adiectio EW 12 ostendo . . . tendo om. EQW compositum est:
9po. M 13 ideo . . . id om. E componitur om. M compositum
est Q ab eo et id componitur W 14 euphonia . . . medio
(l. 16) om. Q eufonia W compositum est om. E, 9po. MW
est post quod om. E 15 fonos W, phon'us M 16 componitur om.
E, 9po M a dis et medio componitur W medio: modio M 17 a um
om. EQ, autem P, qua quum MW videtur: aū E derivatum:
derivatur E, derivari MQ relinquo quis E quod . . . linquo
(l. 18) om. E 18 est compositum: 9po M a: ex W 19 componitur
om. E, 9po. M ex non et scio vel a ne et scio W ne vel non P
a non vel ne Q 20 mollit Q virum: viros E virum vel
a mollicie quasi mollier W 21 expers . . . pars om. E
componitur: dicitur M 22 videtur: dicitur E, decompositum W
videtur vel compositum ab ex et ago vel P dictum: dicitur W
exigo quod componitur ab ex et ago W 23 componitur om. E,
compositum est QW a: ab EQ am prepositione greca Q am
om. E 25 da dum MQW, om. E dicitur: derivatur E liqueo
ques E 26 componitur om. E, dicitur vel componitur M et
om. M

Page 61: 1 otomega MQ ohon M, oton PQ nominat M 2 repre-
sentans:que representat E 3 longum o E longam W brevis
namque MW o brevis E ab eis om. W 4 otomicron Q othomichron M
quae om. E micros om. Q interpretatur: dicitur W minor o Q
5 autem: enim EW est om. E o om. E 6 duplico . . . cas (l. 7)

PMEQW om. E dicitur om. W 7 componitur: compositum P 8 munio nis W quoniam: quia E 9 hius.munii: ii E quod est E quod hoc Q officium officii PQW huius officii Q 10 transmutatio vel mutatio E 11 meta: metha ME interpretatur: dicitur M 12 .i. mutatio vel aliter E alii . . . quia (l. 13) om. E alii tamen QW 13 meta: metha ME secundum eos interpretatur de MQ interpretatur: .i. E 14 secundum eos: morphe mutatio E 15 sexdecim . . . decem: usia .i. substantia E 16 esse om. Q non compositum esse M 18 acopocopam M 20 cis om. EQ 21 unde . . . est om. E ex: ab Q 22 ras om. EW 23 ex: a EQ con: cum PM 24 nosco cis (scis Q) PQW 25 fine mutato de in f P 26 ex: a Q

Page 62: lest ad. . . . compositum (l. 2) om. E adverbium est Q 2 verbo taxo PQW taxo: taxare E as: taxas P, xas Q quod idem E dicere: dic̄ Q 3 quidem: quidam PM putant quidam (multi W) W, ad. M^2 a: ex E 4 sed magis: vel quod verius E syllabica adiectio EQW 5 ex: ab EQ 6 habundo PE undo das vel ut alii volunt ab habeo et undo. Unde secundum quosdam scribitur sn̄ aspiratione, secundum alios cum aspiratione. priscianus tamen videtur velle quod sine aspiratione.W das om. E 7 contemplor aris E a: ex MQ ris om. E, aris W 8 alii dicunt a om. E 9 accio: arcio cis M, adscio EQ, adcio W ex: a E ad et om. E cio cis: scio scis PQ, cieo is et ad. E 10 sed nota E sed hoc PQ videndum est om. E, notandum Q cieo cies: scieo scies P, cieo es E cio cis: scio is Q verba sunt om. E 11 diversarum sunt E prorsus om. M 12

Apparatus (p. 63)

PMEQW sicut ipse: ut E in tractatu verbi: alĩ Q affirmat Q confirmant et habent preteritum civi et eadem supina citum citu W uno hoc E 13 differentia est Q citu: tu EQ cum. . . penultimam om. E, ad. E^2 in marg. sint: sunt P 14 supina secunde coniugationis M cum vero: quando E sint: sunt PE 15 producunt penultimam W producunt: dicitur M Post producunt ad. W: fit ita quia dictio composita adcio. Sed antiqui in huiusmodi compositionibus solebant mutare d in r et dicebant arcio cis unde per derivationem fit arcesso sis tercie conugationis et arcessio sis, quarte coniugationis unde Vade et arcessi symonem. vero om. Q componitur: compositum est P 16 cio: scio P pro . . . r (l. 17) om. E 17 r: n M ponere: ponebant r productam E 18 sequente c ad. Q^1 et dicimus W dicimus: dicentes Q 19 itaque om. QW accio: actio PM solebant om. E dicere arcio antiqui W dicere: dicebant E arcio: actio P inde vero: tñ E 20 ab arcesso M sis et est W arcessere om. P, arcesse MW 21 dicitur: dicimus EQW magestatis Q penultima correpta ad. Q^1 22 et om. E arcessio sis: ascio cis P, arcesso sis M, accessio E quod est om. EQW 23 unde dicitur W arci (accessi E, accersi Q) vel arcessi PEQ symonem EQ dampnant PM, dampnabant EQW 24 quod e.q. coniugationis om. M coniugationis quarte E non facit priscianus E 25 non facit mentionem M eo sed de om. Q arcesso: accesso E 26 accerso: arcesso PE, accesso M arcesso om. Q, arcessio E

Page 63: 1 ab: a verbo EQ Post arceo ad. W: tertie coniugationis et emendant ecclesie usum sanctum Vade et arcesse Simonem. Sed cum antiqui soleant dicere arcio mutantes d in r nos moderni

Apparatus (p. 63)

PMEQW sequente c in huiusmodi compositionibus mutamus d in c. Dicimus itaque accio cis et inde accesso sis sed non hoc videretur esse ab accedo dis quod facit supina accessum su unde accesso potest fieri u mutata in o; ideoque causa differencie accerso dicere consuevimus ab eo quod est accio et inde etiam accersio accersi quarte. 2 componitur om. ME ex: a M cis om. EQ 3 continuo: continue MQ continuo as E compositum est om. ME ex: a EQ teneo nes E 5 transeo . . . capio (l. 6) om. E ex: a P eo is W 7 unde . . . componitur om. E componitur om. M ex: a E 9 iniuria: iniure M componitur om. MQ, compositum est W, est E iure et iacio M 10 iuria enim nihil est om. M 11 reiicio: reicio PME componitur om. ME ex: a E ex re et iacio om. M iacio: cō vel icio vel ico cis E reicio . . . icis om. E 12 abicio: ex re et icio Q icis: componitur W 13 hyulcus P derivatur: dicitur M hio: io Q hias: as E, ad. M^2, ias quod est mobile Q 14 consueo: consuesco M onsueo es E componitur om. E, compositum est P ex: a E 16 nequiquam: nequitia P a: ex Q componitur: est compositum E secundum quosdam om. E 17 a: ex Q sed . . . derivatum: et derivatio fit E 18 d mutata E 19 dimeter: diameter PME dimeter tra trum MW componitur om. E dya: dia PMQW 21 scriptum per y interpretatur duo i (iota) ad. post quod W i .s. iota W i late P iota om. E 21 quando interpretatur Q quasi .i. E quasi de quinque om. Q, ad. Q^1 in marg. penta . . . duo (l. 22) om. Q penta . . . dicitur om. E 22 dya: dia E interpretatur om. E 23 trisyllabum . . . syllaba om. E 24

PMEQW vero interpretatur: est E 25 interpretatur .i. E

Page 64: 1 ibi om. M obliquando remordet horatius Q remordet: reprehendit M 2 penta .i. E memeris mss. unde . . . pedibus (l. 4) om. E unde: inde Q 3 pentimemeris mss. id est om. Q pentametri versus medietas M versus pentametri Q 4 constantis: qui constat Q 5 patrium: proprium E verone PMEQ est: fuit MQW 6 endecas . . . syllabarum (l. 7) om. E endecas mss. endecassillabi PM 8 aucupis componitur MQW ab: ex W capio: capis Q, capiendo W quasi . . . aves (l. 9) om. E capiens aves PQ 10 ab eo quod est PQW avis PW cis om. EQ quod . . . usu (l. 11) om. Q in usu: inde dicitur auspicium E 13 componitur om. Q ab ave et gustu componitur M gustu: gustatu W dicunt: dicitur W 14 tamen quidam MQ cum augustus P cum om. M, c̄o p̄(?) E nomen proprium E proprium nomen est M dicitur ab augendo E 15 compositum est E 16 gustu: gustatu P tunc est om. E declinationis est E 18 etiam om. M quidam: quod E 19 nomen hoc EQW avium gustu ortus ipsius precognoscebatur E 21 exameter mss., hexameter M^1 componitur om. E exa mss. 22 quod . . . constans (l. 23) om. E 23 versus exameter Q 24 unde . . . est om. E compositum est : componitur MQ 25 alicui invidet E 26 tribracus PEQW componitur om. E bracos MQW

Page 65: 1 breve interpretatur M unde: quare W dicitur om. MQ tribracus PEQW constans ex tribus brevibus W 2 constans om. Q 3 epigrama mss. interpretatur . . . compositum (l. 4) om. E

Apparatus (p. 66)

PMEQW et est compositum om. Q 4 epi: epy PM est om. M supra: super E supra et per W grama mss. interpretatur: est scribere E 5linea . . . protractione (l. 6): epithaphium ab epi et taphos quod interpretatur tumulus E littera fit M 7 est ibi met om. E met est ibi Q 8 adiectio sillabica Q 9 triphos E est compositum om. E 11 sero- bis P 12 xeros E interpretatur: .i. E vel eneus om. E lophos E 13 ex . . . est compositum: inde etiam dicitur tragelophus quasi hircocervus E illud nomen M compositum est illud nomen Q 14 compositum est: compositum M, componitur QW, om. E 15 d: de M causa . . . similiter om. E similiter et P ex con et uro om. E 17 sicubi componitur W ex sic P ex si et ubi ad. Q^1 18 quoque om. EQ non: num W interposita c om. M 19 a celestem vitam ducente E ducens MQ 20 dicitur enim celebs E quasi ad. Q^1, om. M celestium E 21 philipus M secundum quos (divinam paginam ad. E) interpretatur EQ 22 alios: phōs E et est compositum om. E 23 quod est om. E ypos M, ip' E quod est: .i. E equus: eq' EQ, $\overset{o}{q}$. M 24 pyrrus PM, pirrus EQW secundum quodam om. E dicitur om. M pir EQW 25 rufos: rubeos E habuit: ht E 26 dicunt . . . compositum om. E dicuntur M plures om. EQ, quidam W esse om. Q compositum esse W

Page 66: 1 magis . . . dici: sit E derivativum Q 2 pereo . . . is om. E ex: ab M 3 absque compositum est W sed . . . est: vel sit E derivatā Q 4 potius om. EQ adiectio potius M 5 cohereo . . . stas (l. 7) om. E cohercio P res om. M, es Q 7

PMEQW stas: as W 8 unde . . . componitur om. E consideracius M ex: a E 9 ras: as E in usu non est E a om. E sideo dis P coniugatione: coniunctione P 11 antecedo . . . fers(l. 13) om. E dis om. M est om. M compositum est Q 12 cedens vel cedo M Post dis ad. W: et inde antecessum illud .s. quod datur alicui in ludo vel in cambitione alterius unde, si vellem ludere cum aliquo, dicerem: Da mihi antecessum vel quid dabis mihi in antecessum vel Da mihi ferciam in antecessum et ludam tecum vel Non ludam sine antecesso. 13 auffero M suf'o Q componitur ex W 14 recusso M sas: as EW componitur om. E cuso . . . cudere (l.15) om. E cusso M sas: as Q 15 enim: tamen P dis unde om. W unde cu om. Q unde: inde M cusum vel E cusu: su Q 16 o fit M fit post o ad. Q^1 sas: as E accuso sas et om. Q sas: as EW 17 sas om. Q, as EW et recuso om. E recuso as W incuso: incusus M quasi om. Q 18 vocabuli om. E est om. ME 19 inter: in M 20 iacio. sinciput ex sincero et capite E 21 unde . . . compositum om. E est compositum: componitur MQ ex: ab E 22 dis om. E 23 componitur om. E 24 tendo componitur d mutata W mutata . . . dicetur (l. 26) om. E 25 vice: vicem Q 26 loco suo W 27 abicio componitur P ex ab et iacio cis componitur W ex ab ex ad M

E Page 67: 1 sincipud PM dicitur . . . sinciput (l. 2) om. E id . . . frons (l. 2) ad. Q^1 2 ut: ubi M est om. W sinciput om. Q 3 ra rum om. E media producta E 4 unde: et E sincerus ra rum Q 5 et: .i. Q 6 occipud PM 7 inde om. E

Apparatus (p. 68)

PMEQW 8 occido . . . componitur om. E vero om. M ob: ab W 10 componitur om. E alio: ab P, alius MEQW 11 unde . . . componitur om. E a: ex E 12 is om. EQ 13 perficio . . . capio (l. 14) om. E perfectus Q componitur om. QW 15 conpesco W alii om. ME dicunt alii QW compositum esse dicunt E esse compositum Q 16 pace: pare P, pāce Q 17 esse om. E compositum esse ad. Q^1 a: ex e Post capio ad. W: Quidam vero a con et pasco vel pascuis quia pastor est compescere greges a satis. 18 componitur om. ME ex: ab E subtracta s om. E 19 $\overset{o}{v}$: componitur P vero ex M des om. E .20 ignis accenditur W 21 nequis P, om. Q componitur om. E ex: a E queo: queso W 22 desero ris W a: ex MW de ąd⁻(?) M ris om. ME 23 vero: fiunt W 24 sunt om. MW tu: sertu W satu: tu EQW 25 pertinet om. E et: non Q ad om. EW unde: pertinet et inde dicitur E insevi . . . quod (l. 26): unde E insitu: tu QW

Page 68: 1 melibee nss. piros: etc. M piros pone ordine vites Q 2 vero om. ME inserui unde E tu om. Q, insertu P idem est: facit quidem id W inmitto PW, inmito E. tis om. Q 3 inmisi P, si W, om. E, misi Q 4 sas om. W, as E scriptum: scribitur ME a quatio derivatur E quatio tis (quatis Q) EQ casso as E per c casso W 5 vero per c om. E vero om. W careo es derivatur E carui . . . sas (l. 6) om. E carui om. Q su om. Q u mutata W in o fit QW 7 colligo . . . lego (l.8)om. W unde: .i. E componitur om. ME ex: a E 9 palestorie E hystoriarum M 10 ē com.. . . et (l. 11) om. M 11 historon PMW

Apparatus (p. 69)

PMEQW historia ad. Q[1] historon quod est videre secundum quosdam W 12 unde ingressus om. E ingressus componitur QW ris: deris MW, eris E 13 interimis . . . compositum om. E interimis om. W, is M et compositum est M est compositum: compositum est W 14 inter: in E emo om. P emis: mis EQ 15 exeo . . . is om. EW is om. M 16 penultima: penula W dicitur om. E quasi: q[a] Q et om. M et . . . componitur om. E 17 componitur: composita P 18 coniugo . . . dicitur (l. 19) om. E 19 compositum est: compositum M, componitur QW ex: a W iugo gas: iungo gis W et om. W, etiam Q subiungo W subiugo gas Q dicitur om. Q 20 ex pro et do as componitur P as: das EQW 21 vendo similiter PQW componitur ab W ab: ex E eo quod est om. E 22 est om. MQ venumdare: veñ dare M, venum dare P quoque: quod est PM, quasi E esse om. Q 23 venum: veñ E priscianus dicit in tractatu verbi E 24 quod . . . ideoque om. E nii: venii W 25 multis videtur Q et sic videtur E velle om. Q verbum om. W sit simplex Q 26 apareo P componitur om. E res om. E

Page 69: 1 optineo W obtineo componitur Q 2 unde . . . componitur om. W ta tum: a um E 3 peto om. P petis: tis Q, is E Post ea ad. W: Smaragdus est nomen gemme et dicitur sic a colore, id est, quia super omnia vireta smaragdon quod interpretatur viror. 6 componitur om. MW fine: finis EW 7 exprimo ab ex et premo ad. W[1] in marg. ex ex: ex ad P 8 a: ex W d in r ad vitandam alternitatem eiusdem littere W 9 dies quia circa meridiem purior est dies et clarior W 10 est potius MW potius est quam: est non E 12 dicitur om. W

PMEQW potiso M 13 bibere: potare P 14 talassa PQW, calapsa M 15 invenitur:dicitur M bitallassum P, bitalassa EQW, bacalapha M 16 maris brachia adherent M coeunt brachia E coeunt maris brachia Q brachia unde in actibus apostolorum invenitur bitalassa. W 17 calliopeia P collophonos W, calloponos Q et: quod Q 18 a: ab PMW calo: alon P phonos: fronos Q 19 cantus ut vox unde antiphona ut simphonia W 20 est arbor W est om. M 23 coherceo M 24 officio ex ob M 25 inhermis M ab: ex W 26 anhelitus QW ex am: ab in M alitus MQ

Page 70: 1 ex: ab M sulsus E 2 gis: is E, om. MQ 3 amplecto ex am et plecto Q 5 componitur ex W ex: a E carnem quia illi parant et adaptant ad comedendum. Inde carnifico et inde excarnifico componitur. W 6 et potes Q potente componitur W 7 ab: ex Q dis: is E dis a nōĩato homo mutata o in i W 9 stella mutata a in i W 10 architenens ante ab PM, in arci- corr. M[1] archu Q arcu mutata u in i W tenens EQW, tenenş do(?) M arcitenens E 11 tenendo qd ē q̇i P 14 aurifex . . . dicendo (l. 16) om. W 16 causis: causa E 17 lutificus a lutū M 18 cornu mutata u in iW Post canendo ad. W: cornu in singulari indeclinabile est; in plurali declinatur hec cornua horum cornuum hiis cornibus et est grece declinationis. 19 tubicen . . . canendo (l. 20) om. Q 21 producta penultima Q 22 mutata a M 23 ut: ubi M 24 quia Q, per E, ad. P[2] longa est E 25 dicitur: dicunt Q tybicen P 27 non om. Q, ut M qui: quia Q potest: possit Q viros potest habere (habere potest W) EQW

Apparatus (pp. 71-72)

PMEQW Page 71: 1 dicitur om. E quae: quia Q potest sustinere virum W 3 paricida M parricia qui parem occidit W vel post -da om. Q a ante patre et parente om. Q 4 a cedo componitur et cedo dis Q cetera: omnia P secuntur P 6 mente: manu M 7 menceps quasi om. Q insanus: mente captus M 8thuscia W thusci PM ture QW 9 tus W habundat mss. habundat vel a theos quod in cultura deorum studiosi erant W 10 compotis: tis MW effector vocis E voti et declinatur hic et hec conpos huius tis et W 11 ex con et potis om. Q 12 edenta P enden- tulus M 13 ab: ex Q14eden PQ, edeim M est eden Q videre est E edompta M 15 spondei*ON M, sponda*m W, spondein Q, sponde*icen E 16 tractus M tractu pes ille M profertur tractu Q 17 quod constat W ex: in M habet constare om. W18ango is E, augeo ges P 19 compositum est: componitur MW ex: ab Q 20 gaudium vel chere quod est salus M dicitur om. QW 21 gaudio vel sine salute M 22 quidam dicunt P esse om. Q cōpositum esse M compositum om. P 24 dicunt . . . compositum om. Q compositum esse M ex: a W pede dicunt quidam compositum Q 25 qi om. QW pedem retro pedem P 26 etymologia est P

Page 72: 1 ortographia EW orton P, orto EQW 3 scriptura vel scribere M 4 est compositum: componitur M 5is om. M, vehis Q reda de W 7 deiero as M quod correpta om. W antiqui correpta ad. Q^1 8 componitur: compositum Q iuro ras M 9 quoque om. P antiquos ipsi enim dicebant deiero peiero W 10 quod om. Q est idem PQW (et ad. Q) componitur ex per et iuro post iuro ad. PQW 11 u similiter M Post correptam ad. W: Iurare

PMEQW est deo ius reddere cum adhibetur testis rei in certe et se veritati et ex necessitate bonum est; si autem falsitati et non ex necessitate malum. Abiurare est iurando aliquid auferre. 12 tugater: tugate E, tugatum W tugater . . . puelle om. M antiquos: quosdam W 13 fuit proprium nomen W cuiusdam puelle E 14 Ὄρος: ορος P, ορος Q, ορος W, oros ME est nomen Q est montis P est unde oreades dee montium W 15 est om. E apud eos est MQW 16 visio: divisio PQ interpretatur om. P 17 Ὅλος: ὁλος P, oolos E, olos MQW olos infinitus latine totum interpretatur Q 18 Νόσος: Nococ P, Noses M, noros E, Nococ vel loc W Νόσος . . . latine om. Q 19 pelium: peliū E, pelū M, pilus est nomen loci unde misimus et pilum Pelium est nomen loci Labrum proprie virorum, labium vero mulierum quamvis unum sepe pro alter ponitur W est loci E 20 commemoratio P 21 componitur om. WQ prepositione om. EQ ablativa et mitto componitur W 22 pelui: peluis MQ, peliu E sit om. M vi: in̄ M dicitur om. P apud grecos P pelos: peluos W pelos grece Q 24 eius est W pelos: peluos W pelvis: pervis M enim om. M u sit MQW 25 est vasis MQ est om. P quod autem Q bachin Q, bacim M 26 secundum quosdam om. Q compositum est: componitur M, dicitur Q era PMEQ

Pare 73: 1 est om. Q hercules dicatur Q 2 esse compositum EQ, om. M 3 ut: n̄ E Post lis ad.W: Alii ab hoc quod est heros is ut dicatur heroles quasi heron cleos, id est, gloria virorum fortium. 5 interpretatur: quasi E faciens: cirurgie enim inventor fuit W 6alcmenon Q, acumenon M est: interpretatur W 8 componitur: compositum est EQ ylum M huius om. W, ad. Q^1 9

Apparatus (p. 74)

PMEQW quod: et W est tenerrimum illud: tenerrimum est E 10 componitur: est compositum MQ yle MEW, ile PQ 12 in qua venduntur merces M 13 dicitur sic EQ exponuntur: venduntur M 14 componitur: compositum est EQ obs: ob MQ Post cura ad. W: Anquiro ab am et quero quasi circum quero quod in raro usu est hodie 15 componitur om. Q, compositum est E ex: a E diem: demum W 16 componitur: compositum est EQ ex: ab Q t causa euphonie W 17 non: num EQW 18 non: num QW 19 am greca W prepositione greca M capite et interpretatur circa et dicitur anceps quasi dubius W 20 amfractus P an prepositione Q fractus componitur Ancisus componitur ab am et cesus diciturque ancisa caro quasi circum cesa W 21 componitur om. PW inter prepositione Q capio componitur P 22 usu: uso M cepi: in usu Q 23 invenitur. Ambitus cum est participium ab ambio bis penultimam producit; cum autem nomen et quarte declinationis profertur penultima correpta et est ibi intercepta b 24 ambio . . . interposita b (p. 74, l. 1) om. W 26 esus: besus E

Page 74: 3 similiter om. W similiter . . . b om. Q 5 exspiro . . . spiro ante comburo (l. 4) ponit PQ 6 unde: inde M 10 delego QW ta tum om. Q componitur ex QW gis om. Q, is E 12 Post sapiens ad. W: vel ut alii volunt ex in et nave. Naute enim expediti sunt et agiles unde ignavus qui non est expeditus sed piger. 13 et narus M quod est QW caustus vel sapiens W 14 componitur om. MQ nominia: nōĩa E 17 adimo mis Q is: emis P, mis W, om. Q 18 e om. M 19 unde adiectio om. Q

Apparatus (p. 75)

PMEQW 20 ico icis vel icio E icio cis LW vel ico icis MQ quod non est in usu quod idem ẽ Q 21 idem est: est idem P, nihil est E 22 gero unde gerulus et gerus W 23 anchora: amphora M chiros: chiro E 24 manus vel cheros vel secundum quosdam ciros quod W quemadmodum manus om. M cuiuscumque: cc̃ō M, ubicumque Q harenam PW 25 vas est M in: ad Q factum vel est scutella quadrangula W 26 intingit manum (mecum ad. M) MQ

Page 75: 1 ergo est M vas est Q sicut om. PM salvium: salibum W, salinum Q quod dicitur vas P vas om. QW aptum quia salarium vulgariter dicitur W collega: collego E, collegum M 2 gas: as E 3 in legationē mittuntur ad. Q^1 legatione P 4 mittantur M 6 colligo . . . lego om. M con et ledo P 8 bello: bellis E 9 inbuo EQ unde: ex inde M unde . . . est om. E inbutus Q compositum est: componitur MQW et in compositum est E et verbo P 10 usu unde imbutus E sed: et E et om. M 11 derivantur per que probantur quod debet dici uo is W 12 inmineo E moneo P 13 inmitto . . . probus (l. 15) om. W immitto MQW immuto Q muto Q 14 inmotus E 16 ras: paras Q, as E 17 impello . . . pello om. W 20 n mutata E 21 rumpo fit mutata n in r Q 22 tas: as E, om. QW penultima producta EW 23 iritare M namque: enim W suum om. M trahere aliquid W 24 etiam om. Q irrito om. MQ 26 illud verbum numquam invenio M nusquam E

PMEQW Pago 76: 1 saepe invenitur M sed est M 2 ex: ab M 3 expello . . . pello om. W est compositum: componitur M, compositum Q 4 n mutata Q 5 est genus MW 6 est om. Q eo om. Q quia habuit faciem triangulam ad modum ciceris Q 7 renus MEQ est om. M proprium nomen est EQ rohdus M, rodus PE, redus Q rhodus nomen loci W 8 Tyrrhenus: Pirrenus PQ, tirenus M, turenus E, hirrenus W nomen est Q 9 orpheus: orrhenus Q, orrheus W filius om. M fuit filius W fuit om. Q regis fuit E regis:rex M 10 orpheus: horreus PM, orphe^{rhenus} corr. Q^{11} eius om. PM 13 nominis om. P 14 domus magna basilica P 15 a basis M 16 quadrati . . . dicitur (l. 17) om. PQW 18 super ponitur: supponitur P 20 dicitur om. W appellatus M 21 colupna P, columpna MW in directum P 22 epistilion M 23 est compositum: componitur W ex: ab E a in i mutata M 24 is om. Q 25 discerno nis P 26 coniungo . . . gis om. W unde: ex quo P unde coniunctio om. M ex: a Q gis om. MQ

Page 77: 1 apostrophus . . . conversio om. Q ab: ex MQ apo om. Q, ad. M trophos: strophos QW 2 conversio unde strophium pro cingulo W 4 est genus M navis: vasis E 5 salina M 6 quasi om. Q ab: ad M eo quod est om. W 7 mantice: mancie M divinatio in ortu pullorum M divinatio a manto filia teresie sic dicta W 8 plures om. M plures dicunt Q compositum om. Q presum om. Q 9 mihi magis EQ esse videtur E esse om. MQ presideo presides Q videtur quod sit compositum a pre et sedeo vel decompositum a presideo. Est autem preses nomen dignitatis et dicebatur alio nomine proconsul, id est,

Apparatus (p. 78)

PMEQW proconsule positus qui, scilicet, habebat vicom romani consulis in provinciis in quibus consul non erat. W a: ex E sedeo quod componitur a pre et sedeo des Q 11 addis: dis Q, is E addo . . . additus om. W 12 das: as E, dat W 13 ab ex: ex ad M 14 vel om. M a pede om. P 15 dicunt alii EQ est compositum W, om. Q pedicacia M 16 pedes: pedens M, pedem PQW 17 apices namque E littere et QW solent scribi Q 18 apex: apes P altitudo dicitur proprie W altitudo: atitulo M 19 dicitur et componitur ex a prepositione et pede W supellex M, subpellex E videtur dici: dicitur M dici: compositum Q suplendo MQ est om. E compositum ex sub et: a Q 21 ex: a W ples: es E 22 inde om. M compleo supleo et repleo Q repleo ples P et om. W similia et plenus simplex inde derivatur W 25 dicitur om. MQ a coniungo coniungis M quod: et Q 26 ex: a M iungo gis W autem om. M esse genitivus M

Page 78: 1 per: pro MW per n om. Q ut esset: propter Q differentiam coniugis Q ad . . . penultima (l. 3) om. Q 4 est compositum om. W, componitur M ab: ex W, $\overset{ab}{ex}$ Q^1 6 compositum est correpta penultima post aro as(l. 7)E corr. penultima M componitur penultima correpta W compositum est: componitur MWQ 7 aro om. P as: aras PW, ras MQ as exoleo ab ex et oleo les. Est autem exolere idem quod excrescere W 8 quatis E componitur om. EQ 9 exspes PQ 10 ex: eis Q et . . . spes om. Q et ab P 11 exstatis P, exstasis W componitur om. M, dicitur mentis excessus et est compositum W stasis: tasis Q stasis

Apparatus (p. 79)

PMEQW et PMQ 12 status: statu Q unde extasis om. W dicitur mentis excessus om. W 16 componitur om. M 18 obsedeo Q unde obsessus post sedeo Q unde: inde M ab:et M obs PW 19 obseptus E ab: ex Q obs PQW 20 obscuro ab ob et curo M mutata . . . curro (l. 21) om. W similiter post succurro PQ succurro . . . curro et om. similiter post sufficio . . . facio ponit et deinde repet.sufficio . . . facio M 22 facio componitur W 23 est om. E subministro componitur W 25 suggero unde suggestio W gero b mutata in g W 26 submitto PMEQ b in m mutata MW

Page 79: 1 glomus est M 2 tamen quidam QW huius om. MEQW mi om. Q, i M 3hoc: hic MQ huius om. EQW ris: meris M, glomeris W et om. QW conglobatio: globatio M, glomeratio Q 4 filis alii quod glomus mi idem est quod glomus meris W 5 surripio . . . rapio om. W 6 ad: ab W rapio. Arripere namque est ab alio rapere W 7 suspicio W a: ab M vel a QW 8 et capio W similiter et capio E similiter . . . sursum om. W et om. Q sustuli . . . sursum: ab eisdem M a post vel om. E 10 nis: is E 11 facticium om. M ex: a QW sono dicunt a sermo(?)rhematonpeion M 12 vel: et M vel a PQ sursum: sū Q cis om. MQ 14 a: ā Q a sursum QW spicio unde species W 15 suplico M suplex Q vel: et M ex: a Q 16 plico et Q cas: as E, om. M 17 garis om. M, aris EQ garis componitur W 18 usu. Est autem suffragor idem quod auxilior unde archiepiscopi ccepiscopos suffraganeos dicunt quasi coadiutores W archiepiscopos EQ 19 as om. PQW 21 mutata: muta

Apparatus (p. 80)

PMEQW M x: ex Q 22 ascisco: addisco P, adcisco EQW, accisco is(?) M ex ad . . . scis: quod est accio cis M scisco: cisco EQW scio scis: cis is (cis QW) EQW 23 quadraginta P 24 facta est: fit M

Page 80: 1 figura i W 2 per x decem per x preposita (interposita Q) EQ novem: ix P per x . . . decem(l. 3) om. EQ 3 representatur om. W decem : x P per x supposita i undecim sic xi per W Post xv ad. W: x est decima consonans apud grecos vel quia post u apud latinos x sequitur. 4 per duo x . . . xi (l. 5) om. et ad. W: quia apud antiquos grecos l pro H que nota est quinquaginta ponebatur;centum autem per principalem nominis litteram c;quingenta per sequentem consonantem d. Nam post c sequitur d. Per duo x viginti sic xx, per tria x triginta hoc modo xxx, per x ante l quadraginta sic xl. sic xx per tria xxx triginta sic xxx M ante om. M sic xl om. M 5 quinquaginta sic l Q l et duo x: lxx P 6 septuaginta sic lxx W l et tria xxx: lxxxx W l et iiii xxxx: lxxxx W, c preposita x E 7xxxx: s Q nonaginta sic (scriptum ad. P) lxxxx (xc E) PE representatur om. MW 8 quingenta P sexcenti: sescenti W, secenti Q d et duo c: dcc W 9 tria c: tria ccc MQ octingenti hoc modo (sic W) dcccc PW 10 cccc: c W nongenti sic dcccc PW mille secundum antiquos W 11 protracta: producta Q 12 hoc modo mille M hoc modo: sic W procedat: prodeat Q scribantur M, scribentur QW 13 si trahatur linea desuper E 14 fiat: fiunt M fiat cū E 15 hoc modo om. M hoc modo et deinceps P 16 de: in QW

Apparatus (p. 81)

PMEQW at om. E figura v W 17 desuper quoque EQ linea et Q milia huiusmodi v̄ Q et ut hoc P 19 desuper linea PW representabuntur: designabuntur E 20 scribatur . . . decem milia (l. 22) om. P 21et om. MW ecce decem milia om. MQ 22 : x et: xx M duc om. Q, due P desuper: super P lineam desuper W lineam: duas lineas Q lineam et erunt viginti milia PW 23 hoc modo: sic W viginti milia om. W duc: due P rursus: deinde Q lineam super (desuper Q) QW xl hoc et x om. W 24 quod om. P si om. M vero ad. P super l fiat EQ idem sic: modo P 25erunt: fient P x et l hoc modo Ix̄ Q et om. M 26 lx hoc modo l̄x̄ et habebis W fient om. MQ sexaginta om. M milia sexaginta Q si . . . modo om. W iterum om. Q iterum ducatur P ducatur deinde Q

Page 81: 1 l et duo x: lxx M octoginta milia hoc modo Ix̄x̄ et om. ecce erit Q ecce om. M erit om. PW et sic deinceps P 2 si vero duo c M 3sic: hoc mō M erunt c̄c̄ P c̄c̄ erunt W duocentum Q milia et sic (sic om. W) deinceps PW 4 in ea: super MQW, om. E d hoc modo MQW 5 et om. P ut sit ita d̄c̄: erunt P, hoc modo d̄c̄ erunt W ita fient secenta Q sexcenta: sescenta W 6 ducatur linea PW regulariter om. Q in omnibus regulariter MW 7 observandum est EQ est observandum est P Post est ad. regulariter EQ et: nunc W 8 nunc om. W 9 redeundum est: redeamus M 10 simplicia sunt PQW 11 vero om. M sunt comp. omnia M 12 compositum nomen est: componitur P, compositum est W duodecim componitur M 13 hoc modo deinceps: sic Q hoc: viginti PW 14 hoc autem: viginti P componitur P ex: ab PW 15 x et hoc deinceps Q et post

PMEQW decas om. Q costen: costem M pentecosten QW 16 dicitur om. EQ quasi om. W 17 sunt dies E ad om. M 18 dicuntur: dicitur M 19 bis om. Q b mutata P muta M 20 geniti: genti PM est om. M 21 vocabuli: voca M vocabuli est E compositum . est: componitur M ex: a Q 22 quadringenta M 23 gentos similiter W sexaginta . . . gentos ante centum (l. 22) om. E ex: a Q 24 ex: a Q gentos sic et M 26 est om. Q est nomen P 27 na num: a um E duo vero per tria genera et Q

Page 82: 1 et declinatur om. M et post duo om. ME 2 et ante haec om. M M in una ... ..neu.(1.3)om.Q, ad.Q^1 in marg. est: commune M est masculini generis PQ^1 3 neutri est M in genitivo . . . duum (l.4)(sed om. cum est neutrum)ad. Q^1 tantum: tam Q^1W 4 quoniam: quando QW est om. MQ et om. Q 5 dici: esse P quoque: vero M quoque tantum est PW numeri tm̄ Q 6 est om. PW 7 numerabilia M sunt om. E 8 etiam om. MQ et om. E est et Q est om. MW 10 numero om. M 11 tae ta: ducentae P duobus: duo PW 12 numero om. E tantum om. MW, tantummodo P trescenti E 13 est compositum: componitur W a: ex EQ quoque om. PQ, vero W tae: quadringente PW 14 declinatur: moventur Q est ex W compositum est: est (ex W) compositum MQW, componitur P 16 ideo: inde M 17 tae: quingente P et post ta om. MEQ est compositum: componitur MW, compositum E, om. Q ex: a Q 18 predictam (dictam Q) causam QW sescenti E, secenti Q in plurali numero tantum invenitur MQ tantum invenitur in plurali numero PW 20 et om. E ut dicant: ut dicient M, ut dicatur E, sic PW sescenti: secenti Q et om. E 21 pro

PMEQW om. EQW unde . . . c om. Q, ad. Q^1 in marg. unde s P 22 etiam om. PW dicitur in plurali numero tantum E, ad. Q^1 et om. Q 23 componitur om. Q, est compositum E etiam a septem Q compositum est post centum ad. Q^1 24 et om. M est compositum: compositum EQ, componitur MW 25 etiam om. PQW dicitur compositum om. Q, componitur W et est compositum E

Page 83: 1 due partes esse (videntur ad. Q) MQ una est Q 4 dis: is E 5 aliquo: aliqua P, alio QW 6 adsumo P 7 occido Q et cedo P 8 aggero unde agger W 10 appono . . . compositio (l. 14) om. W pono mutata d in p E 12 quasi media dies componitur ex mera et die vel P 13 dicitur meridies P etymologia nōī (nōīs E) EQ 15 advena componitur Q 16 nis om. EQ 17 unde advocatus om. M 18 cas: as E 19 las as E 21 agger . . . gero (l. 22) om. W derivatur . . . compositum om. Q componitur om. M, ē compositum EQ 22 ab: ab PM 23 assideo unde assiduus W 26 est adversativa particula MW

Page 84: 1 saris: adversaris E, aris MW, ris Q attaminor contamino E attamino nas et contamino quod est corrumpere Q 2 compono . . . pono om. W tum componitur M 3 componitur om. Q, compositum est E 4 et om. E et . . . i ad. Q^1 a: e M 5 redarguo . . . d post sto (l. 8) ponit Q d: b P 6 subtraho . . . om. W 7 unde consonans post sono et ex con et sono nas repet. P sono sonas Q 8 asto . . . facio (l. 10) om. W sto as E 10 unde sufficienter post facio pon. Q 11 effugio unde effugiens EQ effugio componitur W gis om. MQW 12 gas: as E indaginis: ginis QW, nis E componitur: compositum E, om. MQ 13 in: inde W gis: agis E,

Apparatus (p. 85)

PMEQW is E mutata coniugatione P 14 iñ: ex iñ M agere et ponitur pro lustrare PW 15 nis om. MQ componitur: compositum est E 16 nis: is ME et om. Q i: m PQ 17 a um om. M componitur om. ME ex: a M 18 philen Q dasion W, dasia M, pasia Q dasian interpretatur PW 20 compositum est: componitur MW compositum est . . . pars (l. 21): ex parte Q pis et om. M pis et om. M pis: is E 22 participo illam Q 25 pro osa positum E, om. Q osta: oxa PW, osa E, ossea M 26 insule vel castri W

Page 85: 1 odor unde odorus ra rum W dicitur om. Q ἀπὸ τοῦ: apotoy PIW, opotoi E ὄζειν: ozem P, ozen M, ozē E, ozein W, oze y Q ergo om. Q 2 tou: toy mss. est ante ap. om. MQ 3 ozein: ozem PQ, ozen M apotoy mss. ozein: ozem P, ozen M 4 ozein: ozen PQ, ozē E 5 Ζετος: Ẓeros P, letos E calor: color M 6 merentius P, med'ntios EQW, mezencius M 7 corilus mss. quod . . . κορύλου om. Q, ad. Q^1 quod om. M κόρυλος: κορίδος P, κορυδός E, ξοριασος M Post κόρυλος ad. corilos M, kaitoy P 8 Post arboris ad. W: et est ut quidam volunt hoc nomen corilus equivocum ad arborem et ad animal quod vescitur fructu illius arboris sed diversi generis est. Est enim masculini generis quando est nomen animalis, feminini quando est nomen arboris. Alii autem dicunt quod spirulus nomen est animalis quod discurrit per arbores. 9 lympha: limpha PW, lampha E, linfa Q, linpha W greco quod est M νύμφα: numpha P nynpha M, lĩpha E, nimphe W, ninfa Q et: quod W idem est M idem quod om. W 11 lympha: linpha W, linfa Q, lynpha M

Apparatus (p. 86)

PMEQW apo tou: apotoy (corilos apotoy M) mss. κόρυλος: κοριας P, κοριος Q, OC(?) corilos E, κορυλοc(sic) M kai tou: ϧaητοi(?) E νύμφα: nimpha P, ninpha M, nĩpla E, ninpha Q, nimp̄a W 12 autem om. Q et post apo om. QW et quid sit P toykai(dai: ai E, kaϧ Q) mss. vero om. PEQ 13 compositum est: componitur MW dis: di EW 14 absurdum compositum est E 15 pono componitur PQW pono nis W 16 va: a E vum: um M 17 iungo dicitur M 18 arpia PMEQ, arpya W arpage PEQW, arpege M quod: arpage enim P 19 comprehendo MQ 22 dyptongus P, diptongus EQW, ditongus M dya: dia MW tongus P, tongos M, ptongus EW, ptongos Q sonus componitur (dicitur W) PW 24 is: poiis P, poys M, pois W is: fingis P, gis QW 25 dyeresis PQ, diheresis W compositum est om. M, componitur P a: ex M dya: dia PMEW 26 eresis Q quod est om. M dyeresis Q 27 in duo divisio MQ duo et est contrarium sinheres quod est duorum coniunctio W

Page 86: 2 exquiro . . . quero om. MW 3 dicitur: dicuntur M ollularia: olularia W 4illa comedia PW agitur om. PMQW 5 penultima producta W producta: cor̄ M 6 et om. E est compositum a: componitur ex EQW cis: is E 7 correpta penultimaW est compositum: componitur PQW 8 a: ex EW cas: as E quod . . . dicit: unde Q dicit: dicunt P 9 dicabat quod est copulare Q hoc est: id est MW 10 occido . . . occasum su (l. 11) om. E, post occisum su (l. 12) ponit P correpta penultima EQ 11 su:occasu E 12 su om. M 13 σκηνή: σκεμε P, cena E, σκεη E, scene Q, ϛκευη W obumbraculum M 14 φασι ν: φαϧη phasiem P, φ̣cyн M, cτάcιн E, Faysin Q, Fasin W quidam om. M dicunt quidam W15fasiani: phasiani PQ, fasia mille W phasiani ille aves P

Apparatus (p. 87)

PMEQW aves sunt MEQ sic om. M 16 venerunt primo E fasis MEQ 17 antifrasis P antifasis EQ quasi . . . antiphrasis (l. 18) om. E 18 contra et P licet tñ M dicant Q antifrasis QW antiphasis M 19 unde: inde M prae . . . componitur (l. 20) om. Q uro: ustus M Zhyo hias P 22 infindo . . . vello (l. 24) om. W 23 sa . . . componitur om. Q sa sum: a um E 25 sufugio Q 26 ex ab an ex ad P

Page 87: 1 est relligionis Q religionis est PW basium est Q unde dicitur (illud ad. Q) basia coniugibus sed (si M) oscula dantur amicis, suavia lascivis miscentur grata labellis MQ 3 includo . . . claudo om. W componitur om. MQ 4 koilon: elion Q, keilō E, koiloi M uterus: ät' Q, nūs E 5 is: pois PW unde; inde M gis om. EQ 6 et om. MQ dicitur om. MQ 8 ircus Q dicitur om. QW 9quia . . . solebant: eo quod inde solent Q tragedi mss. 11 menio mss. nis: menis PQW ivi: menivi PW, nii M, nivi Q menivi vel menii P re: menire P, rire M, om. QW id: hoc E, om. QW menia mss. construere: constituere M Post construere ed. W: Alii volunt hoc nomen menia derivari a munio nis quasi munia et inde per compositionem epimenia illa .s. interstitia quae sunt in summitate. Menium vel epimenium potest dici illa domus que vulgo appellatur donum ab epi quod est supra et menibus vel ab epi et munio quasi supramuniens que et alio nomine solet dici domigerum, domus .s. que optinet dominium in castro facto in loco turris et est lignea. 13 componitur om. E facilis componitur Q 14 albus: albet P 15 ex: a Q 16 patrium est sumptum Q

Apparatus (p. 88)

PMEQW patrium om. E 17 quod est nomen: nomine Q 18 dia . . . divina om. Q idem est quod:.i.EW 19 lichius P, ochius MEW, lochius Q lupinus na num P nam om. E lichos PW, Nachos E, liches M, lichis Q interpretatur lupa Q 20 lupa cervalis: cerva vel lupa dicitur M cervalis: tervalis P apo tou: apotu E, apo W, a Q apo tou luendo: appellendo M crines: trenes PQ, crenes W 21 accute P ultra parietem: in alteram partem MEQW 22 videat: videret E 23 semivocalis . . . habet (l. 25) om. W compositum . . . vocali om. et post habet ad. P: quam vocalis et est compositum ab eo quod est semus ma mum. compositum . est nomen Q 24 ma mum: a um E namque: enim M 25 sema vocalis: sem: vocalis hoc est minus quam vocalis hoc est minus quam vocalis (sic) M, semivocalis quasi minus quam vocalis P 26 smirma PQ est om. Q civitatis est MW 27 smaraidus E est om. EQ pretiosi lapidis PW

Page 88: 1 distinguo W ta tum om. MW, a ũ E componitur: compositum est M 2 tingo: tango (gis ad. Q) QW iungo E 3 mutata b in m om. E b mutata M 4 bedelium M, reddellium Q lii om. E, bdellii MQW est genus PW 5 abira P, abdira MEQW penultima correpta M secundum quosdam post est (l. 6) pon. Q 6 est om. M falx: fabe E, fallax Q 7 abdomum W est om. M 8 migdonides mss. est proprium nomen populi P est nomen proprium populi vel gentile W proprium nomen est Q 9 abestus (ti ad. P) PME absbestus sti W est nomen PW proprium nomen est Q postquam accensus est: semel accensus W

Apparatus (p. 89)

PMEQW est accensus P 10 extinguetur MQ abeston MQ 11 tamen om. EQ 12 quod om. MEW asbuttes Q asbustes et MW insepultus interpretatur W asbustes post insepultus:abustes P, abutes M 13 dicitur om. M 14tristor: stridor M, testor PQW 15 tristis: testis PW, tistis E 16 abodlas: abollas PM, abodias Q nomen est proprium EW 17 glabria Q tineosus: tignosus M, detine ad. Q1 18 tritholemus M, tritolemus Q atlas: athlas P, athas E sunt nomina PW nomina om. Q 19 adnuo id est recuso Q compositum est: componitur PQW ex ab: ab ex M nuo is MQ 20 cnidus QW ciiiid'(?) E cydnus: cinduus P, cidnus W, cindus MQ, cinidis E proprium nomen est Q sunt om. M sunt nomina P 21 Ariadne: adrianne PQW, adriagne E, andriane M proprium om. MQ nomen est om. M 22 gneus: gneius mss. praenomen: proprium p̄n(?) E unde: inde M gneius mss. 23 aetna: ethna mss. 24 therapne: terhanne P, tañe E, teranne M, tampne W, taphe ad. Q1 portus: pontis E est om. Q ithalia M, ytalia E 25 siphnus . . . montis post regis (l. 26) pon. PW simphonus P, oriphus M, siphirus W, sphnus Q 26 brenus P est om. MW

Page 89: 1 dranceps P, brancēs W est om. M piscis est Q 2 proprium nomen (fuit regis ad. M) MQ est om. MQW 3piragmon PQW, pyramon M, piragmō E componitur: compositum est M ex: a EQ pyr: pir PEQW 4agmon PEQW, amon M piragmon PMQW, piragmō E 5 pyragmon om. Q, piragmon PMW, piragmō E dicitur etiam E 6alcimene M, alcemena Q est: fuit M 7 mae: e M, om. EQW invenitur om. Q 8 dragma: chagma M matis: tis EQ 9 et: quod PW interrogatio: interrogo P

Apparatus (p. 90)

PMEQW dragmaticum QW 12 admoys P, amois M admetus: amothos M sunt nomina E 13 ithmos mss. proprium vero Q est om. M fluvii est W est fluvium om. Q 14 ascleoiodotus W, aldepio dothus M est nomen W est om. Q 15 stloppus: stlopus W, ul. M est inflacio M 16 componitur om. P 17 styps M quandoque P 18 arboris radicem Q vero om. M vero est P feminini est Q 19 hominis: hominum EQW 20 bis: arabis PW nomen om. W 21 nomen om. Q est om. W 22 celes lis E dicitur om. Q quasi om. Q 23 unde et componitur om. PW et om. M componitur om. Q 24 proclivus MW unde et Q proclivior: proclivor E componitur: compositum E 25 enim om. W clivii dicitur MQW clivii: vlui M, vlĩ E, clivi Q 26 psitacus mss. nomen om. Q est nomen W est avis: aiii(?) est Q

Page 90: 1 speudulus E, pseudolus MW falsus quasi P seudo Q speudo E 2 dicitur: dicuntur Q speudoprophete E sedulus: seudulus M, ad. Q^1 sedulus a um E sedulus enim PQ 3dicitur quasi sine dolo W 4 compuli . . . componitur om. Q compuli om. E compulsum: sum E componitur om. W ex: a W 6 derivatur: dicitur PW usus usui: sus sui QW, usus ui un.s. M, su P 7 quod om. M, nomen .s. EQ componitur: compositum EQ 8 componitur om. Q ab: ex M 9 disto quod componitur ex dis et sto stas Q disto . . . ex om. M hoc . . . sto om. Q 10 procedo . . . stas (l. 11) om. Q, ad. Q^1 in marg. procedo: precedo unde processus sus sui W cedo dis W 11 titi om. Q^1, constiti PW stas: as E 13 esse compositum: compositum EQ,componitur MW ab: ex W 14 et ex W 15 ex: a W ex componitur W ut componitur P 16 supradico . . . dico (l. 17)

Apparatus (p. 91)

PMEQW om. M supradico: supradict⁻ E unde . . . tum om. W ta tum: a um E 17 Post dico ad. P: interdico unde interdictus ta tum ex inter et dico 18 abeo ex ab et eo is adeo ex ad et eo is pereo ex per et eo is P abeo (pereo et adeo ad. Q¹) ex ab et eo Q 19 obicio om. P, abicio E obicio unde obex obicis W vel: et QW 20 paenultima correpta M dicitur om. Q ab: ex MQW oblino . . . ex (l. 21)om. Q 21nis: is ME penultima producta M 22 componitur om. Q, dicitur MW ex:·ab MW obliviscor: oliviscor M componitur: est compositum M ex ob om. Q ex: ab E 23 et leo: ab eo quod est leo Q 26 ab: ob M

Page 91: 1 eo componitur E 2 componitur om. Q Post laedo ad. PQ: abundo ex ab et undo 3 perhibeo ex ab et habeo Exhibeo ex ab et habeo componitur P 4 inumatus M ab in et humatus om. Q, ad. Q¹ mas om. E, as M 5 anhelo: hanelo P, amhelo M, anelo Q anhelo unde anhelitus W am: an E halo: alo PMQ 6 ex . . . habeo: prohibeo et exhibeo ab habeo componuntur W 8 abinc Q 9 istinc PMQ, istec E ex: ab E hic: hinc PQ 10 ab: ex Q 11 istud: iste M videtur: videntur W, dicuntur Q 12 derivativa QW 13 obedio unde obediens W componitur om. W ob:hob M Post audio ad. W: arcorum strues manipulorum in unum compositorum. 14 inter: in M 15 . trum componitur M tra trum om. et ad. compositum est W trum componitur P 16 is om. MQ 17 saburra PQW, suburrin M, subbura E illud om. P 19 gibbosus: gib⁻ E, gibber W 20 plures om. W gibbus: gibb'ˢ Q, gibber W gibbus etiam P etiam post dicitur om. E 21 gibbosus om. Q, gibbus EW 22 oba est nomen vasis cuiusdam M

Apparatus (p. 92)

PMEQW habetur: ponitur PW 23 subibo M idem est quod: idem quod PW, id est EW, quasi M et . . . bibo (l. 24) om. P et: quod M 25 occumbo EQW cumbo: cubo EQW bas: as ME, cubas W 26 subcino M succino componitur W ex: a Q cano nis Q cano componitur P 27 subcido P

Page 92: 1 abs: ab E 2 abcedo P 3 caedo: scido P et om. P 4 quod . . . tunc: et M ab: abs E dis: is E, om. Q 5 facit tunc W penultima correpta W, om. P unde et trans W 6 undis om. Q a: ex PQW caedo et M 7 dis om. M, is E, dis di (cidi Q) PQW producta penultima ubique M Post producta ad. W: Fornax ligna cinerat, aurum purgat. Obsecrare est per sacra adiurare ut per nativitatem et passionem. Obsiperare est cibum gallinis vel pullis spargere. 9 obs: ob MQ cenum: scenum M cenum ni PQW 10 ogganio nis componitur . . . 6 (l. 17) ante ogganire pon. P componitur: est compositum M 11 gannio nis W 12 obmitto MEQ, ommitto W mitto is E 13 dicitur om. Q moliendo M eo quod: quia Q 14 unde . . . componitur om. M ad: ab PQW dis: is E 15 ex(?) et M subpono P et sub om. Q et om. M nis: as(?) M, is E et sub om. Q 16 p in b PQW 17 subripio P 18 et a in i om. Q, ad. Q^1 19 quod om. QW est om. Q ex ob et do msn. 20 qd id^{-} ē qd E das om. Q, as E das mutata coniugatione. Combinati proprie dicuntur duo rei quando uno vinculo simul ligantur ut unus alterum impediat ne sit libera fuga W 21 obdo componitur W 23 vero om. P, autem W ex: et M 24 fide: fido MQ dicit priscianus Q 25 in om. PE 27 loquor: loqui M

Apparatus (pp. 93-94)

PMEQW Page 93: 1 abluo .q. M 2 unde et M ab: ex Q 3 niteris: teris QW, eris E 4 egi actum om. PW coegi coactum tu Q Post ago ad. PW et facit preteritum coegi supina (suppina P) coactum tu W 5 lauri est E bucca est P 6 poete quidam MQ 7 en: ec M ecquis enim om. P enim dicitur W 9 abbadir E 10 diglutivit P transglutivit MQW 11 addo . . . coniugatione om. W dis: is E ad et om. Q das: as E mutata . . . das (l. 12) om. M 12 das om. Q, as E 13 eufonie W et om. P 14 dis: is E componitur om. M 16 sed om. E est etymologia P 18 as: bas P, om. Q coniugatione et om. P s in d Q 19 aggĝo E ĝgo E 20 as: cas P 21 lis: is E puli: li E appulsum: sum E, pulsum MQW su componitur PW 22 tango is M 23 officio Q unde: inde M cis om. MQ, is E 25 qui: quod est M 26 des om. M et sedeo des Q 27 assiduus ponitur PQ ab asse derivatur W

Page 94: 1 quod . . . assis om. Q, ad. Q^1 declinatur: dr M dicunt quidam Q 2obulus P cuiusdam ponderis cuisudam E 3 assisto unde assistrix cis W 4 quandoque ponitur EQ 5 casum om. Q illud quod est om. Q 7 et om. EQW illud om. M 9 diffundo dis Q fundo dis Q 10 grece et om. est quod M latini: lat- M 11 quod om. EQ, et M nuntius interpretatur MQ 12 de: in E ut cum: unde M 14 ceris: ris P superhabundantia (-acia M) mss. 15 ad modum apostematis: aliud est apostema matis W a postematis P 16 enim est om. M nascitur: patet Q 17 solidum M 18 impero . . . ras om. Q unde: inde M ras: as M 19 hammo P, amon ME, hamon QW proprium nomen Q hare-

Apparatus (p. 95)

PMEQW nosus PW 20 hamona P, amonia M, amona E, hamorna Q 21 videtur esse EW nis: is ME 22 nis: is E nis: unde concino as nam cino as nihil est M Post nis ad. P: Sed melius est ut dicatur compositum a con et cinnus quod est commixtio scriptum per n nam cum per g scribitur nomen est avis et inde concinnus quasi plurium in unum proportionaliter coniunctio, unde Concinnaverunt in me dolos. 23 dicitur om. M manu carens W est magis etimologia P 25 vide: nota Q

Page 95: 1 confiteor unde P confessus: fessus Q sum om. Q a (ex W) sum et (ex W) PW 2 mensura erat om. M capiens: habens EQ 3 etiam om. MQ dicuntur congialia M dicuntur loca in quibus reponuntur (ponuntur W) PW beneficia regum PW regum: regis Q regum quando aliquid de salario regis populo distribuitur ad mensuram M Post regum ad. PW: tamen quidam volunt (volunt quidam W) quod congiaria sint ipsa beneficia 5 corrigo . . . rego om. Q 6 irrigo as E irriguus a um Q gas: as ME 7 ris: is E, seris Q ris consevi W con: cum M ris ME 8 imbuo . . . uvidus (l. 10) om. Q unde imbutus om. E buo W uis: is MEW uis componitur PQ 9 derivativa M 11 conpitum W, compitum ti P derivatum W competo: peto E, con et peto M est compositum om. Q componitur 12 ex: a EQW pital et con W pital: pitan W 15 illido . . . laedo om. Q 16 componitur om. Q, compositum est E eo quod est om. Q 17 ii: munii P, nii QW officium cii E 18 hoc est: id est P 19 componitur: compositum est E ii: nii PQW 20 appareo . . . p om. Q, ad. Q^1 21 hipoc^{h}oon P^1, yppocon W, ipo-

Apparatus (p. 96)

PMEQW coon MQ, ipocchū E nomen est QW loci:nominis M, viri W 22 confinium MEQ nomen om. W est om. P civitatis: c. Q civitas est W 24 nusquam E 25 litus om. E esse om. Q 26 eo quod est om. Q et post mare et gis om. M gis: is E 27 linbo M, libo Q

Page 96: 1 nis om. E, is M ta tum om. M tum variatus et coloratus W penultima correpta ante unde pon. Q 2inter et: in et E, ad. P^1 linis: nis Q, is E 3interlunum P, interlinium E, interlinium M, corr. M^2 sic om. Q sic dicitur P dictum sic: est W 4 defectum lune et crementum W 5 xerses PMQ, xersces W proprium om. P fuit om. W, est MQ 6 dicitur om. MQW dicitur . . . etymologia (l. 7): componitur (om. W) ex inter et lego; tamen quidam dicunt simplex esse et illud etimologiam (etimologia W) est (et ad. W: sed prisicanus tractans de preterito tertie coniugationis dicit intelligo a lego esse) PW videtur inde Q 7 esse . . . etymologia om. Q 8 cis om. E, is M, licis Q 9 cis: is E unde tamen E 10 huius om. ME tii: litii P, cii ME is om. MQW et emollire blandimento ad. W 11 unde: inde PM cis: acis QW, pellacis M cis .i. E Post deceptor ad. W: unde pellacis ulixei et.inde pelex cis unde: Nupsit adhuc tepido pelex cornelia busto. 12 singraphum mss. 13 syn: sin mss 14 est ante eius om. E eius: illius E nis: onis M, nonis W 15 laterna MEQW dicitur om. Q eo om. W 17 lucus PM dicitur om. Q est om. P, videtur Q etimologia est M est etimologia W 19 dis: cassidis P, idis E, sidis W dicitur et est idem E

Apparatus (p. 99)

PMEQW 4 fere omnia vitia EQ omnia antiqua P 5 illam antiquam P qua dixit: que dum P 6 prep.: prepositam PW ad: in E sequen. om. E 7 ut om. E in post ut om. M abeo QW similiter in PW in post et om. Q 8 reprehendit eum P observanda Q 9etiam: quoque E 10 colligit (collegit W) fere PW 11 invenerat om. M 12 novit Q necessaria cognovit E necessaria esse PW 13 vero: autem P 14 quia: propter hoc quod non Q 15 scribebant: scribere solebant M 15 ceratis in M in ceratis Q 16 hodie ubi W 17 scribere antiqui W ita . . . ph om. Q 18 prope sonum: sonum pene E modo habet PQW prope: pene E 19 pronuntiatur om. E in syllaba om. Q 20 quod om. P est: distat E 21 animam P 22 quia: qm̄ W 23 minime: non PQW ideo dicit (dixit W) PW 24 illorum et est om. Q alterum illorum M 25 incorporale est: secundum priscianum est corporale PQW, est incorporale secundum priscianum W 26 u om. E habemus pro simplici W

Page 99: 1 duplici accipitur Q 2 iterum: item W interiectiones om. Q 3 omnium gentium sunt naturaliter W 4 prodolor WM huiusmodi alie (similia E) EQ 5 omnes vocales Q corripiuntur WQ in presenti sunt W 7 dicit in preterito E 9 immutabiles .i. immobiles et stabiles M 10 quod: que MW pono nis W posui: sui M 11 corripitur: correpta est Q 13 ante .s. E 14 ait: dicit PQW 15 sicut: (suam ad. Q) vim ut EQ occelli M 16 litteris om. E 17 etiam om. W 18 dicit om. PEQW 19 illud: istud P 20 sive: et W 22 dicit om. E auceps E anceps et interceps P et om. M menceps: municeps P, om. E et om. E 24 quoque: etiam

Apparatus (pp. 100-101)

PMEQW PW terminant in os P terminant nominativum in os W 26 ciros cirus EW pleraque vero E 27 et om. EQ alexandros: menandros Q in his om. E sed in e om. Q, in his E

Page 100: 1 alexander: menander Q 2 etiam: quoque Q amittit vim plerumque E 3 aliam om. QW 4 non amittit in his M 5 non amittit om. Q littere habet Q 6 iterum: tn̄ o/q; Q et om. W t vel c MQ 7 amfractus PM 8 transitm EQ 10 plerumque: plerum M plerumque dicit P 11 dixit E 12 subtrahit W 13 insignita: inf**nita E fere vero E tum om. P militum: milium E 14 m om. Q eius: huius MQ que est huius dictionis M que est om. Q est militum om. E litera(.s. E) m ante non ad: EQ 16 ait rursus: rursus ait M, et rursus ait E, et idem Q es s W 17 termin. om. MEQW tollitur s PQW s om. PQW 18 aeneas: andreas Q quia om. MEQ his enim MQ dubiis habemus M 19 et ante nos om. E et post nos om. M 20 iterum: etiam MQ mutamus plerumque M 21 quia quandoque: quando enim E 22 longam productam Q neilos P et: ubi PW nos dicimus PW 24 paene om. P quod non: que nunquam M preponitur: ponitur Q 25 ad: ante Q n: in PQW ad: ante Q 26 iterum: etiam M pluribus om. E

Page 101: 1 sunt innumerabiles PQW 2 numerum n cadunt M 3 a nobis ignoratur E est om. MQ 4 quoque om. M 7 etiam om. M quoque Q dicit: addit P 8 ita s M incipiat M a: in E 9 tamen om. M dicit om. Q ado MQ adoro, adeo M 10 adicio adero Q 11 n . . . ab(l. 13) repet. M p**ene om. E ubicumque: ubique W 12 prepositio cum M ante dictionem om. P componitur om. E componitur cum dictione P incipiente ab r corripitur P 13 conrigo gas: conrigo gas et propter conringo gas (conrigo

Apparatus (pp. 102-103)

PWEQW H gis P) PQ corringo gis MW conrideo: corrideo W conrideo des M 14 n: omnibus Q n quod plerumque M et om. Q ortographiam EQW 15 pertinent: pertinere habent W sufficiat hucusque dixisse M dixisse cm. Q dixisse sufficiat: satis dictum est W

Page 102: 1 duobus P partibus: partis P grammatice artis M artis om. P 2 et om. MQW de om. E tertio loco tractat Q de parte tertia tertio loco E 3 parte tertia QW id: hoc EQW 4 natura est posterior M est: sit Q constet dictio M constat P 5 enim om. PQW describit vel diffinit E 6 dividit om. M in partes P partes dictionis dividit M 7 numerum: nōĪa E ostendendo partium orationis M orationis om. P 8 etiam: enim Q 9 cuique: unicuique P in: as W 10 vero om. Q dictioni om. EQ (9-10 om. H) debeat dictioni P 11 ad fac. (et perfec. om. P, ad. Q) construc- tionem PQ contr.: orationem E 12 ut om. M suo loco PW 13 $\frac{o}{g}$ om. PQH min. pars H min. orationis M constr.: in ordine consti- tute Q 14 id . . . positae on. QH in ord.: ordine M positae om. ME orationis ideo M quia: que E 16 removetur lit. et syl. Q 17 orationem sensu E quantum: quamvis P 18 pertinet om. E syl. et litt. E sunt partes Q, om. P vocis huius Q 19 totius om. EW oratio una Q 20 est om. PWQ est alterius W orat. alterius M idcirco . . . diff. cm. E 21 significativa om. H minor ē om. E 22 sed . . . orat. om. QH $\frac{o}{v}$: $\frac{o}{g}$ E dr om. H dr qn̄; EQ oratio ideo Q ne: et E 24 ēē om. H pars o.: oratio Q vid. pars o. M videatur Q 25 ā om. P quod una ā Q dictio una EW dr qn̄; P^2 (25-26 om. h) 26 hoc hms M dr P p's dicit EW p's: quod si queratur Q ē: sit Q 27 vita et (quis ad. H) respondeat (-tur Q) QH respondi MEQWH dico bona H (27-28 om. H)

Page 103: 2 intelligemus W, intelligas Q 3 ordine H 5 (4-103,24 om. H)

Apparatus (p. 104)

PVEQW H quod om. EW 6 sed om. Q est post dictio om. EW orat. pars M 8 quia . . . constituit om. W est: dicitur E voce et sensu MQ orationem voce E 9 constituit orationem Q construit E 11 totius om. Q, ad. Q^1 totius ut quicquid pars partis et tocius E 12 tamen inde P .. sequitur quod om. Q ad. Q^1 13 non: nec Q 14 haec om. M verborum: partium Q exigeret: dictio E, dicitur (etiam ad. W) QW ut esset om. Q, ad. Q^1 15 orationis om. QW orationis et E sensu ait E sensu: intellectu Q ut dictum est om. Q vel potest W tamen: inde W 16 satis . . . sit: syllaba un^a consideratione Q orationis dici Q sed pars E 17 immo sed E secundaria dicitur EQ partis om. M 19 scilicet om. P oratio et dicitur E 20 ut . . . quantitatem (l. 22) om. Q consimilia W 21 et post oratio om. P 22 coniunctis . . . haec: iunctis $\bar{q}$ $\bar{e}$ h'modi P 23 haec est M haec oratio W et huiusmodi orat. dr P 24 dixerunt: adiunxerunt P, dixere M 25 coniunctio dictionum QWH dictionum om. E debet dici PQ 26 coniunctionem rerum EQH coniunc.: coherentiam M 27 quoniam: (27-28 om. H) $\overset{oo}{qm}$ M licet ibi P dict. sit QW dictionis om. E quia om. P vox oratio dicitur M

Page 104: 1 nullam $t\bar{n}$ M nullam illa P 2 albus quamvis: quod alus E orat. inperfecta EQH $t\bar{n}$ om. W tamen quia P 3 significat P coniunc.: copulationem Q 4 debet oratio om. P 5 solummodo: $t\bar{m}$ M, om. Q, ad. Q^1 $q\bar{n}$; dicitur oratio vox Q 6 quantitatem solam M 7 quod om. Q causa om. Q 8 dictionum causa Q quomodo: unde E 9 alteri ostenderet vel M vero om. Q (9-25 om. H)

Apparatus (p. 105)

PWEQW H inventionis est W 10 eisque: eisdem P, eiusdemque W tractando: in tractatu Q docebimus P 11 et: etiam W vide quid: videndum M Et vide quid significet bis P examussim: amussim W quod . . . amussis (l. 12) om. Q ponit Priscianus P 12 eodem om. W dr proprie M plumbatum: plumbata P, plumbum M 13 quod: quam P caementarius demittit P perpendendam: percipiendam M, faciendam W, probandum Q 14 maceriae equalitatem P unde etiam E plumbatum idem M plumbatum: plumbarium P alio nomine appellatur Q 15 sic dictum: sicut dictum est W 15 est etiam M a: ad M quod est sine P sas: as E, om. Q 17 dubito tas Q dicitur om. Q 18 examussim adverbium Q examissim M 19 id est: hoc est E aut om. P 20 complet sensum aut M minuit: mutat E ut perficio om. Q, ad. Q^1 21 qui om. Q est om. Q est tristis PW 23 videretur (exponere ad. Q) per ignotius QW, videretur descripsisse per ignotius M 25 dicit itaque quod om. E quod om. Q 27 plures: multi MW scil . . . perfecta (p. 105, l. 1) om. M

Page 105: 1 est exponenda Q 2 .i. quiddam W 3 vel: et EW, om. Q 4 totum hoc habet haec oratio Q hoc om. H haec om. P domo et similes W 5 hoc om. Q imperfecta: perfecta E 6 congruam sententiam et perfectum intellectum generans Q 7 intellectum significans P significans om. W fortasse: forte Q, forsitan E 8 removet constructionem vitiosam Q (8-20 om. H) constructio ut Dñi venit W sententiam hanc Q 9 ergo om. Q, quoque M sic om. M intelligns E, intelligemus M hoc quod P Priscianum super hoc quod dicit hanc W 10 id est: hoc est EQ 12 per: in Q dividitur Q 13 autem

PMEQW H qui dicant W 15 orationi om. M quam imperfectae orationi E horum: haec M, harum Q 16 precedenti P in: ex Q aid Q congruam sententiam E 18 orationi imperfecte EQ Post orationi ad. M: et per hoc removentur coniunctiones huiusmodi occulus caths, lignum ypoth in quibus nulla est rerum inherencia et vocum significatio sibi non concordat. ipse enim dicet inferius omnis constructio quam gci sinthasi vocant ad intlm est referenda. Si quis obiciat orationes competentes esse concedo. Sed inde non sequitur quod sint congrue. Nam illa est congrua que rerum servat inherenciam et illa est sinthasis. competens est que servat accidencium concordiam numerum numero sui coniungens competenter. Hoc habent et ille orationes que non sunt sinthases. ut predicte 19 exponens et om. quod M definitionem esse P generalis orationis Q id est om. E 20 oratio cuius sps perfecta et ipfecta W 21 et post vide om. Q et post domo om. Q 23 sint: sit E sunt om. Q dictione vel est descriptio per divisionem facta demonstrans sententiam congruam; hoc ad imperfectam perfectam, hoc ad perfectum referendum est W 24 orationis in ipositam Q (24-106,2 om. H) 27 inde: ei E diversorum diversas E deinde suam om. Q eam: eas Q

B Page 106: 1 confirmat: infirmat Q rei om. Q 2sit pars orationis PQ dicendum est om. Q 3 pars ergo (igitur Q) PQ ipse om. Q, ipsemet PW dicit Priscianus Q 4 mentis om. M conceptum: (4-109,1 om. H) affectum Q antequam istam PW 5 diversas om. Q diversorum

Apparatus (p. 107)

PMEQW sententias de parte orationis PQW 6 duximus necessarium Q diximus M 7 quam om. Q 9 est om. Q 10 def.: dictione P et in P 11 conveniant: conveniunt QW nominis descriptione PQ in om. Q 12 et post genera om. W 13 simul om. M illa om. Q 14 nomen homo Q ita om. W pars orationis P 15 est illa PQW orationis om. W 16 de illa parte PW 17 esse Priscianus EQ 18 describit QW hoc modo dictionem E 19 quod post ec. om. Q dic̄ MQ esse om. Q superior: prior P 20 non habet sententia Q eam: illam Q dicentes: modo Q 21 dictum esse EW 22 pars om. Q 23 aliqua dictio sid Q hec pars M 25 sed om. P contrarium M contra quod P. iterum om. M, it̄ Q esse om. EW plane esse Q plane om. M Priscianus esse MW 26 quod om. Q̄ est vox om. M conceptum: affectum W, conceptum ex affectum Q[1]

Page 107: 1 Si enim: sed W est: haec Q descriptio sufficiens Q 2 est pso. E pars aliqua P pars orationis aliqua Q 3 orationis om. Q haec om. Q 4 alia: aliqua aliarum Q dicentes quod: modo quia Q ibi om. Q 6 sentiunt (dicunt E) aliter EW 7 est equivocum PQW 8 ad post et om. PW cum: ut M 9 dicit om. Q quod . . . ibi (l. 10) om. Q 10 partem PW 11 appellavit P dictionem PW partium om. P 12 or. partes W 13 est om. Q. nomen pars orationis E 14 orationis est Q 16 est om. Q nomen complexivum PQW 17 quid: quod MW sit nomen complexivum P nomen om. W sit complexivum W sit complexivum Q dictum est cum de littera ageretur Q 18 quid: quod W etiam om. M 19 nomen om. PQW dictum est om. Q quod om. Q 20 quod: quid E id est: scil. P, om. Q additione: adiunctione M articularis addi-

PMEQW tione Q 22 igitur: ergo Q quod est om. Q 23 orationis est complexivum quia Q 24 hec pars E, Q^1 id: hoc Q et om. M et hoc nomen om. W 25 est om. P hec om. QW pars orationis MQ et om. M per se acceptum MQ 26 veraciter potest E dici potest veraciter Q .s.qd: et Q quod et M 27 nomina om. Q et . . . pars (p. 108, l. 1) om. Q, ad.Q^1 in marg.

Page 108: 1 acceptum om. PW potest veraciter M veraciter . . . dici: est(?) Q^1 3 aliquis quod P infinite sunt dictiones M sunt infinite PQW 4 dictio om. Q Post orationis ad. PW: ita scil. quod unaqueque illarum per se accepta est illa pars Ergo . . . infinite (l. 5) om. W partes orationis sunt infinite P 5 quod . . . pars (l. 7) om. PW et om. M 6 scilicet om. Q 8 nomina om. Q, ad. Q^1 esse om. Q una pars et eadem orationis P 9 est illa om. Q orationis ideo Q 10 ideo scilicet PQ quia: quod EQW, $\overset{o}{q}$: M 11 significandi modus Q 14 paulo post P postea paulo M latius om. PW habet nomen esse: hoc $\overset{o}{m}$ est M 15 orationis om. E omnia . . . illorum (l. 16) om. Q vero om. M 16 significandi modum QW ita . . . se om. M acceptum per se EW accipitur per se W 17 et inde PQ inde est: ita M nomen: illorum M est post nomen: dicitur PQ illa: una Q orationis scil. nomen Q orationis nomen P orationis in̄ ē quod omnia nomina sunt una pars o. .i. nomen M 18 hec pars orationis nomen appellativum est Q hec om. W 19 nomen . . . est om. Q ideo ante tamen ad. Q^1 20 propter hoc: tamen M 21 et: est M propter hoc idem sunt M sint: s̄t M eadem sint M 22 eandem . . . est: o. partem non E

PMEQW H 23 habere eund. mod. sign. Q significandi modum M 24 hoc est exponenda M 25 id est: et M 26 aliquid significandum M aliquod E vel consignificandum om. Q, ad. Q^1 ante aliquid

Page 109: 1 attinent: pertinent Q due sunt partes o. Q sunt tantum W 2 scil. om. Q 3 dialetici EQ etiam et om. P 4 large accipiant nomen E accip. large om. H ut et pronomina et adverbia etiam contineat. Verbum quoque sic accipiunt large ut contineat participia E 6 significare sec. dialecticos M alia vero eius modi M cuiusmodi . . . consignificare (l. 7) om. H 7 coniunctione et prepositiones Q 8 constituunt intel. Q 9 ergo: enim M esse om. H 11 dici melius M posse dici QH semper dialectici Q quia H 12 in absoluta arte E principia: p'ma M principalia W 13 dicunt: dicit W dñ ? duas (13-14 om. H) orationis partes esse Q duas qn̄ er̄ duas M ēē tm̄ E 14 accipitur hec Q 15 illas Q absolutas Q dnr esse absolute P dnr absolute (-tas Q) QW! 16 sunt reperte Q 18 omne nomen H 19 partes . . . absolute om. Q, ad. Q^1 in mg. 20 quidem om. Q^1 dnt orationis sed M esse dicuntur Q 21 enim per se ad. Q^1 sunt reperte Q 22 tamen om. E 23 põr E dnr partes (orationis ad. W) (22-116,2 om. H) sed PW 24 sicut: ut M 25 Sic ergo dicimus quod PW igitur om. M, ergo Q orationis partes M 26 scil om. E hoc: hic M

Page 110: 2 tamen om. P simpliciter septem E etiam om. W 3 orationis scil. PQ 5 prepositio om. E provenit: sequitur Q autem hoc E 6 quod: quia PQW prima propositione PQW 7 accipitur absolute Q 8 ideo quia E 10 dicit quod gc̄i: qui P dicit p's Q greci: quod EQW aliae Q 11 appellat PE, appellantur Q

PMEQW sincategoremata PQ, sinkategoremata M singategoeremata W sincategoreamata E id est: hoc est EQW 12 nomen om. Q ex: ā Q syn: sin mss. est idem PQ 13 apud . . . simul: con vel simul Q quod: vel W simul apud nos P categorema Q quod interpre t. E 14 p̄dicō Q Ītpr om. E significatio om. MW 15 postea: etiam M sthoicos M 17 articulus et PMW et om. EQ 18 solummodo . . . dicebant et om. hoc bis Q 19 unam: aliam M appellativum . . . orationis (l. 21) om. M 20 dicebant MQW 21 namque: enim M 22 et om. Q esse om. M, dicebant Q 23 quoque: ꝙ MQ esse om. Q 24 Sed . . . articulos (l. 25) om. Q, ad. Q^1 in marg. et inde Q^1 25 appellabant om. M finitos appellabant Q^1 articulos dicebant M 26 vel: et M finite om. Q

Page 111: vere: vō P apud eos ad. Q^1 2 non om. M demonstrative MQW quodammodo: quandam P, om. Q 3 patebit om. Q 4 tractabimus latius docebimus Q illorum PQW 5 dicerent: dicebant (esse ad. Q) MQ vero om. M articuli sunt Q 6 apud eos ad. Q^1 vocantes: dicentes P 7 dicentes . . . coniunctionem (l. 9) om. E eandem esse Q 10 hic facit MQ mentionem facit EQ 11 articuli esse P 12 prorsus om. W modo prorsus Q est om. QW nobis om. Q 13 et om. M 14 dicantur ante ad pon. P, vocantur Q subiunctivi dicantur P 15 videantur Q 17 est pars orationis P 18 suppositorum: supradictorum W 19 consignificat . . . articulus om. W 20 non significat sbam ꝛ qualitatem W sed solam consignificat relationem: sed secundum solam relationem consignificat P rel. articulus cons. Q 21articulus apud ḡcos PQW

Apparatus (pp. 112-113)

PMEQW 23 a verbo sumitur E las: as PE est diminutivum PQ 24 tas: artas Q, as E vero om. Q 25 inde: idem M 26 precedentium Q copulatur quoddamodo W et om. P

Page 112: orationi copulat Q 2 plures etiam M quia om. MEQ 3 per: propter Q 4 dicitur quedam pars orationis EQ quia: quod Q 5 articuli apud gr̄cos Q 6 ex om. M 7 omnes numeri ad articulos Q 8 nexus: nexui P, numeri MQW, nr̄o E omnes nostro in corpore conveniunt E 9 sunt alii M sunt prepositivi PQW subiciuntur W 10 autem om. W. omnis articulus W 11 quodam om. M 12 p̄p^{a}or M 15 in constructione M 16 apud gr̄cos om. QW articuli dicuntur Z articuli apud gr̄cos QW 17 relative utuntur et repet. subiunctivi(l. 16) . . . semper utuntur M relative utimur Q ideoque semper Q et om. Q 18 subiunctivus articulus Q 19 quidam om. Q dicuntur: ponuntur E 20 in constructione post ponitur scrib. W 21 subiunctive ponitur EQ quidam tamen P est om. Q 22 et om. Q secundam . . . cognitionem (l. 23) om. Q, ad. Q^{1} in marg. secundam om. M cognitionem tertiam M ut . . . cognitionem (l. 23) om. M 23 est om. Q^{1} ut os om. MEQW 24 sicut: sic P dicitur om. M is . . . bucolica (p. 113, l. 1) om. Q 25 et om. PW primam fact relationem M relationem primam P 26 quoque: quod W et om. MW diceret grecus P

Page 113: 1 virgilius om. MW scripsit (sc^{i}Q) georgica (eneida, et georgica os virgilius om. Q) MQ eneida oo sc̄ buc̄. Q ita ut MQ 2 faceret relationem PW os: oc Q 3 articulo secunde relationis in constructione E 4 secundae relationis Q ideo: inde PQ,

PMEQW unde M prepositivus articulus appellatur Q 5 quoniam: Q^{i} M vero om. E subiunctivus appellatus est om. M 6 appellatur PQ et prepositiva Q 7 prepositiva dictio est P 8 prepositivus articulus dicitur Q 9 subiunctivus dicitur P articulus om. Q 10 illius: alterius Q 12 casus et numeros Q 13 esse om. Q 14 relativus M 15 numquam om. Q et post haec om. M hic . . . hoc om. W 16 numquam: semper P semper construuntur vero demonstrative hic et hec et hoc W construuntur et om. Q 18 et om. M in . . . posita: demonstrative Q 19 pronomina sed quoniam om. Q quoniam om. W 20 articulorum M dicuntur pronomina Q 21 idem:qui PEQW etiam: autem W quoniam: quia PQW 22 olitos PW, oaitos Q est compositum: componitur PQW compositum est M 23 litos MEQW pronomine relativo Q 24 olitos MEQW idem:qui EQW 25 qui facile posset M idem:qui PMW, om. EQ fac. poss. Q articulus prepositivus Q 26 praes[ ]elative P relative: in relatione Q et om. Q articulus ipse Q

Page 114: 1 ex . . . pronomine om. Q, ad. Q^{1} in marg. ex om. M 2 et(?) pronomine(?) Q^{1} etiam om. M significat substantiam MW 3 articulus o post facere pon. Q non potest facere PW idcirco: ideo W et post est P ideo et est om. Q articulus non potest esse Q 4 idem mss. $\overset{o}{q}$:om. M tm om. EQ, ad. Q^{1} ostis:oz:c W, oστyc Q 5 est compositum PQ ex: a E ex nomine infinito P tis et om. W τyς et oc Q 6 idem mss. ar.id.P esse ... cum (l.7) ad. Q^{1} 7 pro: $\overset{o}{q}$; MEQ 8 pro nomine P pro om. EW composito: componitur W 10 significet substantiam QW 11 sit dictum P, om. Q hucusque sufficiat Q 12 autem: quia(?) M novem: octo M novem esse P esse novem W 13 esse om. PW 14

Apparatus (p. 115)

PMEQW dicebant idū(?) (tm̄ E) EQ 15 nomen proprium PW nomen post ut proprium om. M unam partem esse dicerent P partem unam dicerent esse M una pars o. diceretur Q dicerent partem unam esse W aliam reliquas: alia ala Q 16 septem reliquas(.s. ad. W) QW reliquas vero PQ participium verbum P 17 prepositio et coniunctio Q interiectionem interiectionem (hanc W) PW 18 namque: enim W connumerabant inter partes orationis W inter . . . connumerabant: enumerant inter ceteras M orationes om. E non om. PMEW 19 q̊: vero P dicebant esse M orationis om. Q esse om. MEQ 20 esse partem P 21 cetera: et Q cetera vero P verba alia MEQ alia verba PW connumerent Q appellativum W 23 coniunctio est prepositio W prepositio et P 24 esse partes orationis M orationis om. Q 25 pro . . . una: pronomine M posuimus pro una parte MQ 26 esse om. Q

Page 115: 1 iungi articulis Q coniungi E 2 esse partem P esse om. M 3 etiam: vero M faciunt Q dicebant vel fecerunt M partes om. E, ad. P[1] orationis om. ME nomine de om. E 4 ceteri om. E faciebant M facientes partes W 6 altera: alia pars Q nomen vero Q hoc: id P rerum incorporalium P 7 tertia pars Q 8 dicebant xv Q partes orationis esse (esse om. Q) PQ esse partes orationis W partes orationis esse M 9 duodecim partibus om. E aliorum quas distinximus om. P quas: q;t (?) Q, om. W illorum quae distinximus M 10 partem om. Q quamquam: quam ceteri (c[a] p̄dcta MW) PMW, quam Q 11 posuerant E equidem om. QW 13 ut: at Q dirimeret P's Q distingueret EQW 14 9significandi E et om. Q 15 primo om. Q 16 et q.:

Apparatus (p. 116)

PMEQW cum qualitate QW 17 merito . . . nomine ad. Q[1] 18 est prius
H
natura E natura est W ceteris natura Q ceteris om. E
ceteris omnibus P 19 nominis M demonstrabimus: distinguamus Q
20 est: sit EQ cum qualitate Q 21 diversa nomina M habeant
MQW 22 haec est P haec om. MQW 23 aliquo aut de aliquibus Q
Post aliquo ad. W: Fuit igitur necesse aliquam vocem inveniri
ad discernendum de quo esset sermo, aliam ad discernendum quid
de quo diceretur, unde inventum est nomen et cetera. (ad. W)
fuit om. Q igitur: ergo Q nomen repertum W nomen om. Q
24 est: fieret P ē sermo vac. Q 25 de eo dr Q de eo om. E eo: quod M

Page 116: 1 hoc dicere Q 2 proprium est substantiam et
qualitatem significare E est om. M 4 illud: illos M aristoti-
les W, om. MQ singulum . . . nominibus (l. 5): enim (enim om. W)
loquens de nominibus inquit singulum eorum quae sine complexione
dicuntur PW, quidem ? singulum incomplexivorum Q, singulum inquit H
singulum enim M 6 quantitatem Q ut albus etc. om. Q vellet
quod om. Q 8 possuisset M opposita om. Q divisione: dictione W, (6-9 om. H)
dictione in divisione corr. E[2] 9 significare om. E 10 aristo-
teles P, aristotilem ME ibi om. MQW ibi intellexisse P intel-
lixisse M 11 rerum genus (per se existens ad. Q) QH exsis-
tit P[2], ad. W dicunt: dicuntur M 12 significaret PQ sic om. Q
13 .s. quod E nomen om. E sc. om. EQW significat .s. W hoc
est: id est PQ 14 est om. M ut om. M 15 forma W formam ipsam Q
16 ipsam om. MQ hoc nomen homo MQH rem esse que homo M
17 et om. Q et rursus hoc nomen P 18 pro substantia om. Q
19 albedinitatem: albedinem P, albem Q 20 dicunt: dnd' E

PMEQW H 22 significat .s. M id post sig. om. P id et M id post et om. W homo: ut P 24 et . . . homo om. Q id: illud PW id est: (24-117,2 om. H scil. P humanitatem: rem M qua: quo QW, g M homo .i. humanitatem qua est homo M homo est W 25 homo est Q, om. W 26 illis: illud ME illis .s. Q hic: istis E scil. om. MQW quis om. W, istis Q

Page 117: 1 omnis et P quam om. PM scil. om. M et quam PW significent et quam qualitatem Q 2 significent PQW eorum: illorum P, om. W omnis et quis Q 3 et et et om. W adiunctis diversis W significant substantias Q 5 homo illam PQW hic (4-6 om. H) omnes om. P, ad. P^2 illam eand. subs. significat P et om. E eandem qualitatem EQ 6 quam et P quam hoc nomen Q dix'at M, dicunt Q 7 plerique: quidam Q 8 coll ϑ H 9 sgfnt quandoque (9-10 om. H) collective Q collective quandoque M 10 quia H distr. quandoque H pro forma secundum istos Q 12 tamen om. MQW nimis: satis W, minis M dixerunt: dicentes P 13 significat: sig' tō M 14 (13-14 om. H) nomen om. M eius: huius M 15 nihil .s. M rem significat W 16 subs. et P 18 quod om. MW nomina: pronomina Q substantias EWH 19 ut . . . significant om. E 20 alia q̄dam fig. et om. an. P 21 P vel .i. E 22 loquendi modos P sim.: talia MI dialetici W dialectica H 23 appellant M eam om. P 24 determinat circa eam vel . . . determinat (l. 26) om. Q, ad. Q^1 in marg. 25 (23-118,18 om. H) communem: orationem M rationalitatem et qualitatem E 26 vel om. M

Page 118: 1 Socrates vel om. M vel Plato om. Q cuius om. EQ Boethius ficto nomine in commento Platonitatem appellat P

PMEQW H 2 appellavit EQ platonitatem in commento M 3 si om. E substantiam significant E 4 illius om. M quod: qid M significent duo P 5 quod: quia M sint om. Q 7 aliquid: aliquod Q 8 aliud: et aliquid P 9 et om. Q aliquid P quoniam: ut P 10 sed: et P quiddam: quoddam PW 12 haec: contra M 13 nominant: vocant Q 14 accidentia sunt E 15 significant figmenta animi Q substantiam animi M 16 sed . . . qualitatem om. E, ad. E^4 in marg. inferiore animi: ea Q et om. MW significant etiam et W 18 substantiam nec qualitatem significant W 19 ergo: igitur EW om. M istorum om. M substantiam significat Q significat om. P 20 et .s. Q qualitatem significat P 22 habeant significare: significent Q 23 haec nomina om. P, ħ n^n Q (22-120,9 om. H)

Page 119: 2 illis iterum E item QW illis: hic W, om. Q 3 genus sunt P et species PW consimilia W sed: et Q 4 reperta fuerunt $\bar{p}^{i)}$ Q fuerunt reperta W nominandas $\bar{p}^{i)}$ E 5 earum om. Q, eorum M qualitates earum W 6 primo . . . substantiam ad. Q^1 significat P^1, significatum M eius qualitatem M qualitatem .s. Q 7 scil. om. P translative sumptum ad Q 8 et om. MQ significandum P 9 pluribus . . . specie: p. d. s. M, pluribus d n (dif. s W) PW 10 spec.: n. P eo qd om. W, quid EQ quid est om. E 11 nominant vocabula EQ facta est mentio PW 12 se ipsa quandoque Q 13 hoc (est ad. P^2) nomen homo P non de homine M non om. EQ 14 antiqui appellabant P 15 ut om. PQ intelligendum est Q 17 posita: imposita P 18 quia: quasi P ita: iterum M contingit: contig̃ E, contigerit W,

Apparatus (p. 120)

PMEQW H contigit M 19 fiat inde Q 20 namque: etenim M nomen om. P potest videri W 21 vox est tantum et non nomen P vox est et nondum nomen Q vox et tamen nondum nomen est (est nomen M) MW vox est et tn̄ nomen non est E 22 si om. Q rei om. PQ imponitur Q erit: est P ergo illi Q hanc sententiam tenent M 24 illis: eis MQ 26 assignare om. E, ponere MQW illud: nomen P

Page 120: 1 talem autem E talem debuit assignare P quae . . . illos: nec illos ostenderet E 2 illos nec P eos n̄ Q ne illos bene M nomen om. Q 3 scil. om. MQW in . . . nomen: nomen .s. proprium Q et: in E appellativum PQ 4 et om. Q ꝯiūx̄t M 5 parte una E 6 istud sufficit W 8 vero om. P sunt alii qui Q rursus om. P, prorsus MQ nominum M, vocabulorum P nominis prorsus W 9 tamen: c̄ M 10 substantiam cum qualitate significat PW et qualitatem W tamen quod W quod om. Q 11 habeat: ht̄ Q habeat significare W substantia (-am P) est PM substantiam Q 12 primo om. P substantias primo P 13 primo om. M substantias primo MQ 14 nomina itaque M et qualitatem significant Q 15 id om. Q in natura: a̅ M 16 est om. M 18 commune est om. Q 19 dicitur om. Q qualitatem significari a nominibus W 20 i̅ om. Q quod: a̅m Q significare aut proprie Q 21 natura communi E vel in MW quidem om. M, quod W (21-122,9 om. H) 22 dictum om. M ea: prima Q que sunt reperta Q 23 dilatata est locutio postea E est postea W postea est Q 24 scil. om. ME etiam om. M 25 rebus ceteris E, ad. Q[1]

PMEQW velint Q 26 quibus . . . accidentibus om. E, ad. E^4 positio: rō Q illorum EQW

Page 121: 1 est secuta P nominum om. Q prius impositorum P repertorum om. P 2 itaque sunt M 3 illa accidentia P tamen: tantum M 4 vel: et in Q vel post propria om. PW ut . . . propria (l. 5) om. MQ 6 modo: modus M substantiae aliud Q significare aliquid om. Q 7 in om. Q 8 vel quasi communiter . . . vero om. Q vel quasi proprie P, om. M 9 ut: quod P, etiam ut (quod M) MQ continet P id: hoc EW significare M 10 et cetera P 11 tantum: tamen MQ, om. W 13 quasi: etiam E pluribus commune M 14 commune pluribus Q significaret: significans Q, significare M 16 habent alia nomina huius modi P habent significare E. habent omnia nomina W 17 quis: quid P figmentorum: fictorum M 18 ut: quod PW 19 contra obici M 21 ut . . . est (l. 24) om. Q, ad. Q^1 in marg. de substantia significaret E 22 vel quid PQW 23 ad . . . om. E, ad. E^4 in marg. inferiore designificandum P 24 actiones et passiones M 25 primo reperta sunt om. Q 26 vero om. Q hominibus postea E non . . . passionem (p. 122, l. 1): designarent Q

Page 122: 1 vellent de substantia E substantia quid Q velint M 2 de ipsa om. Q, de substantia M itaque sunt Q 3 itaque cetera E^4 verba om. P quae vel: ut M vel: et M 4 positio: cp̄o M positionem om. Q 5 sequuta E quamvis: omne Q aliquod verbum M aliquod . . . albet (l. 6) licet non actionem vel passionem significat Q 6 albet: albeo M, albus E

Apparatus (p. 123)

PMEQW H modo tamen: tamen ad modum sigñtiū Q 7 et om. M 9 igitur: enim M 10 significet: sig̃t M 11 quia: quod P significat post nomen pon. P vel om. P id om. W id sgft q ē sub[a] Q 12 aliquod M o̊m: per modum H propria vel ut in natura (natura om. QW) communi vel propria om. PQW 13 c̄ similiter M 14 quod om. P (13-135,4 om. H) quod est actio significet omne verbum vel id quod est passio Q vel passio om. E 15 quia: quod P quia . . . est om. Q actionem vel passionem vel ad modum significantis et om. significat . . . aliud (l. 16) Q significet P 16 aliud om. E 17 verbali terminatione P dicitur .i. cum tempore (?) id est terminatione verbali et ut de altero dicitur M 18 de significatione: designationem E seu: et Q sententiam ad presens om. Q 19 presens summa E referendam M artis: arti Q proprietati om. Q 20 indicavimus E, iiidem[ica]us Q 21 ergo om. P et appellativum et proprium nomen P appellatio Q 22 hunc: hīc Q, unum E habent om. MW habent significandi M significandi habent W videlicet: .s. Q 23 qualitatem vel substantiam EQH sicut: ut P 24 est expositum P 25 orationis pars: pars orationis PQW convincuntur: dn̄r ME, coniciuntur P, conicantur Q

Page 123: 1 verbi proprium est W 2 significare om. Q 3 verba communia ut osculor Q oculor PM, osculor P[1] 4 habet PM verba infinita Q ea: illa P, om. Q 5 una sunt W 6 verbi proprium EQ an . . . conveniat (l. 7) ad. Q[1] 7 soli et omni Q[1] testatur P's Q in sequentibus testatur P 8 naturaliter est in actu vel passione P 10 id: illud MW significatur verbo W 11 his verbis absolutis P ut est PEW et: vel P, om. Q quae:

PMEQW quod M 12 nec: vel M nec passionem significant P 13 extrinsecam P 14 illis iterum W illis: illud Q vivo bibo P 15 significant nec passionem E 16 vivere vel (et Q) dormire MQW 17 sed om. E quod om. M illud: istud M 18 est om. P 19 responderi possunt P hanc om. MQ hanc interrog. EW 20 vero om. P et: quia E continet tunc P 21 cum motu om. P transeuntes cum motu MQ legere: lege Q cetera huius modi P 23 quod om. EQ hoc verbum om. Q vivo: vivere P 25 ad hanc interrogationem E hic: sic Q agere: agit W 26 agere aliquid et om. ibi agere P

Page 124: 1 accipitur: accept M 2 ideoque: et ideo P, ideo quod M 3 agere: actionem P posset: possit P, p^{t} M ergo: quia P vivo om. M 4 et om. MEW hoc autem W absolutis verbis W absolutis om. MEW 6 rursus illis W rursus om. Q est om. QW 7 videtur om. Q significat Q 8 substantivum est et (et om. M) MW substantivum etiam Q 9 diversa diversi Q 10 significatione verbi PW significatione substantivi verbi Q 12 itaque: ergo MW, igitur W quidam om. M ex sua inventione prima significat P sua om. Q significat prima sui inventione W 14 id est om. Q 15 scil.: id est PW 16 inde: tñ E significandam substantiam MQ 17 ex sua prima inventione P prima sui inventione EW 20 et: cum om. Q 21 vel post com.: fortasse W, fortassis vel M, om. Q aliquid huiusmodi facere P quodlibet: q^{i}libet M 22 significari potest M hi dicunt M 24 quod: quia P deus om. E est asinus: non est sempiternus Q, asinus est M aliquod P aliud om. MQ falsum om. Q 25 immo: inde P eis quando M aliquid: aliquod MEW

PMEQW 26 quaerunt: queritur E quid est PM istud: illud fortasse W, illud M fortasse om. P

Page 125: 1 postponentes: proponentes E est om. E quando est M ponitur: predicatur PQW, ponatur M predicatur quod est W 2 est om. W tertium est E 3 ē dicendum EQW est om. M 4 dicant WQ sum om. Q significat sum E 5 quamlibet om. Q quamlibet actionem P actionem quamlibet: sum substantiam quamlibet E 7 et om. PW quam et lego P cum . . . legor (l. 8) om. Q 8 et eandem E 9 significant P significat actiones Q passiones significat W 10 iterum: item W 11 predicati ad subiectum P subiecti ad s(?) Q 12 tm̄: tn̄ Q, tam̄ P, iterum E 13 eis om. Q modi sint W et om. M 15 et om. Q ab isto nominor W 16 vero: autem P predicta: ista W omnia predicta facile solvimus Q 17 dicimus om. E significet EW 19 sicut: ut P est expositum P, dictum est W, expositum Q 20 de verbi substantivi W 21 nostram om. E sr hoc om. Q quas partes Q partē P .s. ill^{s} Q 22substantivum est .s. P 23 copulativum magis sit E; mag. sit copulat. W sit om. P verba et M erit implicita: est M, implicabit W 24 dicendum: concedendum M est om. QW (decem ad. Q^{1})sint prima genera rerum Q 25 et post substantia om. EQW quantitas Q alia huiusmodi P huiusmodi om. M 26 cetera vero P omnia . . . idem (p. 126, l. 2) om. Q, ad. Q^{1} in marg. tamen om. P, ad. P^{2}

Page 126: 1 sunt actu E 2 sint: sunt WQ illud om. P illud idem E sint (idem ad. Q) actu QW 3 est aliud P enim: autem E Socratis albedinem P 4 album esse EW 6 et post rec. om. E

PMEQW sibi copulat: copulat sibi MQW. sibi post unit ad. E 8 sunt: sint MQ ratio: ĩo Q discernit: distinguit P et: dum Q distinguit Q 9 intelligat substantiam P scil: namque Q, om. P et acc. per se om. Q 10 substantiam significandam P significandam: signd' EQ, designandum W 11 eo . . . a:conª Q quo: quod M ab ipsa Q 12 ipsis discernitur P 13 enim om. M substando: sustando P, subsistendo M 14 vero: enim MW apta est EQW 15 est apta P suscipere Q non ut EQ 16 istud: hoc Q 17 ut semper Q intelligitur PEQW 18 discernendo: dividendo P 19 dicitur significare generalissimum P 20 semper aliquam discretionem fac̃ Q 21 sic om. Q sibi unit M 22 etiam est W etiam om. M 23 significet P 24 sed: et M ut om. Q idem est actu P 25 actu sic Q autem et est om. Q autem: etiam E enim om. Q

Page 127: 1 attributum est eis W est om. Q 2 hoc om. Q quod: etiam W 3 idem est Q quod et P 4 quoniam: ℔ Q. significat om. Q 5 confuse: diffuse P 6 tamen quia P ei om. QW 7 datum est ei W secundum h. q. accidentia: s. sic quo omnia Q 8 transfertur W ad accidentia significare, id est, ad nominandum P 9 velut: veluti P, ut Q 10 enim: tam̃ M sola substantia P substantiam Q 11 proprie ē PQW 12 sed: scil. P 13 dicitur om. P in om. E 15 omnium om. Q rerum aliarum E 16 namque: enim Q sibi unit PQ 17 ĩo eo Q scil. om. P 18 quae om. E, ℔ Q sibi cetera om. Q unit cetera EQ unit sibi cetera M 19 substantivi verbi PW quantum nobis videtur om. Q satis: sufficienter PW 20 sed solam substantiam significat PQW 21 dicitur actionem EQ 22 substantiam significet P significet

Apparatus (p. 128)

PMEQW om. W 23 de verbis sentiamus Q 24 Post explicabitur ad. PW: Hoc tamen ad presens dicere possumus quod vocativum verbum significat quidem substantiam sed aliter quam substantivum. Nam substantivum verbum significat substantiam eo modo quo est copulativa et unitiva (unativa P) aliarum (rerum ad. W) sibi et earum inter se. Vocativum vero verbum substantiam significat (sign. subst. W)(eo modo ad. W) prout est copulativa vocabulorum sibi. Inde est ergo quod et substantivum et vocativum verbum copulativa sunt (discretivaque et cetera ad. P). Redit ut exponat verbi descriptionem. 25 verbi om. Q

Page 128: 1 hoc: hec P 2 et formis om. W 3 ergo est EW est om. MQ modi dicuntur duobus modis P 4 vero: ergo M 5 affectus: actus P qui: quid P, quia QW 6 indicandi: iudicandi PW 9 affectum animi EW designans P 10 animi om. E significantes secundario E significantes W, designandos Q 12 diximus om. Q secundarius Q reperte quia principaliter reperte M significat P 13 primo loco om. MW significat actum legendi P legendi actum significat W 14 autem post secundario ad. P vero om. Q tantum post animi pon. P 15 sint quattuor W tamen quinque W dicuntur modi secundum P dicunt esse secundum Q 16 infinitivus: infinitus P namque: enim W modus dicitur improprie (impr. dicitur Q) modus PQ improprie: p̄ū E 17 significet animi affectum P animi affectum sign. Q affectum significet animi E dicitur modus om. P 18 scil. om. Q ceteri om. E quid est P enim: aū E 19 est om. P nisi quod: quam P, nisi MW me legere Q 20 lege id est P

PMEQW lege nisi M 21 evenit: convenit W 22 quoque: vero Q verborum quoque E tum: q^{a} Q dicuntur tum sec. vocem E 23 ut om. E 24 et: vel P praemittamus: praetermittamus P 25 actionem quandoque P

Page 129: 1 lectito vel desiderium ut viso PW et similia om. MW 2 igitur om. Q, ergo E vel: et Q 3 grammatica arte W arte grammatica E 4 determinationes PW quae om. Q predicta: ista P designantes Q ut in E 5 rio: urio P, lecturio W et et et om. PQ sco et sco MQ similia huius modi Q 6 vel passionem om. W et passionem Q id est: et P, om. Q 7 vocem: rem PQ cum om. Q rem: vocem PQ habent W 8 terminationes principaliter P consignificant predicta W 10 rursus et om. P tempus: cum temporibus M, om. E significat tempus quia Q significat verbum M 13 et formis post temporibus pon. QW 15 enim om. P 16 modos om. Q adiunctione: adiunctio P adiuncto EQW, adiunctionē M 17 est: esto E et ideo P 19 autem om. EQW quid sit om. P 20 convincat: coniungat P, convicat Q 21 nomine proprio P 23 nomen om. E cur: cum W, qr̄ Q potius dicatur P dicatur magis Q proprio nomine magis: nomine proprio P nomine magis om. Q 24 namque saepe om. M 25 dicitur: dico Q currit: legit Q ut . . . nomine (l. 26): dicendum est quod Q 26 pronomen numquam M

Page 130: 1 dicendum est: numquam tn̄ pro eo ponitur Q 3 officium hoc W hoc om. P sed ut Q specie vel genere rerum P 4 sermo est P sit sermo Q

PMEQW Post sermo ad.pronomen . . . sermo (l. 6) E^3 in margine, Pronomen veronon demonstrat (nullum istorum facit W) PW, quae omnia om. MQE 6 nec ergo Q 7 nomine om. Q 8 significat post propriam pon. W officium: proprium Q 9 ostendere illud W sermo est EQW omnibus om. MQW 10 non om. P 12 habet (habeat Q) tamen eius PQ 13 separare Q aliis et Q sermo est EQW 14 quamvis [ ]tur ad M nomen appellativum Q 15 proprio nomine W proptio om. Q 16 officium[ ]proprium M 17 esse proprium W 18 nomine proprio P 19 ponitur pro nomine proprio quandoque (nomen appellativum ad. Q^1) antonomasice id est per excellentiam Q anto[ ]r excellentiam M 20 proprio nomine E ponitur: accipitur P 22 est proprium P certas . . . determinare (l. 23) om. Q, ad. Q^1 in marg. 23 utrum sit ipsa q̄ loquatur vel Q 24 ās M vel de ea: determinate Q nomen appellativum PW 26 refertur pronomen Q

Page 131: 2 illud om. Q 5 vult secus M 7 pronomen om. P 8 nominis proprii M 9 et in EW est tertiae personae PQ 10 et om. Q 11 possit PQ Socrates: Sortes W ut supra l. 10 tamen . . . disputat (l. 12) om. E, ad. E^3 12 et ipse: idem P et p̄pe W 13 Sorte W, sor M, ut supra l. 10, 11 14 hic om. PQW incidenter: vellet Q 15 quis et qui Q est om. M Donatus om. Q 16 putavit Donatus Q 17 P's om. PW dixerit: dix̄ M dixerit non W dixerit nomina E esse (l. 16) . . . pronomina (l. 17) om. Q 18 inspexit illud P 19 enim: etenim P rei datum est vel P 20 ex om. Q 21 ab: ex P hoc nomen om. P 22 dicit Boethius PQ dicit om. M

PMEQW commento: quo W 23 appellari . . . sit (l. 24): dicitur quis itaque c̄ sit interrogativum Q 24 et om. M 25 sive om. Q rem certificat P 26 est substantie E

Page 132: 2 significat sed solam sn qual. subs. P subs. om. Q 3 inquit om. Q est proprium PQ est pronominis MW Ideoque: ideo P, est itaque Q quis om. Q 4 est om. EQ 5 que om. P, ad. P^2 6 eis: his P, pis M enim: hoc P 7 fecit hoc MQ queratur vel E Socrates: Sortes W, Sor M 8 fecerit . . . Plato om. Q illud: hoc P aliquis: quis PQW 9 inquid M est om. Q pronominis quod P nomine Q poni: ponitur P 10 non significationis ratione om. P 12 cetera: alia P esse om. Q 13 tamen: vero M altius rem E, aliter Q 14 quis om. M 15 substantiam inquit MQW non inde M 16 substantiam finite PW infinite Q 17 inquit P's W infinite sed Q 18 quis . . . significat ante quis (l. 19) om. QW 19 significat ante ita om. E 20 enim om. E quamlibet: aliquam Q 21 substantiam sīnda E vel propria qualitate Q 22 nomen: pronomen Q substantiam infinite P 23 pronomen potest dici M dici potest Q 24 positum interrogative PQW 25 omnia nominaquodammodo (quodammodo nomina Q) PQ ad ipsum responderi possunt P possunt responderi EW possunt responderi ad eius interrogationem Q 26responderi potest quod Q

Page 133: 1 pronomen non est P 2 vero om. P, ergo Q 3 non significant substantiam P vel post sed om. PQW qualitatem vel Q 4 aliquid aliud MW ideo om. Q 5 enim om. Q significat pronomen E 6 Post significat ad. M: ideoque quis non est

PMEQW pronomen ergo om. P 7 est secutus Q quod om. Q 8 quoniam om. P habet suum PQ modum proprium W proprium om. P 9 inde om. P convincit adiungit Q pronomen om. E per se om. P10unam partem esse MW unam esse partem Q orationis om. M 11 etiam P's Q proprium est WQ est om. WQ 12 determinet: significet Q modumsignificandi .i. agendi M 13 certam significationem non habere P 14 tamen om. P 15 certam significationem Q certam om. M 17 et ante cur. om. E, et ad W et currit om. Q ideo: inde W 18 modus om. W modus sit vel passionis M adverbium certam significationem non habere P 19 significationem post verbo EW quoniam: quia P hoc om. M 20 non: qn̄ Q 22 proprium est prepositionis M 23 separatim: separari P 24 casualibus nominibus Q id est per compositionem P 26 autem: enim P sic ā dr qui: qui enim E obtinet: tenet M

Page 134:2 ceter P iō q̊;: ideo; PMEW 3 quoque p's E quod: quid PW 4 vel diversa adverbia M 5 est: st̄ E ideo: ideoque M et: etiam QW, om. PM 6 pars una M orationis om. M orationis per se P 7 vero: autem M hanc om. PM prepositiones et coniunctiones PQW 8 hanc differentiam P 9 coniunctio vero P ergo: vero Q et scil. om. M 10 componuntur: componitur M coniunctione licet M ex om. Q 11 vel: et EQ patet: apparet PW et post vi.om. EW 12 vin: siles Q due prolate sed dictiones P sed sunt W 13 litter[ ]in M 14 ortographia EQ, orthografia M est dictum P 16 [ ]tis M 17 a: de E 18 ceteris est Q ideo quod: ideoque P ideo om. M 19 a om. M 20 adverbiis: et Q etsi: quamvis P 21 tn̄ quia P repertum est propter nomen P

Apparatus (p. 135)

PMEQW H et om. P 22 posterior nomine et om. esse Q 23 esse (post. ad. P) nemo PW dubitet Q 24 prius om. Q 25 hoc nomen quod est homo P hoc . . . nomen: nomen Q 26 acciden. nominis QW accidentia nomini E nominis accidentia M

Page 135: 1 singulis om. Q accidentibus nominis Q modo et ordine W enumerat EQ, sunt enumerata W 2 causa sit EW nominum om. Q nominatio: nūatō M 3 diximus: expeditum est MQW 4 ergo: enim P hoc: hec P 5 vel consignificativa om. E, ad. E^3 6 removet: removentur P non om. P, ad. P^2 significative PW (5-8 om. H) significativas sicut litteras et sillabas M eas: ea P eas etiam M significant naturaliter Q 7 significant et cētas(?) E et l. et sillabas om. M et littere et sillabe P habet hoc E hoc totum PQ 8 verbum: adverbium P, om. Q pronomen, verbum E prepositio coniunctio Q coniunctio et PW 9 diversam P div. sign.: diversificando Q 10 significando qualitatem diversis MWH (10-136,9 om. H) quoniam: quia P 11 qualitatem qn̄; Q adverbium significat W adverbium qualitatem significat M adiungit: addit Q 12 commune vel proprie M proprium substantive W substantie qualitatem P 13 dicit: dn̄t M, dixit E vide . . . rerum (1.15 om. Q, ad. Q^1 14 corporeas: -porales M appel. res Q 15 unicuique vero distribuere P subiectorum om. Q rerum seu corporum Q^1 corporum subiectorum M 16 propriam vel communem Q 17 communem naturam EW communem vel propriam naturam vero(?) M 18 ser: siv̄ Q 19 superius diximus Q sententiam quam plus approbavimus Q 21 namque sententias . . . est: enim expositiones facile est sine labore M sine nostro P

PMEQW H facile est: possumus W 22 applicare: explanare Q uno om. M precognito: cognito P primam: p̄missā Q 23 rei proprietatem P 24 iuxta om. M secundam vero MQW appellat qualitatem PW substantiae: subto Q, om. E 25 et post animi om. M 26 incorporea om. W, incorporeas M enim dicitur om. M

Page 136: 1 scil. quod P estimatur PW 2 corporeo percipitur vel Q 4 habeant: hn̄t M vero: enim M 5 nomen collectivum MQ homines: hoīs M 6 collectione et substantia Q et cum P collectione PE ut ipsa sit om. MW et om. Q 7 secundum: iuxta M quia: que PQ et om. W 8 eadem om. MW reperitur: invenitur W 9 iterum post aequivocis pon. E, ā H vnr (comm. ad. E) qual. EH vnr sgfare qual. com. Q 10 qualitatem om. M 11 alia om. MQ sibi om. P subpositis M 12 quam om. Q 13 ab: ad P 14 conveniant M 16 et om. PQ quod: quia Q qualitates diversas MW 17 ponit: ponunt MW 18 vero om. MQW 19 nomen hoc Q 20 est (18-20 om. H) greca MQW alter: et alia E ergo om. E nemein: nomen EWH, neīli ? M 21 grecum verbum EW inde: unde W 22 noma: norma M nomen quasi noma Q cuique: unicuique P, qn̄q, (?) M 23 gc̄i addunt W, adicunt Q, adiciunt gc̄i EH fit: dnt P 25 autem: tamen H non sign. per se P 26 compositum: componitur P adiecta o (26-137,10 om. H) compositum P adiecta: addita M ris: paris GW

Page 137: 1 ras: as E, om. Q vero om. PQ 2 comparare . . . compositum (l. 5) om. M comparare: comparo (ras ad. P), a paro Q 3 qui: quasi P, quia W comparatis W, comparatur PQ et adequatur P 4 ad noma se habet Q noma sed P quantum . . . onoma (l. 6) om. Q 5 nomen om. P a om. E noma: onoma M 6

PMEQW H significatione vero P onoma: ononoma M 7 secundum om. Q significatione Q 8 iuria mius Q apud nos om. Q 9 iniuria: nimius Q iniuria ideo P et addit E et om. P o fit Q (10-11 om. H) 10 dicitur nomen P 11 tas: as E 12 vel propriam qualit. M(12-14 om. H) est dictum P 13 itaque: igitur P quod est om. Q 14 nominis accidentia PQ nomini M ut: et P, vel M exequitur PQ ea om. Q 15 vero om. PQ nomini dicuntur PQ convenientia: coĩa M 16 unum om. H 17 vide: inde est H dnr dupliciter Q 18 enim om. P vocum E proprietas W 19 namque: enim M 20 quia: quod H (18-19 om. H) est om. P derivari vel a nullo M 21 dirivari W, derivatur P 22 demonstrabitur P 23 eius om. Q sign. secund. H 24 principaliter substantiam P aliquod W aliud om. M 25 utrum: an EQW sit om. M 26 itaque: autem MW (23-138,2 om. H)

Page 138 1 demonstrabimus de unoquoque P 2 an om. W sign. sec. MW 3 instet: inquirat W, demonstret P subiecto om. M huiusmodi post accid. pon. PQ 4 scil. om. Q aere H 5 an: vel E alicui: cui EQ, om. W an alicui: vel quo alio H super hoc diversa W diversa om. M 6 $\overset{o}{v}$ dms P ā dms Q quod inutilis ē dms M quod: quia PQW 8 rei subiecte PQ substantie (s^{e} M) rei MW 9 de nigra fit alba W, fit alba de nigra P vel: et P nomen om. Q 10 unum et idem manens Q fit de sing. M 11 term.: significationes M Fitque de nominativo W et- ante fit pon. Q etiam om. PQW 12 et casus Q 14 si om. M 15hoc om. M ideoque: ideo P 16 (12-14 om. H) inter accidentia nomini qualitatem Q posuit inter accidentia et om. nomini M 17 est: fuit MQW est quasi substantialis M quasi om. Q 18 namque: enim MH dicitur nomini E 19 (19-22 om. H)

Apparatus (p. 139)

PMEQW H reperta est principaliter P Nomen: hoc P, non MEQW igitur: ergo Q, enim W. 20 non om. MEQW posset nomen W esse quod nomen M qualitatem post propriam pon. Q communem: vel Q 23 Donatus addit W addit donatus PQ 24 quandoque om. E quia om. E 25 nomini convenit Q accidit om. Q

Page 139, 1 ipse: dicit Q ait: dicit E, om. MQ generalia esse M 2 apponere om. M apponere comparativa P accidentia ponere M 3 queritur . . . accidentia om. Q, ad. Q^1 in marg. etiam: iterum P, autem W cur om. E enumeravit: numeravit M personam inter accidentia PQ^1 4 ideo om. M quod: quia PQ nomen om. E 5 haec om. M est nulla P 6 in post et om. EWH 7 de tertia persona PQ tractat de persona perfecte E videtur quod nullius persone Q (esse ad. Q^1) dndum quod nullius personae est ex se nomen Q 8 dic. esse M ex: per M est persone E namque homo Q 9 namque: enim M hoc nomen om. Q forma: formatione P persone: proprie E se proh.: (ad- M) perhibet MH 10 de se (11-13 om. H) se om. E 11 quem: quod M loquimur WH loquitur quis Q 12 istorum: illorum Q possit: † p EQ homo: hōc(?) Q ergo om. P 13 adeo om. Q est confusum M, habet confusionem Q 14 dicitur om. EW esse: est W, om. E tertie persone dicitur esse (esse om. QH) MQH 15 finiatur: sciatur P 16 ex forma nomen M (16-140,2 om. H) vocis: prolationis PQ nullius personae est P est om. M 17 eam noluit W noluit om. R 18 eam num.: ponere voluit P, enumerare EQW 19 non om. W 20 omni conveniat EW Post nomini ad. P: Dicimus quoniam sine tempore non est accidens

PMEQW H nomini, sed substantialis eius differentia, quare non est ponendum inter accidentia ipsi nomini. Alii vero Et om. P, ideo Q ideo om. MQ 21 remotio est M accidente E 22 verbi om. P, ad. P1 Post verbi ad. P quod significare · cum tempore potius est remotio accidentis 24 in verbo perfecte tractavit P tractavit in verbo W in verbo om. Q accidente in verbo Q 26 Et quon. . . . acciden.: Primo tractat p's de illo accidente nominis P de illo accidente tracta Q

Page 140: 1 ideo om. PMW et nos . . . mer. primum: et merito P merito(om.W) innuit MW quia: quod M 2 vocis: voc̄ M ut . . . patebit om. PW sua descriptione Q 3 hic om. Q dicitur hic EW a nllo vel ab aliquo Q alio H ab om. M 4 ante inventi alicuius PW 5 ex: et M, ab Q autem: enim W, vero Q 6 non ad. Q1 formari ex aliquo MQ1 itaque: namque Q duae: diverse P 7 una derivativa altera primitiva Q et om. EQW altera: alia W species primitiva Q 8 derivativa species W species derivativa Q 9 dici: esse MQ 10 est om. E non . . . speciei (l. 11) om. Q dicendum est E 12 sp.'sic des.: aliter des. sp. M ē om. E 13 positio vocabuli MW 14 primitiva species MW species om. Q (13-19 om. H) citur positio EW, om. PQ vero om. Q 15 derivativa species W idem est: est idem WQ illud quod om. MQW prius post est pon. P 16 ibi ad. Q1 in marg. species ponitur P 18 sit om. P sic sit M non om. E formetur ab PW 19 ita . . . aliquo:non Q quod non E 20 et om. M est et (tam Q) MQ 21 appellativa post (21-25 om. H) nomina pon. Q 23 etiam: autem P quedam nomina EQ primitiva propria MQ ut iulius ad. Q1 iulius PMEQ quaedam . . .

PMEQW H iulius om. E 24 iulius: iulianus P, tullius Q 25 deinde: etiam PQ sunt om. PW 26 species quattuor P (iiii ad. Q^1) species Q 27 proprio nomini Q

Page 141: 1 hic enim om. Q enim: nomen P prenomen est Marcus Q marchus M est om. M 2 causa vero om. MW inventionis autem MW est causa MW 4 proprio nomine W nuncupari: vocari P cogitaverunt E 6 quae: q^a (?) Q preponebant Q 7 prenomina dicebantur P quoque: vero P quoque prenomen .s. Q 8 raptis om. EQ pax fieret Q :sabinos et romanos Q 9 fieret ad. P^2 progenie: propagine M, om. Q uxore conceperat Q 10 habebat om. Q, hat E nomini preponebat MWQ 12 quam: quod M et om. P 13 personam om. M alia de causa Q 14 Post est ad. PW: et secundario significat differentiam propter quod (quam W) inventum est 15 est om. Q 17 propter: pro P quantum ad QW 18 prenominis . . . nominationem (l. 20) om. Q, ad. Q^1 in marg. propter om. E cognitionem E 20 tantum persone EQ persone om. H repertum est: inventum Q 21 dicitur proprie Q autonomasice W antonomasice et EQ 22 cognominum: pronominis M, cognominis E haec est MQW 23 honesta om. P haberent: ducerent Q 24 ut et MW eius esse W notarent: nominarent E illius: eius P 25 dicebant M vero: autem MW, enim Q (5-16 om. H) (22-25 om. H)

Page 142: 1 proprietatem: qualitatem Q adiungebatur Q sed om. MQ 2 illius: eius M prius: primitus E fuit prius illud nomen impositum Q 3 ideoque: autem W diximus: dicimus P quia om. W 4 communis (ad. Q^1) est multorum QM communis est MW

PMEQW H 5 multis sit Q nec . . . multis (l. 7) om. P 6 est appellativum M aliquid principaliter MQ 7 aliquod E multis commune EQ sed: secundum P, .s. Q 8 quia: quod MQ, om. E est sede(?) M et: quod Q 10 *omne cognomen* equivocum est W 11 significationem: equivocationem W vero est om. Q est om. P quantum om. E 12 etiam quod Q 13 principaliter diversa M principaliter et P alie om. MW inventionibus diversis E inventionibus: institutionibus MW 14 pirrus PEQW, pyrrus M ex om. E genus: gens P ex diverso adiunctio EW 15 contingit in cognominibus MW cognationibus PQ illud et E 16 homo om. M 18 namque: enim M idem significet *homo* E significat M 20 significet EW 22 fit ex: sit P sc. om. M res om. EQ .s. om. Q in om. E in . . . gen. (l. 23): genus impositum est tali universali necessitatis causa (et translative ad. W) MW vero om. Q 25 ergo ex n. facta: vero facta necessitate P equivocatio est Q facit et (sed W) PW 26 ornatu: causa ornatus M quoque: ā Q ex om. E (5-10 om. H) (12-143,18 om. H)

Page 143: 1 non om. E equivocationem facit E ergo: igitur M, quoque W 2 quamvis ad. Q^1 diversas om. P tamen est P est non E 3 quia: quod E diversorum adiunctio et om. propriorum P 5 cognatione: 9gnōe E 6 eandem om. P qualitatem propriam Q 7 cognatione: 9gnōnē E, cognominationem M 8 eos qui: ea quae Q 9 est tamen W itaque cognomen W 10 secundaria significatione et M et om. E, ad. Q^1 11 nominatione et nominat communem Q ergo propter M sub proprio nomine continetur M 12 nomine om. Q 13 agnominum: agnomen P 14

PMEQW H h agnomen M agnomen: cognomen W, om. PQ eventum aliquem W vel om. Q vel qui M 15 contigerit W salominus PQ, salonius E 16 pater eius in nativitate sua M eius: suae PQ salonas W, salomos P salomos et salomam P civitate E 17 dalmatice Q affricanus dictus est M affricanus mss. 18 affricam mss. agnomen om. M 19propriam qualitatem: proprietatem P 20 hoc est: u(?) alium M 23 significare principaliter Q 24 ideo:idcirco M ideo nomina P nom. pr. dic. P dic. nom. pr. Q no. dicuntur M enim: et- MQW, esset E nominativum E 26 cognationem: 9gn̄one E, cognominationem M (25-144,8 om. H)

Page 144: 1 ponit in exemplum P 2 cipio M quod om. P cicer est P quoddam om. MQ genus est EQW 3 est et W est om. P cicero dictum est P eo quod: quia MW 4 habuit faciem ad modum ciceris triangulam Q dicitur: dictus est P 5 Post cesarie ad. P: quia prius apud romanos cesariem suam resecuit vel . . . matris om. E in utero matris cesus est Q ventre: utero MQW 7 fundamentum fuit et om. P sus. fuit P rei publicae: pli. ro. W vel: et P 8 quoniam: quia Q cognomen: nomen Q est commune Q ne putaret: reputaret P 9 quod inde: quoniam P inde quod EW iccirco . . . appellativum (l. 10) om. E 10 differentiam p's P llcommune est PW autem: est P 12 (12-15 om. H) quasi om. Q 16 nominis (-ni H) MQH ē nom. W qn̄ . . . est (l. 18) (17-18 om. H) om. E quando:quod MQW 17 aliquod EW 18 vero om. Q est communis MQWH idem nomen aliquo casu E 20 est imp. M 21 filio achillis impositum est P est om. H rat. ā ē EW autem vero M autem fit Q 22 veluti P patrini H parvuli E 23 sola ad. Q1 24 proposito PH predicto Q fit om. P 25 ad aliam rem

PMEQW H ad. Q^1 rem om. E 26 Post translative ad. MW: ut ridere prato attribuitur et pes monti (hec .i. translatio vel hec .i. rationalis communio ad. M) (ad. MW), propter similitudinem cum altera ad. H

Page 145: 1 liberexlibri P^2 2 hoc est: .s. Q propter ordinem ad eundem effectum H 3 equitatio: vectō Q dr salut. om. H 4 quod: qm̄ EQWH (4-6 om. H) 5 appellativum nomen P sgft solum M quiddam Q quod est com. MQ multis commune EW 6 appell. quia Q nlr esse com. multorum P esse: est E, om. Q multis commune (com. ad. Q^1 et ad. est Q) QW multis com. est appell. nat. E multis: multorum P 7 multis om. P commune multis Q commune om. E est comm. M vel ante casu om. PQW ratione vel casu Q 9 est om. Q 10 sint: sunt PW 11 a om. E 12 et ante hoc om. P propr. ēēnt EQ 14 (12-14 om. H) ceteras om. P, ceteris M tangendo Q 15 illud nn quod P id: illud P 17 et ante in ad. PQ vel om. QH in post vel om. QH 19 nomen est PQ est om. Q 20 et ante nom.: etiam P, om. W quae s. sub: significantia Q substantiam significant P etiam post et om. P ea etiam Q 21 esse om. M remotionem eorum EW remotionem: differentiam Q 22 quod significat om. Q significant W 23 albedo hoc nomen P 24 additum est: additur M 25 adici: addi Q 26 hanc ergo Q descriptionem hanc M (18-146,15 om. H)

Page 146: 1 nomina .s. P risibile et EQW rationale scripsi, rationabile mss. dicimus . . . bipes (l. 2) om. Q 2 animal rationale animal risibile M bipes: bibes P 3 solent hanc P facere divisionem M est nomen substantivum E omne: est E, ēē ad. P^2 4 est subs. M est om. E

PMEQW H nomen adiectivum est vel substantivum P illud: id Q nomen om. P esse substantivum PW 5 potest subsistere MQ potest poi M 6 quod om. P, est quod M 7 auctore W illud: id Q falsum est plane E 8 potest per se poni Q possit: potest M non possit poni per se P 9 de causa prius E 10 et . . . adiectivorum (l. 12) om. E et de nominatione MQW 11 dicemus: dicamus M 12 causa ergo (ergo om. W) inventionis adiectivorum haec est (est haec M) MQW quoniam: quia M 13 ignorantur P 15 eas: ea Q 16 qualitates vel quantitates P ea nominat Q 17 in quibus P insunt ille qualitates E insunt post quantitates pon. P 18 p's dicit P adiectiva om. QW quantitate vel qualitate E vel a QWH 19 sic imponi EQ ad nom. substantiam om. Q ut vel W 22 propriis vel appellativis P 23 non debet poni per se P 24 imperfecta est oratio P velud W, ut P, vel Q 26 est om. Q vel post ei om. P

Page 147: 1 aliud: aliquid P sed om. Q 2 persepe: per se MEW 4 propositione: positione W 6 non: numquam W non invenies si om. M 7 erit: est P locutio: hō Q 8 quod est adiectivorum proprium M (8-17 om. H) 9 nominibus post appellativis ad. P 10 scil.: autem P, etiam EQ sumuntur: sumantur M 11 contendunt: concedunt Q 12 non om. Q adiectiva: comparativa PE suo loco docetur vel demonstrabitur W 13 demonstrabitur: dicetur M 14 quecum P ponuntur coniunctim MQW coniunctim pred. pred. E predicantur ante divisim: ponuntur W, om. Q predicuntur M et divisim Q 15 accidentalis predicatio vel ante oppositio in adiecto pon. P in adiecto oppositio Q 16 quare om. E

PMEQW H quia: si Q verum erit M 17 Socrates (ad. Q^1) qm̄ Q 18 quia: quod MQW Unde . . . adici (l. 20) om. Q, ad. Q^1 in marg. 19 adiciantur: adiciuntur EQW ideo om. M 20 alicubi, id est P 21 vero: quoque QW est om. MW quidem adiectivum E adiectivum quidem W 22 quid: aliquid P principaliter om. P 23 DF̄ EW rursus dicuntur P adiectivum ME Qr̄ large adiectiva Q 24 quando: quia P aliquid: aliquod W alicui P 25 sic ut: ut M, sic n W, sic quod H

■ Page 148: 2 interpositionem: interpretationem QW 3 proprium (1-4 om. H) nomen EW 4 nomen proprium MQW 5 hoc: hec P et om. Q 6 subdit Q (5-14 om. H 7 pluribus: multis E 8 aliquando om. P aliquando ponitur MQW 9 et om. Q 10 videtur (videntur P) (ad. virgilii W) PW, vrgl $\overset{t}{P}$ Q significare potest videri E addit naturaliter om. P naturale M 11 non appellative figurate M vero: quoque MW 12 nominis om. EW 15 anthonomasia M 16 nomen quod MW convenit multis et om. comm. M est comm. multis (mul. comm. H) QH est comm. W 17 attribuitur: intelligitur M 18 ipso: illo PQ 19 et om. E 20 ut: quod M ingrediatur H, procedat P 21 dat om. H 22 eodem: eo M 25 eas: ea P sunt communes istis MW sunt istis communes EQH illas: eas M 26 quod: quia P derivativis et primitivis W (24-149,6 om. H)

■ Page 149: 1 tamen solis: solis tamen MW tantum P tamen om. Q 3 in om. MQW communes his M aliquid Q 5 aliud: alterum Q 6 igitur: itaque Q 7 est post videndum MQW 8 corporale dici- (8-10 om. H) tur E 11 appellativum nomen P 12 incorporale post proprium om. P 14 sp. est comm. MW comm. .s. Q omonimum mss. id est: hoc est EQWH 15 nomen equi. Q omos mss. enim: vero W noma .i. E 16

PMEQW H dr inde M dr om. P principaliter om. Q 17 significat P in propriis ut Pyrrhus filius Achillis et Rex Epirotarum in appellativus ante ut ad. H 19 serpens om. E et om. E 20 est communis P (18-19 om. H) sinonimum mss. 21 id' significant principaliter P 22 significant idem W unum sgfnt M Si . . . albedo (l. 24) om. Q, ad. Q^1 in marg. idem significent M 23 nominat P 24 si tamen: et E 26 et sunt: sunt itaque H ut om. H gladius et Q

Page 150: 1 publicius PEW cipio E affricanus mss. 2 est (2-3 om. H) ex auctoritate W et et et om. P cognomen agnn P 3 cuique P, uniuscuiusque Q, $\overset{i}{ac}^{s}$ M 4 subseq. om. P, sequenter Q 5 tam . . . appel. om. H 6 et non M non autem (vero P) PW 7 paulo prius dixit inveniri in propr. nōĪbus P dixit paulo prius H 8 de qua re: sicut E 10 deriv. quam prim. W ponit spec. P 11 .s. adiectivum PQ qm̄: (10-15 om. H) quia P 12 egerat superius (sup. eg. M) incidenter MQW superius om. E 13 addad Q quibus superius: quibusdam W 14 nihil superius W dixerat: egerat M 16 significat EQW id . . . iustus (l. 17) om. Q, ad. Q^1 in mg. 17 vero om. EQW significāt om. Q id est: ut P id est . . . est om. H 19 alia $\overset{o}{v}$ EQWH id est . . . est om. H 20 inesse om. Q est laus (laus ē EW) EQW est ante ut om. EQW 21 videndum: notandum M est om. Q 22 sit ante nec ad. M vituperium sit Q adiec.: additione M adiec. ē ad laudem W ē ad laudem M 25 adiectivorum significatio P cum: que P 26 significat proprium P unicuique proprium H hoc accid. dr QW hoc om. Q, hic E

Page 151: 1 epiteton mss. cum om. W 2 consimilia P vel similia H 3 talia: alia E 3 adiec. talia MQ s̄ que Q 4 ista H mars gra. M 6

PMEQW H enim: autem E gradin: gradain P, gradē Q, gradam H 7 quia: quod P gradatim itur: tendit P proelium: bellum PQW, pugnam E 8 cratos: gratos P, custos E, cratus Q, kratos W 9 dicitur neptunus M 10 illius scil. P promontorii (-mun- P) PQW 11 vero (9-21 om. H) est W nom. propr. M est montis P mon.: promunctorii M 12 est om. MQW montis qui est W 13 dicitur profundum P sige: et ige M 14 et sic vocatur neptunus W 15 a om. E est on. MW profundo est M et post similiter pon. P 16 est om. M asta E quoniam: quia Q astatus E 17 hasta dicitur M asta E 18 qua: quodam Q sua: aū M 20 vero: quoque PQW licet om. Q propria: tia Q 23 proprium est W 24 habere om. Q 25 dici (23-156,1 om. H) potest Q hoc: non W 26 proprium est E adiectivorum M quia: quod P sed quia EW soli est P

Page 152: 1 ut: quod MQ hic om. Q accipit M 2 adiectivum auctor W 3 iterum: item QW 4 esse adiectivorum alio nomine egere et non propriorum P 6 illo: alio W poni: esse P 7 hab. certiorem P significationem. Non enim est ratio: si eget isto, non potest poni sine isto W 8 dicit: dicatur P quoniam: quod MQ 9 sit dicturus W, om. Q 11 id est: et Q 12 a participatione M tamen om. M 13 quia om. P a dativo enim P 14 adiectionem: additionem PQ 16 exequitur, et quia res et nomen aliquando dicitur ad aliquid sed nomen propter rem de utraque dicendum est appareat quod nomen et quare dicatur ad aliquid W 17 ergo om. Q ad aliquid referuntur P aliquod M alio non P 18 rursus earum W ad aliquid post referuntur pon. P 20 aliud nomen W 21 aliud: suum Q 24 esse om. E 25 quamvis: etsi Q

PMEQW non sit alicuius MQ 26 illo: alio P referantur ad aliquid per nomen M ad aliquid per nomen suum referantur EQW

Page 153: 1 suum om. P, scilicet W 2 quae: qd E sunt EQW ad P^{2}3 nomina om. E huiusmodi: ad aliquid P, om. W quod om. Q 4 nominum: nomina PQW, n^{n} M quae post nom.: quod M significat M alia: aliud M 5 eam: esse Q 6 haec: hoc P non om. Q sunt: significant P alia . . . aliquid (l. 8) om. Q 7 alicui om. P 8 queritur PQW appllti M 9 sint: sunt PW scil. om. PQ 10 significant quod non om. P 11 sunt om. QW 12 nominat P 13 dicta sunt Q 14 est om. E significant P nominant PQW 15 igitur: ergo E relationes ipsas P 16 vero: ergo E quibus . . . illa (l. 17) om. Q 17 illa relatio (predicta ad. W) MQW 18 sequitur vero EQW 19 aliquod W 22 in hoc enim similia sunt EQ 24 relativum E et om. E 25 neutrum horum P

Page 154: 1 et dies et nox om. PQ 3 et post con.om. E 4 part. nomina subiorum Q 6 est: potest P, om. Q eis: eorum M, eius Q 7 se ad aliud E se habere: referri(?) vel se habere Q id est: et Q, idem E 9 vero om. M equivocis vel omonimis Q id est . . . et (l. 10) om. Q 11 de om. M 12 tetronimo M 13 sunt dionima: sit Q 14 eidem: eiusdem P 15 polionyma: pononima Q 16 nomina plura P eiusdem persone, id est M 19 illud . . . placitum (l. 20): causa (vero huius rei ad. M) est (solum ad. M) placitum MQ 20 causa est hec non solum placitum est sed P causa est nomen placitum sed W solum om. E 21 cognatio: cognominum P 22 omonimis et sinonimis E 23 esse om. Q

PMEQW H et: sed E 24 sed: .i. E 25 duo om. Q idem significant sinonima Q 26 significo MQ .

Page 155: 1 designifico M, designatur Q quoque: vero E alia om. EQ videntur alia ratione ononima esse M 2 et idem M diversa significare videtur PQW 3 significat ad. P^2 4 procreantem: procreatorem P, pcem E significat (sicut nepos filium filii et luxuriosum ad. W) EW 5 illa: alia W, om. EQ per: q̄ M 6 equaliter ad. Q^1 significat P, significant M 8 sive (per om. Q^1) consignificationem ad. Q^1 per om. M sive[ ]et relativum E 9 vero om. E 10 quoque: vero Q impositionem . . . per (1. 11) bis M impositionem quam hnt (equaliter ad. Q^1) Q 11 idem significant W relativa vero Q 12 per impositionem representationem M 13 vero om. E de gentili post hec M nomine om. PQW 14 et patrio: primo Q 15 in quo a patrio Q scil.: videlicet EQ 16 gc̄us a gc̄ia EQ 17 consignificat E sit aliquis PQ 19 sed om. Q que ad. M^1 sunt om. M 20 erit om. MW derivativum erit M esse om. Q videtur falsum Q 21 et primitivum est P quod om. E tros est nomen M 22 primitivum est PQ est post derivativum om. ME quoque om. MW et om. W 23 qua: quo MQ 24 quoque: enim M est appellativum Q 25 est patrium Q id est a om. M .26 illo quod est troia: patrie P

Page 156: 1 hec ē c̄ (c̄ ē h. H) MQH 2 omnis autem P 3 consequtione M 4 simplices omnes P generalissimis decem M 5 sunt simplicium questionum genera decem M decem sunt simplicium quaestionum genera EQ simplicium quoque MW sit vel om. Q vel om. W alia huius modi P 6 x pred. (ord. ad. Q) PQ x om. H 7 ergo om. W 9 et om.

PMEQW H MQW qualis quantus Q alie. Et ut significationem earum breviter attingam invente sunt cathegorice propositiones ad querendum de consecutione ypothetice W 10 significationem E 12 generalissimum WQ quaestionem: interrogationem M 13 possunt: possint M quantus quantitatem Q 14 qual. sed nl nōlāt H (14-23 om. H) (de cet. ad. M) dendumē MQW 15 dicunt PQW dictiones: diōnes M 16 et post quam om. M 18 quoque: etiam MW 19 auctor: actor M, autor Q 20 accentuum: accncium MQE, in accentuum corr. E^2, om. W 21 regulas om. E regulas accentuum W servant ad. Q^1 post generales. hic: hinc P, om. W hic dicendum esset Q de accidentibus PW, om. Q quoniam: quia Q 22 de his M de eis superius Q sufficienter in orthographia d' M diximus: dixerimus W, est dictum Q 23 infinito om. M equidem om. Q 24 interrogativorum H 25 qn̄ om. E interrog. nomen W servat om. Q

Page 157: 1 accentum regulas servat Q 2 infinitum nomen Q 3 quod: q^m Q hic accipitur (contrarium ad. Q^1) Q 4 sunt (recte ad. Q^1) Q acui gravari et om. et M circumflecti vel contraria sunt gravari et acui; circumflecti vero cum sit medium non dicitur proprie contrarium ad gravari sed diversum W 5 monstrat Q accentuum om. Q 6 gravantur: gravari solent M 7 in om. Q hoc in E 8 esset prolatio M 9 male om. W Post male, (2-6 om. H) accentuando et (vel W^1) ad. PQW peccavit usus E 10 regula MEQW vim suam ante amittit ad. M qn̄: qm̄ P 11 circonflectuntur M in om. W 13 in: vel P, om. M aliter in lectione E 14 (9-10 om. H) infinite supradicta Q 15 habent . . . se (l. 16) om. Q leguntur M construuntur PMQW 16 autem: enim P hn̄t M 17 (11-158,6 om. H)

PMEQW H quo om. QW legantur vel construantur P 18 convenisset M receptus est ecce qui infinitum hic accuitur W 19 et post quos. om. EQ; 21 illa: ea M sermo est PW 22 est: sint E est post qualis: fuit M 23 illa om. MQ 25 talis: qualis P 26 agit: aggreditur Q

Page 158: 1 cuius: eius M, om. Q cum enim M omne nomen E unum sit M qn̄; ante tn̄: qn̄ E tamen: autem M de pluribus sed de pluribus aliquando W 3 divisis E 4igitur: ergo P 5 tamen om. M non om. Q aliquo: quo Q collectionis illius EQW collectiva nomina sunt inventa M 6 et: ut M 7 nomina om. P 8 pluralitatem .s. M aliquod: aliquid E 9 accidens significat Q significat QW 10 secundaria E designat: significat Q etiam om. EW, et H 11 c̄ priore H cor. priore W correpta EQWH est civitas PW 12 quoque: vero M circa: quasi Q substantias MQW 13 (12-19 om. H) secundario quod Q exercitium: exercitum PMEQ quod .s. M 15 rerum: que secundario notant exercitum Q et vide: vide ergo Q 16 nobilium civitatis eiusdem quam īnobilium M 17 est collectio om. Q ignobilium: nobilium W, iñobilium M 18 sequitur vero E cuius causa inventionis Q cuius om. M 19 enim om. MQW sermo om. E sermo esset de plur. MQW 20 coll. illius H per idem ad. P^2 fiebat sermo per idem Q 21 nomen unum M (21-23 om. H) nomen om. Q ita om. EQ 22 pluribus ita Q illorum: eorum W 23 voc: nominaverunt P dimidium H sunt: scdm W illorum: eorum EQW, earum M 25uterque H alteruter: alter Q loquimur de pluribus M 26 loquimur om. P quam . . .. pluribus (p. 159, l. 2) om. EQ ita: itaque M illorum: eorum PW

PMEQW H Page 159: 1 singuli om. MH 2 sed om. MH distr. om. Q bini et EQW trini H3cet. om. QW ut quibusdam videtur modos loquendi M 4 ut in H 5 (5-162,2 om. H) autem: ergo PQ bini om. Q de post quam om. Q non potest dici PW potest dici: dicitur bini Q 6 ad minus de sex M 8 ponitur om. M velud PE 9 septene E 10 facticium nomen et idem post autem Q 11 impositum est (ita ad. Q) MQ ut: quod Q soni illius EQ quem: quod M 12 illud reddit M 13 campanula: campana MQ 14 nominat substantias PQW 15 sonis: soni MQ illorum Q 17 generale n. $\overset{o}{v}$ P nōīat $\overset{n}{n}$ M vero nomen Q significatione W 18 .s. quod P (quia W)(quoniam Q) PWQ 19 nominant Q 20 quoque: vero Q quoque est quo EQW speciem significat P 22 est inventum M 24 quandam QW substantiis: substantivis W, subtis Q denotat ut secundus binarius n.(?) tertius ternarium. Primus vero ordinem significet tempus quod pridem suum primitivum W 25 vero tales M inest talis ordo PW igitur: ergo P, autem QW

Page 160: 1 autem nom. Q est om. M 2 numerum et PW inesse alicui PW 3 vero determinando PW 4 dicuntur om. M 5 nominum numeralium P numeralium om. Q hec est E 6 enim: vero W numeri singularis P 7 unius om. P 8 solus: solis M est om. M 9 non om. M 10 hoc om. P determinant MQW 12 dico: dr̄ M quod: quam W quod . . . est (l. 13) om. Q 13 quot hoc PW ideoque . . . duo (l. 14) om. W 14 certum: c̄en̄ M significent PQW significarent certum numerum E 15 vero: est et Q nomen om. Q 16 indigeat QW adiectivi adiunctione P adiunctione: additione M, adiectione Q

PMEQW H adiectivi ad. M[1] 17 determinanda M 18 est enim Q et post iustus om. Q est om. E est et si: sed M 19 ad post haec om. P amor: morem M 20 ingerandum W, inferendum E 21 temporale vero EQW est nomen M nomen est PW sequitur . . . quod om. Q est: .s. P, et est M quod significat om. E 22 tempus significat M sive consignificat Q determinando tps Q annuus: anul' M 23 ut om. E 24 quoque: vero Q, om. M quoque nomen P 25 propinquo W species om. Q 26 tam: q̄ M

Page 161: 1 vero om. M subsequenter vero E derivatorum PEQ 2 prima P 6 patronomico mss. igitur tractat om. P igitur: ergo MQ tractat et EW definit prius EQ 7 secundum . . . patronomicum om. Q, ad. Q[1] 8 sunt vera Q 9 postea vero Q ostendit om. M 10 masculinorum . . . formationes (l. 11) om. W 11 et formationes om. EQ femininorum: feminorum P femininorum et formationes illorum E suis masculinis Q 12 vero om. Q bipertitum P 13 scil om. Q et om. W 14 nepos (sit ad. M) vel MQ 15 priamides est W si om. E oratione (etiam ad. P) uteremur PW 16 est causa M 19 et om. W 20 oratione hunc sensum Q deberet: debent P, debet Q 21 et accentuandi om. M peccaret: et W 22 vel in W 25 quoniam: quia M

Page 162: 1 inveniri E posset M 3 rel. sive habitudines Q 4 haec: ista Q filios vel nepotes E vel: et MQ 5 significant M de . . . relationibus: istarun (ad. Q[1]) relationum Q 7 quid . . . significat (l. 14) om. Q, ad. Q[1] in marg. filius: nepos W 8 nepos: filius W 10 dicimus quod M

PWEQW H qm̄: quia E 11 relatione: resolutione E 12 principaliter patronomicum E alterutrum W 13 signifi. genitivus primitivi M 15 et: quia Q quidem om. MQ, equidem H significatione equidem M 16 conveniunt patronomica Q in om. M 17 vero: ergo E cui: cui' M alterius resp. Q per respectum H 18 alteratur MW alt- ut- E 19 ē ergo E est ad. P^2 propriis nominibus M 20 propriis om. E grecam formam EQH 21 sumpta: reperta M 22 dr om. E 23 (22-163,1 om. H) hoc: non H hoc totum P ee pa ? habent M 24 et participiis om. P quia om. P 25 quarum M propriis adiungitur W

Page 163: 1 iulio: iulio PQW patrum: patronomicum propriis P 2 derivantur possessiva E 3 subdit E 5 vide: inde est H hec om. P conveniunt om. M 6 derivari: determinari H et om. MEH 7 et . . . primitivi ad. Q^1 8 veris autem P 10 deest: de W (9-10 om. H) 11 id est om. Q .i..s. M 12 a propriis nominibus M et: vel EH (11-17 om. H) consulum H et consimilium om. Q maides P, miiades M 13 Mariae H 16 hac cō P 17 mod. duo. Q 20 a . . . aliqn̄ om. Q 21 i productam. De regularibus vero proprietatibus dat certas regulas. De irregularibus p·nit exempa et in quibusdam causa est quare irregulariter proferantur. W 22 nominibus . . . ut om. H 23 ut post est ad. M extra aliquid PQW 25 as: os P, oy H es vel in as Q rediguntur Q in prim. decl. apud lat. Q in ou: in oy mss. 26 dnt om. M

Page 164: 1 anchises anchisoy (anchisay Q) PQ eneas enay Q dicimus om. Q ḋicimus a propriis grecis. P 2 anchises se eneas nec Q terminant apud grecos M 3 os et PW ou: iou W 4 priamos . . . ut (l. 5) om. Q eus H ios et E iou: oy E, os H 5

Apparatus (p. 165)

PMEQW H menethios menetioy E menechios menechioy PMQW et om. Q 6 os: eos Q pelius P 7 enim: vero P 8 mi: priami P menechios P, menechius QW, menecheus M, menethius E, om. H chii: menechii P, chei M, thei E, chi Q, om. H Peleas H pilei P, ei E, leii W 10nest.:oys M es: os PW et genitivum M 11 ous: oys PMEQH, ois W pelestenes P, plestenes MEQW plestenoys P, plestenoys EQW, stenoys M 12 latinos: nos M nestor huius PW ris: nestoris P oris M, toris E 13 plestenes PMEQH plistenes W nis: plestenis P, stenis Q 14 vero: autem Q fiant: fiunt Q sciendum est PW 16 Post declinationis ad. P: Si opponatur de spes et fides non valet quia non sunt proprie propria sed translata ad nominandum virgines. Fiunt: siunt Q 17 genitivi diptongo Q 19 enee: nee Q anchise: chise W, se MQ anchisades: anchisiades PH sades W 20 tamen: etiam M 21 tamen etiam M 22 vel: ut P 23 et: etiam M 24 sii: anchisii 22-165,3 om. H) W, chisii E regula: n^a M 26 anchisoys: ois W, anchisois E, soys Q et: etiam M anchisis: anchisi M, sis QW anchisides: anchisiades P

Page 165: 1 tertiae: secunde M monstrabit P propriorum demonstrabit Q 3 vero om. PQ 4 fiant MW 5 his: illis E i: ii Q 6 menechius chii menechiades (chiades W) (ades E) mss. 7 genetivum om. W in unam i genitivum P 8 assumpta: additur M 9 priamides: mides QW 10 penultima correpta EQ pelides H, pelide (?) M 11 in om. M 12 et om. Q pen. prod. PWH 13 autem H 15 in om. MQ extreme sillabe M nestoris: ris M, toris Q16plestenes plestenis (om. E) (nis P)

PMEQW H (tinis M) mss. nides: plestenides ME et om. M masculinis patronomicis M 17 dixisse om. MQ 18 vero om. QW 19 is: as P vel om. Q as: is P vel om. Q ne: e P 20 qn̄: q̄ P is: as PW as: is PW 21 masculinis patronomicis MH ut a M 22 enim: ergo EQH dici secundum E 23 eneades: enades Q dici om. E eneys P 24 vel: et Q est post factum om. PQW quod non E enei: nei Q unde: inde M 25 et: etiam QW

Page 166: 1 id est om. Q enides Q femininum patronomicum E 3 dici debuit iuxta regulam Q debuit dici: diceretur E 4 in his n̄r. P ad usum post esse pon. PW ad: hc̄(?) Q n̄ ēē ī his H respic. esse PW esse recipiendum Q 7 feminina patronomica M in ne . . . (7-167,13 om. H) ante ne: in ne habent i ante ne PW, in e vel in ne vel i habent ante ne Q 8 hoc ab: vel ab hec Q ipsis: his W 9 proprium nomen primitivum P, primitivum proprium Q 12 ine: ane W, ne MQ mutabitur in ine E sed om. PQ 13 si vero PW non om. Q 14 ine: ne MQ 16 habuerit: habuit PEW retenta om. ME retenta o: ablata s Q facit: fit Q 17 femininum patronomicum E acrisius M 18 nomen: unum M i mutatur extrema .i. M 19 acrisii: sii EQW 20prime sunt P 21 ecides E eacide: de Q 22 accusativum eacida PE facit eacida QW eacida: eneada E 23 declinatio. vel gc̄e declinantur W 24 is: his P vel in as om. Q as: has P 25 sunt om. EW priamidis et sunt huiusmodi prime declinationis W

Page 167: 1 ne: e P 2 penelopes: pes MW et . . . declinationis (l. 3) om. EQW 3 tam . . . femininis: quidem satis E 4 est: sufficiat M 6 Ante possessivum ad. PW: quare possessiva

PMEQW H continuantur patronomico statim om. P W patronomica Q 7 videtur significare possā Q 8 genitivo: greco W vero om. Q 9 hoc est: scilicet P 10 satis: superius M superius om. M 11 autem om. E idem possessivum Q 13 significo: significat PQW 14 in infinitam PW ideo om. Q 15 aliquod om. Q addi nomen Q (14-22 om. H) 16 equus: equs M possessiva om. M 17 autem: ergo M ordine hoc P 19 possessivum et patronomicum Q 22 est om. Q 23 equester . . . ut (l. 24) om. Q 24 dicuntur possessiva M 25 et: sola Q, om. E significatione ut equester alia et significatione et Q (26-168,6 om. H)

Page 168: 1 quare: cur W, verum Q plus: magis Q 2 et om. P 3 fuerunt inventa PQ 4 vel quia in er vel is Q 5 desinunt om. P haec: hee M possessivorum forme E 6 ergo est quod PQWH aliquod significat M 7 infinitam possessionem P 8 infinitum om. Q nomen infinitum .s. aliquid M scil. om. EQ 10 regius honor pro regis hon. P pro: et H 11 scil: .i. M, om. E Post possidetur ad. M: Definit autem sic possessivum quod in diffinitione apprehendit duo genera scil. illud quod est voce et significatione possessivum quod proprie dicitur et illud quod sola significatione pretermittit, ut equester et merito non vera possessiva separantur a veris in diffinitione cum non conveniant cum eis in significatione. Coniunguntur autem eis in forma et formatione quia in hoc eis sunt similia.
12 differt PW autem om. P .14 quod possidetur om. Q 15 definiunt om. M, definite H 16 indubitanter differunt EQH possessiva om. M principaliter significant possessionem EQH

PMEQW H 18 patr. . . . primitivi (l. 21) om. Q 19 vel eam .e.: earum H sinificatur W 21 ut: quod Q patronomicum QWH 22 possessivum QWH 23 priameus Q diff. pat̄ et noīa pos Q 25 no.tan. om. Q 26 omnes om. M (25-169,3 om. H)

Page 169: 1 nature sint M 3optat's E optativus h° M nec: vero W, n̄ M 4 enim ē EQ 5 vus: us ad. E², ivus MQ 6 u: n M 7 optatius: optativus MW prohibendi iu P 8 de naturaliter: generaliter Q naturaliter de M naturaliter om. E 12unaquaque .i. E 13 proprias: de propriis Q propria M 14 est . . . i (l. 16) om. Q, ad. Q¹ in marg. primo H 15 cos: eos MH 16 vero om. Q (16-18 om. H) huius modi P pares om. Q 17 primitivi pares Q 18 rei om. M talis est Q haberi potest M om. Q 19 a primitivo suo E habent pares cum eo M pares cum eo habent P 20 in om. H itace W (21-25 om. H) itacus MW 21 superat E, super H 22 bachicus PMW, bachi'c' Q, bachi' E monachicus et M noch'ic' Q dicemus: dicetur Q 24 eam: eas Q primitiva PEW est om. PEQW 26 habeant EQ

Page 170: 1 poteris P regula haberi poterit M, datur regula Q 2 penultimam habuerint i Q 3 conseque. P 4 ilium iliacus H 5 italiacus: italicus M alia . . . italicus (l. 6) om. Q, ad. Q¹ in marg. 6 italicus italica M 7 possessivorum formationis E 8 sic intlli potest M 9 mutata Q itace EQW 10 itacus MEQW que . . . italiacus (l. 12) om. Q, ad. Q¹ in marg. habent post penultimam non. P 11 mutant PW 12 ilium Illi Iliacus H italie: lie QW, e M italicus corr. E² 13 genetivi illorum: genitivorum H 14 consonantem illam W icus ut gᵃmatos gᵃmaticus M, icus c⁻ta c⁻ticus E 15 genetivi illorum: genitivorum H 16 mutatur post cus non. EW acus: icus PMEQ, iacus W, cus H hanc ergo W

PMEQW simo om. PH simonis: nis MQ 17 fit post simonicus pon. P N et a simonia P 18 autem om. Q 19 eius om. M 21 forme: sille M (21-23 om. H) 22 ideo quoniam om. M his: eis P autem potest certa M poterat: poterit W dari poterat rō vel regula Q 23 nomina om. MW 24 genitivo: Graeco H e: ei P 25 reliqua omnia M

Page 171: 1 productam ante us M 5 apponatur: aponatur QW, (4-20 om. H) opponatur P autor Q 6 colurnus: corilus Q ergo om. Q 8 excipit p's regula EQ 9 e habere W ordeiceus ut dicatur vel ordeaceus P vel ordeaceus E ordiaceus vel ordeice$^{aci}_{\cdots}$ Q^1 10 sed: se E 11 quod om. M regula conici potest P conici: colligi N, haberi Q 12 in i om. M terminato: terminatur E 14 perpendimus: colligimus M 15 est simile Q 17 plurali: plurale P 19 scil. est P, om. Q 21 correpta que remanet M remanet: manet Q 22 iones: eoles MQ scil. om. MQ 23 i om. M 24 post . . . possessivi (l. 26) om. E 26 cum om. P

Page 172: 1 achilleios P 2 a . . . prim. (l. 4) om. Q, ad. Q^1 in mg. possessivi videl. H achilleos E 3 tunc om. H 5 achileios M, achilleos H productam e P 6 acchilleus E 7 tela: templa Q (7-20 om. H) thiphea M tempnis P, tenpnis M, tēnis E, om. Q 8 videtur ergo P in graeco possessivum: (in geto Q) in gto ? possessivi MQW, in nominativo possessivi P 9 typhoeios: triphoeiȯs P^1, tiphoeios W, thiphoeios M, tipphoeos Q iones: eoles Q 11 idem om. M sono vocis P idem cum ergo M cum om. Q ergo est ? E hanc reg. Q 12 e produci W 14 unum idem designantes M tipheus EQW, thipheus M 15 tiphos EQW, thiphos M thyphon P, tripho E, thiphoi M, tiphon QW eo: hoc M tipheus EW, thipheus M, thpheus Q 16 huius om. EQ

PMEQW H tiphoeos PQ, thiphoeos M, tipheos E, tiphoos W possessivum: positm̄ M tiphoeus PMQ, tipheus EW ea um: a um E tiphoeos(l. 16) . . . producta (l. 17) om. Q, ad. Q^1 in marg. 17 tiphos huius PQW thiphos thiphoos M 18 tiphoeus MEQ, tipheus W ea um: a um EQW posuit: ponit PW virgilius posuit E 19 cum ait om. Q tiphoea mss. tempnis PMQW Post temnis ad. W: Nota superius dixit hoc doricum esse, i.e., ad imitationem dorum factum esse abiecta i .s. a diptongo. hic autem regulare esse sed alia et alia est opinio. ab . . . possessivum (l. 20) om. Q, ad. Q^1 in marg. 20 possessi.: positm̄ M 21 cus: eus P cus finitur Q finitur altera in us puram M 22 assumpsimus M 23 et alie Q 24 predicta: producta QW 25 haec om. P ri semper habet Q habeat a primitivo PW 26 extra accipiat Q

Page 173: 2 p's licet una et eadem forma sit W ria et (1-6 om. H) rium: a um W et post ria om. PW feminina inveniuntur Q 3 ut post ria om. E stlataria: masc̄rius M, st¯iaria E ut post rium om. E 4 quid: que M post: postea M 6 latinorum: latina PW in nus: unus M 7 potius: p'M exsequitur PQ illam: eam Q 8 (8-9 om. H) frequenter M forma om. M 9 possessiva: posita M igitur: ergo PW autem Q huiuscemodi Q 10 dant certas M quae: quod E debeant: debent PW 11 correptam que i productam PQ 12 huiusmodi regula P 13 nus: us H 14 trisyllabis vel dissyllabis Q in a desinentibus W 15 mutorum: brutorum mss. 16 his H 17 semper a P semper om. M pluralibus: pluribus P tebanus E 18 fiunt: sunt M ius: cius Q ab eo quod est om. Q 19 t^{i}cius t^{i}cius E ab om. Q 20 fiunt: sunt P a nominibus desinentibus Q 21 vel:

PMEQW H et E 22 um: nū P 23 excepto tarentinus et excepto frumentinus sed potest dici quod non est (non est ad. P^2) in usu PW 24 clementinus et veternus P 25 eternus om. M abienus M amenus et a vere vernus et a cere (et acere W) acernus PW 26 omnia om. Q

Page 174: 1 illam ad. P^2, istam W huius: illius PW, om. W 3 mutorum: brutorum PMW nomina mutorum animalium E habent:(2-4 om. H) hñcia M, habeant Q a om. MQ 4 messalinus et M obiciuntur . . . fabraternus (l. 5) om. E 5 haec om. Q scil. om MQ fabratenus alexandrinus M fabaternus Q, fabrinus H 6 $\overset{\text{t}}{\text{p}}$ dici H vel om. PW quod vel MH in sequen. ea EQ 7 quod hic PW hic post loquitur(7-8 om. H) ad. E primitivis om. PW 8 vel a: et P, vel Q trisillabis primitivis PW 10 Priscianus om. MQ 11 tetrasillabam P (9-13 om. H) quoniam: quod MW est trisillabum PW 12 enim om. PW 13 suetus M, in suetus PQW 14 et de petra E faciunt et P 16 femore H sed a femore vel a femine PW, sed a femo$\overset{\text{ine}}{\text{re}}$ (Q^1) Q, sed a femore M Post femine ad. PW: quod est pinguedo ventris que est super pubem mulieris. nec et petrinus P 17 durus vel firmus PW 18 matutinus vero PW matuta et E 19 debent: dnr H de (20-175,2 om. H) om. PME per se om. M dat per se E 20 reg. p's PW Post regulam ad. PW similiter iugurtinus non deberet (debet W) excipi falsum est quia vespertinus reservavit, ideo, quia dubium erat an esset derivativum a vesperta vel a vespere et ideo iugurtinus est (hic ad. W) excipiendus (excipiendum P) et non vespertinus. aquilinus nlla est oppositio M 21 nomina om. M sunt om. PME est nulla oppositio: nulla est oppositio QW

PMEQW H est om. E nulla oppositio om. M 22 producta: productam P, productis M 24 quoniam : quod PQW 25 hispanianus: hispan' Q non om. M ibi: hic M.

Page 175: 1 n om. PQW Post doctrinam ad. PW similiter opponitur de tuscia quod debet facere tuscianus. Facit autem tuscanus, sed non est a tuscia sed a tuscus ci (tusci W) (ad. PW) 2 sint om. PQH mutorum: brutorum mss. 3 Post animalium ad. sint P^2H, fuerint Q 4 aquilinus ab aquila mustelinus a mustela M 5 ideoque: ideo M et om. M neutris et PW 6 um: num P 7 ut . . . nus (l. 9) om. M est om. PQW. 10 dicendum est etiam EH que habent Q vel i Q correptam vel productam M 11 quarum: quorum E quarum . . . est om. M 13 genitivo et nominativo M 14 desinentibus vel M herculis. hlis W, vel M, ad. Q^1 culinus ad. Q^1 et om. Q 16 in er: inter M er: e H a om. Q 18 cus: eus H 19 et excepto E excepto . . . tacito (l. 20) om. Q, ad. Q^1 in marg. humanus et excepto mensis mensurnus W coRilo E, carulo H a corilo colurnus PW 20 a tacito taciturnus PW taciturnus et exc. mensis mensurnus P a ne ut. ven. W 21 venusium iu venusinus M 22 sint declinat. MQW fuerint PH 24 ut a vespertu M vesperta om. Q vespertinus: tinus MW 26 t a primitivo: i a principio H

Page 176: 2 opponatur: oppōr M de (quod E) pagus PEW facit ? ad. Q^1 et om. EH, ad. Q^1 et non pag. om. M 3 quod om. Q non: nec Q 4 ista: hac M, illa H pagos: pagas E dr om. MQ 5 xpc PEQW, x^s M, Christus H qm̄: quod Q xpistianus vel x̂stianus mss. 6 vel dms dicamus Q dicemus M quod est M 7 formatur (fit H) christinus QH (7-15 om. H)

PMEQW inde rglr PW 9 pedanus om. M 10 pedunus W desinente neutro M ium: um ? Q 11 ponit: posū Q 12 quid . . . padanus (l. 15) om. Q, ad. Q^1 in marg. te nunc: n̄ te E 13 derivatum non esse E esse: est M vel om. Q 14 Post abusivum est ad. W: et ideo abusiones auctorum ponantur de quibus sermo erit in sequentibus (ad. W) 17 ci: cocci W et debet (deberet Q) MQ et . . . num (l. 18) om. H 18 na vel num W 19 quem: q^a M lana vitari iubet M 20 ephasis E autem om. E 21 ephasis E 23 quoque om. M hyacinthinus: iacinctinus PMW, iacintinus W, iacentinus Q 24 amethystinus: amestinus PQ, ametistinus MEWH maragdinus adamantinus producere debuit M 25 quoniam: quod PQW 26 ium: um MQ

Page 177: 1 i (i om. W) producere penultimam (i ad. W) PW producta penultima in producere i penultimam corr. Q^1 quod: quid H 2 circa: circum QW humeros: humores H lana: lena M, latina E est om. M 3 et: etiam E amatistina PQ, ametistina MEWH est licentia Q 4 plerique: quidam Q 5 debent: dnr H a lapide E 6 $\overset{o}{v}$ om. M a clam derivatur P quoniam . . . clam (l. 8) om. Q 7 t: i H a primitivo non habet t M 8 corripere: corrip P 9 vel: et M, et in vel corr. Q^1 10 t: r H 11 quod: qm̄ M 12 compositum sit M (11-13 om. H) 14 vide: inde est H des. poss. M 15 pror. sub reg. Q 16 sed et H exequitur p's Q 17 ideoque . . . pretermittimus om. Q, ad. Q^1 in marg. illa ad presens E illa om. MH pretermittamus PQ^1W, pretermisimus M dictiones M 18 significationes om. M 19 interim: itm̄ Q expediamus M

Page 178: 2 marcius M dicitur om. E, .i. M a um: sa sum Q, sa cosum W (2-183,8 om. H) 3 vero est locus Q 4 arma reponuntur PW

PMEQW 5 cor dicitur EQ cardia: cordia E 6 pulsus cordis E inde: unde M 8 ca cum: a um M a um: na num MQW 9 mecanice EQ dicimus P . id est om. M 10 carpentoria W cetere om. MQ serviles: consimiles Q 11 nis om. MQ et om. Q 13 est om. PQW est vestis M mulieris: militaris MEQW penis: phenis P 14 qui: quod P dicuntur: dicitur PM 2 a didone M idem est M 15 penus: phenus P, punus M, poenus E punus: penus PM autem: enim P, ? Q 16 tamen: inde M 17 indeferenter W tunica et p^{a} M 18 arboris cuiusdam EQ 19 aliquando est (nomen ad. Q) MQ est tunc Q 20 etiam om. P est quod PW de om. E 21 huius om. M huius modi Q fit: debet fieri EQ ibi: illic(?) Q 22 et om. M, ꝯ(?) E pellibus caprinis: p. c. M 23 arusius PME, arusinus W, arusium Q est locus EQ 24 eous dr spl. pri. Q et om. E tñ W, om. M

Page 179: 1 Ab hyle quod interpretatur silva dictus est quidam gigas hyleus post ptolomaei (1. 6) ponit P P hyle: yle PQW, hile E, ile M 2 ileus MQ, hileus E 3 duos: duo M 4 tamen: inde E 5 ptholoma M, p^{h}tolomo corr. Q^{1}, etholomo E regno: regio M egypti PEW, egiptii Q 6 dicebantur: dicti sunt Q ptholomei M 7 thimo PMW, timo EQ unde: inde M thimeus PMW, timeus EQ 8 eubora et M et europa E nomina om. Q sunt nomina M derivativa sunt Q a: ab E propriis om. E propriis nominibus ad. Q^{1} 9 et om. Q 10 est pes EQ tractivus: tractus PW, tracticius Q 11 constet E 12 primitivum est et om. Q nomen om. M, est Q 14 alfeus Q 15 deiopeia E proprium est (nomen ad. Q) MQ 17 genec EQW, genez P,

PMEQW gener M geneceon P, geneteon W, gn̄atō.on M, geneceion EQ 18 genetheum P, genceteon W, generium M, geneceum EQ ist: interpretatur Q 19 mulieres: mulies M 20 eden: edon E eiden: eid' M 21 μῆον. . . minuens om. M μῆον: ΗΕΟC P, ΗΕΟ W, ΗΕΑC E, ΖΕΟΝ Q pro μεῖον om. Q μεῖον: μεγαν P, ΗΕΙΟ W, ΗΕΥΑC E est: interpretatur Q minuens: muniens PE minuens pro μηιοη Q 22 ptius PEW, stius M, phtius Q ptio PEW, peio(?) M, phtio Q Post respondeo ad. P: Phebus quia dabat responsa. 23 Ptius Q um om. W a um: sa sum PQ, sa W 24 nomen patrium Q est om. M chio Q 25 vinum dicitur M 26 sperchius: perchius M thesaliae PM, tessalie Q, om. E

Page 180: 1 nomen proprium E est om. EQW vel: inde M dicitur: .i. M 3 quasi: .i. M vina: uba M, uva Q 4 a asinape M quaedam om. Q 5 legarius M princeps alicuius Q princeps legionis E est ante qui: dr E uxori deseruit P est et om. M 8 obedit ei P proletarius est M q prole qui deditus est ad habendam (alendam P) prolem (vel dicitur a proli ad. W) PW 9 sthataria E, stharia M navis: novis E est .i. M marina vel vestis serica vel mulier maliciosa, stlata navis vel discrimen in capite, quod tamen non inveni ad. P stlata: stata M enim: s̄t(?) Q et: quia Q et thalatta om. M 10 thalatta: stalaten P, talatea W, stalata Q, talacta E thalassa: talassa PW, thalapha M, tassa E unum: idem M id est mare et inde bitalassum locus (est ad. P) ubi (in quo P) duo maria concurrunt ad. PW 11 ptisanarium . . . facte (l. 12) post gas (l. 6) pon. Q ptisanarium: pasanarium E, ptisanarum Q ptisanas: ptisona W, tisane MEQ, ptisana P ponuntur: ponitur PW

Apparatus (p. 181)

PMEQW id est om. M 12 puls W ex: de M farina: forma E factae: facta W,om. M 13 dicebatur: dicitur Q qui scribebat antiquitus Q 14 dicta imperatoria vel imperialia P imperatoria W 15 correptor: corrector EQW et om. E inde: unde E 16 canum om. Q 17 est post plantarium om. E quod ad. Q^1 in om. M in planta est Q ut . . . est (1. 18) om. M 18 replantatur EQ 19 vero est M ramus de: romus ab E demptus: raptus M 20 motaria PQW navis dicitur E est in motu M 22 stennianus ME, stennius PQW stennio mss. opido PEQ nomen patrium Q 24 est nomen M est om. Q 25 orno PMQW, ornus E 26 unde: vel M dicitur om. Q ornus PEQW, orneus M a um: orna num PQW num et ornotinus na num W id est om. MQ

Page 181: 1 populeus: plotnius E populo om. P nomine arboris: arbore M 3 est collis P 4 leuchotoe P, leucotoe MEQW 5 deus interpretatur P 6 dicitur quasi P 7 velxilifer M Post vexillifer ad. PW: Princeps (vel primiceps ad.P) dicitur a primo et capite eo quod primum est capud(caput est W) belli. 8 dicitur om. MQ 9 factus est: fit EQW 10 rarum: acerrarum MQ est nomen Q civitatis est E acerra: acera M 11 rae: huius acerre Q vasculum: vas Q vasculum dicitur M 12 menbrana PQ 14 femininum mss. pergamenum: pargamenum PE?Q, om. M membra vel membrana Q neutri: neutr̄ MQ 16 dicitur om. M 17 diana iuno M^1 (presto est vel ad. P) prestat (prebet M, p̄sit E, p̄scit W) (in ad. PW) PMEQW nascentibus in lucem E 19 dicitur om. EQW manu carens dicitur EW 20 esse om. Q 21 regium signium (signum M) mss. modi om. Q castrorum sunt P 23 est nomen M

Apparatus (p. 182)

PMEQW 24 hyrundo M hirudo est M qui: quo M que suggit sanguinem M q̄ dicitur M 25 sanguissuga PM a sugendo sanguinem om. M sugendo et Q suggendo W 26 mater dicitur civitatum Q unde: inde M

Page 182: 1 episcopiE videtur esse M 2 polis greco M matros PMEW grece PQW dicitur mater latine M 4 est compositum Q, componitur M thelon P greco om. Q 5 tela: tala E derivatur tela Q 6 as: las PQW 7 longus mus EQ longum M 8 vervex: vertex E unde dicitur E vervecinus: vertinus corr. vi P^2, vervetinus W, vercinus E na num: a um E 9 quem: quam P, quod M ut dicunt om. M in fronte vel in capite M 10 gladiatorum M 11 conduntur Q puplica M 12 vectigalia publica Q marsupium: bursa Q regis bursa Q fiscus: ficus E fiscus est M 13 scil. om. Q in mensa regis hn̄t M 14 etiam om. MQW dicitur om. M absque: c sine M moritur inde est quod M 15 eius: sua M, ipsius Q ad regis predium M reducuntur Q 16 fuscus est P quidam color M est quid color Q 17 pagos: pagus PMQW pagus grece M dicitur om. MQ pagus: paganus Q, om. M 18 civitas: c. Q quedam civitas dicitur M civitas est quedam P quedam om. Q 19 ariminum: ariminium E, arusium Q ariminum est P civitas est Q 20 frabateria W, fabracteria M, fab^{a}n tia E 21 sabracteria M, sabrataria P, fab^{a}n tia E, stlata Q est navis Q similiter civitas M 22 veternum est P 23 et inde: unde M dicitur veternus W. infirmus: infirmitas M enim om. P 25 piscina . . . piscina (l. 26) post latine (l. 17) pon. Q, post civitas (l. 20) pon. PW unum locum PW 26 piscina per antifrasim M antifrasim(-n E) mss.

PMEQW H Page 183: 1 est silva PQ consecrata: sacrata M 2 carales mss.: cales M, corales Q 3 Pades Q sunt om. Q 4 est portus P anchises: chyses M, achilles Q 5 est om. Q opido PE 6 quoque om. E a pelice natus et genitus P 7 namque: itaque Q 8 eodem om. W 9 a vespertadicitur PW vero om. M 10 et (9-11 om. H) diversis significationibus P 11 similia[ ]etiam M aliquid om. E 12 vesperi H vesper huius PW ri: vesperi PQW, i M vel: et Q 13 dicitur que hesperus dicitur Q vesperum est P 14 † luna: vel lunam H 15 vesperorum officium M vel: et Q harum om. PW vesperarum: arum W vesperarum est P16 ipsum officium MQH tempus .officiorum E vespere: vesperum P huius om. EH vesperis: ris W 17 h^s om. H rae: vespere MQH 18 actores M 19 quae l. in. prima om. Q l. in prima M lucescit et cetera PW lucescit in prima sabbati E 20 ad vespere om. Q 21 relatio ad adverbium Q dicimus: dicendum Q ad[ ]positum W 22 Romae[ ]caput (l. 23)W quod H 23 t.m.: mundi mundi M est dictum M dictum est et quae de illo hucusque dicta sunt nobis sufficiant P (23-184,19 om. H)

Page 184: 2 vero om. M 3 cuius om. MQ haec est: intensio (intentio W) accidentis circa substantiam PW cum enim PW auctores: actores M, autores Q 4 accidentia in subiectis esse PW 5 significandum diverso modo Q ergo est EQ 6 determinet W 8 deminut-: diminut- mss. alia: una M 9 non ut M 10 an alteri minus Q 11 est quoque PW quoque om. M tertia alia M idem om. Q 13 est reperta P reperta om. M. 14 inesse: etiam P sign. ines. sed Q significaret: determinaret E Post sig.: sed illud maxime (maximum W) inesse determinaret

PMEQW (determinare P)ut PQW, om. ME m. ut iustissimus E 15 habetur H causa pariter M pariter: tñ ? E habemus om. P 16 superlativorum hanc, scil., intensionem et remissionem accidentium subiectorum hec igitur quatuor voces QW 17 equidem om. M significant sed diverso modo E 18 significant inesse M 19 rei et vocis: vocis et rei M Post vocis ad. W: Unde aristotiles, Qualitates recipiunt magis et minus; donatus autem, Nomen recipit comparationem. Rebus tamen accidit comparari ex se, vocibus autem propter res. (ad. W) Unde comparatio rei est W 20 accidentis: eiusdem EQW, ei'd're M, cuiusdam H 21 bo. PM, boetius E, boec̄ W, bo' Q dicit bo. MH ad: in M venire ad comparationem Q comparationem posse venire EH 22 venire: veñ M nisi: p̄t⁻ EH quoque om. Q vocis: voc̄ E est demonstratio M eiusdem: eius EH 23 quae: quod MEQH 24 que: quod E 25 vocis: voc̄ E

Page 185: 1 quia: quod Q pronomen: rem Q significat om. Q substantiam: vel substantiam ad. Q^1 2 intentionem W, augmentum Q nec aug. nec intentionem H remiss. diminutionem Q vel remissionem H recipit significant Q rei om. MW 3 ergo nec vocis: quare P 5 quia om. Q quia consignificant et W certum: reī M 6 non: nec QW 7 autem: enim PQW 8 sed non facit: non potest facere W aliud om. M 9 significaret M aum̄to P hab. comp. Q 11 enim: autem W locum: loco P habeat vel optineat M 12 quidem om. H 13 deterrimus: deterimus QW 14 in om. M 15 utramque om. M 16 tan. nom. M 17 non vac. M, om. H hoc nomen om. Q, hec nomina M 18 iustitia et fortitudo M comparantur M comparatur neque comparativum neque superlativum W 19 vero om. M est om. Q 21 ex alia voce ante facta repet. M significationem vel facta ex alia voce

PMEQW H idem sig. W ergo H 22 iustior iustissimus: or simus idem significant sed diverso modo M 23 post esse ad. W: De duobus quorum hic agis p's. De tertio agit superius inter communes species ubi de adiectivo tractavit. vero om. E 24 enim: inter (23-186,8 om. H) E gradibus: gradus E est ascensus Q de summo ad imum PW ad: in Q 25 ita est (ut W) MW 26 aliis: alii MEQWH plus: magis Q

Page 186: 1 et om. Q non determinate E significat PMW 2 plus ascendit: inesse determinat Q 3 hoc ordine priscianus MW 4 in om. P 5 in om. M 7 eorundem: eorum Q 8 autores Q 10 hoc om. E 11 superlativi P 12 et om. ME hoc etiam M 13 id est ita quod significat W et om. Q 14 quia om. E 15 derivatur P (14-15 om. H) derivantur post orationis pon. EQ aliis ad. P^2 vel om. M 16 sensus: sensu Q id est . . . positivi (l. 18) om. M 17 .i.: et E 18 participes H particeps . . . est om. Q, ad. Q^1 in marg. circa id est hoc quod significat etiam accidens rei quod M circa om. Q 19 accidens ME, coacidens P suum om. EH 20 quod: que W 21 coaccidit: eo accidit M loco coaccidit E 22 participem Q 23 sensus sui positivi W quam et H 24 comp. vero cetera P id est om. Q 25 circa significatum significatum: significant (rem ad. E) EW 26 sunt autem PW (26-187,26 om. H) alie huius vel eiusdem rei M compositiones W

Page 187: 1 presens: preces E iudicavi M habemus Q hic post comparativorum W, om. M 2scil. post quod pon. M 3 sensus positivi circa quam ulterior significantaugmentum; ceteravero comparativa significant augmentum circa rem significatam sui positivi M 5 possit legi commodius E

PMEQW H legi possit (posuit W) EQW 6 significat post participe (l. 7) pon. M cum aliquod magis M 7 participe ad. Q^{1} rem significat M 8 hoc est: id est P hec secundum M subiectum om. M quod: quam E re: res M 9 scil. om. Q 11 et post augmentum ad. PMEWH participationem significat M 13 vero om. M quod: quae P 14 proprie om. M 15 individua: in divina W individua natura M vel om. M 17 nominata: nomina M, corr. P^{2} sensu: sensus E 18 iste om. Q ulterior est Q 19 autem om. Q 20 est om. E 22 est enim E magis albus est Q dicebatur esse albus Q 23 attingam: contingamus M, ostendam P, contingam Q 24 verbis: verbo M 25 cetera: contra M 26 albus: abbus E

Page 188: 3 unaquaeque enim: una enim que M etenim EQ 4 ut anglici M angli Q ostn̄sionē E 5 quam: quas M haec om. PQW (3-5 om. H) unde: ut Q plaustus M 6 punus post hodie ad. PW est me M est om. QH 8 vero: quoque M est notandum M hoc nomine: eo quod est M · 9 non et Q et: sed E 10 enim om. ME (10-190,10 om. H) est: vel E 11 illud: istud P adiungit: notandum Q, adiungitur E 13 nomen: inī(?) M est tamen P tamen locale est Q 14 omnia non Q dixit: dicit M 15 maiorem: minorem M 16 pridem et om. M et: et prius Q tempus et locum Q potest significare: significat Q 17 ita om. M 18 in altera vero P 19 minime: non M 20 sed queritur: sequitur M 21 nec magis nec minus recipiat M 22 quidam om. Q 24 videtur esse verum M esse om. Q 25 significent M

PMEQW H Page 189: 2 magis: maius E quod: quia non M 3 quia om. M ideo om. P 4 vero om. W vero est M a grecis circa comparativum differunt a grecis P circa comparativum om. M 5 a grecis post differunt pon. M circa comparativum differunt W est om. M est huiusmodi Q dicunt: concedunt M 6 potest poni: ponitur M 7 unum: aliam Q 8 fortior est M 9 vel et o. aliis romanis om. E et: etiam W, vel Q, om. M aliis omnibus P 10 fieri posse Q sed . . . fieri (l. 11) om. Q, ad. Q^1 in marg. alii om. E 11 dicebant om. Q^1 si dicimus(?) Q^1 12 vero om. M 13 hoc concedebant E fieri (non ad. M) posse MW fieri om. E hoc: non M 14 dicebant om. M per om. Q 15 rationem primum: sententiam Q 16 sic potest una persona Q ad omnes sue gentis comparari E 17 non om. Q in multo MQW sed om. P 18 multum: multo MQW excedere: excellere Q quare: quia M est ad. P^2 19 potius om. M 20 excellat: excedat M sive parum excellat Q 21 facit ex se E 22 comparativum diminutivum M 23 maisuculus . . . augmenti (l. 26) om. E 26 augmenti dicitur Q

Page 190: 1 iterum: enim EW, om. M grecorum om. M 2 concedunt Q, concedebat P quod una om. M 3 comparativum ad aliam comparari sed ad. Q 4 est fortior Q illis: istis M tribus grecis E concedebat P iterum: it~ Q 6 illi om. E tres fortiores sunt QW sunt om. E 7 actor necessario concludit M autor Q necessario sic PQW 8 est fortior M De comparativis que vel deficiunt vel sunt abusiva ad. ante 10 de comparativis PW vel om. M, et H 12 in: de E deficiunt omnino MW omnino: omnia P, om. Q $^{a}_{1}$ comparativa Q vocis:

PMEQW H voc̄ EQ 13 sunt. et E 14 namque: enim M ut pius om. E 15 repugnante om. M quadam regula P quadam et E regula quadam impediente, repugnante M 16 inconveniente P quodam inconvenienti Q enim om. Q, quoque E 18 regulariter faceret Q (18-22 om. H) in genitivo om. M acciperet: reciperet Q 19 esset: faceret Q piior: pior P esset sic Q duas om. E quam: quod P, $\overset{a}{q}$ EQ 20 vel om. M oporteret: oportet QW 21 excederet: excedit W sui om. Q 22 vel etiam: iterum M, etiam Q, et EW nimius esset Q 23 est causa Q 24 pius om. E pior: piior Q pius om. post magis M ut om. W 25 saltem per magis Q 26 quedam alia Q

Page 191: 1 alia om. MQ 2 iunior om. Q iunior $\overset{o}{v}$ E irreg.: inaequale PMEW (1-6 om. H) equale Q non: nec Q 3 sui om. EQ quia: quoniam E primam: pnlam M 4 prinitivum eam M corripiat MQ ideo: idem P ei: autem P in om. P 5 recuperet: reciperet W 6 iunior ut E regulare om. M 9 in feminino PW numero: habet M 10 cum (7-10 om. H) comparativum EH 11 quomodo: cur E plus om. Q adiungatur M 12 habeo om. Q. ht H ad . . . olei (l. 13) om. Q 13 qm̄: quod P gen. ut plus vini habeo quam olei vel ut multum olei M 14 obliquo om. E construatur M 15 quam om. E 16 iste. . . et (l. 17) om. (16-192,9 om. H) Q doctus: doctius M 17 iste est EQ 21 subiecto: substantivo W, ? Q cum aliquo om. M 22 subiecto: substativo W, substo Q adiungi P 23 vinum: vino E, om. Q illo: isto M 24 non om. M 26 adiectivis Q esse videtur PW esse om. Q

Page 192: 1 ēē om. E et om. PMW et non adverbium P sicut dicit et nec cetera neutra comparativa M 3 autem om. Q

PWEQW H 5 secunde declinationis om. Q 6 a: i Q, om. MEWH addita or i genitivo Q et om. Q 7 rior: clarior PQ, or M aut: vel E 8 addita: addito ? Q penultima om. H 9 fortis tis ti tior Q tior: fortior P, cior M or: er M 10 comp. neutra E comparativa om. Q or mutata Q tius: forcius M fortior om. H 11 hec omnia P 12 duum om. M quod: qui PW quod tamen est M masculiñ M generis tan. est om. MH est generis Q est tantum P 13 quoniam: nam M, quin H senex om. M 14 derivativa H mutant: muta Q 15 er: e H accepta: excepta P ior: rior M 16 dari regula MW 17 q̄dā... irrglr om. PH 18 doctior: or E 19 ut . . .in.rglr om. E usitatis MH 20 munificentior: cior MQ vero om. M 21 regulariter H quedam ab adverbiis irregulariter ut pridem prior ad. H 22 sub: I Q iterum om. M, ad. Q^1 p's ? Q an ad. Q^1 23 ponit vel dici M 24 maius: magis MQ et: vel Q 25 qm̄: quod H tempus et ordinem Q 26 fecit prior Q hec: hoc M, om. Q

Page 193: 1 scil. om. Q istum: illum M temp. pret. MQWH fecisse om. PQWH 2 hunc: istum H unum esse M hoc ad. P^2 ergo hoc M 3 vel: et E 4 quod: quo P 5 constructione Q 6 discernere: cognoscere EQ est om. Q 8 in constructione P in significatione om. P et non (non W^1) contr. om. PM et officio M et om. Q 10 cognoscend' M istas om. Q ut om. P 11 hor. omn. PW horum: istorum E contingamus E proprietates attingamus M igitur: ergo MQ (10-11 om. H) significatio post est pon. P 12 accidens ad. P^2 13 participes ipsius accid. P a om. M 14 expositum ex positum corr. P^2 ē constr. MQWH 15 interposito M quam om. M 16 est om. MH eor. ē Q 18 alteri tamen magis W 20 pon. sine abl. M ponuntur H quod: quae H 22 suum positivum P pos. sed PW 26 item M in const. P īveniuntur Q

PWEQW Page 194: 2 est om. M non tamen Q 3 positivi om. M sed . . . H augmento (l. 5) om. P 5 eiusdem: eius Q 7 est om. E sapiens doctus Q autem non: ta tum M vero: autem W, om. NQ 8 cum abl. regulariter W quod est P positivi est contrarium E 9 sui contrarii M est dulcius P 11 quoque: enim H 12 enim om. E 13 construitur vel cum nom. interposita quam PW eidem persone inesse W demonstrat P, demonstratur WQ, ostn̄ M 15 iste: ille M iustior est M iustior (in iuventute ad. W^1) W quando M 16 ostenditur M inesse personis P personis om. Q 17 magis alterum P 18 etiam: et M et aliae H abusiones harum quasdam ponit p's, quasdam in auctoribus invenimus W scil. cum W scil. om. MEQ comparativum scil. MH comparatur ad suum superlativum PQWH 19 vel: sū etiam E debeat esse compar. eius M 20 comparativum semper fieri P fieri semper om. M 22 abusio hec P rursus ? esse abusio M hec om. M 24 absolute: (22-23 om. H) abusive M 26 fortissimo fortior M

Page 195: 1 tunc . . . generis (l. 4) om. Q 3 sint: sunt H 4 non fiet: ut sit M hec om. P 5 fortior est om. M (2-3 om. H) 7 comparatur om. MW comparatur post aliqn̄ om. E 8 non respectu P 9 est factus H est vir P vir om. W se . . . fortior (l. 11) om. Q, ad. Q^1 in marg. fortiore: fortior E 11 unum om. E comparaīm comparatur E 12 comparatur om. H alium: unum E aliqn̄ om. E persona: natura E 13 ditiore isto H aliqn̄ in eadem . . . aliis (l. 14) om. P 14 persona sed respectu diversorum temporum ut iste Q probiore: ditiore Q 15 est: et ME 16 quod (c̄ ad. E^2) comparativum E cum om. M debet Q 17 itaque M 19 unam personam H in diversis duobus P duobus om. M enim: est E

PMEQW H 20 cqualiter: eq̄ ht E ponitur cum adverbio tam cum E 21 quam adverbium cum alio Q isto: illo M, om. Q 22 aliquando . . . iustior (1. 24) om. Q, ad. Q^1 in marg., om. E 23 vero om. MH est om. M 24 sic om. M quod: quid M 25 possumus ponere: pon̄ E comparativus E sine: cum Q 26 est om. H eiusdem: eis M quoque om. Q

Page 196: 1 duabus: duobus E in uno et accidente E 2 iustior post tam: fortior E magis om. M, ad. Q^1 post iustior 3 isto . . . iustior om. W quam om. EW vel: et E, om. W iustior om. EW illo et isto Q illud: istud E 4 positivi contrarii E cum hoc Q adverbio minus EQ 5significat[ ] comparativum E 6 stulto H illo om. E 7 sit: si P 8 vel: an E 9 9str. c. s. Q 10 nom.: tantum H 11 est maior PQW 12 ponatur om. Q ponatur substantivo EH 13 veniet M 15 de om. W 16 vero om. Q tractat om. P convenienter om. Q 17 superlativis Q comparationis: comparativus PW est et om. E 18 cum eo . . . maiori: quod comparativum sed cum maiori augmento Q vero om. Q 19 sit causa Q 20 eiusdem om. M satis dictum est in comparativo M autem: vero Q Priscianus de superlativo E 22 post eas formas M post: postea M, et W 25 superlativum: comparativum M per divisionem: dupliciter E secundum divisionem M divisionem ut comparativum W 26 ut ostndat Q omne om. Q (16-197,1 om. H)

Page 197: ostendat (ostendat om. Q) habere significationem MQ ostendat ut exponendo dicemus W 2 est om. M nomen om. M id est illud nomen M 3 secundum quod: sed quia Q una res PW 4 substantiva et positiva E quia om. E 5 hoc totum PW (2-5 om. H)

PMEQW H habent: dicunt E ad plures sui generis addit P 6 sue om. E 7 ad: a M 8 per comparativum M comparativus PW aliquando om. M 9 superponitur: supponitur PQW 10 superponi: supponi PW super poni ad. Q^1 et multum vac. E, ad. Q^1 multo M superare alio Q in: ea M 12 superlativi . . . superlativum (l. 13) om. E 13 et in illa QH quidem om. M 14 prolatum om. M intellectum: sensum E 15 est om. P 16 vide . . . fortis (l. 21) om. Q, ad. Q^1 in marg. 17 comparatur superlativum E 18 grecorum . . . fortissimus (l. 21) om. E 20 est post Achilles: fuit M 23 comparari una persona Q alterius: alieni E 24 generis vel gentis P generis: gentis E grecus om. E doctior: fortior M, fortissimus in doctior corr. E 25 fit semper Q 26 generis vel gentis PW eius E est doctior omnibus Romanis (l. 24) . . . grecus est repet. P fortissimus: doctissimus Q

Page 198: 1 scelerosior: scelerior W 3 quidem om. PW 4 quod: quando E 5 correptam om. E quod . . . mus (l. 7) om. EQ 6 fal.$\bar{\text{ss}}$ WH 7 π om. M dixit: abduxit E 8 omnem om. E 9 intimus et in simus P et in fimus . . . sufficiant M 10 hec dicta M 12 vero om. EQ subsequenter om. Q subsequenter (12-14 om. H) Priscianus tractat E subsequenter p's M 13 autem om. E 14 hoc om. M 15 accipīt M 16 et om. M 19 quod: quid P 20 regulus . . . nominat (l. 23) om. Q, ad. Q^1 in marg. 21 (20-21 om. H) cui inest: ꝯmunē E 22 non significat Q non ad. W^1 diminutionem: determinationem M quod principaliter significat M 24 qualitatem: formam Q 26 primitivis E q̄: quod QWH significat PQW accidens et Q

PMEQW H Page 199: 1 significat PH illud: id' Q principaliter om. E nominat E, significat PQWH 2 excipitur . . . nominant (l. 4) om. E fortasse: forsan M parvulus: parvus P parvulus quod fortasse Q 3 alia vero omnia Q principaliter om. MQWH 5 loco . . . diminutionem (l. 7) om. E loco suo MQW 7 et om. M primitivum sed M vero om. M 8 vel circa illud quod nom. MQH nom.: sig̃ E 9 diminutiva vocant vel nominant naturas quibus M il.: aliqua Q dim. inē il. H 13vera . . . diminutio (ll. 8-9) post nom. repet. E 14 illorum: illius Q addit: additur QH, om. M 16 comparativa om. E 17 diminutionem significant Q 18 non om. M 19 diminutiva dicuntur M 20 postea vero ostendit diminutivorum P (20-22 om. H) p's om. PW causam inventionis post verorum (l. 21) pon. E l. 21 diminutivorum om. E tres sunt Q 22 scil. om. Q 23 vel (23-26 om. H) om. EQ nominant vel significant E nominat P 24 haberent auctores M illam om. Q illam diminutionem notarent E 25 inducti Q nomina diminutiva M 26 hec: hoc M quidem: quedam vel quidam M, inquam Q sunt vera M Post diminutiva ad. W: hec ideo a primitivis suis formantur ne, si nova nomina invenirentur omnino aliud significare putarentur quam primitiva. Ideo autem non sunt eiusdem forme cum primitivis, cum aliam quandam et secundariam significationem habeant quam primitiva. Per hoc igitur quod conveniunt cum primitivis in principio, notantur eandem cum eis habere significationem. Per hoc quod differunt in finem notantur aliud consignificare. vero om. M

Page 200: 1 est puto urbanitas Q curialis: enealis E ut . . .

PMEQW H gigantum (l. 2) om. E ut: unde M ut istud(?) Q 2 malim: mallem EWH 3 simia: suma E eum esse Q 4 voluisse om. Q intelligendum malim Q 5 deridendo fraterculus gigantum M (4-5 om. H) quasi appellando quasi parvulum (qui parvus est E) PEQWH paluulum appellando M parvulum: paluulum M, qui parvus est E H 6 8 om. EQH est causa Q 8 ista principaliter EQW significant om. E 9 diminutionem significant E 10 quod: que MQ, que vel quod EW . dici potest Q unde et E 11 diminutiva dicuntur E 12 originem ostendit Q diminutivorum om. E 14 rex om. M ut ab eo om. PW 15 ē om. H derivativa s̄ H qr̄ . . . quod: quia dicimus quod E 17 propria nomina W vel: an M 18 occurrit: incurrit Q (17-24 om. H) diminutivam W 19 speciebus om. E altera: alia Q talis est PW 20 nomen om. M vel est agnomen om. Q 21 cognomen: agnomen vel prenomen vel cognomen Q prenomen vel cognomen M iterum: item W, it̄ Q 22 si: vero P commune naturaliter E 23 proprium est P 24 vel alterius om. PQW vel alterius scd's E antonianister P 25 principali significatione MQ 26 et etiam nominatione P inveniens E

Page 201: 1 significat idem Q significet M 2 in multis videmus Q tracius PEQW, trachius M et: vel trax mss. 3 quod om. W propriam (spec. ad. M) ēē MQ 4 et om. H 5 dic. de propriis M propria: proprie Q ista . . . diminutiva (l. 6) om. E ista: ita M, illa Q 6 et sola voce: re et voce P, voce W dicuntur esse Q 7 sint: s̄ E ponit om. Q ponit tamen (secun- (7-9 om. H) dum Q) PQ 8 littera: litteris E 12 desinentibus post e pon. P 13 reticulus E 14 auguilla P 15 auguis P derivativa: derivata PQW 17 ut ab amator E et om. H 18 ns: ens P ut om. Q

Apparatus (p. 202)

PMEQW H pons pontis (ponti W) ponticulus PW et: vel MQWH,ut P desinentibus om. MQ 19 parti om. M 20 aculeus ab acu PQW 21 vel om. MQ cula vel culum: la lum M vel om. MQ 22 vero om. E 23 regulam colligere W 24 x: ex M vel a nominibus desinentibus in ns M desinentibus om. PW vel in desinentibus W supremam H 25 mutatione PW genitivi ad. E^3 in: idem E (22-23 om. H)

Page 202: 1 regis: gis EQ adolescens mss. adolescentulus PMEW, tulus Q tis: capiti E tulum: capitulum PQ 3 quoque: vero P vel et vel om. Q cula: la MQ 4 culum: lum MQ addit . . . feminina om. E addit etiam M p's hanc regulam Q 5 quintae: quarte P desinē M es: .s. M 6 nubes nube nubecula M 7 diescula P quod: que W 8 non apecula om. M rursus (rursus et ad. Q^1 in marg.)ad. PQ ad. . . . sucula (l. 9) om. Q, ad. Q^1 in marg. ad om.W 9 vetus om. M vetula et om.la lum Q lum: iñ E succula P sucula bos bucula M 11 mutant: mutata Q un: ū PE et om. PW cula: la P tiro: tyro P faciunt diminutivum ut tiro Q 12 et: etiam M ad hec: hic E 14 vero: quoque Q que: qui M in us: .i. añ us E, in lus Q geminata gemina M 1:11 M 1 ante us E 15 poteris om. Q collige Q colligere vel habere M 16 nus: us E 17 et . . . tener (l. 19) om. E, ad. et in lus 1 n̄ geminata et in(?) er E^3 mg. 18 us: lus Q anulus: tianulus M 19 et haec E 20 si illa om. E nus: us M abiciunt E, abiciantur M 22 assellus M anellus om. P 23 paucis H 1: lus M 24 paululus et homululus q̄ facit homullulus M 26 catena: cathena W, chathena M (3-4 om. H) (12-15 om. H)

PMEQW H Pago 203: 1 quod facit om. Q ranunculus: cula M 2 quod si (2-22 om. H) om. M si sola regula E 3 columna: collupna P, columpna QW ut columna M columnella: colupnella P, columpnella W ponit om. M 5 libro: labiis E columella: colūpna E, columella ad. E^3 in marg., colubella Q abiecta: adiecta M 6 scamnum: samnum W scamellum: scabellum P, scammellum E, scānellum M, ad. Q^1 quod tamen: et inde M tamen dicitur ad. Q^1 7 mutata : mutatione E m: n E, om. Q colubella: columbella W, colūnella M irregulare: regulare M 8 m: n E ergo: igitur M columella esse P columella E 10 regula hec si rursus E 11 de om. EQW abicientibus n P excipi: e accipi M 12 ranunculus: culus M, ranunclā E lanula: lañcl'a M et luna E luna lunula ad. Q^1 possent: possit Q 13 similiter om. M similiter excipi possit Q similiter possent excipi E Post excipi ad. PW: Sed quia in sequentibus daturus est regulam de quibusdam in quibus comprehendit luna lunula et ex hoc perpendo de lana lanula ideo voluit Priscianus excipere. Dicendum est ergo quod regula data est tam de (de om. W) abicientibus (n. ad. W) quam non abicientibus. 14 iterum: item QW 5 videtur esse M abicit: excipit W, excipit in abicit corr. E^3 16 dicunt quod om. M exceptio ut dictum est M respicit: pertinet Q 17 hanc om. Q regulam .s. E na: a M 18 sit sen. excipitur: sic excip̄ E ranunculus: culus M et om. M. 19 dixerat: dictum erit M, dictum erat EQ, in dictum est corr. E^2 20 servant plerumque MQ primitivorum genera P et sic ab E proxima om. E 21 aliis om. M contra quas: cum quo E videtur: videntur M 22 iterum:

PMEQW H item QW, quoque E desinentia om. M in post vel om. Q 23 ra desinencia genera primitiviorum M servant . . . ra (l. 24) om. Q, ad. Q^1 in marg. servant genera primitivorum (et ad. M)ME fabula a fabella E capra: cap⁻ E 25 in er desinentibus E 26 quae: quod MQW

Page 204: 1 sic om. Q quod vel PW 2 er: r P 3 a tener om. E (1-5 om. H) habeant: hnt E, om. M 5 umbra om. W sunt . . . terrula (l. 6) om. M 7 quod secundum (hoc ad. E) om. ME opera(ad. E^3) (7-23 om. H) opponitur E 10 sed facit EQ tamen om. Q Horatius et oppella forensis M opelle E 11 dicemus: dicimus MQ quod ante vel: quia Q vel post quod om. P quod est . . . mamma (l. 13) om. M 14 Post quia iterat M: est (l. 11) . . . quia (l. 14) nec in na om. E 15 na: la Q la: na Q 16 geminantia: gemina M 17 quia om. E pauca et ideo sunt E inde om. M, in Q regula Q ponere: componere EW, colligere Q 18 quod om. M num: um M 19 ut bonum bellum ad. Q^1 20 g om. M primitiva g M 21 non: autem M 23 iterum: item W, om. Q in lum vel ad. Q^1 lum: rum E 24 rum: num E vel: et E in om. H (25-205,4 om. H)

Page 205: 1 in post vel om. PW 2 in om. M 3 veniant: venientia E 4 vel post nus om. QW vel post na om. PW quae . . . n (l. 5) om. M 5 ante n in eadem syllaba Q parificantur: participantur M 6 suis primitivis MQ Post bellus paulus pauxillus agnus agnellus ad. E^3 in marg. tamen: enim EQW si tamen . . . tunc (l. 8) expung. E 7 nus: us M 8 diminutiva . . . ut om. E agnus agnellus: anus anellus M 9 Si . . . pares (l. 10) om. E et eis sillabis expung. E vel om. Q 10 habeant:

PMEQW H hn̄t M 11 occulus occellus MW habeant: hnt E 12 enim om. E 13 primitiva ipsa M colūpna PWQ collupella P, columpnella W 14 rursus: itē Q et om. E aliam: alteram M scil.: videl. PW 16 lus: plus H 17 aureus: aures M 20 nus vel in lus vel in om. E us: nus M antecedentibus e vel i Q 21 dederat: data est M regulam Q 23 similiter et in feminino et in neutro E primum om. M 26 surdaster: fundaster E omuncio E 27 acculeus W sed om. E

Page 206 in om. E illa: mlla M 3 quod: quidem W, quia E, om. Q sit: fit P, ht Q invenitur: invenerant E, om. Q 4 cur: quare EQ 5 quaedam om. M diminutiva: nomina Q et ideo ad. Q^1 6 formas diminutivorum EQ . 8 habent in hoc tractatu M

Page 207: 2 quo: quod P sequebatur QW, habebatur M 3 vel laureum certamen ipsum (qm̄ W) a lauro (sic dictum ad. P) (.i. a corona q̄ certamen sequebatur ad. W)post ludo ad. P, post remunerabantur ad. W laureolum vero EQ 4 dicitur om. E 5 todus est M avicula PWE quedam est anicula Q est om. M 7 quasi: id est MQ inde habetur om. E plausto M, plaustro E 8 gracillimis E 9 pedis EQW 10 vel om. M 11 utebantur mulieres M antiquitus utebantur Q 12 etiam post est ad. W nomen: genus M vasis .s. ampulle M 13 unde: ut Q unde etiam M libris: libro M habetur: dicitur PW, habes M olei: olim M 14 dicitur: dn̄r M 15 nitudula M, noctibica(?) E est vermis PW in nocte lucens E dictus a niteo nites quia nitet in posteriori parte post nocte ad. PW 16 compositum est M, componitur E quasi sine pede post et pede ad. W quia: quod Q 17 pedibus:

Apparatus (p. 208)

PMEQW pede PW nascuntur E 18 nis: donis Q ditis: peditis P, tis M vel pedo dicitur a verbo poedo (pedo W) dis sicut comedo nis a verbo comedo dis (pedo equivocum est proprium et appellativum ad. W) post ditis ad. PW 19 est vermis PQ 20 alios: quosdam PW vulgariter om. Q, vulgaliter P 21 alios est herba M alii dicunt PW dnr M piscis est strumam habens in dorso plenam M 22 sanguinis: saporis M saporis et nigerrimi quod tetigit horatius dicens 'succus loliginis, etc. M 23 orca: orcha PW, orta(?) E est om. Q amphore (est ad. W) MW 24 urceus dicitur P urceus: orceus M dicitur om. Q dicitur orchius a quo urceolus W orca: orcha PM 25 orche: orce W, ore E reperire: recipere EQ unde et (inde ad. M) orcus (orceus E) (est ad. P) PMEW, om. Q 26 est pars est pedis posterior M et extrema om. M et est M 27 etiam om. M etiam et EW tessera: thesara PM, thessara W, tassara Q, tessara E unde: talus et inde M diminutivum est P

Page 208: 1 unde dicitur M 2 flatum venti M dicitur a flagrando M 4 fraglo: fragro P, flaglo M, fragº Q 5 bombex mss. bombicis PE, bicis W, cis MQ 7 malleus. . . fer. post tab.(l. 11)M q eo extenditur et mollitur dum calidum est post ferrum ad. W 8 quasi parva capra M rursus: itē Q 9 ecclesia parva P parva om. M baptisma M cimiterium mss. 10 iō dr M capella ideo E caprarum om. Q 11 quia melius igni et pluvia quam alie pelle obsistunt post tabernaculum ad. W 12 vel post dicitur om. Q 13 sustulit de sacro fonte M sustulit: susceperit Q 14 dividens gulam E 15 gladio om. MQ 17 calta(carta M) mss.

Apparatus (p. 209)

PMEQW herba est quedam E, herba quedam est QW quedam om. M 18 corigia P corrigia est W subligar et ligula pro parva lingua W et subligar dicitur parva ligula ut in libro apparet M 20 secari solebant W 21 parapsitus M gulosus esse E 22 et dici: dicitur tñ M 23 senescio M sexnex senex. seneciarum auricule piscium amarissime E 24 equleus M, equuleus P, ecculeus W, eqleus Q fuit positus M 26 occuleus W idem est: dicitur id E occulatus E

Page 209: 3 annus unde anniculus M parvus est P 4 ut ibi: vel E erit a' agnus M agnus om. QW absque: sine E agniculus ME 6 parvipendendo QW, parvivendendo P Post parvipendo ad. PW: Lucellum dicitur parvum lucrum, unde lucriones, id est, regratarii (regratorii W) eo quod lucris semper intenti sunt. 7 Camilla proprium puelle Q 8 canicula: camillare E 9 qualus: calatus Q, calus E vas est E vimineum: viveñ(?) M, rōimē(?) Q dicimus: dicitur MQ calatum dicimus E 10 calathum: calatum E, calatus M, tacum Q 11 pristillum M, pristrū Q vel pristillū EQ locus est in qua pissunt(?) Q pinsunt: pisc~t E 12 pistores: pastores M sui:pinsui P unde quem nulla ciconia pinxit (pinsit W) post sui ad. PW 13 subtemine M, tegmine EQ tele involvitur M 14 glandius PW, glandinus M sub cute: subuēt^e E nascitur subuēt^e E 15 superhabundantia E habundantia mss. 16 caulus MQW post: pre P, prius post E abscisum om. E, incisū Q 17 trunco om. S secunda: sexta E littera: alit'a M dicitur beta apud grecos E Post beta ad. E: Caulis dicitur radix que inheret

E terre, unde dicitur codex truncus illius radicis a quo dicitur transumptive codex, liber in quo continentur diversa precepta iusticie, quemadmodum in codice trunco continentur diversi rami, a quo fit diminutivum codicillum: non parvus liber, sed carta illa dicitur in qua scriptum erat testamentum alicuius mortui extra civitatem vel in peregrinatione que postea mittebatur ad romanos.

Parasitus qui est situs in parapside, scil., gluto vel dr̄ apud aliquem frumentatum .i. nutritum, a para quod est iuxta sive apud et sitos, grecum, quod est frumentum. Unde dicitur ibi sitorum vas, ubi cibus de frumento solet reponi.

†Furcia dicitur a frumento et†cilleo les quod est movere etc.; eo movetur frumentum in area ut quibusdam placet vel dicitur a fero fers et capite ideo quod antiqui solebant deferre capita occisorum hominum in ea.

†Toda de avis est que non habet ossa in tibiis quare semper est in motu, unde aliquis dicitur todinus quia semper est in motu et velociter cadit et movetur ad modum tode.

Capitalium dicitur a capite et†collo splendor eo quod interpretatur.

Aurum dr̄ ab aura un̄ et dr̄ aurora quasi splendor oriens. In̄ aurum quasi splendidum metallum eo quod magis splendet ceteris metallis.

Panus dicitur†virga illa†textrine in qua involvunt fila vel virga que fit ex†sanduco arbore ubi similiter involvunt filum vel navicula textrine.

Malva dicitur herba a molliendo alium dicta.

Equleus quasi ligneus equs dicitur.

APPARATUS SECUNDUS

Fontes et Testimonia

Page 1, 2-6 William of Conches, Glose in Priscianum I, MS Venice, Biblioteca Laurentiana, San Marco 310, f. 1ra (Glose I); idem, Glose in Priscianum II, MS Paris, B.N., lat. 15130, f. $1^{ral5-18}$ (Glose II), ed. (f. 1^{ra-va}) E. Jeauneau, "Deux rédactions des gloses de Guillaume de Conches sur Priscien," Recherches de théologie ancienne et médiévale 27 (1960), p. 244, 6-8 (cf. ibid. pp. 212-247, L.M. de Rijk, Logica Modernorum II, 1, Assen, 1967, p. 110 (L.M. II, 1)); Petrus Helias, Commentary on Cicero's De Inventione, MS Cambridge, Pembroke Coll., f. 84ra-99rb (P.H. Com. in Cic.); Gundissalinus, De Divisione Philosophiae, ed. L. Baur, BGPTMA IV 2-3 (1903) p. 43 (De Div.) (cf. R.W. Hunt, "The Introductions to the 'Artes' in the 12th Century," Studia Mediaevalia R.J. Martin O.P., Bruges, 1948, p. 86 ff.); Thierry of Chartres, Commentarius in Ciceronis De Inventione, ed. N.M. Häring, "Thierry of Chartres and Dominicus Gundissalinus," Medieval Studies 26 (1964), p. 281, no. 1 (Comm. in Cic.) (cf. Häring, ibid., p. 271 ff.; Hunt, "The Introductions . . . ," op. cit., p. 86 ff.); cf. Cicero, De Inventione, ed. C.Halm, Rhetores Latini Minores, Leipzig, 1863, p. 170 (cf. Hunt, "The Introductions . . . ," op. cit., p. 87); Boethius, De Differentiis Topicis IV, PL 64, 1207A ff. (cf. Hunt, "The Introductions . . . ," op. cit., p. 87); Anonymous, Glosule, MS Cologne, Dombibliothek 201, f. 1^{ral} ff. (cf. R.W. Hunt, "Studies on Priscian in the Eleventh and Twelfth

Fontes (p. 1)

Centuries I," Mediaeval and Renaissance Studies 1 (1941-1943) p. 195 ff. (Studies I)); Anonymous, Tocius Eloquentiae, MS Vienna, V.P.L. 2486, f. 17^{r} (Toc. El.) (cf. de Rijk, L.M. II, 1, p. 234 ff); Ralph of Beauvais, Summa super Donatum, MS London, B.M., Add. 16380, f. 123vb (cf. Hunt, "Studies on Priscian in the Twelfth Century II," Med. and Ren. Studies 2 (1950) p. 15); Anonymous, Promisimus, MS Oxford, Bodleian Library, Laud. lat. 67, f. 22ra ff. (cf. Hunt, Studies II, p. 1); Anonymous, Tria Sunt, MS Oxford, Bodleian Library, Auct. F. 3. 8. (S.C. 2457), f. 31ra cf. Hunt, Studies II, p. 2). For ars extrinsecus, intrinsecus, see infra, p. 608 ff.; Menegaldus, Commentary on Cicero's De Inventione I, 4, 5, MS Cologne, Dombibliothek 197, f. 6^{v} (cf. J.O. Ward, "The Date of the Commentary on Cicero's "De Inventione" by Thierry of Chartres (ca. 1095-1160?) and the Cornifician Attack on the Liberal Arts," Viator 3 (1972) pp. 254-255); P.H. Com. in Cic., f. 84ra4-14 Gund., De Div., p. 43, 10 ff.; Thierry of Ch., Comm. in Cic., p. 281, no. 2 Häring; Will. of Conches, Glose II, f. 1ra11-15 (p. 244, 1-5 Jeauneau) (cf. Hunt, "The Introductions . . . ," op. cit., pp. 87-88; Haering, "Thierry . . . ," op. cit., pp. 273-275)

7-8 Will. of Conches, Glose I, f. 1ra4-5; P.H. Com. in Cic., f. 84ra17-37; Gund., De Div., p. 44, 17-18; 45, 5-7; Isidore, Etymologiarum sive Originum Libri XX, I 5, 1, ed. W.M. Lindsay, Oxford, 1911 (Etym.); Glosule, f. 1ra52-54; Will. of Conches, Glose II, f. 1ra19-24 (p. 244, 9-15 Jeauneau); Toc. El., f. 17^{r}; Tria Sunt, f. 31ra 9-12 cf. infra, p. 2, 3-4; 3, 19-26; Will. of Conches, Glose I, f. 1va; species iterum non potest habere; idem, Glose II,

f. 1$^{va32-35}$ (p. 246, 26-29); ibid., f. 1$^{ra24-26}$ (p. 244, 13-15)

13-21 Boethius, De Differentiis Topicis IV, PL 64, 1207A; facultas; Glosule, f. 1$^{vb44-45}$; P.H. Com. in Cic., f. 84^{ra37} ff.; Gund., De Div., p. 46,18-47,9; Thierry, Comm. in Cic., p. 281, no. 4 Häring; cf. Will. of Conches, Glose I, f. 1ra; II, f. 1^{rb8-15} (p. 245, 3-9 Jeauneau); Toc. El., f. 17^{r}; Tria Sunt, f. 31va

22- Page 2, 8 P.H. Com. in Cic., f. 84^{rb7-18}; Gund., De Div., p. 47,10-5; Thierry, Comm. in Cic., pp. 282-283, no. 9 Häring; cf. infra, p. 119, 14-22; Gundissalinus, De Div., pp. 6, 7-17; 13, 5-19; 42, 4-17; Glosule, f. 2$^{vb34-35}$; Anonymous, Note Dunelmenses, MS Durham, Cathedral Library C. IV. 29, f. 2ra, 18ra (Not. Dun.); Will. of Conches, Glose I, f. 1^{rb-va}; II f. 1$^{va12-30}$ (p. 246, 8-24 Jeauneau); Toc. El., f. 17^{r}; Ralph of Beauvais, Summa, f. 123vb; Promisimus, f. 20ra; Tria Sunt, f. 31^{va-vb}

24 Petrus Helias, Commentarius in Ciceronis De Inventione, MS Pembroke Coll. 85, sect. III, f. 83rb; vide Karin Fredborg, "The Dependence of Peter Helias' Summa super Priscianum on William of Conches' Glose super Priscianum," Cahiers de L'Institut du Moyen-age Grec et Latin 11, Copenhagen, 1973, p. 4-5

Page 2, 9-13 Will. of Con., Glose I, f. 1rb; P.H. Com. in Cic., f. 84^{va7-12}; Gund., De Div., p. 50,7-12; Thierry, Comm. in Cic., p. 284, no. 13 Haering; Will. of Conches, Glose II, f. 1$^{rb34-40}$ (p. 245, 27-32); cf. Martianus Capella, De Nuptiis Philologiae et Mercurii III 229, ed. A. Dick, Lipsiae, 1925, p. 85, 10-11; Toc. El., f. 17^{r}, Ralph of Beauvais, Summa, f. 123vb; Tria Sunt, f. 31^{ra-rb}

13-25 infra, P f. 137ra; Will. of Conches, Glose I, f. 1$^{rb10-44}$;

Fontes (p. 3)

Gundissalinus, De Div., pp. 45, 7-14; 50, 13-25; Will. of Conches, Glose II, f. $1^{rb41-val2}$ (p. 245, 32- 246, 7 Jeauneau); cf. Priscian, Institutionum Grammaticarum XVII 6, ed. M. Hertz, Lipsiae, 1859, Grammatici Latini, ed. H. Keil, Lipsiae, 1855-1880, vol. III, p. 111, 12-19 (Pr. XVII 6, GLK III 111, 12-19); Toc. el., f. 17^{r}; Ralph of Beauvais, Summa, f. 123vb; Tria sunt, f. 31^{ra-rb}

Page 3, 1-4 William of Conches, Glose I, f. 1^{rb3}; Glose II, f. 1^{rb35} (p. 245, 28 Jeauneau); P.H. Com. in Cic., f. $84^{val2-28}$; cf. Glosule, f. $1^{ra21-27}$; intentio autem vel finalis causa; Not. Dun., f. $2^{ra37-38}$; utilitas; Gundissalinus, De Div., p. 5, 1-3; Thierry of Chartres, Comm. in Cic., p. 284, no. 14 Häring; Tria sunt, f. 31vb 4 supra, p. 2, 9-13

5-9 cf. Will. of Conches, Glose I, f. 1va; P.H. Com. in Cic., f. 84^{va28} ff.; Gund., De Div., p. 47, 16 ff.; Will. of Conches, Glose II, f. $1^{va30-35}$ (p. 246, 25-29 Jeauneau); Toc. el., f. 17^{r}; Tria sunt, f. 31vb

9-15 cf. Boethius, De Differentiis Topicis II, PL 64, 1179B; Gundissalinus, De Div., p. 43, 18-23; 47, 15-17; Thierry of Chartres, Comm. in Cic.; p. 285, no. 16 Häring

16-26 P.H. Com. in Cic., f. $84^{vb10-17}$; Gund., De Div., p. 50, 1-6;

Thierry, Comm. in Cic., p. 285, no. 16 Haering; cf. Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 174B; II, 411C; supra, p. 1, 13-16; Will. of Conches, Glose I, f. 1va; species iterum non potest habere. Non consentimus eis qui grammatica in latina, in greca . . . ; Glose II, f. $1^{va32-35}$ (p. 246, 26-29 Jeauneau); Toc. El., f. 17^{r}; Nos dicimus nullas esse species eius; Tria Sunt, f. 31vb

Page 4, 1-6 P.H. Com. in Cic., f. 84^{vb21} ff.; Gund., De Div., p. 52,8-14 Thierry, Comm. in Cic., p. 286, no. 20 Haering; cf. Martianus Capella, De Nuptiis Philologiae et Mercurii III 229 (p. 85, 4-5 Dick); Will. of Conches, Glose I, f. 1va; idem, Glose II, f. $1^{va36-37}$ (p. 246, 30-31 Jeauneau); Toc. El., f. 17^{v}; Tria Sunt, f. 31vb

7-11 Glosule, f. $1^{vb61-65}$; P.H. Com. in Cic., f. $84^{vb17-21}$; Gund., De. Div., p. 51, 4 ff.; Thierry, Comm. in Cic., p. 285, no. 19 Häring; cf. Will. of Conches, Glose II, f. 4^{rb5-10}; Toc. El., f. 17^{v}; Prom., f. 22va; Tria Sunt, f. 23va; musas: Gund., De Div., p. 51, 10-12, Sedulius Scottus, Commentum . . . §168, 1-4, pp. 83-84.

12-16 Martianus Capella, De Nuptiis Philologiae et Mercurii III 229 (p. 84, 23-24 Dick); Will. of Conches, Glose I, f. 1^{ra4-16}; P.H. Com. in Cic. $84^{vb31-33}$; Isid., Etym. I 4, 1; Glosule, f. 1^{ra3-4}; Not. Dun., f. 2^{rb4-16}; Will. of Conches, Glose II, f. 1^{ra26} ff. (p. 244, 16 ff. Jeauneau); Toc. El., f. 17^{v}; Tria Sunt, f. 31vb

17-24 Glosule 1^{ra4-16}; Petrus Helias, Com. in Cic., f. 84vb; Gundissalinus, De Divisione Philosophiae, p. 53, 5-23;

Fontes (p. 5)

cf. Tria sunt, f. 31vb-32ra 18 ars notaria: cf. Gundissalinus, De Div., p. 53, 12 20 ars metrica: cf. Gundissalinus, De Div., p. 53, 15-19; cf. Toc. el., f. 17^{v}; Promisimus, f. 22rb

Page 5, 2 cf. supra, p. 1, 25 3-5 Pr. I 1, GLK II 5, 2-4; Will. of Conches, Glose I, f. 2vb; Glose II, f. $3^{va10-16}$; Toc. el., f. 18^{r} 5-8 Pr. I 1-2, GLK II 5, 2- 6, 6; Will. of Conches, Glose I, f. 2vb; Glose II, f. $3^{va16-23}$ 11-13 Aulus Gellius, Noctes Atticae V xv, 6-7, ed. P.K. Marshall, Oxford, 1968, p. 209, 12-15 13-14 Pr. I 1, GLK II 5, 2; I 4, GLK 6, 14 ff.; cf. infra, p. 13, 1-19, Glosule, f. 2^{ra5-20}; vox vocabulum accidentale . . . per significationem; Not. Dun., f. 19^{ra-rb}, 18va; Will. of Conches; Glose I, f. 3ra; Glose II, f. $3^{va48-vb1}$, 3^{vb16}; vox aliquid complexivum (cf. infra, p. 10, 13-14): Glosule, f. 2^{ra12} ff.; Will. of Conches, Glose I, f. 3rb; Glose II, f. 3^{vb4}-4^{ra-18}; vox dictum est et non potest amplius sumi; Promisimus, f. 22va 15-21 Will. of Conches, Glose I, f. 3rb; Glose II, f. $4^{ra32-42}$ 21-24 Boethius, In Categorias Aristotelis III, PL 64, 245D; Glosule, f. $2^{ra5-20.rb12-17}$, habet esse ex aeris percussione: Will. of Conches, Glose I, f. 3ra; cf. quod homo confert aeri formam: Glosule, f. $2^{ra20-34}$; Will. of Conches, Glose I, f. 2vb-3ra; Glose II, f. $3^{va24-vb9}$; informatio, aptitudo, habilitas: Promisimus, f. 22vb; Tria sunt, f. 33va, vox similis luci vel odori: Glossae,

Fontes (p. 6-7)

Priscian, Institutiones Grammaticae, MS Paris, B.N. lat. 7503, f. 0^{r} (Pr. P 7503, f. 0^{r}); Will. of Conches, Glose I, f. 3rb; Glose II, f. $3^{vb38-46}$, $4^{rb10-15}$; Glosule, f. 2^{rb68}; aer ictus .i. aeris ictus vel quantitas icti aeris 24 actio: Glosule, f. $2^{rb45-49}$

25- Page 6, 1 cf. Not. Dun., f. 18^{rb-vb}; Toc. el., f. 18^{r}; Promisimus, f. 22vb; Tria sunt, f. 33vb 25 substantia: supra, p. 5, 13-21, fontes 26 quantitas: Glosule, f. $2^{rb17-va7}$ qualitas: supra, p. 5, 21-24, fontes

Page 6, 2-3 prolatio: supra, p. 1, 25- 2, 1, Pr. I 1, GLK 5, 7, Boethius, In Librum Aristotelis peri hermeneias Commentarii, ed. C.Meiser, Leipzig 1877-1880, I, p. 37, 7 ff.; II, p. 4, 18 ff. (PL 64, 297B ff.; 393B ff.) 3-5 Glosule, f. 2^{ra5-7}; cf. Will. of Conches, Glose I, f. 3ra; Glose II, f. $4^{rb15-20}$; Toc. el., f. 18^{r}; Promisimus, f. 22vb; Tria sunt, f. 33vb 13 supra, p. 6, 2. 6. 9 13-14 cf. Not. Dun., f. 18^{rb-va}; Glosule, f. $2^{ra7-9.rb1-3.ra34-42}$

18-20 Glosule, f. $2^{rb62-68.va25-31}$; Will. of Conches, Glose I, f. 3ra; Glose II, f. $4^{rb20-26.42-44}$; cf. Toc. el., f. 18^{r}; Promisimus, f. 22vb; Tria sunt, f. 33vb

21-22 Pr. I 1, GLK II 5, 1

23- Page 7, 3 supra, p. 6, 18-20 fontes

Page 7, 4-10 Pr. I 1, GLK II 5, 1; cf. Promisimus, f. 22va; Tria sunt, f. 33va 4-5 Glosule, f. $1^{vb68}2^{ral}$; Will. of Conches, Glose I, f. 3ra; Glose II, f. $4^{ra48-rb1}$ 5-7 Glose I, f. 3ra; Glose II, f. $4^{ra7-rb3}$ 9-10 Boethius, In Librum Arist.

peri hermeneias II, p. 4, 17-20 Meiser (PL 64, 393B) 11-15 Pr. I 1, GLK II 5, 1; Glosule, f. $2^{va16-25}$; Will. of Conches, Glose I, f. 3rb; Glose II, f. $4^{rb26-38}$; Toc. el., f. 18^{r}; Promisimus, f. 22vb; Tria sunt, f. 33va 16- Page 8, 5 cf. Toc. el., f. 184; Promisimus, f. 22vb-23ra; Tria sunt, f. 33vb 16-20 Pr. I 1, GLK II 5, 2-3; Glosule, f. $2^{ra7-12.va25-35}$; cf. Not. Dun., f. 19rb; Will. of Con., Glose II f. $4^{rb40-45}$ 21- Page 8, 1 Pr. I 1, GLK II 5, 3-4, Boethius, In Categorias Aristotelis III , PL 64, 239C; Glosule, f. 2^{va3542}; Will. of Con., Glose I, f. 3va; II, f. $4^{rb45-48}$; cf. Not. Dun., f. 20^{rb-rb} 2-5 Pr. I 1, GLK II 5, 3; Will. of Con., Glose II, 4^{va1-11} Page 8, 6-14 Pr. 1,1, GLK II,5-9; Glosule, f. $2^{va43-48.58-69.vb6-16}$; Will. of Conches, Glose I, f. 3^{va-vb}; Glose II, f. 4^{va21}-5^{ra2}; cf. Toc. el., f. 18va; Promisimus, f. 23^{rb-va} 15- Page 9, 1 cf. Promisimus, f. 23^{va-vb}; Tria sunt, f. 33vb-34ra 15-17 Pr. I 1, GLK II 5, 9; Vergil, Aeneis 1, 1, Opera, ed. R.A.B. Mynors, Oxford, 1969 18-20 Pr. I 1, GLK II 5, 12-13; sibilus: Glosule, f. 2^{vb6-16}; Will. of Con. Glose I, f. 3vb, II, f. 5^{ra5-7}; Promisimus, f. 23va 20-22 Pr. I 1, GLK II 5, 14-15 ff. Page 9, 2-8 cf. infra, p. 12, 12-20; Boethius, Commentaria in Ciceronis Topica IV, ed. J.C. Orelli & I.G. Baiter, Opera V, 1, Zurich, 1833 Nonvidi.(PL 64, 1111B-C); Will. of Conches, Glose I, f. 3vb; Glose II, f. 5^{ra32} (cf. Hunt, "The 'Lost' Preface to the Liber Derivationum of Osbern of Gloucester," Med. and Ren. Studies 4 (1958), p. 271) 9-12 Will. of Conches, Glose I, f. 3vb; Glose II, f. 5^{ra34}; Toc. el., f. 18^{r}; Promisimus, f. 23vb

Fontes (pp. 10-12)

16-24 Pr. I 2, GLK II 6, 4-5; Glosule, f. $2^{vb}25-34$; Will. of Conches, Glose I, f. $3^{rb}-4^{ra}$; Glose II, f. $5^{ra}46-47$; Toc. el., f. 18va; Promisimus, f. 23vb 24 The last line of "Nocte surgentes" and "Ecce iam noctis," summer hymns of Matins and Lauds, Analecta Hymnica Medii Aevi 51, ed. C. Blume, Leipzig, 1908, nos. 24 and 31, pp. 26-27; 31-32.

■ Page 10, 2-9 Pr. I 3, GLK II 6, 10. 12-4; I 5-7, GLK II 7, 6-25. 26 ff.; Will. of Conches, Glose I, f. 4ra; Glose II, f. $5^{rb}1-12$; Toc. el., f. 18va; Promisimus, f. $23^{vb}-24^{ra}$; Tria sunt, f. 34rb

10-11 infra, p. 13, 10-19, fontes

12-14 multiplex: Boethius, In Categorias Aristotelis III, PL 64, col. 241B; aequivocum: Not. Dun., f. 21vb, complectitur: infra, p. 121, 13-15; Glosule, $3^{ra}7-12$ 14-26 Glosule, f. $3^{ra}12-18$; Will. of Conches, Glose II, f. $5^{rb}24-30$; cf. supra, fontes ad 5, 13-14; Glosule, f. $2^{ra}52-64$; infra, p. 13, 10- 19, 16-19 Thierry of Chartres, Commentum super Bo. Librum De Trin. IV 6, p. 97, 67-71 Häring; vide Fredborg, "The Dependence . . . ," p. 53

27- Page 11, 4 Pr. I 31, GLK II 61, 21-22 3-4 supra, p. 10,14-21

■ Page 11, 10 supra, p. 10, 21-26 10-13 cf. supra, p. 10, 12-13

14- Page 12, 2 cf. Toc. el., 18vb; Promisimus, f. 24^{ra-rb}; Tria sunt, f. 34va 14-16 Pr. I 3, GLK II 6, 6 16-18 cf. infra, p. 45, 12-16 18-25 Glosule, f. $2^{vb}51-61$; Glose I, f. 4rb; Glose II, f. $5^{va}4-13.16-22$ 19-20 infra, P, f. 155ra 25-26 Glosule, f. $2^{vb}61-65$, Will; of Conches, Glose I, f. 4rb;

Fontes (p. 13)

Glose II, f. 5va13-15.22-27

Page 12, 3-11 Pr. I 6, GLK 6, 10-11; Glosule, f. 2vb65-3ra18; Will. of Conches, Glose I, f. 4rb-va; Glose II, f. 5va40-43; cf. Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 24rb-va; Tria sunt, f. 34va

12-20 Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 23vb-24ra; Tria sunt, f. 34va-vb 12-14 Pr. I 3, GLK II 6, 12-13; Isidore, Etym. I, 3, 3; Glosule, f. 3rb6; Will. of Conches, Glose I, f. 4va; Glose II, f. 5va43-vb4 15-16 cf. supra, p. 9, 16-17; Will. of Conches, Glose I, f. 4va; Glose II, f. 5vb4-6

17 cf. supra, p. 12, 14 18-20 Pr. I 3, GLK II 6, 13; Glouule, f. 3ra22-23; Will. of Conches, Glose I, f. 4va; Glose II, f. 5vb10-19

21-26 Pr. I 4, GLK II, 6, 14-17 ff.; Glosule, f. 3ra25-31; Will. of Conches, Glose I, f. 4va; Glose II, f. 5vb26 ff.; cf. Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 24ra; elementum: Glosule, f. 3ra31-32; Will. of Conches, Glose II, f. 5vb30-31

Page 13, 1-9 Pr. I 4, GLK 6, 17-22; Glosule, f. 3ra32 ff.; Will. of Conches, Glose I, f. 4vb, Glose II, f. 5vb42 ff.; cf. Not. Dun., f. 20rb-va; Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 24va-vb; Tria sunt, f. 34vb

10-17 Pr. I 4, GLK II 6, 25- 7, 2; Glosule, f. 3ra19, 3rb20-22; Will. of Conches, Glose I, f. 4vb-5ra, II f. 6rb1-6, infra, p. 14, 4-13 cf. Not. Dun., f. 20rb; Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 25ra; Tria sunt, f. 35ra 19 Will. of Conches, Glose I, f. 5ra-rb; Glose II, f. 6rb9-10; Promisimus, f. 25ra; supra, p. 10, 10-11

20-26 Pr. I 5, GLK 7, 2-3; Glosule, f. $3^{rb22-27}$; Will. of Conches, Glose I, f. 5rb; Glose II, f. $6^{rb15-20}$; Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 25ra; Tria sunt, f. 35ra . 26 supra, p. 10, 14

■ Page 14, 1-3 Glosule, f. $3^{rb27-34}$; Will. of Conches, Glose I, f. 5rb; Glose II, f. $6^{rb20-29}$

4-10 Pr. I 5, GLK II 7, 6-7; pronuntiatio: Glosule, f. $3^{rb49-51}$; Will. of Conches, Glose I, f. 5rb; Glose II, f. $6^{rb39-45}$; Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 25rb, Tria sunt, f. 35rb; cf. Not. Dun. f. 20vb .7-8 cf. infra, p. 21, 23-24; 26, 10-12

11-13 Pr. I 5.17, GLK 7, 6-14; 13, 11-20; Glosule, f. $2^{ra55-56}$, $3^{rb44-45.58-62}$; Will. of Conches, Glose I, f. 5rb; Glose II, 6^{rb28}ff.

14-24 cf. Isidore, Etym. I 4, 10

25- Page 15, 18 Pr. I 5, GLK II 7, 7-8; Will. of Conches, Glose I, f. 5va; Glose II, f. 6^{rb45} ff.; Toc. el., f. 19ra; Promisimus, f. 25^{rb-va}; Tria sunt, f. 35^{rb-va}

■ Page 15, 17-18 Will. of Conches, Glose II, f. 25^{ra6-10}

23-25 Will. of Conches, Glose (I), f. 24rb; idem, Glose (II), f. 23^{vb2-5}; cf. Promisimus, f. 52vb-53va

26- Page 16, 2 Will. of Conches, Glose I, f. 5rb, 24^{va4-9}; Glose (II), f. $23^{vb18-22}$; Promisimus, f. 24vb; Anonymous, Fallacie Parvipontane, ed. L.M. de Rijk, L.M., I, p. 583, 18-21

■ Page 16,3-6 Gl.f. 10^{vb9-10}, Will. of Conches, Glose I, f. 5rb, $24^{va18-19}$; Glose (II), f. $23^{vb29-30}$; cf. Toc. el. f. 19ra

7-12 Will. of Conches, Glose I, f. 5rb, 24^{va9-18}; Glose (II), f. $23^{vb22-28}$; cf. Toc. el., f. 19ra

Fontes (pp. 17-19)

13-17 Will. of Conches, Glose (I), f. $24^{va19-21}$, (II), f. $23^{vb30-32}$

18-19 [Pr.] De Accentibus Liber 10-13, GLK III 521, 5-32

20- Page 18, 18 Will. of Conches, Glose (I), f. $24^{va44-vb25}$; (II) album habet 23vb-24ra; cf. Toc. el., f. 45^{ra-b}, Prom., f. 53^{ra-va}

20-21 Will. of Conches, Glose (I), f. $24^{va44-45}$

22 Remigius, non inveni.

24-25 Pr. XIV 11, GLK III 29, 26-29

Page 17, 1-3 Will. of Conches, Glose (I) $24^{va45-47}$

4-15 =Will. of Conches, Glose (I), f. $24^{va47-vb6}$ 4-6 cf. Glosule, f. $4^{rb40-64}$; Will. of Conches, Glose I, f. 5va; Glose II, f. $6^{va33-35}$ 8 Will. of Conches, Glose I, f. 5va; II, f. $6^{va38-40}$

16- Page 18, 4 =Will. of Conches, Glose (I), f. 24^{vb6-15}

18 idem, Glose I, f. 5va, Glose II, f. $6^{va18-19}$ 25- Page 18, 1 idem, Glose I, f. 5va

Page 18, 5-12 Pr. XIV 16, GLK III 33, 24-27, Will. of Conches, Glose (I), f. $24^{vb18-23}$; cf. Servius, In Vergilii Carmina Commentarii, Aen. I 32, ed. E.K. Rand, A.F. Stocker, A.H. Travis, and others, Lancaster, 1946. 15 infra, p. 156, 16 ff.

16-18 Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{vb23-25}$

19- Page 19, 4 Toc. el., f. 19rb; Promisimus, f. 25^{va-vb}; Tria sunt, f. 35^{va-vb} 19-22 Pr. Pr. I 5.6, GLK II 7, 7-8. 15-16 Glosule, f. 3^{rb6}; Will. of Conches, Glose I, f. 5^{va-vb}; confundunt sonos similitudine non essentia 23 idem, I, f. 5vb,

II, f. 6^{vb10} 25 Pr. I 6, GLK II 7, 16 26 Will. of Conches, Glose I, f. 5vb; II, f. $6^{vb10.14}$ Page 19, 1-2 Pr. I 6, GLK II 7, 17-19, Not. Dun., f. 21ra 3 cf. infra, p. 25, 18; Glosule, f. 3^{va13}; Will. of Conches, Glose I, f. 5vb; II, f. 6^{vb19}

■ Page 19, 5-10 accidens accipitur pro conveniente: Not. Dun., f. 21ra; Will. of Conches, Glose I, f. 6ra; II, f. 7^{rb1}, $7^{ra27-30}$; transitio sonorum 6 infra, pp. 19, 5- 43, 17 11-14 Pr. I 6, GLK II 7, 26; Glosule, f. $3^{va50-55}$; Toc el., f. 19rb; Promisimus, f. 26ra; Tria sunt, f. 36ra 15-24 Will. of Conches, Glose I, f. 6ra; II, f. 8^{ra10} ff., $14^{va30-39}$; Promisimus, f. 26ra; Tria sunt, f. 36ra 15 antiqui: cf. Hunt, Studies I, pp. 200-201, de Rijk, L.M. I, p. 17 n.

25- Page 20, 18 Pr. I 7, GLK II 7, 27- 8, 9; Glosule, f. $3^{va65-vb7.12-22.38-50}$; Not. Dun., f. 21va; Will. of Conches, Glose I, f. 6^{ra-va}; II, f. $7^{rb13-14.28-37.4b47-va1}$; Toc. el., f. 19rb; Promisimus, f. 26va; Tria sunt, f. 36^{ra-va} 12 cf. supra, p. 19, 25- 20, 3 18 cf. infra, p. 21, 17-19.25-26

■ Page 20, 19-22 Pr. I 7, GLK II 8, 10-11, Glosule, f. $3^{vb50-4ra3}$ 23-24 Pr. I 8, GLK II 9, 1; Glosule, f. $4^{ra11-12}$; Will. of Conches, Glose I, f. 6va; II, f. 7^{vb9-13}; Promisimus, f. 26vb; Tria sunt, f. 36vb

25- Page 21, 1 Pr. I 8, GLK II 9, 2-3; Glosule, f. $4^{ra12-28}$; Promisimus, f. 26vb-27ra; Tria sunt, f. 37ra

Fontes (pp. 22-23)

■ Page 21, 2-7 Not. Dun. f. 21vb, 22ra; Glosule, f. 3^{rb51}, 4$^{ra30-46}$; Will. of Conches, Glose I, f. 6^{va-vb}; II, f. 7$^{vb17-19.28-33}$; Promisimus, f. 26vb 6 Will. of Conches, Glose I, f. 6vb; II, f. 7$^{vb33-43}$

8-13 Pr. I 8, GLK II 9, 5-7; Will. of Conches, Glose I, f. 6vb-7rb; II, f. 8$^{ra9-rb43}$; Toc. el., f. 19rb; Promisimus, f. 27rb; Tria sunt, f. 37^{rb-va} 9-10 Glosule, f. 4$^{ra45-51}$

14-21 Pr. I 9, GLK II, 9, 11.19-21; Will. of Conches, Glose I, f. 7^{rb-va}; II, f. 8$^{rb3-va9}$; Toc. el., f. 19$^{rb.va}$.20ra; Promisimus, f. 27vb 15-16 Glosule, f. 4$^{ra51-57}$.4^{rb1-8}, 17-19 cf. infra, p. 87, 23; Will. of Conches, Glose I, f. 7va; II, f. 8$^{rb38-48}$

22- Page 22, 3 Pr. I 10, GLK II 9, 22-26; Will. of Conches, Glose I, f. 7va; II, f. 8$^{va10-29}$; Toc. el., f. 20ra; Promisimus, f. 27vb 23-24 cf. supra, p. 13, 7-8 25-27 Will. of Conches, Glose I, f. 7va; II, f. 8^{va26}; Promisimus, f. 27vb

■ Page 22, 1-2 Glosule, f. 4^{rb5-16} 3 Toc. el., f. 19^{rb-va}

Page 22, 4-9 Pr. I 10-11. 24-25. 26. 27-35. 50-58, GLK II 9, 30- 10, 17. 18, 15- 19, 25. 20, 9- 27, 3. 37, 5- 43, 19; Toc. el., f. 19va

10-21 Pr. I 10, GLK II 9, 30; Glosule, f. 4$^{rb15-33}$; Will. of Conches, Glose I, f. 7va-8ra; II, f. 9$^{ra14-25}$; Promisimus, f. 28^{ra-rb}; Tria sunt, f. 38ra

22, Page 23, 2 Toc. el., f. 28rb; Promisimus, f. 38^{ra-va} (Vide Hunt, Studies I, pp. 211-214.) 22-26 cf. Abelard, Logica Nostrorum petitioni sociorum, ed. B. Geyer, BGPM XXIV,

Fontes (pp. 24-25)

4 (1933) 522, 15 ff. (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 191-192.); Will. of Conches, Glose I, f. 7vb; Voluntatem imponentis et naturale ingenium sepe vocant naturam 23-25 cf. infra, p. 120, 12-14 23-24 Glosule, f. $4^{rb44-64}$

■ Page 23, 3 Will. of Conches, Glose II, f. $8^{va38-vb28}$ 17 Vergil, Eclogae 3, 79 Mynors 20 ibidem 3, 6 21- Page 24, 7 Will. of Conches, Glose I, f. 8ra; II, f. $9^{ra35-rb17}$; Toc. el., f. $20^{rb}.va$; Promisimus, f. 28rb; Tria sunt, f. $38^{vb}-39^{ra}$ 22-22 Pr. I 10, GLK II 10, 3-4; Glosule, f. $4^{rb39-44}$

■ Page 24, 8-17 Pr. I, 11, GLK II 10, 4-5.18; Will. of Conches, Glose I, f. 8^{rb-va}; II, f. $9^{rb18-39}$; Toc. el., f. 20rb; Promisimus, f. 28va; Tria sunt, f. 39^{ra-vb} 15-16 Pr. I 10, GLK II 10, 18; Glosule, f. 4^{va6-8}; cf. Will. of Conches, Glose II, f. $24^{rb44-45}$; Glossae, Pr. Institutiones Grammaticae, Paris, B.N., lat. 7501, f. 6^{v}; ibid., 7503, f. 4^{r} 18-22 Pr. I 8. 16, GLK II 8, 22; 12, 20 ff.; Promisimus, f. 28va; Tria sunt, f. 39vb 23-26 Pr. I 12, GLK II 11, 1-4; Glosule, f. $4^{va16-52}$; Will. of Conches, Glose I, f. 8^{va-vb}; II, f. $9^{rb39-vb5}$; Promisimus, f. $28^{vb}.29^{va}$; Tria sunt, f. $39^{vb}-40^{ra}$ 26 infra, p. 25, 21-27, 5; cf. Not. Dun., f. $21^{vb}.22^{ra}$

■ Page 25, 1-3 Pr. I 16, GLK 12, 21- 13, 1; Promisimus, f. 29^{va-vb}; Tria sunt, f. 41ra 4-18 Promisimus, f. 29va; Tria sunt, f. 40^{va-vb} 4-7 Pr. I 14.8, GLK II 12, 5-15; 8, 21-22; Will. of Conches,

Fontes (pp. 26-27)

Glose I, f. 9va; II, f. $10^{rb23-41}$ 4-5 Glosule, f. $5^{ra63-68}$ 6-7 idem, f. $5^{ra68-rb14}$ 7-10 Pr. I 15, GLK 12, 10-12; Will. of Conches, Glose I, f. 9^{va-vb}, II, f. 10^{rb41} 10-14 Will. of Conches, Glose I, f. 9vb 17 cf. supra, p. 25, 3 15-18 cf. supra, p. 19, 3; Glosule, f. $3^{va27-35}$; Will. of Conches, Glose II, f. 10^{va9}

21- Page 26, 16 cf. Not. Dun. f. 22^{va-vb}; Glosule, f. $4^{va54-vb59}$; Will. of Conches, Glose I, f. 8vb-9ra; II, f. 9^{vb5-48}; Toc. el., f. 19^{va-vb}; Promisimus, f. 28vb-29ra; Tria sunt, f. 40^{ra-rb} 21-23 Remigius Autissiodorensis, Commentum in Martianum Capellam IV, intro., ed. Cora E. Lutz, Leiden, 1962, p. 9, 5-6 (Comm. in M.C.); Glosule, f. $3^{va25-27}$ 23-24 Glosule, f. $4^{va54-61}$

27- Page 26, 1 Pr. I 12, GLK 11, 11-12 6-10 Pr. I 12, GLK II 11, 8-10; Glosule, f. $4^{vb31-42}$ 12-16 Glosule, f. 4^{vb6-31} 19-22 Glosule, f. $4^{vb15-18}$ 22-23 Pr. I 20, GLK II 15, 4 23-26 Glosule, f. 4^{va59}; Will. of Conches, Glose I, f. 11^{rb-va}

Page 27, 3-5 Pr. I 13, GLK II 11, 15-18; Glosule, f. 4^{va56}-5^{ra3}; Not. Dun., f. 23rb; Will. of Conches, Glose I, f. 9^{ra-rb}; II, f. 9^{vb48}-10^{ra42}; Toc. el., f. 19va; Promisimus, f. 29^{ra-rb}; Tria sunt, f. 40rb

6-9 Pr. I 14, GLK II 12, 3-4; Glosule, f. $5^{ra43-63}$; Not. Dun., f. 23^{va-vb}; Will. of Conches, Glose I, f. 9^{rb-va}; II, f. $10^{ra42-rb23}$; Promisimus, f. 29rb; Tria sunt, f. 40va

9 supra, p. 23, 21- 24, 7

Fontes (p. 28)

10-12 Pr. I 16, GLK II 12, 20- 13, 10; Glosule, f. $5^{rb22-46}$; Will. of Conches, Glose I, f. 9vb-10ra; II, f. $10^{val9-vb15}$; Toc. el., f. 20rb; Tria sunt, f. 40vb-41ra. 11 supra, p. 14, 1 11-12 Glosule, f. 2^{rb6-7}

13-16 Pr. I 16. 17, GLK II 12, 16-18; 13, 11-20; Glosule, f. $5^{rb47-va32}$; Will. of Conches, Glose I, f. 10^{ra-va}; II, f. 10^{vb16}-11^{ra28}; Toc. el., f. 20va; Tria sunt, f. 40vb.41^{ra-va}

17-28 Pr. I 18, GLK II 14, 1-5. 15-18; Glosule, f. $5^{va32-vb25}$; Will. of Conches, Glose I, f. 10va-11rb; II, f. $11^{ra45-rb10.val2-14}$; Toc. el., f. 20va; Promisimus, f. 30va-31va; Tria sunt, f. 41va-42va; cf. Not. Dun. f. 55^{ra-rb}

23-25 Vergil, Eclogae 3, 96 Hirtzel: reice Servius: Qui Feruntur in Vergilii Carmina Commentarii, B. 3, 96, ed. G. Thilo & H. Hagen, Leipzig, 1878-1881 (1961) (Servius, In Bucolicas 3, 96)

27-28 Glossae, Pr. Institutiones Grammaticae, MS Paris, B.N., lat. 7501, f. 2^{r} (Pr. P 7501); Glosule, f. $5^{vb15-16}$; Not. Dun., f. 55va; Will. of Conches, Glose I, f. 11rb; II, f. $11^{vb13-14}$

Page 28, 1-7 Pr. I 20-25, GLK II 15, 1- 18, 14; Glosule, f. 5^{vb25}-6^{rb16}; Will. of Conches, Glose I, f. 11^{rb-vb}; II, f. $11^{vb18-40}$.$12^{ral2-15}$; Toc. el., f. 20va; Promisimus, f. 31^{va-vb}; Tria sunt, f. 42^{va-vb} 5-6 supra, p. 23, 9-12 7 Glosule, f. 5^{vb52}; Will. of Conches, Glose I, f. 10va; II, f. 31^{ra7-9}; cf. supra, p. 27, 13-16, fontes 8-12 Pr. I 21, GLK II 16, 7-10; Will. of Conches, Glose I, f. 11vb; Toc. el., f. 20va 9 Horace, Epodon 13, 2, Opera,

Fontes (pp. 29-31)

ed. E.C. Wickham (editio altera), Oxonii, 1901; 1955

11-12 Pr. I 21, GLK II 16, 11

13- Page 29, 4 Will. of Conches, Glose I, f. 11vb-12ra; II, f. 12^{rb47}-$vb15$; Toc. el., f. 20va; Promisimus, f. 31vb-32ra; Tria sunt, f. 42vb 14-16 Horace, Ars Poetica 252 Wickham, Toc. el., f. 20va 17 Glosule, f. $5^{vb60-62}$; Will. of Conches, Glose I, f. 11vb-12ra 24-25 Horace, Ars Poetica 256 Wickham, Will. of Con.; Glose I, f. 11vb 22-25 Gundissalinus, De Div., p. 61, 17-21

Page 29, 1-4 William of Conches, Glose I, f. 12ra

Page 29, 5-20 Will. of Conches, Glose I, f. 12ra; Toc. el., f. 20vb; Promisimus, f. 32^{ra-rb}

21- Page 30, 4 Toc. el., f. 20vb; Tria sunt f. 42vb 21 cf. supra, p. 28, 9 Page 30, 1-3 Glosule, f. 5^{vb64}-6^{ral}; Will. of Conches, Glose I, f. 11vb.12ra 4-8 Will. of Conches, Glose I, f. 12ra

Page 30,5-11 Prom. f. 32rb, Tria sunt, f. 42vb 5-8 Glosule, f. 6^{ral}-6 9-11 Pr. I 22, GLK II 16, 12; cf. supra, p. 28, 8 ff.; Will. of Conches, Glose I, f. 12ra; II, f. 12^{rb47} ff. 12-21 Pr. I 22, GLK II 16, 14, Catullus, Carmina 2, 13 Quinn Will. of Conches, Glose I, f. 12ra; II, f. $12^{vb17-29}$; Promisimus, f. 32rb; Tria sunt, f. 42vb-43ra

22- Page 31, 9 Toc. el., f. 20vb; Promisimus, f. 32vb-33ra; Tria sunt, f. 43rb-va 22-23 Pr. I 23, GLK II 18, 5-8; Glosule, $6^{ra51-63}$; Will. of Conches, Glose I, f. 12rb; II, f. $13^{ra41-45}$ 3 idem, I, f. 12vb; II, f. 13^{rb33}-$va2$ 4-5 Pr. I 23, GLK II 18, 9-11; Glosule, f. 6^{ra68}-$rb1$;

Fontes (p. 32)

Will. of Conches, Glose I, f. 12vb; II, f. 13^{va8-11}; cf. Not. Dun., f. 24ra

Page 31, 10-19 Will. of Conches, Glose I, f. 13^{ra-rb}; Toc. el., f. 20vb; Promisimus, f. 33rb-34rb; Tria sunt, f. 43va 10-11 Pr. I 24-25, GLK II 18, 15- 19, 25 12-16 Pr. I 24, GLK II 18, 16-18; Will. of Conches, Glose I, f. 13ra; II, f. 13$^{va27-vb19}$ 16-19 Pr. I 24, GLK II 18, 19-19, 1; Glosule, f. 6^{rb46}-6^{va20}; Will. of Conches, Glose I, f. 13^{ra-rb}; II, f. 13$^{vb19-35}$

20-23 Pr. I 38, GLK II 29, 15-16; infra, p. 35, 22-23; Glosule, f. 6$^{rb59-60}$; Will. of Conches, Glose I, f. 13rb; II, f. 13$^{vb35-41}$; Toc. el., f. 21ra; Promisimus, f. 33va; Tria sunt, f. 43^{va-vb}

24- Page 32, 4 Glosule, f. 6$^{rb22-23}$; Will. of Conches, Glose I, f. 13^{rb-va}; II, f. 13^{vb41}-14^{ra4}; Toc. el., f. 20vb; Promisimus, f. 33^{va-vb}; Tria sunt, f. 43vb 24-25 Pr. I 24, GLK II 19, 1; cf. infra, p. 32, 14-17; cf. Not. Dun., f. 55vb

Page 32, 5-9 Pr. I 24, GLK II 19, 3-6; Glosule, f. 5$^{ra30-34}$, 6$^{rb66-va19}$; Not. Dun., f. 24^{ra-rb}; Will. of Conches, Glose I, f. 13va; II, f. 14^{ra4-24}; Promisimus, f. 33vb; Tria sunt, f. 43vb

10-20 Pr. I 24-25, GLK II 19, 6-8. 12-22; Toc. el., f. 21ra; Promisimus, f. 33vb-34ra, Tria sunt, f. 44ra; cf. Glosule, f. 5$^{ral6-43}$ 10-12 Glosule, f. 6$^{va20-32}$; Will. of Conches, Glose I, f. 13va; II, f. 14$^{ra24-42}$ 13 Glosule, f. 6$^{va33-39}$;

Fontes (pp. 33-34)

Will. of Conches, Glose I, f. 13^{va-vb}; II, f. $14^{ra42-14rb14}$ 15-17 Glosule, f. $6^{va46-64}$ 17-20 cf. supra, p. 30, 22- 31, 4; Will. of Conches, Glose I, f. $13^{vb-14ra}$; II, f. $14^{rb15-45}$

21- Page 33, 6 Glosule, f. $6^{vb10-7ra4}$; Toc. el., f. 21ra; Promisimus, f. 34rb; Tria sunt, f. 44ra 21-22 Pr. I 25, GLK II 19, 26- 20, 7; Glosule, f. $6^{vb33-36}$; Will. of Conches, Glose I, f. $9^{vb-10ra}$ 22-24 Pr. I 25, GLK II 20, 6-8; Glosule, f. $6^{vb47-52}$; Will. of Conches, Glose I, f. 14ra; II, f. $14^{rb45-va48}$ 24-26 Pr. I 25, GLK II 20, 3-4; Glosule, f. $6^{vb21-7ra4}$; Will. of Conches, Glose I, f. 14^{ra-rb}; II, f. $14^{rb45-va48}$ 3-4 Pr. I 25, GLK II 20, 3

Page 33, 7-25 Pr. I 26, GLK II 20, 9- 21, 2; Toc. el., f. 21rb; Promisimus, f. 34^{rb-vb}; Tria sunt, f. 44^{ra-va} 7-15 Will. of Conches, Glose I, f. 14rb ? Glosule, f. $3^{va35-48}$ 9-10 Glosule, f. 7^{ra4} ff.; Will. of Conches, Glose II, f. 14^{vb1-9} 11-14 idem, II, f. 14^{vb9-12} 14-24 Glosule, f. $7^{ra57-rb3}$; Will. of Conches, Glose I, f. 14rb; II, f. $14^{vb13-29}$ 25-26 Pr. I 27-49, GLK II 21, 3- 37, 3; Glosule, f. $7^{rb3-9rb57}$

Page 34, 1-6 Pr. I 28. 32. 33, GLK II 22, 7, 25, 3-8 ff. 15. 18. 26, 4-7; Will. of Conches, Glose I, f. 15va; II, f. 14^{vb5} ff. ^{vb33} ff., $15^{vb10-13.39-16ra3}$; Toc. el., f. 34vb; Tria sunt, f. 44va 2-4 Glosule, f. $7^{vb21-31}$ 7-17 Pr. I 36, GLK II 27, 20- 28, 6; Toc. el., f. 21va;

Fontes (pp. 35-36)

Promisimus, f. 37vb; Tria sunt, f. 45^{va-vb} 9-11 Glosule, f. 8$^{ra24-28}$; Will. of Conches, Glose I, f. 16ra; II, f. 16$^{ra28-44}$ 14-16 Glosule, f. 8$^{ra49-52}$; Not. Dun., f. 56vb.57ra; Will. of Conches, Glose I, f. 16ra; II, f. 16$^{ra28-44}$

18- Page 35, 5 Glosule, f. 8$^{rb11-14}$; Will. of Conches, Glose I, f. 16^{ra-rb}; II, f. 16$^{ra44-rb32}$; Toc. el., f. 21^{va-vb},

Page 35, 6-8 Pr. I 36, GLK II 27, 25; Not. Dun., f. 56vb; Toc. el., f. 21vb; Promisimus, f. 37$^{va.vb}$

9-12 Pr. I 32-37. 38-49, GLK II 25, 8- 29, 7; 29, 8- 37, 3; Will. of Conches, Glose I, f. 16rb; II, f. 16$^{va14-19}$; Promisimus, f. 38ra; Tria sunt, f. 46ra

13-21 Pr. I 38, GLK II 29, 8-12; Glosule, f. 8$^{rb48-56}$; Will. of Conches, Glose I, f. 16^{rb-va}; II, f. 16$^{va19-44}$; Promisimus, f. 38rb; Tria sunt, f. 46ra

22- Page 36, 4 Pr. I 40, GLK II 29, 15; I 24, GLK II 18, 15; cf. supra, p. 31, 18-22; Not. Dun., f. 25vb. 57rb; Will. of Conches, Glose I, f. 16^{va-vb}; II, f. 16$^{va44-vb2}$; Promisimus, f. 38rb; Tria sunt, f. 46ra

Page 36, 5-8 Pr. I 39, GLK II 30, 7-8; Will. of Conches, Glose I, f. 16vb-17ra; II, f. 16^{vb24}-17^{ra5}; Promisimus, f. 38^{rb-va}; Tria sunt, f. 46ra

9-17 Promisimus, f. 38vb; Tria sunt, f. 46rb 9-11 Pr. I 40, GLK II 32, 6-7 12 Glosule, f. 8$^{va20-22}$; cf. Will. of Conches, Glose I, f. 17rb; II, f. 17$^{ra35-43}$

Fontes (pp. 37-40)

18- Page 37, 6 Will. of Conches, Glose I, f. 17rb; Promisimus, f. 38vb; Tria sunt, f. 46rb 20-21 cf. supra, p. 16, 22 23-24 Pr. I 40, GLK II 32, 6-7

Page 37, 7-24 Pr. I 47, GLK II 35, 24-27; 36, 2; Glosule, f. 9^{rb}12-28; Will. of Conches, Glose I, f. 18va; II, f. 18ra4-24; Promisimus, f. 39vb (vacat folium); Tria sunt, f. 46rb

25- Page 38, 6 Pr. I 40, GLK II 36, 1-2; Will. of Conches, Glose I, f. 18va; II. f. 18ra4-24; Tria sunt, f. 47rb 27 supra, p. 31, 24- 32, 4 Page 38, 4 supra, p. 32, 5-9

Page 38, 7-16 Pr. I 49-58, GLK II 37, 4- 43, 19; 37, 4- 41, 24; 41, 24- 43, 19; 37, 13-14; 39, 9-11; 37, 13; 37, 14- 38, 1; Will. of Conches, Glose (II), f. 18^{rb}9-val0; Tria sunt, f. 47va 17-23 cf. Glosule, f. 9^{val}5-18; Will. of Conches, Glose (II), f. 18va37-47; Toc. el., f. 21vb; Tria sunt, f. 47va 24-27 Will. of Conches, Glose (II), f. 18va47-vb2; Toc. el., f. 21vb; Tria sunt, f. 47^{va-vb}

Page 39, 1-12 Glosule, f. 9^{val}9-26; Will. of Conches, Glose (II), f. 18^{vb}27-43; Toc. el., f. 21vb-22ra; Tria sunt, f. 47vb 15-16 Pr. I 50, GLK II 37, 13

17- Page 40, 9 Pr. I 50 GLK II 37, 13. 15-17. 21-22; Toc. el., f. 21vb-22ra; Tria sunt, f. 47vb-48ra 17-18 Glosule, f. 9va34-41, Will. of Conches, Glose (II), f. 19ra11-19

Fontes (p. 41)

21- Page 40, 3 Glosule, f. $9^{va27-41}$; cf. Not. Dun., f. 58va 17- Page 40, 9 Promisimus, f. 40ra Page 40, 2-3 Vergil, Aeneid 3, 354 Mynors: aulai medio 5-6 Glosule, f. $9^{va41-52}$

Page 40, 6-9 Will. of Conches, Glose (II), f. $19^{ra26-28}$

10- Page 41, 17 Pr. I 54. 56, GLK II 40, 10-11. 13-15. 17; 41, 6. 8. 25; Toc. el., f. 22^{ra-rb}; Promisimus, f. 41^{rb-va}; Tria sunt, f. 48vb 11-12 cf. Not. Dun., f. 58vb-59ra; Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{ra25-35}$ 12-14 Glosule, f. $10^{ra35-37}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{rb10-12}$ 19-20 Glosule, f. $10^{ra37-40}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{rb15-19}$; cf. $20^{ra37-45}$ 24 Glosule, f. $10^{ra51-57}$; Will. of Conches, Glose (II), $20^{ra45-46}$ Page 41, 3 Vergil, Aeneid 1, 665 Mynors, Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{rb29-31}$ 10 supra, p. 5, 8 13-17 Glosule, f. $10^{rb48-50}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{va44-45}$; cf. Not. Dun., f. 59rb; Promisimus, f. 41vb; Tria sunt, f. 49ra

Page 41, 18-19 Pr. I 56, GLK II 41, 25; Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{va44-45}$

20-21 Pr. I 56, GLK II 41, 26 23 Pr. I 56, GLK II 42, 1-3; Glosule, f. $10^{rb59-63}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $20^{va47-vb1}$ 25- Page 42, 2 Lucan, Bellum Civile 10, 121, ed. A.E. Housman, Blackwell, 1927: zmaragdo Pr. I 56, GLK II 42, 2-4; Will. of Conches, Glose II, f. 20^{va3-12}

Fontes (pp. 42-45)

Page 42, 4-22 Pr. I 57 42, 22- 43, 4; Toc. el., f. 22va; Promisimus, f. 42ra; Tria sunt, f. 49^{4b} 4-15 Will. of Conches, Glose (II), f. 20^{vb40}-21^{ral} 4 supra, p. 34, 7 16-22 Glosule, f. 10^{va9-19}; Promisimus, f. 42ra 23- Page 43, 7 Promisimus, f. 42rb; Tria sunt, f. 49va 23-25 Pr. I 58, GLK II 43, 7-9 26- Page, 43, 3 Will. of Conches, Glose (II), f. 21^{ra8-21} 3-7 idem, (II), f. $21^{ra24-34}$

Page 43, 8-16 Pr. I 59, GLK II 43, 9-10. 16-17; Glosule, f. 8^{va44},$10^{va45-61}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{ra35-rb9}$; Promisimus, f. 42rb; Tria sunt, f. 49va

Page 44, 2-5 Pr. II 1-2. 11, GLK II 44, 2-7; 45, 4 ff.; 51, 21 ff., Will. of Conches, Glose (II) f. $21^{rb23-28}$; Promisimus, f. 42rb; Tria sunt, f. 49vb 6-17 Promisimus, f. 42va; Tria sunt, f. 49vb 6-7 Pr. II 1, GLK II 44, 2-3 9-10 Glosule, f. $10^{va66-69}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{rb47-48}$ 18- Page 45, 6 Toc. el., f. 22vb; Promisimus, f. 42va; Tria sunt, f. 49vb 22 Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{rb33-35}$ 23-24 idem, (II), f. $21^{rb35-38}$ Page 45, 1 idem, (II), f. $21^{rb38-41}$ 3-6 idem, (II), f. $21^{rb41-47}$

Page 45, 7-22 Pr. II 1, GLK 44, 4-7; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. 21^{va6-30}; Promisimus, f. 42va; Tria sunt, f. 49vb-50ra 10 supra, p. 6, 23-24 15 supra, p. 11, 16-17

Fontes (pp. 46-48)

23- Page 46, 6 Pr. II 1, GLK II 44, 6-13 Toc. el., f. 22vb; Promisimus, f. 42^{va-vb}; Tria sunt, f. 50ra 23 Will. of Conches, Glose (II), f. $22^{va30-32}$ 26- Page 46, 1 Glosule, f. $10^{vb49-51}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{va33-36}$

Page 46, 1-2 Gl. f. $10^{vb51-54}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{va38-43}$; cf. infra, p. 101, 1-3 3-5 Glosule, f. $10^{vb54-62}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{va43-47}$ 5-6 Glosule, f. $10^{vb62-67}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{va47-49}$

7-15 Pr. II 2, GLK II 44, 19- 45, 2; Promisimus, f. 42vb; Tria sunt, f. 50^{ra-rb} 7-10 Glosule, f. $10^{vb67-11^{ra6}}$ 11-15 Glosule, f. 11^{ra6-13}; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{vb12-22}$

17-19 Pr. II 2, GLK II 45, 4-5; Glosule, f. $11^{ra13-17}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{vb23-27}$; Toc. el., f. $22^{vb-23ra}$; Promisimus, f. 42vb; Tria sunt, f. 50rb

21- Page 47, 19 Pr. II 3, GLK II 45 7-17; Glosule, f. $11^{ra17-40}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $21^{vb27-46}$. $22^{ra11-18}$; Toc. el., f. $22^{vb-23ra}$; Promisimus, f. $42^{vb-43ra}$; Tria sunt, f. 50^{rb-va}

Page 47, 20-25 Glosule, f. $11^{ra40-43}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $22^{ra20-28}$

26- Page 48, 4 Pr. II 3, GLK II 45, 14-17; Glosule, f. $11^{ra45-51}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $22^{ra29-45}$; Promisimus, f. 43ra; Tria sunt, f. 50va

Page 48, 4-14 Pr. II 10 ff., GLK II 50, 14 ff.; cf. Not. Dun., f. 61^{va-vb} 14 cf. Glosule, f. $11^{vb10-18}$

15-22 Glosule, f. 11^{vb1-7}; cf. Not. Dun., f. 60vb; Toc. el., f. 23rb; Promisimus, f. 44ra

23- Page 49, 7 cf. supra, p. 33, 8-9; 20, 9; 33, 10; 20, 14; 33, 9-10; 20, 9-10

Page 49, 9-19 Toc. el., f. 23^{rb-va}; Promisimus, f. 44va; Tria sunt, f. 52rb 9-11 Pr. II 11, GLK II 50, 24-25

12-13 Glosule, f. $11^{vb20-21}$

20-27 Toc. el., f. 23va; Promisimus, f. 44^{va-vb}; Tria sunt, f. 52rb 22-24 Glosule, f. $11^{vb28-31}$; Will. of Conches, Glose (II), f. 23^{rb1-6}

Page 50, 1 Pr. II 11, GLK II 51, 21 ff.; Tria sunt, f. 52va ff.

2-3 Pr. II 11, GLK II 51, 21

4 supra, p. 15, 21- 18, 18; Glosule, f. $12^{ra32-34}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $23^{va45-47}$

6-7 Glosule, f. $12^{ra34-35}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{ra37-41}$; Toc. el., f. 23va; Promisimus, f. 45rb

13- Page 51, 1 Pr. II 12-13, GLK II 51, 25- 53, 3; Promisimus, f. 45^{rb-va}; Tria sunt, f. 53^{va-vb} 18-19

Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{ra44-46}$ 19- Page 51, 1

Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{ra47-rb2}$

Page 51, 2-19 Pr. II 12.13, GLK II 51, 25-26; 52, 17-18; 53, 1-2; cf. Not. Dun., f. 62rb-63va; Promisimus, f. 45va; Tria sunt, f. 53vb-54ra 2-5 Glosule, f. $9^{va59-61}$; $12^{ra35-42}$;

Fontes (pp. 52-55)

Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{rb23-28}$ 11-17 idem, (II), f. 24^{va9-23}

20-25 Promisimus, f. 45va; Tria sunt, f. 54ra

Page 52, 1-23 Pr. II 13, GLK II 52, 18; Will. of Conches, Glose (II), f. 24^{rb8-23}; cf. $19^{val0-29}$ 22-23 Pr. V 31, GLK II 161, 15-16

Page 53, 3-12 Pr. II 13, GLK II.53, 4-6, Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{va23-25}$; Promisimus, f. 45va; Tria sunt, f. 54ra

Page 54, 2 Pr. prol. 1, GLK II 1, 2; Pr. P 7503, f. 1^{r}; a rivulis ductum

5 Pr. prol. 1, GLK II 1, 3

8 Pr. prol. 1, GLK II 1, 4

12 Pr. prol. 1, GLK II 1, 7

14 Pr. prol. 1, GLK II 1, 7; deus naturalis: Remigius, Comm. in M.C. II 65. 8 (p. 184, 5 Lutz); naturalis prudentia: Pr. P 7503, f. 1^{v}, Pr. P 7501, f. 1^{r}

17 Pr. prol. 1, GLK 1, 8; a rure sublatus: Pr. P 7503, f. 1^{r}

19 Pr. prol. 2, GLK II 1, 9; a nucibus tractum: Pr. P 7503, f. 1^{r}

21 Pr. prol. 2, GLK II 1, 11; Glosule, f. $1^{rb18-19}$

24 Pr. prol. 2, GLK II 1, 12

Page 55, 1 Pr. prol. 2, GLK II 1, 12; Charisius, Flavius

Fontes (p. 56)

Sosipater, Artis Grammaticae Libri I, ed. K.Barwick, Leipzig, 1964, p. 123, 16 (GLK I 96, 15); cf. Isidore, Etym. X 184; Festus, De Verborum Significatu (Paulus Diaconus Epitome), ed. W.M. Lindsay, Glossaria Latina, Paris, 1926, vol. IV, p. 280 (De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 280)

3 Pr. prol. 2, GLK II 1, 13; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 280 Lindsay

6 Pr. Prol. 2, GLK II 2, 1, Pr. P 7503, f. 1 : indigentia inertia imperitia penuria; Papias Vocabulista, Vocabularium, Venice, 1496; 1966, p. 159 (Papias, p. 159)

7 Pr. prol. 2, GLK II, 3

9 Pr. prol. 2, GLK II 2, 5; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 280 Lindsay

12 Pr. prol. 2, GLK II 2, 6; idem, X 24, GLK II 516, 8

18 Pr. prol. 2, GLK II 2, 7 24 Cicero, De Inventione II 29, 87, ed. H.M. Hubbell, London, 1949

Page 56, 2 Juvenal, Saturae 9, 88, A. Persi Flacci et D. Iuni Iuvenalis Saturae, ed. W.V. Clausen, Oxford, 1959

3 cf. Lucan Bellum Civile 7, 860: ab Emathio religasset litore funem, Ovid, Metamorphoses XIV 445: herboso religatus ab aggere funis (Vide Lucan, De Bello Civili VII, ed. O.A.W. Dilke, Cambridge, 1960, p. 165, n.)

4-5 Ovid, Epistulae ex Ponto IV 15, 2, Tristia, Ex Ponto, ed. A.L. Wheeler, London (Loeb), 1924

9 Pr. prol. 3, GLK II 2, 10

12 Pr. prol. 3, GLK II 2, 8

15 Pr. prol. 3, GLK II 2, 11

Fontes (p. 57)

16 Pr. prol. 3, GLK II 2, 13

18 Pr. prol. 3, GLK II 2, 14; cf. Corpus Glossariorum Latinorum, ed. G. Goetz, 7 vols., Leipzig, 1888-1923, vol. V, p. 210, 45 (CGL V, p. 210, 45)

23 Pr. prol. 3, GLK II 2, 14; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 140 Lindsay (Vide S.S. Jensen, "Some remarks on the Mediaeval Etymology of "congruitas" and its Background," Fides Quaerens Intellectum, Festskrift Heinrich Roos S.J., København, 1964, pp. 60-65.)

26 Pr. prol. 3, GLK II 2, 16

Page 57, 1 Pr. prol. 3, GLK II 2, 17; idem, VIII 82, GLK 435, 12

4 Pr. prol. 3, GLK II 2, 18; cf. Festus, De Verb Sig., Gl. L. IV, p. 244 Lindsay

5 Pr. prol. 4, GLK II 2, 19

7 Pr. prol. 4, GLK II 2, 20

10 Pr. prol. 4, GLK II 2, 23

13 Pr. prol. 4, GLK II 2, 23; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 197 Lindsay

14 Pr. prol. 4, GLK II 2, 26; cf. Isidore, Etym. X 82

16 Pr. prol. 4, GLK II 3, 1; cf. CGL V, p. 235, 21.18 Goetz

20 Pr. prol. 4, GLK II 3, 1

22 Pr. prol. 4, GLK II 3, 1; idem, I 44, GLK II 34, 11

24 Pr. prol. 4, GLK II 3, 3; cf. CGL V, p. 624, 23; Papias, p. 354

Fontes (pp. 58-59)

26 Pr. prol. 4, GLK II 3, 4

Page 58, 2 Pr. I 1, GLK II 5, 1; cf. Isidore, Etym. VIII 6, 1; Remigius, Comm. in M.C. I 41. 6 (p. 142, 1 Lutz)

4 Pr. I 1, GLK II 5, 1

5 Pr. I 1, GLK II 5, 4

6 Pr. I 1, GLK II 5, 6

7 Pr. I 1, GLK II 5, 8; cf. Papias, p. 269

8 Pr. I 1, GLK II 5, 12; idem, II 10, GLK II 50, 6

9 Pr. I 3, GLK II 6, 9 12 Anonymous, Disticha Catonis IV 25, ed. Marcus Boas, Amstelodami, 1952, p. 223

15 Pr. I 3, GLK II 6, 13; idem, IX 56, GLK II 491, 19-20

17 Pr. I 4, GLK II 6, 14; Glosule, f. $3^{ra31-32}$; Will. of Conches, Glose II, f. $5^{vb30-31}$; cf. Pr. P 7503, f. 2^{v}; Pr. P 7501, f. 3^{r}; Isidore, Etym. XIII 3, 1-2; Toc. el., f. 18vb; Promisimus, f. 24va

21 Pr. I 4, GLK II 6, 18

23 Pr. I 4, GLK II 6, 19

26 Porphyry, Commentum in Horatium Flaccum I 12, 4, ed. A. Holder, Hildesheim, 1967 (cf. C.E. Müller, ed. Festus, De Verborum Significatione cum Pauli Epitome, Lipsiae, 1839, p. 112, n.)

Page 59, 3 glossa ad Pr. I 5, GLK II 7, 5; Pr. P 7501, f. 3^{v}; cf. Isidore, Etym. IX 3, 21

6 Pr. I 5, GLK II 7, 8

Fontes (p. 60)

9 Pr. I 6, GLK II 7, 25

11 Pr. I 7, GLK II 7, 27

18 Pr. I 7, GLK II 8, 4

20 Pr. I 7, GLK II 8, 7

23 Pr. I 7, GLK II 8, 12R; Promisimus, f. 38vb; conversio: Pr. P 7503, f. 3^{r}

25 Pr. I 7, GLK II 8, 18; cf. Diomedes, Ars Grammatica GLK I, p. 365, 16-17; Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 229 Lindsay (Verrius Flaccus); Papias, p. 155

Page 60, 1 Pr. I 7, GLK II 8, 17; idem, X 40, GLK II 530, 21-22

2 Pr. I 8, GLK II 8, 21; idem, X 7, GLK II 500, 12

6 Pr. I 8, GLK II 9, 2

8 Pr. I 8, GLK II 9, 6; cf. idem, VIII 81, GLK II 435, 4

10 Pr. I 9, GLK II 9, 11

12 Pr. I 9, GLK II 9, 12; idem, X 28, GLK II 520, 16

13 Pr. I 9, GLK II 9, 14; cf. Pr. P 7503, f. 3^{v}: propterea

14 Pr. I 9, GLK II 9, 16; cf. suavitus soni vel vocis: Pr. p 7503, f. 3^{v}; Pr. P 7501, f. 3^{r}

16 Pr. I 9, GLK II 9, 20

17 Pr. I 10, GLK II 9, 22; idem, X 18, GLK II 510, 5-6

19 Pr. I 10, GLK II 9, 24; cf. CGL IV, p. 543, 2 Goetz

20 Pr. I 10, GLK II 9, 25; cf. Isidore, Etym. XI 2, 18

21 Pr. I 10, GLK II 9, 27; idem, XII 26, GLK II 593, 21-22

22 Pr. I 10, GLK II 9, 28; idem, VIII 85, GLK II 437, 30

Fontes (pp. 61-62)

23 Pr. I 10, GLK II 9, 30; cf. Pr. P 7501, f. 3^{r}: dubie

25 Pr. I 10, GLK II 9, 30; cf. Pr. P 7501, f. 3^{r}: mobilis

26 Pr. I 10, GLK II 9, 31

Page 61, 1 cf. Pr. I 10, GLK II 9, 32; supra, p. 22, 13 ff; Glosule, f. 9$^{vb64-68}$; Toc. el., f. 19rb:ata eta iti oto utu

6 Pr. I 11, GLK II 10, 3

8 Pr. I 11, GLK II 10, 7

10 Pr. I 11, GLK II 10, 9; cf. Pr. P 7503, f. 3^{r}: transmutatio; Pr. P 7501, f. 3^{r}

15 Pr. I 12, GLK II 11, 1

16 Pr. I 12, GLK II 11, 2

18 Pr. I 12, GLK II 11, 5; idem, XII 21, GLK II 589, 14

20 Pr. I 12, GLK II 11, 6

21 Pr. I 12, GLK II 11, 7

23 cf. cognationes: Pr. I 12, GLK II 11, 11

25 Pr. I 12, GLK II 11, 12

26 Pr. I 13, GLK II 11, 17; idem, VIII 33, GLK II 400, 18 ff.

Page 62, 1 Pr. I 13, GLK II 18; Not.Dun. f. 130vb;v. Hunt,Stud. I, p. 209

3 Pr. I 14, GLK II 11, 22

5 Pr. I 14, GLK II 11, 23

6 Pr. I 14, GLK II 11, 24

7 Pr. I 15, GLK II 12, 16; idem, VIII 25, GLK II 392, 9

9 Pr. I 15, GLK II 12, 19; cf. Not. Dun., f. 58^{ra-rb};

Will. of Conches, Glose I, f. 18rb; II, f. 17$^{vb20-31}$;

Pr. P 7501, f. 5^{v}, Anonymous, Grammatica, Munich. clm., 14763

Fontes (pp. 63-64)

f. 85v 12 Pr. IX 40-41, GLK II 476, 13- 477, 13; X 49-50, GLK II 539, 8-13; X 54, GLK II 543, 14-16

21 Tacitus, Annales 2, 50, ed. Erich Köstermann, Leipzig, 1965, vol. 1

23 The Acts of the Apostles 10, 32; 11, 13; cf. Not. Dun., f. 58rb

Page 63, 2 Pr. I 16, GLK II 12, 21

3 Pr. I 16, GLK II 13, 8; cf. Pr. P 7503, f. 4v

4 Pr. I 16, GLK II 13, 16

5 Pr. I 17, GLK II 13, 11; idem, VIII, 82, GLK II 435, 15

6 Pr. I 17, GLK II 13, 15

7 Pr. I 17, GLK II 13, 21

9 Pr. I 19, GLK II 14, 15; cf. Pr. P 7501, f. 4v; Promisimus, f. 31ra

11 Pr. I 19, GLK II 14, 16; idem, VIII 85, GLK II 437, 31

icio: Pr. X 3, GLK II 496, 18; ico: Pr. X 17, 509, 22

13 Pr. I 20, GLK II 14, 20; cf. Pr. P 7501, f. 4r

14 Pr. I 20, GLK II 15, 6

16 Pr. I 20, GLK II 15, 13

19 Pr. I 21, GLK II 16, 6; cf. Remigius, Comm. in M.C. IV intro. (p. 9, 5-6 Lutz)

24 Pr. I 21, GLK II 16, 8; cf. Papias, p. 359

26 Pr. I 21, GLK II 16, 9

Page 64, 5 Pr. I 22, GLK II 16, 13

6 Pr. I 22, GLK II 16, 15; cf. Papias, p. 105

8 Pr. I 22, GLK II 16, 17; Glosule, f. 7vb67-68;

Fontes (p. 65)

Promisimus, f. 32rb; Isidore, Etym. X 13

10 Pr. I 22, GLK II 16, 18; cf. Pr. P 7501, f. 4^{v}

12 Pr. I 22, GLK II 16, 18; Glosule, f. 7$^{vb68-69}$; cf. Isidore, Etym. XIII 9, 19; Pr. P 7501, f. 4^{v}; Papias, p. 35

18 Pr. I 22, GLK II 16, 18; Glosule 6^{ra12}; Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 93 Lindsay; Pr. P 7503, f. 8^{r}, Promisimus, f. 32ra

21 Pr. I 22, GLK II 17, 1

24 Pr. I 22, GLK II 17, 4; cf. Isidore, Etym. X 134

26 Pr. I 22, GLK II 17, 5; cf. Papias, p. 357

Page 65, 3 Pr. I 22, GLK II 17, 13; cf. Isidore, Etym. I 38, 22

7 Pr. I 22, GLK II 17, 13; idem, XII 23, GLK II 590, 26 ff.

9 Pr. I 22, GLK II 17, 13; cf. Pr. P 7503, f. 5^{v}, Pr. P 7501, f. 4^{v}, Papias, p. 358

11 Pr. I 22, GLK II 17, 14; Glosule, f. 6$^{ra31-34}$; Pr. P 7503, f. 5^{v}, 7501, f. 4^{v}; Papias, p. 379; Promisimus, f. 32va

14 Pr. I 23, GLK II 17, 18; idem, XVII 4, GLK III 109, 15; Pr. P 7503, f. 5^{v}

15 Pr. I 23, GLK II 17, 18; Glosule, f. 8$^{rb63-67}$; Pr. P 7503, f. 5^{v}

17 Pr. I 23, GLK II 18, 1; idem, XVII 4, GLK II 109, 16; Pr. P 7503, f. 5^{v} nuncubi: Glosule, f. 6$^{ra49-51}$; Pr. P 7503, f. 5^{v}

19 Pr. I 23, GLK II 18, 10; cf. Pr. P 7501, f. 4^{v}

Fontes (pp. 66-67)

21 Pr. I 24, GLK II 18, 18; cf. Isidore, Etym. VII 9, 16

24 Pr. I 24, GLK II 18, 18

26 Pr. I 24, GLK II 18, 18

Page 66, 2 Pr. I 24, GLK II 19, 2; idem, VIII 82, GLK II 435, 15

3 Pr. I 24, GLK II 19, 2; idem, XIV 8, GLK III 28, 8-10

5 Pr. I 24, GLK II 19, 4

6 Pr. I 24, GLK II 19, 4

8 Pr. I 24, GLK II 19, 6; idem, X 23, GLK II 515, 8

11 Pr. I 25, GLK II 19, 15

13 Pr. I 25, GLK II 19, 15; idem, VIII 87, GLK II 439, 21; Glosule, f. $9^{vb16-20}$

14 Pr. I 25, GLK II 19, 21; idem, X 23, GLK II 515, 16 ff.

19 Pr. I 25, GLK II 20, 5

21 Pr. I 25, GLK II 20, 4; idem, X 24, GLK II 516, 9-10

23 Pr. I 26, GLK II 20, 15

24 Pr. I 26, GLK II 20, 16

25 Pr. I 26, GLK II 20, 17; vide Hunt, Studies II, p. 42

27 Pr. I 27, GLK II 21, 4

Page 67, 1 Pr. I 27, GLK II 21, 8; Glosule, f. $7^{rb18-21}$; Will. of Conches, Glose I, f. 14va; cf. Pr. P 7503, f. 6^{v}; Pr. P 7501, f. 5^{v}

3 Non invenitur; cf. sinciput, supra, p. 67, 1

6 Pr. I 27, GLK II 21, 8; Will. of Conches, Glose I, f. 14va; Pr. P 7503, f. 6^{v}; Pr. P 7501, f. 5^{v}

Fontes (p. 68)

10 Pr. I 27, GLK II 21, 12

11 Pr. I 27, GLK II 21, 14; idem, X 40, GLK II 530, 24-25

13 Pr. I 27, GLK II 21, 14; idem, VIII 34, GLK II 401 ff.; Glosule, f. $7^{vb}46-50$

14 Pr. I 27, GLK II 21, 15

15 Pr. I 27, GLK II 21, 16; infra, M f. 72^{v} 16 Menegaldus: cf. Charles Thurot, Extraits de divers manuscrits latins pour servir à l'histoire des doctrines grammaticales au moyen âge, Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et d'autres bibliothèques, ed. B. Haureau, vol. XXII, par. 2, Paris, 1869 (Frankfurt am Main, 1964), p. 525; Hunt, Studies I, p. 206; de Rijk, L.M. II, 1, p. 230; Fontes (to p. 1, 2-6)

18 Pr. I 27, GLK II 21, 16

21 Pr. I 27, GLK II 21, 18

22 Pr. I 27, GLK II, 19 (GLK Keil) 26 Vergil, Eclogae 1, 73 Mynors

Page 68, 4 Pr. I 27, GLK II 21, 22; idem, X 9, GLK II 502, 6 ff.; cf. Papias, p. 279

7 Pr. I 28, GLK II 22, 9

9 Pr. I 28, GLK II 22, 9; Will. of Conches, Glose I, f. 14vb; Pr. P 7503, f. 7^{r}; Pr. P 7501, f. 5^{v}

12 Pr. I 28, GLK II 22, 11; idem, VIII, 86, GLK II 438, 21

13 Pr. I 28, GLK II 22, 11

15 Pr. I 28, GLK II 22, 12; idem, XIV 35, GLK III 42, 18

18 Pr. I 29, GLK II 22, 14

20 Pr. I 29, GLK II 22, 23; idem, VIII 81, GLK II 434, 27

21 Pr. I 29, GLK II 22, 23; idem, X 24, GLK II 516, 9

22-24 Pr. VIII 12, GLK II 377, 15; IX 40, GLK II 476, 13;

X 54, GLK II 543, 18; VIII 40, GLK II 476, 13

26 Pr. I 29, GLK II 22, 24

Page 69, 1 Pr. I 29, GLK II 22, 24

2 Pr. I 30, GLK II 23, 6

4 Pr. I 30, GLK II 23, 16

5 Pr. I 30, GLK II 23, 19; cf. Isidore, Etym. X 145

6 Pr. I 31, GLK II 23, 24; idem, XIV 19, GLK III 35, 5, Glosule, f. $7^{va62-65}$

7 Pr. I 31, GLK II 24, 5

8 Pr. I 31, GLK II 24, 6; idem, IV 34, GLK II 137, 8; cf. Glosule, f. $9^{ra28-29}$; Isidore, Etym. III 42, 3

11 Pr. I 31, GLK II 24, 6

12 Pr. I 31, GLK II 24, 9; Glosule, f. 7^{vb5-6}; Will. of Conches, Glose II, f. $15^{va33-34}$; cf. Pr. P 7501, f. 6^{r}; Pr. P 7503, f. 7^{v}; Papias (appendix)

14 Pr. I 31, GLK 24, 11 15 Will. of Conches, Glose II, f. $15^{va41-42}$; CGL V, p. 549, 53; IV, p. 489, 6 Goetz

17 Pr. I 32, GLK II 24, 17; cf. Promisimus, f. 41rb

20 Pr. I 32, GLK II 25, 2; V 42, GLK II 169, 10; cf. Isidore, Etym. XVII 7, 37; Pr. P 7503, f. 7^{v}; Papias, p. 253

23 Pr. I 32, GLK II 25, 3

24 Pr. I 32, GLK II 25, 3; idem, VIII, 82, GLK II 435, 15

25 Pr. I 32, GLK II 25, 9, Glosule, f. 7^{vb29}; Pr. P 7503, f. 7

Fontes (p. 70)

26 Pr. I 32, GLK II 25, 10

Page 70, 1 Pr. I 32, GLK II 25, 12

2 Pr. I 32, GLK II 25, 14; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 185 Lindsay

3 Pr. I 32, GLK II 25, 14; idem, VIII 83, GLK II 436, 9

4 Pr. I 32, GLK II 25, 15; cf. Isidore, Etym. V 27, 37

5 Pr. I 33, GLK II 25, 23; Glosule, f. $7^{vb31-36}$; cf. Isidore, Etym. X 49

6 Pr. I 33, GLK II 25, 26; Glosule, f. $7^{vb36-37}$

7 Pr. I 33, GLK II 25, 26; Glosule, f. $7^{vb41-46}$; cf. Not. Dun., f. 56vb; Isidore, Etym. V 26, 15

8 Pr. I 33, GLK II 25, 26

9 cf. stelliger: Pr. I 33, GLK II 25, 27; cf. Pr. P 7503, f. 8^{r}

10 Pr. I 33, GLK II 25, 27; cf. C.H. Haskins, "The Differentie Dictionum Latinarum of William of Corbeil," Mélanges Paul Thomas, Bruges, 1930, pp. 420-421 Someone's suggestion that Corbeil is really Conches is not confirmed by the contents. Pr. P 7503, f. 8^{r}, Gl. L. III, p. 510, 33 Lindsay

13 Pr. I 33, GLK II 25, 27

14 Pr. I 33, GLK II 25, 27; cf. Isidore, Etym. XIX 1, 2, Pr. P 7503, f. 8^{r}; Grammatica, MS Munich, clm. 14763, f. 85^{v}

Fontes (p. 71)

16 Pr. I 33, GLK II 26, 1

17 Pr. I 33, GLK II 26, 1

18 Pr. I 33, GLK II 26, 1; cf. Pr. P 7503, f. 8^{r}, 7501, f. 6^{v}

19 Pr. I 33, GLK II 26, 1

20 Pr. I 33, GLK II 26, 2; Glosule, f. $7^{vb49-51}$; Will. of Conches, Glose I, f. 15vb; II, $15^{vb30-32}$

21 Pr. I 33, GLK II 26, 2; Will. of Conches, Glose I, f. 15vb; II, f. $15^{vb33-35}$; cf. Papias, p. 352

22 Pr. I 33, GLK II 26, 2

26 Pr. I 33, GLK II 26, 5

27 Pr. I 33, GLK II 26, 6; Glosule, f. $7^{vb60-62}$; Will. of Conches, Glose II, f. $15^{vb21-24}$; Pr. P 7503, f. 8^{r}; cf. Toc. el., f. 21va; Promisimus, f. 37ra

Page 71, 3 Pr. I 33, GLK II 26, 7; Glosule, f. $7^{vb62-65}$; Pr. P 7503, f. 8^{r}; Isidore, Etym. V 26, 16; cf. Toc. el., f. 21va

6 Pr. I 34, GLK II 26, 13; Glosule, f. $7^{vb67-68}$; Will. of Conches, Glose I, f. 15vb; Pr. P 7503, f. 8^{r}, 7501, f. 6^{v}; cf. Papias, p. 200

8 Pr. I 34, GLK II 26, 17; Pr. P 7503, f. 8^{r}: a frequenti sacrificio; Isidore, Etym. XIV 4, 22

10 Pr. I 34, GLK II 26, 19; Glosule, f. 8^{ra6-7}

12 Pr. I 34, GLK II 26, 19; Glosule, f. 8^{ra6-9}

14 Pr. I 46, GLK II 71, 11

15 Pr. I 34, GLK II 26, 24; I 45, GLK II 71, 4

Fontes (p. 71)

16 Pr. I 33, GLK II 26, 1

17 Pr. I 33, GLK II 26, 1

18 Pr. I 33, GLK II 26, 1; cf. Pr. P 7503, f. 8^{r}, 7501, f. 6^{v}

19 Pr. I 33, GLK II 26, 1

20 Pr. I 33, GLK II 26, 2; Glosule, f. $7^{vb49-51}$; Will. of Conches, Glose I, f. 15vb; II, $15^{vb30-32}$

21 Pr. I 33, GLK II 26, 2; Will. of Conches, Glose I, f. 15vb; II, f. $15^{vb33-35}$; cf. Papias, p. 352

22 Pr. I 33, GLK II 26, 2

26 Pr. I 33, GLK II 26, 5

27 Pr. I 33, GLK II 26, 6; Glosule, f. $7^{vb60-62}$; Will. of Conches, Glose II, f. $15^{vb21-24}$; Pr. P 7503, f. 8^{r}; cf. Toc. el., f. 21va; Promisimus, f. 37ra

Page 71, 3 Pr. I 33, GLK II 26, 7; Glosule, f. $7^{vb62-65}$; Pr. P 7503, f. 8^{r}; Isidore, Etym. V 26, 16; cf. Toc. el., f. 21va

6 Pr. I 34, GLK II 26, 13; Glosule, f. $7^{vb67-68}$; Will. of Conches, Glose I, f. 15vb; Pr. P 7503, f. 8^{r}, 7501, f. 6^{v}; cf. Papias, p. 200

8 Pr. I 34, GLK II 26, 17; Pr. P 7503, f. 8^{r}; a frequenti sacrificio; Isidore, Etym. XIV 4, 22

10 Pr. I 34, GLK II 26, 19; Glosule, f. 8^{ra6-7}

12 Pr. I 34, GLK II 26, 19; Glosule, f. 8^{ra6-9}

14 Pr. I 46, GLK II 71, 11

15 Pr. I 34, GLK II 26, 24; I 45, GLK II 71, 4

Fontes (p. 72)

18 Pr. I 35, GLk II 27, 3

19 Pr. I 35, GLK II 27, 6; Glosule, f. 8^{ra15}; cf. Servius In Aen. 6, 107 Thilo, Pr. P 7501, f. 6^{v}; Promisimus, f. 37va

22 Pr. I 35, GLK II 27, 5

24 Pr. I 35, GLK II 27, 8

26 Pr. I 35, GLK II 27, 8

Page 72, 2 Pr. I 35, GLK II 27, 12; cf. Isidore, Etym. I, 27; Papias, p. 239

4 Pr. I 36, GLK II 27, 15; Glosule, f. $8^{ra19-21}$; Will. of Conches, Glose I, f. 16ra; Pr. P 7503, f. 8^{v}; 7501, f. 6^{v}; cf. Isidore, Etym. XII 1, 55

7 Pr. I, GLK II 27, 16; Pr. P 7501, f. 6^{v}: valde iurat; cf. Isidore, Etym. X 222

9 Pr. I 36, GLK II 27, 16; cf. Isidore, Etym. X 222

12 Pr. I 36, GLK II 28, 1; cf. supra, p. 35, 6-8, Glosule, f. $8^{ra49-52}$; Pr. P 7501, f. 7^{r}

14 Pr. I 37, GLK II 28, 7; Glosule, f. $8^{ra20-22}$, Pr. P 7501, f. 7^{r}; visio definitio; cf. Papias, p. 239

17 Pr. I 37, GLK II 28, 7; cf. Pr. P 7501, f. 7^{r}: totum

18 Pr. I 37, GLK II 28, 7; cf. Pr. P 7501, f. 7^{r}: infirmitas

19 Pr. I 37, GLK II 28, 9, Glosule, f. $8^{ra22-27}$; Pr. P 7501, f. 7^{r}; Promisimus, f. 38ra

20 Pr. I 37, GLK II 28, 11; cf. Promisimus, f. 38ra

21 Pr. I 37, GLK II 28, 15

Fontes (pp. 73-74)

22 Pr. I 37, GLK II 29, 1; Glosule, f. $8^{ra30-35}$

26 Pr. I 37, GLK II 29, 6

Page 73, 5 Pr. I 37 GLK II 29, 6; cf. Isidore, Etym. IV 3, 1; Remigius, Comm. in M.C. I 5, 20 (p. 73, 1-3 Lutz)

6 Pr. I 37, GLK II 29, 7; Pr. P 7501, f. 7^{r}

8 Pr. I 38, GLK II 29, 9

12 Pr. I 38, GLK II 29, 14; Glosule, f. $8^{ra52-56}$; cf. Isidore, Etym. XV 11, 43; Pr. P 7503, f. 9^{r}; 7501, f. 7^{r}

14 Pr. I 38, GLK II 29, 15

15 Pr. I 38, GLK II 29, 17; idem, XII 30, GLK II 29, 19 Pr. P 7501, f. 7^{r}

16 Pr. I 38, GLK II 29, 19; idem, XII 20, GLK II 589, 22 Pr. P 7501, f. 7^{r}

17 Pr. I 38, GLK II 29, 19

19 Pr. I 38, GLK II 29, 19; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 115 Lindsay; Pr. P 7501, f. 7^{r}

20 Pr. I 38, GLK II 29, 20; Glosule, f. $8^{rb59-60}$

21 Pr. I 38, GLK II 29, 21

24 Pr. I 38, GLK II 29, 21

26 Pr. I 38, GLK II 29, 21; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 96 Lindsay; Pr. P 7501, f. 7^{r}

Page 74, 1 Pr. I 38, GLK II 29, 21; cf. Pr. P 7501, f. 7^{r}

2 Pr. I 38, GLK II 29, 22; cf. Pr. P 7501, f. 7^{r}

4 Pr. I 38, GLK II 29, 22; cf. Pr. P 7501, f. 7^{r}

Fontes (p. 75)

5 Pr. I 38, GLK II 30, 3 (G Rom. Keil); idem, XIV 43, GLK III 48, 8

6 Pr. I 38, GLK II 30, 3

7 Pr. I 38, GLK II 30, 4

8 Pr. I 38, GLK II 30 5

10 Pr. I 38, GLK II 30, 6 (RBAH Keil)

11 Pr. I 39, GLK II 30, 9; idem, X 18, GLK II 510, 16, Will. of Conches, Glose II, f. 22^{vb31}; Pr. P 7501, f. 7^{v}

13 Pr. I 39, GLK II 30, 9; cf. Isidore, Etym. X 112. 142

14 Pr. I 39, GLK II 30, 9; cf. Isidore, Etym. V 27, 25

16 Pr. I 39, GLK II 30, 9; idem, X 19, GLK II 511, 2

17 Pr. I 39, GLK II 30, 10

19 Pr. I 39, GLK II 30, 11; idem, X 3, GLK II 496, 17 ff.

22 Pr. I 39, GLK II 30, 18

23 Pr. I 39, GLK II 30, 21; cf. Servius, In Aeneida 1, 169 Rand; Isidore, Etym. XIX 2, 15

25 Pr. I 39, GLK II 30, 22; cf. Isidore, Etym. XX 6, 5: vas fictile; CGL V, p. 33, 8 Goetz; Pr. 7501, f. 7^{v}

Page 75, 2 Pr. I 39, GLK II 31, 1; cf. Pr. 7501, f. 7^{v}, Varro, De Lingua Latina VI 7, 66, R.G. Kent, London (Loeb), 1951

5 Pr. I 39, GLK II 31, 1; cf. Pr. P 7501, f. 7^{v}

6 Pr. I 39, GLK II 31, 16

7 Pr. I 39, GLK II 31, 2

8 Pr. I 39, GLK II 31, 3

9 Pr. I 39, GLK II 31, 3; cf. Promisimus, f. 38va

Fontes (p. 76)

12 Pr. I 39, GLK II 31, 3; cf. Pr. P 7501, f. 7^{v}

13 Pr. I 39, GLK II 31, 3

14 Pr. I 39, GLK II 31, 3

15 Pr. I 39, GLK II 31, 3

16 Pr. I 39, GLK II 31, 3

17 Pr. I 39, GLK II 31, 4

18 Pr. I 39, GLK II 31, 4

20 Pr. I 39, GLK II 31, 6; cf. Pr. P 7501, f. 7^{v}

21 Pr. I 39, GLK II 31, 6

22 Pr. I 39, GLK II 31, 6

Page 76, 3 Pr. I 40, GLK II 31, 8

4 Pr. I 40, GLK II 31, 10

5 Pr. I 40, GLK II 31, 13

7 Pr. I 40, GLK II 31, 16; Glosule, f. $8^{val2-13}$; cf. Isidore, Etym. XIII. 21, 30; Pr. P 7501, f. 7^{v}; 7503, f. 9^{v}; Isidore, Etym. XIV 6, 22; Pr. P 7501, f. 7^{v}

8 Pr. I 40, GLK II 31, 17; cf. Servius, In Aeneida 1, 67 Rand; Pr. p. 7503, f. 9^{v}; Promisimus, f. 38vb

9 Pr. VI 92, GLK II 276, 5; cf. Glosule, f. $8^{val0-13}$; Isidore, Etym. III 22,9; Pr. P 7503, f. 9^{v}; 7501, f. 7^{v}; Pr. I 40, GLK II 31, 17; cf. Glosule, f. $8^{val3-15}$

12 Pr. I 40, GLK II 31, 21 17 cf. Isidore, Etym. XV 8, 13-15

23 Pr. I 40, GLK II 31, 21; idem, VIII 85, GLK II 437, 30

24 Pr. I40, GLK II 32, 5

25 Pr. I 40, GLK II 32, 5

26 Pr. I 40, GLK II 32, 6

Page 77, 1 Pr. I 40, GLK II 32, 6

3 Pr. I 41, GLK II 32, 13; cf. Not. Dun., f. 57va

4 Pr. I 41, GLK II 32, 16; Glosule, f. 8^{va29}; cf. Servius, In Aeneida 3, 427, CGL IV, p. 553, 41 Goetz; Pr. P 7501, f. 7^{v}; belva marina vel navis; Papias (appendix)

5 Pr. I 41, GLK II 32, 16; cf. Pr. P 7503, f. 9^{v}; 7501, f. 7^{v}

8 Pr. I 41, GLK II 32, 17; cf. CGL IV, p. 269, 12 Goetz

11 Pr. I 42, GLK II 33, 6

13 Pr. I 42, GLK II 33, 11

17 Pr. I 43, GLK II 33, 14; cf. Isidore, Etym. I 4, 18

18 Pr. I 43, GLK II 33, 14; cf. Pr. P 7503, f. 9^{v} 7501, f. 8^{r}; Papias, p. 25

20 Pr. I 43, GLK II 33, 16; Glosule, f. $8^{vb29-33}$

23 Pr. I 43, GLK II 33, 17

24 Pr. I 43, GLK II 33, 17

25 Pr. VI 93, GLK II 278, 7

Page 78, 4 Pr. I 43, GLK II 33, 18; cf. Pr. P 7501, f. 8^{r}

5 Pr. I 43, GLK II 33, 18; cf. Pr. P 7501, f. 8^{r}

6 Pr. I 43, GLK II 33, 21

8 Pr. I 43, GLK II 33, 21; cf. Pr. P 7501, f. 8^{r}; quatio vel vibro; 7503, f. 10^{r}

9 Pr. I 43, GLK II 33, 22; idem, XIV 20-21.35, GLK III 35, 27; 42, 18; cf. Pr. P 7503, f. 10^{r}

11 Pr. I 43, GLK II 33, 24; excessus mentis; Pr. P 7503, f. 10^{r}, 7501, f. 8^{r}, CGL II, praef., p. xiv Goetz

14 Pr. I 43, GLK II 33, 25

15 Pr. I 43, GLK II 34, 1

16 Pr. I 43, GLK II 34, 3

18 Pr. I 43, GLK II 34, 5; Glosule, f. $8^{vb68-9ra2}$

19 Pr. I 43, GLK II 34, 5

20 Pr. I 44, GLK II 34, 8

21 Pr. I 44, GLK II 34, 8

22 Pr. I 44, GLK II 34, 9

23 Pr. I 44, GLK II 34, 9

25 Pr. I 44, GLK II 34, 9

26 Pr. I 44, GLK II 34, 9

Page 79, 1 Pr. I 44, GLK II 34, 10; V 43, GLK II 170, 2; Will. of Conches, Glose I, f. 18ra; Pr. P 7503, f. 10^{r}; CGL V, p. 24, 3; IV, p. 242, 33; V, p. 502, 42 Goetz

5 Pr. I 44, GLK II 34, 10

6 Pr. I 44, GLK II 34, 10

7 Pr. I 44, GLK II 34, 11; Will. of Conches, Glose I, f. 18ra; II, f. $17^{va11-16}$; Pr. P 7501, f. 8^{r}

10 Pr. I 44, GLK II 34, 12; Glosule, f. 9^{ra6-8}; cf. fontes ad 79, 7

12 Pr. I 44, GLK II 34, 13; Glosule, f. $9^{ra14,16}$; Will. of Conches,, Glose II, f. $17^{vb16-20}$, cf. fontes ad 79, 7

14 Pr. I 44, GLK II 34, 13; Glosule, f. 9^{ra1-6}; Will. of Conches, Glose I f. 18ra

15 Pr. I 44, GLK II 34, 16

17 Pr. I 44, GLK II 34, 16

19 Pr. I 44, GLK II 34, 16; cf. Pr. P 7501, f. 8^{r}

20 Pr. I 44, GLK II 34, 16; cf. Pr. P 7501, f. 8^{r}

21 Pr. I 44, GLK II 34, 16

22 Pr. I 44, GLK II 34, 18; idem, X 21, GLK II 513, 10; Will. of Conches, Glose I, f. 18^{ra-rb}; Pr. P 7501, f. 8^{r}

23 Pr. I 44, GLK II 34, 20

Page 80, 1 Priscian, De Figuris Numerorum 6, GLK III 406, 22. 23 (De Fig. Num.)

2 Priscian, De Fig. Num. 6, GLK III 406, 23. 24

5 Priscian, De Fig. Num. 6, GLK III 406, 2

7 Priscian, De Fig. Num. 7, GLK III 407, 6

8 Priscian, De Fig. Num. 7, GLK III 407, 6

Page 81, 17 cf. Isidore, Etym. VI, 18, 4

18-25 Priscian, De Fig. Num. 19-20, GLK III 412, 26-31

20 cf. Isidore, Etym. III 3, 4

25 Priscian, De Fig. Num. 19, GLK III 412, 20 ff.

Page 82, 10- Page 83, 2 Priscian, De Fig. Num. 27, GLK III 412, 31, 413, 2

Page 83, 3 Pr. I 44, GLK II 34, 23; idem, VIII 86, GLK II 438, 24

5 Pr. I 44, GLK II 34, 25; idem, XV 29, GLK III 82, 19 ff.

6 Pr. I 44, GLK II 34, 25

7 Pr. I 45, GLK II 35, 1; idem VIII 86, GLK II 438, 24; Pr. P.7501, f. 8^{r}

Fontes (p. 84)

8 Pr. I 45, GLK II 35, 1

9 Pr. I 45, GLK II 35, 2

12 Pr. I 45, GLK II 35, 2; cf. supra, p. 69, 8, Pr. P 7503, f. 10r; 7501, f. 8r

15 Pr. I 45, GLK II 35, 3

17 Pr. I 45, GLK II 35, 3

19 Pr. I 45, GLK II 35, 4

20 Pr. I 45, GLK II 35, 4

21 Pr. I 45, GLK II 35, 7; Glosule, f. 9ra35; cf. Isidore, Etym. XV 16, 7

23 Pr. I 45, GLK II 35, 8; idem, VIII 82, GLK II 435, 12; cf. Charisius, Art. Gramm. Lib. I, p. 95, 11-17 Barwick (GLK I 75, 8): Aulus Gellius, Noctes Atticae XVI, x, 15 Marshall

24 Pr. I 45, GLK II 35, 9

25 Pr. I 45, GLK II 35, 9; idem, VIII 85, GLK II 438, 2

26 Pr. I 45, GLK II 35, 9; cf. Pr. P 7503, f. 10v, 7501, f. 8v

Page 84, 2 Pr. I 45, GLK II 35; idem, I 39, GLK II 31, 4

3 Pr. I 45, GLK II 35, 10; idem, VIII86, GLK II 438, 24; cf. Pr. P 7501, f. 8v

5 Pr. I 45, GLK II 35, 11; cf. Pr. P 7501, f. 8v

6 Pr. I 45, GLK II 35, 11

7 Pr. I 45, GLK II 35, 12

8 Pr. I 45, GLK II 35, 12

9 Pr. I 46, GLK II 35, 14; idem I 45, GLK II 35, 1

10 Pr. I 46, GLK II 35, 14; idem, I 44, GLK II 34, 9

11 Pr. I 46, GLK II 35, 16; idem, I 43, GLK II 33, 18

12 Pr. I 46, GLK II 35, 21

15 Pr. I 47, GLK II 36, 1; idem, I 45, GLK II 35, 1

17 Pr. I 47, GLK II 36, 3; cf. Isidore, Etym. I 4, 12

18 Pr. I 47, GLK II 35, 26; Glosule, f. $9^{rb21-25}$; cf. Pr. P 7503, f. 10^{v}; 7501, f. 8^{v}; CGL V, p. 95, 16 Goetz

19 Pr. I 48, GLK II 36, 6

20 Pr. I 48, GLK II 36, 8; cf. Isidore, Etym. I 11

24 Pr. I 48, GLK II 36, 10; cf. supra, p. 66, 27

25 Pr. I 49, GLK II 36, 16; cf. CGL V, p. 377, 27; Papias, p. 239: ostea

26 Pr. I 49, GLK II 36, 20; cf. CGL V, p. 481, 33; Pr. P 7503, f. 10^{v}; 7501, f. 8^{v}

Page 85, 20 Pr. I 49, GLK II 36, 20; Glosule, f. 9^{rb45}

5 Pr. I 47, GLK II 36, 21; cf. Pr. P 7501, f. 8^{v}: calor

6 Pr. I 49, GLK II 36, 22; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 307 Lindsay

7 Pr. I 49, GLK II 36, 22, Glosule, f. $9^{rb45-49}$; CGL V, P. 278, 52 Goetz; Pr. P 7503, f. 11^{r}; 7501, f. 8^{v}

9 Pr. I 49, GLK II 36, 22; Glosule, f. $9^{rb49-57}$; Will. of Conches, Glose I, f. 18va; Glose II, f. $18^{ra47-4b2}$; Pr. P 7503, f. 11^{r}; 7501, f. 8^{v}

13 Pr. I 50, GLK II 37, 5; cf. supra, p. 66, 23

14 Pr. I 50, GLK II 37, 6; cf. Pr. P 7501, f. 9^{r}; 7503, f. 11^{r}

15 Pr. I 50, GLK II 37, 8; Glosule, f. 9^{va6-8}

16 Pr. I 50, GLK II 37, 9

18 Pr. I 50, GLK II 37, 12; cf. Fulgentius, Opera.I, ed. R. Helm, Leipzig, 1898, P. 21, 16; CGL II, p. 245, 6 Goetz, Pr. P 7501, f. 9^{r}, 7503, f. 11^{r}

19 Pr. I 50, GLK II 37, 14

22 Pr. I 50, GLK II 37, 13

24 Pr. I 50, GLK II 37, 15; cf. Isidore, Etym.VIII 7, 2

25 Pr. I 50, GLK II 37, 15; cf. Isidore, Etym. I 35, 4; CGL II, p. 271, 15 Goetz; Pr. P 7503, f. 11^{r}

Page 86, 1 Pr. I 51, GLK II 38, 1

2 Pr. I 51, GLK II 38, 1

3 Pr. I 51, GLK II 38, 2

5 Pr. I 51, GLK II 38, 3; idem, VIII 36, GLK II 403, 14

9 Vergil, Aeneid 1, 73 Mynors

10 Pr. I 51, GLK II 38, 4; idem, IX 15, GLK II 460, 2-4

13 Pr. I 51, GLK II 38, 4; idem XI 16, GLK II 558, 4; cf. Pr. P 7503, f. 11^{r}

14 Pr. I 51, GLK II 38, 6; cf. Pliny, Naturalis Historia 10, 48, 67, [132, ed. H. Rackham, London (Loeb), 1947, vol. 3; CGL V, p. 337, 14; III, 489, 7 Goetz; Promisimus, f. 40ra

19 Pr. I 51, GLK II 38, 8

21 Pr. I 51, GLK II 38, 13

22 Pr. I 51, GLK II 38, 14

23 Pr. I 51, GLK II 38, 15

25 Pr. I 52, GLK II 39, 3; idem, II 5, GLK II 46, 15

Fontes (p. 87)

Page 87, 1 Pr. I 52, GLK II 39, 10; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L IV, p. 308 n. Lindsay; Servius, In Aeneida 1, 256 Rand; Remigius Autissiodorensis, In Artem Donati Minorem Commentum 61, ed. W. Fox, Leipzig, p. 52, 19-20; Pr. P 7503, p. 11^{r}; Papias, p. 240

3 Pr. I 52, GLK II 39, 12

4 Pr. I 53, GLK II 39, 22; Glosule, f. 9$^{vb49-52}$; cf. Pr. P 7501, f. 9^{r}, Promisimus, f. 41ra

5. Pr. I 53, GLK II 40, 2; cf. supra, p. 85, 24; Glosule, f. 9$^{vb56-57}$

7 Pr. I 53, GLK II 40, 3; cf. Isidore, Etym. VIII 7, 6; CGL V, p. 181, 7 Goetz; Pr. P 7503, f. 11^{v}; 7501, f. 9^{v}

8 Pr. I 53, GLK II 40, 4; cf. Isidore, Etym. VIII 7, 5; CGL V, p. 250, 9-11 Goetz; Pr. P 7503, f. 11^{v}; 7501, f. 9^{v}

11 Pr. I 54, GLK II 40, 8; cf. Isidore, Etym. XV 2, 17

13 Pr. I 54, GLK II 41, 9; Glosule, f. 10^{ra6264}

14 Pr. I 55, GLK II 41, 14; cf. Isidore, Etym. XIV 6, 33; Vergil, Aeneid. 10, 179 Mynors, Pr. P 7503, f. 12^{r}; 7501, f. 9^{v}

15 Pr. I 55, GLK II 41, 16

16 Pr. I 55, GLK II 41, 17; Glosule, f. 10$^{ra34-36}$; cf. Isidore, Etym. XIV 6, 30; Pr. P 7603, f. 12^{r}; 7501, f. 9^{v}

18 Pr. I 55, GLK II 41, 17; cf. CGL III, p. 422, 71 Goetz

19 Pr. I 55, GLK II 41, 18; cf. Festus, De Verb. Sig.; Gl. L V, p. 245 Lindsay; Remigius, Comm. in M.C. I 10. 7 (p. 84, 32- 85, 3 Lutz), Servius, In Aeneida 4, 77 Stocker; Pr. P

7503, f. 12^{r}, 7501, f. 9^{v}; Promisimus, f. 52va; Papias, p. 181

23 Pr. I 56, GLK II 41, 25

26 Pr. I 56, GLK II 42, 1; cf. Isidore, Etym. XIII 21, 22; Pr. P 7501, f. 9^{v}

27 Pr. I 56, GLK II 42, 1; Pr. P 7503, f. 12^{r}; cf. Servius, In Aen. 4, 377 Stocker; Isidore, Etym. XVI 7, 1

Page 88, 1 Pr. I 56, GLK II 42, 4

3 Pr. I 56, GLK II 42, 6; idem, II 5, GLK II 46, 18

4 Pr. I 56, GLK II 42, 9; cf. Isidore, Etym. XVII 8, 5; Pr. P 7503, f. 12^{r}; Promisimus, f. 42ra

5 Pr. I 56, GLK II 42, 9; Will. of Conches, Glose II, f. 20^{vb21}; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}

7 Pr. I 56, GLK II 42, 9; Will. of Conches, Glose II, f. 20^{vb21}; cf. Remigius, Comm. in M.C. I 37, 3 (p. 136, 10-14 Lutz); Pr. P 7501, f. 9^{v}; Papias, p. 4

8 Pr. I 56, GLK II 42, 10; cf. Papias, p. 205

9 Pr. I 56, GLK II 42, 12; cf. Isidore, Etym. XVI 4, 4; Promisimus, f. 42ra

11 Pr. I 56, GLK II 42, 15; cf. Promisimus, f. 42ra

14 Pr. I 56 GLK II 42, 13; cf. CGL V, p. 623, 37 Goetz; Pr. P 7501, f. 10^{r}, 7503, f. 12^{r}

16 Pr. I 57, GLK II 42, 5

17 Pr. I 57, GLK II 42, 16; Will. of Conches, Glose II, f. 20^{vb35}; Pr. P 7503, f. 12^{r}; imberbis

18 Pr. I 57, GLK II 42, 16; cf. Isidore, Etym. XVII 1, 2, III 25, 1; Promisimus, f. 42ra

19 Pr. I 57, GLK II 42, 17; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}; renuo

Fontes (p. 89)

recuso denego

20 Pr. I 57, GLK II 42, 18; cf. Isidore, Etym. XIII 21, 15; Pr. P 7503, f. 12^{r}

18 Pr. I 57, GLK II 42, 18; cf. CGL V, p. 565, 2 Goetz

21 Pr. I 57, GLK II 42, 18; Pr. P 7503, f. 12^{r}; 7501, f. 10^{r}

22 Pr. I 57, GLK II 42, 18

23 Pr. I 57, GLK II 42, 18; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}, 7501, f. 10^{r}; Promisimus, f. 42ra

24 Pr. I 57, GLK II 42, 19; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}; 7501, f. 10^{r}

25 Pr. I 57, GLK II 42, 19; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}

26 Pr. I 57, GLK II 42, 19; Will. of Conches, Glose II $20^{vb36,37}$; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}; Promisimus, f. 42ra

Page 89, 1 Pr. I 57, GLK II 42, 19; Will. of Conches, Glose II, f. 20^{vb37}

3 Pr. I 57, GLK II 42, 21; Will. of Conches, Glose II, f. $20^{vb37-38}$; cf. Servius, In Aeneida 8, 425 Thilo, Pr. P 7501, f. 10^{r}; Promisimus, f. 42ra

5 Pr. I 57, GLK II 42, 21; Will. of Conches, Glose II, f. 20^{vb38}; cf. Pr. P 7503, f. 12^{v}; 7501, f. 10^{r}

7 Pr. I 57, GLK II 42, 21; Will. of Conches, Glose II, f. $20^{vb38-42}$; cf. Pr. P 7503, f. 12^{r}; 7501, f. 10^{r}

14 Pr. I 57, GLK II 43, 2; cf. CGL IV, p. 410, 2 Goetz; Pr. P 7503, f. 12^{v}; Promisimus, f. 42ra

Fontes (p. 90)

15 Pr. I 57, GLK II 43, 3; cf. Persius, Saturarum Liber V 13, ed. W. Clausen, Oxford, 1959: Pr. P 7503, f. 12^{v}; 7501, f. 10^{r}; Promisimus, f. 42^{4a}

16 Pr. I 57, GLK II 43, 5; idem, VIII 85, GLK II 437, 28

17 Pr. I 58, GLK II 43, 6; Glosule, f. $10^{va}31, 32$; cf. Charisius, Art. Gramm. Lib. I, p. 140, 4-14 Barwick (GLK I 109, 17): Servius, In Aeneida 3, 94 Stocker, Nonius Marcellus, De Compendiosa Doctrina 226, 29M, ed. W.M. Lindsay, Leipzig, 1903; Promisimus, f. 42rb

20 Pr. I 58, GLK II 43, 10

21 Pr. I 58, GLK II 43, 10; cf. Pr. P 7503, f. 12^{v}; 7501, f. 10^{r}

22 Pr. I 58, GLK II 43, 10; cf. supra, p. 65, 19

24 Pr. I 58, GLK II 43, 13

26 Pr. I 58, GLK II 43, 15; Glosule, f. $10^{va}53-54$; Will. of Conches, Glose II, f. $20^{rb}14-15$; cf. Isidore, Etym. XII 7, 24; Pr. P 7503, f. 12^{v}; 7501, f. 10^{r}; Promisimus, f. 42rb

Page 90, 1 Pr. I 58, GLK II 43, 15; cf. CGL V, p. 622, 39 Goetz, Pr. P 7503, f. 12^{r}; Promisimus, f. 42rb

4 Pr. I 58, GLK II 43, 18; idem, I 39, GLK II 31, 1

6 Pr. II 1, GLK II 44, 3

8 Pr. II 1, GLK II 44, 4

10 Pr. II 1, GLK II 44, 6

11 Pr. II 1, GLK II 44, 8

12 Pr. II 1, GLK II 44, 10

13 Pr. II 1, GLK II 44, 12

15 Pr. II 2, GLK II 44, 16

16 Pr. II 2, 44, 16

18 Pr. II 2, GLK II 45, 6; idem, VIII 82, GLK II 435, 15

19 Pr. II 3, GLK II 45, 9; cf. supra, p. 63, 13

20 Pr. II 3, GLK II 45, 9; idem, IX 44, GLK II 481, 2; cf. Appendix Probi, GLK IV 203, 29

21 Pr. II 3, GLK II 45, 9; idem, X 38, GLK II 529, 19; Glosule, f. $11^{ra29-32}$

24 Pr. II 3, GLK II 45, 10

25 Pr. II 3, GLK II 45, 10

26 Pr. II 3, GLK II 45, 10; cf. Pr. P 7503, f. 13^{r}

Page 91, 1 Pr. II 3, GLK II 45, 12; Glosule, f. $11^{ra36-39}$

2 Pr. II 3, GLK II 45, 13; cf. Pr. P 7503, f. 13^{r}

3 Pr. II 3, GLK II 45, 14; idem, VIII 85, GLK II 437, 28

4 Pr. II 3, GLK II 45, 15

5 Pr. II 3, GLK II 45, 15

6 Pr. II 3, GLK II 45, 15; idem, VIII 85, GLK II 437, 28

7 Pr. II 3, GLK II 45, 15

8 Pr. II 3, GLK II 45, 15

9 Pr. II 3, GLK II 45, 17; idem, XII 21, GLK II 580, 13

11 Pr. II 3, GLK II 45, 17

13 Pr. II 4, GLK II 46, 1; Will. of Conches, Glose II, f. $22^{rb21-26}$; cf. Isidore, Etym. X 196; Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 301; Pr. P 7503, f. 13^{r}

Fontes (p. 92)

14 Pr. II 4, GLK II 46, 2; idem, XII 21, GLK II 435, 15

15 Pr. II 4, GLK II 46, 3

17 Pr. II 5, GLK II 46, 7; Glosula, f. $11^{rb10-11}$; Will. of Conches, Glose II, f. $22^{rb33-35}$; cf. Pr. P 7503, f. 13^{r}; 7501, f. 10^{v}; CGL V, p. 480, 57 Goetz; Promisimus, f. 43ra

18 Pr. II 5, GLK II 46, 7; Will. of Conches, Glose II, f. 22^{rb35}; cf. Isidore, Etym. V 30, 10; Pr. P 7503, f. 13^{r}; Promisimus, f. $43,^{ra}$; Papias, p. 298

19 Pr. II 5, GLK II 46, 7; Glosule, f. $11^{rb11-12}$; Will. of Conches, Glose II, f. 22^{rb36}; cf. Charisius, Art. Gramm. Lib. I, p. 107, 14 Bar. (GLK I 85, 6): Pr. P 7503, f. 13^{r}; 7501, f. 10^{v}; Promisimus, f. 43rb

22 Pr. II 5, GLK II 46, 6; Will. of Conches, Glose II, f. $22^{rb36-37}$; Pr. P 7503, f. 13^{r}; 7501, f. 10^{v}, CGL V, p. 644, 70

23 Pr. II 5, GLK II 46, 9; cf. Pr. P 7503, f. 13^{r}; 7501, f. 10^{v}; Promisimus, f. 43rb

25 Pr. II 5, GLK II 46, 10; idem, I 44, GLK II 34, 8; cf. Pr. P 7501, f. 10^{v}

26 Pr. II 5, GLK II 46, 10; idem, I 44, GLK II 34, 8; cf. Pr. P 7501, f. 10^{v}; Promisimus, f. 43rb

27 Pr. II 5, GLK II 46, 10; idem, I 44, GLK II 34, 8; cf. Promisimus, f. $43,^{rb}$

Page 92, 1 Pr. II 5, GLK II 46, 12; idem, X 24, GLK II 516, 9

Fontes (p. 93)

2 Pr. II 5, GLK II 46, 12; cf. Promisimus, f. 43rb

3 Pr. II 5, GLK II 46, 12; cf. Pr. P 7503, f. 13^{r}, Ovid, Metamorphoses 1, 22 ed. F.J. Miller, London (Loeb) 1916

8 Pr. II 5, GLK II 46, 13; idem, Partitiones XII Versuum Aeneidos IV 92, GLK II 480, 10; Will. of Conches, Glose II, f. $23^{ra39-40}$; cf. Pr. P 7503, f. 13^{v}

9 Pr. II 5, GLK II 46, 14; idem, IX 54, GLK II 489, 11; cf. Pr. P 7503, f. 13^{v}

10 Pr. II 5, GLK II 46, 17; Will. of Conches, Glose II, f. 22^{va6-9}; cf. Pr. P 7503, f. 13^{v}; 7501, f. 10^{v}

12 Pr. II 5, GLK II 46, 18; cf. Pr. P 7501, f. 10^{v}

13 Pr. II 5, GLK II 46, 20; cf. supra, p. 60, 20

14 Pr. II 6, GLK II 46, 24; cf. Pr. P 7501, f. 11^{r}

19 Pr. II 6, GLK II 46, 26; Will. of Conches, Glose II, f. $22^{va10-15}$; cf. Pr. P 7503, f. 13^{v}

20 Pr. II 6, GLK II 46, 28

21 Pr. II 6, GLK II 46, 28

22 Pr. II 6, GLK II 46, 28

25 Pr. XIV 26, GLK III 38, 14

26 Pr. II 6, GLK II 47, 1; cf. CGL V, p. 555, 4 Goetz; Pr. P 7503, f. 13^{v}; 7501, f. 11^{r}

Page 93, 1 Pr. II 6, GLK II 46, 28

2 Pr. II 6, GLK II 47, 1

4 Pr. II 6, GLK II 47, 2; idem, Part. XII Versuum Aen. XI 201, GLK III 508, 34

Fontes (p. 93)

5 Pr. II 6, GLK II 47, 5; cf. CGL II, p. 569, 20, V, p. 347, 26 Goetz; Pr. P 7501, f. 11^{r}; Promisimus, f. 43vb; Papias, p. 37

6 Pr. II 6, GLK II 47, 5; Remigius, Comm. in M.C. II 51. 19 (p. 163, 19 Lutz); cf. Isidore, Etym. XIX 34, 12, Pr. P 7503, f. 13^{v}; Promisimus, f. 43vb

7 Pr. II 6, GLK II 47, 5

9 Pr. II 6, GLK II 47, 9; Glosule, f. $11^{rb23-24}$; Pr. P 7501, f. 11^{r}; Will. of Conches, Glose II, f. 22^{va9} ff.; cf. Fulgentius, Fabius Planciades, Opera, I ed. R. Helm Leipzig, 1898, p. 18, 1-2; CGL V, p. 615, 37 Goetz; Pr. P 7501, f. 9^{v}; 7503, f. 13^{v}; Promisimus, f. 42ra; Papias, p. 4

11 Pr. II 6, GLK II 47, 9; idem, X 24, GLK II 516, 5

12 Pr. II 6, GLK II 47, 9; idem, X 24, GLK II 516, 7

16 Pr. II 6, GLK II 47, 16

18 Pr. II 7, GLK II 47, 21

19 Pr. II 7, GLK II 47, 21

20 Pr. II 7, GLK II 47, 21

21 Pr. II 7, GLK II 47, 22

22 Pr. II 7, GLK II 47, 21; idem, VIII 85, GLK II 438, 2; cf. Pr. P 7501, f. 11^{r}

23 Pr. II 7, GLK II 47, 22; cf. Pr. P 7501, f. 11^{r}

24 Pr. II 7, GLK II 47, 22

25 Pr. II 7, GLK II 47, 23; Glosule, f. $11^{rb28-29}$; Will. of Conches, Glose II, f. $22^{va35-37}$; cf. Pr. IV 2, p. 118, 18, supra, p. 83, 3; Festus, De Verborum

Fontes (pp. 94-95)

Significatu, Gl. L IV, p. 102 Lindsay; Isidore, Etym. X 17, Papias, p. 33

Page 94, 3 Pr. II 7, GLK II 47, 28; Charisius, Art. Gramm. Lib III, p. 322, 19 Barwick (GLK I 247, 26)

8 Ovid, Epistulae Heroidum 13, 102, ed. Henr. Dörrie, Berlin, 1971

9 Pr. II 8, GLK II 48, 6

10 Pr. II 8, GLK II 48, 14; cf. CGL IV, p. 476, 45 Goetz

12 Pr. II 9, GLK II 48, 24; Will. of Conches, Glose II, f. 22^{vb41}; cf. Diomedes, Ars Grammatica, GLK I 441, 31

14 Pr. II 9, GLK II 49, 3; cf. Isidore, Etym. IV 7, 19; 8, 14, Agroecius, GLK VII, 121, 17; Pr. P 7503, f. 14^{r}

17 Pr. II 9, GLK II 49, 3; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}

18 Pr. II 9, GLK II 49, 8

19 Pr. II 9, GLK II 49, 9; cf. Remigius, Comm. in M.C. II 67. 1 (p. 186, 8-15 Lutz); CGL V, p. 652, 16 Goetz; Pr. P 7503, f. 14^{r}; 7501, f. 11^{v}

21 Pr. II 9, GLK II 49, 12

23 Pr. II 9, GLK II 49, 12; cf. Pr. P 7503, f. 14^{r}; 7501, f. 11^{v}; Papias, p. 192

25 Pr. II 9, GLK II 49, 12; cf. Isidore, Etym. V 25, 12-13 Goetz

Page 95, 1 Pr. II 9, GLK II 49, 13

2 Pr. II 9, GLK II 49; cf. Isidore, Etym. XVI 26, 6, CGL IV, p. 408, 29 Goetz; Pr. P 7503, f. 14^{r}; 7501, f.

Fontes (p. 96)

11^{v}; mensura gallica

4 Pr. II 9, GLK II 49, 17

5 Pr. II 9, GLK II 49; Glosule, f. $11^{va54-56}$; Will. of Conches, Glose II, f. $23^{ra16-20}$

6 Pr. II 9, GLK II 49, 20

7 Pr. II 9, GLK II 49, 23; cf. Pr. P 7503, f. 14^{r}; 7501, f. 11^{v}

8 Pr. II 9, GLK II 49, 25; cf. supra, p. 75, 9

11 Pr. II 9, GLK II 49, 26; Glosule, f. $11^{va67-68}$; cf. Isidore, Etym. XV 16, 12; Pr. P 7503, f. 14^{v}; puteal; Horace, Sermones 2, 6, 35 Wickham

14 Pr. II 9, GLK II 49, 26

15 Pr. II 9, GLK II 49, 26

16 Pr. II 9, GLK II 49, 26; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}; Promisimus, f. 44rb

18 Pr. II 9, GLK II 49, 27

20 Pr. II 10, GLK II 49, 29

21 Pr. II 10, GLK II 49, 29; cf. Promisimus, f. 44rb

22 Pr. II 10, GLK II 50, 2; cf. 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v},

25 Pr. II 10, GLK II 50, 3; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}; Isidore, Etym. XIV 8, 42; Remigius, Comm. in M.C. I 39. 19 (p. 140, 4-5 Lutz); Promisimus, f. 44rb

Page 96, 1 Pr. II 10, GLK II 50, 3; cf. Promisimus, f. 44rb

3 Pr. II 10, GLK II 50, 3; cf. Isidore, Etym. III 55; Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}; Promisimus, f. 44rb

Fontes (p. 97)

5 Pr. II 10, GLK II 50, 5; cf. Isidore, Etym. V 39, 19. 21; Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}; Papias, p. 379

6 Pr. II 10, GLK II 50, 6; cf. supra, p. 58, 8; Isidore, Etym. X, 234; Pr. P 7503, f. 14^{v}

8 Pr. II 10, GLK II 50, 6; Glosule, f. $11^{va69-vb1}$; Pr. X 3, GLK II 496, 23; Isidore, Etym. X 204; CGL V, p. 555, 48 Goetz; Promisimus, f. 44va

12 Pr. II 10, GLK II 50, 8; cf. Pr. P 7501, f. 11^{v}; Promisimus, f. 44va

14 Pr. II 10, GLK II 50, 10; idem, IV 22, GLK II 130, 8; Pr. P 7503, f. 14^{v}

15 Pr. II 10, GLK II 50, 13; idem, IV 5, GLK II 120, 20

17 Pr. II 10, GLK II 50, 17; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}(manu alia)

19 Pr. II 10, GLK II 50, 20; cf. Isidore, Etym. XVIII 14, 1; Pr. P 7503, f. 14^{v}

20 Pr. II 10, GLK II 50, 20; cf. Remigius, Comm. in M.C. I 28. 22 (p. 119, 6 Lutz); Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 142 Lindsay; CGL V 566, 22 Goetz; Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}

22 Pr. II 10, GLK II 50, 19; Will. of Conches, Glose II, f. $23^{ra\ 42}$; Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}

25 Pr. II 10, GLK II 50, 22; idem, X 9, GLK II 502, 6

26 Pr. II 10, GLK II 50, 22

Page 97, 1 Pr. II 10, GLK II 50, 22

Fontes (p. 98)

2 Pr. II 10, GLK II 50, 22

3 Pr. II 10, GLK II 50, 22

5 Pr. II 11, GLK II 50, 25; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}

6 Pr. II 11, GLK II 50, 25; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}; 7501, f. 11^{v}

7 Pr. II 11, GLK II 51, 3

8 Pr. II 11, GLK II 51, 3

9 Pr. II 11, GLK II 51, 3; idem, I 51, GLK II 38, 1

10 Pr. II 11, GLK II 51, 3

11 Pr. II 11, GLK II 51, 7; idem, I 57, GLK II 42, 17; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}, 7501, f. 12^{r}; Promisimus, f. 44vb

13 Pr. II 11, GLK II 51, 9

15 Pr. II 11, GLK II 51, 9

17 Pf. II 11, GLK II 51, 12; Glosule, f. $11^{vb43-45}$; cf. Isidore, Etym. XX 9, 1; CGL IV, p. 81, 22 Goetz; Pr. P 7503, f. 14^{v}

19 Pr. II 11, GLK II 51, 12; cf. Pr. P 7501, f. 12^{r}; Promisimus, f. 44vb

22 Pr. II 11, GLK II 51, 12; cf. Pr. P 7503, f. 14^{v}

23 Pr. II 12, GLK II 51, 22

Page 98, 4 Pr. prol. 2, GLK II 1, 10

5-7 Pr. I 3, GLK II 45, 6-9

7-8 Pr. I 3, GLK II 45, 9-21

9-11 Pr. prol. 2, GLK II 2, 5-6; Glosule, f. $1^{rb19-21}$

13-14 Pr. I 3, GLK II 6, 13

16-18 Pr. I 12, GLK II 11, 6

Fontes (pp. 99-100)

18-19 Pr. I 14, GLK II 12, 1

20-21 Pr. II 17, GLK II 13, 22-23

26 Pr. I 20, GLK II 15, 11

26- Page 99, 1 cf. supra, p. 28, 1-7

Page 99, 2-3 Pr. I 25, GLK II 20, 7-8

5-6 Pr. I 28, GLK II 22, 3; idem, IX 14, GLK II 459, 24

8-10 Pr. I 20, GLK II 22, 17-18; idem IX 18, GLK II 461, 14

13-14 Pr. I 30, GLK II 23, 4-5

14-15 Juvenal, Saturae 6, 109 Clausen.

16-17 Pr. I 32, GLK II 25, 4-6

19-21 Pr. I 32, GLK II 25, 4-6

22 Pr. I 36, GLK II 29, 19; I 34, GLK II 26, 13

24-26 Pr. I 34, GLK II 26, 23-24

26-27 Pr. VI 33, GLK II 224, 11

Page 100, 2-3 Pr. I 37, GLK II 28, 11-12

6-7 Pr. I 37, GLK II 29, 16-17

7 Pr. I 38, GLK II 29, 20

9-10 Pr. I 38, GLK II 29, 22-30

11-13 Pr. I 38, GLK II 30, 4-5, Ennius, Annales X, frg. VI (332) Enniannae Poesis Reliquiae, ed. I. Vahlen, Leipzig, 1928; 1967, p. 59

16-17 Pr. I 41, GLK II 32, 8

20-21 Pr. I 54-55, GLK II 40, 12-15

22 Pr. I 55, GLK II 41, 24

23-24 Pr. I 57, GLK II 42, 14-15

Fontes (pp. 101-103)

26- Page 101, 1 Pr. II 1, GLK II 44, 8-10

4-5 Pr. II 9, GLK II 49, 9-10

6 cf. CGL V, p. 607, 65 Goetz

7-9 Pr. II 6, GLK II 47, 8-9

11-13 Pr. II 9, GLK II 49, 14-17

14 cf. Pr. X 31, GLK II 523, 10; Glosule, f. $11^{va54-56}$; conrigo; Will. of Conches; Glose II, f. $23^{ra16-20}$; conringo; Not. Dun. f. 26va; CGL V, p. 562, 52; II, p. 439, 46 Goetz; Toc. el., f. 23rb; conrigere; Promisimus, f. 44rb

Page 102, 5-12 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{va31-35}$; Glosule, f. $12^{va48-55}$; Not. Dun., f. 63va; Toc. el., f. 23^{va-vb}; Promisimus, f. 45^{va-vb}, Tria sunt, f. 54rb 5-6 Pr. II 14-15, GLK II 53, 8- 54, 4 6-7 Pr. II 15-21, GLK II 54, 4-56, 27 7-8 Pr. II 22- XVI 16, GLK II 56, 28- III 105, 14 10-12 Pr. XVII 1- XVIII 307, GLK III 107, 72- 377, 18 13-14 Pr. II 14, GLK II 53, 8-9; Glosule, f. $12^{ra61-rb9}$ 13-24 cf. Not. Dun., f. 63^{va-vb}; Toc. el., f. 23vb; Promisimus, f. 45vb; Tria sunt, f. 54^{rb-va}; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $23^{va23-33}$ 16 Will. of Conches, Glose (II), f. 24^{va38} 21 ibidem, f. 24^{va39}; Glosule, f. $12^{rb49-53}$ 23-24 Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{va39-41}$ 25- Page 103, 2 Pr. II 15, GLK II 54, 2-4; Glosule, f. $12^{ra14-27}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{ra36-37}$; Promisimus, f. 46rb; Tria sunt, f. 54rb 25-27 cf. infra, P f. 138rb

Page 103, 3-4 Glosule, f. $12^{ra68-rb2}$

Fontes (p. 104)

5-17 Pr. II 14, GLK II 53, 9; Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{vb}12-20.32-36$; Toc. el., f. 23vb; Promisimus, f. 45vb; Tria sunt, f. 54va 13 Pr. II 1r, GLK II 53, 9: totius; Glosule, f. $12^{rb}11-13$; huius totius

18- Page 104, 6 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $24^{va}42-vb12$, Tria sunt, f. 54va Page 104, 2 Glosule, f. $12^{va}21-22$; $12^{rb}25-47.53-62$

Page 104,7-9 (=) Wil. of Co., Glose (II), f. $24^{va}27-31$; cf. Promisimus, f. 45va; Tria sunt, f. 54rb; causa inventionis litterae: Will. of Conches, Glose I, f. 4ra; II, f. $5^{ra}12-24$; Toc. el., f. 18va; Promisimus, f. 24ra; Tria sunt, f. 34rb (Vide Hunt, Studies I, pp. 211-214, de Rijk, L.M. II, 1, p. 112.)

11-19 Pr. II 14, GLK II 53, 25; Glosule, f. $12^{va}6-10$; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{ra}15-18$; cf. Promisimus, f. 46ra; Tria sunt, f. 54vb; Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 195 Lindsay

19-21 Pr. XIV 19. 20. 26. 51, GLK III 35, 5. 25; 38, 10; 54, 20-21, Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{ra}18-19$

22-24 = Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{ra}20-22$

25-26 Pr. II 15, GLK II 53, 28-29; cf. on completeness, Boethius, In Librum Arist. peri hermeneias Comm. II, p. 8, 31 ff. Meiser (PL 64, 396A)

Fontes (pp. 105-108)

26- Page 105, 12 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{ra26-32}$; Promisimus, f. 46^{ra-rb} 9-11 Pr. II 15, GLK II 53, 29-30; Glosule, f. $12^{va22-26}$

Page 105,13-20 Wil. of C. Glose (II), f. $25^{ra40-46}$; cf. Glosule, f. $12^{va10-22}$; Promisimus, f. 46rb

21-23 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{ra42-44}$

24- Page 106, 2 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb12-16}$; cf. Promisimus, f. 46rb 26-27 Pr. II 15-17, GLK II 54, 5- 55, 3

Page 106, 3-4 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb26-28}$, Promisimus, f. 46rb

7-10 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb26-28}$, Promisimus, f. 46va; cf. Boethius, In Porphyrii Isagogen Commentorum (I) I 13, ed. S. Brandt, CSEL 48, 1, Leipzig, 1906, p. 22, 5 ff. (PL 64,22B ff.) Etienne Gilson, History of Christian Philosophy in the Middle Ages, New York, 1966, p. 628

13-16 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb28-29}$

17-18 Pr. II 14, GLK II 53, 8-9 26 cf. supra, p. 106, 4

Page 107, 6-14 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb29-34}$; Promisimus, f. 46va 12 cf. infra, p. 108 27 ff.

16-17 cf. supra, p. 10, 12 17-19 cf. supra, p. 10, 27-11, 4 15- Page 108, 2 cf. supra, p. 10, 14 ff.; Promisimus, f. 46va (Vide Hunt, Studies II, pp. 45-46.)

Page 108, 3-7 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb19-26}$; Promisimus, f. 46va

3-11 Thierry of Char., Comm. sr Bo. libr. de Trin. IV 6, p. 97, 61-71 Häring; vide Fredborg, "The Dependence . . . ," op. cit., p. 53

8-17 Boethius, De Divisione, PL 64, 888D-889A; idem,

Fontes (pp. 109-110)

In Librum Aristotelis peri hermeneias Commentarii, editio duplex, ed. Karl Meiser, Leipzig, 1880, I p. 57, 6-10 (PL 64, 306C) (cf. Jan Pinborg, Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter, BGPM 42, 2 (1967) p. 30 ff.); Abelard, Dialectica I, ed. L.M. de Rijk, Assen, 1956, 111-142 (Vide de Rijk, L.M. II,1, 190 ff.; Pinborg, Die Entwicklung . . . . , op. cit. p. 34; idem, "Mittelalterliche Sprachtheorien," Fides Quaerens Intellectum, Festskrift Heinrich Roos S.J., København, 1964, p. 67); cf. supra, p. 13, 11-19: modus pronuntiandi, Ralph of Beauvais, Summa, f. 123vb (Vide Thurot, op. cit., p. 150 ff.)

18-26 (=) Glosule, f. $13^{rb64-66}$; modus significandi

27- Page 109, 10 Pr. II 15, GLK II 54, 507; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{rb34-38}$; ligaturae, $25^{rb42-va2}$; consignificare enim est secundario significare; cf. Not. Dun., f. 64^{rv-va}; Toc. el., f. 23vb; Ralph of Beauvais, Summa, f. 123va; Promisimus, f. 46vb; vincula 2 Abelard, Introductiones Parvulorum, Pietro Abelardo, Scritti Filosofici, Mario Dal Pra, Roma-Milan, 1954, p. 273, 37 ff. (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 203.) 2-8 Glosule, f. 12^{vb9-16}

Page 109, 11-24 cf. Toc. el., f. 23vb-24ra; Ralph of Beauvais, Summa, f. 123vb-124ra

Page 110,1 vii partes: cf. infra, P f. $143^{rb.va}$; Thurot, op. cit. p. 153; octo partes: Will. of Conches, Glose (II), f. 25vb; cf. Boethius, In Porphyrii Isagogen Commentorum (I) I 4, p. 10, 20-21 Brandt (PL 64, 12C) cf. Sedulius Scottus' Commentary on Donatus, de par. o. XIV, 2, ed. D.G. Brearley,

Fontes (pp. 111-113)

(Studies and Texts 27) Toronto, 1974 Not. Dun., f. 2rb; Toc. el., f. 24rb

7 cf. supra, p. 109, 11 ff.

10-14 Pr. II 15, GLK II 54, 7

15-23 cf. Promisimus, f. 46vb 15-17 Pr. II 16, GLK II 54, 8-9; Glosule, f. $12^{vb16-23}$ 17-21 Will of Conches, Glose (II), f. 25^{va3-4} 21-23 Pr. II 16, GLK II 54, 9-10

23- Page 111, 9 Pr. II 16. 17, XVII 6. 8. 27, GLK II 54, 12-16. 20-22, GLK III 111, 10-16; 112, 11 ff.; 124, 16; Will of Conches, Glose (II), f. $25^{va12-19.5-7}$

Page 111, 11-16 cf. infra, P f. 142rb; Pr. II 16, XVII 6-7, GLK II 54, 15-16, GLK III 111, 17- 112, 8; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{va20-23}$

17-22 Pr. XVII, 27, XII 8, GLK III 124, 14, GLK II 581, 18-19; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{va23-25}$; Toc. el., f. 24^{ra-rb}; Promisimus, f. 46vb

23-25 cf. CGL V, p. 257, 56 Goetz

Page 112, 9-21 Pr. II 16, XVII 27-28, XII 3. 8, GLK II 54, 16-19, GLK III 124, 16- 125, 14, GLK II 578, 21-23; 581, 18-19; Glosule, f. $12^{vb33-43}$, 13^{ral}; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{va25-30}$; Toc. el., f. 25vb

21- Page 113, 10 Pr. XVII 27-29, GLK III 124, 14- 127, 4; Glosule, f. $12^{vb56-64}$; Toc el., f. 25vb. Remigius, In Artem Donati Minorem Commentum 37, ed. W. Fox, Leipzig, 1902, p. 29, 22-23

Page 113, 11-20 Pr. XII 7, GLK II 577, 18-19; XVII 27, GLK III, 124,

Fontes (pp. 114-115)

16-18; II 16, GLK II 54, 14-16; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{va37-40}$; Toc. el., f. 25vb

21- Page 114, 3 Pr. II 16, GLK II 54, 16-19; XVII 27, GLK III 124, 19-22; Glosule, f. 12^{vb65}-13^{ra1}; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{va44-45}$; Promisimus, f. 46vb; cf. infra, P f. 142va, 146vb

Page 114, 4-11 Pr. II 16, GLK II 54, 14-19; XVII 27, GLK III 125, 3-9; Glosule, f. $12^{vb43-52}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{va40-44}$; Promisimus, f. 46vb; cf. supra, p. 112, 21 ff.

12-18 Pr. II 17, GLK II 54, 23-24. 26- 55, 1; Glosule, f. $13^{ra13-20}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 25^{vb4-11}; Promisimus, f. 46vb 17-18 Vide Jan Pinborg, "Interjektionen und Naturlaute, Petrus Heliae und ein Problem der Antiken und mittelalterlichen Sprachphilosophie," Cl. & M. 22 (1961) 117-138

19-23 Pr. II 17, GLK II 54, 24-25; Glosule, f. $13^{ra20-21}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{vb13-17}$; Promisimus, f. 46vb

24- Page 115, 2 Pr. II 17, GLK II 54, 25-26; Glosule, f. $13^{ra22-28}$, Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{vb13-17}$; Promisimus, f. 46vb

Page 115, 3-12 Pr. II 17, GLK II 54, 26- 55, 3; Glosule, f. $13^{ra28-42}$; vocabulum; Will. of Conches, Glose (II), f. $25^{vb17-23}$; Promisimus, f. 46vb-47ra

13-21 cf. supra, p. 108, 8 ff.; Pr. II 17-19, GLK II 55, 5-6;

Fontes (pp. 116-118)

55, 21; 55, 23; Glosule, f. $13^{ra42-45}$; Will. of Conches, Glose (I), f. $26^{vb31-33}$; propriae significationes

17-18 Pr. XVII 12, GLK III 116, 5 ff.; cf. idem, III 2, GLK II 83, 17-22; Promisimus, f. 47ra; Ralph of Beauvais, Summa, f. 124ra 18-19 cf. infra, p. 115, 22-25 20 cf. infra, p. 115, 26- 122, 25 21 cf. infra, p. 116, 26- 117, 16; 118, 22- 119, 10

22-25 Glosule, f. $13^{rb10-11}$; qualitates.i. proprietates, precipua causa inventionis nominum; (=) Will. of Conches, Glose (I), f. $26^{vb35-38}$ (Vide Hunt, Studies I, pp. 211-214, de Rijk, L.M. II, 1, pp. 110-112.)

26- Page 116, 25 cf. Glosule, f. $13^{ra55-rb66}$ (cf. de Rijk, L.M. II, 1, p. 230) 26- Page 116, 9 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. $26^{vb38-44}$ Page 116, 2-3 Pr. II 18, GLK II 66, 6

Page 116,3-6 Bo. In Categorias Aristotelis I, PL 64, 162B

9-25 Gilbert of Poitiers, Expositio in Boethii Librum Contra Eutychen et Nestorium IV 20-21,. ed. N.M. Häring, AHMA 1954 (29) 302 (PL 64, 1382C-D); Pinborg, Review, L.M. de Rijk, Logica Modernorum II, Assen, 1967, Vivarium 6 (1968), pp. 155-156, Toc. el., f. 24va

Page 117, 1-2 cf. infra, p. 156, 14-17

6-10 cf. supra, p. 116, 4

17- Page 118, 7 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 26^{vb44}-27^{ra9}; cf. Toc. el., f. 24va; Promisimus, f. 47ra

Page 118, 2 Boethius, In Librum Aristotelis peri hermeneias II, p. 137, 6-7 Meiser (PL 64, 463A)

Fontes (p. 119)

Page 118, 8-21 infra, P f. 152vb; Will. of Conches, Glose (I), f. 27^{ra9-51}; cf. Glosule, f. 13$^{rb19-29}$; supra, p. 103, 16-17, infra, p. 142, 8-11; 153, 2- 155, 12, Promisimus, f. 47ra; principaliter secundario 8-10 Abelard, Logica Ingredientibus, ed. Geyer, in Peter Abaelards Philosophische Schriften, BGPM XXI 1-3 (1919-1927) 21, 27- 22, 6; idem, Logica Nostrorum petitioni sociorum, ed. B. Geyer, in Peter Abaelards Philosophische Schriften, BGPM XXI 4 (1933) 527, 23-29 (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 192-193.) 10-14 Abelard, Logica Ingredientibus, op. cit. pp. 308, 19- 309, 13 (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 194-195); Glosule, f. 13$^{va11-32}$ (Vide Hunt, Studies I, pp. 219-220; Gilson, HCPMA, pp. 619-620.)

22- Page 119, 2 Will. of Conches, Glose (I), f. 27$^{ra51-vb3}$; cf. idem, Glose (II), f. 27^{rb1-3}; Promisimus, f. 47rb

Page 119, 2-10 Will. of Conches, Glose (I), f. 27^{rb3-17}; cf. idem, Glose (II), f. 27^{rb3-6}; Promisimus, f. 47rb

5-10 Boethius, In Porphyrii Isagogen Commentorum (II) II 3, p. 174, 3 ff. Brandt (PL 64, 88C ff.), In Categorias Aristotelis I, PL 64, 170B

11-16 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 27$^{va38-41}$; cf. infra, P f. 169vb, Adelard of Bath, De Eodem et Diverso, ed. Willner, BGPTMA IV, 1 (1903) p. 19, 1 (Vide Hunt, Studies I, p. 211, n. 4, de Rijk, L.M. I, p. 109.), Not. Dun., f. 26vb (Vide Hunt, Studies I, p. 216.); Will. of Conches, Glose (II),

Fontes (pp. 120-121)

f. $27^{va38-42}$, 5^{ra2}; Promisimus, f. 48^{v}. 48vb-49ra,
Boethius, In Librum Aristotelis peri hermeneias I,
p. 49, 4 ff.; II, p. 4, 22 ff. (PL 64, 303C; 394A)
25- Page 120, 7 Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{rb30-42}$;
cf. Glosule, f. $13^{ra42-55}$; Promisimus, f. 47rb
Page 120, 8- Page 121, 5 cf. infra, P f. 139rb; Boethius dicit
quod omne nomen aut significat substantiam aut tamquam sub-
stantiam, ibidem, M.f. 93^{r}; rem ut forma subsistentem sive res
illa formam habeat, ut homo sive non habeat, ut albedo . . . .
Pronomen . . . suppositum significare dicitur . . . rem sine
respectu forme significat; cf. M f. 95^{v}, P f. 150ra, 162ra; Boethius,
In Librum Arist. peri herm. 45, 10-23 Meiser (PL 64, 415B-C)
John of Salisbury, Metalogicon 1, 14-15, 841^{a}, 842^{a}; substantiam
aut substantive, ed. C.I. Webb, Oxford, 1929, pp. 33, 13;
35, 7; cf. Glosule, f. $15^{ra34-35}$ 12 Boethius, In Categorias
Aristotelis I, PL 64, 159A 12-14 Glosule, f. 15^{ra61} (Vide
Hunt, Studies II, p. 212.); cf. Boethius, In Librum Aris-
totelis peri hermeneias I, c. 2, p. 46, 14-21 Meiser (PL 64, 301D)
16-17 Donatus, Ars Minor, GLK IV 355, 8; cf. John of
Salisbury, Metalogicon 1, 14, p. 33, 22 ff. Webb (Vide G. Pare,
A. Brunet, P. Tremblay, La Renaissance du XIIe siècle, Les
Ecoles et l'enseignement, Paris-Ottawa, 1933, p. 236
23- Page 121, 2 cf. infra, p. 121, 26; 119, 2-10, P f.
139ra, John of Salisbury, Metalogicon I, 5, 842^{a},
p. 34, 31 Webb

Fontes (pp. 122-124)

Page 121, 6-8 Will. of Conches, Glose (I), f. $26^{vb47-48}$; cf. Summe Metenses, Paris, B.N. lat. 11412, f. 36^{v} (v. de Rijk, L.M. II, 1, p. 483)
6-19 Bo. In Porph. Isagogen Comm. II, p. 166, 15-18 (PL 64, 85B)
20- Page 122, 8 infra, P f. 61^{rb-va}; Toc. el., f. 25ra
26 cf. supra, p. 121, 2 4-5 Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 159B

Page 122, 13-17 cf. Glosule, f. 13^{rb56}-13^{va60} (Vide Hunt, Studies I, p. 218.)
21-25 Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{rb30-43}$

Page 123, 1-5 Pr. II 18, GLK II 55, 8; cf. Toc. el., f. 25ra; Promisimus, f. 47rb
6-13 cf. Toc. el., f. $25^{ra.rb}$; Promisimus, f. 47rb
6-9 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{va18-21}$; cf. supra, p. 120, 6-7; Boethius, In Porphyrii Isagogen (II) IV 15, p. 276, 3 ff. Brandt, (PL 64, 131A-D)
9-13 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{va21-23}$; Glosule, f. 13^{va49}; passio innata
14- Page 124, 5 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{va23-34}$; cf. Toc. el., f. 25rb; Ralph of Beauvais, Summa, f. 125va 14-19 Will. of Conches, Glose (I), f. 27^{va26}; omnes modi habendi 23- Page 124, 5 Glosule, f. $13^{va44-60}$

Page 124, 6- Page 127, 24; Will. of Conches, Glose (I) f. $27^{va34-44}$; cf. Opiniones Diversorum de 'sum' Verbo Substantivo, MS Carnotensis 209, f. 86^{v} (ed. Hunt, Studies I, pp. 224-225); Glosule post Pr. VIII 37 (impr. Hunt, Studies I,

Fontes (pp. 125-126)

pp. 225-228.). Not. Dun. II, f. 35^{r} (Pr. VIII 1) (impr. Hunt, Studies I, p. 228.); Ralph of Beauvais, Summa, f. 125va; Promisimus, f. 47rb (Vide Hunt, Studes I, p. 222.)

Page 124, 8-9 Pr. XVII 77, GLK III 152, 7-12; XVII 81, GLK II 153, 26- 154, 1 (Vide Hunt, Studes I, p. 229, 24 n.)

12-18 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 27$^{va34-38}$

19- Page 125, 3 cf. Will. of Conches, Glose (I), f. 27$^{va38-39}$; Boethius, In Librum Aristotelis peri hermeneias, I, c. 3 pp. 77, 3-4 Meiser (PL 64, 432D); Abelard, De Dialectica I, op. cit., p. 133, 15-23 de Rijk (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 108.); Not. Dun. f. 35^{r} (Vide Hunt, Studies I, p. 228, 12-16.)

26- Page 125, 2 Boethius, In Librum Aristotelis peri herm. IV p. 263, 20 ff. Meiser (cf. Hunt, Studies I, p. 230, n. 6)

Page 125, 4-9 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 27$^{va39-41}$; Opiniones de Diversorum . . . . , op. cit. (Durandus de Anglia), p. 224, 26- 225, 4 Hunt

10-15 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 27$^{va41-44}$; cf. Boethius, In Librum Aristotelis peri hermeneias, op. cit., pp. 67; 136, 10; 148, 26 Meiser (cf. Hunt, Studies I, p. 217, de Rijk, L.M. II, 1, p. 105.); Glosule, f. 13$^{va26.44-53}$; Promisimus, f. 47rb

16-23 cf. Ralph of Beauvais, Summa, f. 125va; infra, P. f. 150vb 19 supra, p. 122, 13-17; 108, 8 ff.

24- Page 126, 6 cf. infra M f. 69^{v}-70^{r}; P f. 139rb; substantia multiplex dicitur, 149vb. 151rb. 152rb; Boethius, In Categoriis AristotelisI, PL 64, 160C ff.; Haec omnia ad

Fontes (pp. 127-129)

unum substantiae vocabulum deducantur.

24- Page 126, 3 Thierry of Chartres, Comm. sr Bo. librum de Trin. IV 30, p. 103, 90-93 Haering; v. Fredborg, "The Dependence . . . ," p. 54

Page 126, 7-10 Wil. of Co., Philosophia Mundi, PL 90, 1133A

13-14 infra, P f. 152rb . . .

18-19 Boethius, In Porphyrii Isagogen (I) I 7, p. 17, 10-12, (II) III 3, p. 205 ff. Brandt (PL 64, 15C; 102D)

Page 127, 5 supra, p. 126, 7-12. 21-25 6-10 cf. Boethius, In Porphyrii Isagogen (I) I 24, p. 73, 3 ff. Brandt. (PL 64, 43B-C)

11-14 cf. infra, P f. 151rb

15-18 cf. supra, p. 126, 4-6 20-24 cf. Glosule post VIII 37, impr. Hunt, p. 226, 27- 227, 36 23-24 infra, M f. 70^{r}; P f. 151^{r}

25- Page 128, 2 Pr. II 18, GLK II 55, 8-9; Glosule, f. 13va60-67; cf. John of Salisbury, Metalogicon III 2, ed. Webb, p. 124; Toc. el., f. 25ra

Page 128, 2-9 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 27^{va1-4}; Promisimus, f. 47^{rb-va}; Ralph of Beauvais, Summa, f. 125va (cf. Hunt, Studies II, p. 27.) 4-7 Pr. VIII 63, GLK II 421, 17-19

11-13 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 27^{va5-8}

14-21 Pr. VIII 69, GLK II 425, 9-12; Will. of Conches, Glose (I), f. 27$^{va46-48}$

22- Page 129, 9 Pr. VIII 72. 74, GLK II 427, 11; 429, 10-18; 430, 1-5; Glosule, f. 13$^{va67-vb6}$; Will. of Conches, Glose (I),

Fontes (pp. 130-133)

f. 27^{va8-15}; Ralph of Beauvais, Summa, f. 125^{va-vb}

■ Page 129, 10-12 Pr. VIII 38, GLK II 404, 22 ff.; Ralph of Beauvais, Summa, f. 125vb

13-18 cf. Glosule, f. 13^{vb1-6}

19- Page 130, 18 Pr. II 18. 25; XVII 54, GLK II 55, 13-14; 58, 25- 59, 8; III 140, 24- 141, 2; Glosule, f. 13^{vb8-23}; Will. of Conches, Glose (II), f. $76^{rb-77^{rb}}$; Prom., f. 47va, Ralph of Beauv., Summa, f. 125ra, Sedulius Scottus, Commentum . . . App. II, p. 274

■ Page 130, 19-25 Pr. II 18, GLK II 55, 17-18; (=) Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{vb37-41}$; Promisimus, f. 47va; Ralph of Beauvais, Summa, f. 125ra

■ Page 131, 7-13 (=) Glosule, f. $13^{vb23-30}$; Will. of Conches, Glose (II), f. 76^{ra-rb}; Toc. el., f. 26ra

14- Page 133, 10 (=) Will. of Conches, Glose (I), f. 27^{vb41}-28^{ra33}; Glosule, f. 13^{vb30}-14^{ra9}; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. 76^{ra-rb}; Toc. el., f. 26^{ra-rb}; Promisimus, f. 47ra. 47vb. 14-15 Pr. II 18, GLK II 55, 14-16; infra, P f. 153ra 16-17 Donatus, Ars Gram., GLK IV, 379, 28; 380, 5-6 22 cf. supra, p. 118, 2 25-26 cf. Abelard, Logica Ingredientibus, op. cit., pp. 21, 27- 22, 6 (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 192,

■ Page 132,13-133,1 Pr.II 18, GLK II 55, 13-19, Glosule, f. $16^{ra14-33}$ 13 Introductiones Dialetice secundum Wilgelmum, Vienna, V.P.L., 2499 (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 192.)

■ Page 133, 2-3 Pr. II 18, GLK II 55, 14-19

Fontes (pp. 134-135)

11-21 Pr. II 20, GLK II, 56, 3; Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{ra33-45}$; cf. Glosule, f. 14^{ra9-26}; Toc. el., f. 26va; Ralph of Beauvais, Summa, f. 126va; Promisimus, f. 47vb-48ra

22- Page 134, 2 Pr. II 20, GLK II 56, 12-15; Will. of Conches, Glose (I), f. $28^{ra45-49}$; cf. Glosule, f. $14^{ra16-26}$; Toc. el., f. 26^{rb-va}; Promisimus, f. 48ra

3-14 Pr. II 21, GLK II 56, 16-17. 21-23; Will. of Conches, Glose (I), f. $28^{ra50-rb7}$; Glosule, f. $14^{ra26-32}$; Toc. el., f. 26va; Promisimus, f. 48^{ra-rb} 11-14 supra, p. 32, 6-7; 36, 9- 37, 6

Page 134, 16-23 Pr. XVII 14. 15. 20-21, GLK III 116, 25-26; 117, 7 ff.; 120, 16- 121, 15; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{ra1-8}; cf. Not. Dun., f. 65vb-66ra; Promisimus, f. 48rb

24- Page 135, 3 Pr. II 22, GLK II 56, 29- 57, 9 ff.; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{ra9-13}; cf. Glosule, f. $14^{ra33-38}$; Not. Dun., f. 66ra; Promisimus, f. 48rb; 25 Isidore, Etym. I 7, 1 Page 135, 1-3 cf. supra, p. 115, 22-25; 115, 26 ff.; 118, 8 ff.

Page 135, 4-13 Pr. II 22, GLK II 56, 29- 57, 1; XI 7, GLK II 552, 1-4; Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{ra23-28.34-37}$; Toc. el., f. 26va; Promisimus, f. 48^{rb-va}; Ralph of Beauvais, Summa, f. 124ra

13-14 Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{ra18-22}$

Fontes (pp. 136-138)

18-20 supra, p. 120, 8; Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{ra36-41}$

22-23 supra, p. 115, 26 ff.

24-25 supra, p. 117, 17 ff.

26- Page 136, 2 Pr. II 22, GLK II 56, 29- 57, 1; Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{ra18-22}$; cf. Glosule, f. $14^{ra49-53}$; Promisimus, f. 48va; supra, p. 135, 13-14

Page 136, 2-8 supra, p. 115, 26, ff., infra, p. 160, 6; Glosule, f. $14^{rb14-23.64}$-14^{va22}

9-17 (=) Glosule, f. $14^{rb23-30}$ (Vide Hunt, Studies I, p. 202.)

18- Page 137, 12 Pr. II 22, GLK II, 57, 1-14; (=) Glosule, f. $14^{rb55.44-49.60-61}$; Toc. el., f. 26va, Promisimus, f. 48va

18-24 Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{rb34-41}$; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 290 Lindsay

Page 137, 10-12 Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{va6-18}

13- Page 138, 6 Toc. el., f. 26vb 13-14 Pr. II 22, GLK II 57, 8; Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{vb2-18}

16-17 Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{vb25} ff., Glosule, f. 14^{va26}; Not. Dun., f. 26va (Vide Hunt, Studies I, p. 216.)

17- Page 138, 2 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{vb5-15}

17-19 Ralph of Beauvais, Summa, f. 124^{va-vb} (Vide Hunt, Studies II, p. 34; Tria sunt, M f. 328rb, ibidem, p. 35.)

21-22 supra, p. 139, 26- 140, 24 22-26 supra, p. 128, 12

Fontes (pp. 139-140)

Page 138, 3-7 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{vb15-17}$ 7-8 Abelard, Logica Ingredientibus, op. cit., p. 123, 37-38 (Vide de Rijk, L.M. II, 1, p. 205, n. 2)

16-22 Donatus, Ars Gram., GLK IV 373, 3; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{vb25-29}$; cf. Glosule, f. $14^{va25-30}$; Ralph of Beauvais, Summa, f. 124ra; non error sed alia acceptio; Promisimus, f. 48^{va-vb}; Tria sunt (M f. 328rb; vide Hunt, Studies II, p. 34 18-19 infra, P f. 157rb; cf. Not. Dun. f. 22ra (Vide Hunt, Studies I, p. 214.)

23- Page 139, 2 Donatus, Ars Gram., GLK IV 373, 3; Pr. II 24, GLK II 58, 14-24; III 2, GLK II 83, 17-22; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{vb29-32}$; Promisimus, f. 48vb

Page 139, 3-18 Pr. II 22, GLK II 57, 8; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $27^{vb35-38}$; Promisimus, f. 48vb 3-4 Ralph of Beauvais, Summa, f. 126rb (Vide Hunt, Studies II, p. 35.) 19-25 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 27^{vb42}-28^{ral}; Promisimus, f. 48vb; cf. Pr. VIII 38, GLK II 404, 22 ff.

26- Page 140, 11 Pr. II 22, GLK II 57, 9 ff.; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 28^{ral-10}; cf. Glosule, f. $14^{va30-34.55}$-14^{vb2}; Not. Dun., f. 26vb-27ra (Vide Hunt, Studies I, p. 215.); Toc. el., f. 26vb; Promisimus, f. 49ra

Page 140, 12-19 cf. Toc. El., f. 26vb, Promisimus, f. 49ra 12-15 Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{ral0-17}$ 15-18

Fontes (pp. 141-142)

Will. of Conches, Glose (I), f. $27^{ra27-30}$

20-24 Pr. II 22, GLK II 57, 9-11, Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{ra18-47}$; Toc. el., f. 26rb; Promisimus, f. 49ra

25-26 Pr. II 22, GLK II 57, 12-13; Glosule, f. 14^{vb67}; iiii species supponuntur ut suo generi

27- Page 141, 14 Pr. II 22, GLK II 57, 12-17; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{rb4-15.22-23}$; cf. Glosule, f. 14^{vb7-25}; Toc. el., f. 26vb; Promisimus, f. 49ra

Page 141, 15-20 Pr. II 24, GLK II 58, 4-5; (=) Glosule, f. $14^{vb25-31}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{rb31-37}$; Toc. el., f. 27ra; Promisimus, f. 49^{ra-rb}

22- Page 142, 7 Pr. II 24, GLK II 58, 5; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{rb39-va1}$; cf. Glosule, f. $14^{vb31-37.41-49}$; Toc. el., f. 27ra; Promisimus, f. 49va

Page 142, 8-11 Will. of Conches, Glose (II), f. 28^{va1-5}; Promisimus, f. 49va

12-18 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 28^{va5-8}; cf. 28^{va8-9}; Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 163D ff., esp. 166D-167A; Glose in Arist. Sophisticos Elenchos, MS Berlin lat., f. 624, p. 208, 15-26 de Rijk (Vide de Rijk, L.M. I, A, p. 94), Summa Sophisticorum Elenchorum, MS Paris, B.N., lat. 15141, I p. 289, 24- 290, 7 de Rijk (Vide de Rijk, L.M. I, p. 94.)

14 Boethius, In Categorias Aristotelis, PL64,166D-167A; supra, p. 119, 2-10; 120, 23 ff.; 121, 26; extendere; 124, 16, cf. de Rijk, L.M. I, p. 51 ff.; supra, p. 127, 18; ens transumitur; Glosule,

Fontes (pp. 143-144)

f. 3$^{ra25-31}$, William of Conches, Glose (I), f. 4vb

14-15 supra, p. 117, 3; cf. de Rijk, L.M. I, p. 47-48; II, 1, pp. 113-117

15-18 cf. William of Conches, Glose (II), f. 27$^{va22-42}$, 28^{va8-9}, (I), f. 27$^{ra21-24.27-30}$; cf. John of Salisbury, Metalogicon 2, 17, p. 93, 9-11 Webb (Walter of Mortagne)

19- Page 143, 4 (=) William of Conches, Glose (II), f. 28^{va9-20}; Boethius, Commentaria in Ciceronis Topica, ed. J.C. Orelli and I.G. Baiter, Opera, vol. V, 1, Zurich 1833 Non vidi.(PL 64, 1107B-1108B); idem, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 166D-167A (Vide de Rijk, Logica Modernorum I, p. 51.)

■ Page 143, 5-12 infra, p. 145, 8; (=) William of Conches, Glose (II), f. 28$^{va20-25}$; cf. Glosule, f. 14$^{vb41-49}$

13-21 Pr. II 24, GLK II 58, 5-6; (=) William of Conches Glose (II), f. 28$^{va31-37}$; Glosule, f. 14$^{vb37-41}$; Toc. El., f. 26vb

22-26 (=) William of Conches, Glose (II), f. 28$^{va37-41}$

26 infra, p. 147, 27

■ Page 144, 1-7 Pr. II 24, GLK II 58, 10-13; (=) William of Conches, Glose (II), f. 28^{vb3-10}; Promisimus, f. 49va

1-2 Remigius, Comm. in M.C. I prol. (p. 66, 3-4 Lutz), Isidore, Etym. IX 3, 12; Servius, In Aeneida 1, 285 Rand; Isidore

Fontes (pp. 145-147)

Etym. XVIII 2, 5 4-6 Pr. IV 2, GLK II 118, 10
8-13 Pr. II 24, GLK II 58, 14-15; Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{vb10-27}$
14-22 = Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{vb27-35}$
16 supra p. 118, 8; Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 166B-C 18-21 Pr. II 26, GLK 59, 13-14 20 Isidore, Etym. IX 2, 79
23-25 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{vb35-38}$; Glosule, f. $15^{ra59-65}$, Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 166B-C
26- Page 145, 8 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $28^{vb37-44}$; Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 166 B-C
Page 145, 9- Page 147, 25 Promisimus, f. 49vb-50ra
9-14 Pr. II 25, GLK II 58, 19-24, (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $29^{ra44-rb2}$; cf. Glosule, f. $15^{ra17ff.49-51}$
15- Page 146, 2 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 29^{rb2-15}
Page 146, 3-11 (=) William of Conches, Glose (II), f. $29^{rb15-26}$, Abelard: vide de Rijk, L.M. I, p. 17, n. 6, infra, p 146, 21-22 9-10 infra, p. 146, 12- 147, 14
12-20 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $29^{rb26-31.37-42}$
18-19 Pr. II 25, GLK II 58, 22
21- Page 147, 13 Pr. II 25, GLK II 58, 21-22; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $29^{rb47-va12}$ Page 147, 7-12 Glosule, f. $16^{va16-19}$ (Vide Hunt, Studies I, p. 214.)
12-13 infra, p. 147, 21 ff.
Page 147, 14-20 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $29^{va12-17}$ 18-20 Pr. II 25, GLK II 58, 22

Fontes (pp. 148-150)

21-25 *infra*, p. 151, 20- 152, 2; Will. of Conches, *Glose* (II), f. 30^{va4-13}

■ *Page* 148, 1-4 (=) Will. of Conches, *Glose* (II), f. $29^{va31-33}$ 4-11 Pr. II 25, GLK II 58, 25-26. 15; Will. of Conches, *Glose* (II), f. $29^{va32-38}$, *Glosule*, f. $15^{ra51-56}$; *Promisimus*, f. 50ra

11-19 Pr. II 25, GLK II 59, 4-8; *Glosule*, f. 15^{rb1-6}; Will. of Conches, *Glose* (II), f. $29^{vb12-24}$; *Toc. el.*, f. 27ra

22- *Page* 149, 2 Pr. II 26-27, GLK II 59, 9- 60, 5; (=) Will. of Conches, *Glose* (II), f. $29^{vb24-30}$; *Promisimus*, f. 50ra

■ *Page* 149, 3-5 (=) Will. of Conches, *Glose* (II), f. $29^{vb31-35}$ 6-13 Pr. II 26, GLK II 59, 10-13; Will. of Conches, *Glose* (II), f. $29^{vb35-41}$; *Toc. el.*, f. 27ra; *Promisimus*, f. 50ra 7-9 *supra*, p. 118, 8

14-19 Pr. II 26, GLK II 59, 13-16; Will. of Conches, *Glose* (II), f. 30^{ra3-23}; *Toc. el.*, f. 27ra; *Promisimus*, f. 50^{ra-rb} 14-15 *cf. Glosule*, f. $15^{rb10-14}$ 18-19 *Glosule*, f. $15^{rb14-15}$; Festus, *De Verb. Sig.*, Gl. L. IV, p. 283; Remigius, *Comm. in M.C.* II 71. 23 (p. 193, 33- 194, 4 Lutz)

20- *Page* 150, 3 Pr. II 26, GLK II 59, 17-19; Will. of Conches, *Glose* (II), f. $30^{ra23-41}$; *Toc. el.*, f. 27ra 20-22 *cf. Glosule*, f. $15^{rb15-25}$ 26 Boethius, *In Categorias Aristotelis* II PL 64, 421C

Fontes (pp. 151-152)

■ Page 150, 4-8 Pr. II 27-28, GLK II 59, 20; 60, 11-12; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $30^{ra41-47}$; Promisimus, f. 50rb 6-8 infra, p. 151, 3

9-14 Pr. II 27-28, GLK II 59, 20-24; 60, 6-18; Will. of Conches, Glose (II), f. 30^{rb3-9}; Toc. el., f. 27^{ra-rb}; Promisimus, f. 50rb

15-24 Pr. II 28, GLK II 60, 6-10; Will. of Conches, Glose (II), f. $30^{rb13-26}$; Toc. el., f. 27rb

25- Page 151, 2 Pr. II 28, GLK II 60, 10-11; Glosule, f. $15^{rb50-53}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $30^{rb26-33}$

■ Page 151, 3-19 Pr. II 28, GLK II 6 , 11-18; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $30^{rb33-va4}$; Glosule, f. 15^{rb60}-15^{va7} 3-8 Servius In Aeneida 3, 35 Stocker, Isidore, Etym. VIII 11, 53; (=) Remigius, Comm. in M.C. I 5. 19 (p. 72, 29-32 Lutz) 9-15 cf. Isidore, Etym. XIV 7, 2; Pr. P 7501, f. 14^{r}; 7503, f. 17^{v}; promunctorium 15-19 Servius, In Aeneida 1, 292 Rand; Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 154 Lindsay; Pr. P 7501, f. 14^{r}; Papias, p. 283

20- Page 152, 2 Pr. II 28, GLK II 60, 13-14; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 30^{va4-13}; Glosule, f. $15^{rb53-59}$

23-26 supra, p. 145, 26; 152, 1-2; 147, 21-25

■ Page 152, 3-7 Pr. II 28, GLK II 60, 13-15; Will. of Conches, Glose (II), f. $30^{va15-18}$; cf. supra, p. 145, 23 ff.

8-14 Pr. II 28, GLK II 60, 16; Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 168A-D 8-10 supra, p. 119, 25

Fontes (pp. 153-155)

15-16 Pr. II 28, GLK II 60, 19-22; Glosule, f. 15$^{va39-47}$; Will. of Conches, Glose (II), f. 30$^{va40-42}$; Promisimus, f. 50va

16- Page 153, 1 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 30^{vb1-9}; cf. Boethius, In Categorias Aristotelis II, PL 64, 234A-D; Toc. el., f. 27rb

Page 153, 2-12 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 30^{vb9-18}; cf. Pr. P 7501, f. 14^{r}

13-17 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 30$^{vb18-20}$

18- Page 154, 8 Pr. II 29, GLK II 60, 23-27; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 30^{vb44}-31$^{ra6.37-42}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 50va 18-20 Glosule, f. 15$^{va48-66}$

Page 154, 6-8 Boethius, In Categorias Aristotelis II, PL 64, 223C; 235C

9-19 Pr. II 29, GLK II 60, 28- 61, 2; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 31$^{rb15-23}$; Promisimus, f. 50^{va-vb} 9-12 (=) Glosule, f. 15$^{va66-vb3}$; Not. Dun. f. 66^{rb-va} 12-13 supra, p. 118, 8 15-19 Not. Dun., f. 27ra

19-21 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 31$^{rb23-25}$; cf. 28$^{ra10-18}$ 21 supra, p. 140, 27

22- Page 155, 12 (=) Glosule, f. 15$^{vb13-17}$; Promisimus, f. 50vb

Page 155, 13-26 Pr. II 31, GLK II 61, 34; idem, Partitiones XII Versuum Aeneidos Principalium, GLK III 467, 7-12, (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 31$^{rb25-45}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 50vb 13-19 Glosule, f. 15$^{vb32-41}$

Fontes (pp. 156-158)

■ Page 156, 1-9 Pr. II 30, GLK II 61, 5-6; Glosule, f. $15^{vb41-49}$, (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $31^{rb45-va10}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 50vb 3-8 Boethius, In Categorias Aristotelis I, PL 64, 162D; 178A; infra, P f. 143vb 10-14 Will. of Conches, Glose (II), f. $31^{va10-15}$ 14-17 cf. supra, p. 116, 26 18-22 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $31^{va15-16}$ 18-19 cf. supra, p. 137, 14 21-22 supra, p. 15, 21- 18, 18 23- Page 157, 12 Pr. II 30, GLK II 61, 7-8; Glosule, f. $15^{vb49-65}$ 23- Page 157, 4 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $31^{va26-32}$; Promisimus, f. 50vb Page 157, 1-2 supra, p. 15, 21- 18, 18 5-9 (=) Glosule, f. $15^{vb53-58}$; Mark 16, 16

■ Page 157, 13-18 (=) Glosule, f. $15^{vb59-65}$ 19-25 Pr. II 30, GLK II 61, 9-10; Glosule, f. $15^{vb65-16ra6}$; (=) Will. of Conches, Glose (II) $31^{va35-40}$; Promisimus, f. $50^{vb-51ra}$ 26- Page 158, 17 Pr. II 31, GLK II 61, 21-22; Glosule, $16^{ra47-50}$, Not. Dun., f. 66vb; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $31^{vb25-45}$; Toc. el., f. 27rb, Promisimus, f. 51ra Page 158, 11 Hugh of St. Victor, Didascalicon II 19, ed. C.H. Buttimer, Washington, 1939, p. 38, 23 (PL 176, 759C)

■ Page 158,18-159,3 Pr. II 31, GLK II 61, 23-25; Glosule, f. $16^{ra50-69}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $31^{vb45-32ra17}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 51^{ra-rb}

Fontes (pp. 159-160)

■ Page 159, 3-9 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{ra28-34}$

9 Lucan, Bellum Civile 8, 445 Housman: gurgite septeno rapidus mare

10-16 Pr. II 31, GLK II 61, 26-27; Not. Dun., f. 66vb; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{ra46-rb8}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 51rb

17-19 Pr. II 31, GLK II 61, 22; Not. Dun., f. 66vb-67ra; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 32^{rb8-17}; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 51rb

20-21 Pr. II 31, GLK II 62, 1-2; Glosule, f. 16^{rb2-4}; Not. Dun., f. 67ra; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{rb17-23}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 51^{rb-va}

22-26 Pr. II 31, GLK II 62, 3; Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{rb23-34}$; Promisimus, f. 51va

■ Page 160, 1-14 Pr. II 31, GLK II 62, 4; Glosule, f. 16^{rb4-6}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{rb34-45}$; Promisimus, f. 51va

15-20 Pr. II 31, GLK II 62, 5-6; Glosule, f. 16^{rb6-11}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{rb46-va7}$; Promisimus, f. 51va

21-23 Pr. II 31, GLK II 62, 7; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 32^{va7-8}; Promisimus, f. 51va

24-26 Pr. II 31, GLK II 62, 8-9; Will. of Conches, Glose (II), f. 32^{va9-14}; Promisimus, f. 51va

Fontes (pp. 161-163)

Page 161, 1-4 Pr. II 27, GLK II 60, 1-4; Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{va14-18}$

2-3 Pr. II 32, GLK II 62, 15 ff.

7-11 Pr. II 32. 35-39, GLK II 62, 15- 68, 14; Glosule, f. $16^{rb15-25}$; Not. Dun., f. 67^{ra-rb}; ut habetur in glosulis; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{va18-23}$; Toc el., f. 27rb; Promisimus, f. 51va

12- Page 162, 1 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{va26-42}$; Promisimus, f. 51va 17-19 cf. Thurot, op. cit., pp. 121-122, Hunt, Studies I, p. 211, n. 1 19-22 cf. Thurot, op. cit., p. 122

Page 162, 2-8 Pr. II 32, GLK II 62, 15-17; Glosule, f. $16^{rb42-56}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{vb10-15}$; Toc. el., f. 27rb; Promisimus, f. 51vb

9-11 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{vb15-18}$

12-17 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $32^{vb18-22}$

17-18 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 32^{vb36}

19- Page 163, 4 Pr. II 32-33. 22, GLK II 62, 15-16; 57, 9-11; Glosule, f. $16^{rb25-42}$; Promisimus, f. 51vb

Page 163, 5-15 Pr. II 33-34, GLK II 62, 15-17; 63, 11-13; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $33^{rb15-22}$; Promisimus, f. 51vb

16-23 Pr. II 36, GLK II 65, 18- 66, 3; 67, 8-13; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $33^{rb44-va2}$, cf. $34^{ra27-33}$, Promisimus, f. 52ra

Fontes (pp. 164-167)

24- Page 164, 13 Pr. II 36-37, GLK II 66, 6. 12-13. 18-19; Glosule, f. $16^{vb12-34}$; (=) Toc. el., f. $27^{rb.va}$; Promisimus, f. 52ra 24- Page 164, 8 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 33^{va6-12}

■ Page 164,14-21 Pr.II 36, GLK II 65, 18;66, 6-10; Will. of Conches, Glose (II), f. $33^{va2-3.15-19}$; Toc. el., f. 27va; Promisimus, f. 52ra

21- Page 165, 2 Pr. II 36, GLK II 66, 8-11; Glosule, f. 16^{vb63}-17^{ra3}; Will. of Conches, Glose (II), f. 33^{vb5-16}. Toc. el., f. 27va; Promisimus, f. 52ra

■ Page 165, 4-17 Pr. II 36-37, GLK II 65, 20; 66, 14- 67, 3, Glosule, f. 17^{ra3-19}; Will. of Conches, Glose (II), f. $33^{vb25-32}$; Toc. el., f. 27va

18- Page 166, 23 Toc. el., f. 27va 18- Page 166, 2 Pr. II 38-39, GLK II 67, 14- 68, 13, Glosule, f. $17^{ra51-60}$, Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{ra44-rb3}$ Page 166, 3-6 Glosule, f. $17^{ra61-66}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{rb11-12}$ 7-19 Glosule, f. $17^{ra61-66.69}$-17^{rb1} 9-17 Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{rb23-30}$; Promisimus, f. 52rb 18-19 Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{rb38-40}$

■ Page 166,24-167,3 Pr. II 38-39, GLK II 67, 16; 68, 8, Glosule, f. $17^{rb10-18}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{rb44-va1}$; Toc. el., f. 27va

Page 167, 6-21 Pr. II 40-44, GLK II 68, 15- 69, 4. 20-70, 9 ff.; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 34^{va2-22}; Promisimus, f. 52rb 6-8 Glosule, f. $17^{rb21-24}$; modus

Fontes (pp. 168-170)

significationis, Not. Dun., f. 28va. 67va-68ra 8-10 supra, p. 161, 12- 162, 1 10-16 Toc. el., f. 27vb 18-21 Toc. el., f. 27^{va-vb} 22-26 Pr. II 40-41, GLK II 69, 2. 5-6; IV 2, GLK II 118, 10; Not. Dun., f. 68ra; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{va29-32}$

Page 168, 1-5 Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{va37-42}$ 6-11 Pr. II 40, GLK II 68, 15-17; Glosule, f. $17^{rb45-53}$; Not. Dun., f. 68vb; Will. of Conches, Glose (II) f. $34^{va45-vb1}$ 12- Page 169, 1 Pr. II 40, GLK II 68, 17- 69, 1; Glosule, f. 17^{rb57}-17^{va1}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $34^{vb17-25.36-38}$; Toc el., f. 27vb 15-24, supra, p. 154, 22 ff.

Page 169, 2-10 Pr. II 40, GLK II 69, 2; Glosule, f. 17^{va7-14}; Not. Dun., f. 68vb; (=) Will.of Conches, Glose (II), f. 34^{vb42}-35^{ra2}; Promisimus, f. 52rb 9-10 infra, p. 170, 18 11-13 Pr. II 43. 49, GLK II 69, 20 ff.; 74, 21 ff.; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{ra29-32}$; Toc. el., f. 27vb 14-21 Pr. II 43, GLK II 69, 21. 23-27; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{ra32-37}$ 14-16 Glosule, f. 17^{va41} ff. 19-21 Promisimus, f. 52va 22-25 Glosule, f. $17^{va48-55}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{ra38-41}$; Promisimus, f. 52va 26- Page 170, 6 Pr. II 43, GLK II 69, 25- 70, 7; Glosule,

Fontes (pp. 171-173)

f. $17^{va55-17vb34}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{ra44-rb2}$

Page 170, 5 Pr. P 7501, f. 19^{r}

7-16 Pr. II 44-49, GLK II.69, 21- 74, 20; Glosule, f. 17^{va55-} 17^{vb34}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{rb22-28}$ 8-14 (=) Promisimus, f. 52va

18- Page 171, 1 Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{rb29-42}$

18-22 Toc. el., f. 27vb 25- Page 171, 1 Pr. II 44, GLK II 70, 10-11. 21

Page 171, 2-18 Pr. II 44, GLK II 70, 18-20; Not. Dun., f. 68vb; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 35^{va2-12}; Toc. el., f. 27vb 4-6 Glosule, f. $17^{vb39-40}$ 6-18 Glosule, f. $22^{vb15-28}$; Promisimus, f. 52va 16 Pr. III 44, GLK II 116, 2, Not. Dun., f. 69ra

19- Page 172, 6 Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{va39-43.vb7-15}$

19-20 Pr. II 45, GLK II 71, 1-3; Glosule, f. 17^{vb45} ff.

21- Page 172, 6 Pr. II 47, GLK II 73, 10-16; Glosule, f. $18^{ra28-48}$; cf. Pr. P 7501, f. 17^{r}; Promisimus, f. 52vb; Toc. el., 22ra

Page 172, 7-20 Pr. II 47, GLK II 73, 20; Glosule, f. $18^{ra48-60}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), $35^{vb15-37}$; Toc. el., f. 22rb

21-22 Will. of Conches, Glose (II), f. 36^{ra8-10}

23- Page 173, 5 Pr. II 49, GLK II 74, 23; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{ra10-15}$; Toc. el., f. 27va; Promisimus, f. 53ra 23- Page 173, 3 Glosule, f. 18^{rb13} ff. 4-5 infra, p. 180, 9-12

Fontes (pp. 174-175) . . .

■ Page 173, 6-11 Pr. II 50. 54. 51, GLK II 75, 15 ff.; 77, 9 ff.; 75, 22-23; 75, 23-26; Will. of Conches, Glose (II), $36^{rb16-21}$

12-26 Pr. II 54-56. 60. 62. 44, GLK II 77, 9- 78, 9; 80, 12. 10. 6; 70, 19; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{va22-vb7}$; Promisimus, f. 53^{va-vb} 13-16 Glosule, f. $18^{rb63-va5}$; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb24-26}$ 16-19 Glosule, f. $18^{va38-46}$; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb45-va5}$ 22-23 Glosule, f. $18^{va46-55}$; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{va10-12}$

■ Page 174, 1-3 Pr. II 53-54, GLK II 76, 22-23; 77, 9-15; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{va44-47}$

4-13 Pr. II 54. 52. 63. 62, GLK II 77, 12-14; 76, 13; 82, 1; 81, 5, (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb30-35}$

11 Not. Dun., f. 70rb

14-17 Pr. VI 52, GLK II 238, 9. 15; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb35-38}$

18-21 Pr. II 60. 53. 54. 59, GLK II 80, 12; 76, 18. 20; 80, 9-11. 3; 77, 10-11; 79, 14- 80, 5; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb38-45}$ 19-20 Glosule, f. $19^{ra19-21}$

22- Page 175, 1 Pr. II 54. 62. 52, GLK II 77, 9-11; 81, 15-19; 76, 10; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb27-30}$

26- Page 175, 1 infra, p. 177, 14

■ Page 175, 2-4 Pr. II 54, GLK II 77, 10-11; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb38-45}$ 4 Pr. II 59. 60, GLK II 80, 3. 12

Fontes (pp. 176-177)

5-8 Pr. II 56. 58, GLK II 78, 5-6. 20-21; 79, 7; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 36^{va7-10}

9- Page 176, 1 Pr. II 58-60. 62, GLK II 78, 23 ff.; 79, 1-2. 5-9. 14-15; 80, 8-14; 81, 11-14; 76, 20; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{va41-vb7}$; cf. Promisimus, f. 54ra; Anonymous, Grammatica, MS Munich, clm., 14763, f. 64^{r-v}

Page 176, 2-8 Pr. II 60, GLK II 80, 18; (=) Glosule, f. $18^{vb57-60}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{vb28-31}$; cf. Isidore, Etym. VIII 10, 1; VII 14, 1

9-15 (=) Glosule, f. $18^{vb60-67}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{vb31-36}$ 10-12 Horace, Ep. 1, 4, 2 Wickham: nunc te

16-22 (=) Glosule, f. $18^{vb67-19ral}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{vb36-40}$ 18-19 Juvenal, Saturae 3, 283 Clausen: laena

24- Page 177, 4 (=) Glosule, f. $19^{ra21-25}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{ra27-31}$; Promisimus, f. 54ra

Page 177, 1-3 Persius, Saturae 1, 32 Clausen, Juvenal, Saturae 7, 136 Clausen: vendunt amethystina: convenit illi

Page 177, 6-13 Pr. II 60, GLK II 80, 13; idem, XIV 48, GLK III 51, 22; (=) Glosule, f. $19^{ra26-29}$; Not. Dun., f. 71^{ra-rb}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{ra31-38}$

14-19 Pr. II 50-51, GLK II 75, 19-20. 26- 76, 2; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{va11-13}$

Fontes (pp. 178-179)

Page 178, 2 Pr. II 41, GLK II 69, 3

3-4 Pr. II 41, GLK II 69, 3-5; Servius, In Aeneida 12, 199 Thilo, Isidore, Etym. XV 5, 1. 3. 4; Pr. P 7503, f. 19^{v}; 7501, f. 16^{r}

7 Pr. II 42, GLK II 69, 16; Isidore, Etym. IV 6, 4; CGL II, pref. p. xiii Goetz; Pr. P 7503, f. 20^{r}; 7501, f. 16^{r}

8 Pr. II42, GLK II 69, 16; Hugh of St. Victor, Didascalicon I 9, p. 16,

17 Buttimer (PL 176, 747C); Pr. P 7501, f. 16^{r}; Victorinus, Promisimus, f. 52va

11 Pr. II 43, GLK II 70, 7; Pr. P 7503, f. 20^{r}; 7501, f. 16^{v}; Promisimus, f. 52va

13 Pr. II 43, GLK II 70, 8; Remigius, Comm. in M.C. III 82. 18 (p. 3, 28-31 Lutz); Pr. P 7501, f. 16^{v}; Papias appendix

18 Pr. II 44, GLK II 70, 17; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{rb41-46}$; CGL V, p. 554, 48; Pr. P 7503, f. 20^{r}; arbor; Promisimus, f. 52va 21-22 Hebrews 11, 37

23 Pr. II 44, GLK II 70, 21; Servius, In Bucol. 5, 71 Thilo

24 Pr. II 44, GLK II 70, 22; cf. CGL IV, p. 63, 38; orientalis; Papias, p. 106

26 Pr. II 44, GLK II 70, 22; Servius, In Aeneida 1, 416 Rand; Isidore, Etym. XIX 2, 14. 18. 49

Page 179, 2 Pr. II 45, GLK II 70, 25; cf. Servius, In Aen. 8,294 Thilo; Will. of Conches, Glose (II), f. 35^{va18}, Pr. P 7503, f. 20^{r};

Fontes (p. 179)

puer herculis, 7501, f. 16^{v}; silva; Promisimus, f. 52va

3 Pr. II 45, GLK II 70, 25; Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{va16-18}$; Remigius, Comm. in M.C. IX 479. 3 (p. 307, 25 Lutz); Pr. P 7503, f. 20^{r}; 7501, f. 16^{v}; Promisimus, f. 52va

5 Pr. II 45, GLK II 70, 25; Glosule, f. 17^{vb42}; Will. of Conches, Glose (II), f. 35^{va18}; cf. Not. Dun., f. 69ra; Promisimus, f. 52va

7 Pr. II 45, GLK II 70, 25; Glosule, f. 17^{vb42}; Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{va18-19}$; Pr. P 7501, f. 16^{v}; Promisimus, f. 52va; Papias, p. 352

8 Pr. II 45, GLK II 71, 1; Glosule, f. $17^{vb43-44}$; Promisimus, f. 52va

10 Pr. II 45, GLK II 71, 4; supra, p. 71, 15, Pr. P 7503, f. 20^{r}; trahere; Papias, p. 332

12 Pr. II 45, GLK II 71, 4; cf. Isidore, Etym. XIV 6, 33; CGL IV, p. 205, 29 Goetz; Pr. P 7503, f. 20^{r}; 7501, f. 20^{r}

15 Pr. II 46, GLK II 71, 9; Vergil, Aeneis 1, 72 Mynors

17 Pr. II 46, GLK II 71, 9; Glosule, f. $17^{vb68-18ral}$; ginicea; Will. of Conches, Glose (II), f. $35^{va33-34}$; gine, cf. Isidore, Etym. XV 6, 3; Remigius, Comm. in M.C. I 22. 16; ginex (p. 107, 34- 108, 1 Lutz); Pr. P 7503, f. 20^{v}; Promisimus, f. 52va; ginex

20 Pr. II 46, GLK II 71, 11; Pr. P 7503, f. 20^{v}; 7501, f. 16^{v}; Promisimus, f. 52va

21 Pr. II 46, GLK II 71, 11; cf. Promisimus, f. 52va

Fontes (p. 180)

22 Pr. II 46, GLK II 71, 16; cf. Remigius, Comm. in M.C. I 10. 6 (p. 84, 20-23 Lutz); Pr. P 7501, f. 16^{v}

23 Pr. II 46, GLK II 71, 16; Promisimus, f. 52va

24 Pr. II 46, GLK II 71, 16; cf. Isidore, Etym. XIV 6, 30; Pr. P 7503, f. 20^{v}

26 Pr. II 46, GLK II 71, 16; cf. Servius, In Georgicas 2, 487 Thilo CGL V, p. 393, 42 Goetz, fluvius; Pr. P 7503, f. 20^{v}; 7501, f. 16^{v}

Page 180, 1 Pr. II 46, GLK II 71, 16; arius Mars non inveni, Promisimus, f. 52va

3 Pr. II 46, GLK II 72, 4, Horace, Sermones 2, 8, 15 Wickham; cf. Pr. P 7503, f. 20^{v}

4 Pr. II 46, GLK II 72, 26, Lucan, Bollum Civile 3, 281 Housman

5 Pr. II 49, GLK II 74, 24; Promisimus, f. 53ra

7 Pr. II 49, GLK II 74, 24; cf. Servius, In Aeneida 4, 266 Stocker, Remigius, Comm. in M.C. I 5. 18 (p. 72, 23-24 Lutz), CGL V, p. 583, 20; 559, 21 Goetz; Pr. P 7501, f. 18^{r}; Papias, p. 379

9 Pr. II 49, GLK II 74, 24; Glosule, f. $18^{rb21-22}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{ra15-18}$; Pr. P 7503, f. 21^{r}; 7501, f. 18^{r}; thalatta; Promisimus, f. 53ra; Papias, p. 335

11 Pr. II 41, GLK II 74, 24; Glosule, f. $18^{rb23-24}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{ra11-12}$; Pr. P 7501, f. 18^{r}; Promisimus, f. 53ra

Fontes (p. 181)

13 Pr. II 49, GLK II 75, 3; Glosule, f. $18^{rb28-29}$, Pr. P 7503, f. 21^{r}; cf. Isidore, Etym. V 24, 4; Promisimus, f. 53ra

15 Pr. II 49, GLK II 75, 6

16 Pr. II 50, GLK II 75, 8; Glosule, f. $18^{rb34-36}$; Will. of Conches, Glose (II), f. 36^{ra25}

17 Pr. II 50, GLK II 75, 8; Glosule, f. 18^{rb36}; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{ra25-26}$; Servius, In Georgicas 2, 22 Thilo; Isidore, Etym. XVII 6, 12; Papias, p. 253

20 Pr. II 50, GLK II 75, 9; Glosule, f. $18^{rb36-37}$; Will. of Conches, Glose (II), f. 36^{ra26}

21 Pr. II 50, GLK II 75, 9; Glosule, f. 18^{rb38}; Will. of Conches, Glose (II), f. 36^{ra26}; cf. Papias, p. 243

22 Pr. II 50, GLK II 75, 18; cf. Pr. P 7503, f. 21^{v}

24 Pr. II 50, GLK II 75, 20, Servius, In Aeneida 1, 273 Rand; CGL V, p. 266, 31; Pr. P 7501, f. 18^{r}

25 Pr. II 51, GLK II 75, 25; Glosule, f. $18^{rb44-46}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{ra40-42}$; cf. Pr. P 7503, f. 21^{v}; 7501, f. 18^{r}

Page 181, 1 Pr. II 51, GLK II 76, 2 (populnus) 2 Ovid, Heroides 5, 27 Doerrie

3 Pr. II 51, GLK II 76, 17

4 Pr. II 53, GLK II 76, 19; Will. of Conches, Glose (II), f. $36^{rb12-13}$, Pr. P 7501, f. 18^{r}; Remigius, Comm. in M.C. II 47. 15 (p. 155, 22 Lutz)

Fontes (p. 182)

6 Pr. II 53, GLK II 76, 21; idem, Partitiones XII Versuum Aeneidos Principalium 161, GLK III 497, 15; Pr. P 7501, f. 18^{r}

8 Pr. II 53, GLK II 76, 24; cf. Isidore, Etym. IX 4, 47; Pr. P 7503, f. 21^{v}; (=) 7501, f. 18^{v}

10 Pr. II 55, GLK II 77, 18; Pr. 7503, f. 20^{r}; cf. Servius: In Aeneida 5, 745 Stocker; Festus, De Verb. Sig., Gl. L IV, p. 113 Lindsay; CGL V, p. 436, 14 Goetz

12 Pr. II 55, GLK II 77, 19; cf. Isidore, Etym. VI 11, 1-2; Pr. P 7503, f. 22^{r}; Papias, p. 200

16 Pr. II 57, GLK II 78, 11; cf. Isidore XIII 11, 3; Pr. P 7503, f. 22^{r}

17 Pr. II 57, GLK II 78, 18; Isidore, Etym. VIII 11, 57, Pr. P 7503, f. 22^{r}; 7501, f. 17^{r}; cf. CGL V, p. 219, 11; Papias, p. 186

19 Pr. II 58, GLK II 79, 6; supra, p. 94, 23

21 Pr. II 58, GLK II 79, 6-7; Pr. P 7503, f. 22^{v}; 7501, f. 19^{v}

23 Pr. II 58, GLK II 79, 13; Isidore, Etym. XV 1, 60; Remigius, Comm. in M.C. VIII 314. 15 (p. 150, 4 Lutz); Pr. P 7503, f. 22^{v}; 7501, f. 19^{v}; Papias, p. 218

24 Pr. II 58, GLK II 79, 20; Isidore, Etym. XII 7, 70; CGL V, p. 25, 30 Goetz; Papias, p. 143

26 Pr. II 58, GLK II 79, 13; cf. CGL V, p. 418, 58 Goetz

Page 182, 4 Pr. II 58, GLK II 80, 3; Isidore, Etym. XII 3, 3; cf. Servius, In Aeneida 2, 468 Rand; Pr. P 7503, f. 22^{v}; Promisimus, f. 57rb; Papias, p. 215; Anonymous, Grammatica,

Fontes (p. 183)

Munich, clm., 14763, f. 85^{r}

8 Pr. II 58, GLK II 80, 4 (B Keil); Isidore, Etym. XV 1, 10; cf. Papias, p. 363

10 Pr. II 60, GLK II 80, 15; Will. of Conches, Glose (II), f. 37^{ra41}; Remigius, Comm. in M.C. I 31. 3 (p. 123, 9 Lutz); Pr. P 7501, f. 19^{v}, 7503, f. 22^{v}

11 Pr. II 60, GLK II 80, 16; Glosule, f. 19^{ra45}; Pr. P 7503, f. 23^{r}; 7501, f. 19^{v}

16 Pr. II 60, GL II 80, 17; Isidore, Etym. XX 9, 7; CGL IV, p. 343, 4; Pr. P 7503, f. 23^{r}; 7501, f. 19^{v}

17 Pr. II 60, GLK II 80, 17-18

18 Pr. II 60, GLK II 80, 18

19 Pr. II 60, GLK II 80, 18; cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 122 Lindsay; Pr. P 7503, f. 23^{r}; 7501, f. 19^{v}

20 Pr. II 62, GLK II 81, 5; (=) Glosule, f. $19^{ra59-60}$; CGL V, p. 568, 45 Goetz; Pr. P 7503, f. 23^{r}; 7501, f. 19^{v}; Promisimus, f. 54rb

21 Pr. II 62, GLK II 81, 5; Glosule, f. 19^{ra61}; Pr. P 7503, f. 23^{r}; 7501, f. 19^{v}; Papias, p. 299

22 Pr. II 62, GLK II 81, 10; (=) Glosule, f. 19^{ra62}; Pr. P 7503, f. 23^{r}; cf. CGL V, p. 335, 43-44 Goetz

25 Pr. II 60, GLK II 80, 15; cf. Pr. P 7503, f. 23^{r}

Page 183, 1 Pr. II 63, GLK II 82, 1; (=) Pr. P 7501, f. 20^{r} m.a.

2 Pr. II 63, GLK II 82, 4

3 Pr. II 63, GLK II 82, 5, Isidore, Etym. XIV 6, 7; Pr. P 7503, f. 23^{r}, 7501, f. 20^{r}

Fontes (pp. 184-185)

4 Pr. II 63, GLK II 82, 6; CGL IV, p. 439, 23 Goetz; Pr. P 7503, f. 23^{r}

5 Pr. II 63, GLK II 82, 9; Glosule, f. $19^{rb12-13}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{va10-11}$; Pr. P 7503, f. 23^{v}; 7501, f. 20^{r}

7 Pr. II 63, GLK II 82, 9; cf. Glosule, f. 19^{rb12}; (=) Pr. P 7501, f. 20^{r}; 7503, f. 23^{v}; Isidore, Etym. IX 6, 21; Promisimus, f. 54^{rb-va}; Papias, p. 266

8-23 Pr. II 53, GLK II 76, 20; (=) Glosule, f. 18^{vb6-21}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{ra14-27}$; (=) Promisimus, f. 54ra; (=) Papias, p. 367-368

Page 184, 2-18 Pr. III 1, GLK II 83, 2 ff.; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{va30-40}$; Toc. el., f. 27vb; Promisimus, f. 54va; cf. Not. Dun., f. 28vb

19- Page 185, 10 Glosule, f. $19^{rb41-55}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{va42-vb9}$; Ralph of Beauvais, Summa, f. 124rb (Vide Hunt, Studies II, p. 20) 21 Non inveni nisi Bo. In Porphyrii Isagogen, p. 252, 15-17 Brandt (PL 64, 121B)

Page 185, 11-18 Pr. III 3. 23, GLK II 84, 15; 99, 12

14-18 Will. of Conches, Glose (II), f. 37^{vb9-12}

19-22 cf. Ralph of Beauvais, Summa, f. 124rb (Vide Hunt, Studies II, p. 20.); Promisimus, f. 54ra; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{vb13-15.20-22}$ 22 Pr. VIII, 8 GLK II 374, 7

Fontes (pp. 186-188)

23- Page 186, 2 Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{vb15-20}$

■ Page 186, 3-8 Pr. III 1. 5-6. 10. 11, GLK II 83, 2-3; 85, 16-86, 20; 89, 9 ff.; 92, 6 ff.; Glosule, f. $19^{rb55-56}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{va25-30}$; Promisimus, f. 54va

9-25 Pr. III 1, GLK II 83, 3. 9; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{vb32-42}$ 9-20 Glosule, f. $19^{rb56-61}$; Not. Dun., f. 71^{va-vb} 20-25 Glosule, f. $19^{rb66va8}$; Not. Dun., f. $28^{vb-29rb}$, infinitas; Promisimus, f. 54va

26- Page 187, 4 cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $37^{vb42-38ra26}$

■ Page 187, 5-22 Pr. III 1, GLK II 83, 3-4. 13; Glosule, f. 19^{va8-53}; Toc. el., f. 27vb; Promisimus, f. 54vb

14-15 infra, P f. 140ra; Boethius, Liber contra Eutychen et Nestorium, c. 3 ed. E.K. Rand & H.F. Stewart, London, 1918 (PL 64, 1343C)

24-26 Pr. III 4. 1-2, GLK II 83, 7-9. 17; 85, 1; Glosule, f. $19^{va53-vb3.1932}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $38^{ra32-34.rb10-12}$

■ Page 188, 1-7 Pr. III 3, GLK II 84, 5-8, (=) Glosule, f. $19^{vb61-67}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $38^{rb32-38}$; Promisimus, f. 55ra 1-5 Servius, In Aeneida 6, 724 Thilo

5-6 Plautus, Poenulus 991, ed. W.M. Lindsay, Oxford, 1904; 1955, 2 vols.

8-10 Pr. III 3-4, GLK II 84, 15-17; Glosule, f. 20^{ra6-14}; Will. of Conches, Glose (II), f. $38^{rb43-46}$; Promisimus, f. 55ra

Fontes (pp. 189-191)

11-19 Pr. III 4. 13, GLK II 85, 2-3; 91, 14-17; Not. Dun., f. 72^{va-vb}; Will. of Conches, Glose (II), f. 38^{va1-8}

12-19 Glosule, f. $20^{ra19-23}$

20- Page 189, 3, (=)Will. of Conches, Glose (II), f. 38^{va9-15}; Promisimus, f. $54^{vb.ra}$ (Vide Hunt, Studies II, p. 22.)

■ Page 189, 4-14 Pr. III 5, GLK II 85, 16-18; 86, 1-2, Glosule, f. $20^{ra26-45}$,(=)Will. of Conches; Glose (II), f. $38^{va19-25}$; Promisimus, f. 55rb

15-18 Pr. III 5, GLK II 86, 2-4; Glosule, f. $20^{ra46-49}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $38^{vb35-39}$

20-26 Pr. III 5. 26, GLK II 86, 3-4; 101, 3-6; Not. Dun., f. 29^{rb-va}.72vb; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 38^{vb4-7}

21 Glosule, f. $20^{ra49-60}$

■ Page 190, 1-9 Pr. III 5, GLK II 86, 5-13; Glosule, f. $20^{ra60-rb18}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $38^{vb8-12.21-23}$; Promisimus, f. 55rb

10-25 Pr. III 6. 9. 7, GLK II 86, 21-88, 14; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $38^{vb38-40.45}$-$39^{ra6.20-22}$, Toc. el., f. 27vb-28ra; cf. Glosule, f. 20^{rb27} ff. 14-26 Not. Dun., f. 73^{ra-rb}

26- Page 191, 1 Pr. III 9, GLK II 88, 15- 89, 3; Glosule, f. $20^{rb64-va19}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), 39^{32-35}; Not. Dun., f. 73^{ra-rb}; Toc. el., f. 27^{vb-ra}

■ Page 191, 2-6 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{ra39-42}$; Not. Dun., f. 73^{ra-rb}; Toc. el., f.27^{vb-ra}

7-17 Pr. III 9, GLK II 89, 3-6; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{ra44-rb4}$; Promisimus, f. 55va; cf. Glosule, f. $20^{va20-25}$; Not. Dun., f. 73rb

Fontes (pp. 192-195)

20- Page 192, 3 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 39^{rb5-11}

■ Page 192, 4-21 Pr. III 6. 9-11. 14, GLK II 86, 14-20; 89, 3. 9- 90, 1. 7-9; 91, 22; Glosule, f. $20^{rb19-42.vb4-11}$; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{va27-33}$; Toc. el., f. 28ra

22- Page 193, 4 Pr. III 12, GLK II 90, 17; Not. Dun., f. 73va-74va; Will. of Conches, Glose (II), $39^{rb33-39}$

■ Page 193, 5- Page 194, 23 cf. Ralph of Beauvais, Summa, f. 124rb

5-18 Pr. III 14. 17, GLK II 92, 6 ff.; 94, 10-13, (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{va35-40}$; (=) Promisimus, f. 56ra 11-14 supra, p. 186, 9 ff.

19-25 Pr. III 14, GLK II 92, 6-12; Glosule, f. $20^{va14-21}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{va40-44}$; Promisimus, f. 56ra

26- Page 194, 10 Pr. III 15, GLK II 92, 14-15; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{va44-vb3}$; Glosule, f. $20^{vb21-23.23-29}$; Not. Dun., f. 74vb-75rb; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $39^{vb23-45}$; Promisimus, f. 56ra; Glosule, f. $20^{vb28-29}$; magister Anselmus (Vide Thurot, op. cit., p. 96, n. 3, Hunt, Studies I, p. 206.)

■ Page 194, 11-17 (=)Will. of Conches, Glose (II), f. 39^{vb3-7}

18-23 Pr. III 15, GLK II 92, 17-18; 93, 1; Will. of Conches, Glose (II), f. 39^{vb8} ff.

24- Page 195, 5 Will. of Conches, Glose (II), f. 40^{ra8-12}; Promisimus, f. 56ra (Vide Hunt, Studies II, p. 22.)

Fontes (pp. 196-198)

■ Page 195, 6-14 Pr. III 15, GLK II 93, 1; (=) Glosule, f. $20^{vb42-56}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), $40^{ra13-19}$, Promisimus, f. 56^{ra-rb}

15- Page 196, 6 cf. Pr. III 16-17, GLK II 93, 17-18; 94, 8-9; Promisimus, f. 56^{rb-va} 15- Page 196, 1 (=) Glosule, f. $20^{vb60-21ral}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $40^{ra26-37}$

■ Page 196, 2-3 Glosule, f. 21^{ra6} ff.

3-6 Glosule, f. 21^{ral-6}; Will. of Conches, Glose (II), f. 40^{rb2-3} 6 Pr. III 17, GLK II 93, 20- 94, 5

7-14 cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $40^{rb15-23}$; Promisimus, f. 56va; Ralph of Beauvais, Summa, f. 124rb

16-24 Pr. III 18-19, GLK II 94, 15-19. 21-26; 95, 1-99, 25; 101, 1 ff.; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $40^{rb24-30}$; Toc. el., f. 28ra; Promisimus, f. 56vb; Ralph of Beauvais, Summa, f. 124rb 18-20 supra, p. 184, 2 ff.

25- Page 197, 21 Pr. III 18, GLK II 94, 15-19; Glosule, f. $21^{ral9-32}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $40^{rb30-35}$; Toc. el., f. 28ra 25- Page 197, 11 Promisimus, f. 56vb

■ Page 197,22-198,3 Pr. III 5, GLK II 85, 16- 86, 2; Will. of Conches, Glose (II), f. $40^{rb45-va4}$

■ Page 198 3-10 Pr. III 22. 18, GLK II 99, 1-2; 94, 25; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 40^{va7-11}; Toc. el., f. 28ra; Promisimus, f. 57va

12-17 Pr. III 26-27, GLK II 101, 3. 6-14. 17- 102, 7 ff.;

Fontes (pp. 199-202)

(=) Will. of Conches, Glose (II), f. $40^{vb34-39}$; Promisimus, f. 57^{va-vb}

18- Page 199, 5 Pr. III 26-27, GLK II 101, 4; 102, 9; Glosule, f. $21^{rb70-va14}$; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. 40^{vb44}-41^{ra6}; Toc. el., f. 28rb, 2-5 Promisimus, f. 57vb

■ Page 199, 6-9 Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{ra6-8.29-30}$; Promisimus, f. 57vb (Vide Hunt, Studies II, p. 23.)

10-19 Pr. III 26, GLK II 101, 3. 6-14; Glosule, f. $21^{rb59-70.va25-45}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{ra8-12.28-29}$ 10-19 Promisimus, f. 57vb

20- Page 200, 11 Pr. III 26-27, GLK II 101, 17- 102, 4; Glosule, f. $12^{va45-58}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{ra22-36}$; Toc. el., f. 28rb; Promisimus, f. 58ra

■ Page 200, 1-2 Juvenal, Saturae 4, 98: gigantis

12-15 Pr. III 27. 26, GLK II 102, 1-2; 101, 16. 22; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{ra36-38}$ 12-13 Glosule, f. $12^{va58-68}$

16- Page 201, 2 Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{ra39-rb1}$

3-6 Will. of Conches, Glose (II), f. 41^{rb1-4}

■ Page 201, 9-21 Pr. II 28-32. 34, GLK II 102, 20; 103, 4.7. 10-11.19; 105, 4. 10-12. 16-17; 106, 10-11. 18; 107, 18; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{va39-46}$, Pr. P 7503, f. 28^{v}; Glosule, f. $21^{vb32-37.vb58-67}$. $22^{ra12-23}$

22- Page 202, 13 Pr. III 32-34, GLK II 106, 19-21; 107, 2-6. 7. 13. 17; 108, 1-5. 14; 109, 5 22- Page 202, 8 Promisimus, f. 59ra Page 202, 9 Glosule, f. $22^{ra24-26}$ 10-13 Pr. P

Fontes (pp. 203-204)

7503, f. 29^{r}

■ Page 202, 14-24 Pr. III 35.36. 39, GLK II 109, 12-17. 24; 112, 2; Glosule, f. $22^{ra33-40.54-63.va26-29.rb22-24}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{vb16-22}$; Promisimus, f. 59vb

25- Page 203, 9 Pr. II 37-38, GLK II 110, 12-15; 111, 11, 24-26 Glosule, f. $22^{rb40-43}$ 26- Page 203, 9 (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{ra22-26}$; Not. Dun., f. 76^{rb-va}; Promisimus, f. 59va Page 203, 2-4 (=) Glosule, f. $22^{rb43-48}$

6 Glosule, f. 22^{rb46}

■ Page 203, 10-23 Pr. III 37. 42. 27, GLK II 110, 15-21; 113, 15; 102, 2, (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{ra20-32}$; Promisimus, f. 59va 12 Glosule, f. $22^{rb47-65}$

22-23 Glosule, f. $22^{rb65-67}$

24- Page 204, 6 Pr. III 37, GLK II 110, 19-22; (=) Glosule, f. 22^{va1-8}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{ra35-40}$; Promisimus, f. 59va

■ Page 204, 7-12 Glosule, f. 22^{va8-13}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{ra41-44}$; Promisimus, f. 59^{va-vb} 10 Horace, Epistulae 1,7, 8 Wickham: opella forensis

13-17 Glosule, f. 22^{va13}; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{va44-vb17}$; Promisimus, f. 59vb (Vide Hunt, Studies II, p. 23.)

18-22 Pr. III 38, GLK II 110, 23-25; Will. of Conches, Glose (II), f. 42^{rb13}, quia aperte est in libro ad aliud transeamus, Promisimus, f. 59vb

Fontes (pp. 205-207)

23-25 Pr. III 38, GLK II 111, 9-10

Page 205, 1-13 Pr. III 39-40. 35, GLK II 111, 12-14. 17-20; 112, 5-10; 109, 15 9-10 Glosula, f. $22^{va33-37}$ 9-13 Promisimus, f. 59vb

15-24 Pr. III 40-42, GLK II 112, 11-13. 24- 113, 15 14-17 Promisimus, f. 59vb, 15-17 Glosula, f. $22^{va37-40}$ 17-18 Glosula, f. $22^{va54-64}$

25- Page 206, 1 Pr. III 43, GLK II 114, 14-15. 17. 22, Promisimus, f. 60rb 27 Glosula, f. 22^{vb4-5}

Page 206, 2-6 Pr. II 43, GLK II 115, 1; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb36-40}$; Promisimus, f. 60rb

Page 207, 2-4 Pr. III 27, GLK II 102, 19; cf. Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb24-25}$; Promisimus, f. 58va; Papias, p. 156: laureolus

5 Pr. III 29, GLK II 103, 21; cf. Pr. P 7503, f. 28^{v}; anus impatiens, Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 442 Lindsay; Promisimus, f. 58vb 6-7 Plautus, Cistellaria 408 Opera, ed. W.M. Lindsay, Oxford, 1904; 1955, 2 vols.

9 Pr. III 29, GLK II 105, 1

10 Pr. III 30, GLK II 105, 16

12 Pr. III 30, GLK II 105, 16; Will. of Conches, Glose (II), f. $41^{va19-20}$; Pr. P 7503, f. 28^{v}; cf. Isidore, Etym. XX 7, 4; CGL V, p. 369, 3 Goetz 13 1 Samuel 10, 1

14 Pr. III 33, GLK II 107, 9; Isidore, Etym. XVII 7, 60; Pr. P 7503, f. 29^{r}

Fontes (p. 208)

15 Pr. III 33, GLK II 107, 9; Will. of Conches, Glose (II), f. 41^{vb3-5}; Pr. P 7503, f. 29^{r}; Promisimus, f. 59ra

16 Pr. III 33, GLK II 107, 13; Isidore, Etym. XII 8, 1; Papias, p. 25

18 Pr. III 34, GLK II 108, 12; Pr. P 7503, f. 29^{v}

19 Pr. III 34, GLK II 108, 12; Will. of Conches, Glose (II), f. 41^{vb7}, Servius, In Georgicas 1, 186 Thilo; Isidore, Etym. XII 8, 17; Pr. P 7503, f. 29^{v}; Papias, p. 139

20 Pr. III 34, GLK II 108, 19 (RDh Keil), Glosule, f. $22^{ra27-28}$. Will. of Conches, Glose (II), f. 41^{vb7-8}; Pr. P 7503, f. 29^{v}; cf. Isidore, Etym. XII 6, 47; Promisimus, f. 59rb

21 Pr. III 34, GLK II 108, 21; Remigius, Comm. in M.C. III 82. 22 (p. 4, 18 Lutz); Pr. P 7503, f. 29^{v}

24 Pr. III 34, GLK II 110, 8; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb14-18}$; Pr. P 7503, f. 29^{v}; Isidore, Etym. XX 6, 5; VIII 11, 42; Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 297; Papias, p. 237

26 Pr. III 36, GLK II 110, 6

Page 208, 1 Pr. III 38, GLK II 111, 11; Pr. P 7503, f. 30^{r}; cf. CGL V, p. 569, 6 Goetz

3 Pr. III 38, GLK II 111, 11; Isidore, Etym. V 27, 14; CGL V, p. 619, 28-29 Goetz

5 Pr. III 39, GLK II 112, 4; Will. of Conches, Glose (II), f. 37^{ra4-5}; Pr. P 7503, f. 30^{r}; cf. Isidore, Etym. XII 5, 8

6 Juvenal, Saturae 6, 260 Clausen: panniculus

Fontes (p. 209)

7 Pr. III 40, GLK II 112, 13; (=) Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb15-16}$; Isidore, Etym. XIX 7, 2; Papias, p. 191

8 Pr. III 39, GLK II 111, 15; III 40, GLK II 112, 17; Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb18-23}$; cf. Papias, p. 49

9 cf. CGL II, praef., p. xii Goetz

12 Pr. III 40, GLK II 112, 18

14 Pr. III 40, GLK II 112, 18; Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb16-18}$; Isidore, Etym. XVIII 6, 1; Promisimus, f. 42ra

16 Pr. III 41, GLK II 113, 3; Pr. P 7503, f. 30^{v}, CGL V, p. 527, 32 Goetz; Promisimus, f. 60ra; Papias, p. 362

17 Pr. III 41, GLK II 113, 3; Pr. P 7503, f. 30^{v}; cf. CGL V, p. 12, 34 Goetz; Papias, p. 47; Promisimus, f. 60ra

18 Pr. III 42, GLK II 113, 17; Pr. P 7503, f. 30^{v}; cf. Papias, p. 182

19 Pr. III 42, GLK II 113, 18; Pr. P 7503, f. 30^{v}; cf. Isidore, Etym. XIX 19, 9; CGL V, p. 578, 59

21 Pr. III 43, GLK II 114, 16; Pr. P 7503, f. 30^{v}

23 Pr. III 43, GLK II 114, 17; Pr. P 7503, f. 30^{v}; cf. Isidore, Etym. XVII 9, 53

24 Pr. III 43, GLK II 114, 20; Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb34-36}$, Pr. P 7503, f. 28^{r}; Isidore, Etym. V 27, 20-21

26 Pr. III 43, GLK II 114, 22; Pr. P 7503, f. 31^{r}

Page 209, 1 Pr. III 44, GLK II 115, 4; Glosule, f. 22^{vb9-10},

Fontes (p. 209)

cf. Festus, De Verb. Sig., Gl. L. IV, p. 155 Lindsay; Isidore, Etym. XII 1, 24; CGL V, p. 349, 34 Goetz

3 Pr. III 44, GLK II 115, 4; cf. CGL V, p. 440, 3 Goetz 4 Exodus 12, 5

5 Pr. III 44, GLK II 115, 5; Will. of Conches, Glose (II), f. 42^{rb42}; Pr. P 7503, f. 31^{r}

7 Pr. III 44, GLK II 115, 5; Pr. P 7503, f. 31^{r}; cf. Fragmentum Bobiense, GLK VII 543, 27; Papias, p. 47

8 Pr. III 44, GLK II 115, 8; Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb42-44}$; Pr. P 7503, f. 31^{r}; Isidore, Etym. III 71, 14

9 Pr. III 44, GLK II 115, 12; Pr. P 7503, f. 31^{r}; Isidore, Etym. XX 14, 13

11 Pr. III 44, GLK II 115, 12; CGL V, p. 538, 41 Goetz

13 Pr. III 44, GLK II 115, 17; Glosule, f. $22^{vb13-14}$; Will. of Conches, Glose (II), f. 42^{rb46}; cf. Papias, p. 245

14 Pr. III 44, GLK II 115, 18; Glosule, f. $22^{vb14-15}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb46-47}$

16 Pr. III 44, GLK II 116, 1; Glosule, f. $22^{vb28-31}$; Will. of Conches, Glose (II), f. $42^{rb47-val}$; cf. Isidore, Etym. XVII 10, 15, Promisimus, f. 60rb; CGL V, p. 402, 53 Goetz: herba

The Life and Works of Petrus Helias

Petrus Helias' fame as the author of the Summa super Priscianum has tended to obscure other details of his life.[1] Born in Poitiers about the beginning of the twelfth century, he spent most of his student and teaching career at the school of Thierry of Chartres in Paris, where he taught rhetoric to John of Salisbury, ca. 1141, and where he wrote his Summa, ca. 1150. Not long afterwards, he returned to Poitiers, where he held different church offices, including that of dean of the diocese, until his death, perhaps, in 1166.

The approximate date of his birth can be conjectured on the grounds that he was around forty at the time that he was teaching John of Salisbury, ca. 1141[2] and William of Tyre, ca. 1145.[3] The first notice proving in modern times that Poitiers was Peter's native city was found by Leopold Delisle in the Cronica Abbreviata (whose entries end in 1190) and was included by Charles Thurot in his work of 1869. Ironically, the connection with Poitiers had already been established, but on the basis of what now appears to be a case of mistaken identity.[5]

The surname, Helias, was, in fact, a common one in that part of the country.[6] It generally appears under the French spelling, Helie.[7] The less frequent Helias[8] may be a latinized form based on the analogy of the oblique cases.[9] In keeping with medieval spelling, there is alternation of h and non-h, of i and y, and of e and e-caudata. Besides Helie and Helias, one finds Helye,[10] Helyam (accus.),[11] Helyas,[12] Elie,[13] and Elye.[14]

Another piece of evidence which may locate Peter's home more closely within the diocese appears in the Summa in a context in which grammarians might traditionally reveal their identities.[15] Here the phrases, "at St. James," and "at Poitiers," are found side by side. If this was Peter's home parish, there were several by that name in the diocese.[16]

Peter had at least the main part of his career in Paris and he may have arrived there as early as the late twenties of the twelfth century, when Thierry of Chartres began teaching there.[17] William of Tyre is the witness recording their long association:[18]

> Hii omnes magistri Theodorici senioris viri litteratissimi per multa tempora auditores fuerunt.

William also records that after his own coming ca. 1145 Peter spent approximately ten more years there:[19]

> Hos alternatim secundum quod eorum negocia presentes eos nobis permittebant vel absentes, annis audivimus circiter decem.

In fact, the first notice indicating that Peter is back in Poitiers dates to 1156.[20]

One of the reasons that Peter is remembered is the fact that John of Salisbury came to him for rhetoric.[21] John found that Peter was a better teacher than Thierry of Chartres. A pupil with whom Peter was less successful was the nephew of Arnulf, bishop of Lisieux.[22] This student had run away and Arnulf's letter covering the incident asks that he be sent home.

Associated with Peter in Thierry's school were Bernard

Brito and Master Ivo of Chartres, the same two who are ranked with him after Gilbert and Thierry in the Metamorphosis Goliae.[23] William of Tyre has the highest praise for all three:

> In liberalibus artibus doctores, precipui viri venerabiles et pia recordatione digni, scientiarum vasa, thesauri disciplinarum.

Thurot felt that the fact that Peter Helias taught rhetoric to John of Salisbury perhaps indicated that another Peter Helias was in question.[25] In fact, the scope of Peter's knowledge, like that of his teacher, Thierry of Chartres, was not limited to any one branch of instruction. In the words of the Cronica Abbreviata, his knowledge of secular learning was that of a great philosopher, "in scientia litterarum secularium magnus philosophus."[26] If he was not teaching grammar, it may have been because Gilbert of Poitiers was in Paris at the time with a high reputation in grammar[27] and perhaps William of Conches, the author of the standard twelfth century work in grammar, which Peter's work revises, was there as well.[28]

The dating of the Summa is established as follows. It must have been written before 1154, the year that William of Conches died,[29] since William's second redaction of his work on grammar is, in part at least, an answer to the Summa. It comes after the De Divisione Philosophiae of Gundissalinus, dated toward the middle of the century,[30] for it uses that work, a matter discussed p. 608ff. It can be dated then to ca. 1150 while Peter was still in Paris.[31]

As to his later years at Poitiers, Peter Helias is listed as sacristan in charge of the treasury in 1156 and 1157,

as canon, 1159, and as dean of the diocese.[32] Another reference is contained in a letter written by John of Salisbury in 1166 to Richard, archdeacon of Poitiers, in behalf of Master Walter in Rheims, to recover books loaned to Peter.[33] The nature of the request, as N.M. Häring suggests, may indicate that Peter had died.[34] In fact, his fellow teachers at Thierry's school, Ivo and Bernard, died in 1165 and 1167, respectively.[35] The notice in the Cronica Abbreviata, mentioned above, recalls his career:[36]

> Fuit etiam in Pictavensi ecclesia decanus Petrus Helias, in scientia litterarum secularium magnus philosophus.

In conclusion, then, Paris was the main center of Peter's career. While it may have lacked some of the facilities of a place like Chartres,[37] nevertheless, as a shrine city, it was no doubt well suited to accomodate the numbers of students and teachers that came to set up temporary quarters there. Peter was there in the turbulent period of increasing numbers and lowering standards that brought the old ways of teaching to an end.[38] He seems to have avoided the kind of political controversy that made other people better known. Nevertheless, he achieved a high reputation as a teacher in an exciting era of learning.

Many questions remain unanswered. What was Peter's connection with his countryman, Gilbert of Poitiers and with the great schools of Chartres and Laon? Gilbert was perhaps twenty years older than Peter,[40] and Peter's regard for him

seems clear from the respect and prominence given to his opinion on the noun.[41] The followers of both men are said to be in agreement on a certain point.[42] The connection with Chartres is established through Peter's teacher, Thierry of Chartres, and through the Glose in Priscianum of the Chartrian William of Conches.[43] The connection with Laon is probably established through the anonymous Glosule, the second most important source of the Summa, since that work is here attributed to William of Champeaux.[44] If, then, Peter did not actually study at the two cities in question, he is, nevertheless, heavily influenced by their traditions.

THE LATER SUCCESS OF THE SUMMA

The later fortune of the Summa may be described briefly since most of the works cited are discussed in greater detail in connection with the sources. The most immediate response to the Summa seems to have been a fresh redaction by William of Conches of his Glose in Priscianum.[45] About the same time, there appears a work beginning, "Tocius eloquentiae," which clearly makes use of the Summa adopting its format and some of its conclusions, although it just as clearly regards William's work as the standard teaching.[46] Ralph of Beauvais, discussed below, who flourished in the late sixties and seventies of the twelfth century,[47] may have deliberately followed the authority of William rather than Peter, but his student, Master Robert (? of Blund), whose lectures are reported in two works discussed below, Promisimus and Tria Sunt,[48] is much more open to the kinds of

additions and changes that Peter made to William's teaching. It is in Promisimus, that the followers of Peter are first called Heliste.[49]

Peter's work enjoyed a success in Italy that continued into the fifteenth century since the latest manuscripts are written in Italian hands. Hugutio of Ferrara, in his Derivationes Magnae, was already making use of the Summa in the last half of the twelfth century.[50] The thirteenth century grammar edited by Charles Fierville is of Italian provenance.[51] It is based in part on Tocius Eloquentiae which in turn draws on the Summa.

As for the thirteenth century, further investigation will show the extent to which the theologians depended on Peter Helias for their theories of language.[52] William of Beauvais' inclusion of the Summa in his Speculum proves that it was the standard work.[53] The text preserved in the Speculum is a witness to the increasing skill of scribe scholars in emending texts.[54] Priscian and Helias appear together in the words, "ut . . . Priscianum maiorem et minorem et Petrum Heliam conscriberet," in an instruction of 1237.[55]

The versified grammars, the Graecismus of Eberhard of Béthune (+1212) and the Doctrinale of Alexander de Villa Dei (1170-1250), began to replace the Summa at a date that is difficult to determine.[56] In the fourteenth century, Peter's name came to be sepa-

rated from the Summa, no longer in use, and attached to opinions and works that were not his own. To explain the opinions and comments, some of which seem authentic, Thurot made the hypothesis of an original, fuller version of the Summa[57] but no traces of such a fuller version have appeared. The most famous of the spurious works, called Summa Metrica Petri Helie or Grammatica Petri Helie, extant in at least five manuscripts and a printed edition from Strasbourg, 1499, was made, as Thurot tells us, "sans aucun recours au commentaire de Pierre Hélie."[58]

The Summa, however, continued to be of interest to scholars working on the modi significandi and Siger of Courtrai, who died in 1341, made considerable use of Peter's work.[59]

The lack of printed editions is probably to be explained by the fact that much of the work was printed in the Speculum of Vincent of Beauvais. The location of the manuscripts, widely scattered over Europe, gives an indication of the places where Peter was studied.

THE WORKS

At least fifteen works are attributed to Peter Helias of which, besides the Summa, two seem genuine, a commentary on Cicero's De Inventione, which is extant in four manuscripts,[60] and a poem of 1717 hexameters on the Canticle of Canticles,[61] allegorical and lyrical, in which the synagogue is treated with respect and gentleness.

A twelfth century work on the de constructione of Priscian which begins "Absoluta cuiuslibet discipline Perfectio," attributed to Peter Helias, has been found to

exist in at least ten manuscripts.[62] Thurot, reporting in 1870,[63] called it "une rédaction du commentaire de Pierre Hélie sur les deux derniers livres de l'institutio de Priscien, très-differente des autres, au moins quant à la forme."

Next, a Quaestiones super maius volumen Prisciani, MS Bruges, Bibl. mun. 536, ff. 1-79 (s. xiii) attributed to Petrus Helias has been shown by Thurot not to be authentic.[64]

This leaves the works listed in Manitius to be examined.[65] There is a gloss on the De Trinitate of Boethius, MS Admont 382 (s. xii), which may be ascribed to Thierry of Chartres.[66] Manitius also lists from Heiligenkreuz, 1374 a Liber Derivationum eius (sc. Petri Helie), and from the Amplonian collection in Erfurt (a center which seems to have shown special interest in Petrus Helias[67]): Novella Petri Helie de octo partibus orationis, MS Amplon., O 8, ff. 81^{v}-113^{v} (s. xiii); Tractatus Petri Helie de Decem Predicamentis Gramatice Inquisicionis; Quedam de Vocabulorum Exposicionibus Petri Helie (a work which may be connected with the versified dictionary mentioned in HLF 12, 487); Opus Petri Helie super Grammaticam Foce, MS Amplon. Q 53, ff. 59 -72 (s. xiv); and, Barbarismus Prisciani cum Commento Petri Helie, MS Amplon. O 10, ff. 97-120^{v}. From Clairvaux, 1472, finally, Manitius lists Petrum Helyse (sic) supra Barbarismum Donati.

Manitius also lists the Summa Metrica described above and three other works little connected with Peter Helias. These are two versified grammars, one based on the Priscianus Maior,

MS Paris B.N., lat. 15972, f. 155,[68] the other on the Minor, MS Berlin 919, ff. 131-143 (s. xv), and finally a Quaestiones de Syntaxi, MS Paris, B.N., lat. 18072, ff. 134 ff.

The material in all of these "works" seems unlikely to affect very much the text of the Summa; no attempt has been made to examine it in detail for the present edition.

THE STYLE

For the summa form, see below, "Notes on the Text," (Title; p. 10, 7-9), pp. 637. 643;[69] for the use of the work in the classroom, pp. 671-674. Peter's summa combines an organic presentation with a continuous commentary on the text in a way that avoids the monotony of the later summa form. The author achieves a form of expression that is simple and perfectly consistent in each context. This formulaic style is combined, however, with some of the liveliness of oral expression,[70] such as the questions at 36, 18- 37, 6, objections and their solution, and the listing of opinions; cf. infra, p. 643. There is occasionally some of the invective that marks sharp debate.[71] Discussion often centers around a paradox,[72] or an apparent contradiction, 116, 3 ff. Peter can invite the reader to examine the matter for himself,[73] or bring the matter to a magistral close.[74]

Unlike the commentaries, with lemmata abbreviated out of recognition and requiring constant leaping from text to text, a procedure suited to joint classroom effort, Peter's work can be read as an independent text. His work is perhaps

a response to growing enrolment.[38] Helias incorporates Priscian material, sometimes reworded but nevertheless intact, directly into his text, where it often appears as the topic sentence of a particular paragraph.

Perhaps Peter's greatest stylistic contribution is the elimination of extraneous material and the relegation of difficult word explanations to special sections. For when these things are done, the essential points of the summa style are found to be already present in the anonymous Glosule and in the Glose super Priscianum of William of Conches.

While the forms and case structure of ancient Latin are preserved intact, there are few strict rules of mood and tense, a practice already evident in Priscian. Quod with the indicative is the regular form of indirect statement, 10, 12; 11, 5, etc., as in Priscian, GLK II 6, 2-4; 11, 27- 12, 2, etc., but Peter also uses the subjunctive, 2, 5; 12, 13. Quod substitutes for ut with the subjunctive in expressions of result, 19, 23-24; 118, 2-5, etc. In indirect questions, conditional sentences and temporal clauses, again, as in Priscian, there is deviation from classical standards. Clauses of rejected reason and those with licet and quamvis regularly take the subjunctive but there are exceptions, 37, 5; 55, 18-19; 82, 14. Contrasts can occur within parallel structures of the same sentence, 17, 8-10, but this is unusual.

A final point and one on which Peter's style most commends itself is the use of simple words and absence of unexplained terms.

No new terms are introduced at all; Peter's contribution in this regard consists in putting a fresh construction on the phrases: nomen complexivum, 10, 13, and modo substantiae, 121, 3, and these underpin the main theses of his teaching.

HIS KNOWLEDGE

Thurot's low opinion of medieval grammatical theorists, an attitude he found in Erasmus,[75] was reinforced by his impression that these were masters teaching on the side while preparing for their exams in theology.[76] Thurot felt that the main deficiency of these theorists was their assumption that language had been invented by grammarians, philosophers and writers.[77] This notion of the artificial nature of language leads Peter, following William of Conches, to suppose that patronymics were in part invented to help young people avoid syntactic errors, a view which reveals "un degré d'absurdité inimaginable."[78] Thurot also calls attention to Peter's ignorance of historical fact,[79] of Greek,[80] and of the ancient writers in general.[81]

Peter's view of the nature of language is presented in summary, pp. 677-679. A greater acceptance of "theory orientated" approaches to language, cf. infra, p. 653, is raising the stock of medieval theories. His analysis of the state of abstract entities is of perennial value.

As to ignorance of fact, it is true that Peter's knowledge of geography, biography and history is almost entirely restricted to the information that he found in the margins of Priscian texts such as MSS Paris, B.N., lat. 7501 and 7503.

His ability to write Greek is restricted to accurate transliteration of the material in the Priscian text. He shows some ability to handle nominal forms, again, using the information in Priscian.[82] His knowledge of verbs is restricted to the first person paradigm form and the infinitive and his knowledge of syntax is limited to phrases.[83] This amount of knowledge does not protect him from the errors in lexicon and morphology to which Thurot calls attention.[84] His understanding of grammar, however, extends to an accurate and lengthy treatment of the article, drawing on the different parts of Priscian.[85] He is also well acquainted with the discussion that centered around the Greek words for substance.[86]

Peter's knowledge of the ancient writers is discussed below in connection with the sources, pp. 597-598.

1. Biography and biographical details are found in: Histoire Littéraire de la France, ed. Les Mauristes, Paris 1869, vol. XII, pp. 486-487; XIII, p. 303; Charles Thurot, Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et d'autres bibliothèques, ed. B. Hauréau, vol. XXII, part 2, Paris, 1869 (reprinted Frankfurt am Main, 1964)pp. 18-24;96 ff.;508; M. Manitius, Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters, Dritter Teil (Band), München, 1931, pp. 184-187; R.L. Poole, Studies in Chronology and History (reprinted from Eng. Hist. Rev. 35 (1920)), Oxford, 1934, pp. 224, 241, 244; R.W. Hunt, "Studies on Priscian in the Eleventh and Twelfth Centuries I," Mediaeval and Renaissance Studies 1 (1941-43) 215 ff.; R.B.C. Huygens, "Guillaume de Tyr, étudiant," Latomus 21 (1962) 822; Nicholas M. ...ering, "Zur Geschichte der Schulen von Poitiers im 12. Jahrhundert," Archiv für Kulturgeschichte 47 (1965) 35; idem, Commentaries on Boethius by Thierry of Chartres and his School, Studies and Texts 20, Toronto, 1971, pp. 20-21; idem, "Chartres and Paris Revisited," Studies in Honour of A.C. Pegis, Toronto, 1974; L.M. de Rijk, Logica Modernorum, vol. II, part 1, Assen, 1967, pp. 229-230; Jan Pinborg, Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter, Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters 42, 2 (1967) 23.

Another person who drew attention to Peter Helias was Martin Grabmann, "Die Entwicklung der mittelalterlichen

Sprachlogik (Tractatus de modis significandi)," Mittelalterliches Geistesleben I, München, 1926, pp. 114. 117. 138. Books consulted but not otherwise mentioned in these notes include Ulysse Chevalier, Répertoire des sources historiques du Moyen-âge, Bio-bibliographique I, 1905, col. 2047, Roland Sanfaçon, Défrichements, peuplement et institutions seigneuriales en Haut-Poitu du Xe au XIIIe siècle, Québec, 1967

[2]John of Salisbury, Metalogicon II, 10, ed. C.C.I. Webb, Oxford, 1929, p. 80

[3]William of Tyre, Historia Hierosolymitana XIX, 12, in R.B.C. Huygens, "Guillaume de Tyr, étudiant," Latomus 21 (1962) 822

[4]MS Paris, B.N., 15009, f. 77^v, the Cronica Abbreviata, found by Leopold Delisle and communicated to Thurot; cf. Thurot, Notices et extraits . . . , p. 508. For the title, see Häring, Commentaries . . . , p. 20.

[5]The man originally taken in Hist. Litt. XIII, p. 303 to be our Peter Helias and accepted as such by F. Bliemetzrieder, "Isaak von Stella," Jahrb. für Philosophie und spekul. Theol. 18 (1904) 10 is declared to be a Pierre Hélie of Chauvigny by J. Debray, "Biographie d'Isaac de Stella," Citeaux 10 (1959) 188, where he cites his name from Beauchette-Filleau, Dict. hist. biogr. et généalogique des familles de l'ancien Poitou, Poitiers, 1891, vol. 2, p. 352. This information is gathered

in Häring, "Chartres and Paris Revisited," op. cit. The matter was a dispute over forest land in 1152 between this Peter Helias and the abbot of the abbey of Notre-Dame-de-l'Etoile, who was Isaac of Stella, and which Bishop Gilbert of Poitiers was called upon to settle. It may be that this is the same Pierre Hélie who is listed as a special friend of the Count and Duke William of Poitou around 1134, in A. Richard, Histoires de Comtes de Poitou, vol. 2, Paris, 1903, p. 38, and the same Petrus Helie of Semaru, not far from Chauvigny, who paid rents to the abbey of Nouaillé, in P. de Monsabert, Chartes de l'abbay de Nouaillé, in Archives Historiques du Poitou 49 (1936) pp. 361-362, and, finally, the same Petrus Helie, who, in 1147, signed a charter, ibid., p. 326, no. 209. For a different division of the two "Peters," see Karin Fredborg, "The Dependence of Petrus Helias' Summa super Priscianum on William of Conches' Glose super Priscianum," Cahiers de L'Institut du Moyen-Age Grec et Latin 11, Copenhagen, 1973, p. 4.

[6] Häring notes, in "Zur Geschichte . . . ," op. cit., p. 36, that a Helias, bishop of Agen was consecrated at Bordeaux in 1149, and that there was a Petrus Elie levita at Angoulême according to a charter dated to 1117-1133, in J. Nanglard, Cartul. de l'église d'Angoulême (1899) 132, no. 138; cf. "Chartres and Paris Revisited," op. cit. M. le Boeuf had mentioned a monk by the same name at St. Martial in Limoges, but apparently without foundation; cf. Hist. Litt. XII, 486. An Eliae Puellae is signatory to documents in the diocese just prior to Peter's time, in Jean Besly, Evesques de Poictiers, Paris 1647, op. cit., pp. 53. 56. Thurot, op. cit., p. 18 records a Petrus Helias, lawyer, MS Paris, B.N., 4515, who may have been the "Petrus Helye, qui fuit cancellarius, ut quidam dicunt."

The accent is given in a marginal hexameter, MS Munich, S.B., clm. 14424, f. 2: "Normas gramatice dat prorsus (altered from magister?) Petrus helías." The surname is the Septuagint form of Elijah.

[7] MSS Erlangen, Univ. 399 (=E), f. 69va, Munich, SB, clm 3515 (=M), f. 1r(genitive), Paris, B.N., 16620 (=Q), f. 3ra(genitive), John of Salisbury, Metalogicon II, 10, p. 80 Webb (Helia) and the text to note 52.

[8] In a charter of 1156: Petrus Helias eiusdem ecclesiae pictavensis capicerius, in B. Ledain, Cartulaires de l'abbay de l'Absie, Archives historiques du Poitou 25 (1895) 91-92, in note 36 and in Vincent of Beauvais, Speculum Maius II, Douai, 1624, cols. 81-210; Helyas also occurs in this edition.

[9] Text, p. 163, 24 ff.

[10] Note 22, note 6 at the end and Oxford, Bodl., Canon Misc. 189 (=O), f. 120r(genitive)

[11] Metamorphosis Goliae (episcopi) 198 in Thomas Wright, The Latin Poems Commonly attributed to Walter Mapes, London, 1884, p. 28 and in R.B.C. Huygens, "Mitteilungen aus Handschriften," Studi Medievali, serie terza 3 (1962) 771

[12] In Heiligenkreuz, 1374, in Manitius, Geschichte . . . III, p. 186

[13] Note 33 and note 6 near the beginning

[14] MS Vienna, NB, clm. 2459 (=V), f. 2ra

[15] MS Paris, B.N., Arsenal 711 (= P), f. 144va; cf. Hunt II, p. 11; GLK III 165.

[16] Besly, Evesques de Poictiers, op. cit., pp. 225. 231. 234. 247. 252. 258. 263

[17] Häring, "Chartres and Paris Revisited," op. cit., p. 287

[18]William of Tyre, Hist. Hieros. XIX, 12, p. 822 Huygens

[19]ibid.

[20]cf. note 8 and note 5

[21]Metalogicon II, 10, p. 80 Webb

[22]The Letters of Arnulph of Lisieux, Camden Third Series 61, ed. F. Barlow, London, 1939, Ep. 22, p. 29 (Ep. 14, PL 201, 29A)

[24]William of Tyre, Hist. Hieros. XIX, 12, p. 822 Huygens; Metamorphosis Goliae 198, op. cit.

[25]Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., p. 19

[26]See note 36; also, Häring, Chartres and Paris Revisited," op. cit., p. 320; and Hunt, "Studies . . . I," op. cit., p. 223

[27]John of Salis., Metalogicon II 10, p. 80 Webb; Hunt, "Studies on Priscian in the 12th Century II," Med. and Ren. Stud. 2 (1950) 41-42

[28]Jeauneau, "Deux rédactions . . . ," op. cit. p. 230ff. prefers Chartres as the place of William's teaching. The phrase, "Me sedente, Secana currit Parisius," used by Thurot, op. cit., p. 20 to locate Peter Helias in Paris originates with William of Conches, as Jeauneau shows, p. 232.

[29]T. Gregory, Anima Mundi, Florence, 1955, p. 7, n. 5.

[30]Gundissalinus, De Div. Phil., ed. L. Baur, BGPTMA IV, 2-3 (1903) 164

[31]See below, pp. 608 ff.

[32]For 1156, See note 8; for 1157, see Mémoirs de la Société des des Antiquaires de l'Ouest XIV, 1847, p. 161, in Fredborg, "The Dependence . . . ," p. 4; for 1159, Gallia Christiana 2, ed. les Mauristes, Paris, 1873, 460E and 461A instr.: "Datum apud Sanctum Florentium iuxta Niortum . . . Ego Petrus Helie canonicus concessi et subscripsi," given in Häring, "Chartres

and Paris Revisited," op. cit., p. 319; finally, for 1166, see note 36.

[33] Ep. 168, PL 199, 159A: "Negotium magistri Galteri, clerici domini Remensis, pro recuperandis libris quos idem Galterus magistro Petro Elie commendaverat."

[34] "Chartres and Paris Revisited," op. cit.

[35] Gallia Christiana 8, Paris, 1744, 1200B; 14, Paris, 1856, 877-878

[36] See note 4.

[37] Häring compares the libraries, "Chartres and Paris Revisited," op. cit. p. 291-292; J.W. Thompson, The Mediaeval Library, Chicago, 1939,

[38] John of Salisb., Metalogicon I 24, pp. 57-58 Webb. See N.M. Häring, "The Cistercian, Everard of Ypres . . . .," Med. Stud 17 (1955) p. 147.

[39] For Gilbert's biography, see Häring, "Zur Geschichte . . . ," op. cit., p. 24 ff.; idem, "Chartres and Paris Revisited," op. cit.

[40] idem, "Zur Geschichte . . . ," op. cit., p. 25

[41] Text, 115, 25 ff.

[42] Promisimus, f. 74vb, in Hunt, "Studies . . . II," op. cit., p. 52

[43] See above, notes 18 and 28

[44] cf. Hunt, "Studies . . . I," op. cit., pp. 210-211

[45] cf. idem, "Studies . . . II," op. cit., p. 39; de Rijk, L.M. II, 1, pp. 221-228; Pinborg, Die Entwicklung . . . , op. cit., p. 23

[46] See below, pp. 590-591.

[47] Hunt, "Studies . . . II," op. cit., p. 12

[48] See below, pp. 591 ff.

[49]Hunt, "Studies . . . II," op. cit., p. 17. For a reference to the use of Peter Helias in 1170, see Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., p. 97

[50]Hunt, "Hugutio and Petrus Helias," Med. and Ren Stud. 2 (1950)

[51]Une Grammaire latine inédite du XIIIe siècle, ed. C. Fierville, Paris, 1886

[52]For the different treatment of ways of signifying in Thomas Aquinas and in the modiste, see Jan Pinborg, Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter, Copenhagen, 1967, p. 39, n. 68

[53]Vincent of Beauvais, Speculum Quadruplex sive Maius II, ed. les Bénédictines, Douai, 1624, cols. 81-210

[54]See below, pp. 573c. 573h-573i

[55]MGH SS 23, 524, cited in Häring, "Chartres and Paris Revisited," op. cit. p. 321; cf. Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., p. 114

[56]Eberhard of Bethune (+1212), Graecismus, ed. Joh. Wrobel, Corpus Grammaticorum medii aevi, ed. B. Hauréau, I (1887) 1-xxii; cf. Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., pp. 27-28; Alexander de Villa Dei (1170-1250), Das Doctrinale des Alexander de Villa-Dei, ed. D. Reichling, Berlin, 1893; for the date of the Summa's replacement, see Thurot, op. cit., p. 95; 100-102

[57]ibid., pp. 20-21; cf. Hunt, "Studies . . . II," op. cit., pp. 43-44; 52-54

[58]Thurot, op. cit., p. 22

[59]See above, note 52

[60] MSS Cambridge, Pembroke College 85 (s. xiii inc.) ff. 84r-94r; Brescia, Bibl. Civ. Queriniana, A.V. 4, no. 4 (s. xv) ff. 69r-113v; Napoli, Bibl. Nz. Fondo Princ. V.D. 25; and Vatican, Fondo Ottobon. lat. 2993 (1357 A.D.), listed in Karin Fredborg, "Petrus Helias on Rhetoric," Cahiers de L'Institut du Moyen-Age Grec et Latin 13, Copenhagen 1974, pp. 31-32.

[61] MSS Pommersfelden 196, ff. 61-82; Rome, Casanatense 970 (s. xii), in P. Stegmüller, Repertorium Biblicum IV, Madrid, 1954, no. 6615.

[62] de Rijk, L.M. II, 1, op. cit., pp. 24-25

[63] Comptes rendus, Academie de Inscriptions et Belles-lettres 6, Nouvelle série (1870) 251. The manuscript is given as Tours 416 (s. xiv) ff. 65-74. De Rijk, op. cit., p. 25, cites a manuscript, Tours, Bibl. mun. 843.

[64] Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., p. 21

[65] Manitius, Geschichte . . . III, op. cit., p. 186

[66] Häring, ed., Commentaries . . . , op. cit., p. 21, n. 12

[67] cf. Jan Pinborg, "Die Erfurter Tradition im Sprachdenken des Mittelalters," Miscellanea Mediaevalia 5 (1968) 173-185

[68] cf. Pierville, Une Grammaire . . . , op. cit., p. vii; cf. E. Kalinka, Questiones de Syntaxi, Wiener Stud. 16 (1893) 286-296. What may be another copy of Peter's liber constructionum, the last two books of the Summa, ic contained in a manuscript at Limoges (s. xii) and is mentioned by Delisle, Le cabinet des manuscrits 2, 498, Paris, 1874; v. Manitius, op. cit., p. 187

[69] On the summa form, see infra, p. 637. See also G.A. Paré, A. Brunet, P. Tremblay, La renaissance du XIIe siècle, Paris 1933, p. 270, n. 2; de Rijk, L.M. I, p. 88, n. 4; II, 1, p. 109; 170-171

[70]Text, pp. 108, 3. 8; 121, 6; 22,22; 25, 1; 28, 3; 104, 6; 16, 13; 24, 13. Vincent of Beauvais softens the vide to et inde, 163, 5; 177, 14

[71]ibid., pp. 5, 18-21; 36, 20- 37, 6

[72]ibid., pp. 6, 6; 110, 3

[73]ibid., p. 52, 23-25

[74]ibid., pp. 186, 27- 187, 1

[75]Thurot, Notices . . . ., op. cit., p. 498

[76]ibid., p. 96

[77]ibid., p. 122 ff.

[78]ibid., p. 122

[79]ibid., p. 111 but see p. 105

[80]ibid., pp. 108-109

[81]ibid., p. 110; 112

[82]Text, p. 76, 12 and the list in the chapter on principles of edition

[83]Text, p. 85, 11; 9, 21

[84]ibid., pp. 35, 6-8; 24, 15; 71, 4

[85]ibid., pp. 110, 15- 114, 11; the Glosule and William of Conches initiate this discussion

[86]persona and substantia: MS Paris, B.N., lat., Arsenal 711, ff. 140ra; 139^{va-vb}

The Manuscripts

B = Bruges, Bibliothèque municipale, 535. s. xiv. Parchment. 250 x 172 mm. 96 + 2 ff.

"Petrus Helye maius volumen Prisciani. Item quidam alius tractatus in grammatica" (in a later hand). f. 1ra; Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem, primo videndum est quid sit gramatica." f. 63ra; Expl. "Et labori iampridem incepto finem imponimus. Explicit commentum P.H. supra maius volumen Pr. Deo gratias." f. 64^{r}; Inc. "Metaphysice primo describitur." f. 96rb; Expl. "ad perfectam orationem vel constructionem. Explicit. Deo gratias." The second work of the manuscript is a treatise on the modi significandi, later than the Doctrinale of Alexander de Villa Dei (1170-1250) quoted in it, f. 65rb. The pages have double columns of 56 and 50 lines, respectively, for each part. The margins are bare. J. Pinborg, Die Entwicklung . . . op. cit., p. 324 gives the s. xiv date; cf. infra, p. 573x. The ms. is described in Catalogue général des manuscrits des bibliothèques de Belgique, vol. 2, ed. A. De Poorter, Paris, 1934, pp. 636-637.

C = Cambridge, Gonville and Caius 341 (537). s. xiii. Vellum. 265 x 190 mm. 218 + 2 ff.

f. 1ra; Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognicionem primum videndum est quid sit gramatica." f. 74; Expl. "Et labori quidem iampridem in Incepto hic demum finem imponimus." The manuscript also contains the tract, "Absoluta," ff. 75-88, (cf. de Rijk, L.M., II, 1, p. 24), Quaestiones P.H. super

de constructione, ff. 89-94, parts of Priscian and Donatus, Ps.-Boethius, De Disciplina Scholarium, Aristotle's Ethica, and Alexander de Villa Dei's Algorismus. The Summa portion of the manuscript has double columns of 53 lines and more with several changes of hand. Marginal glossing is restricted to the recurrent expositiones partium. The binding is old, consisting of wooden boards backed with parchment and the clasp is gone. The manuscript is described in A Descriptive Catalogue of the Manuscripts in the Library of Gonville and Caius College, ed. M.R. James, Cambridge, 1907, vol. 2, pp. 383-385.

E = Erlangen, Univ. 399 (Irm. 308). ? s. xiii ex.; s. xiv. Parchment. 87 + xi ff.

f. 1: "Incipit summa magistri petri helie super maiorem Priscianum" (in the second hand). f. 1ra; Inc. "Ad maiorem artis gramatice evidentiam primo videndum est quid sit gramatica." f. 69va; Expl. "exemplis. Et labori quidem iam prius incepto hic demum finem imponimus. (And, in another hand) Explicit petrus helie super maius volumen." (s. xiii ex.) f. 70ra; "Incipit petrus helie super minus volumen" (in another hand). Inc. "Quoniam de constructione agendum est." f. 86va; Expl. "'tunc' non dico rem illativam sed 'tunc' designativum temporis et tunc iste genetivus 'temporis' regitur ab hoc nomine 'designativum'." (s. xiv.) f. 87 is blank. ff. 1-xi contain an index, by page and column, to the words listed in the expositiones partium and to a number of other topics (s. xiv).

On f. i^{r} is found "Liber ste marie virginis in Fonte salutis (O. Cist.)," a monastery at Heilsbronn, Bavaria.

The description of contents on the verso of the fly-leaf is repeated at the same place in M. The pages have double columns of 50 lines, small but clear for the first part, 71 lines, poor and faded for the liber constructionum. The text and margins are glossed in several hands. The binding is of wood covered with leather; chains, studs and closers are missing. The book is described in Handschriften-Katalog der Königlichen Universitäts-Bibliothek zu Erlangen, ed. J.C. Irmischer, Frankfurt a. M. and Erlangen, 1852.

P = Munich, S.B., clm. 17209. s. xv ?. ff. 54-64

f. 54: Inc. "Ad maiorem huius artis grammaticae cognitionem primo videndum est quae sit grammatica, quae genera eius, quae materia." f. 64: Expl. (imperfect). This late and evidently inferior manuscript was not ordered in time for the edition.

K = Prague, Knih. Un. IV. E. 21 (701) (V. I. 2. n. 59). 1429 A.D. Parchment. 220 x 155 mm. 235 ff.

f. 1^r: Inc. "Ad maiorem artis grammatice cognicionem." f. 235^r: Expl. "ostendit Pr. exemplis. Et labori quidem iam pridem incepto finem imponimus. Explicit commentum Pe. Helie grammatici eximii super maius volumen Prisciani reportatum corto ? in scola ante Letam Curiam per manus Stanislai de Gnezna, a.d. 1429, inchoatum eodem anno fer. II post festum corporis Christi, completumque fer. sexta eodem anno post Nicolai . . . " There are thirty-six lines to the page. The capitals and headings, apparently in the original hand, are coloured, the latter being extensive and corresponding rather closely to those in P.

The manuscript is described in Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in C. R. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur, ed. Joseph Truhlář, Pars prior, Codices 1-1665, Forulorum I-VIII, Pragae, 1905, p. 280.

L = Orleans 251. s. xiii. Parchment. 15 pp.

p. 120[a]; Inc. "Post tractatum nominis subsequenter agit de verbo." f. 134; Expl. "vel solam ut 'lego', vel cum aliis ut 'legimus'." The fragment contains the first part of the Summa treatise on the verb, Pr. VIII, 1, GLK II 369, 1-VIII, 100, GLK II 448, 9. The pages have double columns of 58 lines.

M = Munich, S.B., clm. 3515. s. xii. Parchment. 265 x 165 mm. 167 + 1 ff. Different hands.

f. 1[r]; "Incipit summa magistri petri helie super maiorem Priscianum." Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem primo videndum est quid gramatica." f. 134[v]; Expl. "evidentissimis ostendit priscianus exemplis, ut virgilius in octavo: Atque equidem teucrum memini sydona venisse. Item in tertio nam neque erant astrorum ignes nec lucidus ordo. Et labori quidem iam pridem incepto finem hic demum imposuimus." f. 135[r]; Inc. "Quoniam de constructione agendum est." f. 167[r]; Expl. "Non dico 'tunc' illativum sed 'tunc' designativum temporis et tunc iste genetivus 'temporis' regitur ab hoc nomine 'designativum'. Explicit summa magistri helie." The extra folio contains an interesting grammatical poem in the original hand. There are forty-two lines to the page. A second hand copied ff. 20, 22,

23, 25, 45, etc. working from the same exemplar as the first scribe but independently since exactly three lines are repeated between the two hands at ff. 48^{v}, 49^{r}. A third hand begins at f. 138 and a fourth at f. 160. The note of Flaccus Theodorus accompanying his edition of Priscian ca. 526 A.D. is written in the top margin of f. 1^{v}. The description of contents on the verso of the extra folio is repeated in E.

N = Munich, S.B., clm. 14424. s. xiii. Parchment. 223 ff.

"petrus helie super maiorem priscianum"(sub cornu, manu alia) f. 1^{v}; Inc. "Ad maiorem artis gramatice evidentiam primo videndum est quid sit gramatica." f. 223^{r}; Expl. "exemplis. Et labori quidem iam pridem incepto hic demum finem imponimus." "Normas gramatice dat prorsus petrus helie," appears in the margin at f. 2^{r}. There are thirty-six lines to the page. The original scribe sets capitals which begin sentences into the margin where these come at the beginning of a line. Apart from a few headings near the beginning of the text, the margins are virtually bare. The volume is bound with wood covered with parchment, with metal clasps. The hand is mid-13th c. cursive.

O = Oxford, Bodleian Library, Canon. lat. Misc. 189. s. xv. paper. 295 x 193 (204 x 104) mm.

f. 1^{r}; Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem primo videndum est quid sit gramatica." f. 120^{r}; Expl. "ostendit priscianus exemplis. Et labori quidem iampridem incepto finem imponimus. (And, at the foot of the page) Explicit commentum Petri Helye. Deo gratias. Amen." The second part of the manu-

script contains Papias, De Arte Grammatica, ff. 121^{r}-169^{v} (290 x 190 (185 x 100) mm.). The Summa text has 44 lines to the page with many interlinear and marginal corrections. The watermarks of both parts of the manuscript suggest North East Italy, the first part, early fifteenth century, the second part, perhaps late fourteenth century. The hand is North Italian.

The two parts, originally separate works, are found already bound together in the library catalogues of the Venetians, Bernardo Treirsan (1652-1720) and Jacopo Soranzo (1686-1761). There is a Soranzo list of contents at the beginning and a Soranzo shelfmark, '793', on the spine. The separate sections have earlier shelfmarks, 'N° 69.' and 'N. 51', respectively, similar to others found among the Treirsan manuscripts but apparently deriving from an earlier unidentified collector. For these libraries, see J.B. Mitchell, "Treirsan and Soranzo: Some Canonici Manuscripts for two eighteenth century Venetian collections," Bodleian Library Record VIII, no. 3 (Feb. 1969) 125-135 with plates.

The information on the provenance and dating given above was kindly sent to me by Albinia de la Mare, Assistant at the Department of Western Manuscripts of the Bodleian Library.

P = Paris, Bibl. de l'Arsenal 711 (4 B.L.; formerly Saint Victor 78) s. xii or s. xiii. Parchment. 350 x 245 mm. 284 + 3 ff. (ff. 244-282 missing). Two distinct manuscripts, the second beginning at f. 182, but in the same hand.

f. 1ra, "Summa petri helie de arte gramatica" (in a mid 13th century cursive hand). Inc. "Ad maiorem artis gramatice

cognitionem primo videndum est quid sit gramatica." f. 134vb; Expl. "quomodo autem coniunctiones sibi inveniantur preponi evidentissimis ostendit priscianus exemplis. Et nos quidem labori iampridem incepto finem hic demum imponimus."

f. 135ra; "Incipit summa super Pr. constructionum."(first hand) Inc. "Quoniam de constructione est agendum, videndum est quid sit constructio." f. 178vb; Expl. "'tunc' non dico 'tunc' illativum sed 'tunc' temporis. Explicit summa super Priscianum constructionum."

The second of the distinct manuscripts mentioned above contains treatments of barbarism and soloecism and extracts from classical authors. A table of contents has been added by Claude de Grandrue.

The pages have double columns of 44 lines. The work is written in a notably clear and beautiful book hand of ca. 1230 with many commonly abbreviated words written in full. Initials are red and blue and a complete set of red headings, in the original hand, accompany the text in the margin. The side margins contain, as well, a few notes in a second hand. The binding is of wood covered with parchment with traces left of nails and fastenings.

The ex libris of Saint Victor at the foot of fol. 1 reads: "Iste liber est sancti victoris parisiensis. Quicumque eum furatus fuerit vel celaverit vel titulum istum deleverit anathema sit. Amen." Prominent among the shelf marks is that of Claude de Grandrue: JJJ. 8.

The manuscript is described in Catalogue des mss. de la bibliotheque de l'Arsenal, ed. H. Martin, Paris, 1886, vol. 2, p. 51 and in Thurot's, Notices et extraits . . . , op. cit., p. 22.

Q = Paris, B.N. lat., 16220 (formerly, Sorbonne 901). s. xiii. Parchment. 260 x 175 mm. 55 ff.

f. 2ra; Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem primo videndum est quid sit gramatica." f. 50vb; Expl. "Coniunctiones sibi videantur preponi evidentissimis priscianus ostendit exemplis. Explicit. (And, at the bottom of the page) Commentum petri helie super maiorem priscianum." The book also contains a brief treatise de constructione, ff. 51ra-53vb, and a tabulation of the contents of the last two books of Priscian's Institutiones. ff. 54^{v} and 55 are blank. The title, "Summa magistri petri helie super priscianum magnum" (in a 16th or 17thc. hand) appears on f. 1^{v}. The pages have double columns of between 58 and 65 lines. There are a great many corrections, additions and comments in the original hand.

Folio 3 is a recopying of f. 2 incorporating marginal and interlinear corrections. It illustrates the creation of a new version, designated as R, and is like thatincorporated into C. At the top of this folio appears "Incipit summa m. petri helie super priscianum maiorem" (in another hand ?).

The manuscript is briefly described in Thurot, Extraits . . . , op. cit., p. 23.

R = Paris, B.N. lat., 16220, f. 3. For this version, see the description of Q given above.

S = Schlägl (Plagense or Slagense Coenobium) 109. Cpl.t8143, 187. 1443 A.D. Parchment. 210 x 152 mm. 221 ff. One hand.

f. 2^{r}; "Incipit summa prisciani edita a magistro p. h. Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognicionem primo videndum est

Quid sit gramatica." f. 220; Expl. "finem imponimus. Amen. alleluia. Explicit comentum Petri Helie super maius volumen Prisciani scriptum per manus cuiusdam clerici de Osseczna sub anno domini Millesimo Quadringesimo Quadragesimo tertio. Explicit liber commentatoris helie pro quo deus pater sit glorificandus . . . (a few more verses added here ending) Sed deus est unus qui regit saecula cuncta. Liber Martini de Osseczna." f. 221 is blank.

On f. 1 is written "an longa" (manu s. xv) and "Visto per mi Matteo badell di 14 di zenaro 1458 (manu s. xv). The Previous owner was Martinus de Osseczna (Ord. Cist.). The book is described in Catalogus Codicum Plagensium (Cpl.) manuscriptorum, ed. G. Vielhaber and G. Indra, Linz, 1918

U = Venice, B.N., Marciana Lat. XIII, 27 (= 4522; cited as Pluteo XXVIII by Tomasinus, q.v. infra). Ca. 1478 by Pietro da Montagnana. Parchment. 56 + 6 ff.

f. 1ra; "Commentum super prisciano in xvi libris secundum Petrum helium (in the hand of Montagnana). Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem primo videndumest quid sit gramatica." f. 56vb; Expl. "ostendit Priscianus exemplis. Et labori quidem iam pridem incepto finem imponimus. Deo gratias. (And, added in a humanist hand) Librum hunc Canonicis Regularibus lateranensis in monasterio divi Ioannis Baptiste de Viridaria Padue agentibus vir venerabilis ac devotus Cristi Sacerdos et bonarum artium cultor grece latine hebraice eque peritissimus D. Petrus Montagnana optima fide pietatis studio proque salute adscripsit atque donavit. M CCCC LXXVIII."

The text is written by Pietro da Montagnana. It has double columns of 65 lines and the margins contain a few headings, with diphthongus correctly transliterated on f. 3^{v}.

Pietro da Montagnana was a schoolmaster and priest in Padua, went to live at San Giovanni di Verdara in 1457 and gave them a considerable quantity of books. For the library at San Giovanni, see P. Sambin, "La Formazione quattrocentesca della Biblioteca di S. Giovanni in Verdara in Padova," negli Atti dell' Istituto Veneto de Scienze, Lettere ed Arti CXIV (1955-1956) 263-280. See also R.W. Hunt, "Pietro da Montagnana: A Donor of Books to San Giovanni di Verdara in Padua," The Bodl. Libr. Record 9 (1973) 17-22. Information on this manuscript, as on O, above, was kindly sent to me by Albinia de la Mare.

The work is described in Jac. Phil. Tomasinus, Bibliothecae Patavinae Publicae et Privatae, Udine 1639, p. 27. Kristeller, Latin Manuscript Books Before 1600, 3rd edition, 1965, p. 171, mentions that "Many collections in Tomasino's Catalogue are now scattered or transferred to the Bibliotheca Marciana."

V = Vienna, N.B., CL 2459 (Salisb. 10 g). s. xiv or s. xv Parchment. 220 x 145 mm. 119 ff. Various hands.

f. 2ra, "Incipit maioris prisciani summa edita a magistro petro elye." Inc. "Ad maiorem artis gramatice notitiam vel agnitionem." f. 71, Expl. "exemplis. Et labori quidem iam pridem incepto finem imponimus."

f. 71^{v}; Inc. "Dum conticui." f. 73^{r}; Expl. "quod regi nequit." f. 73^{v} is blank. f. 74ra; (Petrus Helias, liber constructionum) Inc. (imperfect) "cum enim aput grecos." f. 98^{r}; Expl. "Et tunc ille genetivus 'temporis' regitur ab hoc nomine 'designatum'." f. 98ra; (supplying the missing beginning part of the liber constructionum) Inc. "Quoniam de constructione agendum est." f. 101ra; Expl. (imperfect) "poni ante verbum . . ."

The first two folios, 1^{v} and $1a^{r-v}$, contain three fragments: on speech (de voce), on numbers and on the supposition of 'citra', respectively. The book also contains works on logic, ff. 101-114, dialectic, ff. 115-117 and the beginning of a commentary on Aristotle's Categories.

The Priscianus maior has double columns of 56 lines. The margins have sporadic headings with longer notes at f. 34^{v} and f. 50^{v}

The manuscript is described in Tabulae Codicum manu Scriptorum . . . in Bibliotheca Palatina Vindobonensi, ed. Academia Caesarea Vindobonensis, Vienna, 1864, vol. 1, pp. 77-78

W = Worcester Cathedral, Chapter Library F 99. s. xiii. Parchment. 101 + 2 detached ff.

f. 1ra; Inc. (imperfect, = Pr. II 3, GLK II 45, 6) "Palsa est ergo illa herodiani sententia." f. 101; Expl. "Incepto hic demum finem inponimus."

A comparison with the other manuscripts shows that the two detached folios are the second and seventh of eight folios

missing from the beginning of the manuscript. Twelve folios and one folio are missing after f. 54 and f. 60, respectively, lacunae noted by Miss Hilda Johnstone in a letter of Dec. 15, 1939, prefixed to the Cambridge microfilm copy of the text. A fly-leaf at the end is from a collection of quaestiones, the first on the page being "Utrum quis scolaris modo possit alium convenire super contracto facto in provincia sua; respondetur quod non."

The pages have double columns of 52 lines. The text is beautifully written and decorated in red and blue with splendid capitals and figures adorning marginal notes, such as those at f. 92^{v}, 95^{v}, etc., possibly in the original hand.

The manuscript is described in A Catalogue of Manuscripts Preserved in the Chapter Library of Worcester Cathedral, ed. J.K. Floyer, Oxford, 1906, p. 49.

X = Worcester Cathedral, Chapter Library F 137. s. xiv. Parchment. 98 ff.

f. 3ra; Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem primo videndum est quidsit gramatica." f. 70vb; Expl. (imperfect, = Pr. XIV 42, GLK III 47, 10) "raro dicit quia invenitur . . . " f. 71ra (imperfect) "speciem cadit. Queritur eciam de hac constructione, Nos diligimus nos." f. 96; Expl. "Aliquod esse quod non sis homo et de modis ista sufficiant." The De Constructione, ff. 71-96, does not belong to the Summa.

The pages have double columns of sixty-six lines; the book is rebound in brown leather. The date of the manu-

script is given as s. xiv in. in N.R. Ker, Medieval Libraries of Great Britain, London, 1964, p. 212. One of my directors, Leonard Boyle, has confirmed my opinion that it is written in an Italian hand.

Z = Metz, Bibl. de la Ville 261. s. xiii, xiv, xv. Parchment. 177 ff. "De arte grammatica" (alia manu), f. 74ra A line partly cut off can be seen at the top of the folio. Inc. "Ad maiorem artis gramatice cognitionem primo videndum est quid sit gramatica." f. 91vb; Expl. (imperfect, = Pr. IV 39, GLK II 140, 13) "Ab omni coniugatione formata plerumque." P. 92 contains a portion of Pr. V.

Besides the Summa fragment, the work contains a liber Quaestionum of Bartholomew of Brescia, a tract on the sphere, a section of auctoritates in natural philosophy, an Annotatio filii studentis ad parentem de subsidio. a tract on the duties of student life and a spiritual treatise, f. 94ra; Inc. "Iohannes quidem batizavit aqua, vos autem" f. 176vb; Expl. "In propositione subiecta (?) posita." A table of contents that follows gives the opening words to the twenty-five chapters of the treatise. The Summa fragment has double columns of 39 lines.

On f. 175^{r} are the words, "Iste liber (olim ad. a. m.) domus sancti albani ord. Carth. prope trevus (datus ad ruttilam ad. a. m.) The work is described in Catalogue Général, Départements V (Quarto Series) 1879, pp. 417-536

H = Vincent of Beauvais. Speculum Quadruplex, sive, Maius, ed. les bénédictines, Douai, 1624 (repr. Graz, Austria, 1965), vol. 2 cols. 81-210

The Text Tradition

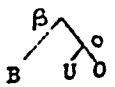
The oldest manuscript, MS Munich, S.B. clm. 3515 (s. xii), our M, already contains passages which are clearly added to or interpolated in the author's original text. Two of these interpolations, however, those at 34, 12-14 and 34, 23- 35, 1, discussed below, seem to reflect an unfinished state of the archetype and to show that the archetype or exemplar of all the manuscripts is, in fact, the author's original, working copy. The manuscript probably next in age is MS Paris, Bibl. de l'Arsenal 711 (s. xiii), our P. This is the text mostly used by modern scholars and one shown by many interpolations to be part of a continuous tradition of scholarship, centered, perhaps, at St. Victor in Paris, where it was owned. A third manuscript, MS Erlangen, Univ. 399 (s. xiii), our E, represents what may be called a third tradition besides the two others represented by P and M. The evidence will show that P, M and E are independent witnesses and of about equal value in reconstructing the original text. All the other manuscripts are contained within the three traditions but with such interaction or contamination among the traditions that the origin of any given reading in these other manuscripts is rendered uncertain. In presenting these facts, the contaminated manuscripts may first be assigned to their traditions, and then the evidence presented for the independence and near equality of the three traditions.

There are five manuscripts related to P. Three of these form a close group, MS Bruges, Bibl. munic. 535 (s. xiv), our B,

MS Venice, B.N., Marciana Lat. XIII, 27 (= 4522) (s. xv), our U, and MS Oxford, Bodleian Library, Canon Misc 189 (s. xv), our O. The two other manuscripts are MS Metz, Bibl. de la ville 261 (s. xiv), our Z, and MS Worcester Cathedral, Chapter Library F 137 (s. xiv), our X, the last being the most elusive of the manuscripts.

BUO are related to P by variants at 1, 11 tractata sit: composita est with VH; 1, 13 accipiatur: dicatur; 1, 24 (qua) fiat: fit with QZ; 8, 2 adiunxit: dixit with Z. One may also point to 3, 23 chaldaica: caldea with VKS; 5, 13 gramme: gramma with VKS. There are also common additions at 3, 6 scientia with Q^1XKS and 6, 23 quod verius est with WKS.

For BUO, a common exemplar, β, may be postulated on the basis of the preceding examples and on the basis of additions at 1, 12; 1, 19 etc.; and losses at 1, 17 with QKS; 2, 6; 2, 9 etc. UO are further differentiated through an exemplar, o, whose existence is indicated by variants of which B remains free at 2, 23 with X; 3, 2. 18 with QRCZX. 20 with Q. 25 with P; 6, 3; 7,7 with PV. 18; 14, 20. 21 with NCZ, etc. The following stemma can be adduced:

Z is related to P by common variants at 2, 21 paenultima: producta; 8, 2 adiunxit: dixit with UBO; 30, 22 aeoles: eolici. There are also variants at 1, 24 (qua) fiat: fit with QRUBC; 18, 22 confundunt: confuderunt; 25, 17 collisum: collisim; common additions at 14, 25 and at 37, 10 sicut; and a significant common

loss at 35, 2 dicimus, with PO, an example discussed below, p. 573t.

Z, at the same time, is related by almost equal evidence to M. There are common variants at 2, 18 ordinabant: ordinabant vel coniungebant MVH, coniungebant Z; 5, 15 quaedam: queque with VKSOH; 7, 6 antiquos: ann $\overset{o}{q}$s M, quos Z; 13, 2 sit: est with V; 22, 16 longam: productam with X; 22, 25 ipsorum: ipsarum with VO; 26, 23 dicitur: vocatur with V; 32, 8 cremes: chremes with QV. Another indication that P may be the intruder occurs at 33, 18 praedictis: supradictis PVZ[1], where the original hand of Z wrongly alters the text to accord with P.

Z's relationship to V (See below.) is also shown by the above examples and this relationship is further borne out by a long common addition at 3, 7.

The place of X in the tradition is betrayed by the variant at 11, 4 dicimus: dicunt PRO, dixit X. The influence of the other two traditions on X is so great that its discussion may be postponed until after they are outlined. Further conclusions about Z may also be added at that point.

There are six manuscripts related to M. They are MS Paris, B.N., lat, 16220 (formerly Sorbonne 901) (s. xiii), our Q, MS Worcester Cathedral, Chapter Library F 99 (s. xiii), our W, MS Cambridge, Gonville and Caius 341 (537) (s. xiii), our C, MS Prague, Knih. Un. IV. 21 (701) (1429 A.D.), our K, MS Schlägl 109, Cpl. (814) 187 (1443 A.D.) our S, and MS Vienna, B.N., CL 2459 (s. xv) our V. In addition, Q has a

single extra folio, designated as our R, whose significance is discussed below.

Q shares common errors with M at 4, 9 nominant: appellant; 16, 21 fax pix pax: pax pix with V; 29, 3 constituit: facit with V; 32, 12 repererunt: reppererunt; 47, 6 transit: transeat; 54, 6 vestigia: vestigum. There are common NQ additions at 4, 17 et (est vel) Q) addiscenda; 13, 5; 87, 1; and common omissions at 3, 1 id with Z; 21, 17 eo quod est; 22, 8 vero with BO; 24, 1 apud antiquos; 35, 1 non with KS and 38, 21 in metro with VO.

Q is also influenced by the traditions of P and E. The influence of P appears in the variants at 1, 24 (qua) fiat: fit with RZUBO; 17, 4 si: ubi with RKSUBOH; 35, 7 fuit: est with N; 50, 22 quantum: quam with W; and in additions at 3, 5 scientia (added by Q^1) with XKSUBO; and 36, 19 vel with W. The influence of E on the scribe himself appears at 1, 13 vero: ergo EQ^1RXV and at 25, 9 where the scribe wrongly corrects retinere to E's recipere. The influence of E appears in the text in the variant at 29, 11 efficit: conficit with NQZUO and in the omission at 158, 26- 159, 2. Q agrees with the third tradition, represented by NC (See below for N.), in writing etha above the H at 22, 15.

The extra folio in Q, designated as our R, gives the clue to the influences acting upon Q and upon the other members of the tradition of M. It is a recopying of the first folio of Q, in Q's original hand, preserving the lineation of Q and incorporating the corrections which have been designated in the apparatus as Q^1. It is much more than a simple recopying, however,

as the following listing of its variants from both Q and Q^1 shows:

Fresh variants: 1, 13 vero: ergo with EXV; 5, 13 aera: aeren with MCZV; 5, 17 volant: volarent (?) with N; 5, 19 isti: illi with MCVKS; 6, 5 enim: etenim with ENCVKS; 6, 7 eas: ea with C; 8, 11 where R has a unique variant; 8, 25 unique; 9, 1 unique; 9, 16 ergo: autem with C; 9, 23 habetur: dicitur with CKS; 14, 20 &: i with CV.

Fresh additions: 12, 18 a leo leg quod non est in usu with E^2CKSUBO.

Fresh omissions: 1, 14 scil. with ENC; 1, 15 eius with C; 1, 21 with ENZ; 2, 11 with MXV; 3, 5 with MK; 6, 2 res with MC; 7, 17 suam with M; 8, 6 est with C; 8, 7 with MWCZ; 8, 16 unique; 9, 19 with N; 8, 22 ENWUBO; 9, 2 with Z; 10, 26 with MCUO; 11, 4 with ENC; 12, 22 unique; 13, 7 vox with CB; 13, 8 et with CX; 13, 23-24 with C; 14, 8 with O.

Fresh inversions: 1, 14 with C; 2, 12 with MXV; 3, 9 with CZKS; 3, 11 with ECZ; 3, 14 with ENCKS; 5, 20 unique; 8, 4 with KS; 11, 21 with E^2C; 12, 8 with V; 12, 13 with PC.

Two points emerge clearly, on the one hand, alterations from Q in accordance with E and with a purer form of M, and, on the other, a significant correlation of R with C. The obvious solution, that a C-like text accounts for the alterations in R, does not seem to be correct. Rather, the reverse is true. C's tradition is in the process of emerging, chrysalis-like,

from that of Q. In fact, Q, R, C, W and H, the last being the text of Vincent of Beauvais, discussed below, all represent increasingly skilful attempts to recover the original text by comparing a basic text with older copies. The evidence is cumulative, Q itself being the least successful attempt since it continually sacrifices the letter of the tradition as the apparatus shows.

C, which bears the closest surface relationship to M of any manuscript, is shown to stem from the same exemplar as Q by the following readings:

Common variants: 2, 11 syllabis: sillabas with RK; 3, 18 ponitur: accipitur with RZ; 5, 18 hypotheticas: ipsas with R; 7, 21 id: hoc with RZXVKS; 15, 24 quid: quis with RKSUBO; 16, 21 proferetur: profertur with RBH; 17, 18 infinitivis: infinitis with EZXVUBO; 21, 18 ut dicantur: unde dicuntur with X; 32, 3 equivocum: equivō with X; 33, 1 interiectiones: dictiones with KSUBO.

Common additions: 12, 18 with RVKSUBO; 17, 20 with RE^2.

Common losses: 6, 24 with RWX; 13, 22.

C agrees with M, but not with Q, at 5, 13 nera: aerem; 5, 15 ut: quod; 5, 19 isti: illi; 6, 20 percutiente: percutiendo; 20, 7 flecterentur: inflecterentur; 38, 2 ut: quod. MC also agree on an addition at 49, 26-28 (found in C at 51, 11); and on losses at 6, 2. 9. 16.

C also shows the influence of the P and E traditions.

PC have common variants at 22, 26 quid: nihil; 24, 6 representet: representat with Z; 29, 4 contrahit: contrahitur; additions at 34, 23 etiam: and a loss at 40, 10 quoque with ZV. PC with H retain at 2, 13 the correct vitationem. EC agree at 6, 3 ideoque: ideo; 6, 5 enim: etenim with NRVKS; 7, 21 ennoyam with KS; 8, 24 coaxas: as with NWXUBO; 21, 15 etiam: enim with QKSUO; 22, 6 absque: sine with VUO; on an addition at 22, 18 vero with VKSUO; and on losses at 2, 24 vero with N; 4, 17 enim with NH; 28, 2 quod; 37, 10 with NWKS. C also agrees with N, but not E, at 32, 17 etiam: et and at 34, 16 tvgatum.

W is closely related to WC, but since W is extant for only eleven of the first forty pages, 5, 2- 9, 4 and 33, 22-40, 19, and since its text corresponds closely to that of the present edition for those eleven pages, it is necessary to supplement the material found in the apparatus after page forty to show the WWC relationship:

Common errors: 36, 1 terminet: terminat with KS; 53, 13 prodeamus: transeamus; 54, 13 est compositum: componitur; 55, 24 et: etiam with KS; 55, 26 in: de; 59, 25 compositum est:componitur with KS; 115, 10 quamquam: causa predicta WW, qua causa C

A major addition on caesura at 5, 25; and smaller additions at 52, 12; 53, 2 fuerit; 54, 22 componitur; 56, 25 et inter quas est magna concordia; 58, 21 and 143, 26.

Common losses: 48, 19 illud; 48, 20 hae; 54, 16 est; 55, 27 huius and 57, 8 eo quod est.

One may also point to common WC additions at 7, 23 enim

with Z; losses at 6, 24 substantialibus with RX; and at 7, 19 with PX. W is constructed with additions from the three traditions in such a way that it is not possible to say definitely that a Q text mediates its basic relationship with M.

H, the text of Vincent of Beauvais, fits into the tradition at this point, but because of its peculiar difficulties, it may be left until later.

V and KS are related to M but have divergent histories. A number of variants connecting V to M have been quoted above in connection with Z. In addition MV share variants at 20, 17 quare: quarum; 29, 3 constituit: facit with Q; 29, 6 recipiat: recipit; additions at 2, 18 with H and at 34, 10 where MV preserve eight words missing in all the other manuscripts. V is also influenced by P at 1, 11 tractata sit:composita est with UBOH; 3, 22 chaldaica: caldea with KSUBO; 4, 13 gramme: gramma with KSUBO; 13, 23 illud: istud with ZKSUBO; 30, 20 (the correct) Phaleucius; 37; 9 h: ea. V shares a short addition with ZS at 1, 8.

K and S are the most closely related of the manuscripts. S is shown not to be a copy of K only by the smallest signs, variants at 1, 24; 2, 11. 24; 7, 26; 8, 5. 7; 11, 2, etc., and, especially, by the gap in K at 27, 18-19. The handwriting styles are nearly identical as well. An exemplar, *K*, may be postulated from which K and S are directly copied.

KS are related to M by variants at 1, 24 est demonstratum: demonstratur; 5, 11 atticarum: acticarum; 30, 12 quoque: ergo with V; 31, 11 igitur: enim with K, but not S; 34, 6 amplocti: amplecti with K, but not S; 38, 10 coniungantur: iungantur; and by losses at 13, 9 in with RXV; 17, 6 fuerit with X; 38, 18 in metro.

A connection of KS to V is also evident. It appears at 6, 4 aliquid: aliquod with E; 14, 4 huius: eius with QR; 29, 9 celeritatem: velocitatem with QZVKSO; 29, 11 efficit: constituit; 29, 25 interpositus: positus with UBO; 30, 1 coniunctum: iunctum with UO; and on the loss of producitur at 6, 14.

KS is also related to MWC in many of the examples connecting W to MC given above.

Conclusions about the tradition of M may be reserved for the discussion of H, the text of Vincent of Beauvais.

The third tradition contains, besides E, only one other manuscript, MS Munich, S.B. clm. 14424 (s. xiii), our N. The close connection of EN is second only to that of KS and is shown, especially, by systematic abbreviations of the text at 6, 14. 16; 13, 2. 25; 15, 19 etc., and in the sections explaining difficult words at 54, 11. 12. 14. 19. 20. 21 etc.

N, by comparison with PV, is shown to have undergone more alteration from its own tradition than E. An addition at 2, 21 common to NO[1] proves that a text like N, rather than E, was available to the scribe of O. A list of places where N, but not E, is related to the other manuscripts is as follows:

N variants: 1, 21 novit: scit with PCVU; 1, 22 quo: quod with PQRZVKSUBO; 3, 4 barbarismum et soloecismum vitare with KSUO; 3, 17 materiae: memorie unique; 4, 8 labia: labra with XV; 5, 15 etiam ut: ut with XU, uta ut O; 6, 4 aliorum: illorum C; 8, 2 adiunxit: addixit unique; 8, 2 ennoyan with WZV; 8, 2 eius: huius with PWVUBO; 15, 9 itaque: igitur with PCZV; 16, 8 tendentes: tendimus with XKS; 2, 25 non with PXKSUO, enim M; 29, 21 horatiani: horatii with CXV; 32, 17 etiam: et with CZKUBO; 34, 16 tygatum with WCK; 37, 1 ut: quod with XB(?); 39, 23 tunc: tum with C

N additions: 2, 21 with O^1; 9, 19 et o in x with $PKSUBOE^2$; 14, 9 etiam with ZV

N omissions: 1, 13 aliis with ZXV; 4, 2 artis; 6, 27 with PQRWUBO; 12, 10 with PH; 14, 22 with CZV; 14, 23 ut with P; 17, 22 with MCXUBO; 19, 23 with CZXUO.

While the evidence is somewhat tenuous, it seems possible to assert a correlation of N with P, on the one hand, and, more strongly, of N with X, on the other.

The account of Z and X within the P tradition may now be completed. X, to begin with, shows the influence of N, as just described. It shares an addition with E at 6, 16 formatur vel (profertur). It is also influenced by M and, in absolute terms, shares more variants with M than with P, *e.g.*, at 18, 11 maria omnia circum: maria circum omnia PENCHX^1, where the first hand wrongly alters a text shared with M to conform with PEN. There are small MX variants at 18, 25 optumus: obtumus with V; 36, 21

eritne; erit; and the addition at 27, 27, which, however, is shared with N.

X may be drawn from the same exemplar, o, as UO, since it reads at 5, 15 etiam ut; ut with NU (uta ut O); 17, 20 et (fio); vel with UOH; 21, 25 nullum; non with PNKSUO; and since it omits at 1, 6 etiam with MZKSUO; and at 19, 23 substantias with NCZUO. Moreover, X, like UO, is written in an Italian hand.[1] X shares a long addition with Z at 3, 4.

X's relationship with P is shown most clearly by the variant at 11, 4 dicimus; dicunt PBO, dixit X mentioned above. It is the second of two alterations found in PZXUBO and EN by which the teaching that a word like "letter" is by no means equivocal but rather embraces without ambiguity the written and spoken "letter" is modified or dissociated from the author. The first alteration reads at 10, 11-12 quod nobis minime videtur. Dicimus enim; quod nobis minime videtur. Dicunt alii P, quod potest teneri et concedi. Nobis tamen aliter videtur. Dicimus enim EN, quod (teneri potest et concedi ad. O[1]) nobis (minime nobis U) (tamen aliter ad. O[1]) videtur. Dicunt alii (dicimus U) autem UBO. One should postulate here an exemplar, n, for the family of PZBUOX, which had the text as given in P. The other five manuscripts attempt to modify the harsh transition from minime videtur to dicunt alii. (The text of EN confirms the fact that the unacceptable nature of the author's teaching plays a part in the process of alteration.) It is clear that the exemplar, ŋ, established above for BUO, smoothes the transition by dropping minime and by

adding autem after dicunt alii, and the text so modified is found in BQ. U restores minime but in the wrong order and restores dicimus (here and 11, 4) but retains autem giving the unacceptable dicimus autem as proof of its earlier state. ZX restore the original completely except that X writes dixit at 11, 4, a form that is explained paleographically by the like form, di9t, which is the way that B writes dicunt here. Dixit, itself makes no sense at this point.

With regard to Z, then, the absence of characteristic alterations of P at this point does not tell strongly against the relationship with P established above. It does indicate the thoroughness with which Z was corrected. With regard to X, the evidence of the Italian hand and the instances relating X to UO confirm the example just discussed which relates X to P.

One text remains to be discussed, the text of Vincent of Beauvais (+1279), as it appears in his Speculum Doctrinale, the second volume of the Speculum Quadruplex sive Maius, ed. les bénédictines, Douai, 1624, cols. 81-210, our H. Its place after W in the family of V has already been indicated. This is the text used by Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., pp. 23-24; no effort has been made to go beyond it for the present edition. Two or three variants may be attributed to the Douai editors such as at 163, 13 Maiae: Mariae.

Vincent's version amounts for the parts edited here to about a third of the full text, not counting the long sections on difficult words, pp. 54, ff., 178 ff., 207 ff., for which

an alphabetical list of words is substituted in the section prior to the grammatical section.

That a Q text may have served as the basic text for H is indicated by small common errors at 16, 21 with RCB; 34, 5 with WZKSO; omissions at 102, 14; 102, 22; 188, 6 and by unusal additions at 102, 27 et (quis ad. H) respondeatur (-eat H) and at 176, 7 formatur (fit H).

H is related to M by common errors at 4, 22 accidant: accidunt; 5, 15 quaedam: quoque with ZXVKSO; 6, 26 volumus: malumus with RCV; 50, 16 utramque: utrumque with WC; 51, 6 consequitur: sequitur; 192, 19 inusitatis: usitatis; common additions at 2, 18 (ordinabant) vel coniungebant with V; omissions at 159, 1; 192, 12; 195, 23 and 199, 3 with QW.

H is related to P by commonerrors at 17, 4 si: ubi with QRKSUBO; 22, 16 nunc: modo with CVKSUO; 22, 26 quid: nihil with C; 45, 16 consimilia: similia with Q; 144, 24 praeposito: propositoi and by common omissions at 12, 10 substantialibus with N; 170, 16 simo; and 193, 1 fecisse with QW.

H is related to E by common errors at 9, 3 dicamus: doceamus with NXKSH; 16, 10 ibidemque: ibique with NZ; 136, 20 nemein: nomen with W; 158, 11 with QW; 184, 22 nisi: praeter; and by common additions at 16, 13 sciunt vel with NQR.

H marks the culmination of efforts, initiated in Q and running through RCW, to arrive at more accurate texts. The inspiration for these efforts may be Dominican, since Vincent himself is a Dominican. His text preserves the words and character-

istic teachings of the author (but not the teaching on the inclusive rather than equivocal character of the noun, "letter"), and shows a careful consultation of all three traditions. The descriptions of RCW have indicated the degree to which they successfully correct their basic texts. The text of the exemplar of KS also shows much consultation of other texts but it differs from the QRWCH tradition by the fact that it tends to add rather than substitute the various possible readings. V is a learned text as well with many additions but may be said to fall below the standard of the other texts of the tradition by its erratic choice of readings.

The three traditions may now be considered as such. The chief criterion used to establish the independence and near equality of the three traditions is the list of places, given at the end of the chapter, "Principles of Edition," where the text requires that one of the three traditions be chosen in preference to the single or combined witness of the other two. This list also includes the places which require emendation. To take the first ninety-nine cases, pp. 698c-698d, covering the first forty pages of the text, P is followed 39 times, M, 23 times, E, 24 times and other manuscripts or emendation, 13 times, figures, however, which include doubtful cases. On grounds which appear certain by reason of sense and paleography, P is followed 16 times, M, 17 times, E, 16 times and other readings, 14 times. P's proportion over the whole text is somewhat higher, about 30%, compared to 25% for M, 25% for E, and 20% for the other manuscripts and emendation. The proportions show the near equality of P, M

and E and the list shows the independence of the three manuscripts, as well, for all the places where PM or PE or ME agree can be explained on the basis of chance or independent errors. In fact. PM agree 11 times, PE, 11 times and ME, 6 times.

P has five of its sixteen readings regarded as certain on the basis of meaning.

13, 26 saepe: superius M, where the point has, in fact been made often, 10, 13-14. 21-24; 11, 5-10, and where M's variant is, in any case, unique.

17, 18 fuerit: sit, where the exact parallel occurs at 17, 6 and the futureperfect indicative is used throughout. The form, fuerit, is used in the nearly identical paassage at Close I, f. 24vb.

17, 25 Cethegus om. ME, where the parallel places have two examples.

22, 10 vero om. M ergo E, where the context requires transition to a new but subordinate topic, a function performed neither by the blank nor ergo.

38, 21 habeat: habet, where the same phrase occurs two lines above, at 38, 19.

P has eight readings regarded as certain on grounds of sense and paleography.

4, 3 et: etiam M, om. E, where M's et-, itself impossible confirms the presence of et.

7, 22 confirmed by the parallel bene dixit at 7, 13 and the nearly correct form in E.

15, 21 where twice the verb is confirmed by M and mood by E.

20, 1 quia: quod, where E^2 by adding a stroke changes to quod a presumed quia of E.

25, 5 quod: que M, ut E, where the argument is the same as at 4, 3 for the choice between quod and ut.

28, 22 nisi quod om. ME, where M shows awareness of the lack of connection by inserting autem the second word following alterum.

37, 19 nominata: notanda M, where M's reading, perhaps influenced by nota at the beginning of the line, confirms P's reading.

P's other three certain readings are perhaps less convincing since easily restored and not necessarily the author's intended forms. They are at 31, 13 Herennius; at 31, 15 Thraso and at 35, 6 *tugater.

M has fourteen of its seventeen readings regarded as certain on grounds of meaning and style, a total that is all the more impressive since M shows a stolid determination to reproduce even the difficult or impossible readings of its exemplar, e.g., at 35, 6 tugater: scd' 9iugaton M, where a partial dittography of the following phrase, secundum quosdam, seems to account for M's odd form. The seventeen certain readings of M are as follows:

1, 21 congrue (et) ad. PEN The lack of et in ENRZ betrays the presence of a gloss. The pattern, congrue ordinare . . . competenter pronuntiare is repeated at 2, 11-12.

M has an added note on congrue and competenter, 115,18 (See app.)

1, 22 quo: quod (qua E) mss. Cf. infra, p. 680.

6, 17 enim: autem PENCUO. The apparent contradicyion is explained.

16, 10 ibidemque There is no reason why the author would not respect the parallel established at 16, 8.

16, 26 autem: enim P, vero E. A transition, not an explanation is called for. Vero is possible but rather emphatic.

18, 11 maria omnia circum The context requires this order.

18, 15 in loco suo PENCH. The author avoids the preposition.

19, 23 quod ad. mss. praeter MH. Sense requires that one quod only be kept. In fact, M, not uncharacteristically, also drops the second quod.

20, 4 Cum causal clauses have the subjunctive; cf. 20, 19; 62, 13. 14.

22, 5 The order of M puts vel in parallel with the following vel.

25, 21 sic: ita P, sicut EX, ideo NO. An adverb is required, sic or ita, and the sicut of EX confirms sic.

28, 11 dimetrum: dimetricum PEN The noun escapes PEN.

31, 8 ea . . . quae: eo . . . quo M's reading is required by the ea dictione quae of the preceding clause, 31, 7.

31, 13 autem: vero P The adversative autem is preferable to P's vero, the latter being, in any case, a unique reading.

34, 10 M's preservation of the intended words of the author is discussed below, p. 573r ff.

35, 25 In contrast to 19, 23, the double quod is here re-

quired by the sense.

37, 2 integre: integra PENO. The adverb is required by the context.

It may be added that at 31, 26, where all the manuscripts except NC omit the non, M retains the paleographically similar enim.

E preserves sixteen sure readings, thirteen on grounds of thought and sense, buts its character contrasts with that of M since most of its correct readings are ones which thorough acquaintance with the text and with its sources would eventually suggest. It preserves correct and easily restored forms at 23, 17 Iolla; 27, 26 ea; 30, 24 rhetor, 37, 11 H, 37, 23 Grillio. Parallels confirm its readings at 26, 18 (cf. 26, 22); 29, 14, the active form recurring three times in the same passage; 33, 7 (cf. 22, 4; 33, 25; 38, 7); 35, 19, the pattern recurring three times in the paragraph. Twice, at 9, 23 and 39, 11, E supplies a missing id est, which is easily omitted when a seeming vocabulary item is followed by ab eo quod. At 11, 23, the specific a of PZ, omitted by M, is out of place in a general statement. Two difficult readings, at 37, 10-11, preserved by E are quod et and semivocalis (seconded by M's semivo$\overset{+}{o}$), required by sense. The et at 17, 6 and the order at 28, 10 are certain.

Besides their statistical value, these examples give the flavour of the chief manuscripts. M is a strong, original witness. E is a text tended, and, perhaps, weeded, with care and understanding. The text of P is much copied but still well preserved.

quired by the sense.

37, 2 integre: integra PENO. The adverb is required by the context.

It may be added that at 31, 26, where all the manuscripts except NC omit the non; M retains the paleographically similar enim.

E preserves sixteen sure readings, thirteen on grounds of thought and sense, buts its character contrasts with that of M since most of its correct readings are ones which thorough acquaintance with the text and with its sources would eventually suggest. It preserves correct and easily restored forms at 23, 17 Iolla; 27, 26 ca; 30, 24 rhetor, 37, 11 H, 37, 23 Grillio. Parallels confirm its readings at 26, 18 (cf. 26, 22); 29, 14, the active form recurring three times in the same passage; 33, 7 (cf. 22, 4; 33, 25; 38, 7); 35, 19, the pattern recurring three times in the paragraph. Twice, at 9, 23 and 39, 11, E supplies a missing id est, which is easily omitted when a seeming vocabulary item is followed by ab eo quod. At 11, 23, the specific a of PZ, omitted by M, is out of place in a general statement. Two difficult readings, at 37, 10-11, preserved by E are quod et and semivocalis (seconded by M's semivo+), required by sense. The et at 17, 6 and the order at 28, 10 are certain.

Besides their statistical value, these examples give the flavour of the chief manuscripts. M is a strong, original witness. E is a text tended, and, perhaps, weeded, with care and understanding. The text of P is much copied but still well preserved.

Of the thirty-seven doubtful cases which remain from the list of a hundred cases begun above, 23 are assigned to P, six to M and eight to E, proportions that reflect a preference for P established below in "The Principles of Edition." P's tradition is adopted unless the other two traditions, but not just MEN alone, agree against it. The weight of manuscript evidence is important in detecting places where P, M and E do not square with their respective traditions. Considerations of the author's personal idiom take precedence over these rules.

P's twenty-three doubtful readings are assigned as follows. At 1, 16 hoc; id E, om. MNQCZXVO, the clause seems to require an antecedent (cf. 2, 9; 3, 1; 4, 1); at 2, 13 vitatio has the support of QC and there is a parallel at 4, 3; at 9, 16 P's order matches the order of the parallel passage; at 28, 18 perficit, one may compare the variety of efficit, 29, 11; conficit, 29, 16; at 5, 19 isti may indicate contempt; at 16, 21 P and E agree on three examples despite a contextual pattern of two examples; at 26, 23 only MZV dispute vocatur; at 31, 17 the parallel verb supports P; at 32, 20 the author varies closing formulas. Only E disputes P at 11, 6; only ME(N) dispute P at 5, 14; 11, 16; 20, 26; 25, 15 and 25, 21. P has the support of manuscript evidence at 27, 14; 29, 25; 39, 1. The other six cases, involving inversions of equal probability, are simply assigned to P.

M's six doubtful cases are assigned as follows. That at 17, 26 may be regarded as certain since P has a unique variant. At 3, 25 M is chosen over PUO on the grounds

of manuscript support and on the grounds that the following interpolation (not in M) has caused the inversion in PUO. At 16, 2 observamus, which recurs at 16, 13 and 20, 6 is disputed only by PE. In the same way, M is opposed at 33, 13 only by PE and at 36, 2, only by PEQ. At 20, 6 M has preponderant manuscript support.

E's eight doubtful cases are assigned as follows. At 13, 12; 25, 5; 28, 10 and 29, 18 the choices may be regarded as certain since P has a unique variant. At 1, 24, E has more manuscript support than M, while P has a unique variant. At 5, 15, the order is in agreement with M and the ut with P. At 39, 7, the order of words is disputed only by PMC.

The cases where M, at 16, 2; 33, 13 and 36, 2, and E, at 39, 7 are chosen are taken to be places where there were independent errors in the opposing traditions.

Another important consideration for an understanding of the text tradition is that of the interpolations. Material in square brackets at 4, 22; 15, 17-18; 33, 15-16 (omitted in M); 34, 12-14. 23- 35, 1; 35, 2; 49, 8; 49, 26-28 (the last two omitted in M); 87, 11; 110, 17-21 (in round brackets indicating an insertion by the author himself); 146, 1; 155, 13; 178, 8; 198, 1-2 and 202, 8-9, may be regarded as marking the earliest level of interpolation. The passage at 3, 25, missing in M and E, may be next in age since it is present only in the margin of Q.

It is P that preserves the largest number of interpolations

common to other manuscripts. (W has the largest number absolutely.) Besides interpolations peculiar to itself at 24, 7. 17; 35, 2; 50, 12; 139, 22; 180, 9; 184, 16, P has interpolations in common with W at 141, 14; 184, 16, with WUBO at 5, 24; with WO at 159, 24 (O's version being variant); 207, 8; with WKS at 127, 24; 203, 13; with WKSUBO at 6, 13; 6, 23; 8, 5 (where WE^2 have an expanded note and V a different note again; cf. 7, 26); 8, 24; 163, 21; 174, 19; 181, 7; with KSUBO at 9, 19; 10, 5; 12, 6; and, finally with E^2NKSUBO at at 9, 19 et o in x.

Interpolations not involving P include those at 11, 19 QRCVKSUBO; 12, 18 RCKSUBOE^2; 16, 8 Q^1CV; 17, 19 Q^1C; and 17, 20 QRCE^2. They also include interpolations common to QV at 11, 6 and 15, 26 and interpolations common to MN at 9, 6; 14, 12; and 27, 28, the last including X. MWC share a long common addition on caesura at 51, 25 and smaller additions at 52, 12 and 53, 2. KSUBO have common variants, mainly additions, at 13, 4; 14, 3; 17, 11. 15; 18, 15 sicut; de quibus; 23, 20; 24, 13; 39, 19; 34, 17; 36, 20 etc. VKSUBO have a common note at 49, 6 ZX have a common addition at 4, 3 and ZV a long addition at 3, 7. The ubiquitous E^2, with a hand remarkably similar to that of E, has added to E almost everything that the other traditions have to offer.

It may be noted that the WKSUBO gloss at 35, 2 shows a common influence acting on these manuscripts. The VKSUBO gloss at 49, 6 seems to show that the tradition was still alive and developing at a late date. The direction of influence with regard to VKSUBO is hard to determine. All show an interest in variant

readings and additions. KS shows the fullest selection of variants and notes, an indication that it consulted widely, but by the same token, it set a standard which invited consultation in return.

To turn to the relationship of P, M and E, it may be argued that the lack of interpolations in M at 33, 15-16; 49, 8; and 49, 26-28 shows that PE have a common tradition, but it may also be argued that the PE additions were present in or added to the archetype, and this latter possibility seems to be the case. Besides the evidence already adduced showing the equality of P, M and E, important evidence is contained in the passages at 34, 12-14 and 34, 23- 35, 2, mentioned at the beginning of this chapter, supporting the more difficult supposition.

These two spurious passages are concerned with Priscian's statement, Pr. I 36, GLK II 27, 21 ff., that the Aeolians placed an o before u in words like μοῦσα to ensure a u-sound. The first spurious passage applies the teaching to βοῦς, where the diphthong is, in fact, authentic. The second spurious passage, 34, 23 ff., adds the teaching, not found in Priscian, that since the ou made by adding o could be confused with the authentic diphthong, ou, the o was removed and a dot put above the u.

This teaching is found in the Glosule, f. 8rb11-14;

> Alii vero brevitate gaudentes, confusionem quoque cum eis devitantes, hac sola figura, puncto supercposito, u significant. Hoc tamen ex auctore non habemus.

William of Conches has the same teaching, attributing it to moderniores, Glose I, f. 16rb, moderni eoles, Glose II,

f. 16rb15. Recognising that the teaching is not in Priscian, William says regarding him, Glose I:

> Tractat autem de figura hac, .s., cum puncto etsi non inveniemus in libro. Sed tamen ab antecessoribus nostris et magistris accepimus quod pro auctoribus satis habemus.

Glose II adds:

> Non dicit Priscianus nec negat. Magistri tamen nostri ab antecessoribus ita acceperunt et adhuc faciunt eoles.

In Glose II, the placing of the dot is reversed:

> Constituerunt moderni eoles ut hec figura ẏ cum poncto representaret i, sine puncto u.

The same reversal appears and perhaps originates in the Summa manuscripts ENWKS. The correctness of the Glosule and Glose I texts, however, is confirmed by Promisimus, f. 37vb and Tria Sunt, f. 45vb. It is also the likeliest reading of the tradition. Peter's own silence, a point made below, the lack of knowledge shown by WKSUBO's gloss at 35, 2 Alii dicunt quod e converso fecerunt and the remarks in the Glosule and the Glose seem to indicate that there was a practice at Chartres, at least, of dotting ypsilons when they were to be given a u-sound but that this practice was never widely accepted. In fact, the scribes seem either to dot all ypsilons, e.g., P, M and the Priscian text, MS Paris, B.N., lat. 7501, or to dot none of them, ENKS.

The passages are spurious because the author would not alter or add to Priscian without a clear statement of the fact such as that found at 26, 26 and in the Glose II passage quoted above. Moreover, if the first passage were authentic, the fol-

lowing quod would be an unlikely connecting relative, cf. 33, 18, at the beginning of a new sentence since the words after quod must refer primarily to the alternation of u and ou. If the second passage were authentic, it would require that at 35, 2 μοῦσα be written with the o changed to a dot above the u, but there is no manuscript evidence of this. The similar tone of the passages and their very contiguity increases the likelihood that, if one is spurious, so is the other.

More important from the viewpoint of the tradition, there are other signs of intrusion and dislocation which are best explained by postulating an exemplar in which additions obscure the plain text and from which P, M and E independently take different impressions.

At 34, 10-12, just before the first of the two spurious passages, EV alone preserve the words, quoted from Priscian, "modo prc o correpta, ut homerus pro Ὅμηρος, modo (om. Pr.) pro o (eadem Pr.) producta. P drops the eight words following correpta and EN drop the whole passage. The second sentence of the first spurious passage contains more Priscian quotation, "Ponimus etiam u prou longa dicentes 'mus' pro 'μῦς'." The Priscian passage covering this section reads as follows:

> Ponitur haec eadem littera (scil. u) in Graecis nominibus
> modo loco ou diphthongi, ut 'Musa' pro 'μοῦσα', modo pro
> o correpta, ut 'Homerus' pro 'Ὅμηρος', pro eadem producta,
> ut 'fur' pro 'οοο', sicut e contrario pro 'βοῦς' 'bos',
> modo pro u longa, ut 'μῦς mus', modo pro correpta, 'πορφύρα
> purpura'. in plerisque tamen Aeolis secuti hoc facimus:
> illi enim 'Θουγάτηρ' dicunt pro 'θυγάτηρ'.

The gap in P leaves a dangling modo at the beginning of

34, 10 and as an example of o correpta it gives the form, φώρ, written, however, with omicron in the tradition. The gap in EN makes φώρ, written in N as φοιρ, an example equivalent to ποῦσq. These anomalies in PEN support the originality of MV. Against the originality of MV is the fact that P's lacuna appears in QWCKS, texts in the tradition of M. Moreover, an omega is changed to omicron at 24, 15 τωσμεν, where the author clearly accepts an incorrect form. Against this it must be argued that the influence of P, together with an alteration from omega to omicron, was sufficient to produce the changes in QWCKS. Nor can one argue that he was working with a transliterated form, for, where the o could be long or short. The manuscript evidence indicates that the forms at 34, 10 *bus and at 35, 6 *tugater are transliterated but MENWC agree on the phi and rho of the form in question. The case then is unclear, but it seems easier to suppose that P influenced QWCKS than that the author intended either the P or the EN version; cf. infra, p. 680.

In any case, the three traditions show inclusion of different amounts of Priscian quotation but all agree on inserting the spurious passage whose first part is triggered by the transliterated *bus and whose second part adds more spurious Priscian quotation. The situation can best be explained by an unfinished state of the manuscript in which the Priscian passage in a continuous form, the spurious passage perhaps in two parts and clearly written, and the added words of the author existed side by side. There were signs indicating how the Priscian material was to be incorporated into the sentences of the author. The spurious pas-

sage was also marked for addition. The exemplars of P, M and E each had independent access to such a text and each took away a different impression.

The second spurious passage, 34, 23 ff., supports this interpretation. It is here that EN reverses the position of the dot as mentioned above. In M, the sentence, "Et sic nulla remansit confusio," 35, 1-2, occurs both before and after the second spurious passage, a confusion explained by the difficulty of remembering to add a marginal note at the right moment in copying. P supports the view that "Etsic, etc." was more easily read as coming ahead of the spurious passage. Since the state of the text is quite complicated in P, it must be quoted in full, 34, 23- 35, 5:

> Sed adhuc etiam quantum ad scripturam erat ibi confusio, quoniam nesciebatur quando per oẏ representatur diptongus et quando ẏ et ǭ ẏ (sic). Ideoque ablata o instituerunt ut per ẏ puncto superposito representaretur u ‹. . . .› Et sic nulla remansit confusio. et tamen pronuntiabatur ẏ. Ita etiam quod in moẏsa scribebatur oẏ et tamen pronunciabatur u. Quod ergo dicit Priscianus ẏ poni ibi pro oẏ ita etiam dicimus quod in moẏsa scribebatur oẏ ditongus per eandem quoque figuram puncto non superposito ut representaretur i propter solam scripturam dubium est. Et vide. . .

One must suppose that the spurious passage is added in P in two parts, divided after u, 34, 26, with the first part placed correctly after i, 34, 23, the second part placed incorrectly after ditongus, l. 8 above. P has peculiar additions of its own, "Ita etiam dicimus quod in mousa scribebatur ou," placed in front of ditongus, l. 8 above, and "et tamen pronuntiabatur ẏ," placed after confusio, l. 5, though better understood as coming in front of "Et sic nulla remansit confusio," as in M, since we

must further suppose that a confusion of signs caused the positions of the second part of the spurious passage and the second of the peculiar additions to be reversed. If one further notices that the two peculiar additions were meant to be substituted for the similarly worded passages at l. 6 above and not to be simply added, the complexities of P can be resolved. The exemplar of P had added all the material in its exemplar in a jumbled form. P's condition is not unique to P since PZO omit dicimus at 35, 2 and O has the extra words, "Ita etiam dicimus quod Moysi," after μοῦσα, 35, 2.

E by its double "Et sic nulla remansit confusio," gives independent evidence of the state of the same exemplar. The case of EN is different again since at 34, 26 there is a clear loss by homoioteleuton of the words," representaretur u, per eandem quoque figuram puncto non superposito," so that the text of EN reads, "puncto superposito (desuper notato E) representaretur i," giving the reversal of teaching described above. WKS agree with EN. W by adding the appropriate words after EN's i, so that i and u end up in reversed positions, KS by switching the non from the second to the first superposito. MQ in the same family as KS omit non in both positions so that KS seems to be remedying this loss. But it may be suggested that E's desuper notato (corrected in M) is an attempt to read an original, difficult to decipher non superposito which would bring E into line with P.

Once again the exemplars of P, M and E give evidence of being drawn independently from the same exemplar. The two spurious passages confirm one another and confirm the statistical evidence given above for the independence and near equality of the three

traditions.

An archetype of the nature required to satisfy the foregoing discussion can hardly be any other than the author's working copy. The fact that the additions are spurious does not rule out the possibility. On the contrary, the additions help to explain why Peter Helias remained so long in the shadow of William of Conches, from whose teaching the spurious passages are partly drawn. The shadow reached so far as to cause two traditions to alter the author's fundamental teaching about the inclusive nature of a word like "letter." Other signs of the unfinished state of the archetype are found in the rubric at 5, 2 in M, "Hic dicendum est de tytulo et proemio," and the passage on instrumentum at 4, 7-11 appearing out of the order announced at 1, 4-5.

The foregoing discussion reveals that there need not be too many uncertainties about the original state of the text. Regarding the orthography of both original and transliterated Greek forms, the Greek forms are retained in some cases, e.g., 24, 15; 34, 11. 15. 16; 71, 15; 72, 14 etc., as in Priscian, and transliterated forms are substituted in others, e.g., 34, 6 moysa, both the original and the transliterated ypsilon having the tailed form; 34, 12 *bus, where the simplified, transliterated form provokes spurious comment, 35, 6 (and 72, 12) *tugater; 76, 10 stilon; 85, 9 kai, apo, toy.

The manuscript tradition does not always respect the author's intention, e.g., 78, 26 summitto; submitto PME, where the text adds

"mutata b in m." The manuscript traditions has to be emended with regard to the moods at 4, 22-24 and 47, 18-19. The use of ut with necesse, however, seems to be optional: 29, 15. 17-18; 30, 15; 46, 18; 53, 15 and 163, 23.

As a final note, tribute should be paid to the work of the scribe editors, particularly those of QRCWH, in raising the standards of the available texts.

[1]See the descriptions of U and Q given in "The Descriptions of the Manuscripts." R is dated to the fourteenth century in J. Pinborg, Die Entwicklung der Sprachtheorie . . . , op. cit., p. 324. One of my directors, Leonard Boyle, has suggested a thirteenth century date and a Rhineland hand, which would compress the unfolding of the manuscript tradition. X is dated to the early fourteenth century in N.R. Ker, Medieval Libraries of Great Britain, London, 1964, p. 212. Boyle confirms my opinion that it is written in an Italian hand.

The Sources of the Summa

The Summa super Priscianum of Petrus Helias may be called a revision of William of Conches' first redaction of the Glose in Priscianum, but carried out in light of principles somewhat at variance with those of William. In matters of principle, the second most important source of the Summa, the anonymous Glosule, here attributed to William of Champeaux, plays a more important role. Three other people who have an important influence on Peter are Gilbert of Poitiers, Thierry of Chartres, who taught him, and Gundissalinus. The later witnesses show that the Summa did not replace the Glose as a standard text until the end of the twelfth century and, in fact, the doctrinal points which Peter attempted to make were never adopted in the grammatical tradition, whatever influence they may have had on the language theories of the theologians. The use of ancient sources is restricted rather narrowly to Boethius and Priscian although there are enough exceptions to show that Peter was well acquainted with the authors.[1]

The following discussion will treat, first, the contemporary sources and schools, second, the works which the Summa influenced, and, third, the ancient sources. For the first of these divisions, the anonymous Glosule, s. xi exeunte, and William of Conches' first Glose, before 1123, may serve as reference points and, for the second, the gloss called Promisimus, which may be ca. 1175.[2]

I CONTEMPORARY SOURCES AND SCHOOLS

As scholars antecedent to the Glosule, one may cite Lanfranc of Bec, Manegold of Lautenbach and Anselm of Laon.[3]

Lanfranc's (1010-1089) mainly Aristotelian view on the verb substantive, to the effect that sum signifies an action in substances, a passion in accidents, is in the anon. Glosule giving a first terminus post quem for dating that document. Manegold and Anselm are the only two masters mentioned by name by Peter in the Summa. It has been proposed by de Rijk that the Manegaldus in question is a Manegaldus of Chartres, a student of Bernard of Chartres (De Rijk proposes the same Manegaldus as the person responsible for the Glosule.).[4] As for the Anselm, he sees no cogent reason for supposing that the Anselm in question is Anselm of Laon.[5] The Manegaldus of Peter's Summa is cited on an etymology, just as a Manegaldus is cited in Promisimus, also on a point of etymology.[6] The Anselm of the Summa is invoked by Peter in regard to the psalm phrase, "Convertendo Dominus captivitatem in Sion,"[7] but his view is rejected. It may be mentioned that the opinion of an Anselm appears in the Glosule regarding the comparative word, dulcius, but the Glosule rejects it.[8] William of Conches seems to follow the Anselm view in question but Peter adopts the Glosule on this point.[9] None of this is very conclusive.

Hunt showed that an A. and G., who may well be Anselm of Laon and William of Champeaux, are at the back of the Glosule.[10] Arguments will be added below showing more conclusively that the Glosule is the work of William of Champeaux. Now Manegold and Anselm of Laon were William's teachers. When single names such as "Anselm" are mentioned without qualification on points of grammar, it seems unlikely that persons other than the main figures of tradition are being referred to. The case attributing the

Glosule to William of Champeaux will strengthen the likelihood that Manegold of Lautenbach and Anselm of Laon are referred to.

OPINIONES DIVERSORUM DE SUM VERBO SUBSTANTIVO

In identifying and dating the works and figures of the grammatical tradition, opinions about the verb, sum, play a crucial role. By good luck, a single page preserved in the Chartres copy of the Glosule, f. 86^{v}, headed Opiniones Diversorum de Sum Verbo Substantivo, contained five opinions and named their authors.[12] In keeping with Priscian's definition that every verb signifies action or passion, 1) Guy of Lingres holds that sum signifies action in God only and passion in created things, 2) Lanfranc, mentioned above, that sum signifies action in substances, passion in accidents, 3) Robert, that sum signifies (not substances) but the substantial differences of the thing in question, "rei de qua predicatur ipsum subiectum," as its action, 4) Garmundus that sum signifies substances and accidents such as animal and albedo in the predicate positions of sentences, such as "Homo est animal," "Color est albedo," as its actions, and 5) Durandus, that sum signifies action and passion potentially but properly in given cases where it is completed by a verbal form, as in "Socrates est legens," and "Liber est lectus," respectively.

All of these try to reduce sum to Priscian's rule and it is wrong to consider them as naive or as marking the beginnings of such speculation.[13] The first view is much like that ascribed to Bernard of Chartres that the verb substantive properly

and truly signifies (the state of) God, the ideas and matter. The composites of matter and form found in nature are unworthy of being called by this verb because of their instability.[14] The second view, that of Lanfranc, is called mainly Aristotelian above, but all of its implications cannot, of course, be recovered. Robert seems to be saying that we experience substances or their natures only indirectly through their substantial qualities and Garmundus, in a similar way, that the existence is that of the predicate rather than of the subject in question. Durandus' resolution of these difficulties, supposing that he drew up the list and placed his own position last to resolve the problem, is that the verb is determined differently in each instance. In fact, Durandus' opinion is repeated in a modified form in Peter's Summa.[15]

THE GLOSULE

The anonymous Glosule existed in three manuscripts in modern times, but one of these, MS Chartres 209, ff. 1^{r}-86^{v} (s. xii) was destroyed during the Second World War.[16] Hunt used this manuscript and another, MS Paris, B.N., Nouv. acq. lat.1623 (formerly Orleans 259), ff. 1^{r}-56^{r} (s. xii) in his pioneering work on the use of Priscian in the Middle Ages. The third manuscript, Cologne, Dombibliothek 201, ff. 1^{r}-74^{r} (s. xi) preserves the text in a more original form than the other manuscripts.[17]

The Cologne manuscript, like the Opiniones Diversorum . . . contains five opinions on sum, a number that seems to be tra-

ditional since it recurs in William of Conches and Peter Helias, as well. The other two manuscripts of the Glosule contain seven opinions and it is clear that two of these are interpolated.[18] This fact is of considerable importance both in terms of the original Glosule and in terms of the subsequent views afforded by the two interpolations.

Of the five opinions of the original Glosule, the third and fourth, respectively, are those of Lanfranc and of Guy of Lingres. The second opinion, to take that next, holds that sum signifies "like an action," ut actionem, but confusedly and indeterminately, so that the third element or tertium adiacens (apparently the predicate here) determines the action, as in "Socrates est animal." Here animal serves "like an action," ut actionem. This opinion has a discordant note, says the Glosule, because it seems to imply that the substance of animal, res animalis, is adjacent (rather than essential) to Socrates. This opinion evidently has much in common with that of Garmundus.

If the fifth opinion and the Glosule itself are the work of William of Champeaux, one would expect that the remaining, or first, opinion would be that of Anselm of Laon. It says that sum signifies action equivocally as something excluding none of the categories except passion, or as things equivocating in the action, res equivocantes in actione, with the result that sum signifies many and varied actions and is, in fact, many verbs, just as its participial noun, ens, is, in fact,

many nouns.

To digress on this opinion, in another work of considerable importance, the rambling Note Dunelmenses, MS Durham Cathedral Library, C. IV. 29, ff. 2ra-215va (s. xii), there are at least seven opinions on sum.[19] These include the fifth or magistral opinion of the Glosule (which the Note writer prefers), the views of Guy of Lingres, of Lanfranc (attributed to R.), of Guarmundus, of a later writer and, in addition, two views of A. These last two views hold that sum signifies an action (while others, on the contrary, say that it signifies passion) and that sum signifies quality. Now, the first opinion of the Glosule holds that the verb, sum, signifies action in a sense which excludes only passion, and quality is specifically named as one of its possible significations. The writer of the Glosule and Peter Helias himself, in this context, are both anxious to temper the notion that sum is equivocal in its various uses. It is at least possible, therefore, that the name of the person who holds for the equivocal nature of sum begins with A. and this, in turn, supports the likelihood that the person in question is Anselm of Laon.

The writer of the Glosule himself, in the fifth opinion, holds the rather complicated view that sum has a two-fold nature, duplex natura, signifying both action and substance.[20] Most writers, he says, are concerned with the second signification. This double natured "verb of the grammarians," verbum grammaticum, is the one to which Peter Abelard took

exception, a fact which provides an initial indication that the writer of the Glosule is his rejected teacher, William of Champeaux.[21]

With the positions on sum outlined, one may present the case for William of Champeaux's authorship of the Glosule. Hunt shows, as mentioned earlier, that an A. and G. are at the back of the Glosule on the basis of a passage in the Note Dunelmenses,[22] and he is tempted to expand these to Anselm of Laon and William of Champeaux. Exactly the same discussion concerning the completeness of thought of an expression containing only a subject and a participle occurs in the Glosule and the view of the writer coincides with that of G., that which he opposes, with that of A.[23]

The Glosule also contains the notion of inherence found in every verb which Abelard attributes to William of Champeaux, namely, that the verb does not signify that its matter, res, for example, "running," inheres in the subject but rather it signifies its matter, res, as it inheres in the subject.[24] The notion that a term could be acting in two different respects at the same time, the verb, e.g., having a res and a relationship, or the noun signifying a substance and a quality, in Priscian's phrase, was one that raised considerable difficulty.

To turn to the vast field of universals, one on which Peter Abelard felt that he had defeated William of Champeaux, the only actual words extant of William are those in which he says in regard to the humanity of two different individuals:[25]

> Sed si veritatem confiteri volumus, non est eadem utriusque humanitas, sed similis cum sint duo homines.

In other words, not "the same" humanity, but "similar" humanity. (An interpretation is given below, pp. 677-679.)

Now, the Glosule speak in a similar way in regard to speech, vox, and the whiteness in a wall:

> Nulla enim res individualiter tota in diversis locis esse affirmari potest ut una essentialiter maneat nisi solus Deus qui verum incorporeum est . . . . Sicut si solus Deus qui verum incorporeum est . . . . Sicut continua albedo parietis una dicitur quae in diversis fundatur non quia illa albedo quae huic parti adiacet sit illa individualiter quae in alia parte fundatur sed quia similis est et eadem species iudicatur vocari eadem. Ita cum profero homo semel et alia vice eandem vocem, id est, homo, pronuncio et quamvis diversae sint essentialiter voces, tamen propter similitudinem eandem vocem protulisse affirmo. (Glosule, f. 2ra48-58)

Essentially different words are affirmed to be the same word according to the discretion of the observer who decides in accordance with his experience.

The term, "essentialiter," used by William bears comparison with Glosule, f. 13ra55-60, substantia . . . large pro omni essentia, quoted, p. 654.[26]

Compare also 161, 15-20 and William's words, infra, p. 666.

Two more pieces of evidence establishing the authorship of the Glosule are contained in a reportatio stemming from William of Champeaux.[27] In order to justify Priscian's definition that speech is air when, in fact, it is not, it may be said that Priscian is defining speech through its cause, per causam. The text in the Glosule, given below,[28] may be compared with the words of the reportatio:

> Sicut enim dicit Victorinus . . . quedam descriptiones per causam ipsius descripti fiunt, ut ista: Dies est sol lucens super terram . . . . Eodem modo licet sit verum dicere in diffinitione, non tamen est verum extra: vox est aer ictus, quia illa descriptio data est per causam vocis, id est, per aerem, qui vocis est causa sicut fundamentum.

Secondly, the purpose of grammar has almost the same description in the two writings:

In grammatica habet hunc finem ut reddat lectorem peritum loquendo grammatice ita, scilicet, ut casum cum casu, numerum cum numero . . . sciant competenter ad	Intentio autem vel finalis causa est lectores instruere ut sint, periti grammatice loqui, scilicet, ut sciant reddere casum casui, numerum numero, genus generi. (Glosule, f. 1ra21-23)

Other proofs of William's authorship can be added. The Glose Glosule, by its emphatic title, by the use made of it in the Summa, and the Summa, by the reverence in which it was held, for example, by the author of the Note Dunelmenses,[29] was clearly the standard work of its time and William of Champeaux stands in the first rank of grammarians.[30] Absence of a name, it may be noted, can be a mark of fame as well as obscurity. Moreover, the references to place: Laon, the Catalaunian Fields, Paris and Rheims, are consistent with William's work at Laon.[31]

Details need not be added to show William's stature among his contemporaries. Just as Anselm of Laon produced the standard gloss on Scripture, so William of Champeaux, that on grammar.

The style is elegant and mature, the writer, a master of definition who has no recourse to the notion of transferred senses which will appear in William of Conches.[32] Yet, he is aware of the senses in which speech can be said to belong to each category or to none.[33] The Glosule is neither grammar nor logic in

any narrow sense, but, like Peter's Summa, an attempt to explore the conditions of language, itself.

PETER ABELARD

It is the view of de Rijk that "William of Conches' and Petrus Helias' criticism of their predecessors appears to be strongly influenced by Abailard." [34] He explains this in terms of a distinction between "inherence" and "identity" theories of predication. William of Champeaux held the former theory, Peter and William, under the influence of Abelard, tended to the latter theory.[35]

My interpretation is that Petrus Helias, at least, sided with William of Champeaux and the Glosule against the views of logicians like Peter Abelard. The two interpolated opinions on the verb, sum, in the Glosule, mentioned above, lend credence to this view.[36] Peter Abelard raises his own difficulties, I believe, when he takes the sentences, "Socrates est albedo," and "Socrates est albus," to be equivalent for logical purposes.[37] For then one must surely distinguish a logical sense of est by which it can join or be the copula between the two "things," namely, "Socrates" and "whiteness" and a verbal sense by which it can express the inherence of the quality, albus, in the subject. This seems to be precisely the problem to which the interpolator of the sixth opinion in the Chartres copy of the Glosule is addressing himself. The terms used in this opinion: subject, predicate, copula, all indicate that the concern is with logic rather than grammar. The duplex natura of the verb proposed by the author of the Glosule is reinter-

preted in such a way that the substantive force is reserved for logic and the logical implications existing between the subject and predicate terms, while the verbal force is left to the grammarians, namely, that of expressing the inherence of the predicate in the subject where the verb, sum, is the third element, tertium adiacens.

The seventh (second interpolated) opinion may be added since it seems to attempt to restore or, at least, assert the primacy of the verbal force. It agrees with Guarmundus, however, that the action of sum is that of its predicate:

> Est quippe alia sententia in qua 'est' dicitur omnes res significare ut essentias et easdem omnes ut actiones. Et accipitur actio large ut qualitas in nomine, secundum quam sententiam 'est' positum ut tertium adiacens in propositionibus etiam quantum ad vim orationis vim verbi concedunt habere, scilicet, actionem et passionem significare. Id enim quod predicatur actio eius esse conceditur.

Here logical and grammatical senses of sum have been separated and the interpolators are attempting to put them back together in terms of the Glosule theory of duplex natura sharings its concern to explain how Priscian's account of sum can be reconciled with his general account of the verb. Peter Helias also makes it his task to assert the primacy of the verbal or grammatical sense of the verb and in the process he undertakes to explain the function of the verb as the logical copula, 125, 21-23. He has already presented the view of the logicians on sum, 125, 10-15; cf. infra, p. 658, where the copula role is stressed. Helias denies that any kind of absolute differentiation exists between the two senses of sum, 127, 15 ff., just as he denies such a differentiation among the senses of homo, 142, 15-18.

GILBERT OF POITIERS AND THIERRY OF CHARTRES

The relationship of Peter Helias to Gilbert of Poitiers and to Thierry of Chartres has been indicated above, p. 535 ff. Gilbert provides one of the three opinions given on the noun and Peter is at pains to show that this opinion can be reconciled with the one he prefers.[38] In regard to Thierry, he and Peter Helias are said to have agreed on a certain point about the Rhetorica ad Herennium.[39] The relationship of their commentaries on the De Inventione is discussed below, p. 608 ff. A parallel exists in Commentum super Boethii librum de Trinitate IV 6, ed. Häring, p. 97, 67-71, for Helias' first use of the phrase modus significandi and for the point that the word, nomen, "noun," refers unambiguously to each and all of its instances; cf. Fredborg, "The Dependence . . . ," op. cit., pp. 51-54 and for her attribution of the work to Helias rather than to Thierry, infra, p. 707. Clarembald of Arras, De Hebdomadibus 15, ed Häring, p. 198, reports that his teachers, Thierry of Chartres, Hugh of St. Victor (and Petrus Helias?), held that Boethius in one place used the term, enuntiatio, "complexively," complexive.

> Et secundum quidem meos doctores enunciationis vocabulum hoc loco complexive legendum est.

Thierry also speaks of the complexivum predicamentum;[40]

> Sicut autem dicimus quod significatio complectitur et intellectum et vocabulum . . . ita dicimus quod predicamentum complectitur et intellectum et vocabulum. Non enim dicimus predicamentum esse res tantum sed est predicamentum et res et vocabulum. Complexivum namque est predicamentum notionis et vocabulum et intellectus.

WILLIAM OF CONCHES

William of Conches, called by John of Salisbury the most richly gifted of grammarians after Bernard of Chartres,[41] is the author of the standard work of grammar in the twelfth century,

not only for Peter Helias but for all the other writers in the twelfth century whose works have been studied in connection with Peter Helias by Hunt and de Rijk. At the time of Hunt's studies, no manuscripts had yet been found of William's Glose in Priscianum but by 1960, Edouard Jeauneau was able to report on two manuscripts, which in fact proved to be two redactions of William's Glose, the first datting to before 1123 and the second to near the end of his life in 1154.[42] These two manuscripts are, respectively, MS Florence, Bibl. Laurentiana, San Marco 310, ff. 1ra-82vb (s. xiii) and MS Paris, B.N., lat. 15130, ff. 1ra-137va (s. xiii). De Rijk has identified an important fragment of the text (Pr. II 12-21, GLK II 51, 25- 56, 27) in a third manuscript, the same one that contains the gloss, Promisimus, MS Oxford, Bodleian Library, Laud. lat. 67, ff. 15ra-19va.[43] The fragment has interpolations which seem to be the work of the Master Robert who is at the back of Promisimus and these are discussed below, p. 593 ff.

It should be noted in regard to the two redactions as described by Jeauneau that, in fact, the double redaction exists only up to near the end of the first book of Priscian (Pr. I 49, GLK II 37, 3) and for the beginning of Book XII (pr. XII 1-8, GLK II 577, 1- 581, 19). The de constructione or commentary on the last two books also belongs to the second redaction but it never had a counterpart in the first redaction. It seems most likely that William rewrote or added only these

three sections. Books XII (except for the part just mentioned) to XVI are missing in the Paris manuscript which gives the second redaction. From the end of Book I to the end of Book XI there is a single text with merely scribal differences. The Florence copy is the earliest of the three extant texts but contains more errors than the Paris manuscript. The Oxford fragment seems to be more closely related to the Florence text. Two blanks in the Paris manuscript covering the important sections on accents, ff. 23vb-24vb, and on the properties of the parts of speech, ff. 25vb-26vb, can perhaps be explained by the fact that these two well known sections were already possessed on separate folios by the owners of the books.

William's opinion on sum is worth quoting and the Oxford fragment supplies the lacuna in the Florence text.[44]

> Dicamus igitur omne verbum significat actionem vel passionem, aut aliquid eorum que possunt responderi ad 'quid agit vel patitur?' ex prima inventione; et si alium aliquid significet, ex adiuncto hoc habe[n]t, ut 'est' substantiam significat.

In this fifth, or author's, opinion we encounter the notion that the verb has a fresh sense conferred by the adjoining words (a notion that Peter Helias disallows in regard to homo, 142, 15-18; cf. supra, 584). Conches' sense is one of the types of transfer, translatio, which William and Peter develop in detail, ibid., and which appears in the first opinion of William and Peter, 124, 12-18 where sum is said to have been transferred, translatum, in the course of history to the signification of substance.

For the notion of historical development of the senses

of sum, one may turn again to the rambling Note Dunelmenses. While the work follows the opinion of the Glosule, it adds a final opinion which makes the point that sum originally expressed action like an ordinary verb but it later came to express substance as well.[45]

Two more views are common to William and Peter, that of the logicians, 125, 10-15, mentioned above, p. 584, and the view of Durandus, 125, 3-9. They differ only on Peter's second opinion, 124, 19- 125, 3, and, of course, on the final opinion which is Peter's addition.

William of Conches is at once conservative and aggressively original. While he is opposed to "modern" spelling,[46] he is the one who further implements the summa format, working from controverted main points, developing appropriate secondary or accidental points, and continuously summarizing the whole development. The Glosule, the Glose and the Summa each carry the process a stage further so that it is difficult to assign credit to any one writer. William's aggressive originality also appears in the summary explanations which he gives, following Boethius, to traditional (grammatical) terms such as abusio, proprium, translatio, compositio, consignificatio and nouns in -io.[47] He initiates the practice of giving a preliminary survey of the possible meanings of a term and then giving the particular application.

At the same time, William is less speculative than the Glosule and Peter Helias. His approach to grammar is prag-

matic, a point which is developed in the next chapter. He is not troubled by Priscian's assertion that speech is a substance.[48] He is interested in the classics and commented on Juvenal and Macrobius.[49] He is also interested in the vernacular, and in the differing pronunciations of maius by the Carnotenses and the Normanni, a difference which may have been exaggerated in chanting.[50]

It will be shown that Peter and William disagree on some very important principles yet Peter is able to take over almost intact the bulk of William's great contribution.

GUNDISSALINUS

The proof of Gundissalinus' influence on Peter Helias is given in the next chapter. The format of Peter's Summa is closely related to the outline of grammar given in the De Divisione Philosophiae.[51] This author provided the means for clearing away old distinctions still present in William based on the differing logics of rhetoric and philosophy, supra, 615-616, and for clearing away the clutter of the traditional commentary.

II THE INFLUENCE OF THE SUMMA

THE SECOND REDACTION OF WILLIAM OF CONCHES' GLOSE

The second redaction of William of Conches' Glose is a reaction to Gundissalinus and to Petrus Helias, a matter treated in the next chapter. William objects, in so many words, to changing grammar from a pragmatic process measured by the production of eloquent students into a process of speculation. On another tack, he now more firmly excludes oratio from the parts of grammar (presumably on the grounds that it was re-

served for rhetoric). He does add two important opinions on the unity of the spoken word (which goes out to many ears and seems in some sense diverse); cf. infra, pp. 624-625. The views quote Horace on the irreversible consequences of a word once spoken and amount to a definition through effects, rather than per causam, which enables William to maintain that speech is a substance in a way that answers Peter Helias rather well.

The main change, however, is in the form of presentation. The second redaction of Book I is only half the length of the first. Topic sentences have been added and the intention is plainly one of adding clarity and simplicity. The effects of the tidying up process are far from happy. All of the obiter dicta about the classics and the vernacular and all of the half sketched theories are swept aside. From a historian's point of view, of course, the opportunity to compare earlier and later versions is welcome. In conclusion, it may be that William never intended to rewrite the de dictione, left unchanged, and this section, initially more independent of Priscian and later merely a summary of Priscian's lists, is much more logical and orderly than the earlier sections.

TOCIUS ELOQUENTIAE

Tocius eloquentiae, MS Vienna, V.P.L., 2486, ff. 17^{r}-35ra (s. xii), mid-twelfth century, is interested in the broad outlines of grammar rather than in its details. It clearly attempts to take the best from the Summa and the Glose, bowing to William's authority in most matters. It

does adopt Peter's new method of writing a continuous text and it adopts his novel, or, at least, emphatic, view that speech belongs to none of the ten categories, 6, 2-5, but it retains William's practical definitions of grammar and it follows the arrangement of topics in the Glose.

THE SCHOOL OF RALPH OF BEAUVAIS

Ralph of Beauvais was "at the height of his fame in the late sixties and seventies" of the twelfth century.[52] Hunt's detective work has restored him to the authorship of three extant works but the relevant work for Peter Helias is the brief Summa super Donatum, MS London, B.M., Add. 16380, ff. 123va-127ra.[53] Two other writers may be included here who report the lectures of one of Ralph's students, possibly Robert Blund.[54] Their two works are closely related but the second is more than an "ordered version" of the first.[55] They are, respectively, MS Oxford, Bodl. Library, Laud lat. 67, ff. 20r-88r (s. xii), entitled Promisimus and, secondly, Tria Sunt, (in the manuscript I have examined) MS Oxford, Bodleian Library, Auct. F. E. 8 (S.C. 2547), ff. 31r-54v (s. xiii).[56] Hunt puts the glosses in the school of Ralph because his is the name most frequently mentioned and because there is a renewed interest in the classics and in questions of syntax.[57] These works may be discussed first in terms of Ralph and then of Master Robert.

The places where Ralph's brief text can be brought into parallel with those of William and Peter indicate that he may be deliberately following William, the only author

that he names, rather than Peter. It should be noted that Ralph was a student of Abelard and may have lacked sympathy for Peter Helias.[58] Ralph holds that the matter of grammar consists of three parts, letter, syllable and word, dictio, a position at variance with Peter Helias and, in fact, only clearly stated in the second redaction of William's Glose.[59] He also holds with William, and against Peter, that the simple significative force, simplex significativum, of nouns and verbs is diversified by the context, ex diversis coniunctis diversa sortiuntur.[60] Nor does he follow Peter's unusual view (following Priscian) that there are seven, rather than eight parts of speech.[61]

In addition, Ralph introduces the word aptitudo as a synonym for modus in a discussion initiated by William about the modi pronuntiandi, described in more detail below, pp. 628-633.[62] It is used also to substitute for proprietas in the definition of the noun's qualitas as "aptitudo appellandi unum ex una signficatione vel plura."[63] The term appears again in Promisimus, perhaps under the influence of Ralph, to define the elusive utterance, vox, which Peter will not assign to any category.[64] In that context the opinion is attributed to Peter of Louvercennes and habilitas is also given as another synonym.

Finally, Ralph gives an important opinion on the verb, sum, to the effect that it signifies the act of subsisting, actus subsistendi.[65] The fact that there is no further discussion

and no further opinions leads Hunt to conclude that "in the generation after Peter Helias the question of the verb, sum, ceased to concern the grammarians."[66] Now this may be true for Ralph who either avoided speculation, like William of Conches, or who felt that these were matters for the logicians. But it was not true for Master Robert.

To turn to this writer, it is clear that he had access to all the texts. In the gloss, Promisimus, thirteen masters and six schools are cited. In addition, the definition of grammar is cited that William gives only in his second redaction.[67] The work of Master Robert involves an erudition that has no precedent.

At first sight, Robert seems simply to adopt Ralph of Beauvais' view of sum, that it signifies the act of subsisting, actus subsistendi, but more remains to be seen if one turns to the discussion of substance.[68] This is not surprising since the verb, sum, was peculiar in the fact that it signified substance, as the medievals interpreted Priscian. The discussion turns on a a phrase(in Promisimus) which de Rijk takes to be one of the roots of supposition theory (a phrase which glosses Priscian's noun definition as that which signifies "a substance with a quality"), "namely, what the discussion is about, whether this is something real or assumed : id est, supposita locutioni, sive significet rem per se existentem sive non." The writer explains this as follows:

> Nota quod cum dicitur "Omne nomen significat substantiam," variatur nomen, quod multipliciter accipitur pro actu subsistendi, pro re per se existente, pro supposito locutioni.

It is possible to clarify the writer's argument and tie it firmly to Peter Helias by citing the interpolation from the Oxford fragment of William of Conches' Glose which is contained in the same manuscript as our Promisimus text. The text occurs in the argument of the logicians, supra, p. 588, after the word, "adiacens (William of Conches adds the example, "Socrates est homo."), " 125, 12:[69]

> Nos vero aliter et in principio, hoc nomen substantia est equivocum quia dicitur substantia res per se existens et illud quod per se extra dicitur esse per suum nomen appellativum et actus subsistendi, unde hoc nomen his equivocis(?)tribus equipollet, scilicet, ipostasis, usia, usion, nec mirum si actus subsistendi dicitur substantia cum actus viventi dicitur vita, unde dicimus quod 'sum' significat actionem, scilicet, actus subsistendi, etc.

Here are the same three elements which subtantia signifies but for supposita locutioni is substituted, "illud quod per se extra dicitur esse per suum nomen appellativum" (cf. "res per se existens et id quod res per se dicitur esse" Glose II, f. 95va).

The passage in Peter, MS Paris, Arsenal 711, f. 139^{va-vb}, says:

> Cum autem nos haec tria significemus uno vocabulo Graeci habent tria vocabula, ὑπόστασις, quod dicitur substantia a substando ab ὑπό quod est 'sub' et 'tasis' quod est 'status', quasi substans et οὐσίωσις quod est forma substantialis et 'ousia' quod interpretatur 'essentia', quod est nomen compositae ex materia et forma . . . . Compositum ex utroque proprie dicitur esse. Agere ergo et pati proprium est substantiae . . . quae est composita ex materia et forma vel habens similitudinem compositi ex utroque.

The correspondences here are revealing for the three elements named by the word, substantia. Peter uses essentia of the composite substance which is opposed to formal and material substance.

What Peter calls ousion, formal substance, becomes in the Oxford fragment, the usion, namely, that act of subsisting, actus subsistendi, which the verb substantive is said to signify. Peter's first meaning of substance as material substance is given little account in the fragment.

Moreover, it is clear that the phrase, "supposita locutioni, sive significet rem per se existentem sive non," corresponds to what Peter calls the composite substance, usia, essentia, and, again, to what the fragment calls, "illud quod per se extra dicitur esse per suum nomen appellativum." Compare these expressions with Peter's definition of the noun as that which signifies substance or in the manner of substance, substantia vel modo substantiae, and his definition of (composite) substance as that which is composed of matter and form or having the likeness of such a composite and it becomes evident that the expression, (substantia) supposita locutioni, sive significet rem per se existentem sive non, is meant to paraphrase the admittedly awkward expression, substantia vel modo substantiae. While Peter speaks of the noun signifying substance or that which is treated as a substance, Robert speaks of the substance whose existence we assume or suppose to exist when we speak. At the end of the discussion, Master Robert refers the reader to the Summa de Grammatica, the title of the Summa in MS Paris, Arsenal 711.[72]

The foregoing makes it clear that the discussions about being and substance were far from dead issues, however much these matters were beginning to fall outside the province of grammar.

Hunt draws attention to other changes made in Promisimus relative to Peter Helias.[73] Speech now expresses man's understanding, intellectus, rather than his intention, voluntas. This amounts to a reading of the Boethius texts which Peter would deny, cf. p. 678. The distinction between common properties and secondary significations, perhaps introduced by William of Conches in discussing the views of Donatus who took qualitas to be an accident of the noun, is eliminated. So, too, is the distinction between substantial and accidental pronuntiations of the vowel, a point of some importance, discussed p. 628 ff.

VINCENT OF BEAUVAIS

Vincent of Beauvais, the great encyclopedist, who died in 1279, preserves a good text of the Summa, as has been mentioned above.[74] In a text about a third as long as the original with most of the objections removed, he is careful to preserve Peter's theories on the nature of the noun, the verb and the verb substantive, the last two removed to the treatise on the verb itself. Vincent's choice of a text that was a hundred years old shows the esteem with which it was regarded.

SIGER OF COURTRAI

Siger of Courtrai, who died in 1341, makes serious use of the Summa in his work, Summa Modorum Significandi, where he regularly refers to Peter as the Commentator (of Priscian).[75] He tries to take into account Peter's views that speech is

not a thing and his complicated definition of the noun. The discussion on the verb substantive has been absorbed into that on the noun, as in Promisimus.[76] But, in general, it must be said that Siger's work shows no real understanding of Peter's view about things real and things treated as real, pp. 677-679.

III THE ANCIENT SOURCES

The relative lack of citations of ancient authors should not be taken as an indication of Peter Helias' ignorance. Boethius and Priscian were the authors he needed for the work in hand. A commentary on the De Inventione seems to be genuine and it seems probable that he wrote on the Ad Herennium as well.[77] These were standard texts which he probably used in teaching rhetoric to such pupils as John of Salisbury.[78] He also shows a working knowledge of Horace's Ars Poetica supplying a line on spondaic feet corresponding to the one that William of Conches had given on iambic feet.[79] There is also a note of impressive power, presumably his own, citing Ovid, Juvenal and Cicero on the length and quality of the second e in relegatus.[80] A passage from Aulus Gellius is quoted, seemingly at first hand, to summarize ancient views about the nature of speech.[81]

In general, though, it must be admitted that, if one excludes the material taken over from William of Conches and from the Priscian text itself, his information, as mentioned above, p. 55, does not go beyond the margins of the Priscian texts, at least, in regard to history, geography and biography. His contribu-

tion in this regard is to eliminate unverifiable details. As with relegatus, he is at pains to distinguish the meanings and forms of words, e.g., lego and accio and here he is able to marshall texts in an impressive way.[82] He seemed to feel, correctly, that whatever was in Priscian could be accepted safely. Etymologies, in the narrow sense, are subordinated to a more general theory of the explanations of words, described below, pp. 639-642

BOETHIUS

Thurot was the first to call attention to Peter's debt to Boethius, citing the works on the Categories, the Interpretation and the Contra Eutychen.[83] It is Gilbert's commentary on the last work that supplies Peter's first opinion on the noun.[84] The opening section, de arte, of the Summa is based on a passage in the De Differentiis Topicis, but the real credit goes to William of Conches for the use of this text.[85] Peter credits Boethius with providing his complicated view on the noun, for he quotes him:[86]

> Boethius dicit quod omne nomen significat substantiam aut tamquam substantiam.

It may be said that just as Peter looked to Priscian for the details of grammar, so he looked to Boethius for an account of the origins and nature of language.

PRISCIAN

The use of Priscian is too obvious to require much comment. As has been mentioned, Peter shows every ability to draw material from all parts of the Institutiones to com-

ment on a particular point. In particular, he uses the treatise on the verb in his explanations of difficult words. It may be said too that the prolonged struggle with Priscian's tantalizing definitions of the noun, the verb and the verb substantive produced their fruit. Priscian did in fact, despite his small interest in speculation, preserve some of the important expressions of Stoic thought. We may assume that Peter used the whole corpus of Priscian including the De Accentibus, whose authenticity he justly suspected.[87] The De Figuris Numerorum and the Partitiones appear in the references. The Praeexercitamenta seem to have been used in Bernard's school with little change from their earliest days.[88] It may be added that Peter was thoroughly acquainted with the Grammatica and the Minor of Donatus as well.

THE BIBLE

Like Isidore, Peter shows a tendency to secularize his scientific text. He restores the Glosule reference to Caesar which William of Conches had changed to the Pope.[89] The few scriptural references are connected with difficult words or phrases in the scripture. Christianus is explained beside paganus. The possibility that Peter wrote on theological subjects has been mentioned above. The poem, Musa super Canticis Canticorum, which seems to be authentic, is important for both its religious and its poetic dimensions.

OTHER CITATIONS

Many other works are cited, particularly in reference

to the special sections on difficult words but these are given more to account for the gloss material than to suggest that Peter used these sources directly. Hunt has gathered a list of the sources used by the Master Robert of Promisimus.[90] He feels that the abundant citation of sources marks a departure from the previous period in which Peter Helias lived. It seems to me that there would be few of these works with which Peter was not also acquainted.

[1]Information on the sources is found in Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., pp. 93-97; 117-118; Hunt, "Studies . . . I, op. cit.; "The Introductiones to the "Artes" in the Twelfth Century," in Studia Mediaevalia R.J. Martin, O.P., Bruges, 1948;"Studies on Priscian in the Twelfth Century II," Mediaeval and Renaissance Studies 2 (1950) 1-56; E. Jeauneau, "Deux rédactions des gloses de Guillaume de Conches sur Priscien," Récherches de théologie ancienne et médiévale 27 (1960) 212-247; "Le Prologus in Eptatheucon de Thierry de Chartres," Mediaeval Studies 16 (1954) 171-175; Häring, "Thierry of Chartres and Dominicus Gundissalinus," Mediaeval Studies 26 (1964) 271-286; de Rijk, Logica Modernorum II, 1, op. cit., pp. 95-125; 177-263

[2]The attribution to William of Champeaux is discussed below. For the date of the first redaction of the Glose in Priscianum see Jeauneau, "Deux redactions . . . ,"op. cit., p. 227, n. 60. The date of Peter's Summa is given above. Hunt assigns Promisimus to the fourth, de Rijk, to the third quarter of the twelfth century (cf. Hunt, "Studies . . . II," op. cit., pp. 17-18; de Rijk, Logica Modernorum II, 1, op. cit., p. 255 ff.)

[3]For Menegaldus and Anselm, see Thurot, Notices et extraits . . . ," op. cit., pp. 96, n. 3; 525; Hunt, "Studies . . . I," op. cit., pp. 205-206; de Rijk, L.M. II, 1, op. cit., pp. 229-230. Lanfranc's opinion is printed with the whole context in Hunt, "Studies . . . I," op. cit., p. 226, 1-5

[4] L.M. II, 1, p. 229-230

[5] ibid.

[6] Text, p. 67, 15-17; Promisimus, f. 69vb, in Hunt, "Studies . . . II, p. 40.

[7] Summa, MS Paris, B.N., lat., Arsenal 711, f. 71

[8] Text, p. 194, 9-16

[9] Glosule, f. 20$^{vb23-29}$; Glose II, f. 39$^{vb23-45}$

[10] Hunt, "Studies . . . I, p. 209-210. An A. and a G. are cited by William of Conches as well; cf. Jeauneau, "Deux rédactions . . . ," op. cit., pp. 227-8.

[11] Gilson, History . . . , op. cit., p. 626

[12] MS Chartres 209, f. 86^{v}, printed in Hunt, "Studies . . . I," op. cit., pp. 224-225; cf. de Rijk, L.M. II, 1, p. 101

[13] Hunt, op. cit., p. 221 and de Rijk, L.M. II, 1. op. cit., p. 101 For the dates of these masters, see Hunt, "Studies . . . I," pp. 206-208; the note to p. 226, l. 18 and de Rijk, L.M. II, 1, op. cit., p. 103, n. 1 and n. 2

[14] John of Salisbury, Metalogicon II 17, p. 93, 17-26 Webb; cf. Gilson, History . . . , p. 619

[15] Text, p. 125, 4-9

[16] de Rijk, L.M. II, 1, p. 101, n. 4

[17] ibid., pp. 101-104

[18] ibid.

[19] cf. Hunt,"Studies . . . I, " op. cit., pp. 196 ff. and the printed text, pp. 228-229

[20]ibid., p. 226, 9-27

[21]Abelard, De Dialectica ed. L.M. de Rijk, Assen, 1956, p. 133, 5-23 ; text printed in Hunt, "Studies . . . I," op. cit., p. 221

[22]See note 10

[23]Glosule, f. 12[va61] ff.

[24]ibid., f. 13[rb66] ff.; cf. de Rijk, L.M. II, 1, pp. 182-186 where William is said to hold the inherency theory of predication.

[25]Les Sentences, ed. D.O. Lottin, Psychologie et morale aux XIIe et XIIIe siècles, Gembloux, 1959, vol. 5, p. p. 192, 112 ff.

[26]This is discussed below, pp. 677-679.

[27]de Rijk gives the text, L.M. II, 1, p. 139-140

[28]Glosule, f. 2[rb62-69]

[29]Hunt, "Studies . . . I," op. cit., p. 205

[30]ibid., p. 210.

[31]ibid., p. 206, n. 1

[32]William's teaching is repeated by Peter, 142, 12 ff.

[33]Glosule, f. 2[rb69-va15]

[34]Hunt, "Studies . . . I," p. 221; de Rijk, L.M. II, 1, p. 101

[35]Hunt, op. cit., pp. 185-186

[36]The texts are in de Rijk, L.M. II, 1, p. 103-104. and in Hunt, "Studies . . . I," op. cit., pp. 226, 28- 228, 7

[37]ibid., p. 184 ff.

[38]Text, p. 135, 21-25

[39]See M. Wisén, De Scholiis Rhetorices ad Herennium codice Holmensi traditis, Stockholm, 1905, p. 56; in Hunt, "Studies . . . I," op. cit., p. 223, n. 2

[40]Thierry of Chartres, Lectiones in Boethii librum de Trinitate IV 3; ed. Häring, Commentaries . . . , op. cit., p. 186, 23 ff.

[41]Metalogicon I 5, p. 16. 17 ff. Webb

[42]Jeauneau, "Deux rédactions . . . ," op. cit., p. 227, n. 60; idem, "Nains et géants," Entretiens . . . , op. cit., p. 25, n. 10. William's second redaction seems to be a reply both to Gundissalinus and, as de Rijk surmised, L.M. II, 1, p. 110, to Petrus Helias. cf. infra, p. 608 ff.

[43]Identified by de Rijk, L. M. II, 1, op. cit., p. 80

[44]For the use of the fragment, see below, p. 594 ff.

[45]Hunt, "Studies . . . I," op. cit., p. 228, 25 ff.

[46]Glose (II), f. 88ra; vide Jeauneau, Deux redactions . . . ," op. cit., p. 242; cf. infra, p. 683 ff.

[47]Nouns in -io are treated in detail below, p. 628 ff. For consignificatio, see Glose I, f. 26rb, II, f. 25rb.

[48]Glose I, f. 3$^{ra40-42}$; text, below, p. 633 ff.

[49]On Juvenal, P.O. Kristeller, Catalogus translat. I, Washington, 1960. pp. 192-195; on Macrobius, Jeauneau, "Gloses de Guillaume de Conches sur Macrobe," AHDLMA 27 (1960) 17-23.

[50]On the vernacular: Glose (II), f. 39^{ra9-11}; "Hos credimus esse deceptos ex materna lingua;" Glose I, f. 8vb; II, f. 9^{vb36}; where the Germans say "fideo" for "video." The Chartrians and Normans differ on the pronunciation of quis, Glose I, f. 5vb. Here Tria Sunt must be following the first Glose since the

second omits the point; cf. Hunt, "Studies . . . I," p. 18, n. 5; on maius, see Glose I, f. 10va-vb; II, f. 11va9-13 (with proper names omitted in the second redaction)

[51]p. 43, 5 ff. Baur

[52]Hunt, "Studies . . . II," p. 12

[53]ibid., p. 12-13; 1-3

[54]ibid., p. 11 and de Rijk, L.M. II, 1. op. cit., pp. 255-257

[55]Hunt, "Studies . . . II," p. 9

[56]See note 53

[57]Hunt, "Studies . . . II," p. 11; 29 ff.; 39

[58]ibid., pp. 20-23

[59]London, B.M., Add. 16380, f. 123vb; Glose II, p. 246, 8-24 Jeauneau

[60]Ralph, Summa super Donatum (= London B.M., Add. 16380), f. 123va; cf. our text, 142, 15-18

[61]Ralph, Summa super Donatum, f. 124ra; cf. our text, 110, 1-2

[62]Ralph, Summa super Donatum, f. 124va; cf. Glose I, f.5ra; II, f. 5vb26; I, f. 6va-vb; II, f. 7vb17-19; On auditus, see Glose I, f. 3va; II, f. 4va11-19; on formatus, Glose I, f. 3rb16

[63]Ralph, Summa super Donatum, f. 124ra

[64]Promisimus, f. 22vb

[65]op cit., f. 125va; Promisimus, f. 47rb; in Hunt, "Studies . . . I," p. 223, n. 2 and n. 3

[66]ibid., p. 223

[67]f. 20va

[68]Promisimus, f. 47[rb], printed in de Rijk, L.M. II, 1. p. 259

[69]de Rijk, L.M. II, 1. p. 80 (= f. 18[vb])

[70]MS Paris, B.N., lat., Arsenal 711, f. 139[va-vb]

[71]Text, p. 122, 9-12

[72]Hunt, "Studies . . . II," p. 11, n. 1 and p. 22, n. 1; de Rijk, L.M. II, 1, op. cit., p. 260, n. 2; the emendation of u should be universalitatem, not veritatem; cf. our text, p. 121, 12

[73]Hunt, "Studies . . . II," op. cit., p. 32 ff.

[74]Thurot, Notices et extraits . . . , op. cit., p. 23-24; infra, 573f-h

[75]Les Oeuvres de Siger de Courtrai, ed G. Wallerand (Les Philosophes Belges VIII), Louvain, 1913, pp. 93-125 (Summa Modorum Significandi)

[76]See above , p. 593 ff.

[77]See note 39 and Fredborg, "Petrus . . . ," op. cit., pp. 31-35.

[78]Metalogicon II 10, p. 80 Webb; for rhetoric, see McKeon, "Rhetoric . . . ," op. cit., esp. pp. 15-16

[79]Text, p. 28, 15

[80]ibid., 55, 18 ff.

[81]ibid., 5, 11 ff.

[82]ibid., 55, 18 ff.; 62, 10 ff.

[83]Notices et extraits . . . , op. cit., pp. 117-118

[84]Expositio in Boethii Librum Contra Eutychen et Nestorium IV, 20-21, ed. N.M. Häring, AHDLMA 1954 (29) 302 (PL 64, 1382 C-D

[85]PL 64, col. 1207 A-B; cf. R.W. Hunt, "The Introductions . . . ," op. cit., who gives the credit to Richard McKeon, "Rhetoric . . ." op. cit., p. 17, n. 2

[86]Peter says that it is in the *pori hermeneins*, MS Paris, B.N., lat., Arsenal 711, f. 139rb

[87]GLK III 406-417; 519-528; MS Arsenal 711, f. 116; *cf.* Thurot, *Notices et extraits* . . . , p. 95, n. 1

[88]GLK III 430-440; 459-515; *Glose* II, f. 2[ra48-rb1]; *cf.* Jeauneau, "Deux redactions. . . ," pp. 223-224

[89]Text, p. 183, 21-23 J. Fontaine, *Vigiliae Chr.* 14 (1960) p. 86, n.

[90]*ibid.*, p. 176, 2 ff.

The Relationship of the Sources

The following comparison of sources will be restricted to the opening portions of the respective works, namely, to the sections on the art itself, on speech, vox, and on the letter, for these are the major areas of difference of opinion. The comparison will involve the Glosule, attributed to William of Champeaux, cf. supra, pp. 580-583, the Glose in Priscianum of William of Conches, in its two redactions, the commentary on Cicero's De Inventione and the Summa super Priscianum of Petrus Helias, the De Divisione of Dominicus Gundissalinus, and, finally, the commentary on Cicero's De Inventione of Thierry of Chartres.

The section on the art, de arte (extrinsecus, intrinsecus), with multiple headings giving what amount to the first principles of any art, has been a subject of considerable modern interest. R.W. Hunt, "The Introductions . . . ," op. cit., p. 86 ff. 109, tried to show the priority of Thierry's commentary on the De Inventione over Gundissalinus' De Divisione Philosophiae. He also tried to show, ibid., p. 90, that Peter's Summa was earlier, at least in one respect, than the De Divisione. N.M. Häring, "Thierry of Chartres . . . ," op. cit., p. 276 ff. objected to Hunt's conclusions and tried to assert the priority of Gundissalinus over Thierry. He also edited Thierry's text, ibid., p. 273 ff. Both men left in doubt the exact relationship of Petrus Helias to the other two writers.

Three more texts have been subsequently added to the discussion, the two treatments of William of Conches in his Glose

in Priscianum and Petrus Helias' commentary on the De Inventione. Conches' work is presumably the basis of those that follow, as will be shown. K.M. Fredborg dates Helias' work, "Petrus Helias on Rhetoric," op. cit., p. 34, to 1130-1139 on the basis of a reference to ordinations by Petrus Pierleoni, antipope from 1130-1138, a matter settled in 1139. 1130 is clearly a terminus post quem for the work but the assertion that 1139 is the terminus ante quem is not convincing, for the author says, "Ut si veniret nunc in controversiam an ordinati a petro leonis essent ad ordines promovendi," MS Cambridge, Pembroke College 85, f. 85va51-52. The nunc indicates that the matter is settled and so 1139 must also be considered a terminus post quem. Fredborg, besides, takes as settled the case in favour of the priority of Thierry's work, a case put by J.O. Ward, "The Date of the Commentary on Cicero's De Inventione by Thierry of Chartres (ca. 1095-1160?) and the Cornifician Attack on the Liberal Arts," Viator 3 (1972) 245-254. He concludes that Thierry's work is neither his earliest as Häring would have it, ibid., Hunt asserted nor is it as late as Ward, ibid., p. 263.

It may be noted that the Glosule headings commenting on Priscian's prologue bear little relation to those under discussion (Glosule, f. 1^{ral-4} ff.):

> Liber iste vocatur ars gramatica ex quo nomine materia eius demonstratur. Gramma enim graece littera latine interpretatur. Inde grammatica, id est, litteralis ars nominatur quia de litteris tractat . . . . Modus est correctorie tractare . . . . Intentio autem vel finalis causa est lectores instruere . . . . Gramatice dico ad differentiam dyalectice quae docet loqui secundum veritatem

> et falsitatem et ad differentiam rethoricae quae docet loqui secundum ornatum verborum . . . . Causae quidem sunt plures, quaedam communes, quaedam alia privata . . . . Officium (f. 1rb1) est congruus actus cuiusque secundum mores . . . . Intelligendum est (f. 1vb63-64) naturalibus instrumentis ad vocem formandam . . . .

In tracing the origin of the headings, de arte, Hunt, op. cit., p. 87, begins with the five: "de genere ipsius artis, de officio, de fine, de materia, de partibus," mentioned in Cicero's De Inventione I 4, 5, and commented on by Victorinus in his commentary, ad loc., ed. K. Halm. Rhetores Latini Minores, Lipsiae, 1863, p. 170, 23 ff. Victorinus adds the distinction, ars extrinsecus, instrinsecus, attributing it to Varro and putting the five heads under the ars extrinsecus, ibid., p. 170, 40-42. Boethius, in his De Differentiis Topicis, PL 64, col. 1207A-B (cf. Hunt, op. cit., p. 87), adds the headings species and instrumentum:

> Dicemus igitur de genere artis et speciebus et materia et partibus et instrumento instrumentique partibus, o-pere etiam officioque actoris et fine.

The next evidence seems to be that adduced by Ward, "The Date . . . ," op. cit., pp. 254-255, citing Menegaldus (Manegaldus) commentary on the De Inventione I 4, 5:

> Quid sit genus et officium et finis et materia et partes. Et sciendum quia hec pertinent ad extrinsecam artem. Ars alia intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca ars dicun-tur illa precepta que valent ad agendum; hoc est, que oratorem quomodo causa agere debeat instruunt. Extrinse-ca vero ars sunt ea que tantum valent ad sciendum, non etiam ad agendum.

Here Boethius' two additional heads are missing but a new one, quid sit, seems to be added by Menegaldus.

William of Conches, in the first redaction of his Glose, f. 1ral ff., follows Menegaldus in beginning with quid sit and in putting officium and finis after genus. He also agrees that that species and instrumentum, which he mentions after partes, should be dropped and, in fact, he makes no mention of them in the second redaction. William adds two new headings, nomen and causa nominis after quid sit and adds three new headings at the end, artifex, auctor and intentio, the last two being proper to the ars instrinsecus rather than the ars extrinsecus. William makes no mention of this distinction in his first redaction, but in the second redaction he adds, Glose II, f. 1ral2-13, p. 244, 1-5 Jeauneau:

> Priscianus . . . de intrinseca arte gramatica ita exequitur quod de extrinseca etiam non loquitur.

By this remark, William defends his own omission of the ars instrinsecus (except for the headings, auctor and intentio) and he defends Priscian's omission of the headings altogether on the grounds that they are covered in Priscian's prologue.

Both of Petrus Helias' works, the commentary on the De Inventione and the Summa super Priscianum, present the headings in exactly the same order: quid sit, genus, materia, officium, finis, partes, species, instrumentum, artifex, quare grammatica dicatur, quo ordine docenda sit et dicenda (except that the Summa, 1, 4-5, announces the order artifex, instrumentum, without following it). Here William's nomen and causa nominis, combined into quare grammatica dicatur, are placed in the penultimate position in front of a new final heading, quo ordine,

etc., and *officium* and *finis* are put after *materia*.

Thierry's presentation differs from Helias in reversing the first two items and in dropping the last; Thierry also retains two items from the *ars intrinsecus*: *intentio* and *utilitas*. Gundissalinus differs from Helias in putting *officium* and *finis* after *species* and in adding several headings under the *ars intrinsecus* or the points *circa librum*.

The absence of *quo ordine, etc.* in Thierry and the inclusion of *intentio* and *utilitas* from the *ars intrinsecus* give his presentation the closest likeness to that of William of Conches. On the other hand, his decision to begin with *genus*, following Cicero, Victorinus and Boethius, cannot be based on William and if Thierry innovated in this respect, he may have innovated in other respects as well. Thierry uses the phrases, *ars extrinsecus*, *ars intrinsecus*, rather than the phrases, *ars extrinseca*, *ars intrinseca* used by Menegaldus and by William of Conches in his second redaction. This is in conformity with Victorinus and with Petrus Helias, who insists on the point in his commentary, MS Cambridge, Pembroke College 85, f. 84rall-14.

To turn to the relationship between Helias and Gundissalinus, the datings suggested for the former's commentary and for the latter's *De Divisione* seem to rule out the priority of Gundissalinus. But in regard to the *De Divisione* and the *Summa*, the passages which Hunt took to prove that Helias, in one respect, held an earlier doctrine seem to prove just the opposite. These

passages are those dealing with the materia and the partes of grammar. Hunt, op. cit., p. 90, supposes that Gundissalinus is referring to a view like Peter's when, in his section on the materia, Gundissalinus, op. cit., p. 49, 20-22 Baur, says:

> Qui autem dicunt litteram, sillabam, dicionem, orationem partes esse artis gramatice falluntur. Partes enim materie sunt, non artis."

But Peter, in fact, does not say, "littera, syllaba, dicio, oratio," but "de litteris," "de syllabis," "de dictionibus," and "de oratione," with the word scientia understood, and he could find these in Gundissalinus' section on the partes, as one would expect. If we assume the priority of Peter in regard to the section on the partes, we must make the difficult supposition that Gundissalinus built up the whole Alfarabi based discussion on the basis of the brief indications in a grammarian like Peter.

The case for Peter being later is even more convincing in regard to the materia. Here Gundissalinus asserts that littera, syllaba, etc., are the parts of the matter in the words quoted above. On this point, it is Peter who declares that the position is proper to the antiqui and that he rejects it, Summa, 1, 23- 2, 6:

> Non enim arti attribuenda est materia unde fiat, sed potius in qua fiat, sicut alibi aperte demonstratum est . . . . Materia itaque artis grammaticae est vox, non ut pro sono accipitur, sed ut pro animalis prolatione . . . . Nec illud dico quod littera, syllaba, dictio, oratio artis huius sint materia, licet hoc omnes antiqui dixerunt, sed vox potius.

The passage referred to in the words,"sicut alibi demonstra-

tum est," is that in Peter's commentary, MS Cambridge, Pembroke College 85, f. 84rb7 ff.:

> Materia vero duplex est: unde fit ut ex ferro gladius vel in qua fit ut incus in qua formatur gladius. Cum ergo his duobus modis dicatur materia, ars non potest habere materiam ex qua fit. Hoc autem ideo. Ars scientia est. Ideo quod simplex quiddam (quoddam MS) est. Quare non habet materia unde fiat. Si enim haberet materiam ex qua fieret, oportet ut forma illi materie adveniret ut inde fieret hec ars. Itaque quiddam ars compositum esset ex materia et forma quod ratione caret. Ars igitur non habet materiam nisi in qua fit, id est, nisi materiam in qua ipsa ars exercetur quod etiam in vulgaribus patet. Si enim queras que sit materia carpentar(ior)um, quoniam nomen hoc ex artificio dictum est et respectu artis que habet exercere in materia, opinor respondendum est, "Ligna," in quibus, scil., artifex secundum artem carpentariam operatur. Ut ergo generaliter describam: Materia cuiuslibet artis est id quod tractat artifex secundum artem.

Peter is saying that people like Gundissalinus and William of Conches hold, in effect, that *littera, syllaba*, etc., are elements composed, as it were, from form and matter, *materia unde* or *ex qua*. Peter himself holds that raw speech, *vox*, is the matter on which, *in qua*, the agent exercises himself. The position of Peter Helias is clearly a refinement on that of his predecessors.

In regard to the passages both on *materia* and on *partes*, then, Peter Helias holds a position which is subsequent to that of Gundissalinus. Moreover, the *partes*, "de litteris," "de syllabis," etc. are those found in Gundissalinus, not in William of Conches, an indication of Peter's direct dependence on Gundissalinus.

To sum up the conclusions arrived at so far, it has been assumed that William of Conches' first redaction of the *Glose*

has points based on a comparison of Menegaldus and Boethius in which the position of Menegaldus is adopted. The Glose, in turn, provides a model for the subsequent writers. Some subsequent writer substituted quare sic vocetur for nomen and causa nominis and reinserted the ars extrinsecus, intrinsecus distinction of Menegaldus which William of Conches had omitted in his first redaction. William's position may be influenced by that taken in the Glosule, cf. supra, pp. 609-10, and he himself explains his omission of the ars extrinsecus, intrinsecus distinction in the words given above, p. 611.

The next work to appear is either Peter Helias' commentary on the De Inventione or Thierry's, if Häring's view of the date of the latter is to be abandoned. Then comes Gundissalinus' De Divisione, to which at least the Summa and, as will be shown, William of Conches' second redaction of the Glose are a reaction. Thierry's work is a reaction as well, on Häring's view.

Before proceeding to more detail, some general considerations on the content of the headings are in order. The Glosule and the Glose both bear witness to that remarkable marriage of two traditions, one stemming from Aristotle and Boethius, the other from Cicero, which resulted in a doctrine of two logics, one theoretical and proper to philosophy, logica rationalis (or, logica dissertiva), the other practical and proper to rhetoric or eloquence, logica sermocinalis. In the first, sapientia is equated with philosophia as the supreme genus of human activity, in the second statecraft, civilis scientia, is taken to be the supreme

genus with wisdom, sapientia, subordinated to eloquence, eloquentia, the last taken to be the greater part of civilis scientia. In the second view, everything is judged by results and a man who can do the job of administering the state, civilis administratio, is of more value than a man who has the art of administering; cf Helias' commentary, MS Cambridge, Pembroke College 85, f. 84ra51-53,

> Civilis vero aminstratio consistit in exercicio dicendi et faciendi licet quis non habeat artem dicendi et faciendi.

The Glosule and the Glose lean to the Ciceronian half of the marriage between supreme genera.[1] In this arrangement, wisdom and eloquence are the two parts of (practical) knowledge, scientia, but the stress is on the need to complement (merely) theoretical knowledge with practice and, in fact, with the arts, which require not only knowledge, but something more, practical results. In this light, there is a kind of logic proper to theory which is more or less a natural endowment, and a kind proper to practical activity which can only be acquired by practice itself; cf. Glosule, f. 1ra47 ff.; 1rb55-58.

Gundissalinus seems to have grasped the implications of the arrangement rather clearly and its inherent difficulties as well. The latter include the fact that knowledge, scientia, is the genus of wisdom, sapientia, philosophia, rather than vice-versa, that the two logics cry out for some denominator, and, finally, that art is, in fact, given a higher place than theoretical knowledge. Gundissalinus' smoothing over of the difficulties is an interesting illustration of his technique.

Regarding the relationship of philosophia and scientia, he says (De Div., p. 4, 9-18 Baur):

> Humana vero sciencia . . . que humanis racionibus adinventa . . . ut omnes artes . . . . Quarum alie ad eloquenciam, alie ad sapienciam pertinere noscuntur . . . . Et hee omnes sunt philosophie sciencie. Quapropter quoniam nulla est sciencia que philosophie non sit aliqua pars . . .

Regarding the two logics, he says (ibid., p. 76, 3-6; 78, 10-14 Baur):

> Officia logice quae pertinent ad speculativam . . . et ea quae pertinent ad practicam . . . includunt se et includuntur a se . . . . Quamvis . . . plures sciencie quia dant regulas do logos exteriore sicut sciencia grammatice possent appellari hoc nomine logice, tamen hec que dirigit ad illud quod necesarium est omnibus modis logos dignior est hoc nomine.

Finally, regarding the relation of ars and scientia, he says (ibid., p. 44, 10-19 Baur):

> Cum . . . traduntur nobis precepta pertinencia ad artem, et actum dant nobis et sciencian: actum (artem: Baur) quoniam per eam docemur agere secundum artem sciencian, quia . . . sciencian operandi . . . acquirimus . . . . Una et eadem res est ars et sciencia, doctrina et disciplina et facultas. Ars . . . dicitur quantum ad doctorem . . . sciencia cum iam in anima retinetur.

These passages reassert the primacy of theoretical knowledge in a way that does as little violence as possible to the traditional practical views. Peter Helias arrived at the same conclusions as Gundissalinus by a simple distinction between ars and usus, "Sunt enim qui dicunt ad utilitatem patrie ex usu assiduo licet non habeant artem dicendi et faciendi," MS Cambr., Pembr. Coll. 85, f. 84ra47-48. He notes too that ars is the perfection of a natural faculty, "Omnis enim ars princi-

pium habet a natura, perfectionem ex studio," ibid., f. 84vb57-58. Here the opposition between (mere) theory and practice found in the Glosula, op. cit., is resolved in favour of broader senses of the terms involved. It is Peter's most important teaching that any term has a sense which includes all its instances, cf. infra, pp. 677-679, a teaching which, for example, he applies to causa as a word applying to each of the judicial, demonstrative and deliberative causes and to a general sense which includes them, "Omnis causa est materia ita quod unaqueque," MS Cambr., Pembr. Coll. 85, f. 84rb65-66. In the same way scientia and ars have senses which include and exclude each other. It may well be that Helias brought this well balanced point of view to Thierry's school where he influenced Gundissalinus in the first instance, namely through his commentary on the De Inventione, and drew on Gundissalinus in the second instance, namely, the Summa. Certainly the treatment of the headings, de arte, in the commentary is both more elaborate and less nuanced than that in the Summa, as the example on materia given above illustrates.

To turn to the headings in more detail, Petrus Helias defines grammar as the knowledge itself, scientia gnara, where gnara implies but is not judged by practical results. William, in his second redaction abandons the word scientia, except for a pejorative use of it, "Quot sunt gramatici tot sunt scientie," and substitutes the word collectio. The relationship of scientia and sapientia is also at issue and since Peter Helias is silent on the matter, the discussion seems to be carried on by Conches

and Gundissalinus. This supposition is confirmed by a later passage in which William, Glose II, f. 1va9-12 and Gundissalinus, op. cit., p. 50, 22-25 both comment on the phrase of Isidore, "Figura est vicium cum ratione," while Helias remains silent. The following parallel columns, starting from the left, give the words of Glose I, of the Summa, supplemented by De Divisione, and of Glose II:

Glose I, f. 1ra4-10	Summa, p. 1, 7-15	Glose II, f. 1rb19-23
Ars ista . . . est scientia et recte scribendi et recte scripta pronuntiandi.	Grammatica ergo est scientia gnara recte scribendi et recte loquendi. Gnarus vero dicitur peritus quomodo quid fiat non quod illud faciat	Ars . . . gramatica est collectio preceptorum quibus ad recte scribendum et recte scripta pronunciandum instruimur.
Scientiam dicimus hanc artem esse non sapientiam . . . . Scientia genus est sapientiae . . . . Sapientia non est nisi philosophia .i. theorica et practica. Ars ergo quelibet est scientia . . .	(Compare Gundissalinus' words on sapientia, scientia and philosophia, p. 4, 9-16 Baur, given above, p. 617.)	Que differt a scientia. Scientia enim qualitas . . . Quot sunt gramatici tot sunt scientie. Una vero est ars tantum apud nos et apud latinos (sic). (Glose II, p. 244, 9-15 Jeauneau)

The opposing views of Conches and Gundissalinus-Helias are well illustrated by the next heading, genus, where grammar is to be no longer a species of the genus, eloquence, but a quality of the mind. The long discussion of the point in William's second redaction seems to be a clear reaction to Gundissalinus, De Div., p. 76, 3-6; 78, 10-14 Baur, given above, p. 617. William siezes the opportunity Gundissalinus affords him to go on maintaining the existence of the two logics for, in answering his critics, he first suggests that grammar is an imperfect part

of eloquence and, second, if this be unacceptable, that grammar is a species of the logica sermocinalis.

Glose I, f. 1ra32-rb3	Summa, p. 1, 13-21	Glose II, f. 1rb8 ff.
Genus . . . est eloquentia. Duo quidem unicuique sunt necessaria ad scientie perfectionem, sapientia .s. et eloquentia . . . .Sapiens vero et non eloquens comparatur avaro . . . . In his itaque duobus consistit scientia, in rerum .s. cognitione . . . et cognitorum congrua prolatione . . . . Eloquentiae vero tres sunt species; gramatica que dicitur principium, dialectica . . . augmentum et rethorica . . . perfectio.	Genus his pro qualitate accipitur cum arti .s. attribuitur. Genus . . . est qualitas . . . secundum suum effectum . . . quod litteratum efficit . . . qui literas [etc.] congrue ordinare scit . . . et competenter novit pronuntiare.	Genus . . . est eloquencia. Ad hoc enim quod aliquis sit perfect eloquens tria sunt necessaria . . . quod docet gramatica . . . dialectica . . . rettorica. Quidam tamen dicunt gramaticam non esse species eloquencie quia eloquencia non predicatur de gramatica . . . . Gramatica est eloquencia etsi non perfecta . . . vel . . . genus gramatice logica sermocinalis dicitur. Logica est ad duo equivocum alia est rationativa, alia sermocinalis. Sicque est ad duo vocum logica, hoc nomen, quod secundum logon apud grecos equivocum est ad sermonem et ad rationem. Continet autem sermocinalis logica trivium, rationativa vero dialecticam et rhetoricam et sophisticam et non grammaticam. (Glose II, p. 245, 3-26 Jeauneau)

If Conches' immediate opponent seems to be Gundissalinus, he was also acquainted with the work of Helias, cf. infra, p. 628.

It has been mentioned above, p. 611, that Boethius' headings, species and instrumentum, are omitted in Menegaldus and rejected in William of Conches' first redaction. In regard to species in grammar, William of Conches notes in Glose I that there were those who considered Greek and Latin grammar to be different species.

Glose I, f. 1va22-29	Summa, p. 3, 16-26	Glose II, f. 1va32 ff.
Species iterum non potest habere. Est enim species specialissima test Bo<ethio>et Ari<stotile> qui in Predicamentis dicit quod genera sunt ad aliquid, ut disciplina et scientia, species vero materie, ut gramatica et ideo non consentimus eis qui volunt quod gramatica in lingua latina et gramatica in greca etc. sunt species huius artis. Sed tunc nos et greci diversas haberemus artes quod esse non potest. Sunt enim artes naturales et reales(?) quamvis diverse quis eas per diversas explicet voces.	Species . . . sunt qualitates quas artifex per artem attribuit materiae . . . . Species . . . hic pro forma vel pro qualitate ponitur. Sunt ergo species artis gr. genera linguarum in quibus ars gr. tractata est et composita. Vocem enim format artifex in diversa genera linguarum secundum artem gr. Est autem grammatica composita in lingua graeca et latina, hebraea et chaldaica. Et possunt . . . species crescere . . .	Non habet species ars ista. Non enim concedimus his qui dicunt species huius artis esse gramaticam latinam gr. grecam, quia similiter oporteret in ceteris artibus concedi, nec essent eedem artes apud nos et eos. (Glose II, p. 246, 26-29 Jeauneau)

Here Conches explicitly states that the arts are something real and natural. Gundissalinus, on the other hand, says, regarding species (De Div., p. 50, 13 Baur):

> Species vero artis sunt ea, in quorum unoquoque tota ars continetur ad similitudinem specierum generis, in quarum unaquaque totum genus invenitur.

In the same way, he says with regard to genus (De Div., p. 64, 11-12 Baur):

> Genus . . . artis . . . est qualitas ipsius artificii secundum eius effectum.

For Gundissalinus and Helias, the arts are artificial creations and the words, species, genus, naturalis, realis, etc. are applied to them in a derived sense, ad similitudinem. It is also the view of William of Conches that the assignment of certain divisions in grammar is artificial and at the discretion of the

observer, a point he makes in comparing the Latin system of five vowels with the Greek system of seven, infra, p. 635 ff. His omission of "real and natural" in the second redaction, then, need not be too significant. He may be conceding, on the one hand, that the arts are not real and natural in some extra-linguistic sense, but maintaining, on the other, that the arguments against division into species on the basis of different tongues are still preponderant. The question of the universality of grammar which later exercised the modiste does not seem to be immediately at issue.

The next two points, materia and partes, have already been presented in defense of Peter's Summa being later than the De Divisione, supra, pp. 612-614. It will be sufficient here to present the texts, with Gundissalinus placed in the third column:

Glose I, f. 1^{rb44}	Summa, 1, 22 ff.	De Div., 47, 10	Glose II, f. 1^{val2} ff.
Materia huius artis secundum quosdam est quadripertita: littera .s. sillaba dictio et oratio . . . . Alii vero qui melius sentiunt materiam volunt esse tripertitam subtrahentes ab ea orationem.	Materia . . . est id in quo artifex agit secundum artem. Non enim arti attribuenda est materia unde fiat, sed potius in qua fiat . . . . Materia . . . est vox, non ut pro sono accipitur sed ut pro animalis prolatione. Litteratus . . . de voce format litteram [etc.] . . .	Materia . . . est id quod artifex tractare debet secundum artem. Materia . . . est vox sive elementum. De hoc enim tractat artifex. . .	Materia . . . sunt ista tria: littera sillaba dictio. Addunt quidam quartam orationem . . . . Gramatici est discipulum usque ad constitutionem orationem ducere. . . . Sunt igitur materia huius artis ista tria: littera [etc.] (Glose II, p. 246 8-24 Jeauneau)

Nec illud dico quod littera, syllaba [etc.] sint materia, licet hoc omnes antiqui dixerunt, sed vox potius. Unde secundum artem grammaticam illa quattuor formantur.

Glose I, f. 1va	Summa, 3, 5-15	De Div., p. 47,16	Glose II, f. 1va30
Partes eius sunt due .s. scientia recte scribendi et scientia recte pronunciandi scripta. Cum enim gramatica sit scientia (quod) partes ipsius etiam sunt scientie esse oportet. Hee autem due scientie ipsius esse dicuntur quia ipsam integraliter componunt ita .s. quod si quis utrumque habet perfectus est gramaticus, si vero alterum caret et alterum habet inperfectus.	Partes . . . sunt quattuor quarum nomina quoniam non habemus, dicatur prima pars "de litteris" (scientia ante de ad. P etc.) secunda "de syllabis" [etc.] Ars enim gr. scientia est omnium istorum simul et nullius tantum perse. Unde etiam partes dicuntur quadam similitudine quia quemadmodum si paries et tectum et fundamentum simul conveniunt domus est integra, si una . . . defuerit, integra non est. Ita quoque si haec in illa arte omnia simul conveniunt in aliquo ut . . . . Partes scientiam illorum igitur . . . quattuor habeat integram habet . . . scientiam. Cui vero unum illorum defuerit, perfectam . . . scientiam non habet.	Partes . . . gr. apud omnes gentes sunt septem .s. sciencia dictionum . . . et regularum . . . et de litteris . . . et de sillabis . . . [etc.] Partes . . . dicuntur ad similitudinem parcium que convenientes in unum reddunt integrum totum Ac per hoc partes artis sunt ea quorum sciencie eum in cuius menrit, integra non est. te conveniunt, ita quoque si haec in illa arte perfectum reddunt. hee sunt, quia in quem omnes iste conveniunt in sciencia . . . perfectum reddunt. Qui autem dicunt litteram, sillabam [etc.] partes esse artis gr. falluntur. Partes enim materie sunt, non artis. (op. cit., p. 47, 16-20; 49, 18-21 Baur)	Partes illius sunt due, ortographia 111 recta scriptura . . . et recta pronuntiatio (Glose II, p. 246, 25-26 Jeauneau)

It will not be necessary to present the other points of the accessus, since the important points as far as comparison goes have now been considered.

To compare the approach of William to that of Gundissalinus-Helias, it must have seemed to William that Gundissalinus and Peter

were treating traditional terms, whose objects could only be acquired by training and practice, in a way that undermined their serious intent. Yet, in his own way, Gundissalinus puts a higher value on the creativity of the artisan in the practice of the arts and it was this point that Peter Helias took to its logical conclusion by asserting that grammar is something simple, supra, p. 614, and that the forms of speech are entirely the formal contribution of the speaker so that even the formation of the letters, syllables, etc., is the speaker's contribution. As a result, speech is not to be counted among the things that are, quae sunt res, 6, 2. Peter's paradoxical view that speech does not exist stirs little response in the subsequent tradition where words likes aptitudo and habilitas were put in without any real understanding of the point at issue. Yet Cicero, Topica 4, 26, had said:

> Definitionum autem duo genera prima: unum earum rerum quae sunt, alterum earum quae intelliguntur,

and Boethius, cf. fontes ad 6, 2, has words to the same effect. Once the independence of the orders of nature and of human creativity are recognized one may go on to extend the uses of terms from things that exist to things that do not exist (in themselves) on the basis of likeness.

The other witnesses to the headings, de arte, Tocius Eloquentie and Tria Sunt, are torn between William of Conches and the doctrines found in Peter's Summa.

Tocius eloquentie omits the word, gnara, from the definition of grammatica, in accord with William, and it agrees with

him on the definitions of *genus*, *materia*, *species* and with an alternative position in *Glose* I on the definition of *instrumentum* (calling it *gramatica disputatio* where *Glose* I has *argumentatio*). It agrees with William on the heading *causa nominis* and the points treated under that head and it omits the heading, *quo ordine*, etc. in accord with William and Thierry of Chartres. It adds, however, the general definitions missing in William but found in the *Summa* and with regard to the *partes* it prefers the view of the *Summa* but adds that of the *Glose* as an alternative; *cf.* de Rijk, *L.M.* II, 1, pp. 235-236 for the texts.

Tria Sunt follows Peter much more closely, but it has the additional material found in the *Glose*. Its definition of the art includes the word, *gnara*. On *genus* and *species*, it follows Peter fully, refuting William's view; it adds *effectus* as a synonym for *qualitas*. On *materia* and *partes*, it lists the different opinions preferring that of *Glose* II for *materia* and for partes giving *ortographia* and *diasintactica* or *littera syllaba dictio*.

To return to the questions of priority regarding the different treatings of the headings, *de arte*, it is clear that a distinct change of doctrine separates the world of Gundissalinus and Petrus Helias from that of the *Glosule* and of William of Conches. It is also clear that if Thierry's commentary is to be placed after *Glose* I of William of Conches, it contributes only the general definitions of each heading, not found in *Glose* I, and the summary heading, *cur sic vocetur*, replacing *nomen* and *causa nominis* of

Glose I. Petrus Helias, on the other hand, shows a distinctive vigor and power of innovation both in his commentary and in the Summa. Not much younger than Thierry and later to win a unique reputation for skill in the liberal arts, Petrus Helias may well have been commissioned within Thierry's school for special research on the De Inventione. This would explain Thierry's willingness to use Helias' conclusions even at second hand in his old age.

DE VOCE

In the second section, de voce, "on utterance," or, de prolatione animalis, "on the uttering proper to man and beast," the influence of the Glosule is more evident. The entire section, however, is dominated by Peter's insistence that speech, or utterance, belongs to none of the ten categories.[2] This position is consistent with the principles of grammar already developed. To go somewhat beyond Peter's actual words, speech, like the art of writing and pronouncing of which it is a part, is an artificium, a complex reality or creativity, in which words from more natural areas of reality apply by a likeness only, similitudine, to the new order, and in which the creative source is the artisan himself.

Peter's radical view is something new. He cuts through the "materialistic" views of his predecessors with an apt passage from Aulus Gellius which summarizes them.[3] Speech, according to them, is either air, that is, a body and a substance (the view of the Stoics and of Priscian) or a vibration of air, percussio aeris, that is, a predicate of substance (actio or passio as attributed to Plato, quantitas or qualitas as attributed to Aristotle and Boethius).

The Glosule does not make Peter's clear distinction between creative and natural forms but it approaches and is perhaps the source of it: "Non enim vox simpliciter est aer." (f. 3ra41) The following passage seems to mix a desire to make the clear distinction with a desire to define speech

as an accident: (f. 2^{ra7-12})

> Vox enim aeres in essentia sui, scilicet, in hoc quod sunt aeres non significat sed potius ex quadam accidentali causa, in hoc, scilicet, quod percussi sunt naturalibus instrumentis. Dicimus ergo hoc vocabulum, vox, accidentale esse, id est, sumptam (sic) a quadam qualitate, percussione vel alia, non secundum vocem sed secundum significationem. Non est ergo substantialis diffinitio praemissa si vox aeres significet.

William follows Priscian without qualification (Glose I, f. $3^{ra40-42}$):

> Dicit enim Priscianus quod vox est vere corpus et quod est aer. Item quicquid percipitur sensu corporeo corporeum est set percipitur sensu corporeo, id est, auditu, quare necessario est corpus.

Peter translates the "non . . . simpliciter" of the Glosule into plainer language (Peter, Summa, p. 6, 2-4):

> Dicimus enim vocem non esse eorum quae sunt res sed eorum potius quae proferuntur. Ideoque vocem vel substantiam esse vel qualitatem vel aliquid aliorum decem praedicamentorum plane negamus.

In order to save the appearances of Priscian's definition (and to account for the fact that we do speak of utterance as existing), the Glosule proposes the notion of the definitio per causam such that speech is called air the way the day is called sun. In the second redaction, William seems to recognize the common position of Peter, who puts vox in none of the predicaments, and of the Glosule (The Glosule, Glose I, the Summa and Glose II are in that order.)

Glosule, f. $2^{rb62-69}$	Glose I f. $3^{ra24-29}$	Summa, 6,17 ff.	Glose II, f. $4^{rb17-23}$
		Quandoque enim vox sono genera-liter parifica-tur. Illa ita-	fercii dicunt neutrum nec a-liquid de pre-damentalibus . . .

Glosule	Glose I	Summa	Glose II
Dicitur autem haec diffinitio data esse per causam .i. per subiectum ipsius vocis. Quod licere asserunt auctore Boethio qui in libro Diffinitionum dicit accidens per subiectum posse diffiniri ut si: Quis sit dies quaeratur, subiectum diei ponentes dicimus Dies est aer illuminatus a sole. Sic igitur vocem diffiniens dicimus: Vox est aer ictus .i. aeris ictus vel quantitas icti aeris (Glosule, f. $2^{rb62-69}$)	Volunt hanc diffinitionem esse datam per causam quod vox est .s aer tenuissimus, etc., .i. aer tenuissimus est causa vocis ut dies dicitur sol lucens super terram non quod dies sit sol sed quia sol ita lucens est causa diei et dicunt hanc esse proprietatem diffinitionis date per causam quod ea que ibi ponuntur simul licet predicari de diffinito et non separatim. (Glose I f. $3^{ra24-29}$)	que descriptio: Vox est percussio aeris, etc. per causam data est quoniam vox lingua percutiente aera formatur . . . . Si ab illo errore Priscianum defendere volumus dicemus descriptionem illam datam esse per causam sicut et illam: Dies est sol lucens super terram non quod dies sit sol sed quia lux solis est causa diei. Itaque vox est aer ictus non quod vox sit aer, sed quia aeris percussio causa est vocis. (Peter, Summa, p. 6, 17 ff.)	Qui tenent hanc sententiam aiunt hanc diffinitionem datam esse per causam velud ista est: Dies est sol lucens super terram. Sed diffinitionis date per causam hec est natura Sed diffinitionis date per causam hec est natura, quod tota simul est de diffinito predicatum nec tamen partes illius. (Glose II, $4^{rb17-23}$)

The passage in Glose II is from a list of views of those who deny that utterance is a substance and is given after a vigorous and better organized reaffirmation that utterance is a substance in the midst of which appears a new argument:

> Si ergo vox est aer et aer corpus quomodo poterit stare quod ipsa sit in auribus diversorum una et eadem? Huic sic respondent quidam quod eadem vox

> dicitur esse in auribus diversorum non quia penitus eadem sit sed quia consimilis ita quod nulla potest ibi perpendi differentia sed secundum istos non potest una et eadem vox bis dici quod non habent pro inconvenienti cum Ar‹istotilis› dictum est: Et non potest amplius sumi et Horacius: Et volat emissum semel irrevocabile verbum. Isti bene concedunt quod vox sit aer ideoque huiusmodi confingunt sententiam: Neque aliquid evangelium nisi consimile. Non dicatur evangelium sensus verborum. (Glose II, f.3^{vb}16-27)

Another group have a modification of this view:

> Illi qui dicunt quod eadem vox potest multociens et a diversis dici illi quod Ar‹istotilis› dictum est: Et non potest amplius sumi ita respondent: Ar‹istotilem› non negasse quod dictum est posse iterum dici sed iterum sumi quia non potest digito demonstrari ubi et quomodo partes istius sunt site quemadmodum in linea superficie et corpore. Illud vero Horacii: Verbum volat irrevocabile-- non quia non possit iterum dici sed quia postquam dictum est semel non potest contingere non fuisse dictum neque potest homo illud ad voluntatem suam ne audiatur tegere. (Glose II, f. 4ra4-14)

These views agree that two things can be called the same thing when they are so alike that their differences are indiscernible, while the second, by its distinction of *dici* and *sumi*, explains both the repeatability of the word and its irrevocable nature in a particular case. The view as a whole contains a kind of definition of the word *per effectus* which helps William to reassert his position that speech is a substance. He, in fact, avoids identifying any particular position as his own. The parallel passages concerning the *definitio per causam*, however, illustrate the sucoessive stages of the tradition and the common position of Peter with the *Glosule* (although his words are more nearly those of William).

The later witnesses agree that speech is not air in an unqualified sense. Promisimus and Tria Sunt suggest informatio, habilitas and aptitudo as defining words for vox while Tria Sunt feels the definitio per causam is inadequate.[4]

DE LITTERIS

It is for the third section, de litteris, that Peter Helias saves the question of the units and unity of speech, the question that the Glosule and William had discussed in connection with speech itself and he seems to do this for pedagogical reasons. In the cluttered section, de voce, he could make the one affirmation that speech belonged to none of the categories while in a fresh section he could describe the nature of speech and at the same time show that letters are simply kinds of speech. His basic position is that a word like "letter" is predicated of sound and figure, not equivocally but with inclusion, complexive, 10, 20; cf. 677-679, a new word in this context, of which none of the later witnesses bear any trace. His words on the complexive nature of speech, however, closely parallel words of the Glosule, and William (in the de voce):

Glosule, f. 3^{ra8-12}	Glose I, f. 3^{rb7-16}	Summa, 10,13-21	Glose II, f. $3^{vb38-41}$
Si recte consideremus cum littera dicitur vox inde sumitur vox naturalibus formata instrumentis et singuli alii aeres ab	Non vero dicimus quod eadem vox omnino tota in eodem tempore in auribus est diversorum, sed non ideo idem aer . . . Quemadmodum infinite	Littera . . . singulariter prolatum multis convenit ita quod unicuique illorum. Sicut hoc nomen homo est haec pars orationis nomen	Tercii dicunt quod infiniti aeres eadem forma informata sunt una et eadem vox nec tamen idem corpus quemadmodum infinite dictiones sunt una

ea percussi, non omnes simul accepti cum post subdit quod vox ex omni parte potest audiri. Agit de illa voce quae complectitur omnes illos aeres simul acceptos. Glosule f. 3ra8-12)

dictiones sunt eadem pars orationis . . . ita in diversis locis est eadem vox . . . . Cum in auribus diversis sint diversi in omne vero non est nisi unus formatus. (Glose I, f. 3rb7-16)

ita unumquodque nomen est haec eadem pars orationis et unumquodque nomen . . . . Ideoque pars orationis, hoc ipsum quod modo dixi complexive dicitur de nominibus. (Summa, 10, 13-21)

pars orationis tamen sunt una dictio . . . (Glose II, f. 3vb38-41)

The concept of what may be called complexio has already been presented in connection with Thierry of Chartres, supra, p. 585. It is plain that Peter's word, complexive, corresponds closely to the Glosule's use of complectitur in the parallel passage. Peter introduces the word to explore the matter of universals or of what constitutes the unit. It is the nature of a word like "man," or "letter" to be a noun that embraces or includes its various instances, nomen complexivum, 10, 14, or simply complexivum, 107, 16, corresponding to universale, 118, 10, a word that Peter avoids. Or one may say that the word is used in an inclusive way, complexive dictum, 10, 20. Perhaps partly under Gundissalinus' influence, Peter holds that since it is the nature of all language to be artificial and, in fact, to be non-existent, 6, 2, the real opposition is not between so called natural and artificial languages but between the knower, in whom language and speech exists, and other things. Peter's simple solution to the problem of the basis for distinguishing the meanings of a term is based on pioneer work by

William of Conches on the modes of meaning which deserves some description.

WILLIAM OF CONCHES ON WORD DIFFERENTIATION

William of Conches' reputation as a most gifted grammarian may well rest on his theory of differentiating the senses of a term. He approaches the problem with an aggressive originality that produces many insights. The discussion seems to originate with the fact that the single word is heard by many ears. Is the unity of the word in the speaking (Priscian's view) or in the hearing (Boethius' view)? Hearing, auditus, was seen to be both an action of the individual hearers and a passion of the speaker's word.5 This actio and passio of auditus are called by William of Conches its diverse significations, Glose I, f. 3va; II, f. $4^{va}11-19$; cf. Glosule, f. $2^{va}58-59$. It may be noted that Priscian, Pr. VIII 46, GLK II 411, 2 ff., had correctly observed the inherent ambiguity to action and passion of some verbal forms.

The discussion continues with the word pronuntiatio, where William distinguishes four senses of (verbal) nouns in -io in Glose I but reduces them to three in the much briefer words of Glose II. To action and passion, he adds the thing which undergoes the action and the mode of the acting, but in the second redaction passion is dropped. The parallel passage in Promisimus, as is evident, follows the first redaction of William's Glose.

Glose I, f. 5ra38-45

Omnia verbalia que a transitivis fiunt verbis sunt equivoca <. . .> et passio rei vise et ipsa res visa vel modus videndi. Similiter et pronunciacio quandoque dicitur actus pronunciandi, quandoque rei passio pronuntiate vel res pronunciata (-cians MS) quandoque (qm̄ MS) etiam modus pronuntiandi. Hic ergo dicit quod elementa sunt pronuntiationes, id est, pronuntiata ipsa; postea vero ubi subiungit quod pronuntiationes plures sunt elementis intelligit pronuntiationes, id est, modi pronuntiandi ut ostendemus. Eodem modo cum dicet pronuntiatio est accidens littere, id est, modus pronunciandi (-cē MS) per se vel cum alio. (Glose I f. 5ra38-45)

Glose II, f. 6rb1-4

Verbalia in io desinentia que fiunt ab activis verbis habent diversas significationes ut hec, pronuntiatio. Si enim ab activo, significat actum vel modum pronunciandi vel ipsum pronuntiatum (pronunciant MS) ut hi. (Glose II, f. 6rb1-4)

Promisimus, f. 25ra25-26

Nomina verbalia in io desinentia ut 'visio' notant actum videntis vel passionem rei vise vel ipsum visum vel aptitudinem videndi (Promisimus, f. 25ra25-26)

The word, actio or visio or pronuntiatio, to take three examples of nouns in -io, can name the activity in its source, actus, or in the modes of its operation, or in its effect, namely, as the thing denominated by the activity performed upon it. The last sense, which perhaps includes the missing passio, may well have developed from a passage in the Glosule where it is shown how a thing "suffers" from its extrinsic relation to an agent:

> Notandum cum proprie dicatur passio quae naturaliter inest alicui ut fervere, calere, hic accipit eam hoc modo et etiam largius accipitur hic pati, scilicet, quod solet recipere quemlibet actum alterius, ut lectum suscipit actum legentis et visum actum videntis. (Glosule, f. 13va40-44)

William of Conches, in Glose I, calls the different senses of the -io nouns equivocal, while Peter introduces the notion of the nomen complexivum to show a sense in which these differentiations are not necessarily any more equivocal than saying the word "man" and saying it again as in the Glosule example given above, p. 581.

But, once again, the differences between the two writers are not necessarily deep, since William recognizes in principle that terms can be arbitrarily extended or restricted and that terms can have different senses in the orders of art and nature. The example that illustrates the first point--and one that may have contributed to the distinguishing of Greek and Latin into two species of grammar--is the seven and five vowels of the respective languages. The conservative William first denies and then admits that eta and omega constitute new elements. Now, "They did not invent new elements unless we say that they invented new elements insofar as they decided that what was part of another should have its own identity and they made the judgment that it was diverse:"

> Non enim nova invenerunt elementa nisi dicamus quod nova invenerunt elementa in hoc quod constituerunt quod id quod erat cun alio idem elementum esset et iudicaverunt diversum. (Glose II, f. 9rall-14)

It is objected that since vowel length is an accidental factor within the element, it should not be the basis for distinguishing a new one. William says that there is nothing surprising in the fact that there can be accidents in speech that have no counterpart in nature because language is conventional, ad placitum. The Greeks have more vowels than the Latins but they have none that the Latins do not have. And the reason is purely conventional and, in fact, subject to revision:

> Sed queretur cum produci et corripi sint accidencia littere separabilia, quomodo eta et e que in solo tempore differunt dicerentur aliud et aliud. Sed dicimus quod apud Grecos antiquos in hoc solo differebant sed

> modo et figura et nomine differunt nec mireris si in his vocibus accidencia faciunt aliud, in rebus, non. Voces enim ad placitum hominum sunt sed res secundum naturam. Iterum dicimus quod Greci plures habent quam nos. Nullam tamen habent quam nos non habemus quia quas illi iudicant duos, nos unam. Si quis querat quare plus ista quam alia diviserunt dicimus solo placito hoc esse factum. Possent enim et alia similiter dividere. (Glose II, f. 9ra14-26)

The arbitrary extension of terms illustrated here leads on to the second point mentioned above, namely, the use of terms, like substance and accident, taken from their necessary senses in the order of nature and transferred to new senses in the order of speech and linguistic description. This discussion occurs in connection with the substantial and accidental qualities of potestas or what is now called the "sound" of the letter. Hunt notes the elimination of this distinction as mentioned above, p. 596. According to Priscian, the written letter represents a basic element whose accidents are the written letter, figura, the name, e.g., alpha, and the sound, potestas. Now, the word, "sound," is ambiguous because it is said to be that for which the other two accidents are invented (and should therefore be the element itself) and yet it is said to be an accident itself. One can either say that the word which names the accident is used emphatically, emphatice, of the whole (substantial) element and has an extra sense in this way or, preferably, one can distinguish in the accident of sound further substantial and accidental modes--the substantial modes distinguishing vowels from consonants and being the basis for Priscian's statement that the other two accidents were invented for the sake of the sound; the accidental modes being those by which the "ten or more" modes

of each vowel mentioned by Priscian are distinguished. "If someone objects that this (aspect that I have made the basis for explaining Priscian's words) is something substantial in regard to the letter, that is no objection since we say in grammar that it is an accidental or appropriate designation."

> Si dicat hoc esse substantiale littere non accidens, nichil obest cum dicamus in gramatica est accidens, id est, conveniens. (Glose II, f. 7^{vb}39-41)

To apply all this teaching to an -io noun like pronuntiatio, the word can be used of the actus of the agent, of the effect produced and of the levels or modes of production that have been distinguished in relation to the substantial and accidental qualities distinguished above. William seems unwilling to use pronuntiatio of the element itself, preferring the word pronuntiatum. This unwillingness was the expression of a desire to go on treating language as something real and natural in a way that Peter Helias rejected.

This whole discussion is crucial in relation to the supposed equivocal meanings of sum and homo. For, in the latter case at least, William seems willing to say words to the effect that "the word, "man," taking man as a person, as a common notion and as a word, has different senses according to the context." Now, Peter explicitly denies this, 142, 15-18, presumably because one then must ask whether the subject of the above sentence also has a different sense. But if it has a different sense it cannot embrace or include the other three senses. This would result not just in an undistributed middle term but in an undistributed subject which

would make no more sense than to say that when one says "man" and, then, says it again, there is an equivocation.

It is evident that William of Conches' treatment of the modes of pronuntiation which he calls modi pronuntiandi and diverse significationes, constitutes a primitive and powerful treatise, de modis significandi, whose importance for the later treatises must be assessed; cf. Pinborg, Die Entwicklung . . . , p. 30 ff. The modes that William distinguishes in terms of substance and accident and in terms of more and less precise meanings as source, modes of operation and effects, are however, only one part of William's theory of the differentiation of terms, the other being that of equivocal and transferred senses. Since Peter takes over the second part of the theory in his own text with the strictures that all language is artificial and that the inclusive sense of homo includes all its instances, it will be more convenient to treat it below, p. 663 ff.

[1]William of Conches recognizes this, Glose II, f. 85[rb]

[2]Text, p. 5, 25- 6, 17 and supra, p. 624. John of Salisbury, Metalogicon I 16, p. 40 Webb distinguishes nomina naturalia and rationalia.

[3]Glosule, f. 1vb43-2va15

[4]Promisimus f. 22vb; Tria Sunt, f. 33[va-vb]

[5]Glosule, f. 2va58-69

Title. The whole work was called Summa super Priscianum with maiorem added for its first part (Bks. I-XVI), and constructionum for its second (Bks. XVII-XVIII); see apparatus. A summa is an organic presentation; cf. P. Glorieux, "Sommes théologiques," Dict. theol. cath. 14, 2, cols. 2341-2364; M.D. Chenu, Toward Understanding Saint Thomas, Chicago, 1963, pp. 298-299; L.M. de Rijk, L.M. I, p. 88, n. 4; II, 1, pp. 170-171. Peter's is the first in grammar, ibid., p. 109. It is called commentum by the late scribes, K, f. 235^{r}; U, f. 56vb, a word which appears in William of Conches, Glose II, f. 2^{rb4-12}; cf. Glose I, f. 2ra, in connection with Priscian's phrase, "antiquorum graecorum commentariis," Pr. prol. 2, GLK II 1, 11. William says:

> Commentum vel commentarium est plurium studio vel doctrina in mente habitorum in unum collectio . . . . Aliquando restringitur nomen et dicitur commentum liber alterius expositorius qui sentencie serviens non curat de littera. Qui differt a glosa. Glosa enim et sententiam et litteram sic debet exponere quod lingua magistri videatur presens hoc docere. Unde et glosa dicitur.

Cf. Jeauneau, "Deux redactions. . . ," op. cit., pp. 223-224. The word commentarii is used of grammatical works, Suetonius, De Grammaticis 4; cf. A. v. Premerstein, "Commentarii," RE IV, 1, 726-759; and in Quintilian, Inst. I 8, 19, ed. L. Radermacher, Leipzig, 1959. Peter's summa combines an organic presentation with a continuous commentary on the text; cf. supra, pp. 542-543; 588.

De Arte, 1, 1 Speaking of this section, Gundissalinus, De Div., ed. L. Baur, op. cit., p. 43, 10-11, says:

scienciam diffiniendi hec et dividendi et racionibus comprobandi antiqui artem extrinsecus vocant.

While Peter Helias observes the distinction implied in ars extrinsecus, he does not discuss it and so the adverb may be dropped in the title. Other terms applied to this section are accessus (among the grammarians), materia (among the jurists), τὰ εἰωθότα κεφάλαια (among the philosophers) and εἰσαγωγικά, the term adopted by Boethius; cf. E.A. Quain, "The Mediaeval Accessus ad Auctores," Traditio 3 (1945) 215-264. Also used is the term introductio, which translates εἰσαγωγή, and is parallel to institutio; cf. L.M. de Rijk, L.M. II, 1, pp. 167-170. As an equivalent to introductio, the term, summa, sometimes occurs, ibid., p. 170. The points or headings to be treated regarding the art are discussed in detail, supra, pp. 608.

Grammatica ergo est scientia gnara, 1, 7 The definition is discussed above, pp. 618-619; and the relationship between art and science, pp. 615-616; 623-624; de Rijk, L.M. II, 1, 171-176 Cf. expositio auctorum, 161, 19; Barwick, Remmius . . . op. cit., 215 ff.

1, 13 Genus. Grammar, just as speech itself, is a quality of the person, qualitas, 1, 14, discernible by its effects, 1, 16. Only in a derived sense, similitudine, 144, 24, does speech belong to the genus of sound, 6, 14-20. Cf. pp. 619-620.

Materia, 1, 22 Cf. pp. 612-614; 622.

Natura paenultimam correptam, 2, 21, "the penult short (as if) by nature." Cf. MS Paris, Arsenal 711, f. 137ra, "ut si dicam 'dominus' acuendo paenultimam vel natura gravando."

Species, 3, 1 Cf. pp. 620-622 ; 635 ff., and the example of command assertion, etc., as species of the general def. of oratio, 105, 6-11.

Litterator, 4, 1 As a synonym of litteratus, it has no pejorative connotation; cf. Suetonius, De Grammaticis 4, ed. J.C. Rolfe, London, 1950, pp. 400-403. It may imply creative writing as opposed to the systematic work of the grammaticus.

5, 2 De Voce. This section is found in Stoic, not Alexandrian, grammars; cf. Barwick, Remmius Palaemon . . . , op. cit., p. 229 ff. The section is discussed, pp. 627-631.

Praedicamenta, 6, 4 Peter Helias' knowledge of the categories is drawn from Boethius; cf. In Categoriis Aristotelis I, PL 64, 159C ff.; 162D ff., and supra, p. 598, n. 86

Vox alia est articulata, 8, 6 Without being properly, recte, a part of speech, a natural sound, like a groan, can convey a complete thought, plena animi motus significatio, Summa, MS Munich, S. B., clm. 3515, f. 130^{b}; cf. Pinborg, "Interiektionen . . . ," op. cit., p. 118. 121. 123. A whistle as a signal has the same power, Glosule, f. 2^{vb6-8}; Glose I, f. 3vb; II, f. 5^{ra5-7}. The whole and parts of speech are to be determined by the intent of the speaker, 103, 10-11, and speech, at least, by one opinion, does not require that there be an explicit subject and predicate, 102, 25 ff.; 105, 13-20.

Etymologia, 9, 2 History seems to show two attitudes toward etymologies, one, naive and ready to believe (like Euthyphro, the Epaltian, in Plato's Cratylus 396E, ed. H.N. Fowler, London, 1926) that unravelling the etymology reveals the true nature of what

is signified; the other, sceptical, that of Plato himself, that words are too much a part of the world of change for their etymologies to reveal the nature of things. Varro, De Lingua Latina V-VIII, ed. R.G. Kent, London, 1951, seems to have played a totally uncritical role in the use and invention of etymologies; cf., for Varro as a scholar, the comparison of his and Cato's works on farming, J.E. Skydsgaard, Varro, the Scholar, Hafniae, 1968, p.18. Quintilian, Inst. I 6, 37, reacts with scepticism and remarks regarding etymology: "After Varro, who can criticize anybody." The medieval scholars who inherited the classical tradition treated Varro and the received etymologies with respect; cf. Isidore, Etym., passim and J. Fontaine, "Théorie et pratique du style chez Isidore de Seville," Vigiliae Christianae 14 (1960) p. 86, n. Etymologies were considered the province of the grammarians, definitions, that of the philosophers or the Physici, Glosule, f. $1^{vb47-49}$; Glose I, f. 2vb; II, $4^{ra43-44}$; Prom., f. 22va; Tria Sunt, f. 33va. Peter Helias, who is unique in omitting this traditional remark; regards himself as a philosopher able to give definitions, 5, 20-21; 122, 17-20, and gives etymology a subordinate role in word explanation. For example, he defines the word, persona, MS Paris, Arsenal 711, f. 139vb, gives its historical provenance from the Greek stage masks, and only then adds various etymologies.

Etymology is the explanation, expositio, of a word by another word or words, generally in the same language, in accordance with the character of the thing named and following a pattern of similarity in the letters, 9, 3-7. The pattern of

letters, established as the etymology, need not be a meaningful word, e.g., legitera, the etymology of littera. The etymology can sometimes be that of the word from which the word in question is derived, e.g., vox, is both derived from and has as its etymology the earlier verbal form, vocare, 9, 16. Again, when a word like "littera," which through its etymology should refer to writing, in fact, refers primarily to the sound, this fact does not constitute an equivocal use of the word, but rather an abuse against its etymology, abusio contra etymologiam, William of Conches, Glose I, f. 5^{ra48} (to be compared with those against nature, contra naturam, e.g., calling a bull, a lamb, and contra usum, (no example)). Peter Helias will later deny any equivocation in the reference of a word, like "man," to the individual and general case, 142, 15-18.

An etymology can be larger than its word, e.g., humus, "earth," the origin of more than homo, "man;" smaller than its word, e.g., syllaba, "comprehension," not accounting for one letter syllables; or equivalent, e.g., amor sapientiae corresponding to philosophia, 44, 10-17.

Etymology has, besides the naive sense, a wider sense that includes all factors of word explanation; cf. the example of philosophia itself; 97, 25; Tria Sunt, f. 34^{ra-rb}; Thurot, Notices . . . . , op. cit., pp. 146-147; Hunt, "The 'Lost' Preface . . . ," op.cit., p. 271. These factors include compositio, that is, the nominal accident of figura (simplex, composita, decomposita), Pr. V 56, GLK II 177, 10 ff.; cf. Summa, MS Paris, Arsenal 711, f. 48ra, species, i.e., proprietas derivandi ab aliquo vel a nullo, 140, 2-3, interpretatio, i. e., trans-

latio, 9, 12) and, finally, significatio, the meaning itself, 177, 18; 206, 7.

The differences between etymology and composition are not clear cut. Parricida, e.g., is considered a composition by Priscian from corrupted or altered forms of parens and caedere. William of Conches, Glose II, f. 86rb, seems to distinguish the Priscian account, given as parentis cida, from the joined paren-tiscida, which constitutes the etymology. Peter Helias cuts through these distinctions, calling the word a composition and adding that the first part may be 'par', 'pater' or 'parens', 71, 3-4.

De Litteris, 10, 1 This section and the one that follows, de syllabis, are called orthographia, "orthography," by Petrus Helias, 53, 8-10, though some exclude de syllabis, 53, 12. For Herodianus, orthography dealt with quantities of letters, assimilation of letters between syllables and legitimate orders of letters; cf. Herodianus, Peri Orthographias, ed. Augustus Lentz, Grammatici Graeci III, 2 (pars prior), Leipzig, 1868 (1965) pp. 407-611 and W. v. Strzelecki, "Orthographie," RE XVIII, 2, 1437-1484 (1942). Quintilian, Inst. I 4, 13, restricted it to difficulties in spelling and an historical account of the individual letters, a pattern followed by Priscian, who omits the term. For William of Conches, the term is equivalent to correct writing in general, Glose II, f. 1va3-35; p. 235, 25-26 Jeauneau. Cf. pp. 626-628.

Post hunc de voce tractatum . . . 10, 2-9 A good example of the prefatory summary; cf. 44, 2-5; 102, 2-12; 111, 10-16.

Prius ergo quid de littera antiqui senserunt edisseramus; deinde quid nobis videatur explanabimus, 10, 7-9 The author seems to refer to this sentence when he restricts his attention to points of difficulty, "sicut proposui," 42, 4. He is particularly interested in points to which exception might be taken, 37, 4. These exceptional or difficult points tend to be associated with questions, as illustrated by the introductory questions, 1, 2-6, and with objections to positions, e.g., 14, 1 ff. The question form is well illustrated at 36, 18- 37, 6 where the passage, in fact, contains two direct questions. A third, possibly spurious query has been added here. The same form is used 42, 16; 52, 1; 123, 6; 133, 3. 19; 188, 20; 191, 20; 196, 7; 200, 16. The point of difficulty formulated as an objection occurs at 14, 1 obicitur; 42, 26; 47, 20 opponitur; 48, 15; 49, 22; 103, 5. Again, the point of difficulty may be stated as another person's objection, as at 10, 10; 104, 26; 105, 13; 106, 7; 108, 3; 110, 4-5. The last two of these opinions illustrate technical forms: "Sed dicet aliquis," followed by the opinion in the form of a syllogism, and "Concedatur," followed by a partial syllogism. All of these forms serve the prupose of organizing the material under discussion in the more organic way that leads to the summa form.

Complexivum nomen, 10, 14 Cf. pp. 631-633; 677-679.

Vox quasi corpus, 10, 24 Cf. pp. 627, 631.

Numerus figurarum, 14, 5 The author notes that Priscian avoids an exact correlation of symbols and sounds, 14, 11-13. For William of Conches' more determined effort, see p. 633 ff.

Graecis, 14, 10 Cf. 2, 24-25; 25, 19-20; 32, 24; 49, 26-28. A similar slip occurs, Glose II, f. 1^{rb23}; apud nos et apud latinos.

Secundum Isidorum, 14, 19 Non inveni, unless it is the practice rather than the teaching of Etym. I, 4, 10 that is referred to.

Iuxta illud . . . deorum, 15, 17-18 The repetition of thought and the awkard phrasing mark the passage as an addition.

De Accentu, 15, 18- 18, 22 The passage is copied nearly verbatim from William of Conches, Glose (I), f. 24^{va-vb}

Remigius, 16; 22 Non inveni. Presumably, Remigius of Auxerre; cf. Commentum in Martianum Capellam, ed. C. Lutz, Leiden, 1962 and In Artem Donati Minorem Commentum, ed. W. Fox, Leipzig, 1902.

I et u, 18, 21 William of Conches, Glose II, f. 6^{vb7-9}, rejects the notion that i and u interchange their sounds:

> Sed hoc secundum antiquos. Nobis non placet ista sententia. Hoc enim esset mutare non confundere sonos.

although each letter can then have more than ten sounds; cf. 27, 13-16. Petrus Helias, here and in other examples of the interchange of letters, 48, 23, recognizing the arbitrariness of the distinctions (cf. n. to 22, 23), is more willing to follow Priscian; cf. the interchange illustrated in triumphus and thriambos, Pr. I 4-6. 31; GLK II 6, 23 ff., 23, 20 ff.

Solent autem antiqui . . . , 19, 15-24 For the sense of substance and accidents in grammar, see p. 633 ff.

Accidentalis vero litterae potestas quintuplex est, 22, 4. Cf. 31, 10; 33, 7; 33, 25; 38, 7. The remainder of Priscian's first book is subsumed under the headings of quantity, aspiration, affinity (cognatio), interchangeability (mutatio) and order (ordo), with an historical interlude after the first heading in which Priscian tells how seven extra letters came to

be added to the sixteen letter alphabet of the ancients. In fact, Priscian, although he speaks of the difference between consonant and vowel as substantial, prefers the categories of genus and species in characterizing letters, Pr. I 31, GLK II 23, 20. He speaks not so much of quanitity as of the doubtful (ancens), liquid and double letters, an approach that leads naturally to eta, omega and the other extra letters. Moreover, since the affinity of letters is shown by their interchangeability, the two headings are not really distinct.

Othomega, 22, 16 ὦ ὁ μέγα is taken to be one word; cf. 61, 1 and othomicron, ὂ τὸ μικρόν, 22, 20; 61, 3-5.

Natura enim in vocabulis nihil aliud est quam inventio ipsorum, 22, 23-24. Cf. William of Conches, Glose I, f. 7vb, "Voluntatem imponentis et naturale ingenium sepe vocant naturam." The extended use of terms like natura in a new context is discussed, p. 617-618; 623 ff.; 677-678. Although William of Conches recognizes that it is the nature of language to be arbitrary, he retains distinctions on grounds that Petrus Helias finds unacceptable, 142, 15-18; 144, 12-13.

Invenire, 22, 26 The active infinitive appears in a similar context, 162, 1.

Omnes, 24, 15 The erroneous view that omnes is a proper name is already found in glosses on the Priscian texts, MSS Paris, B.N., lat. 7501, f. 6^{v}, and 7503, f. 4^{r}.

F, aeolicum digamma, 25, 21 Priscian's account and Petrus Helias' summary are in agreement that the written form of digamma originally represented a spirant [w], but then came to represent the fricative [f] in words which had originally had an aspirated stop [ph]. Words with a spirant [w], meanwhile, left without a written symbol, came to be represented by consonantal u and attempts to replace u with a new symbol were unsuccessful. Whether 'vau' was the name of the spirant as well as of the unsuccessful symbol or just of the spirant is something, as Petrus Helias notes, that Priscian does not say.

De h quaeritur utrum sit vox, 27, 10 For the distinction of speech, vox, and sound, see 6, 14-20; for the instruments of articulation, 4, 7-11.

Proceleusmaticum, 27, 25 Petrus Helias introduces important considerations from the ars metrica, 22, 22 ff.; 27, 17- 30, 21; 50, 18 ff.

Aspiratio accidentalis, substantialis, 31, 24-25; 32, 5-6. For both kinds of aspiration, Priscian, Pr. I 24, GLK II 19, 5 and William of Conches, Glose II, f. 13ra1-4, are merely concerned with the quality of sound, but Petrus Helias makes contrast of meaning between Chremes, the noun, and cremes, the verb, the criterion for substantial aspiration. The equivocation of 'auris' and 'hauris' also involves meaning, but not contrast of meaning, 32, 1-4.

Barbaris, 32, 24 If barbari were emended to barbari sunt, a paleographically easy change, the transition implied would be clearer Cf. the note to 14, 10 and Glose II, 14va3-4, "Interiectiones . . . communes omnium gentium et linguarum."

mutatio sex modis, 33, 26 The modes of interchange, mutatio, summarized from Priscian, are already in the Glosule, f. 7$^{vb21-27}$.

Dignum exceptione, 34, 7 See the note, p. 10, 7-9.

Ubi tamen . . . nûs, 34, 12-14 This spurious addition, the following one, Sed adhuc . . . i, 34, 23- 35, 1 and dicimus, 35, 2 are discussed in detail, pp. 573t-573v.

Et vide quod . . . puellae, 35, 6-8 Et vide . . . introduces an etymological aside at 104, 11-21; cf. 105, 21-23; 110, 17-21

Quaeritur, 36, 18 See the note at 10, 7-9.

Si satin . . . apostropho, 36, 24-26 This redundant question, absent in P, the best manuscript, interrupts the pattern of question and answer, 36, 21; 36, 26, and may be an addition.

Diphthongus, 38, 17 The definition seems to be the author's.

Difficiliora, 42, 4 See the note, 10, 7-9.

Habent esse, 44, 13 Cf. 108, 15-16; 129, 20; 138, 15; esse is dir. obj.

Ut quoniam, 44, 16 The use of quoniam, equivalent to quod, 44, 12, is attributable to Greek influence working through the Latin Vulgate; cf. Dicit quoniam, 42, 5.

Aliam etiam possumus solutionem ponere, 48, 23 See the note on i and u, p. 18, 21.

Sed obicitur iterum translatus, 49, 8, and "Z in peregrinis . . . hebraica, 49, 26-28 The unanswered objection and the lemmata form are both unparalleled and indicate the presence of additions.

Spiritus, 50, 6-12 Breathing, spiritus, is not identical with aspiration but accompanied by it (or the lack of it). Cf. 37, 25- 38, 6.

Tempus, 50, 13 Cf. note at 27, 25. William of Conches, Glose II, f. 23^{vb6}, distinguishes metrica, melica, significativa prolatio. Partium Expositio, 54, 1 Putting difficult words in one section is the author's contribution; the practice of explaining them is used by Bernard of Chartres, John of Salisbury, Metalogicon I 24, op. cit., p. 56 Webb. The title, expositio partium, is that added in the margins; cf. "Etymologia . . . est expositio," 9, 3. Petrus Helias uses the verb expedire with three objects, compositiones, 53, 15; 97, 25; etymologiae (equivalent to compositiones) 97, 25; and significationes, 177, 18; 206, 7. These are the factors of explanation described in the note on etymology at 9, 2. The author uses the occasion of word explanation to anticipate material from every part of the Priscian text, in particular from the part on the verb. About six hundred words are contained in the first section of difficult words, 54, 1- 97, 26, and after two hundred words, the author says, "Cetera quae sequuntur manifesta sunt," 71, 4-5, indicating that the principles of explanation have been established.

Proprie . . . metaphorice, 54, 3-4 The only instance of metaphorice for the usual translative, 144, 25; cf. naturaliter . . . ex translatione, 124, 17-18; transferre, 124, 16; extendere, 121, 26; dilatare, 123, 20 and in general, 144, 14 ff. This example and the next two, 54, 5. 8, illustrate the subordination of etymology to other factors of explanation.

Fere et Plerumque, 98, 1-2 The items under this heading are spoken of as a special section by William of Conches, when he sets the program for grammar, Philosophia, Jeauneau, "Deux redactions," p. 218. The search for exceptions to and flaws in traditional rules was part of the technique of grammatical study; cf. note to p. 170, 4-5

De Dictione, 102, 1 This section, five or six times the length of the corresponding Priscian text, is largely taken over from William of Conches, Glose (cf. Fontes, passim), and shows great attention to the formulation of definitions and their justification, causae inventionis, 104, 7-11; 115, 22-25. For Peter Helias' reservations with regard to this section, see the note on natura, 22, 23, and, in general, p. 612 ff.

Postquam egit Priscianus . . . demonstrabitur, 102, 2-12 A prefatory summary that includes the rest of the Summa; cf. note to 10, 2-9. The author deals with Priscian's definitions, 102, 13; 104, 25, the historical discussion of the enumeration of parts, 105, 24- 115, 12 (with an excursus on the article, 111, 12- 114, 11), the principals or criteria of enumeration which are the proprietates significationum, Pr. II 17, GLK II 55, 5, or the modi significandi, 115, 14. These modes are taken one by one, first for the noun, 115, 26 then the verb, 123, 1, then the other parts, 129, 19 ff. Then, to the end of Book XVI, each part is considered separately, first the noun, 134, 15, with its accidents, 137, 13, including its various species, 139, 26, including the derived species of patronymics, 161, 6, and possessives, 167, 5 (to

the end of Book II) and the species of comparative forms (Book III).

Dictio ergo est pars orationis, 102, 13 Contrary to previous practice, Peter Helias begins with Priscian's definition (cf. 5, 1 ff.; 10, 1 ff.) and immediately supplements it with the difference between vox and sensus, the first being the material element (cf. materiale impositum, 119, 11-24) and the second, the meaning that it bears. There is, he says, both a material and a formal sense in which the word, dictio, is part of the larger utterance. The inspiration, here, can be regarded as that of the older Stoics, distinguishing res, signa and significata; cf. Barwick, Probleme der Stoischen Sprachlehre und Rhetorik, Berlin, p. 7, but more immediately, that of St. Augustine, for whom all that can be taught is divided into things and signs, "Omnis doctrina vel rerum est vel signorum," De Doctrina Christiana I, c. 2, n. 2 (PL 34, 19s; CSEL 80, 9; CCL 32, 7) quoted in Peter Lombard, Sententiae I, dist. 1, c. 1, ed., the Franciscans, Grottaferrata, 1971, 1, 1, p. 55, 8-10. The sign itself is a thing, acting as a roadmap to other things, while the meaning, sharing the existence of the mapreader, has no independent existence. The equation, vox: sensus:: res: signum is correct. See also Augustine, De Dialectica, c. 5, ed. W. Crecelius, Elberfeld, 1857 (PL 32, 1409-1420), a work whose authenticity is shown by H.I. Marrou, S. Augustin et la fin de la culture antique, Paris, 1958 (4 ed.), appendix, and, for a discussion, Barwick, Probleme . . . , op. cit., p. 10 ff. See also Dante, De Vulgari Eloquentia I 3: rationale signum et sensuale; quoted in Bieler, "The Grammarian's Craft," Folia 10 (1958) 33 and infra, pp. 677-679

Tota visillationis . . . 103, 10 Cf. note to 8, 6

Antiqui de oratione, 103, 18 Cf. note to 104, 25

Communis causa inventionis omnium dictionum, 104, 7-8 Petrus Helias subordinates the causae inventionis to his own treatment of littera, 10, 1 ff. (where he makes no mention of the causae; cf. Glose I, f. 4ra; II, f. 5rb12-14; Promisimus, f. 24ra; Tria Sunt, f. 34rb) and of dictio, 102, 1 ff. (where he first introduces the notion; cf. Glose II, f. 24va27-31; Prom. f. 45va; Tria Sunt, f. 54rb); otherwise he follows the lead of William of Conches and even supplements him, 184, 15-16. The causae may have originated in connection with the properties by which the parts were distinguished, proprietates significationum, Pr. II 17, GLK II 55, 5, modi significandi, 115, 14. The Glosule, f. 13rb10-11, says, "Sunt igitur qualitates, id est, proprietates, praecipua causa inventionis nominum," speaking of the qualitas of individual nouns. The causae inventionis, for William of Conches, introduce, as a supplement to the formal treatment of the Glosule, the factor of origins and history (cf. pp. 587-588) of which Petrus Helias takes advantage in his treatment of the noun and verb, 115, 22 ff., and subsequently, 141, 2-3, but whose limitations he understands; cf. de Rijk, L.M. II, 1, pp. 110-112. For the application, 109, 11 ff.; 120, 8 ff.

Oratio, 104, 25 The criterion of completeness, perfecta oratio, as a requirement for speech, oratio, is not easily applied. Some, perhaps William of Champeaux (cf. p. 580) take oratio in a strict sense, stricte, applying it only to complete sentences; while others, perhaps Anselm of Laon, allow a wider sense,

105, 13-14. The view of William of Conches is also given, 103, 18- 104, 6, an intermediate view, which uses oratio (imperfecta) of coherent phrases like homo albus, but denies it to phrases that signify no joining in reality like in domo, 103, 26-27. Pars orationis est complexivum, 107, 16-17 The part of speech, as Priscian's words show, is neither collective in its application, 106, 7 ff., nor equivocal, 107, 6-14. It is an enclosing unit of speech, complexivum, which refers to its instances without ambiguity in the way described, pp. 677-679; cf. n. to 102, 13. Modus significandi, 108, 11 This first occurrence is paralleled in Thierry of Chartres, Fontes (to p. 108, 3-11). The way a word has its meaning identifies it with some words and excludes it from others. Cf. Thierry of Chartres, Comm. IV 6, op. cit., p. 97; 115, 14. Duae partes orationis tantum sunt secundum dialecticos, 109, 1-2 For Petrus Helias, following William of Champeaux, the dialectici were the logicians; cf. de Rijk, L.M. II, 1, p. 182 ff. Originally they were Megarian opponents of the Stoics; cf. P. Natorp "Dialektiker," RE V, 1, 32-321. For Priscian, cf. L. Lersch, Die Sprachphilosophie der Alten II, pp. 48-49. There are two parts, 110, 2; the seven part division is relative to grammar, 110, 1. Absoluta, 109, 12 The notions of unqualified terms, restrictions and enlargements seems to be the doctrine of William of Champeaux; cf. sensus generalior, de Rijk, ibid., p. 185; the discussion of agere, infra, 123, 14 ff., where the source is the Glosule; and the requirements for oratio, note to 104, 25.

Absolute dicuntur esse partes orationis quae primo repertae sunt, 109, 15-16 This remark raises the question of origins (cf. note to communis causa inventionis, 104, 7). The traditional notion that language had an inventor, Plato Cratylus or inventores, Varro, De Ling. Latina VIII 7, is not clearly distinguished from the historically verifiable fact that grammar had a number of inventors. The complexity that attended the growing number of derivative forms could be regarded as a sign of deterioration (cf. D. Fehling,"Varro und die grammatische Lehre von Analogie und der Flexion, Glotta 35 (1956) 255-256), or of development, infra, 120, 23. The notion of development occurs in the Glosule, f. 1^{va5-12}, apropos Priscian's remark, "tanto perspicaciores, quanto iuniores," Pr. prol. ,GLK II.1, 7:

> Non debet videri mirum si iuniores gramaticae artis dicuntur perspicaciores in inventione quia cum primus inventor per totam vitam suam in iiii forsitan litteris elaborasset inveniendis, iunior in solo die potuit eas addiscere et post ex sua parte alias reperire et ita per additionem successorum ad perfectionem ars ista increvit.

Here the primitive and later states of the art are considered complementary reflecting Priscian's confidence in his ability to improve on his forerunners; primitive and later forms of language itself enjoyed the same relationship. Medieval acceptance of a theory of origins placed it under the ban on such theories in modern linguistics, cf. R.H. Robins, Ancient and Mediaeval Grammatical Theory in Europe, London, 1951, p. 4 ff. (quoted in de Rijk, L.M. II, 1, p. 111) but more recently such theories may be regarded as a part of "theory orientated" approaches, idem, A Short History of Linguistics, Bloomington and London, 1967 (1970), p. 89.

Et vide quod nomen . . . 110, 17 Et vide . . . marks an interruption (cf. note to 35, 6-8) and, in this case, an insertion for the namque at 110, 21 is a connective to the first sentence of the paragraph, 110, 15-17.

Articulus, 111, 10- 114, 11 This long and accurate digression, drawn from Priscian, has the formal advantage of treating ho and hos as equivalent parts.

Modi significandi, 115, 14 Cf. note to 108, 11.

Causa inventionis, 115, 22 Cf. note to 104, 7.

Significatio, 115, 26 Since a complete sentence, oratio perfecta (cf. notes to 8, 6; 103, 10; 104, 25), includes a topic and an apposite point, and since nouns and verbs were invented to fulfill these respective roles, 115, 22-25, the examination of meaning, significatio, may begin with the noun and with Priscian's standard definition that it signifies substance and quality. The Glosule accepts this definition, f. 13ra55-60,

> Proprium nominis substantiam cum qualitate (syllam aeq̄lr MS) significare. Notandum est quod non accipit hic substantiam secundum hoc quod dicitur: Substantia est res subsistens accidentibus, sed accipit large pro omni essentia; et qualitate (qlr MS), non secundum hoc quod ponitur in substantia> sed ponit hic pro qualibet proprietate vel sit vera qualitas vel sit quantitas vel quodlibet aliud accidens et sic est exponendum.

Gilbert of Poitiers, William of Conches, and Petrus Helias, whose opinions follow, 116, 3 ff.; 117, 17 ff.; 120, 8 ff., all modify the definition to include quasi-substances like chimeras, whitenesses, and soul. While it is true that essentia is used of the composite substance which properly exists (cf. p. 594 and de Rijk, L.M. II, 1, p. 522), the point at issue is that in his fuller definition, Priscian,

Pr. II 22, GLK II 56, 29- 57, 1 substitutes *res seu corpora* for *substantia*, so that *res* is taken to be identical with *incorporea*, 135, 14. *Substantia*, on this interpretation, requires a wider sense than concrete individual thing if Priscian's definition is to be maintained and this is the sense in which the *Glosule* proposes the term *essentia*. For the notion that *substantia* is the concrete, individual thing, see de Rijk, *L.M.* II, 1, pp. 521. 524. 527 and for a criticism of his view of the Aristotelian categories, J. Owens, "Aristotle on Categories, *Review of Metaphysics* 14 (1960) 73-90. For Petrus Helias interpretation of substance, *cf.* 120, 8 ff. (and the note); pp. 593-595; 677-679.

Sed opponitur contra illud Aristotelis, 116, 4 It is noteworthy that Aristotle's view is reconciled with Priscian's, not the reverse. Aristotle has a notion of substance as the widest genus such that even the name of a quality, *albedo*, names an existent reality in some sense, as well as the quality or form by which it exists (*albedinitas*, to coin a name for it, 116, 19) and, conversely, *homo* names both the substance, *id quod est*, 116, 23, at one moment, and the quality, *id quo est*, 116, 24, at the next. This opinion, that of Gilbert of Poitiers, fails in the explanation of words with non-existent referents; "some," "all," "no," 116, 26- 117, 16; *cf.* 677-679

Alii vero, 117, 17 William of Conches abandons Priscian's definition insofar as it applies to all nouns; he saves the definition however by pointing out that it is proper to the noun only, *soli*,

even if not to every noun, omni, 119, 25- 120, 7. He distinguishes, besides nouns that name 1) substances, those that name 2) qualities, 3) figments of the imagination, and 4) "signs," like "all" or "no." He attempts to distinguish in a noun the functions of signifying, significatio, and naming, nominatio, to show that the word is not equivocal in regard to substance and quality. Homo, for example, signifies something universal, universale quiddam, 118, 10, but it names individual instances, singulos homines. (Since for Petrus Helias the difference of individual and general is not one which makes the usage equivocal, the distinction is merely useful, e.g., to explain the function of the cognomen, 143, 5-12; cf. his rejection of differentiated senses for homo, 142, 15-18). The nouns naming figments and signs signify and name nothing (in the non-fictional or individually quantified world). This opinion fails to cope with words for words, like nomen, and for universals like genus, which William, respectively, explains as physical substance and as historical transfer. Materiale impositum, 119, 15 For the importance of this concept and the author's interpretation, see note to 1, 21; 102, 13. Vocabula, 119, 11 Cf. 122, 21-25; 115, 6-7 "Words." Priscianus debuit talem proprietatem nominis assignare, 119, 25-26 See note, Alii vero, p. 117, 17 Sunt vero qui, 120, 8 The elements of the opinion are discussed, 677-679. The word, "substance," is used of the material principle, of the formal principle, and of the composite, only the last of which is properly said to exist, pp. 593-595. The word itself, however, and Aristotle's category, while contras-

ting, as separated from accidents, with being, nevertheless contains without ambiguity both actual and abstract instances, cf. 125, 4. The term, whether or not the thing exists, is said to signify in the manner of substance, modo substantiae, 121, 3, and even when their uses are extended; cf. note to 54, 3-4. Universal terms, 121, 16-19, fall into the quasi-substantial category since they signify nothing, or rather, they embrace a plurality of instances and consignify, along with the nouns they modify, something as if it were common, 121, 15-16. Cf. Fontes (p. 125, 24)

The opinion that the noun signifies substance or in the manner of substance is attributed to Boethius (cf. Fontes), substantiam aut tamquam substantiam, and it recurs in John of Salisbury (cf. Fontes), substantiam aut substantive. The opinion on universals is drawn from the same source; cf. Boethius, In Isagogen Porphyrii Commenta, op. cit. II, p. 166, 15 (PL 64, 85B)

Although Petrus Helias prefers the third opinion, 135, 18-20, the other two, 116, 3 ff.; 117, 7 ff., can be be accommodated, 135, 21-25.

Verba quoque, 121 The analysis of the noun applies also to the verb; cf. 115, 25 ff.

Vocabulum, 122, 22 Cf. note to 119, 11; 119, 25 ff.

Proprium est verbi actionem vel passionem sive utrumque significare, 123, 1-2 Priscian's definition once againsets the standard; cf. notes to 115, 6; 116, 4

Communia verba, 123, 3 These are not included in the absoluta and neutra verbs, 124, 4-5, and receive little attention.

Absoluta verba, 123, 11 Cf. note to 109, 12 The Glosule once again saves Priscian's definition by giving an enlarged sense to its main component.

Verbum substantivum, 124, 6 The verb, sum, constitutes a special case; cf. note to 123, 3. It is discussed at length in connection with the sources, supra, p. 576 ff. The first view, 124, 12-18, that sum originally satisfied Priscian's general definition and was then transferred to a special sense, of signifying substance, is that of William of Conches, cf. Fontes and p. 587. The second opinion, 124, 19- 125, 3, that sum is equivocal may stem from Anselm of Laon and Garmundus, supra, pp. 576-579, but as given here it is beneath discussion, 124, 19 ff. The next view, 125, 4-9, that sum is made active or passive by its verbal complements is like that of Durandus, supra, pp. 576-577. The fourth view, 125, 10-15, may be called that of the logicians, cf. supra, pp. 583-584, that the action of sum is the joining of the subject and predicate. The objection, 125, 12-15, seems to be that the action of the equivalent verbum vocativum, vocor, is joining of words, to which they reply by distinguishing absolute and transitive senses of vocor; cf. agere, 123, 14 ff.; 127, 23 apparatus. Helias says that his view about sum will solve the logicians' difficulties regarding the copula, 125, 21-23; 127, 15-18.

The kinds of realities, res, distinguished in the cate-

gories, declares the fifth opinion, 125, 24 ff., are identical with substance in an actual case, idem actu, 125, 26, and not diverse in actual existence, ad esse actu non differunt, 126, 3. The word, substantia, names the reality, res, as diverse from its qualities or forms and as apt to receive them (just as vox, in a material sense, is presupposed in the formation of the nomen, 119, 11-24); while, the word, ens, names the same reality or substance mixed with its forms, confuse, 126, 23, as it is in an actual case, 126, 25. The two words name the same reality but in different ways, idem sed aliter, 127, 3-4.

As its verbal form, ens, so the verb, sum, itself, signifies substance, but as predicated of another, that is, as if it were the action of another, modo actionis, 127, 22, so that both Priscian's general and special definitions are preserved.

Substantia genus generalissimum dicitur, 126, 18-20 Substance is the widest genus but it is never, in fact, without limits since some form always determines and narrows the actual, natural genera and species.

Hoc nomen, ens, transumitur ad nominanda accidentia, 127, 8 The use of sum for accidents is metaphorical, cf. note to 54, 3-4. Only substances properly exist; cf. MS Paris, Arsenal, f. 139^{va-vb}, quoted supra, p. 594

Sum es copulativum est, 127, 17 The joining of subject and predicate spoken of in the fourth opinion, 125, 10-15, is a rational expression of the unity of the subject itself, which is either a

substance or treated as a substance. All rational expressions, including the identities and additions of logic, presuppose such subjects, signified by traditional headings and terms, nomina complexiva, within and among the various branches of science. For the way in which the instances are gathered under the universal term, see above, pp. 631-633, and especially, pp. 632-633, where the grammatical nature of such subjects is argued. These subjects are grammatical both in a primitive and pre-logical sense but in a corrective sense as well, as Petrus Helias attempts to assert the primacy of the grammatical over the logical sense; cf. supra, p. 583. What is at issue is not a purely grammatical sense, cf. de Rijk, L.M. II, 1, p. 521, nor a logical sense but that sense which is literal, real, physical, authentic, traditional and proper. This is the sense which William of Champeaux defended against Peter Abelard as the grammatical sense (of the verb, sum), cf. supra, p. 583. The grouping of the subject matter under the appropriate formal heading is at once determined and totally creative. Secundario, 128, 10 Since it is the nature of speech to be conventional or arbitrary, 22, 24-25, terms to distinguish meanings, such as "natural," "substantial," "accidental," "proper," "common," "primary," "secondary," are also arbitrary and applied by a likeness with their meanings in nature; cf. pp. 619-620; 633-636; 677-679. Regarding William of Conches' attempt to establish appellative nouns as those which are naturally common, Petrus Helias says that he could

have explained it as simply conventional, ex sua inventione, 144, 12-13. The view that homo has different meanings according to its context is regarded as false, 142, 15-18, but the cognomen is prevented by its context from being equivocal, 143, 1-4. The difference is that in the first case overdifferentiation ultimately leads to the view that any two utterances of homo are equivocal, cf. pp. 677-679, but in the second case an individual can be named in many ways, so that the surname is felt both as a common and an individual name and is closely enough associated with other components of the name that no ambiguity arises. Using the distinctions of "primary," "secondary," "signifying," and "naming," cf. note to 117, 17, the cognomen is primarily a proper name and secondarily a family name; it names individuals without being equivocal (because of its context) and it can also name the family connection secondarily, 143, 5-12. As for moods, they modify the basic action or passion of the verb, rather than the reverse, and, so, signify secondarily, secondario, 128, 10.

Proprium est pronominis poni pro proprio nomine, 129, 21-22 A strong feeling for the functional value of pronouns in pointing out what is real and definite and distinguished from all others although they are the most indefinite of words in themselves, pervades the discussion. The pronoun can stand for a common noun (despite Priscian's definition) because that noun is standing for something definite in the particular case, 130, 26 ff.

The inclusion of indefinite forms, like 'quis' and 'qualis', as pronouns, however, is unwarranted either on the basis of their formal likeness, 131, 18-19, or of naming substance without a definite quality, 131, 23 ff. On the contrary, definiteness is a property of the pronoun while 'quis' and 'qualis' signify both substance and quality indefinitely, nor can they stand for any one instance as is proper to the pronoun; cf. Sedulius Scottus, Commentum . . . , App. II, p. 274

Ideoquoque, 134, 2 Cf. 122, 24; 123, 4; 133, 9. 20; 134, 5

Separatis itaque partibus orationis, 134, 2 The interjection is omitted by Priscian and Petrus Helias; cf. J. Pinborg, "Interiektionen . . . ," op. cit., and supra, p. 592.

Corpora dicit res corporeas; res vero appellat incorporea, 135, 14 Cf. note to 115, 26.

Ad ceteras . . . 135, 21 Cf. note to 115, 26

Solet autem opponi de collectivis, 136, 3 This and the objection about equivocal nouns, 136, 9 (as well as the etymology of the noun) are drawn from the Glosule, $14^{rb}14$ ff., and are covered by 121, 6-19. Cf. also 149, 144 ff.; 154, 9 ff.

Ut exequatur, 137, 14 Cf. et exequitur, 10, 8; 102, 9; 152, 16.

Proprietates communes . . . secundariae significationes, 137, 18-19 Cf. note to 128, 10. This distinction is eliminated in the later writers, cf. supra, p. 596, as is a similar one between the substantial and accidental potestas of the letter, cf. supra, p. 636. The distinction may have arisen over the differences between Priscian and Donatus, the latter mistakenly including the substantial property of

qualitas (that feature distinguishing proper and common nouns) from the accidents, 138, 16-22. Species, meanwhile, (the feature of being underived or derived from another), which seems to be just as "substantial" is listed among the accidents as a common property. It is perhaps this anomaly which prompts Petrus Helias' distinction that words should not be called species but "of a certain species," 140, 9-10.

Si quis instet, 138, 3 The meaning of accident in grammar is reiterated; cf. 19, 15-25 and p. 633 ff.

Voces itaque non debent dici species, 140, 9-10 Cf. note to 137, 18

Causa inventionis co-nominum est haec, 141, 22 Cf. note to 128, 10

Vocum aliae significant diversa principaliter, 142, 12-13 This is the second part of William of Conches' theory of the differentiation of meanings, cf. supra, p. 636b, and it is presented first in general and then, 144, 14 ff., in terms of common nouns. Petrus Helias accepts the theory with the reservations, 142, 15-18; 144, 8-13, discussed, 677-679 and note to 128, 10. A word can be differentiated: 1) from the beginning, principaliter, 2) from arbitrary imposition, inventione, e.g., the two Pyrrhuses, 3) from metaphorical extension, translatione, e.g. genus from race to universal, and 4) from the context, e.g. "Caesar" (not homo, the example of William of Conches, 142, 15-18) where however the word is made unequivocal, that is, distinct from other Caesars, by

the surrounding names, cf. note to 128, 10. In the third case, too, there is equivocation only where the transfer is required by absence of any other name, not where it is done for literary enhancement, cf. Boethius, Fontes.

A common noun, to repeat almost the same categories, 144, 14 ff., has a community that is 1) natural, naturalis, e.g. homo signifying and naming (something common to) many individuals, 2) chance, casualis, e.g., the two Pyrrhuses, or 3) intentional, rationalis, being either a) purely arbitrary, e.g., the name a father gives his son, or b) based on a likeness, similitudine, either in terms of i) cause, ab uno, e.g., Cicero, the cause of his statue and his writing having the same name, or ii) effect, ad unum, e.g., health, the effect according to which horseback riding and food are called healthy.

William of Conches reserves the name, appellativum, for the first category alone through a deficient understanding of the meaning of nature in language, cf. 144, 12-13; 677-679, although William of Conches recognizes that categories like substance and accident are appropriated in grammar, supra, p. 636a. Adiectivumnomen 145, 15 The adjective is treated incidentally to show that it is an appellative form, and, again, 150, 9 ff., formally, principaliter, as the first of the species proper to appellatives, although it has some proper forms included by Petrus Helias under the name of epitheta, 150, 25, ff (cf. "Et vide quod sunt talia adiectiva quae sunt propria nomina,

151, 3-4), as proper to particular nouns; cf. 145, 10, 11.

Antiqui vero, 146, 3 The objection seems to take the phrase given in the definition, "et potest adici nomini significanti substantiam in eadem parte propositionis," 145, 16-17, to mean that the adjective cannot stand alone, cf. 152, 3-7, or, if it does, 146, 24-25, the sentence is incomplete. In refutation, Petrus Helias points to the stylistic example of the authors, 147, 1-3, and to the fact that this would demand the phrase, homo risibilis, which Boethius considered redundant; In Librum Arist. peri herm., 1, p. 157 Meiser; 2, p. 364 Meiser; given in Fredborg, "The Dependence . . . ," op. cit., p. 9. (To counter this, the objectors say that risibilis is not an adjective, since it cannot have degrees of comparison, something that Priscian says is proper to adjectives, Pr. II 28, GLK II, 60, 13-14. Petrus answers, 151, 25 ff., that one can either say that it is proper in the sense that it is proper only to the adjective, soli, but not to every, omni, adjective (cf. 119, 25 ff.), or, better, that here Priscian gives the term a stricter sense than earlier.) Further, it violates the maxima propositio, Glose II, f. 29^{val2} ff., or distributive rule, that what can be predicated together can be predicated separately.

Homonymum, 149, 15 Cf. note to 136, 3

Adiectivum, 150, 11 Cf. notes to 145, 15; 146, 3

Ad aliquid dictum, 152, 15 This and the following species of nouns allow further refinements of William of Conches' differentiation of meanings in a way not unworthy of their Stoic origins

and in keeping with their applications within the Christian theology of the relationship of the Father and the Son.

Post haec vero, 154, 9 A section added to the basic Glose source from the Glosule (cf. Fontes), as at 154, 22- 155, 12; 157, 13-18; 162, 19- 163, 4; 166, 7-19; 183, 8-24; 203, 2-4.

Agit vero, 155, 13 An addition; the next sentence is introductory.

Equidem, 156, 23 Equivalent to quidem; cf. 171, 25; 184, 17.

Usus non regulam amittit, 157, 9 The expression, "Usus praevaluit regulae," occurs at 203, 8-9

Absolutum nomen, 160, 15 A parallel occurs in William of Champeaux, Les Sentences, ed. D.O. Lottin, Psychologie et morale, op. cit., vol. 5, p. 191, 38-41

> Nam quod pium, iustum, misericordem, vel pietatem ipsam et cetera vocamus, sano est intellectu accipiendum. Quod ut sane intelligere possimus, attendenda est et rerum natura humanarum et vocum inventio.

Commoditas quoque, 161, 16 This argument, which for Thurot reached an unimaginable degree of absurdity, cf. supra, p. 544, preserves the early definition of grammar which includes the expositio auctorum; cf. note to 1, 1.

Est ergo prima forma, 169, 14-21 The style is more graceful than in the corresponding Glose passage; at 172, 7-20, it is more succinct; at 188, 20 ff., and 189, 4 ff. the choice among opinions is made more clearly; at 188, 11-19 and 202, 14 ff., the main point is presented more forcefully.

a ante cus,ut 'Italia Italiacus', 170, 4-5 An example of the constant effort to add to or revise the Priscian text; cf.

note to p. 98, 1-2 Other examples occur at 171, 4-6; 176, 24; 186, 19; 199, 2

Caesar est Romae, 183, 22 Petrus Helias restores the secular example of the Glosule, for which the Glose had substituted, Papa; cf. Fontes and supra, p. 599. The passage illustrates the way in which Petrus Helias blends his two sources; cf. 166, 18-19; 167, 8-9; 168, 8-11; 176, 16-22; 193, 25- 194, 10; 195, 6-14.

In quo pariter habemus causam inventionis superlativorum, 184, 15-16. Petrus Helias adds the phrase; cf. note to 104, 7-8.

Ut tamen sequens littera . . . 'albus', 187, 5-23 The passage is not in the Glose or the Glosule; it may be the author's own contribution.

Anglici, ostentationem, 188, 4 Petrus Helias agrees with William of Conches in substituting Anglici for the Normanni of the Glosule.

Plus etiam . . . illo, 191, 7-17 Petrus Helias clarifies the Glose text by adding examples.

De diminutivis . . . furunculus, 201, 22- 202, 13 In this passage, the author summarizes the Priscian text for himself. The same is true at 204, 23- 206, 7, where Glose II, f. 42^{rb13} has, "Quia aperte est in libro, ad aliud transeamus."

Usus praevaluit regulae, 203, 8-9 Cf. note to 157, 9.

Classroom Methodology

Any account of classroom procedures is almost entirely dependent on John of Salisbury, Metalogicon I 24, p. 54 ff. Webb, where John describes the techniques of 1) preparatory work, praelectio, 2) exercises, praeexercitamenta, and 3) drill, declinatio, in the school of Bernard of Chartres; cf. Paré, La renaissance . . . , op. cit., pp. 113-114. William of Conches, Glose II, f. 5^{rb14} ff., adds, in connection with the invention of speech, that there are three kinds of exchanges that occur among speakers, 1) genus didascalicum, that of the teacher instructing students, 2) genus dramaticum, that of debate and question and answer among equals, and 3) genus enarrativum or hermeneuticum, that of discourse to an audience. These may be compared, point for point, with the techniques given above; praelectio, the morning classroom work where the first genus prevailed; praeexercitamenta, prepared discussions and debates where the second genus prevailed; and, declinatio, in part at least, the moral and religious discourses where the third genus prevailed. Declinatio, besides the talks, which amounted to a philosophical banquet, philosophica collatio, and the liturgical actions which concluded it, contained basic grammatical exercises, i.e., ratio loquendi et scribendi and significatio sermonum, which gave the whole activity its name and which were, I believe, supplementary drills for the lighter part of the day.

All of these techniques presuppose and depend upon

reading itself, *lectio*, which signifies both the author's text and the reading of it. The *praelectio* was a preparatory exchange, *collatio*, *cf.* Paré, *La renaissance . . .*, *op. cit.*, p. 123, over the text in hand in which the teacher, stressing basic rules, illustrated the text with knowledge drawn from every branch of learning--for a good text eventually raised every question--and pointed out effective uses of terms, both proper and figurative. The *praeexercitamenta*, based on Priscian's work of the same name, involved daily written and oral work including the imitation of the authors over which Bernard was indulgent if the students borrowed too freely. The *declinatio*, in its first part, stressed basic rules and the explanations of difficult words, *significatio sermonum*, in a more systematic way, but the second part was based on the teacher's reading. Private work stressed the *lectio* as well; this included daily memorization of something from private reading; preparation of an assigned point from the *praelectio*; preparation of the *praeexercitamenta*, which always included some writing; and, finally, a general readiness to answer at the first part of the *declinatio*, something that did not require reading or written work.

John of Salisbury, *Metalogicon* II 10, p. 80, expressly includes William of Conches among those who used the old methods and Petrus Helias, who was John's teacher, is clearly in the same tradition. As a student and teacher at the school of Thierry of Chartres, Bernard's brother, he, no doubt, en-

encountered an expanded curriculum, cf. Haering, "Paris and Chartres Revisited," op. cit., in which he taught John only rhetoric, cf. supra, p. 535, but by the same basic methods.

If lectio, then, can bear a sense which includes all the authors, the evidence points to a connection between the interest in grammatical theory (of men like William of Conches and Petrus Helias) and the study and imitation of the authors; cf. de Rijk, L.M. II 1, p. 119, n. 2, and this is confirmed by evidence of their competence in the Classics and by a closer examination of the role such grammars must have played within the curriculum.

To review the evidence for knowledge of the Classics given above, cf. supra, pp. 544-545; 588-589; 597-599, there are William's commentaries on Juvenal and Macrobius, Peter's work on the Rhetorica ad Herennium and the De Inventione as well as Peter's active use of the Ars Poetica and the Noctes Atticae. Peter was probably familiar with most of the works listed in the work, Promisimus, coming some twenty-five years later, cf. supra, p. 600.

To turn to the grammars themselves, they contain sections that correspond to the formulation of basic rules, stressed in the praelectio, the search for exceptions and additions, fere et plerumque, 98-100 (cf. William of Conches in his Philosophia, cf. Jeauneau, "Deux redactions . . . ," op. cit., p. 218) the explanation of difficult words, the significatio sermonum,

of the declinatio, pp. 54 ff., etc. The grammars present the material from Priscian in the more and more organic way that leads from the commentary to the summa form; cf. on this development, note to 10, 7-9, on p. 643.

A grammatical handbook or its equivalent must have been in constant use in Bernard's school for William of Conches speaks of the antiqui glosatores (cf. Philosophia, quoted in Jeauneau, "Deux rédactions . . . ," op. cit., p. 218). It is inevitable in teaching based on authors that there be tension between questions following and those summing up the text, that is, between those aimed at the letter, continuatio, cf. Philosophia, ibid., and those aimed at definition and cause, ibid. The summaries that emerged in response to the summary questions took a more and more independent form and Peter may have envisioned his Summa substituting for the actual Priscian text, to leave more time for Thierry's diversified curriculum. There is no evidence however that the interest in grammar was divorced from the study and imitation of Classical authors. On the contrary, the evidence given above shows that the grammar acted in various ways as a supplement to a program that was entirely based on the authors.

The loss of the old methods, bemoaned by John of Salisbury, was largely due to increasing numbers. The Cistercian, Everard of Ypres (. . . , article, N.M. Häring, Med. Stud. 17 (1955), p. 147, was one of four in Gilbert of Poitier's class at Chartres, one of three hundred at Paris. Peter's book made up for for the lack of more direct instruction.

The Achievement of Petrus Helias

The achievement of Petrus Helias is summed up in his teaching that it is the nature of a word like "man," as a noun embracing various instances, nomen complexivum 10, 20, to be just as unequivocal in referring to the individual man and to man in general as in referring twice ("man," and "man," again) to the same individual man, cf. supra, p. 581. In both cases the speaker embraces, complectitur, 121, 15, or identifies by the word, instances that are necessarily experienced as successive and diverse, 8, 3-5. In the words of William of Champeaux,[1] the "universal" term "really," "essentially," and "without differentiation," embraces or identifies the instances, so that, continues Peter Helias, the instance that does not exist is treated as if it were a concrete substance, modo substantiae, 121, 3, and as if together the instances were something common, commune aliquid, 121, 14. Those who find grounds for equivocation fail to see how the word has its meaning, modus significandi, 115, 4, for, in fact, they treat the non-existent, which provides no grounds for anything, as if it were "really" equivalent to the existent, and this is Peter's point. The word, "nature," for example, is not equivocal in referring to language, yet language has no existence, in absolute terms, 6, 2-3. The same complex, artificial entity, the word, embraces these disparate instances.

It may be admitted that words originate in reference to concrete, individual cases, 120, 12, but afterwards they are extended to other things, res, 120, 25, which are not concrete.

The extension is not purely fortuitous, the case of equivocation, but more in the order of metaphor, a transfer on the basis of likeness, translatio ad similitudinem, cf. 144, 24-25; supra, pp. 623-624. 627.

The emphasis on the "sameness" of the word in its differentiated senses, rather than on the "diversity" of the senses seems to be just that respect in which the Stoic notion of homonymy develops that of Aristotle, for the Stoic theory that every word is ambiguous takes into account Aristotle's doctrine of equivocation and something more. It may be said that with the Stoics the role of words themselves is taken into account in the philosophical description. Augustine is faithful to Stoic inspiration in distinguishing the word as a "thing," really opposed to its referents, from the word as a "sign," where the referents are not really opposed, cf. supra, p. 650. Peter Helias observes this distinction when he denies that language has a separate existence, 6, 2-3. It is rather an activity of the speaker, animalis prolatio, 2, 1, and not the sounds themselves though one may define language as sounds in a broad sense, 6, 17-20. The material element, vox, is not a word apart from the activity of the speaker, 119, 20-22.

The term, "proper," as used in the realm of language, is itself a metaphor, an extension of the term from persons and personal relationships. The purpose of language and its proper use is to express and communicate personal intentions, voluntas, 104, 8; cf. supra, 596. The restriction of this purpose to mere understanding, intellectus, in the later writers truncates the author's view of proper senses.

To turn to the debate about the status of universals be-

tween Peter Abelard and William of Champeaux, Peter Helias makes it clear that there is no actual universal, universale quiddam, 118, 10; 121, 14; it is only treated as such. William of Champeaux's expression, "grammatical verb," verbum grammaticum, used in speaking of the verb, "to be," must have meant that sense which included its logical extensions, a point that Abelard, the outsider looking in on tradition, or, as he thought, beyond it, was unwilling to admit. For it would have made the logical term a mere extension of the literal, grammatical, traditional, historical, physical, natural, real, proper, embracing term.[2]

The desert of grammar, to turn to metaphor, is a preparation for the garden of the Canticles. Bernard of Chartres, leaving the texts aside, created the metaphor of the present generation standing like dwarfs on the shoulders of giants. The acquisition of truth is an activity in which each discipline provides a different pigment for the artist's final work. Peter Helias takes the painting of a waterfall to show that the incongruity of saying, "categorical shoe," is like a bad combination of colours. The careful speaker fixes in words the cascading flux of the river of existence. He engages in that most exciting of literary and scientific pastimes, the search for permanence in the midst of change. The river leads down to the ocean, where, in the springtime of the twelfth century, having summoned up the spirits of all the old Stoics, not excluding St. Augustine, Peter Helias fashioned a grammatical craft adequate to the embrace of all that exists.

[1]Les Sentences, ed. D.O. Lottin, Psychologie et morale aux XIIe et XIIIe siècles, Gembloux, 1959, vol. 5, p. 192, 112 ff.

[2]For a modern discussion, in which the logician is accused of "intellectual dishonesty," see Albert Einstein, "Remarks on Bertrand Russell's Theory of Knowledge," in The Philosophy of Bertrand Russell, ed. P.A. Schilpp. Evanston, 1946, pp. 277-293, and Bertrand Russell's reply, p. 679 ff. All human perversion of truth, to paraphrase St. Augustine, consists in treating the real as unreal and treating the unreal as real.

Principles of Edition

Recent theorists, such as Ludwig Bieler[1] and Martin West[2] have stressed the need of avoiding both overly mechanical and overly subjective extremes in the work of text edition, the latter writer, at least implicitly. The necessary balance of mechanical, stemmatic considerations, on the one hand, and of critical judgment, on the other, is well illustrated in L.D. Reynolds' edition of Seneca's letters[3] and in the accompanying work, The Medieval Tradition of Seneca's Letters.[4] I have tried to follow the principles and example of these writers in the present edition. This chapter will deal in order with the relative disposition of the manuscripts, with the question of the weighting of the individual manuscripts, with matters of spelling and punctuation, and finally, with the layout of the text.

The disposition of the fifteen odd manuscripts of the Summa super Priscianum favours the work of the edition for the three manuscripts which are probably earliest in time prove to be representatives of three independent branches of a tradition stemming from a single archetype which may well be the author's autograph copy. The place of these three manuscripts, MS Munich, S.B., clm. 3515, our M, MS Paris, Bibl. de l'Arsenal 711, our P, and MS Erlangen, Univ. 399, our E, in the text tradition has been described above, p. 568 ff. The consensus of P, M and E provides a vital criterion for determining the original readings of the author.

To take examples based on this criterion, one may con-

sider the following cases of eliminatio. At 1, 22, eleven of the fifteen witnesses have "Materia . . . est id in quod artifex agit," but quo, rather than quod, is clearly required by the contrast between materia unde and materia in qua, 1, 24 (cf. in qua formatur, p. 614). The reading, quo, is found in MC and is seconded by qua in E, the feminine resulting from taking materia as the antecedent. Elimination reveals that quo is the likely reading of the archetype. The powerful influence of the tradition of P on the other traditions is also shown by this example; cf. supra, p. 573s. At 2, 2-3; 2, 5 and 5, 3, the series, littera, syllaba, dictio, oratio, has et before the final item, common in medieval usage but contrary to Priscian, in eleven manuscripts. MEN, however, and, in the first instance, C, have no et, illustrating both the usage of the author and his fidelity to Priscian. At 1, 24, there is a double fiat where one would expect the indicative in classical usage and where fit occurs for the second fiat in PQRZUBO. This example illustrates a growing freedom about mood already evident in Priscian which has been wrongly altered in P. The two fiat's are felt to be in indirect questions and are comparable to others on the same page, at 1, 3. 5-6, and, especially, at 1, 9.

The other manuscripts, besides P, M and E, may all be assigned to some one of the three branches but none is free of the influence of one or both of the other branches. In general, then, these other manuscripts cannot be used to establish the readings of any particular branch of the tradition with certainty. The weight of manuscript evidence, without regard to traditions, how-

ever, provides a criterion for it often reveals places where two of P, M and E have made errors independently, a point illustrated above, p. 573n.

To turn to the crucial criterion of individual trustworthiness, it has been proved above, p. 573h ff. that P is somewhat more likely to retain the reading required by sense and the state of the text than either M or E. A preference for P is also justified by the lack of omissions in its text. If omissions are taken into account, M has twice as many unique readings as P, and E has about a third more. Finally the traditional use of P, an extrinsic consideration for preferring it to M and E, is happily confirmed. On grounds of probability, completeness and tradition, then, P gives a text preferable to that of M and E and this provides a third criterion for establishing the text. At the same time one must beware the vulgarizing tendency in P illustrated by the examples of eliminatio given above. Other variants showing the same trend are those at 4, 3 gramme: gramma with VKSUBO; 7, 12 ut: vel with KSUO; 62, 10 cieo: scieo; 66, 9 coniugatione: coniunctione; 88, 15 tristis: testis; 152, 4-5, the whole phrase; and the addition at 3, 6 scientia. The interpolations in P, described above, p. 573n ff., which gradually fan out through the tradition, also reveal its much copied state.

A fourth criterion is provided by the secondary witnesses including the Priscian text, the Glose of William of Conches in its two redactions and the other commentaries described above with the

sources, supra, p. 577 ff. These secondary witnesses are of surprisingly little help in establishing the text. The Priscian text, in Keil's edition, supports the choice of P at 31, 17; of M at 12, 23; of E at 42, 2; and of emendation at 175, 2. The Glose (Glose I, f. 3ra26-27) supports P's prosaic "est causa diei" at 7, 2, but, in general, a comparison of the Glose and Summa traditions points up the relative wildness of the two Glose manuscripts; cf. supra, p. 573p ff.

In part, the contaminated state of the manuscripts, besides P, M and E, represents increasingly skilful attempts by the scribe editors to restore the original text. The witness of MS Paris, B.N., lat., 16220, our Q, of MS Worcester Cathedral, Chapter Library F 99, our W, and, in particular, of Vincent of Beauvais, our H, deserve consideration on these grounds and Q, W and H have been included in the apparatus criticus throughout. These texts provide an opportunity to compare critical judgments. For example, at 4, 22-24, Vincent of Beauvais allows the three indicatives in indirect questions to stand but his text helps in determining the choice of P at 5, 16; 39,16 and 143, 24.

The application of the four criteria described leads to the following results. The witness of P is adopted unless the other witnesses give grounds for rejecting it. The combined witness of the other two traditions is taken ahead of P's but P's is taken ahead of ME(N) alone. The weight of manuscript evidence serves as a guide to places where P, M or E is at variance with its own tra-

dition. Considerations of the author's personal idiom naturally take precedence over these rules and the rules themselves are established in terms of the author's idiom. The procedure in choosing the text is illustrated for both certain and doubtful cases above, p. 573h *ff.*

The orthography adopted is that of Keil's Priscian text, a choice that may not meet with universal approval. The choice is not arbitary, however, but required by the nature of the text. The distinction between ancient classical and "modern" medieval spelling is recognized by William of Conches. Speaking of diphthongs, he distinguishes between natural spelling which is that of the ancients (Glose II, *f.* $18^{vb17-18}$)

> In omni diptongo naturaliter debet scribi utraque vocalis . . . et ita diu erat apud antiquos,

and modern spelling, that of the moderni who write e, not ae, for the diphthong. Tria Sunt, *f.* 47^{vb2} *ff.*, notes the difficulty of calling any spelling natural by drawing attention to the adequacy of abbreviations like $\bar{\text{r}}$ for regula. It draws a distinction, however, in pronunciation between that of ordinary speech, in communi sermone, and that of learned speech, secundum artem. The extension of this distinction to ordinary and learned spelling can be legitimately inferred.

Despite the preponderance of "ordinary" medieval spelling in the manuscript tradition, there is little doubt that Peter Helias is attempting to restore the "learned" spelling of the ancients and there is sufficient manuscript evidence to confirm this. There are not too many uncertainties about the original state of the text,

cf. supra, pp. 573v-573w. One can detect the places where the author wrote original and where he wrote transliterated Greek forms. There is considerable evidence that the spellings of the tradition are not in conformity with the intentions of the author, e.g., at 78, 26 summitto: submitto, where the author has added, "mutata b in m." The same is true at 30, 24, "et in rhetor (rethor PMQCZU) aspiratur r," where the matter is the difficult question of aspiration. In the less familiar examples at 30, 24, rhodos, and at 31, 15-16, Chremes, Thraso, Philippus, Pyrrhus, the tradition confirms the fact that the author followed the classical aspiration. In the discussion of diphthongs, as well, the tradition confirms the fact the author adopted the "natural" spelling of the ancients, 39, 1 ff.

The alternation of i and y, considered by William of Conches to be the same element, Glose II, f. 6^{vb18}, is difficult in Latin orthography under any circumstances, e.g., di-, dy- alternations and forms like stilum; cf. New Oxford Dictionary, Clarendon, 1968- . Here Peter Helias insists at 38, 24 on *dya" dia mss., meaning "two," a hypercorrect form which clearly shows his desire to restore the ancient usage. Another example of a hypercorrection in terms of Priscian's rules is the form at 42, 16, *ithmos: istmos PE, isthmos M.

These examples prove that the wholesale adoption of "modern" medieval spelling would be quite out of place in Helias' text. It would convict him at best of using a "mixed" spelling since he retains classical spelling for aspiration and diphthongs where these

are actually under discussion. At the same time, it would be a disservice to the author to gloss over variant forms, such as *ithmos, which he clearly regards as authentic. For other words, such as etymologia, which does not occur in the Priscian text, there is no clear solution. The author may have regarded ethimologia as the ancient form of the word. The solution that has been adopted is to follow the classical orthography of Keil's text generally but to retain variant forms with a star where these conform to the author's intention. The convention of starring unique forms allows for and calls attention to their occurrence within the framework of classical orthography. Failing the autograph of the author, the orthography attempts to arrive at a compromise between the intentions of the author and the limitations of his knowledge, a procedure that is necessarily somewhat arbitrary.

In effect, diphthongs, aspiration, letter doubling and the alternation of i, y and u have been standardized in accordance with Keil's text, as well as the following forms: Abdera, Aristoteles, adulescens, asbestus, bombyx, coemeterium damno, deminuo, genetivus, Isidorus, Menoetius, occiput, occumbo, patronymicus, penthemimeris, proceleusmaticus, sinciput, summitto, and temnis. In addition, the forms Ariadne, 88, 21; Caralis, 183, 2; nexus, 112, 8 and osta, 84, 25, have been emended in conformity with Keil. The form, Virgilius, is retained, with the tradition.

It is interesting to note how many forms require no alteration: appello, 7, 22; Arimaspe, 180, 4; auctor, 184, 3;

auctoritas, 16, 26; augustus, 64, 16; caelum, 39, 9; caput, 51, 6; derivatio, 9, 17; hae 18, 13; hanelitus, 69, 26; his (abl.), 17, 18; immo, 19, 23; hymnus, 19, 23; metamorphosis, 61, 10; monosillaba, 16, 15; Orpheus, 76, 9; Phaleucus, 30, 20; Phaleuticus, 30, 17. 19; Philippus, 31, 15; 65, 21; Therapnae, 88, 24; tessara, 207, 27; Thraso, 31, 15; tisanae 180, 11; and Tyrrhenus, 76, 8.

Original and transliterated Greek forms, besides those listed below in the orthographical index, especially under ø - h, h - ø and i - y, and including starred unique variants, are as follows:

*agmon (= ἄκμων) 89, 4
*ammona (= ψάμμον) 94, 20
*ares (= ἀρετή) 180, 1
αὖτος (litos mss.) 113, 22
*bus (= βοῦς) 34, 12
Χρς (Χριστός) 176, 5; calo 69, 18
calo (= καλο-) 69, 18
cleos 73, 1
*Deiopei (= Δείπη) 40, 14
*dragma (= δραξ, δραχμή) 89, 7. 8
*dya (dia mss.) 38, 24; 85, 25
*edein (= ἔδειν) 71, 14; *eden 179, 20
*edonta (= ἔδοντα) 71, 12. 14
ἔννοια 7, 21; 8, 2
epi (= ἐπί) 65, 4
epistylium 76, 22
*epodon (= ἐπῳδόν) 63, 26
*er (= ἔρις) 73, 3
*genex (= γυνή) 179, 17
+gradin 151, 6
*graphos (= scriptura) 53, 8
historion 68, 11
*ithmos (istmos mss.) 42, 16; 189, 13
*lichos (= λύκειος) 87, 19
lophos 65, 12
mantice 77, 7
megalon 61, 2
melan 97, 20
*metros (= μέτρον) 64, 22
*metros (= μήτηρ) 182, 2
micros 61, 4
*memeris 30, 2; 64, 2
μοῦσα 34, 10
nota dasian 37, 22
nota psilen 37, 12
νοῦς (nois mss.) 8, 3
νυμφα 85, 9
ὁ αὐιός (o litos mss.) 113, 22

ὄξειν 85, 1
ὄρνις 24, 15
ortho 53, 7
orthographia 53, 6
orthon (orton mss.) 72, 2
*othon 61, 1
*othomega (= ὦ τὸ μέγα) 22, 15
*othomicron (= ὂ τὸ μικρόν) 22, 20
†pelos 72, 22
φασιν 86, 14
phylax (= servare) 97, 18
phonos (= sonus 65, 15; cantus 69, 18)
poio 85, 24; 87, 5
*polis (= πολύς) 68, 10
*polistore 68, 9
*pos (= ποῦς) 65, 10
†ptio 179, 22
*ptolomo 179, 5
*Pyragmon 89, 3. 4
σκηνή 86, 13
stilon (= longum) 76, 20
*syllabin (= συλλαβείν) 44, 9
syn (sin mss.; = σύν) 110, 12
synaloephe (sinalīpha mss.) 38, 19
telon 182, 4
timo 179, 7
tou (toy mss.) 9, 20
*trophos (= στροφ-) 59, 24
*tugater (= θυγάτηρ) 72, 12
xeron 65, 12
*yle (= ὕλη) 58, 19
†zetos 85, 5

Other unique variants that have been retained with a star are the following:

*Admois (= Dmois) 89, 12
*arcessio 62, 22
*Ariobazones (= Ariobarzanes) 97, 22
*Arusius (= Ariusius) 178, 23
*bithalassum 69, 15
*Cindus (= Cnidus) 88, 20
*diffinio (= definio) 58, 4
*dis[illegible]ngo 88, 1
*glomicellus 79, 4
*lichius 87, 19
*pital (= puteal) 95, 12
*stennio 88, 14
*suppellex (= supellex) 77, 20
*todus 207, 5
*uo 75, 9
*vesperum 183, 13

*vesperus 183, 12

*ylementum 58, 19

The following orthographical index gives the spellings which reflect the scribal consensus, except alternations of e, ae and ę.

a - e

sinalīpha (= synaloephe) 38, 19

bm- mm

submitto (= submitto) 78, 26

cc- c

succus (= sucus) 23, 20

ch - c

nichil, nil, n̄l (= nihil) 20, 21

ch - t

Menechios (= Menoetius) 164, 5

d - t

occipud (= occiput) 67, 6

sincipud (= sinciput) 67, 1

dc- cc

adcantantur (= accantantur) 16, 5

dif - de

*diffinitio (= definitio) 6, 23

e - a

sinalīpha (= synaloephe) 38, 19

e - i

Pentimemeris (= penthemimeris) 28, 11

Plestenes (= Plisthenes) 164, 11

e - oe

comedia (= comoedia) 87, 6

Melibeus (= Meliboeus) 68, 1

Menechios (= Menoetius) 164, 5

menia (= moenia) 87, 11

menio (= moenio) 87, 11

tragedia (= tragoedia) 87, 8

Tipheus (= Typhoeus) 172, 14

e - y

bombex (= bombyx) 208, 5

ei - e

Gneius (= Gneus) 88, 22

f - ph

antifrasis (= antiphrasis) 182, 26

ff - f

Affrica- (= Africa-) 143, 18; 150, 1

g - c

agmon (= agmon) 89, 4

h - ø

habund- (= abund-) 49, 17; 62, 6

Ethna (= Aetna) 88, 23

lethimologia (= etymologia) 9, 2

metha (= meta) 61, 10

rethor (= rhetor) 30, 24
superhabund- (= superabund-) 94, 14
Thimeus (= Timaeus) 179, 7

ø - h

ametistinus (= amethystinus) 176, 24
arpia (= *harpya) 85, 18
calta (= caltha) 208, 17
colera (= cholera) 97, 21
diptongus (= diphthongus) 25, 11
endeca- (= hendeca-) 64, 6
epiteton (= epitheton) 19, 10
Era (= Hera) 72, 26
exa (= *hexa) 64, 21
exameter (= hexameter) 64, 21
hii (= hi) 15, 6
iacinctinus (= hyacinthinus) 176, 23
ippos (= hippos) 65, 23
Itacus (= Ithacus) 170, 10
Leucotoe (= Leuchothoe) 181, 4
Mnesteus (= Mnestheus) 41, 20
omos (= homos) 149, 15
Oratius (= Horatius) 28, 14
orno (= horno) 180, 25
Pentimemeris (= penthemimeris) 28, 11
ptongos (= phthongos) 38, 25
Pheton (= Phaethon) 27, 3
Ptius (= Phthius) 179, 22
Plestenes (= Plisthenes) 164, 11
rethor (= rhetor) 30, 24
Renus (= Rhenus) 76, 7
Rod-. (= Rhod-) 32, 17; 76, 7
Stenni- (= Stheni-) 180, 20
Tracius (= Thracius) 201, 2
Trax (Thrax) 201, 2
tribracus (= tribrachus) 64, 26
ypoteticus (= hypotheticus) 5, 18

i - e

Abdira (= Abdera) 88, 5
Aristotilis (= Aristoteles) 116,10
cimiterium (= coemeterium) 208, 9
diminuo (= deminuo) 184, 8
genitivus (= genetivus) 16, 23
pentimemeris (= penthemimeris) 28, 11

i - oe

cimiterium (= coemeterium) 208, 9

i - y

ametistinus (= amethystinus) 176, 24
bombicinis (= bombycinis)
Corilus (- Corylus) 85, 7
Cirus (= Cyrus) 34, 4
dactilus (= dactylus) 27, 26
dionima (= dionyma) 154, 11
dissillaba (= disyllaba) 17, 7
ethimologi- (= etymologi-) 9, 2

iacinctinus (= hyacinthinus) 176, 23
limpha (= lymnha) 85, 9
monosillaba (= monosyllaba) 16, 15
Migdonides (= Mygdonides) 88, 8
polionima (= polionyma) 154, 15
Pirrhus (= Pyrrhus) 31, 16; 65, 24
sincopa (= syncopa) 16, 16
singraphum (= *syngraphum) 96, 12
sinonimum (= synonymum) 149, 20
tetraonima (= tetraonyma) 154, 12
tetrasillaba (= tetrasyllaba) 17, 23
sinalīpha (= synaloephe) 38, 19
trionima (= trionyma) 154, 11
trisillaba (trisyllaba) 17, 16
Tipheus (= Typhoeus) 172, 14
Tiphon (= Typhon) 172, 15
Tiphos (= Typhos) 172, 15

m - mm

digama (= digamma) 24, 25
epigrama (= epigramma) 65, 3
gama (= gamma) 25, 23
gramatica (= grammatica) 1, 2

nn - n

Stennianus (= Sthenianus) 180, 20
Stennio (= Sthenio) 180, 12

o - u

adolescens (= adulescens) 202, 1

o - y

patronomicus (= patronymicus) 161, 6

p - ∅

columpna (= columna) 76, 17; 203, 3
dampno (= damno)
tempnis (= temnis) 41, 2; 172, 7

p - pp

opidum (= oppidum) 180, 26; 183, 6

∅ - s

abestus (= asbestus) 88, 9
proceleumaticum (= proceleusmaticum) 27, 25

ss - s

dissillaba (= disyllaba) 17, 7
Tesalia (= Thessalia) 179, 26

t - tt

litera- (= littera-) 1, 18. 19
psitacus (= psittacus) 43, 15; 89, 26
quatuor (= quattuor) 2, 7; 3, 5

y - i

Ysidorus (= Isidorus) 14, 19

The conventions of punctuation are those of Keil's text, except that double quotation marks have been used in a few places.

Other signs include:

. . . = lacuna

< > = emendatio

† = crux

[ ] = deletio

The internal headings which are not marked as editorial editions are those agreed on by P and M, except that M alone has the headings at 10, 1; 19, 5 and 161, 5, P alone, the headings at 167, 5; 178, 1 and 207, 1. E's headings, apparently in the second hand, share the tradition of M. The marginal notes are those of P (some originally internal), except that, for the sake of clarity, headings have been added from M at 80, 1; 119, 15; 121, 6; 127, 25; 148, 20; 174, 4; and from E at 103, 5. The "chapter" divisions of P, M and E, marked by capital letters, have not been strictly adhered to.

All orthographical variants are recorded in the apparatus criticus at their first appearance.

The numbers in the right hand margins of the present text refer to the appropriate pages and lines of Keil's text.

[1]"The Grammarian's Craft: A Professional Talk," Folia 10 (1958) 1-42 (re-issued with notes).

[2]Textual Criticism and Editorial Technique, Stuttgart, 1973

[3]L. Annaei Senecae ad Lucilium Epistulae Morales, ed. L.D. Reynolds, Oxford, 1965

[4]Oxford, 1965

A List of Distinctive Readings (Mainly from P, M, E) Adopted into the Text

e = emendation ! = conjectural choice mss. = manuscript support

P 1, 16! hoc om. MNQCZXVO, id E
M 1, 21 congrue et (et om. ENRZ) compet. PENRCZVB
M 1, 22 quo: quod PNQRZVKSUBO, qua E
E 1, 24! mss. demonstratum est: est dem. P, demonstratur MKS
P 2, 13! vita-levit-M etc. devit- E
M 3, 25! mss. fieri posset: posset fieri PUO (om. EN)
P 4, 3 et: etiam M, om. ENZ
P 4, 11! esse dms MQRXV, es. om. ENC
e 4, 22! construantur: -untur mss.
P 5, 14! mss. tenent: retinent ME
E 5, 15! etiam ut: ut et PB, etiam quod MC, ut NXU
P 5, 19! isti: illi MRCZVKS, or ENQ
M 6, 17 enim: autem PENCUO
E 7, 16 et: inde P, quia MB
P 7, 22 appellavit: appellant M, appellait E
P 9, 16! dicitur vel: vel dicitur ENQRUBO, vel om. MVKS
E 9, 23 id est om. PMCUO
P 10, 26! ipsa fig.: fig. ipsa ENQCUBO, om. MVZ
P 11, 6! mss. pron. sine fig.: sine fig. pron. E (om. M) o
P 11, 16! mss. namque: enim M, v EN
E 11, 23 scil.: a PZ, om. MQRO
E 13, 12! mss. el. tam. ab. dnr lit.: 32415 M, 12453 P
P 13, 26 saepe: superius M (om. E)
e 14, 10 graecis: barbaris mss.
P 15, 21 attineant M, pertinent EN etc.
P 15, 21 exponemus M, -ediamus EN etc.
M 16, 2! observamus: servamus PE
M 16, 10 ibidemque: ibidem P, ibique ENZH
P 16, 21! mss. fax pix pax: pax pix MQV, pax fax pix EKS
Q 16, 24 in om. PEC, de M
M 16, 26 aut.: enim (vero EN) mss.
P 17, 18 fuerit om. MV, sit ENQRC ZXKSUBOH
P 17, 25 cethegus om. ME
M 17, 26 penul. fuerit: fu. pen. P (om. EN)
M 18, 11 maria omn. circum: m.c.o. PENC!
M 18, 15 in ad. PENZ
M 19, 23 quod ante si ad. mss. pr. MH
P 20, 1 quia: quod MVUBO
M 20, 4 dicantur: dnr PENVKSO
M 20, 6! mss. non observari posset: obs. non pos. PQ, non posset observari EN
P 20, 26! mss. ipsa om. ME
P 21, 2! substantialis dicitur: dr. substantialis EN, dicitur om. MQZX KSUBO
M 22, 5 quod littera vel: vel quod lit. EN, vel om. PB
P 22, 7! cognata est alii in sono: alii cog. est in sono MN est cog. alii in sono E
P 22, 10 vero om. M, ergo ENQZX, igitur NCVUBOH
Q 22, 16 nunc om. E, modo PCVKSUOH, vero X
E 23, 17 iolla: et olla PMQZ, y olla KS, iola UO
C 23, 23 antiquos: nos PRENQZXVBO, veteres latinos KS, ant. ad. O[1]
e 25, 2! non est enim M, enim non est P, non enim littera est EQCZVKSUBO
P 25, 5 quod: que M, ut ENZXVUB
P 25, 15! mss. ibi re.: retinet ibi EN
M 25, 21 sic: ita P, sicut EX, ideo NO
P 25, 21! intelligendum est: est int. M, intelligo E, intellige N
E 25, 25! mss. consimilem huic: huic cons. P huic om. MQ
E 26, 18 representaret: -tarent P, -tet M, -tant V
P 26, 23! mss. dr: vocatur MZV, om. E
P 27, 14! mss. id est om. EQ, .s. MZ
E 27, 26 ca: cap PM
E 28, 10 ibi enim debet u voc. pron.: ibi enim u voc. debet pron. P, debet enim quilibet pron. u vocalis M
M 28, 11 dimetrum: dimetricum PEN
P 28, 18! perficit: conficit ENQCXVUBO, facit M, conficit vel facit K

P 28, 22 nisi quod om. ME
E 29, 14 contrahit: -tur PC, obtinuit M, contrait Z
E 29, 18! aut om. PM
E 29, 18! semper post ponatur P
P 29, 25! mss. iam. e: e.i. MV, e om. EN
e 30, 18 unde: inde mss.
E 30, 24 rhetor: rethor PMCZV
N 30, 24 pro: per PMEQCZVO
P 31, 1! f om. MENV
M 31, 8 ea et quae: eo et quod PENZVK
P 31, 13 herennius: h'eni'MQ, om. EN
M 31, 13! mss. autem: vero P, om. EN
P 31, 15 thraso: traso M, thais E
P 31, 17! sonent ante co.: sonet ME etc.
N 31, 26 non (enim M) om. mss pr. NC
P 32, 20! mss. superius aperte om. M, aperte om. QK (om. EN)
E 33, 7 accid. pot.: pot. acc. PMO
M 33, 13 illae om. PE
P 33, 15! oper. vel lab.: lab. vel oper. ENVXK, vel oper. om. MC
M 34, 10 (modo pro o corr. ad. EN) ut . . . producta (l. 11) om. mss. praeter MV
e 34, 11 [illegible]: for (M, [illegible] E, [illegible] N) mss.
e 34, 12 [illegible]: bus (boys Q) mss.
e 34, 12 per: pro mss.
e 34, 16 [illegible]: tygater P, tigatum M, tigat E
P 35, 6 tugater: -iugaton M, togatō E
E 35, 19 sonum hab.: hab. son. PZV, habet om. M
M 35, 25 quod post .s. om. PENQ
M 36, 2! sonum plen.: pl. sonum PEQ
E 36, 13 semivocalis: semivocali PQCZXB, semivō M1
E 37, 1! mss. prisc. voluisse: vol. prisc. PMN
M 37, 2 integre: integra PENO
E 37, 10 quod et: sic etiam P, d ? M, et NWCKS
E 37, 11 H: h PMO, om. C
P 37, 19 nominata est: notanda est MQ, dicta est E, om. N
E 37, 23 grillio: virgillio P, g'lio M
P 38, 21 habeat: habet MECZK
E 39, 7! mss. col. prof.: prof. col. PMC
E 39, 11 id est: scil. PMN
P 39, 14 conglutinentur: -antur MEN
P 39, 16! ae au eu oe MZX, ae oe au eu ENQC
E 39, 17 haec post quod ad. PM
M 39, 23 fit diaer.: di. fit P (om. EN)
M 40, 16 pura om. PEN
P 41, 7! mss. unam om. ME
P 41, 13 ergo om. M (om. EN)
E 42, 2 maculas: maculis PMQ
e 42, 2 ithmos: istmos PE, isthmos M
P 46, 13 antecedant: -dunt M, -d't E
E 46, 19 artus: arcus PMH
e 47, 5 propter eas: per eas P, pp ea .s. M, ppea s Q.
P 47, 12 m om. ME
C 47, 19 proferatur: proferatur PMENQ
M 47, 21 et post circ. ad. PE
E 48, 2 aspiraretur: aspiratur PMQ
M 48, 28 ut in transfero om. PEQW
M 49, 1 et om. PEQ, sed W
M 49, 11 obiciuntur: obicitur EQ, vac. P
e 49, 26 hebraica: hebreica P, eb'ica EQ (om. M)
P 51, 13! mss. est om. MEQW
E 52, 2 et post temp.: vel PM
Q 52, 21 hanc: habeant P, om. E
P 54, 5! esse magis: ma. esse M, magis om. E, esse om. QW
P 54, 8! mss. dnt esse comp.: comp. dnt esse MQ, compos. est E
Q 54, 16! mss. illud post est PMEW
P 55, 7! componitur om. ME
P 55, 12! compos. est om. E componitur M
P 55, 13! sec. antiqu. er. sup.: er. sup. sec. ant. MW, sec. antiquos om. E
M 55, 20! mss. sit decompositum: dec. sit P, om. E
E 55, 23 hoc ante est ad. PMQ
P 55, 24! rhodii: rodii MEQW
P 55, 26! mss. in: de MW, om. E
M 56, 2 capis: capit P, cap EQ
E 56, 7! mss. auctorum: -is P, actoris M
M 56, 10! vel post quosdam ad. P (om. EN)
E 56, 13! vitam: vita PM
M 56, 17 quod est om. E, ad. P^2
E 56, 17 gnoram: ign- P, gnoro M

M 57, 1

P 57, 1!
57, 1!
57, 5!

M 57, 14

58, 2!
58, 5!

E 58, 6

58, 6!

M 58, 11
Q 58, 11

58, 15!
58, 17!
59, 4!

M 59, 2

59, 16

E 59, 17

59, 23!
59, 25!

59, 25

60, 8!
60, 12!
60, 13!
60, 14!!
60, 16!

e 60, 17

60, 17!
60, 18!
60, 19!
60, 21!
60, 25!
60, 26

M 61, 7!

61, 13

E 61, 23
62, 3

62, 9

M 62, 10
62, 14
E 62, 19
M 62, 23

63, 2!
63, 3!
63, 7!
63, 9!
63, 14!!

Q 63, 19
E 63, 19
W 64, 5
M 64, 8!

64, 24!!
65, 14!

W 65, 18

P
65, 26
66, 4!
66, 18
66, 21!
67, 2

e 67, 10

67, 18!
68, 2

M 68, 2

68, 4
68, 7!mss.

E 68, 11
Q 68, 22

69, 16!

E 70, 10
71, 14
71, 22!mss

72, 22

72, 25!mss
M 74, 21!
E 75, 1!mss.
76, 11

77, 9!

W 77, 16
E 78, 11
W 78, 26

79, 1

e 79, 22
M 80, 7

81, 4

E 81, 19

82, 1

82, 12!

82, 17

Q 82, 20!

82, 24!
83, 21!
84, 1!
84, 12!
84, 16!mss.
84, 17!

e 84, 25
M 85, 12!
E 86, 3

86, 15
87, 21!

Q 88, 9

88, 12

M 88, 15
E 88, 16

P
89, 7

90, 1
90, 7
90, 13!

90, 21!

93, 21!
94, 11!
95, 6!
95, 22

96, 8!
96, 10

100, 16!
100, 17
100, 18
102, 14

102, 27!

108, 10!

112, 2

112, 23

113, 23
113, 24

114, 19

115, 3

e 88, 21

E 89, 23!

M 90, 19

E 91, 5
W 91, 9
Q 91, 23
M 92, 25
E 93, 10

E 96, 5

96, 11
96, 17
96, 21!
98, 1
M 99, 18
99, 22

E 102, 20

108, 5

M 110, 11
E 110, 17!

e 112, 8

M 113, 21

e 113, 25
114, 4
114, 6
Q 114, 18

e 114, 21

P 116, 26!
119, 18
119, 26!
120, 24
124, 4
124, 4
124, 25
127, 18!
128, 3!
129, 10
129, 16
135, 13
135, 17
136, 20
139, 1!
141, 22!
142, 8!
143, 7
143, 24
144, 18!

E 115, 10!
117, 1
120, 8!!
120, 11!
W 122, 25
E 124, 2
E 124, 26!
125, 1!
125, 25!
126, 13
M 126, 17
128, 17!mss.
E 128, 19
e 130, 4
E 132, 6
134, 7
M 136, 6
E 137, 14
e 138, 19
E 139, 16!
M 139, 18
E 140, 1
M 140, 14!mss.
E 140, 18!
W 140, 23
E 142, 6!mss.
M 143, 15
144, 9!mss.

P 146, 10!
147, 2
147, 23
148, 25
150, 12!
152, 26!
155, 22
156, 5!
156, 20
158, 19!
158, 23!
161,1!
162, 18
163, 6
166, 16
169, 8!

E 145, 14
e 146, 1
E 146, 6!mss.
M 147, 10!
E 148, 8!!
M 150, 1
E 150, 3!mss.
M 151, 8!
E 154, 20!
M 155, 4
E 155, 6
157, 13
157, 15
W 158, 13
M 158, 26
E 160, 21
M 161, 1
E 163, 12
M 163, 23!
166, 16
166, 22
167, 13
E 169, 19!
M 169, 24
169, 24
e 173, 15
E 174, 3
174, 12!
174, 16
Q 174, 19

Q 174, 21!
e 175, 2
E 175, 7
M 176, 2
P 177, 17!
178, 13
E 178, 13!
178, 14
178, 15
178, 15
178, 22
e 179, 17
181, 14
181, 17!
e 181, 21
E 181, 25
Q 182, 2
E 182, 17
e 183, 2
E 184, 13!mss.
184, 14
184, 20
185, 26
188, 10
190, 1
190, 22!
192, 6
194, 18!
195, 15
197, 10!mss.
197, 20!mss.
199, 5!
199, 7!
200, 10
203, 19
203, 23
204, 7
207, 15
208, 17
209, 4
209, 10
209, 13

Q 187, 11
E 187, 23!mss.
e 191, 2
E 192, 1!
192, 7
192, 8
194, 22!
M 197, 24
E 198, 9
M 199, 1
200, 5
E 201, 18
Q 207, 5
E 207, 13
M 207, 23
E 207, 24
208, 4
208, 24

Sigla Manuscriptorum et Editionis

B Bruges, Bibl. munic. 535 (s. xiv)

C Cambridge, Gonville and Caius 341 (537) (s. xiii)

E Erlangen, Univ. 399 (formerly, Irmischer 308) (s. xiii ex.)

F Munich, S.B., clm. 17209 (s. xv ?)

K Prague, Knih. Un. IV. E. 21 (701) (1429 A.D.)

L Orleans 251 (s. xiii)

M Munich, S.B., clm. 3515 (s. xii)

N Munich, S.B., clm. 14424 (s. xiii)

O Oxford, Bodl. Library, Canon Misc 189 (s. xv)

P Paris, Bibl. de l'Arsenal 711 (s. xiii)

Q Paris, B.N. lat., 16220 (sormerly, Sorbonne 901) (s. xiii)

R Paris, B.N. lat., 16220, f. 3 (See description of Q.)

S Schlägl 109. Cpl.[8143], 187 (1443 A.D.)

U Venice, B.N., Marciana Lat. XIII, 27 (= 4522) (s. xv)

V Vienna, N.B., CL 2459 (Salisb. 10 g) (s. xiv or s. xv)

W Worcester Cathedral, Chapter Library F 99 (s. xiii)

X Worcester Cathedral, Chapter Library F 137 (s. xiv)

Z Metz, Bibl. de la ville 261 (s. xiii, s. xiv, s. xv)

H Vincent of Beauvais, Speculum Quadruplex, sive, Maius, ed. the Benedictines, Douai, 1624 (repr. Graz, 1965), vol. 2, cols. 81-210

List of Abbreviations

AHDLMA — Archives d'histoire doctrinale et littéraire du moyen-âge. Paris

BGPTMA — Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters. Münster i. W.

CGL — Corpus Glossariorum Latinorum, ed. G. Goetz

GLK — Grammatici Latini, ed. H. Keil

Gl. L. — Glossaria Latina, ed. W.M. Lindsay

Glosule — Glosule, MS Cologne, Dombibliothek 201

Gundissalinus, De Div. — Idem, De Divisione Philosophiae, ed. L. Baur

HLF — Histoire littéraire de la France, ed. les Mauristes

Isidore, Etym. — Isidore, Etymologiarum sive Originum Libri XX, ed. W.M. Lindsay

Not. Dun. — Note Dunelmenses, MS Durham Cathedral Library C.IV.29

PL — Patrologiae Cursus Completus, Series Latina, ed. J.P. Migne

P.H. Com. in Cic. — Petrus Helias, Com. in Ciceronis De Inventione, MS Cambridge, Pembroke College 85

Pr. — Priscian, Institutionum Grammaticarum Libri XVIII, Hertz

Promisimus — Promisimus, MS Oxford, Bodleian Library, Laud lat.67

Remigius, Comm. in M.C. — Remigius, Commentum in Martianum Capellam ed. Cora Lutz

de Rijk, L.M. — L.M. de Rijk, Logica Modernorum, Assen 1962-1967

Toc. El. — Tocius Eloquentiae, MS Vienna, V.P.L. 2486

Tria Sunt — Tria Sunt, MS Oxford, Bodl. Libr., Auct. F.3.8.

Will. of Conches, Glose I and Glose II. — William of Conches, Glose in Priscianum, MS Florence, Bibl. Laurentienne, San Marco 310 & MS Paris, B.N., lat. 15130, respectively

Bibliography

Abelard (Abailard), Peter. De Dialectica, ed. L.M. de Rijk (Wijsgerige Teksten en Studies van het Filosofisch Institut der Rijks-Universiteit te Utrecht, deel I), Assen 1956

--- Introductiones parvulorum, ed. Mario Dal Pra, in Pietro Abelardo Scritti Filosofici: Editio super Prophyrium, etc., Roma-Milano 1954

--- Logica Ingredientibus, ed. Bernhard Geyer, in Peter Abaelards Philosophische Schriften, Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters XXI 1-3, Münster i. W. 1919-1927

--- Logica Nostrorum Petitioni Sociorum, ed. Bernhard Geyer, ibid., XXI 4, Münster i. W. 1933

Adelard of Bath. De Eodem et Diverso, ed. H. Willner, ibid., IV 1, Münster i. W. 1903

Agroecius. Ars de Orthographia, ed. H. Keil, Grammatici Latini VII, 113-125, Leipzig 1880 (1961)

Alexander de Villa-Dei. Das Doctrinale, ed. D. Reichling (Monumenta Germaniae Paedagogica 12), Berlin 1893

Ancient Lore in Mediaeval Latin Glossaries, ed. W.M. Lindsay and H.J. Thomson, Oxford 1921

Appendix Probi, ed. H. Keil, Grammatici Latini IV, 193-204, Leipzig 1864 (1961)

Anonymous. Fallacie Parvipontane, ed. L.M. de Rijk, in Logica Modernorum I, Appendix E, Assen 1962

--- Glose in Aristotilis Sophisticos Elenchos, ed. L.M. de Rijk, ibid., I, Appendix A, Assen 1962

--- Glosule, MS Cologne Dombibliothek 201, ff. 1^{r}-74^{r} (s. xi)

--- Une Grammaire inédite . . . Cf. Fierville

--- Grammatica, MS Munich, S.B., clm. 14763

--- Introductiones Dialetice secundum Wilgelmum, MS Vienna Vienna, V.P.L., 2499 Cf. L.M. de Rijk, Logica Modernorum II, 1 Assen 1967, pp. 130-139

--- Metamorphosis Goliae Cf. Metamorphosis . . .

--- Note Dunelmenses, MS Durham Cathedral Library C. IV. 29, ff. 2ra-215va (s. xii)

--- Opiniones Diversorum de sum Verbo Substantivo, MS Chartres 209, f. 86^{v}, printed in R.W. Hunt, "Studies . . . I, pp. 224-225 Cf. Hunt, R.W., "Studies . . .

--- Promisimus, MS Oxford, Bodleian Library, Laud lat. 67, ff. 20^{r}-88^{r} (s. xii)

--- Summa Sophisticorum Elenchorum, ed. L.M. de Rijk, in Logica Modernorum I, Appendix B, Assen 1962

--- Summa Metenses, Cf. L.M. de Rijk, Logica Modernorum II, 1 Assen 1967, pp. 449-490

--- Tocius Eloquentiae, MS Vienna, V.P.L. 2486, ff. 17^{r}-35ra (s. xii)

--- Tria Sunt, MS Oxford, Bodleian Library, Auct. F. 3. 8. (S.C. 2 7), ff. 31^{r}-54^{v} (s. xiii)

Archives historiques du Poitu. Impr. de H. Oudin 1872-19--

Arnulph of Lisieux. The Letters of Arnulph of Lisieux, Camden Third Series 61, ed. F. Barlow, London, 1939

(PL 201, 1-194)

Aristoteles Latinus Codices I, ed. Georg. Lacombe (Corpus Philosophorum Medii Aevi), Rome 1939

Arts libéraux et philosophie au moyen âge (Congrès internationale de philosophie médiévale, quatrième), Montreal and Paris 1967

Aulus Gellius. Noctes Atticae, ed. P.K. Marshall, Oxford 1968

Barwick, Karl. Remmius Palaemon und die Römische Ars Grammatica, Philologus Supplement 15-16 (1922), Leipzig 1922

--- Probleme der Stoischen Sprachlehre und Rhetorik, Berlin 1957

Benediktson. Cf. The First . . .

Benveniste, E., "Fondements syntaxiques de la composition nominale," Bull. de la Soc. Ling. LXII (1967) 15-31

Besly, Jean. Evesques de poictiers avec les prvves, Paris 1647 (Microfilm)

Bieler, Ludwig. "The Grammarian's Craft," Folia 10, n. 2 (1958) 1-42

Bliemetzrieder, F. "Isaak von Stella," Jahrb. für Philosophie und spekul. Theol. 18 (1904) 1-34

Boethius. Anicii Vanlii Severini Boethii In Isagogen Porphyrii Commenta, ed. G. Schepps and Samuel Brandt, Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 48, 1, Vienna-Leipzig 1906 (PL 64, 9-70; 71-158)

--- In Categorias Aristotelis, ed. J.P. Migne, PL 64, 159-294

--- De Differentiis Topicis, ed. J.P. Migne, PL 64, 1173-1216

--- De Divisione, ed. J.P. Migne, PL 64, 875-892

--- In Librum Aristotelis peri hermeneias Commentarii, editio duplex, ed. C. Meiser, Leipzig, 2 vols. 1877-1880 (PL 64, 293-392; 393-640)

--- In Topica Ciceronis Topica (Commentaria in Ciceronis Topica) IV, ed. J.C. Orelli and I.G. Baiter, Opera V, 1, Zurich, 1833 (PL 64, 1039-1174)

--- Liber Contra Eutychen et Nestorium, ed. E.K. Rand and H.P. Stewart, London, 918 (PL 64, 1137-1354)

Brearley. Cf. Sedulius Scottus . . .

Bursill-Hall, G.L. Speculative Grammars of the Middle Ages, The Hague (Mouton) 1971

Catullus. Catullus: The Poems, ed. Kenneth Quinn, London 1970

Charisius, Flavius Sosipater. Artis Grammaticae Libri V, ed. Karl Barwick (Series Bibliotheca Scriptorum Graecorum et et Romanorum Teubneriana), Leipzig (Teubner), second edition 1964 (GLK I, 1-296, Leipzig 1857)

Chenu, M.-D. "Grammaire et théologie aux XIIe et XIIIe," Archives d'histoire doctrinale et littéraire du moyen âge 10 (1935) 5-28

Chevalier, Ulysse. Repertoire des sources historiques du moyen-âge, Bio-Bibliographique, vol. 1, Paris 1905

Clarembald of Arras. The Life and Works of Clarembald of Arras, ed. N.M. Haering (Studies and Texts 10), Toronto 1971

Corpus Glossariorum Latinorum. Cf. Goetz

Dahlmann, H. Varro und die hellenistische Sprachtheorie, Berlin 1932

Debray, J. "Biographie d'Isaac de Stella," Citeaux 10 (1959) 178-198

Delhaye, Ph. "'Grammatica' et 'Ethica' au XIIe siècle," Recherches de théologie ancienne et médiévale 25 (1958) 59-110

--- "L'organization scolaire au XIIe siècle," Traditio 5 (1947) 1-58

Delisle, Leopolde. Le cabinet des manuscrits de la bibliothèque impériale 1-3, Paris 1868, 1874, 1881

Diomedes, Ars Grammatica, ed. H. Keil, Grammatici Latini I, 300-529, Leipzig 1857 (1961)

Diringer, David. The Alphabet, London 1948

Disticha Catonis, ed. Marcus Boas, Amsterdam 1952

Donatus, Aelius. De Partibus Orationis Pars Minor, ed. H. Keil, Grammatici Latini IV, 355-364, Leipzig 1864 (1961)

--- Ars Grammatica, ibid., 367-402

Early Latin Hymns, ed. A.S. Walpole, Cambridge 1922

Eberhard of Béthune. Graecismus, ed. Joh. Wrobel, Corpus Grammaticorum Medii Aevi, ed. Barth. Hauréau, vol. I (1887) i-xxii Cf. Thurot, Extraits . . . , pp. 27-28 for MS Paris, B.N., lat. 15133 etc.

Ennius. Ennianae Poesis Reliquiae, ed. I. Vahlen, Leipzig 1928 (1967)

Fallacie Parvipontane. Cf. Anonymous

Fehling, Detlev. "Varro und die grammatische Lehre von Analogie und der Flexion," Glotta 35 (1956) 214-270; 36 (1957) 48-100

Festus, Sextus Pompeius. De Verborum Significatu Quae Supersunt

cum Pauli Epitome, ed. W.M. Lindsay, Leipzig 1913 (1965) (= Glossaria Latina, vol. IV, Paris 1926)

--- De Verborum Significatione cum Pauli Epitome, ed. C.E. Mueller, Leipzig 1839

The First Grammatical Treatise, ed. Hrein Benediktsson, Reykjavik 1972

Fierville, Charles, ed. Une Grammaire inédite du XIIIe siècle, Paris 1886

Fragmentum Bobiense de Nomine et Verbo, ed. H. Keil, Grammatici Latini VII, 537-544, Leipzig 1880 (1961)

Fulgentius. Opera I, ed. R. Helm, Leipzig 1898

Gallia Christiana, ed. les Mauristes, vol. 2 (1873), vol. 8 (1744), vol. 14 (1856), Paris

Gilbert of Poitiers. Expositio in Boethii Librum contra Eutychen et Nestorium, ed. N.M. Häring, Archives d'histoires doctrinales et littéraire du moyen âge 29 (1954) 250-357 (PL 64, 1353-1412)

Gilson, Etienne. A History of Christian Philosophy in the Middle Ages, New York 1955

Glose in Arist. Cf. Anonymous

Glosule. Cf. Anonymous

Glossaria Latina, ed. W.M. Lindsay, Paris 1926

Glueck, Manfred. Priscians Partitiones und ihre Stellung in der spätantiken Schule, Hildesheim 1967

Goetz, George, ed. Corpus Glossariorum Latinorum, 7 vols., Leipzig 1889-1901 (repr. Amsterdam 1965)

Grabmann, Martin. "Die Entwicklung der mittelalterlichen Sprachlogik (Tractatus de modis significandi)," in Mittelalterliches Geistesleben I, München, 1926, 104-146

Une grammaire . . . Cf. Fierville

Gregory, Tullio. Anima Mundi. La filosofia di Guglielmo di Conches e la scuola di Chartres (Pubblicazioni dell' Istituto di filosofia dell'Universitá di Roma 3), Florence 1955

Grube, G.M.A. The Greek and Roman Critics, Toronto 1965 (1968)

Gundissalinus, Dominicus. De Divisione Philosophiae, ed. ed. Ludwig Baur, Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters IV 2-3, Muenster i. W. 1903

Hain, Ludwig. Repertorium Bibliographicum, 2 vols., Stuttgart and Tübingen 1826-1838

Häring, N.M. "Chartres and Paris Revisited," in Studies in Honour of Anton Charles Pegis, Toronto 1974

--- "Petrus Lombardus und die Sprachlogik der Porretanerschule," Miscellanea Lombardiana, Novara 1957

--- "Sprachlogische und philosophische Voraussetzungen zum Verständnis der Christologie Gilberts von Poitiers," Scholastik 32 (1957) 373-398

--- "Thierry of Chartres and Dominicus Gundissalinus," Mediaeval Studies 26 (1964) 271-286

--- "Zur Geschichte der Schulen von Poitiers im 12. Jahrhundert," Archiv für Kulturgeschichte 47 (1965) 23-47

Haskins, C.H. The Renaissance of the Twelfth Century, Cambridge, 1927

--- "The Differentie Dictionum of William of Corbeil," Melanges Paul Thomas, Bruges 1930, 417-421

Helm, Rudolf. "Priscianus," RE (Cf. Pauly . . .) 22, 2 (1954) 2328-2346

Histoire littéraire de la France, ed. les Mauristes, vol. 12 and 13, Paris 1869

Horace. Opera, ed. E.C. Wickham (Oxford Classical Texts), Oxford 1963

Hugh of Saint Victor. Didascalicon, ed. Charles H. Buttimer (The Catholic University of America, Studies in Mediaeval and Renaissance Latin 10) Washington 1939

Hunt, R.W. "Hugutio and Petrus Helias," Mediaeval and Renaissance Studies 2 (1950) 174-178

--- "The Introductions to the 'Artes' in the Twelfth Century," in Studia Mediaevalia R.J. Martin O.P., Bruges 1948, 85-112

--- "The 'Lost" Preface to the Liber Derivationum of Osbern of Gloucester," Mediaeval and Renaissance Studies 4 (1958) 267-282

--- "Studies on Priscian in the Eleventh and Twelfth Centuries I: Petrus Helias and his Predecessors," ibid., 1 (1943) 194-231

--- "Studies on Priscian in the Twelfth Century II: The School of Ralph of Beauvais," ibid., 2 (1945) 1-56

Huygens, R.B.C. "Accessus ad auctores," Latomus 12 (1953) 296-311; 460-484

--- "Guillaume de Tyr, étudiant," Latomus 21 (1962) 811-829

Isidore of Spain. Etymologiarum sive Originum Libri XX, ed. W.M. Lindsay, Oxford 1911

Jannacone, S. Due ricerche su Prisciano, Rome 1957

Jeauneau, Edouard. "Deux rédactions des gloses de Guillaume de Conches sur Priscien," Recherches de théologie ancienne et médiévale 27 (1960) 212-247

--- "Nains et géants," Entretiens sur la renaissance du XIIe siècle, ed. Maurice de Gandillac and E. Jeauneau, Paris 1969, 21-52

--- "Le Prologus in Eptatheucon de Thierry de Chartres," Mediaeval Studies 16 (1954) 171-175; re-edited in "Note sur l'école de Chartres," ibid., 26 (1964) 34-35

John of Salisbury. Joannis Sarisberiensis Episcopi Carnotensis Metalogicon Libri IIII, ed. Clemens C.I. Webb, Oxford 1929

Juvenal. A. Persi Flacci et D. Iuni Iuvenalis Saturae, ed. W.V. Clausen, Oxford 1959

Koller, H. "Die Anfänge der griechischen Grammatik," Glotta 37 (1958) 5-40

Larkin, M.T. Language in the Philosophy of Aristotle, The Hague 1971

Lateinische Grammatik. Cf. Stolz

The Latin Poems Commonly Attributed to Walter Mapes, ed. Thomas Wright, London 1884

Leclerq, Jean. The Love of Learning and the Desire for God, New York 1961

Lesne, E. Les écoles de la fin du VIIIe siècle à la fin du XIIe, Lille 1940

Lindsay, W.M. et alii, ed. Glossaria Latina, 4 vols. Paris 1926 (repr. Olms 1965)

Löfstedt, Bengt. Der hiberno-lateinische Grammatiker Malsachanus, Uppsala 1965

Lucan. Bellum Civile, ed. A.E. Housman, Blackwell 1927

--- Bellum Civile VII, ed. O.A.W. Dilke, Cambridge 1960

Malsachanus. Cf. Löfstedt.

Manitius, Max. Geschichte der Lateinischen Literatur des Mittelalters, 3 vols. (Handbuch der Altertumwissenschaft IX. 2. 1-3) Munich 1911

Manthey, Fr. Die Sprachphilosophie des hl. Thomas von Aquin und ihre Anwendung auf Probleme der Theologie, Paderborn 1937

Marrou, H.I. A History of Education in Antiquity, London 1956

Martianus Capella. Libri De Nuptiis Philologiae et Mercurii, ed. A. Dick, Leipzig 1925

Martinet, Andre. Elements of General Linguistics, London 1964

McKeon Richard. "Rhetoric in the Middle Ages," Speculum 17 (1942) 1-32

Metamorphosis Goliae. Cf. The Latin Poems . . . and R.B.C. Huygens, "Mitteilungen aus Handschriften," Studi Medievali, serie terza 3 (1962) 747-772

Nonius Marcellus. De Compendiosa Doctrina, ed. W.M. Lindsay, 3 vols., Leipzig 1903

Note Dunelmenses. Cf. Anonymous

Nuchelmans, G. "Philologia et son mariage avec Mercure jusqu'à la fin du XIIe siècle," Latomus 16 (1957) 84-107

O'Donnell, J.R. "The Liberal Arts in the Twelfth Century with Special Reference to Alexander Nequam," in Arts liberaux et philosophie au moyen âge (Fourth International Congress of Mediaeval Philosophy), Montreal and Paris 1967, 127-135

O'Mahony, Brendan E. A Mediaeval Semantic (Laurentianum V), Rome 1964

Ovid. Epistulae Heroidum, ed. Henr. Dörrie, Berlin-New York 1971

--- The Metamorphosis, ed. F.J. Miller, 2 vols., London 1916 (1960)

--- Tristia. Ex Ponto, ed. A.L. Wheeler, London 1924

Paetow, L.J. The Arts Courses at Mediaeval Universities with Special Reference to Grammar and Rhetoric (University of Illinois Studies 3. 7) Urbana 1910

Palmer, L.R. The Latin Language, London 1954

--- "Some Observations on the Language of Linguists," Studies Presented to Joshua Whatmough on his Sixtieth Birthday, ed. E. Pulgram, 's-Gravenhenge 1957, 187-192

Papias. Papias Vocabulista [Vocabularium], Venice 1496 (Turin 1966)

Paré, G., A. Brunet, P. Tremblay. La renaissance du XIIe siècle Les écoles et l'enseignment (Publication de l'Institut d'études médiévales d'Ottawa 3) Paris 1933

Pauly-Wissowa: Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, ed. Kroll, Ziegler et alii, Stuttgart 1893 ff.

Persius. Saturarum Liber, ed. W. Clausen, Oxford 1959

Pinborg, Jan. Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter, Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters 42, 2, Münster i. W. 1967 (and printed separately)

--- "Die Erfurter Tradition im Sprachdenken des Mittelalters," Miscellanea Mediaevalia 5 (1968) 173-185

--- "Interjektionen und Naturlaute, Petrus Heliae und ein Problem der Antiken und mittelalterlichen Sprachphilosophie," Classica et Mediaevalia 22 (1961) 117-138

--- Logik und Semantik im Mittelalter. Ein Überblick (Problemata Frommann-Holzboog 10), Stuttgart 1972

--- "Mittelalterliche Sprachtheorien," in Fides Quaerens Intellectum. Festskrift H.J. Roos, Copenhagen 1964, 66-84

--- Review of L.M. de Rijk, Logica Modernorum II, Assen 1967 in Vivarium 6 (1968) 155-158

Plautus, Titus Maccus. Opera, ed. W.M. Lindsay, 2 vols., Oxford 1904 (1955)

Porphyry. Commentum in Horatium Flaccum, ed. A. Holder, Hildesheim 1967

[Priscian] De Accentibus Liber, ed. M. Hertz, Grammatici Latini, ed. H. Keil, III, Leipzig 1855, 511-528

Priscian. De Figuris Numerorum, ed. M. Hertz, ibid., 405-417

--- Institutionum Grammaticarum Libri XVIII, ed. M. Hertz, ibid., II and III

--- idem, MS Paris, B.N., lat. 7501 and 7503

--- Partitiones Duodecim Versuum Aeneidos, ed. M. Hertz, Grammatici Latini, ed. H. Keil, III, Leipzig 1855, 457-516

Promisimus. Cf. Anonymous

Quain, E.A. "The Mediaeval Accessus ad Auctores," Traditio 3 (1945) 215-264

Ralph of Beauvais. Summa super Donatum, MS London, British Museum, Add. 16380, ff. 123va-127ra

Remains of Old Latin, ed. W.H. Warmington, vol. 3, Harvard and London 1938

Remigius Autissiodorensis. Commentum in Martianum Capellam, ed. Cora E. Lutz, Leiden 1962

--- in Artem Donati Minorem Commentum, ed. W. Fox, Leipzig 1902

Richard, A. Histoire des comtes de Poitu, vol. 2, Paris 1903

Rijk, L.M. de. Logica Modernorum (Wijsgerige teksten en studies VI), 2 vols. (three parts), Assen 1962-67

Robins, R.H. Ancient and Mediaeval Grammatical Theory in Europe, London 1951

--- A Short History of Linguistics, Bloomington and London (Indiana University Press) 1967 (1970)

Roos, H.J. "Sprachdenken im Mittelalter," Classica et Mediaevalia 9 (1948) 200-215

Sanfaçon, Roland. Défrichements, peuplement et institutions seigneuriales en Haut-Poitu du Xe au XIIIe siecle, Québec (Les Presses de l'Université Laval) 1967

Schmidt, K. Stoicorum Grammatica, Halle 1839

Sedulius Scottus. Commentum in Maiorem Donatum Grammaticum, ed. D.G. Brearley (Studies and Texts 27) Toronto 1974

Seiffert, Helmut. Einführung in die Wissenschaftstheorie, 2 vols. Munich 1971

Servius. In Vergilii Carmina Commentarii. Aen. I-II, ed. E.K. Rand, A.F. Stocker, A.H. Travis and others, vol. 2 Lancaster 1946

--- idem., Aen. III-V, ed. A.F. Stocker, A.H. Travis and others, vol. 3, Oxford 1965

--- Qui Feruntur in Vergilii Carmina Commentarii, ed. G. Thilo and H. Hagen, Leipzig 1878-1881 (1961)

Summe Metenses. Cf. Anonymous

Siger de Courtrai. Les Oeuvres de Siger de Courtrai, ed. G. Wallerand (Les Philosophes Belges 8), Louvain 1913

Stegmüller F. Repertorium Biblicum IV, Madrid 1954

Stolz, F. and J.H. Schmalz. Lateinische Grammatik. Laut- und Formenlehre, Syntax und Stilistik, 5th edition of Max Leumann and Joh. Bapt. Hofmann, Munich 1928

Tacitus. Annales, ed. Erich Koestermann, Leipzig 1965

Thierry of Chartres. Commentaries on Boethius by Thierry of Chartres and his School, ed. N.M. Haering (Studies and Texts 20), Toronto 1971

Thompson, J.W. The Mediaeval Library, Chicago 1939

Thurot, Charles. "Documents relatifs à l'histoire de la grammaire au moyen-âge," Academie des Inscriptions et

Belles-Lettres 6, Nouvelle série (1870), 242-243

--- Comptes rendus, ibid., 251

--- Extraits de divers manuscrits latin pour servir à l'histoire des doctrines grammaticales au moyen-âge,

Timpanaro, S. La genesi del metodo del Lachmann, Florence 1963

Varro. The Latin Language, ed. R.G. Kent, 2 vols. London 1951

Verbeke, G. "S. Thomas et le stoïcisme," in Antike und Orient im Mittelalter (Vorträge der Kölner Mediävistentagungen 1956-1959, Miscellanea Mediaevalia, Veröff. des Thomas-Inst. und der Univ. Köln I), Berlin 1962

Vincent of Beauvais. Speculum Quadruplex sive Maius, ed. les Bénédictines, 4 vols., Douai 1624 (Graz 1965)

Virgil (Vergil). Opera, ed. R.A.B. Mynors, Oxford 1969

Wallerand. Cf. Siger de Courtrai

Warnach, V. "Erkennen und Sprechen bei Thomas von Aquin," Divus Thomas 15 (1937) 189-218; 263-290; ibid., 16 (1938) 161-196; 393-419

William of Conches. Glose in Priscianum, first redaction, MS Florence, Bibl. Laurentienne, San Marco 310, ff. 1ra-82vb

--- idem, second redaction, MS Paris, B.N., lat. 15130, ff. 1ra-137va

William of Tyre. Cf. Huygens, "Guillaume . . ."

ADDITIONAL BIBLIOGRAPHY

Chenu, M.-D. Toward Understanding St. Thomas, Chicago, 1963

Fontaine, J. "Théorie et pratique du style chez Isidore de Seville," Vigiliae Christianae 14 (1960) 65-101

Fredborg, Karin M. "The Dependence of Petrus Helias' Summa super Priscianum on William of Conches Glose super Priscianum," Cahiers de L'Institut du Moyen-Age Grec et Latin 11, Copenhagen 1973, pp. 1-57

This challenging article attempts, unsuccessfully, in my opinion, to reassess the identities, cf. supra, p. 547, of the two men at Poitiers called Peter Helias, and to transfer the authorship of Commentum super Boethii librum de Trinitate, edited by Häring as the first and earliest text in Commentaries . . . , op. cit., from Thierry of Chartres to Petrus Helias. Besides the stylistic and doctrinal parallels adduced by Häring, the vagueness, emphasized by Häring, p. 20, of the ascription, "Commentum Helye cuiusdam magistri Gallicani," should be noted. While Clarembald of Arras attributes the notion of vocabulum complexive dictum to his teachers generally, supra, p. 585, I think the emphasis on nomen or vocabulum rather than predicamentum, which distinguishes the Summa from the Commentum may be due to Helias.

--- "Petrus Helias on Rhetoric," Cahiers de L'Institut du Moyen-Age Grec et Latin 13, Copenhagen 1974, pp. 31-41

Glorieux, P. "Sommes théologiques," Dict. Théol. Cath. 14, 2, cols. 2341-2364

Lersch, L. Die Sprachphilosophie der Alten, Bonn, 1838-1841

Marrou, H.I. S. Augustin et la fin de la culture antique, Paris, 1958 (4 ed.)

Petrus Helias. Commentary on Cicero's De Inventione, MS Cambridge, Pembroke College 85 (s. xiii inc.) ff. 84ra-99rb

--- Musa super Canticis Canticorum, MS Rome Casanatense 970 (s. xii) ff. 273r- 305

Reynolds, L.D., ed. L. Annaei Senecae ad Lucilium epistulae morales, Oxford, 1965

--- The Medieval Tradition of Seneca's Letters, Oxford, 1965

Ward, J.O. "The Date of the Commentary on Cicero's De Inventione by Thierry of Chartres (ca. 1095-1160?) and the Cornifician Attack on the Liberal Arts," Viator 3 (1972), Berkeley, 1972, pp. 219-273

West, Martin L. Textual Criticism and Editorial Technique, Stuttgart (Teubner), 1973

William of Champeaux. Les Sentences, ed. D.O. Lottin, in Psychologie et morale aux XIIe et XIIIe siècles, vol. 5 Gembloux 1959, pp. 189-227